

up

270.2-2

THEOLOGIA
DOGMATICA ET MORALIS

AD MENTEM

S. THOMÆ AQUINATIS ET S. ALPHONSI DE LIGORIO

LIBROLOGIA

DOCTATUM ET MORALIS

ET ALIA

ET ALIA

LIBRARY

THEOLOGIA DOGMATICA ET MORALIS

AD MENTEM

S. THOMÆ AQUINATIS ET S. ALPHONSI DE LIGORIO

NECNON JUXTA RECENTIORA SEDIS APOSTOLICÆ DOCUMENTA

ACCURATE EXPLANATA

AUCTORIBUS

PROFESSORIBUS THEOLOGICÆ SEMINARII CLAROMONTENSIS

E Societate Sancti Sulpitii

APPROBANTIBUS

ILL^{mo} AC REV^{mo} DD. JOANNE PETRO BOYER, ARCHIEP. BITUR.

ET

ILL^{mo} ac REV^{mo} DD. Petro Maria BELMONT, Episc. Clarom.

EDITIO SEPTIMA

TOMUS TERTIUS

TRACTATUS DE SACRAMENTIS IN GENERE — DE BAPTISMO
DE CONFIRMATIONE — DE SS. EUCHARISTIA

PARISHS

APUD A. ROGER ET F. CHERNOVIZ, EDITORES

Via vulgo dicta Grands-Augustins, 7

1895

TRACTATUS DE SACRAMENTIS

IN GENERE

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ
DE SACRAMENTIS IN GENERE

Ex Conciliis Florentino et Tridentino

DECRETUM CONCILII FLORENTINI SUB EUGENIO IV PRO
INSTRUCTIONE ARMENORUM

Novæ legis septem sunt sacramenta : videlicet, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo et Matrimonium. Quæ multum a sacramentis differunt antiquæ Legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurabant; hæc vero nostra et continent gratiam, et ipsam digne suscipientibus conferunt. Horum quinque prima ad spiritualem uniuscujusque hominis in seipso perfectionem; duo ultima ad totius Ecclesiæ regimen multiplicationemque ordinata sunt. Per Baptismum enim spiritualiter renascimur; per Confirmationem augemur in gratia, et roboramur in fide; renati autem et roborati, nutrimur divina Eucharistiæ alimonia. Quod si per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam spiritualiter sanamur; spiritualiter etiam et corporaliter, prout animæ expedit, per Extremam Unctionem; per Ordinem vero Ecclesia guber-

natur et multiplicatur spiritualiter; per Matrimonium corporaliter augetur.

Hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, et persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia; quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum. Inter hæc sacramenta tria sunt: Baptismus, Confirmatio et Ordo, quæ characterem, id est, spirituale quoddam signum a cæteris distinctivum, imprimunt in anima indelebile. Unde in eadem persona non reiterantur. Reliqua vero quatuor characterem non imprimunt, et reiterationem admittunt.

CANONES CONCILII TRIDENTINI DE SACRAMENTIS IN GENERE

(SESSIO VII)

Proœmium. Ad consummationem salutaris de justificatione doctrinæ, consentaneum visum est de sanctissimis Ecclesiæ Sacramentis agere, per quæ omnis vera justitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amissa reparatur; propterea sacrosancta œcumenica et generalis Tridentina Synodus... hos præsentis canones statuendos, et decernendos censuit...

I. — Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta; aut esse plura, vel pauciora, quam septem, videlicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, et Matrimonium; aut etiam aliquod horum septem non esse vere et proprie Sacramentum: anathema sit.

II. — Si quis dixerit, ea ipsa novæ Legis Sacramenta a Sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia cæremoniæ sunt aliæ, et alii ritus externi: anathema sit.

III. — Si quis dixerit, hæc septem Sacramenta ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius: anathema sit.

IV. — Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua; et sine eis, aut eorum voto per solam fidem homines a Deo gratiam justificationis adipisci; licet omnia singulis necessaria non sint: anathema sit.

V. — Si quis dixerit, hæc Sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta fuisse : anathema sit.

VI. — Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non continere gratiam quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantum externa sint acceptæ per fidem gratiæ vel justitiæ, et notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus : anathema sit.

VII. — Si quis dixerit, non dari gratiam per hujusmodi Sacramenta semper, et omnibus, quantum est ex parte Dei, etiamsi rite ea suscipiant, sed aliquando, et aliquibus : anathema sit.

VIII. — Si quis dixerit, per ipsa novæ Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere : anathema sit.

IX. — Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione et Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale et indelebile, unde ea iterari non possunt : anathema sit.

X. — Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo et omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem : anathema sit.

XI. — Si quis dixerit, in ministris, dum Sacramenta faciunt et conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia : anathema sit.

XII. Si quis dixerit, ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum faciendum aut conferendum pertinent, servaverit, non conferre Sacramentum : anathema sit.

XIII. — Si quis dixerit, receptos et approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus, in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libitu omitti, aut in novos alios per quemcumque ecclesiarum pastorem mutari posse : anathema sit.

NOTIONES PRÆVIÆ

Quædam in antecessum præmittenda sunt — 1. de objecto, præstantia et utilitate Tractatus; — 2. de notione sacramenti; — 3. de ejus convenientia; — 4. de indole et ordine dicendorum (1).

I. Tractatus objectum, præstantia et utilitas

1. — 1. I. Objectum. Christus Dominus, piissima morte sua, hominibus promeruit tum gratias actuales, quibus ad bonum operandum illuminarentur, excitarentur atque adjuvarentur; tum gratiam sanctificantem, qua, a peccatis purgati, Dei filii æternique regni hæredes fierent. Has gratias multiplici via largitur, sed potissimum *sacramentis*, per quæ, ut docet Tridentina synodus (sess. 7, in proœmio) « vera justitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amissa reparatur. » Itaque tractatus *de Sacramentis* consequitur tractatum *de Gratia*. — Cum autem plura sint Sacramenta, ne, de singulis disserendo, ea repetere necesse sit, quæ omnibus communia sunt, specialis tractatus *de Sacramentis in genere* præmittitur, antequam ad Sacramenta in specie considerata accedatur.

2. — 2. II. Præstantia. Cujusvis tractatus præstantia ex objecti dignitate desumenda est. Jam vero Sacramenta a SS. Patribus et theologis nuncupari solent *Dominicæ Incarnationis reliquiæ*, — *vasa pretiosa*, quibus Christi sanguis et merita

(1) Consulantur Conc. Trid., sess. 7; — Catech. Rom. (p. 2); — S. Thomas (et ejus commentatores), *Summa theol.* (3, q. 60 et seq.); *C. gent.* (1. 4, c. 56, 57 et 58); — Bellarmin, *de Sacramentis*; — Billuart, *ibid.*; — Dom. Chardon, *Hist. des Sacrements* (apud Migne, *Cursus compl. theol.*, t. 20); — Drouhin, *de re sacramentaria* (apud Migne, *ibid.*); — Suarez, *de Sacramentis* (in 3. p. S. Thomæ); — J. de Lugo, *de Sacram. in gen.*; — Card. Franzelin, *de Sacr. in gen.*; — De Augustinis, *de re sacramentaria*; — *Instit. theolog.* (v, g., Hurter, Knoll, Perrone, etc.); — S. Liguori, *Marc, Gury, Lehmkühl*, etc.; — Mgr Besson, *les Sacrements*; — R. P. Monsabré, *Exposit. du Dogme cath.*, année 1883.

continentur, — *canales*, per quos innumera divinæ clementiæ beneficia ad nos defluere Christus sancivit, — *medicamenta* sauciatae naturæ humanæ, — *fontes aquarum spiritualium* salientium in vitam æternam, per quos homines lapsi eriguntur, curantur et ad beatitudinem perducuntur.

3. — 3. III. Utilitas. Quæ cum ita sint, quisque facile videt doctrinam de Sacramentis gravissimi esse momenti. Necesse enim est ut apprime cognoscamus media quibus Deus infirmitati nostræ subvenire, nosque ad sanctitatem et felicitatem æternam perducere voluit. Sacerdotes præsertim eo majori studio rei Sacramentariæ incumbere debent, quo strictius tenentur disponere fideles ad Sacramenta digne suscipienda, riteque dispositis ea ministrare.

II. De notione Sacramenti

4. — 4. Sacramenti nomen. *Sacramenti* nomen, a *sacro* derivatum, alio sensu a profanis, alio ab ecclesiasticis scriptoribus usurpatum fuit.

Apud scriptores profanos significat modo *pecuniam* quæ olim apud sacerdotem in templo a contendentibus deposita, illi peribat qui causa cadebat; — modo *juramentum* quo quis, invocato supremo numine, se ad aliquid obligat. Unde jusjurandum quo milites ad præstandam imperatori et rei-publicæ fidelem operam se astringebant, *sacramentum militare* appellabatur.

A sacris vero scriptoribus Sacramentum sumitur : — 1. *Pro re sacra, sed occulta* : « Nescierunt Sacramenta Dei » (*Sap.*, II, 22); « *Sacramentum regis* abscondere bonum est » (*Tob.*, XII, 7). — 2. *Pro ipso rei occultæ et latentis signo* : « *Sacramentum* » septem stellarum » (*Apoc.*, I, 20). « Ego dicam tibi *Sacramentum* mulieris et bestię » (*Ibid.*, XVII, 7). — 3. *Pro signo rei non solum sacre, sed sacrantis et initiantis hominem cultui divino*; quo sensu vox Sacramentum accipitur in præsentī tractatu.

5. — 5. Sacramenti definitio. Sacramentum definitur a S. Thoma : « *Signum rei sacre, in quantum est sanctificans homines* » (3, q. 60, art. 9). Quam definitionem explicantes, theologi Sa-

cramentum in genere sumptum ita describunt : *Signum sensibile et sacrum, a Deo permanentiter institutum, ad gratiam significandam et sanctitatem conferendam.*

Dicitur — 1. *Signum*, id est, res cujus notitia in alterius rei cognitionem nos ducit; omne enim Sacramentum ad cognitionem gratiæ quam significat, nos deducit. Est autem signum non *naturale*, sed *ad placitum*, seu arbitrium; nam, etsi omnia Sacramenta a Deo instituta similitudinem quamdam et analogiam habeant cum re significata, nempe gratia, nulla tamen res sensibilis ex natura sua gratiam significare potest. Insuper tota Sacramentorum institutio a libera Dei voluntate pendet.

Dicitur — 2. *sensibile*; nam connaturale est homini, ut per sensibilia in cognitionem insensibilium et spiritualium perveniat. Præterea Deus Sacramenta instituit, ut essent signa protestativa religionis, quorum ope homines in unam Ecclesiam colligarentur. Per signum autem sensibile non intelligitur tantum substantia materialis, sed et actio sensibilis, velut in Pœnitentia absolutio sacerdotis.

Dicitur — 3. *sacrum*, non solum ex parte rei significatæ, gratiæ videlicet, sed etiam ratione rei significantis, quæ hujusmodi esse debet, ut sit cæremonia tum protestativa religionis, tum ordinata ad cultum divinum, tum usu suo specialem sanctitatem suscipienti conferens.

Dicitur — 4. *a Deo institutum*, sive immediate, sive mediate, vi potestatis a Deo homini concessæ. Ratio est quia, cum solius Dei sit gratiam conferre ad modum causæ principalis, ita etiam ejusdem solius est propria auctoritate instituere signa gratiæ collationem certo significantia.

Dicitur — 5. *permanentiter*, quæ vox duo importat, scilicet : durationem usque ad abrogationem religionis pro qua tale Sacramentum institutum fuit, et perennem usum.

Etenim Sacramenta sunt cæremoniæ præcipuæ ritusque principales, quorum consortio fideles in unam religionem colligantur; sunt pariter signa distinctiva, quibus populus Dei, seu fideles ab infidelibus secernuntur; ergo perenni usu adhibenda sunt, et tamdiu permanere debent, quamdiu per-

manebit religio pro qua instituta sunt. Hoc sensu Eucharistia (I Cor., xi, 26) dicitur celebranda in memoriam Christi, *donec veniat*, id est, usque ad consummationem sæculi.

Dicitur — 6. *ad gratiam significandam et sanctitatem conferendam*. His verbis Sacramenta ab aliis signis, quæ veri nominis Sacramenta non sunt, distinguuntur. Sacramenta enim tum veteris tum novæ Legis, ad significandam gratiam ordinata sunt; priora quidem, ut dandam per Sacramenta novæ Legis; posteriora vero, ut actu collatam.

Insuper Sacramenta proprie instituta sunt ad aliquam sanctitatem suo usu impertiendam. Duplex vero sanctitas distingui debet: una perfecta et interior, qua anima Deo conjungitur per gratiam sanctificantem; alia imperfecta et exterior, quæ consistit in externa quadam consecratione ad cultum divinum. Jam vero Sacramenta rite suscipientes modo Religioni ad quam pertinent proportionato sanctificant, interne scilicet, vel externe tantum, prout ad novam vel antiquam Legem spectant. Sic, sub Lege veteri, circumcisio hominem suo modo initiabat et Deo consecrabat; idem dicendum est de ritu quo sacerdotes inaugurabantur, et de variis expiationibus quibus emundati jam idonei ad cultum divinum reddebantur. At illud præsertim competit Sacramentis novæ Legis, quæ, ut suo loco probabitur, non solum hominem Deo quomodocumque consecrant, sed etiam ei conferunt gratiam habitualement, qua perfecte sanctus et Deo gratus efficitur.

6. — 6. Sacramenti propria indoles. Ex dictis duo defluunt quæ ad intelligendam propriam sacramenti indolem maxime conducunt, scilicet:

1. Sacramentum, *qua tale*, est in genere *signi*, non vero *causæ*. Sacramentum enim est quid commune et univocum Sacramentis veteris et novæ Legis. Atqui ratio signi, non ratio causæ, est quid commune et univocum Sacramentis utriusque Legis; nam Sacramenta vetera fuerunt vere signa, sed non fuerunt causa efficiens gratiæ, nisi improprie. — Præterea de ratione Sacramenti est, ut sit aliquid sensibile,

ordinem dicens ad rem sacram. Porro id non requirit ratio causæ, bene vero ratio signi.

2. Sacramentum essentialiter differt ratione *finis* a sacrificio; sacrificium enim ex se ad cultum Deo exhibendum immediate refertur, sacramentum vero ad hominis sanctificationem destinatur. — Nihil tamen impedit, quin idem sub ratione diversa rationem Sacramenti et sacrificii simul habeat; hujusmodi est Eucharistia.

7. — 7. Differentia inter sacramenta veteris et novæ Legis.

Differentia specifica inter utraque sacramenta in eo sita est, quod Sacramenta vetera gratiam, nonnisi ut conferendam per Christum venturum, significabant, suaque virtute sanctitatem mere externam et legalem, sanctificationis internæ præfigurativam, conferebant; dum Sacramenta novæ Legis sanctitatem internam simul significant, et sua virtute producant.

Unde sacramentum veteris Legis definitur *signum sensibile et sacrum, a Deo permanenter institutum, ad significandam gratiam dandam in nova Lege, et sanctitatem externam et legalem rite suscipienti conferendam*. — Sacramentum vero novæ Legis definiri potest: *Signum sensibile et sacrum, a Deo permanenter institutum, ad gratiam sanctificantem tum significandam, tum virtute sua rite suscipienti conferendam*.

Ex illa definitione patet, tria ad Sacramenti novæ Legis rationem requiri, nempe: signum sensibile gratiæ, — signum sanctitatis efficax, — et tandem institutionem Christi permanentem; quorum si unum desit, non datur Sacramentum.

III. De convenientia sacramentorum

Sacramentorum convenientia ex multiplici fonte deducitur, sed imprimis ex proportionem quam habent ad naturam compositam hominis, — ex munere distinguendi et coadunandi fideles, — et ex excellentia virtutum quas promovet eorum usus.

8. — 8. I. Ex proportionem quam habent ad naturam compositam hominis. Homo natura ita comparatur, « ut ad earum rerum notitiam, quæ mente atque intelligentia comprehensæ

sunt, nisi per ea quæ aliquo sensu percipiuntur, nemini aspirare liceat. Ut igitur quæ occulta Dei virtute efficiuntur facilius intelligere possemus, idem summus omnium rerum artifex sapientissime fecit, ut eam ipsam virtutem aliquibus signis, quæ sub sensum cadunt, pro sua in nos benignitate declaret; nam, ut præclare a S. Chrysost. dictum est (*Hom. in Matt.*, 83; *Patr. græc.*, LVIII, 743), si homo corporis conjunctione caruisset, nuda ipsa bona neque ullis integumentis involuta ei oblata essent; quoniam vero anima corpori conjuncta est, omnino opus fuit, ut rerum quæ sentiuntur adminiculo, ad ea intelligenda uteretur » (*Catech. Rom.*, p. 2, c. 1). Cf. S. Thomas (3, q. 61, a. 1).

9. — 9. II. Ex munere distinguendi et coadunandi fideles.

Juxta Catechismum Romanum (*ibid.*), sacramenta convenienter instituta sunt, ut « notæ quædam et symbola essent, quibus fideles internoscerentur, cum præsertim nullus hominum cœtus queat, ut etiam a S. Augustino (*C. Faustum*, l. 19, c. 11; *Patr. lat.*, XLII, 355) traditum est, sive veræ sive falsæ religionis nomine, in unum corpus coagmentari, nisi aliquo visibilium signorum fœdere jungantur. Utrumque igitur præstant Sacramenta novæ Legis, quæ et Christianæ fidei cultores ab infidelibus distinguunt, et ipsos fideles sancto quodam vinculo inter se connectunt. »

10. — 10. III. Ex excellentia virtutum quas promovet

usus sacramentorum. Audiatur rursus Catechismus jam citatus (*Ibid.*): « Aliam etiam justissimam fuisse causam Sacramenta instituendi, ex illis Apostoli verbis, « corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem, » ostendi potest. Sacramentis enim fidem nostram in hominum conspectu profiteri et notam facere videmur. Quare, ad Baptismum accedentes; palam testamur nos credere ejus aquæ virtute, qua in Sacramento abluimur, spiritualem animæ purgationem fieri.

« Magnam deinde vim habent Sacramenta non solum ad fidem in animis nostris excitandam et exercendam, sed etiam ad eam caritatem inflammandam, qua amare inter nos debemus, cum arctissimo nos vinculo colligatos et unius corporis

membra effectos esse, ex sacrorum mysteriorum communione recordamur.

» *Postremo*, quod in Christianæ pietatis studio plurimi faciendum est, humanæ mentis superbiam edomant ac compri-
munt, nosque ad humilitatem exercent : dum sensibilibus ele-
mentis subjicere nos cogimur, ut Deo obtemperemus, a quo
antea impie defeceramus, ut mundi elementis serviremus (1). »

IV. De indole et ordine dicendorum

11. — 11. Indoles. In præsentī tractatu agendum est de sa-
cramentis novæ Legis, paucis tantum de sacramentis veteribus
in appendice speciali dicendis.

Porro res sacramentaria in universum spectata pertinet —
tum ad theologiam *dogmaticam*, cujus est dogmata de Sacra-
mentis tenenda proponere, ac proinde divinam illorum insti-
tutionem comprobare, materiam, formam atque ministrum
assignare, necnon salutes effectus ostendere; — tum ad
theologiam *moralem*, ad quam spectat officia explicare, quæ
Christianis in Sacramentorum receptione incumbunt modum-
que docere, quo præclara hæc salutis media digne atque
utiliter adhibenda sunt; tum etiam ad theologiam vulgo
liturgicam et *pastoralem* dictam, in qua docetur, quomodo a
pastoribus animarum Sacramenta administranda sint.

At, pro instituto operis et more accepto, hos omnes respec-
tus præsens tractatus complectetur.

12. — 12. Divisio. Sex erunt capita : — *primum*, de exis-
tentia; — *secundum*, de materia et forma; — *tertium*, de
effectibus; — *quartum*, de ministro; — *quintum*, de subjecto;
— *sextum*, de cæremoniis sacramentorum.

(1) Vide etiam Suarez (Disp. 6, sect. 1).

CAPUT I.

DE EXISTENTIA SACRAMENTORUM

Tria expendenda sunt, videlicet : — 1. Quot sint sacramenta ; — 2. Quo ordine se ad invicem habeant ; — 3. Quis fuerit eorum auctor.

ARTICULUS I

De numero sacramentorum

13. — 13. Errores. Lutherani, Calvinistæ eorumque asseclæ nec catholicis nec sibi invicem consentiunt quoad sacramentorum numerum : alii siquidem duo, alii tria admittunt, cæteraque rejiciunt. Communius non alia agnoscunt præter Baptismum et Cœnam, quibus quandoque manuum impositionem adjungunt. Illos refellemus — 1. statuendo septenarium numerum sacramentorum ; — 2. difficultates communiter propositas solvendo ; — 3. convenientiam septem sacramentorum exponendo.

§ I. — Statuitur septenarius sacramentarum numerus

14. — 14. Assertio : *SEPTEM sunt sacramenta novæ legis, NEC PLURA, NEC PAUCIORA, videlicet : Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo et Matrimonium.*

EST DE FIDE. Conc. Florentinum in decreto ad Armenos ait : « Novæ legis *septem* sunt sacramenta, scilicet Baptismus... » « Conc. Trident. (sess. 7, can. 1) : Si quis dixerit Sacramenta novæ Legis... esse *plura* vel *pauciora quam septem*, videlicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem et Matrimonium ; aut etiam aliquod horum *septem* non esse vere et proprie sacramentum ; anathema sit. »

PROB. Septenarius numerus Sacramentorum duplici modo

demonstrari potest, nempe : testimoniis divinæ revelationis in Scriptura Sacra vel Traditione contentis, quæ unumquodque sacramentum spectant; et argumento præscriptionis, quod omnibus sacramentis commune est. Prima demonstratio fiet in Tractatibus subsequentibus, ubi sermo erit de singulis sacramentis. Secunda igitur huic Tractatui propria, brevior ac forsán validior pro fine intento, exponenda est modo sequenti :

Quod Ecclesia tenebat, tempore quo prodierunt Novatores sæculi xvi, hoc semper tenuit, et ideo revelatum est; nam Ecclesia, cum sit infallibilis, errare nequit in fide. Atqui tempore quo prodierunt Novatores sæculi xvi, Ecclesia admittebat dogma septem sacramentorum. Ergo.

PROB. MAJ., scilicet : *Ecclesia credere non potuit sæculo xvi dogma septem sacramentorum, quin illud semper crediderit.*

Etenim, vel res ita est, vel admittenda est aliqua mutatio in doctrina Ecclesiæ. Atqui omnis mutatio, sive sensibilis, sive insensibilis, repugnat.

1. Mutatio *sensibilis* illa esset cujus auctor, locus, tempus, impugnatores, propagatores et cætera plurima cognoscerentur; sed nihil horum dici potest de dogmate septem sacramentorum; ergo non contigit mutatio sensibilis.

2. Mutatio *insensibilis* illa foret quæ paulatim, sine sensu, facta fuisset; porro impossibilis est talis mutatio, sive *ratione sui* consideretur, sive *ratione temporis* in quo fieri debuisset.

Mutatio insensibilis circa dogma septem sacramentorum, *ratione sui* considerata, impossibilis judicatur — ob *pastorum vigilantiam et sollicitudinem*; omnibus enim notum est episcopos semper fuisse veritatis custodes pervigiles et novitatis impatientes, ipsosque reclamasse statim ac prodiit novus error vel inauditus usus introductus fuit; — ob *dogmatis gravitatem*; agebatur quippe de sacramentis, id est, de fontibus gratiarum, de signis a Christo institutis ad recuperandam vel augendam gratiam; — ob *frequentem sacramentorum usum*; non enim quæstio movetur circa dogma mere speculativum, sed practicum et vulgatissimum : quotidie namque adhibebantur sacramenta a viris doctis æque et indoctis. Porro circa hujusmodi dogmata impossibilis est erroris introductio; quo, v. g.,

successu prædicaretur hodie pedum lotionem esse sacramentum a Christo institutum et quotidie adhibendum? Ergo circa dogma septem sacramentorum omnis mutatio insensibilis prorsus evadit impossibilis ratione sui.

Impossibilis est eadem mutatio, *ratione temporis*, quia nulum probabile tempus assignari potest, in quo fieri potuerit. Non enim fieri potuit — a sæculo xvi ad initium schismatis Græcorum, qui Latinis minimas fidei et rituum diversitates jugiter objecerunt, sed semper admiserunt septem sacramenta; — nec a schismate Græcorum ad quintum sæculum, ob sectas ab Ecclesia separatas, v. g., Nestorianorum, Eutychianorum et aliorum hæreticorum orientalium, septem sacramenta pariter profitentes, quæ sane non acceptassent subintroducenda ab Ecclesia Romana; — nec demum in prioribus Ecclesiæ sæculis, in quibus, ut fatentur adversarii, pura et intemerata servabatur Ecclesiæ doctrina, et recentior erat Apostolorum prædicatio, ut ab ea potuerit recedere Ecclesia universa. Ergo nullum mutationis probabile tempus assignari potest. — Ergo Ecclesia dogma septem sacramentorum semper tenuit, si illud credidit tempore quo prodierunt Novatores.

PROB. MIN., nempe : *Tempore quo prodierunt..., Ecclesia admittebat dogma septem sacramentum.*

Illud pro Ecclesia Latina constat — Concil. Flor. et Trid. omnibusque aliis synodis hoc tempore celebratis, potissimum in Galliis; — omnibus theologis hujus ævi; — omnibus ritualibus, hoc expresse asserentibus; — consensu ipsorum novatorum, qui contendunt se ab Ecclesia Romana recessisse eo quod Romani, neglecta antiqua fide, exitiosas ac inutiles cæremonias in numero sacramentorum ponerent.

Pro *Ecclesia græca*, idem constat : — 1. Censura qua Jeremias patriarcha Constantinopolitanus, approbante tota Orientalium Ecclesia, anno 1575, confessionem Augustanam improbavit, et declaravit « sicut sunt septem dona Spiritus S., ita septem esse sacramenta, » qualia in Ecclesia catholica a christianis orthodoxis recepta sunt (1). — 2. Concilio a tri-

(1) Cf. Renaudot, *Perpétuité de la foi*, tome 5, lib. 1, c. 3.

bus patriarchis et viginti episcopis Constantinopoli habito, anno 1639, ubi canon adversus Cyrillum Lucar, patriarcham C. P., quem pene unum Calviniani sibi devinxerunt, his verbis editus est, ut refert et approbat synodus Hierosolymitana, anno 1672: « Cyrillo dogmatizanti et credenti non esse septem Ecclesiæ sacramenta, videlicet baptismum, confirmationem, Eucharistiam, pœnitentiam, extremam unctionem, ordinem et matrimonium, juxta Christi dispositionem Apostolorumque traditionem, necnon et Ecclesiæ consuetudinem; sed mentienti duo tantum a Christo in Evangelio fuisse tradita, scilicet baptismum et Eucharistiam; anathema... » (Harduin, tom. 2, col. 227) — 3. Omnibus ritualibus et euchologiis quibus utuntur Græci et Orientales omnes, Cophtæ, Jacobitæ, Syrii, Maronitæ, etc. Ergo tempore quo prodire xvi sæculi novatores, Ecclesia dogma septem sacramentorum tenebat.

§ II. — Solvuntur difficultates

15. — 15. Prima difficultas. Septenarius sacramentorum numerus neque in Scripturis, neque apud antiquissimos Patres reperitur. Ergo.

RESP. 1. Quamvis Scriptura prædictum numerum expressis verbis non commemoret, nihilominus septem signa exhibet, quibus convenit definitio sacramenti. Cæterum Scriptura sacramentorum doctrinam tradit per partes, passim et data occasione, absque ordine præstituto; nihil proinde mirum, si numerus sacramentorum in ea expressis terminis non inveniatur.

RESP. 2. Quod vero antiquissimi Patres non recenseant septem sacramenta, sed tantum aliqua, facile explicatur, sive ex scopo ab eis intento, sive ex lege arcani, sive ex eo quod sacramenta dividebant in *perficientia* et *medicinalia*, et de una tantum classe loqui intendebant.

16. — 16. Secunda difficultas. Præter ritus memoratos, alia sunt quibus ratio sacramenti convenit, cujus modi est lotio pedum in ultima cœna a Christo usurpata; imo plura signa in quibusdam sacramentis inveniuntur, v. g., in Ordine et

in Eucharistia. Ergo sacramenta sunt plura quam septem.

RESP. 1. Lotio pedum non fuit *signum gratiæ productivum*; hæc quippe verba (*Joan.*, XIII, 8) : « Nisi laverō te, non » habebis partem mecum, » solum spectant Petrum, ad quem diriguntur, includuntque pœnam inobedienti Petro intimatam, quæ in privatione vel beatitudinis vel Eucharistiæ mox instituendæ, consistit. — Neque *permanenter instituta* fuit; istæ enim Christi voces (*Ibid.*, 14) : « Vos debetis alter alterius » *lavare pedes*, » accipiendæ sunt metaphorice pro præcepto exercendæ caritatis ac humilitatis, ut volunt multi SS. Patres, non autem sensu litterali de ipsa lotionem pedum, quia ex historia constat hanc lotionem pedum nunquam fuisse usitatam in Ecclesia, nisi ad summum, in feria V, in Cœna Domini.

RESP. 2. Quamvis plures ordines sint sacramentum, et in Eucharistia sub duplici specie sint Corpus et Sanguis Christi, non inde sequitur plura esse quam septem sacramenta; nam, quando dicitur esse tantum septem sacramenta, sacramentum sumitur adæquate, ita ut sensus sit septem tantum esse sacramenta diversa, id est, quæ ad diversos fines referuntur; et ideo cum omnes ordines ad unum eundemque finem referantur, nempe ad confectionem et administrationem Eucharistiæ, a se invicem gradu tantum discrepant, et unum sacramentum constituunt. Idem dicendum est de duabus speciebus SS. Eucharistiæ.

§ III. — **Exponitur convenientia septenarii numeri sacramentorum**

17. — 17. Septem Sacramentorum novæ Legis convenientiam S. Thomas sic ostendit (3, q. 65, a. 1) :

« Sacramenta Ecclesiæ ordinantur ad duo, scilicet ad *perfectiendum hominem* in his quæ pertinent ad cultum Dei, secundum religionem christianæ vitæ, et *in remedium peccati*. Utroque autem modo convenienter ponuntur septem Sacramenta.

1º « Vita enim spiritualis conformitatem aliquam habet ad vitam corporalem, sicut et cætera corporalia conformitatem quamdam spiritualium habent. In vita autem corporali dupli-

citer aliquis perficitur : uno modo quantum ad *personam propriam* ; alio modo per *respectum ad totam communitatem* societatis in qua vivit, quia homo naturaliter est animal sociale.

» Respectu autem *suiipsius*, perficitur homo in vita corporali dupliciter : uno modo *per se*, acquirendo scilicet aliquam vitæ perfectionem ; alio modo *per accidens*, scilicet removendo impedimenta vitæ, puta ægritudines vel aliquid hujusmodi.

» Per se autem perficitur corporalis vita tripliciter. Primo quidem per *generationem*, per quam homo incipit esse et vivere. Et loco hujus in spiritali vita est *Baptismus*, qui est spiritalis regeneratio, secundum illud (*Tit.*, III, 5) : « *Per lavacrum regenerationis*, » etc. Secundo per *augmentum*, quo aliquis perducitur ad perfectam quantitatem et virtutem. Et loco hujus in spiritali vita est *Confirmatio*, in qua datur Spiritus Sanctus ad robur : unde dicitur discipulis jam baptizatis (*Luc.*, XXIV, 49) : *Sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto.* » Tertio per *nutritionem*, qua conservatur in homine et vita et virtus. Et loco hujus in vita spiritali ponitur *Eucharistia* ; unde dicitur (*Joan.*, VI, 54) : « *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* »

» Et hoc quidem sufficeret homini, si haberet et corporaliter et spiritaliter impassibilem vitam. Sed quia homo incurrit interdum et corporalem infirmitatem et spiritualem, scilicet peccatum, ideo necessaria est homini curatio ab infirmitate. Quæ quidem est duplex. Una quidem est sanatio quæ *sanitatem restituit*. Et loco hujus in spiritali vita est *Pœnitentia*, secundum illud (*Psal.* XLIX, 5) : « *Sana animam meam, quia peccavi tibi.* » Alia autem est *restitutio valetudinis pristinae* per convenientem diætam et exercitium. Et loco hujus in spiritali vita est *Extrema Unctio*, quæ removet peccatorum reliquias et hominem paratum reddit ad finalem gloriam ; unde dicitur (*Jac.*, v, 15) : « *Et si in peccatis sit, remittentur ei.* »

» Perficitur autem homo in ordine *ad totam communitatem* dupliciter. Uno modo per hoc quod accipit *potestatem regendi*

multitudinem et *exercendi actus publicos*. Et loco hujus in spiritali vita est sacramentum *Ordinis*, secundum illud (*Heb.*, VII), quod sacerdotes hostias offerunt, non solum pro se, sed etiam pro populo. Secundo, quantum *ad naturalem propagationem*: quod fit per *Matrimonium* tam in corporali quam in spiritali vita, eo quod non est solum sacramentum, sed naturæ officium.

2º » Ex his etiam patet sacramentorum numerus secundum quod ordinatur contra defectum peccati. Nam Baptismus ordinatur contra *carentiam* vitæ spiritalis. Confirmatio contra *infirmi- tatem* animi quæ in nuper natis invenitur. Eucharistia contra *labilitatem* animi ad peccandum. Pœnitentia contra *actuale* peccatum post Baptisma commissum. Extrema Unctio contra *reliquias* peccatorum, quæ scilicet non sunt sufficienter per Pœnitentiam sublatae, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Ordo contra *dissolutionem multitudinis*. Matrimonium contra *concupiscentiam personalem* et contra *defectum multitudinis* qui per mortem accidit. »

ARTICULUS II

De ordine sacramentorum ad invicem

Comparatio sacramentorum ex multiplici capite fieri potest, sed potissimum — ratione *ordinis* qui ipsis competit respective ad proprios fines, — ratione *dignitatis*, — et ratione *necessitatis*.

18. — 18. Assertio 1ª : *Ratione FINIS sui proprii sacramenta debito ordine recensentur in concilio Tridentino.*

PROB. Sacramenta quæ ordinantur ad perfectionem unius personæ, naturaliter præcedunt ea quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis; unum enim est prius quam multitudo. Atqui quinque priora ordinantur ad perfectionem unius et duo posteriora ad perfectionem multitudinis. Ergo convenienter post cætera ponuntur ordo et matrimonium; matrimonium tamen ultimo loco, eo quod minus participat de ratione spiritalis vitæ, ad quam ordinantur sacramenta.

Inter ea vero quæ ad perfectionem unius personæ ordinantur, manifeste illa quæ *per se* ordinantur ad perfectionem vitæ spiritualis priora sunt iis quæ ordinantur per accidens, nempe pœnitentia et extrema unctione; et quia extrema unctio perficit quod pœnitentia inchoat, ex natura sua posterior est.

Inter alia tria, manifestum est quod baptismus, qui est spiritualis generatio, est prior; deinde confirmatio, quæ ordinatur ad vitam spiritualem perficiendam; et postmodum Eucharistia, quæ est cibus perfectorum, quales constituit confirmatio.

Nec dicatur Eucharistiam, quæ nutrimentum præbet, numerandam esse ante Confirmationem, quæ dat augmentum; nam nutrimentum præcedit quidem augmentum sicut causa ejus, sed paucis annis tantum, dum illud subsequitur, quatenus conservat hominem in perfecta quantitate et virtute. Aliunde solidus cibus, qualis est Eucharistia, non est infantium, sed adultorum.

19. — 19. Assertio 2^a : *Ratione DIGNITATIS, Eucharistia cæteris sacramentis longe præstat.*

Ratio est — tum quia in Eucharistia ipse Christus, totius gratiæ fons, substantialiter continetur, dum in aliis sacramentis continetur tantum quædam virtus instrumentalis, participata a Christo; — tum quia alia sacramenta ordinantur ad Eucharistiam, ut ad finem. Imprimis manifestum est *ordinem* referri ad ejus confectionem et ministrationem; *baptismus* vero ordinatur ad ejus susceptionem; item et *confirmatio*, qua quis perficitur in fide, quæ est optima dispositio ad Eucharistiam; *pœnitentia* et *extrema unctio* etiam præparant ad dignam Eucharistiæ sumptionem, removendo peccatum. Tandem *matrimonium*, ratione suæ significationis, hoc sacramentum attingit, in quantum significat conjunctionem Christi et Ecclesiæ, cujus unitas per sacramentum Eucharistiæ figuratur.

Cætera vero sacramenta, præter Eucharistiam, sic ratione dignitatis ab Angelico Doctore ordinantur : ordo, confirmatio, baptismus, extrema unctio, pœnitentia, matrimonium.

Hinc concilium Trid. (sess. 7, can. 3) hæc habet : « Si quis dixerit hæc septem sacramenta ita esse inter se paria ut nulla ratione aliud sit alio dignius : anathema sit. »

20. — 20. Assertio 3^a : *Ratione NECESSITATIS, sacramenta multum ab invicem differunt.*

1. Si agitur de sacramentis quæ hominem perficiunt, quantum ad personam propriam, baptismus in re vel in voto omnibus necessarius est *necessitate medii*, id est, ita ut sine eo salus obtineri non possit, quin excuset ignorantia vel impotentia. Pœnitentia quoque eadem *necessitate medii* necessaria est, non quidem omnibus et singulis, ut baptismus, qui sub hoc respectu pœnitentiam superat, sed solis post baptismum lapsis in peccatum mortale. — Alia vero sacramenta, nempe confirmatio, Eucharistia et extrema unctio, ad summum *necessitate præcepti* necessaria sunt; potest proinde sine his in re vel in voto susceptis salus obtineri, si ignorantia aut impotentia excuset.

2. Si agitur de sacramentis quæ hominem perficiunt in ordine ad societatem christianam, nempe de ordine et matrimonio, non quidem singulis Christianis, sed Ecclesiæ simpliciter necessaria sunt : ordo, ut Ecclesiæ rectores et aliorum sacramentorum dispensatores constituentur; matrimonium, ut Ecclesia usque ad consummationem sæculi fideles et ministros habere possit.

De his omnibus iterum et fusius agetur, ubi de singulis sacramentis in specie.

ARTICULUS III

De auctore sacramentorum

21. — 21. Opiniones. Circa præsentem quæstionem non omnino concordant scholastici. Nam, etsi omnes Christum ut sacramentorum auctorem venerentur, nonnulli contenderunt non omnia novæ Legis sacramenta immediate a Christo instituta fuisse; ita Hugo Victorinus et Magister Sententiarum, qui censuerunt extremam unctionem post Ascensionem Christi

ab Apostolis institutam esse; S. Bonaventura, qui (l. 4, dist. 7, a. 1, q. 1.) opinatur formam Confirmationis directe institutam fuisse a Spiritu Sancto, postquam defecerunt Apostoli, qui confirmabant sine verbo sola manuum impositione; Alexander Alensis, qui asseruit confirmationem in concilio Meldensi, anno 844, ab Ecclesia institutam fuisse (1). Contra illos, juxta sententiam communiter receptam, sit sequens

22. — 22. Assertio : OMNIA novæ Legis sacramenta IMMEDIATE a Christo instituta fuerunt.

PROB. 1. *Scriptura Sacra*. Legitur (I Cor., III, 4, 5) : « Quid » igitur est Apollo? Quid vero Paulus? *Ministri* ejus cui » credidistis? » Et (IV, 1) : « Nos existimet homo ut *ministros* » Christi et *dispensatores* mysteriorum Dei. » B. Petrus (I Ep., IV, 10) omnes Ecclesiæ rectores vocat *dispensatores multiformis gratiæ Dei*. Ex his sic argumentari datur : si cui mortali-um Christus potestatem sacramenta instituendi contulisset, maxime Apostolis, qui post Christum, lapidem angularem, sunt Ecclesiæ fundatores. Atqui Apostoli in Scriptura pluries se dicunt *ministros* et *dispensatores* sacramentorum, nusquam *institutores*. Ergo per se ipsum Christus instituit sacramenta.

PROB. 2. *SS. Patribus*, qui nunquam alium sacramentorum institutorem quam Christum pronuntiant. S. Ambrosius (*De Sacram.*, lib. 4, c. 4, n. 13; *Patr. lat.*, XVI, 439) ait : « *Auctor* sacramentorum quis est, nisi Dominus Jesus? » S. Augustinus (*De Vera Relig.*, c. 17, n. 33; *Patr. lat.*, XXXIV, 136) hæc habet : « Ab ipsa Dei Sapientia homine assumpto, a quo in libertatem vocati sumus, pauca saluberrima sacramenta constituta sunt, quæ societatem Christiani populi, hoc est, sub uno Deo liberæ multitudinis, continerent. » Hæc autem de institutione immediata intelligenda esse, patebit ex sequentibus.

PROB. 3. *Auctoritate concilii Trident.* sic definientis (sess. 7,

(1) Concilium Meldense prohibet quidem pecuniam percipere pro administratione sacramenti Confirmationis; sed de illius institutione silet.

can. 1) : « Si quis dixerit, sacramenta novæ Legis non fuisse omnia a *Jesu Christo instituta*... anathema sit. » Hæc verba de immediata institutione accipienda esse constat ex eo quod, juxta communem sensum et modum loquendi, ille solus dici potest institutor, qui per seipsum immediate aliquid instituit vel ordinat. Unde quæ Ecclesia præcipit auctoritate a Christo accepta, nunquam dicuntur a Christo præcepta. — Idem concilium (sess. 14, can. 1) definit extremam unctionem, de qua præsertim movebatur difficultas, fuisse *institutam a Christo* et a Jacobo promulgatam; si vero a Jacobo fuisset [immediate instituta ex potestate a Christo accepta, non posset sola promulgatio tribui Jacobo, et institutio soli Christo. Ergo decretum definiens omnia sacramenta a Christo instituta fuisse, pariter intelligendum est de immediata institutione. — Si quædam sacramenta Ecclesia instituisset, mutare posset eorum substantiam, sicut mutare potest ritus quos instituit. Atqui concilium Trid. (sess. 21, can. 2) negat hanc potestatem Ecclesiæ competere; dicit enim in Ecclesia potestatem esse mutandi ritus sacramentorum, *salva eorum substantia*. Ergo.

23. — 23. Scholium. *De potestate Christi in sacramentis instituendis.* Duplex in Christo distinguitur potestas, alia *auctoritatis*, quæ etiam suprema dicitur et independens; alia *excellentiæ*, quæ licet suprema non sit, habet tamen prærogativas singulares. Per priorem potestatem Christus sacramenta instituit ut Deus; per posteriorem vero, ut homo.

Præcipuæ hujus potestatis *excellentiæ* dotes sunt : — 1. quod sacramenta gratiæ largiendæ vim habeant ex meritis passionis Christi; — 2. quod per ipsius invocationem, ejusque vice ac nomine, sacramenta administrentur; — 3. quod potuerit Christus instituere sacramenta, eorumque materias et formas prædefinire; — 4. quod absque ritu sacramentali, solo etiam nutu et imperio, eorum effectum producere, id est, gratiam conferre et culpas remittere potuerit; quod reipsa præstitit, cum, nullo adhibito sacramento, mulierem peccatricem et paralyticum ab omni labe purgavit (Cfr. S. Thomas, 3, q. 64, a. 3).

Disputant theologi utrum hæc potestas *excellentiæ* puro

homini communicari possit. Affirmant Thomistæ, dicentes nullam esse repugnantiam in eo quod Deus tantam gratiæ plenitudinem puro homini conferat, — ut ejus meritum operetur ad sacramentorum effectum; — in ejus nomine sacramenta administrentur; — ipse potestate delegatâ sacramenta instituat; — et sine ritu sacramentorum effectum sacramentalem solo imperio conferre valeat (S. Thom., *loc.*, *cit.*, a. 4).

Notandum est tamen eamdem *potestatem* puro homini certo communicari non posse in ea perfectione et eminentia, quæ Christo competit; Christus enim, ut homo, est instrumentum divinitati in persona conjunctum, et ratione illius conjunctionis, actiones meritorias et satisfactorias infiniti valoris elicere potest. At purus homo, quantavis gratia polleret, esset instrumentum a divinitate separatum; nec proinde principium meriti infiniti esse posset.

CAPUT II

DE MATERIA ET FORMA SACRAMENTORUM

---

24. — 24. Materiæ et formæ sacramentorum notio. Quemadmodum in compositis physicis materia, ex se indeterminata et indifferens, ad certam speciem determinatur per formam, similiter in sacramentis novæ Legis videre est rem aliquam ad plura significanda ex se indeterminatam et indifferenterem, per verba determinari ad esse sacramentale. Ratione hujus analogiæ, sacramenta novæ Legis *materia* et *forma* constare dicuntur.

Unde nomine *materiæ* designatur *res sensibilis*, quæ, ex Christi institutione, ad esse sacramentale elevari potest. Dicitur — 1. *Res sensibilis*, vel ex se, ut aqua in Baptismo, vel ex sua manifestatione, ut contritio in Pœnitentia. — 2. *Quæ ad esse sacramentale elevari potest*, id est, quæ, accedente forma eam determinante et perficiente, fit sacramentum. — 3. *Ex Christi institutione*, id est, non res quælibet, sed illa solum quam

Christus adhiberi voluit ad gratiam significandam et producendam.

Materia duplex est : *remota*, id est, res determinabilis ad esse sacramentale in se considerata, v. g., aqua pro baptismo ; — *proxima*, id est, res actu elevata ad esse sacramentale, quando scilicet a ministro cum forma jungitur ad conficiendum sacramentum, v. g., ablutio in baptismo.

Nomine vero *formæ* generatim veniunt *verba proprie dicta aut aliud signum æquivalens, quæ materiam ad esse sacramentale determinant et elevant*. Signi *æquivalentis* exemplum habetur in muto matrimonium nutu contrahente.

25. — 25. Dividitur caput. De materia et forma sacramentorum tria investiganda veniunt, scilicet : — 1. an omnia sacramenta materia et forma constent ; — 2. an Christus omnium et singulorum sacramentorum novæ Legis materiam et formam specificè determinaverit ; — 3. quænam regulæ servandæ sint in usu materiæ et formæ sacramentorum.

ARTICULUS I

De compositione sacramentorum ex materia et forma

Circa compositionem sacramentorum ex materia et forma triplex quæstio occurrit, nempe : — 1. utrum revera omnia novæ Legis sacramenta ex materia et forma constent ; — 2. utrum verba convenienter rebus adjungantur ; — 3. utrum voces *materia* et *forma* convenienter usurpentur in sacramentis. Unde triplex statuenda est assertio.

26. — 26. Assertio 1^a : *Omnia sacramenta novæ Legis* CONSTANT EX REBUS *tanquam* MATERIA et VERBIS *tanquam* FORMA.

PROB. 1. *Auctoritate Ecclesiæ.* Concilium Florent. in decreto ad Armenos sic se habet : « Hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, *rebus* tanquam *materia*, *verbis* tanquam *forma*, et persona ministri conficientis sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia ; quorum si aliquid desit, non perficitur sacramentum. » — Concilium Tridentinum

idem confirmat, dum ait de Pœnitentia (sess. 14, c. 2) : « Hoc sacramentum multis rationibus a Baptismo differre cognoscitur; nam... *materia et forma*, quibus sacramenti essentia perficitur, longissime dissidet; » et (c. 4) : « Docet præterea S. Synodus sacramenti pœnitentiæ *formam*, in qua præcipue ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse : *Ego te absolvo*... Sunt autem *quasi materia* hujus sacramenti ipsius pœnitentis actus. » Particula « *quasi materia*, » quam post Concilium Florentinum Tridentina synodus adhibuit, non negat pœnitentis actus veluti partem pertinere intrinsece ad sacramentum constituendum, sed solum declarat materiam in hoc sacramento non eodem modo se habere ac in aliis (Cf. Catechismus Rom., p. 2, c. 17).

PROB. 2. *Consensu omnium theologorum*, pro quibus audiat S. Thomas dicens (3, q. 60, a. 6, ad 2) : « Ex verbis et rebus fit quodam modo unum in sacramentis, sicut ex forma et materia, in quantum scilicet per verba perficitur significatio rerum; » et (a. 7) : « In sacramentis verba se habent per modum formæ, res autem sensibiles per modum *materiæ*. »

PROB. 3. *Ratione theologica*. Christus Apostolis præcepit ut baptismum aquæ conferrent in nomine *Patris et Filii et Spiritus Sancti*, de quo S. Augustinus (Tract. in Joan., 80, n. 3; *Patr. lat.*, xxxv, 1840) dicit : « Detrahe verbum, quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum... Unde tanta virtus aquæ, ut corpus tangat et cor abluat, nisi faciente verbo? » Quibus verbis luculentissime designatur duplex sacramentorum elementum. Atqui quod de baptismo dicitur, pari ratione dicendum est de cæteris sacramentis; eadem enim esse debet ratio generica sacramentorum. Ergo.

27. — 27. Assertio 2^a : Compositio sacramentorum EX REBUS ET VERBIS omni ex parte conveniens est.

Juxta Angelicum Doctorem (3, q. 60, a. 6), « sacramenta adhibentur ad hominum sanctificationem sicut quædam signa. Tripliciter ergo considerari possunt, et quolibet modo congruit eis quod verba rebus sensibilibus adjungantur.

Primo possunt considerari ex parte *causæ sanctificantis*, quæ est Verbum incarnatum, cui sacramentum quodam modo conformatur in hoc quod rei sensibili verbum adhibetur, sicut in mysterio Incarnationis carni sensibili est Verbum Deum unitum.

Secundo possunt considerari sacramenta ex parte *hominis qui sanctificatur*, qui componitur ex anima et corpore, cui proportionatur sacramentalis medicina, quæ per rem visibilem corpus tangit et per verbum ab anima creditur.

Tertio possunt considerari ex parte ipsius *significationis sacramentalis*. Dicit autem Augustinus quod verba inter homines obtinuerunt *principatum significandi*, quia verba diversimode formari possunt ad significandos diversos conceptus mentis, et propter hoc per verba magis distincte possumus exprimere quod mente concipimus. Et ideo ad perfectionem significationis sacramentalis necesse fuit, ut significatio rerum sensibilibum per aliqua verba determinaretur. »

28. — 28. Assertio 3^a : *Res et verba in sacramentis convenienter appellantur MATERIA ET FORMA.*

PROB. Ratione theol. In omni composito illud habet rationem *materiæ*, quod est determinabile et perfectibile per aliud; illud vero habet rationem *formæ*, quod est alterius determinativum et perfectivum. Atqui in sacramentis novæ Legis res determinantur et perficiuntur per verba. Ergo res et verba convenienter appellantur *materia et forma*.

Notandum est has voces *materia et forma*, respective ad sacramenta, non semper in usu fuisse. Primus illas adhibuit ad explicandas partes sacramentorum constitutivas Gulielmus Antissiodorensis, circa annum 1215. Quod nunc vocatur *materia et forma*, SS. Patres et antiqui theologi appellabant *symbola mystica, verbum et elementum, res et verba, signum et rem invisibilem*.

29. — 29. Scholium. Objiciunt nonnulli præfatam compositionem ex materia et forma non verificari in omnibus sacramentis; nam, inquiunt, species sacramentales in Eucharistia, transacta consecratione, sunt sacramentum. Porro hoc sacramentum non componitur ex verbis, quæ transierunt. Ergo.

— Respondendum est verba consecrationis *formaliter* quidem transiisse, sed quoad *suam virtutem* manere in speciebus, quæ illorum vi sunt consecratæ; et hoc sufficit ut sacramentum dicatur componi ex illis. Neque inferendum est melius dici sacramentum componi ex rebus et illarum determinatione per verba quam ex verbis, siquidem illa determinatio est verborum effectus.

Si urgeretur objectio ex eo quod verba consecrationis sunt causa efficiens Eucharistiæ, ac ideo partem ejus essentialem esse non possunt, dicendum esset verba consecrationis esse simul causam efficientem et partem essentialem Eucharistiæ, sed sub diverso respectu; quatenus convertunt panem et vinum in corpus et sanguinem Christi, sunt causa efficiens sacramenti; quatenus confusam significationem materiæ determinant ad significationem sacramentalem, sunt ejus forma. Porro in moralibus nihil obstat quin idem sub diverso respectu munus causæ efficientis et formalis simul exerceat.

ARTICULUS II

De determinatione materiæ et formæ

30. — 30. Prænotanda. Cum Ecclesia profiteatur omnia novæ Legis sacramenta a Christo Jesu instituta fuisse, indubium est materiam et formam, seu partes essentielles sacramentorum, ab illo determinatas fuisse.

Porro duplici modo Christus determinare potuit materiam et formam sacramentorum, scilicet : *in genere*, statuendo in tali vel tali sacramento assumendum esse signum aliquod ad gratiam hujus sacramenti significandam idoneum, electionem vero hujus signi Ecclesiæ relinquendo; vel *in specie*, per se ipsum indicando signum adhibendum, addita lege eo semper utendi.

Hoc posito, tria ut certa tenenda sunt, nempe :

1. Materia et forma omnium sacramentorum aliquo modo a Christo determinatæ fuerunt; aliter dici non posset sacramenta ab eo instituta fuisse. Insuper sacramentum est essentialiter signum ex divina *institutione* significans; porro, nisi

Christus materiam et formam sacramentorum aliquo modo determinasset, jam non essent signa ex divina *institutione*.

2. Christus materiam et formam baptismi et Eucharistiæ in specie determinavit; illud ex Evangelio aperte constat.

3. Formæ sacramentorum non determinatæ fuerunt *materialiter*, id est, quoad sonum et idioma, sed *formaliter*, seu quoad sensum. Imo sensus ille non ita certis verbis a Christo alligatus fuit, ut non possit alia verborum specie exprimi.

At valde inter theologos controvertitur utrum Christus se gesserit erga alia sacramenta sicut erga baptismum et Eucharistiam. Non pauci, sive inter veteres, sive inter recentiores theologos, arbitrati sunt quorundam sacramentorum materiam et formam nonnisi in genere a Christo Domino determinatas fuisse, relictæ Ecclesiæ potestate easdem in specie eligendi. Ratio vero dubitandi ex eo præsertim orta fuit, quod sacramentum ordinis a Græcis etiam Catholicis non iisdem materia et forma confici videatur quibus in Ecclesia Latina nunc conficitur.

Attamen communius admittitur Christum Jesum omnium sacramentorum materiam et formam in specie determinavisse. Sit proinde sequens

31. — 31. Assertio : PROBABILIS *Christus* IN SPECIE determinavit materiam et formam omnium sacramentorum novæ Legis.

PROB. 1. *Ex verbis Concilii Tridentini* declarantis (sess. 22, c. 2) hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in sacramentorum dispensatione, *salva illorum substantia*, ea statueret vel mutaret, quæ... pro rerum, temporum et locorum varietate, magis expedire judicaret. Unde sic : Ex Tridentino Ecclesia nihil potest in *substantiam* sacramentorum. Atqui si materiæ et formæ determinatio Ecclesiæ permissa fuisset, multum sane posset Ecclesia in *substantiam* sacramentorum; eadem enim potestate et libertate, qua usa fuisset ad partes *substantiales* signi sacramentalis constituendas, uti posset ad unam vel utramque immutandam. Ergo.

PROB. 2. *Auctoritate S. Thomæ*, qui expendens (3 p., q. 60, art. 5) utrum requirantur determinatæ res ad sa-

cramenta, ita concludit : « Quia ergo sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo iudicio assumere res quibus sanctificetur, sed hoc debet esse *ex institutione divina* determinatum. Et ideo in sacramentis novæ Legis, quibus homines sanctificantur, secundum illud (I Cor., VI, 11) : « Abluti estis, sanctificati estis, » oportet uti rebus ex divina institutione determinatis. »

PROB. 3. *Ratione theologica.* Si Christus ipse non determinasset in specie materiam et formam sacramentorum, hanc determinationem Ecclesiæ reliquisset, et Scriptura aut Traditio de hujus potestatis concessione et exercitio mentionem facerent. Atqui nec ex Scriptura, nec ex Traditione colligi potest talem potestatem a Christo datam fuisse, et ab Ecclesia exercitam. Ergo. — Et vero præcipuum sententiæ oppositæ fundamentum situm est in discrepantia quæ inter Ecclesiam Latinam et Græcam invenitur, præsertim in collatione sacramenti ordinis. Atqui in Tractatu *de Ordine* ostenditur diversitatem istam non esse substantialem. Ergo. — Denique illud magis congruit dignitati sacramentorum, ideoque merito præsumeretur, etiamsi deficerent argumenta mox proposita.

Dixi *probabilius*, eo quod allegari potest absque errore in fide delegatio ad tempus vel semel exercenda, cujus videtur præstare exemplum institutio diaconorum ab Apostolis.

ARTICULUS III

De recto usu materiæ et formæ

Ex dictis de materia et forma sacramentorum, plurima maximi momenti defluunt consectoria practica circa rectum materiæ et formæ usum. Quæ quidem respiciunt — tum unionem quæ inter materiam et formam adesse debet, — tum mutationes quæ in materia et forma accidere possunt, — tum denique iterationem materiæ et formæ; de quibus agetur in triplici paragrapho.

§ I. — De unione inter materiam et formam

32. — 32. Prænotanda. Modo probatum fuit sacramenta novæ

Legis rebus et verbis, tanquam materia et forma, constare. Hinc sequitur unionem requiri inter utramque; in omni enim composito materia et forma certo uniri debent.

Cum autem sacramenta rationem habeant compositi non physici, sed moralis, ea unio inter res et verba sufficit, quæ secundum hominum æstimationem adesse debet, ut unum signum sacramentale ex eis efformetur.

At quæstio est quandonam existat talis unio. Pro cujus solutione sit sequens

33. — 33. Assertio : *Unio requisita inter materiam et formam existit, cum, secundum communem loquendi modum, SALVATUR VERITAS FORMÆ pro cujusque sacramenti indole.*

Ratio est quia dummodo verba formæ verificentur, adest significatio sacramentalis; e contra, si veritas formæ non salvetur, tollitur omnis significatio, ac proinde ipsum sacramentum.

Cum autem sacramenta diversam induant indolem, manifestum est veritatem formæ non servari simili unionem inter materiam et formam in omnibus, ut patebit sigillatim expendenti singula sacramenta :

1. In baptismo, confirmatione, extrema unctione et Ordine, in quibus verba formæ actualement materię applicationem significant, requiritur ut materia applicetur saltem immediate antequam pronuntietur forma, vel immediate postquam prolata sit. Unde mora unius *Pater Noster* inter utrumque irritaret sacramentum. Imo non desunt theologi, qui volunt res et verba unionem *quasi physica* conjungi debere, ita ut verba formæ incipiantur, antequam desierit materię applicatio, vel non cesset formæ prolatio, quin incepta fuerit applicatio materię. Proinde dubia esset confectio prædictorum sacramentorum, si aliter factum fuisset.

2. In pœnitentia et matrimonio sufficit unio moralis quæ in judiciis et contractibus exigitur. Pœnitentia enim per modum judicii instituta est; matrimonium vero est ipse contractus matrimonialis ad dignitatem sacramenti evectus.

3. Quod attinet ad Eucharistiam, pronomina *hoc* et *hic* sat

indicant materiam debere esse physice præsentem, ut vera sit forma.

34. — 34. Corollarium. Ex præmissis colligitur materiam formæ præponendam esse in Sacramentis Eucharistiæ et pœnitentiæ, quia in Eucharistia, pronomina *hoc* et *hic* evidenter materiam præsupponunt; in sacramento autem pœnitentiæ, nisi contritio et confessio absolutionem præcederent, verba absolutionis non essent vera.

Sed aliter dicendum est de aliis sacramentis; vera enim remanet forma, modo materia incipiat applicari dum proferruntur verba formæ.

Cæterum satagant sacramentorum ministri, ut in eorum collatione procurent, quantum fieri licet, perfectissimam materiæ et formæ unionem. In sacramentis baptismi, confirmationis, ordinis et extremæ unctionis, simul applicant materiam et formam proferant; in sacramento pœnitentiæ, peracta confessione, imposita et acceptata satisfactione atque elicitio contritionis actu, statim absolvant; in matrimonio, post expressum consensum unius sponsi, alter statim suum exprimat. Cum enim materia et forma debeant constituere unum signum sacramentale, consultum est ut meliori quo possunt modo conjungantur (Cf. Billuart et Rituale Rom.).

§ II. — De mutatione in materia et forma sacramentorum

Ex supra dictis de determinatione materiæ et formæ sacramentorum per Christum, sequitur absoluta necessitas utendi in sacramentis conficiendis rebus et verbis quæ a Christo determinata fuerunt.

Ad majorem vero hujus rei declarationem, abs re non erit hic expendere — 1. quæ mutatio in materia vel forma tollat sacramenti veritatem; — 2. quale peccatum sit mutare materiam et formam sacramentorum; — 3. an et quatenus adhibere liceat materiam dubiam.

I. *Quæ mutatio in materia et forma tollat sacramenti veritatem?*

35. — 35. Prænotanda. In materia et forma sacramentorum duplex mutatio fieri potest : una substantialis, accidentalis altera. Jam vero certum est omnem mutationem substantialem tollere veritatem sacramenti, quia non conficitur signum a Christo institutum; secus autem, si mutatio sit tantum accidentalis, ob rationem contrariam. Tota igitur quæstio est, in dijudicando quandonam mutatio substantialis dicenda sit. Ut illud facilius fiat, quasdam regulas hic apponere juvat.

36. — 36. Regula 1^a : *Materia sacramenti mutatur SUBSTANTIALITER, quando, secundum prudentium existimationem, NON EST SPECIEI quam Christus determinavit; vel quando, licet sit eadem materia physica, DESTRUITUR SIGNIFICATIO SACRAMENTI.*

Ratio est quia non servatur sacramentum a Christo institutum et ab Ecclesia adhibitum.

Hinc — 1. invalidus erit, v. g., baptismus, si loco aquæ adhibeatur vinum vel sicera.

Hinc — 2. rursus invalidus erit baptismus, sit adhibeatur glacies, quia significatio sacramenti requirit, ut baptismus conferatur per modum ablutionis corporalis; atqui glacies, licet ex aqua fiat et in aquam redeat, ad hanc ablutionem corporalem inepta est.

Hinc — 3. validus est baptismus collatus cum aqua frigida aut calida, benedicta aut non benedicta.

37. — 37. Regula 2^a : *Forma SUBSTANTIALITER mutatur, quando, secundum prudentium hominum existimationem, NON RETINET SENSUM A CHRISTO DETERMINATUM.*

Mutatio substantialis in forma contingere potest sex præsertim modis, prout his indicatur versiculis :

Nil formæ demas, nil addas, nil variabis,
Transmutare cave, corrumpere verba, morari.

1. *Omissione* alicujus vocis essentialis, ut si baptizans omitteret unam ex personis SS. Trinitatis. — 2. *Additione*, qua

legitimæ formæ sensus tollatur, v. g., si baptismus daretur in nomine Patris increati et Filii *creati*. — 3. *Variatione*, si alicui verbo formæ aliud substitueretur, quod sensum formæ corrumpere, v. g., si in baptismo loco vocis *te baptizo*, diceretur *te absolvo*. — 4. *Transpositione*, per quam turbetur et auferatur formæ sensus, v. g., si quis diceret : *In te baptizo* nomine Patris. — 5. *Corruptione* totali termini essentialis, v. g., ego te baptizo in nomine *Matris*. — 6. *Interruptione notabili*, v. g., si prolatis vocibus : *ego te baptizo*, post quadrantem adderetur : *in nomine Patris*. — Quæ omnia, etiamsi ignoranter et inculpate fierent, invalidum redderent sacramentum, quia deesset forma sacramenti essentialis.

Econtra, si forma, prudentium iudicio, eundem sensum ac verba ex Christi institutione ab Ecclesia usurpata retineat, qualiscumque adveniat mutatio, erit solummodo accidentalis. Quare forma mutatur solum accidentaliter : — 1. *Omissione* vocis accidentalis, v. g., si omitteretur *ego* in baptismo. — 2. *Additione* vocis indifferentis, v. g., ego te baptizo in nomine Patris *omnipotentis* et Filii *ejus unigeniti*. — 3. *Variatione* idiomatis in quo in tali regione sacramenta solent administrari, etiam commixtis verbis plurium idiomatum, v. g., latine, græce et gallice loquendo, vel usu verborum synonymorum, v. g., *ego te abluo*. — 4. *Transpositione*, v. g., ego baptizo *te* in nomine. — 5. *Corruptione* pronuntiationis, v. g., si sacerdos ex Vasconia oriundus diceret : ego te *vaptizo*. — 6. *Interruptione* levissima, quæ intentionem proferentis et intellectum verborum non auferret, v. g., si mediam partem unius *Ave Maria* non excederet.

38. — 38. Regula 3^a : *Si formæ sacramentali inseratur vel addatur vox æquivoca, valor sacramenti PENDET AB INTENTIONE MINISTRI, ita ut sit invalidum, si minister vocem illam intelligat in sensu formæ destructivo; validum autem, si eam recte intelligat.*

Ratio est quia forma æquivoca tam in bonam quam in malam partem inflecti potest; unde inquirenda est mens ministri, a quo tunc pendet sensus formæ ab ipso prolatae.

Ita respondit S. Pontifex Zacharias ad Bonifacium, episcopum Moguntinum, super sacerdote qui baptizaverat in nomine *patria, et filia et spiritua sancta*.

39. — 39. Scholium.¹ Si minister, *ex inadvertantia*, aliquam faceret mutationem accidentalem quam essentialem antea judicabat, valeret sacramentum; nihil enim deesset ex parte materiæ aut formæ, nec ex parte ministri. — Si *scienter* ita egisset minister, ob necessitatem intentionis internæ in ministro, de qua infra, sacramentum esset probabilius invalidum; nam non videtur quomodo talis minister dici posset habuisse intentionem internam conficiendi sacramentum. — Si vero aliquam mutationem faciat cum intentione ritum hæreticum vel superstitiosum introducendi, tunc vel mutatio est essentialis, et invalidum est sacramentum; vel accidentalis, et validum est, modo adsit intentio faciendi quod facit Ecclesia.

II. *Quale peccatum sit mutare materiam et formam sacramentorum?*

40. — 40. Assertio 1^a: *Omnis mutatio substantialis est peccatum mortale* EX TOTO GENERE SUO.

Ratio est, quia talis mutatio, utpote rei sanctissimæ profanatio, est gravis injuria Christo illata, quæ nullam materiæ parvitatem admittere potest. Attamen evidens est voluntarii imperfectionem a mortali excusare, sicut et in omni actu peccaminoso; sed in ministris ex officio ministrantibus raro excusat ignorantia, cum scire teneantur quæ sunt sui officii.

41. — 41. Assertio 2^a: *Mutatio accidentalis est peccatum* EX GENERE SUO *mortale*.

Ratio est quia etiam in hoc casu adest profanatio rei sacræ, quæ tanta esse potest, ut gravem erga Christum aut Ecclesiam, cui sacramentorum cura commissa est, injuriam contineat.

Dixi *ex genere suo*, quia adeo levis esse potest mutatio, ut nonnisi culpā venialis ab omnibus æstimetur. Quandonam vero detur materiæ levitas, certa regula assignari nequit, et

ex iudicio prudentum singulæ mutationes perpendendæ sunt. Hinc multi dicunt peccatum veniale esse omissionem vocis *enim* in consecratione panis aut vini, mortale vero esse lingua vulgari consecrare. Attendendum est igitur ad rigorem usus aut præcepti, ad scandalum, ad contemptum, aliasve circumstantias.

III. *An et quatenus adhibere liceat materiam dubiam?*

42. — 42. Materia dubia illa est quæ habet affinitatem cum materia a Christo determinata et ab Ecclesia usurpata, sed de qua dubium movetur an ad validam sacramenti administrationem sufficiat. Quid de ea sentiendum sit, sequentes assertiones declarabunt.

43. — 43. Assertio 1^a : *Materia DUBIA illicite adhibetur quoties habetur materia certa.*

PROB. 1. *Damnatione propositionis* sequentis ab Innocentio XI (n. 1): « Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiori, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione baptismi, ordinis sacerdotalis aut episcopalis. » Unde sequitur nunquam licere uti materia probabili de valore sacramenti, relicta tutiori, etiamsi illud non vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi.

PROB. 2. *Rat. th.* Sine causa et necessitate non licet sacramenta exponere nullitatis periculo. Atqui ita accideret in prædicta hypothesi, in qua maxima probabilitas pro materiæ valore nihil proficiet, si absit vera sacramenti materia. Ergo materia dubia imprudenter et illicite eligitur, cum habetur tutior materia.

Insuper non possunt suscipientes sine gravi injuria exponi periculo gratiæ non suscipiendæ.

44. — 44. Assertio 2^a : *Materia dubia licite adhibetur, quoties DEFICIT MATERIA CERTA, et GRAVIS NECESSITAS URGET.*

PROB. 1. *Praxi Ecclesiæ*; nam semper collata fuerunt sacramenta cum materia dubia in casu necessitatis, v. g., in mortis

articulo confertur licite baptismus cum aqua dubia, si desit certa.

PROB. 2. *Ex fine sacramentorum*; sacramenta enim, cum pro hominum utilitate instituta fuerint, potius nullitati exponenda sunt, quam homo damnationi; ergo.

Dicitur : *Gravi urgente necessitate*; sola enim necessitas causa esse potest cur sacramentum nullitati exponatur. Unde, ut judicetur quandonam sacramentum nullitati exponi possit, valde attendendum est ad gradum necessitatis, quæ eo major esse debet, quo probabilius est nullitatis periculum. Hæc vero necessitas præsertim adest in sacramentis quæ sunt de necessitate medii, baptismo scilicet et pœnitentia. Idem dicendum est de extrema unctione, quando supplet pœnitentiæ sacramentum.

§ III. — De iteratione materiæ et formæ sacramentorum

Hic inquirendum venit quandonam et quomodo sacramenta iteranda sint.

I. Quandonam sacramenta iteranda sint?

45. — 45. Assertio 1^a : *Sacramenta ITERARI NEQUEUNT sine peccato gravi, quoties NON DATUR DUBIUM PRUDENS de eorum validitate, et NOTABILIS RATIO ea iterandi.*

Ratio est, quia sacramenta sancte tractanda sunt, nec inani de causa eorum materia et forma applicandæ sunt, cum probabili periculo inefficiæ.

Unde S. Lig. ait (lib. 6. n. 28) : « Commune est peccatum esse mortale ministrare sacramenta (sub conditione), si non adsit causa necessitatis, vel gravis utilitatis; illicitum est enim, sine tali causa, sacramentum conficere cum dubio effectus. »

46. — 46. Assertio 2^a : *Sacramenta iterari debent, quoties datur PRUDENS DUBIUM de eorum valore et NOTABILIS RATIO ea iterandi.*

Sacramentorum iterationem quandoque exigunt *caritas, iustitia et religio*; — *caritas*, v. g., si ageretur de baptizando

infante; — *justitia*, v. g., si pœnitenti rite disposito dubie absolutio data fuisset; — *religio*, si quæstio esset de sacrificio Missæ dubie confecto.

Ratio iterationis est, quia in his adjunctis bonum necessarium hominis aut honor Eucharistiæ debitus procurari nequeunt, quin exponantur periculo nullitatis sacramenta et sacrificium, quæ propter hominum salutem et Dei cultum instituta sunt.

47. — 47. Corollaria. — 1. Iteranda sunt sacramenta magis necessaria, et quæ semel tantum conferuntur, scilicet *baptismus* et *ordo*, etiamsi pro valore sacramenti stet multo major probabilitas contra rationes in oppositum dubie aut tenuiter probabiles. Ita communiter.

2. Iteranda est *absolutio* in pœnitentem peccati mortalis reum, si prudenter dubitetur de prolatione debita formæ. Si autem pœnitens non sit in statu peccati mortalis, formam repetere necesse non erit, cum neque ad salutem, neque ad sacram communionem, ei necessaria sit absolutio.

3. Minister qui leviter dubitat, nescitque cur timeat, aut solum non recordatur *reflexe* se verba formæ pronuntiasse, mortaliter *per se* peccat, si formam iteret, aut etiam verbum unum aut syllabam bis, ter quaterque repetat, quia formam mutat, inducitque Christum, quem repræsentat, 'ridicule agentem. Ita communiter. — Dicitur *per se*, quia ob animi perturbationem vel anxietatem a mortali et etiam a veniali facile excusari potest.

4. Si in *Missæ*, post consecrationem, dubium oriatur de formæ debita prolatione vel totali omissione, nihil repetere licet, cum nihil omitti soleat; judicandum enim est ex communiter contingentibus.

II. Quomodo sacramenta iteranda sint?

48. — 48. I. Conditionis apponendæ necessitas. Quoties sacramentum dubie confectum iteratur, conditio saltem mente apponenda est. Ratio est, quia per conditionis appositionem, salvatur reverentia sacramento collato debita, si forte vali-

dum fuerit, cum in ministro desit intentio sacramentum iterum ministrandi, deficiente conditione; simulque providetur bono suscipientis, si forte prius sacramentum invalidum fuerit.

49. — 49. II. Formæ conditionalis legitimitas. Certum est formam conditionalem, v. g. : *si non es baptizatus, ego te baptizo*, septem vel octo primis Ecclesiæ sæculis, prorsus inauditam fuisse. Illud probant eruditi ex plurimis documentis. At, a tempore Gregorii IX, in omnibus Latinorum Ecclesiis, invaluit praxis quædam sacramenta cum conditione expressa ministrandi : scilicet, primum usurpata est pro sacramentis quæ iterari non possunt ob characterem quem imprimunt; deinde etiam pro aliis sacramentis, præsertim pœnitentia, v. g., quando confessarius dubitat an formam protulerit vel fidelis moribundus subito privatur usu sensuum, nec potest haberi materia certa.

Igitur, ex usu Ecclesiæ nunc recepto, merito usurpatur forma conditionalis. Prudenter tamen est adhibenda, nec nisi post accuratum examen an sacramentum sit vere dubium, præsertim in sacramentis quæ non possunt iterari (Cf. Billuart).

50. — 50. III. Formæ conditionalis adhibendæ præceptum.

Disputant theologi an conditionis expressio, quando sacramenta iterantur, sit de præcepto. Rituale Romanum de ea silet pro sacramentis a baptismo distinctis; unde ordinarie non exprimitur quando hæc sacramenta iterantur. Imo communius dicunt theologi nullatenus requiri, ut in iterando baptismo conditio ore exprimatur, nisi iteratio publice fiat. Tutius tamen et decentius est eam exprimere; imo præceptum esse videtur, dicente Rituali : *Baptizetur, — debet baptizari sub conditione.*

CAPUT III

DE SACRAMENTORUM EFFECTIBUS

Duplex distinguitur effectus principalis sacramentorum, gratia scilicet et character. De utroque dicemus in duplici articulo.

ARTICULUS I

De gratia

51. — 51. Exponitur quæstio. Agitur imprimis de gratia sanctificante, quam per sacramenta novæ Legis produci asserit Tridentina Synodus docens (sess. 7 in præmio) « septem esse sacramenta, per quæ omnis vera justitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amissa reparatur. »

De hujusmodi gratia theologi tria potissimum inquirere solent, nempe : — 1. Quomodo sacramenta novæ Legis gratiam conferant; — 2. Qualem gratiam singula sacramenta conferant; — 3. An et quatenus sacramenta cum obice recepta quoad gratiam reviviscant, remoto obice.

§ I. — **De modo quo sacramenta novæ legis gratiam conferunt**

Tria expendenda veniunt, scilicet : — 1. Utrum sacramenta novæ Legis *ex opere operato* gratiam conferant; — 2. An physice vel moraliter; — 3. Utrum semper et in omnibus juxta eandem mensuram.

I. *De efficacia sacramentorum ex opere operato.*

52. — 52. Notiones. Gratia producit *ex opere operato*, si confertur vi ipsius operis peracti per virtutem supernaturaliter ei communicatam, ultra meritum ministrantis et recipientis; non quidem sine dispositionibus ex parte subjecti requisitis, sed ita ut opus externum sit causa efficax gratiæ

collatæ, et dispositiones subjecti se habeant ut conditiones prærequisitæ ad removendum obicem. Proinde *opus operatum* est ipsummet sacramentum subjecto debite applicatum.

E contra gratia producitur *ex opere operantis*, si infundatur propter merita suscipientis sacramentum, ita ut dispositiones illius se habeant ut causa meritoria ac proinde moralis gratiæ collatæ.

53. — **53.** His enucleatis, contra Protestantes, qui asserunt homines sola fide justificari, et ideo denegant sacramentis vim justitiæ conferendæ, contenduntque ea solum valere ad excitandam fidem qua homines justificantur, sequens statuitur

Assertio : *Sacramenta novæ Legis EX OPERE OPERATO gratiam conferunt obicem non ponentibus.*

EST DE FIDE; ait enim conc. Trid. (sess. 7, can. 9) : « Si quis dixerit per ipsa novæ legis sacramenta *ex opere operato non conferri gratiam*... anathema sit. » Et (can. 7) : « Si quis dixerit sacramenta novæ Legis non *continere* gratiam quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non *conferre*, quasi *signa tantum externa* sint acceptæ per fidem gratiæ vel justitiæ, et *notæ quædam* christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ad infidelibus; anathema sit. »

PROB. 1. *Script. Sacra.* Legitur (Joan., III, 5) : « Nisi quis » *renatus* fuerit ex aqua et Spiritus S., non potest introire in » regnum Dei; » — item (Eph., v, 26) : « Mundans *lavacro* » aquæ in *verbo vitæ*; » — et (II Tim., I, 6) : « Admoneo te, » ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te *per impositionem* » *manuum* mearum. » Unde sic : In textibus citatis non tantum affirmatur gratiam conferri, positis lavacro aquæ et impositione manuum, sed ipsi operi externo seu sacramento tanquam causæ saltem instrumentali tribuitur gratia. Porro gratia sic concessa dicitur *ex opere operato* collata. Ergo quædam sacramenta *ex opere operato* gratiam producant. Idem vero de omnibus sacramentis dicendum est, cum non sit specialis ratio hanc operationem ad quædam sacramenta res-

tringendi. Cæterum in Tractatu de quolibet sacramento in specie, fusius dicetur de illius efficacia.

PROB. 2. *Traditione.* Tertullianus (*De Bapt.*, c. 4; *Patr. lat.*, I, 1204) hæc habet : « Supervenit Spiritus de cœlis, et aquis superest, sanctificans eas de semetipso, *et ita sanctificatæ vim sanctificandi combibunt;* » et (*de Resur. carnis*, c. 8; *Patr. lat.*, II, 806) : « Caro abluitur, *ut anima immaculetur;* caro ungitur, *ut anima consecretur;* caro signatur, *ut et anima muniatur.* Caro manus impositione adumbratur, *ut et anima spiritu illuminetur;* caro corpore et sanguine Christi vescitur, *ut et anima Deo saginetur.* » — S. Gregorius Nyssenus (*Orat. in baptism. Christi;* *Patr. græc.*, XLVI, 579), ait : « Baptisma peccatorum expiatio est, remissio delictorum, renovationis et regenerationis causa. » — S. Augustinus (*C. Cresconium*, I, 4, c. 19; *Patr. lat.*, XLIII, 559) dicit « non eorum meritis a quibus ministratur, nec eorum quibus ministratur, constare baptismum, *sed propria sanctitate atque veritate,* propter eum a quo institutus est. » Et (*Tract. in Joan.*, 80, n. 3; *Patr. lat.*, XXXV, 1840) : « Unde *tanta virtus aquæ,* ut corpus tangat et cor abluat? » — S. Leo (serm. 25, *de Nativ. Dom.* v, c. 5; *Patr. lat.*, LIV, 241) sic se habet : « Originem quam sumpsit (Filius Dei) in utero virginis, posuit in fonte baptismatis; *dedit aquæ,* quod dedit matri; virtus enim Altissimi... quæ fecit ut Maria pareret Salvatorem, eadem facit ut *regeneret* unda credentem. » Et (Serm. 24, *de Nativ. Dom.*, IV, c. 3; *Patr. lat.*, LIV, 206) : « Omni homini renascenti aqua baptismatis *instar est uteri virginalis,* eodem Spiritu Sancto replente fontem, qui replevit et virginem. » Jam vero, si sacramenta externe tantum agerent, movendo et excitando fidem, nec gratiam producerent *ex opere operato*, hæc et similia de illis falso et ridicule dicerentur. Ergo ex Traditione constat sacramenta *ex opere operato* gratiam conferre.

PROB. 3. *Rat. theol.* Si sacramenta gratiam non producerent *ex opere operato*, hoc sane foret quia, juxta adversarios, illam conferunt vi meriti suscipientis vel administrantis, quatenus suscipientis vel conficientis fides verbis et ritibus excitatur, et hac fide Deus movetur ad concedendam gratiam. Porro

illud est falsum ex parte sive suscipientis, sive conficientis sacramentum. — 1. *Ex parte suscipientis*; si enim gratia non concederetur, nisi quia ritibus sacramenti excitata fuisset fides suscipientis, inde sequeretur non valere baptismum collatum sive infantibus, sive dormientibus et amentibus, uno verbo iis omnibus qui rationis usu orbantur; sive iis qui ignorant linguam qua utitur minister conficiens sacramentum. Jam vero hæc consecratoria nunquam in Ecclesia admissa fuerunt, nec ab ipsis protestantibus. — 2. *Ex parte conficientis* sacramentum; etenim inde sequeretur rebaptizandos esse omnes qui baptismum ab hæreticis acceperunt, quod semper prohibuit Ecclesia; atque invalidum esse baptismum, si baptizans lingua sibi ignota utatur, quod ab omnibus rejicitur. Ergo.

54. — 54. Difficultates. — OBJ. 1. In multis Scripturæ locis justificatio, seu gratiæ collatio, fidei tribuitur, v. g., dicitur (*Rom.*, III, 28): « Arbitramur justificari hominem per fidem; » ergo sacramenta ex opere operato non operantur. — RESP. *dist. ant.* Gratia vel justificatio tribuitur fidei tanquam dispositioni, qua adultus se ad justificationem præparat, et conditioni, sine qua nihil operarentur sacramenta, *conc.*; tribuitur fidei tanquam causæ efficienti justificationis, *nego* (Vide Tract. *de Gratia*).

OBJ. 2. Si sacramenta causant gratiam ex opere operato, inutiles sunt ad justificationem fides, spes et contritio. Atqui falsum consequens; ergo et antecedens. — RESP. *neg.* consequentiam, quia hi actus in adultis a Christo exiguntur ut dispositiones ad gratiam in sacramentis recipiendam. Sic ignis lignum per suam vim comburit, etsi prærequirantur ex parte ligni siccitas et approximatio, tanquam conditiones combustionis.

OBJ. 3. Piæ animi dispositiones sunt actus boni et supernaturales; atqui actus bonus et supernaturalis quilibet meretur gratiam saltem de congruo, et quidem eo uberiores quo ille actus sanctior est; ergo in sacramentis gratia confertur non ex opere operato, sed ex merito suscipientis. — RESP. *dist.* Actus supernaturalis meretur gratiam a sacramentali distinc-

tam, *conc.*; sacramentalem, *nego*. Præter gratiam quæ singulis actibus supernaturalibus, sive intra sacramentum, sive extra sacramentum, respondet, alia est gratia sacramento propria, quæ nonnisi ex sacramenti applicatione percipitur. Sic vir attritus in sacramento poenitentiae justificationem accipit, quæ non attritioni, sed solum sacramenti virtuti et efficaciæ tribuenda est.

OBJ. 4. Locutio *ex opere operato* recens est et veteribus inaudita; porro vitari debent voces novæ in Ecclesia, dicente Apostolo (I *Tim.*, vi, 20): « O Timothee, depositum custodi, » devitans profanas vocum novitates. » Ergo. — RESP. Devitandæ sunt voces novæ et significantes doctrinam cum revelatione pugnantem, *conc.*; voces quæ antiquam Ecclesiæ doctrinam exprimunt, *subdist.*: in symbolis fidei, sine sufficienti auctoritate, *conc.*; in disputationibus vel scriptis, quando facta non est prohibitio, *nego*. Atqui vox illa *ex opere operato* est nova quoad sonum, *conc.*; quoad sensum, *nego*. Sic voces istæ *Incarnatio*, *consubstantialis*, *Deipara*, ad exprimendum dogma catholicum ab Ecclesia receptæ fuerunt, licet in Scripturis non inveniantur explicite, sed implicite tantum. — Nec attendendum an accurata sit secundum leges grammaticæ præfata locutio, quia, ut ait S. Augustinus (*in Ps.* cxxxviii, n. 20; *Patr. lat.*, xxxvii, 1796), « melius est reprehendant nos grammatici quam non intelligant populi. » Cæterum non adeo nova est ista locutio, quam ante 600 annos Innocentius III de mysterio Missæ usurpavit.

55. — 55. Corollaria. — 1. In collatione sacramentorum novæ Legis, non est necessario præmittenda aut adhibenda, ut pars eorum essentialis, concio, qua audientes instruantur de promissionibus divinis, de sacramentorum institutione et effectibus. Patet ex dictis.

2. Verba formæ in sacramentis novæ Legis non sunt simpliciter promissoria et concionatoria, sed effectiva gratiæ quam significant. Eadem est ratio ac supra.

II. De causalitate physica sacramentorum.

56. — 56. Causæ efficientis species. Causa efficiens est *physica*, vel *moralis*, et utraque *principalis* vel *instrumentalis*.

Causa *physica principalis* est ea quæ virtute propria per realem influxum producit effectum; *instrumentalis* autem, quæ virtute a causa principali transeunter sibi communicata effectum producit. Sic pictor est causa physica principalis imaginis quam in tabellam effingit; penicillus vero est ejusdem imaginis depictæ causa physica instrumentalis.

Causa *principalis moralis* est ea quæ merito et dignitate sua causam physicam movet ad effectum producendum, ita ut, juxta hominum existimationem, ipsi potissimum tribuatur quod causa efficiens effectum producat; *instrumentalis* vero, quæ id præstat ex efficacitate causæ moralis principalis sibi communicata: sic filius regis de patre bene meritus, efflagitando veniam rei apud patrem, est causa moralis principalis cur venia concedatur; epistola autem a filio regis conscripta, qua venia impetratur pro reo, est causa moralis instrumentalis ejusdem veniæ.

57. — 57. Quæstio præfinitur. Certum est — 1. sacramenta novæ Legis non esse *causam principalem gratiæ* nec *physicam* nec *moralem*; nam causa principalis physica gratiæ solus Deus esse potest, ut dictum est in Tractatu *de Gratia*; ex alia parte, probatur in Tractatu *de Deo Redemptore* humanitatem Christi esse causam principalem saltem *moralem* gratiæ.

Certum est — 2. sacramenta esse causam *instrumentalem* saltem *moralem* gratiæ. Ratio est, quia sunt moraliter actiones Christi Redemptoris, qui in eis jugiter per ministros suos operatur, et exhibet Patri pretium nostræ salutis et merita passionis suæ. Movent igitur infallibiliter Deum ad gratiam largiendam, ac proinde vere sunt causæ morales hujus gratiæ. Attamen, cum non ex se, sed a Christo ejusque passione dignitatem et efficaciam habeant ad obtinendam gratiam, causæ instrumentales tantum dici queunt.

At valde inter theologos disputatur utrum signum ipsum sensibile ita a Deo supernaturaliter elevetur, ut per veram actionem physicam ad sanctificandos homines concurrat. Negant Scotistæ, quibus inter recentiores adhærent card. Franzelin et de Augustinis; affirmant Thomistæ, quibus accesserunt Bellarminus, Suarez et plures alii. Posterior sententia probabilior videtur. — Sit proinde sequens

58. — 58. Assertio : *Sacramenta novæ Legis* PROBABILIVS *physice gratiam producunt.*

PROB. 1. *Scriptura Sacra*, iis scilicet locis in quibus dicimur mundari, sanctificari et regenerari *ex aqua, per lavacrum regenerationis, lavacro aquæ in verbo vitæ*. Illæ enim particulæ *ex, per, et casus ablativus* causam physicam significant, nisi aliunde manifestum sit sermonem esse de causalitate morali; porro nulla est manifesta ratio cur prædicta verba de causalitate morali intelligantur.

PROB. 2. *Traditione*, videlicet — tum *ex modo loquendi conciliorum*; Florentinum enim et Trid. dicunt sacramenta gratiam *continere et conferre, characterem imprimere*, verborum Eucharistiæ *virtute confici* corpus et sanguinem Christi, etc.; atqui talis loquendi modus optime consonat cum doctrina quæ tenet sacramenta ad gratiam producendam *physice* concurrere; — tum *ex testimoniis* supra citatis SS. *Patrum*, quæ non de *morali*, sed de *physica* virtute verificantur; — tum *auctoritate S. Thomæ*, qui (3 p., q. 62, a. 4) docet in sacramentis dari virtutem instrumentalem ad inducendum sacramentalem effectum, quæ in eo differt a virtute principalis agentis, quod hæc sit *permanens et completa* in natura, dum illa est *transiens et incompleta*; porro hoc nonnisi de causis physicis asseri potest. Hanc esse ejus sententiam magis patet ex responsione ad primam objectionem, ubi dicitur *virtutem spirituales transeunter* existere posse in re *corporea* ad aliquem effectum *spirituales* inducendum.

CONFIRMATUR *ratione convenientiæ*. Hæc causalitas sacramentis adscribenda est, quæ majorem eis confert dignitatem et excellentiam, magisque declarat efficaciam divinæ potentiae

et meritorum Christi. Atqui major dignitas et excellentia sacramentorum postulat ea esse *instrumenta physica* gratiæ; alioquin non differrent a signis recordativis pacti seu promissionis, nec rationem signi transcenderent; item efficacia divinæ potentiæ et meritorum Christi ea esse debet, ut Deus altiori modo agat per ea ac per merum signum. Ergo.

59. — 59. Objectionum solutio. Ad solvendas difficultates ab adversariis objectas, hæc adnotanda sunt : — 1. Non necesse est ut sacramentum totum physice simul existat, cum gratia producitur, sed sufficit ut tunc compleatur; Sacramenta enim pertinent ad genus entium transeuntium, quæ in ultimo suo termino et complemento intrinseco effectum suum sortiuntur. — 2. Si aliquando contingat sacramenta fecte suscepta reviviscere, ut infra dicitur, ideoque gratiam producere eo tempore quo nullo modo sunt, illud provenit vel ex caractere, pro sacramentis quæ characterem imprimunt; vel, juxta Joannem a S. Thoma, ex determinatione quadam habituali voluntatis, in cæteris sacramentis; vel potius pro omnibus ex causalitate morali quam supra vindicavimus, et quæ sufficit, cum, ob defectum conditionum debitarum ex parte subjecti, physice agere non potuerunt. — 3. Quamvis sacramentum sit subjectum corporeum, nihil obstat quin in ipso recipiatur *virtus spiritualis*, non quidem permanens et completa, sed *incompleta et fluens*, « in quantum scilicet, ait S. Thomas, corpus potest moveri ab aliqua substantia spirituali ad aliquem effectum spirituales inducendum; sicut et in ipsa voce sensibili est quædam vis spiritualis ad excitandum intellectum hominis, in quantum procedit a conceptione mentis » (3 p., q. 62, art. 4, ad. 1).

III. De mensura efficaciciæ sacramentorum.

Quæstio est utrum omnia sacramenta semper et in omnibus producant gratiam juxta eandem mensuram; pro cujus solutione triplex erit assertio.

60. — 60. Assertio 1^a : *Idem sacramentum PAREM gratiam dat PER SE omnibus illud suscipientibus cum iisdem dispositionibus.*

PROB. Sacramenta operantur veluti causæ naturales et physicæ. Porro causæ naturales et physicæ in iisdem circumstantiis pares effectus producunt. Ergo et sacramenta.

Apposite ad hæc Thomas (3 p., q. 69, a. 8) de baptismo ait : « Dicitur (*Eph.*, iv, 5) : *una fides, unum baptisma*. Uniformis autem causæ et uniformis effectus. Ergo baptismus habet æqualem effectum in omnibus. » Et paulo infra : « Quia omnes pueri æqualiter se habent ad baptismum, omnes æqualem effectum percipiunt in baptismo. »

Dixi *per se*, quia præter effectum ad quem *per se* ordinatur sacramentum, produci potest alius effectus *per accidens*, ad quem sacramentum non ordinatur ; sed divina virtus illum miraculose operatur ; et talem effectum non suscipiunt omnes qui æqualiter sunt dispositi, vel non suscipiunt eodem gradu ; sed *Spiritus Sanctus partitur singulis prout vult*, quemadmodum declarat concil. Trid. (sess. 6, c. 7). Hujus effectus *per accidens* causa occasionalis et meritoria potest esse devotio ministri, parentum aut aliorum.

61. — 61. Assertio 2^a : *Idem sacramentum EX OPERE OPERATO confert INÆQUELEM gratiam inæqualiter dispositis.* — Ita communissime.

PROB. 1. *Conc. Trid.* (sess. 6, c. 7) docente a singulis baptizatis gratiam recipi « secundum mensuram, quam Spiritus S. partitur singulis prout vult, et secundum propriam cujuscumque *dispositionem* et *cooperationem*. »

PROB. 2. *Ex S. Thoma* (3 p., q. 69, a. 8) : « Quidam cum majori, quidam cum minori devotione ad baptismum accedunt, et ideo quidam *plus*, quidam *minus* de gratia novitatis accipiunt, sicut etiam ab eodem igne accipit plus caloris qui plus ei appropinquat, licet ignis, quantum est de se, æqualiter ad omnes suum calorem effundat. »

PROB. 3. *Ratione theol.* Agentia naturalia, quæ ex se et tota virtute sua agunt, æqualem vel inæqualem effectum producunt pro diversa dispositione seu capacitate subjecti in quod agunt : sic ignis intensiorem producit calorem in ligno quam in stipula. Atqui sacramenta agunt ut causæ necessariæ et

naturales, quæ determinantur ad talem effectum quoad speciem, non quoad intensiorem; major enim vel minor illa intensio pendet ex varia subjecti dispositione, et valde congruum est ut qui melius est dispositus, ampliorem accipiat gratiam.

Nec dicatur illum gratiæ excessum dari ex *opere operantis*, non ex *opere operato*; nam dispositiones, etiam quando gratiæ augmentum promerentur, relative ad sacramentum se habent ad modum conditionis removentis obicem, et subjectum præparant seu disponunt ad effectum sacramenti recipiendum, eo modo quo major siccitas in ligno non est causa intensioris combustionis et caloris, sed conditio duntaxat; vera enim et physica causa combustionis et caloris est ignis.

62. — 62. Assertio 3^a : INCERTUM EST *utrum sacramenta specie diversa inæqualem gratiam conferant.*

PROB. Major minorve sacramentorum specie diversorum efficacia pendet a libera voluntate Dei et Christi. Porro de hac voluntate nihil in Scripturis, in Conciliis aut in scriptis SS. Patrum reperitur. Ergo.

Suarez (in 3 p., q. 65, a. 3, n. 2) ita se habet: « Licet propter Christi præsentiam videatur probabile sacramentum Eucharistiæ (stante æquali dispositione subjecti) majorem gratiam conferre quam cætera; tamen aliunde, quia hoc sacramentum institutum est veluti ad continuam nutritionem, et consequenter ut sæpius ac frequentius recipiatur, ideo non videtur necessarium, ut quoties recipitur, toties majorem gratiam conferat quam baptismus susceptus, vel quam confirmatio, aut Ordo. »

§ II. — **De propria indole gratiæ per sacramenta productæ**

63. — 63. Duplex gratia distingui solet, quando agitur de efficacia sacramentorum: gratia sanctificans, *communis* omnibus sacramentis, et gratia *sacramentalis*, singulis sacramentis propria. De utraque seorsim agendum est,

I. *De gratia sanctificante communi.*

64. — 64. Exponitur quæstio. Gratia sanctificans, pro diverso statu subjecti cui infunditur, *prima* vel *secunda* dici solet : *prima* quidem, si quis ex peccatore fit justus; *secunda* autem, si justus fit justior. Unde non sunt diversæ gratiæ, sed diversi gradus ejusdem gratiæ.

Quæstio est igitur quænam sacramenta gratiam primam, quænam vero secundam conferant : pro cujus solutione sequentes assertiones statuuntur :

65. — 65. Assertio 1^a : DUO SACRAMENTA, nempe *Baptismus* et *Pœnitentia*, per se gratiam PRIMAM conferunt.

PROB. Christus instituit *baptismum* per modum regenerationis spiritualis, ad tollendum sive peccatum originale, sive peccata actualia ante baptismum commissa; *pœnitentiam* vero, ad remittenda delicta post baptismum commissa. Porro peccata mortalia non dimittuntur nisi per justitiæ acquisitionem seu per gratiam primam; ergo baptismus et pœnitentia per se seu ex sua institutione conferunt gratiam primam.

Idcirco vocantur sacramenta *mortuorum*, quia instituta fuerunt pro mortuis spiritualiter.

66. — 66. Assertio 2^a : QUINQUE ALIA SACRAMENTA, scilicet : *Confirmatio*, *Eucharistia*, *Extrema Unctio*, *Ordo* et *Matrimonium*, per se gratiam SECUNDAM conferunt.

PROB. Sacramenta producunt gratiam quam significant, et quæ eorum proprio fini congruit. Atqui Christus instituit *confirmationem* ad corroborandum hominem in fide et vita spirituali; *Eucharistiam*, ad alendam, conservandam et augendam vitam spiritualem; *extremam unctionem*, ad tollendas peccatorum reliquias, et ad roborandos infirmos in extremo vitæ certamine; *ordinem*, ad conferendum sive potestatem valide exercendi functiones sacras, sive gratias ut digne obeantur; *matrimonium* denique, ad legitimam humani generis propagationem, et ad vitam conjugalem sancte instituendam. Atqui hæc omnia vitam spiritualem seu gratiam primam in suscipiente evidenter præsupponunt. Ergo ista quinque sa-

cramenta per se seu ex primaria sua institutione gratiam secundam causant.

Idcirco dicuntur sacramenta *vivorum*, quia pro his qui vitam spiritualem habent instituta sunt.

67. — 67. Assertio 3^a : ALIQUANDO ET PER ACCIDENS sacramenta MORTUORUM gratiam SECUNDAM, et sacramenta VIVORUM gratiam PRIMAM producunt.

PRIMUM communiter admittunt theologi, et ratio in promptu est : nam sacramenta, ex definitione Concil. Trid., continent et conferunt gratiam non ponentibus obicem. Porro qui perfecte contritus accedit ad sacramentum baptismi vel pœnitentiæ, non ponit obicem nec accipit primam gratiam, utpote jam justificatus. Ergo secunda ei confertur. — Hoc tamen dicitur fieri *per accidens*, quia hæc sacramenta *per se* primam gratiam conferunt, quam non supponunt.

SECUNDUM, de quo major est difficultas, contingit, cum peccator tantum attritus accedit ad aliquod sacramentum vivorum, vel invincibiliter ignorans aut oblitus se mortaliter peccasse, vel putans se elicuisse actum contritionis perfectæ requisitum et sufficientem, vel invalide absolutus cum bona fide.

Porro sententia probabilior affirmat, in his casibus, sacramenta vivorum gratiam primam *per accidens* causare; et probatur

1. *Conc. Trid.* (sess. 7, can. 6) anathemate percutiente eos qui dicunt sacramenta gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre. Porro suscipientes sacramenta vivorum, in casibus memoratis, obicem non ponunt, cum de peccatis doleant. Ergo gratia illis confertur; sed ista gratia nequit esse gratia secunda, cum sint in statu peccati; ergo est gratia prima.

2. *Auctoritate S. Thomæ*, qui de confirmatione sic loquitur (3, q. 72, a. 7, ad 2) : « Si quis adultus in peccato existens, cujus conscientiam non habet, vel si etiam non perfecte contritus accedat, dummodo non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc sacramento consequetur remissionem peccatorum.

3. *Ratione theol.* Ex bonitate Christi merito infertur eum

voluisse, ut sacramenta vivorum *per accidens* prosint ei qui vere odit peccatum ac bona fide credit se debite dispositum esse.

NEC OBJICIATUR — 1. statum gratiæ esse dispositionem prærequisitam ad illa sacramenta, quia præsupponunt supernaturalem animæ vitam, quæ est gratia sanctificans. — RESP. Gratiæ statum in illis sacramentis prærequiri quidem *per se*, vi primariæ Christi institutionis, ita ut quilibet peccator justificari teneatur, priusquam hæc sacramenta suscipiat; at *per accidens* sufficere etiam statum gratiæ prudenter existimatum, quia Christus, pro sua bonitate et misericordia, noluit horum sacramentorum fructu carere eos qui vere oderunt peccatum et se rite dispositos prudenter existimant.

NEC OBJICIATUR — 2. peccatum esse obicem gratiæ productioni oppositum, nihilque ex concilii Tridentini decreto erui posse. — RESP. Obicem efficaciam sacramenti vivorum esse peccatum cognitum et nondum retractatum sincera attritione, non autem peccatum ignotum et sincera attritione retractatum. Insuper verba *obicem ponere* a Conc. Trid. usurpata pravam actum in suscipiente innuunt. Jam vero qui in memoratis casibus ad sacramenta vivorum accedit, nedum obicem ponat, attritione illum repellere nititur. Unde remanet peccatum præter ejus voluntatem.

II. De gratia sacramentali.

Duo quærentur, nempe: an existat, seu utrum sacramenta gratiæ communiter dictæ aliquid addant quod sit proprius cujusque effectus, et in quo reponenda sit.

68. — 68. Assertio 1^a: *Sacramenta gratiæ communiter dictæ ALIQUID ALIUD ADDUNT quod est proprius cujusque effectus, et GRATIA SACRAMENTALIS dicitur.*

PROB. 1. *Auctoritate Concil. Flor. et Trid.* Primum ita se habet: « Unumquodque sacramentum ad finem proprium et distinctum ordinatur. Per baptismum enim spiritualiter renascimur; per confirmationem augemur in gratia et roboramur in fide; renati autem et roborati nutrimur divina Eucharistiæ alimonia. Quod si per peccatum ægritudinem in-

currimus animæ, per poenitentiam spiritualiter sanamur; spiritualiter et corporaliter, prout animæ expedit, per extremam unctionem; per ordinem vero Ecclesia gubernatur et multiplicatur spiritualiter; per matrimonium corporaliter augetur. » Unde quodlibet sacramentum est medium a Christo institutum ad specialem finem consequendum. Sacramentum autem non potest esse medium a Christo datum hominibus ad consequendum finem supernaturalem sibi proprium, nisi specialem effectum fini obtinendo proportionatum producat. Ergo singula sacramenta gratiam specialem producant. — Concilium Trid. definivit (sess. 7, can. 4) « sacramenta novæ Legis non esse superflua, sed ad salutem necessaria, licet omnia singulis necessaria non sint. » Atqui, si singula sacramenta nihil peculiare producerent, unum sufficeret, aut ad summum duo, unum pro peccatoribus, et alterum pro justis; cætera vero essent superflua. Ergo.

PROB. 2. *Ratione theol.* Si per quodlibet sacramentum non conferretur aliqua gratia specialis, sed solum gratia sanctificans communiter dicta, sacramenta nostra non nisi ritu externo inter se differrent, nec esset ratio cur plura instituta fuerint. Porro illud dici nequit. Ergo.

69. — 69. Assertio 2^a : *Gratia sacramentalis NON EST HABITUS realiter distinctus a gratia sanctificante et virtutibus, sed SPECIALIS VIGOR gratiæ habitualis, cum ORDINE ET JURE ad gratias actuales, juxta finem cujusque sacramenti, suo tempore conferendas.*

PROB. PRIMA PARS, nempe *gratiam sacramentalem NON ESSE HABITUM DISTINCTUM.*

Hic habitus esset vel in essentia animæ ad eam sanctificandam, vel in potentiis ad supernaturaliter operandum. Atqui neutrum necessarium est : non *prius*, quia ad sanctificationem animæ sufficit gratia sanctificans, quæ in ejus essentia infunditur; non *posterius*, quia per virtutes infusas et dona Spiritus Sancti potentiæ animæ disponuntur ad omnes actus supernaturales eliciendos; ergo.

PROB. SECUNDA PARS, scilicet *gratiam sacramentalem esse SPE-*

CIALEM VIGOREM *gratiæ habitualis*, cum ORDINE ET JURE ad *gratias actuales*.

Sacramenta ideo gratiam sacramentalem producunt, quia ad diversos et speciales effectus ordinantur. Atqui speciales illi effectus exigunt, secundum consuetum Providentiæ cursum, aliquid intrinsecum et permanens per modum principii, cui connaturaliter respondeant auxilia specialia ex divina ordinatione suo tempore conferenda, ut homo varios actus vitæ christianæ, ad quos per sacramenta ordinatur, peragere valeat (1). Unde merito concluditur gratiam sacramentalem aliquid intrinsecum superaddere gratiæ sanctificanti, quod, cum non sit habitus realiter distinctus a gratia habituali, nonnisi in speciali quodam vigore ejusdem gratiæ, cum ordine ad auxilia actualia, reponi potest.

70. — 70. Propria indoles gratiæ sacramentalis singulorum sacramentorum. Gratiam sacramentalem singulorum sacramentorum sic describit Billuart (*de Sacram. in genere*, diss. 3, a. 5) :

« Gratia sacramentalis *baptismi* est gratia habitualis, cum perfectione et vigore speciali ad novam vitam in Christo instituendam, ad remissionem totius culpæ et pœnæ, necnon ad rite suscipienda alia sacramenta, cum ordine, exigentia et jure ad auxilia actualia huic adeptæ regenerationi conservandæ et ejus actibus necessaria.

» Gratia sacramentalis *confirmationis* est gratia habitualis seu ejus augmentum, pariter cum speciali vigore et robore ad fidem alacriter et fortiter etiam in vitæ discrimine popugnandam, cum ordine et jure ad auxilia his actibus necessaria.

» Gratia sacramentalis *Eucharistiæ* est gratia habitualis, cum pari vigore et ordine ad auxilia pro anima spiritualiter

(1) Apposite ad hæc S. Thomas (3, q. 62, art. 2, ad 1) : « Gratia virtutum et donorum sufficienter perficit essentiam et potentias animæ quantum ad generalem ordinationem actuum animæ; sed quantum ad quosdam effectus speciales, qui requiruntur ad vitam christianam, requiritur sacramentalis gratia, » quæ, ut infra addit, « habet se ad gratiam communiter dictam, sicut ratio speciei ad genus. »

nutrienda et specialiter Deo unienda per ferventiores actus virtutum.

Gratia *pœnitentiæ* est gratia habitualis, cum pari vigore et ordine ad auxilia necessaria pro peccatis plangendis, delendis et cavendis.

» Gratia *extremæ unctionis* est gratia habitualis, cum pari perfectione et ordine ad auxilia pro tollendis reliquiis peccatorum, morbo alleviando aut patienter ferendo, et præparatione animæ ad felicem mortem contra extremos tentatoris impetus.

» Gratia sacramenti *ordinis* est gratia habitualis, cum pari vigore et ordine, etc., ad recte exercendum cultum divinum et sacramenta administranda.

» Gratia *matrimonii* est gratia habitualis, cum pari vigore et ordine, etc., ad fidem mutuo servandam, ad conjugaliter et caste vivendum, et ad onera matrimonii ferenda. »

§ III. — De reviviscentia sacramentorum

71. — 71. Status quæstionis. Non semel accidit sacramentum valide collatum non producere gratiam propter obicem ex parte suscipientis. Quæstio igitur exsurgit utrum, remoto obice, sacramentum gratiam conferat, seu, ut aiunt, reviviscat. Sed prius dicendum est quid et quotuplex sit obex.

Obicis nomine intelligitur defectus dispositionis requisitæ in suscipiente sacramentum. Vocatur etiam *fictio*, non in eo sensu quod suscipiens simulet se velle sacramentum suscipere quod non vult suscipere, et eo ipso irritum faciat; sed eo sensu quod suscipiens se fingat ad sacramentum rite dispositum, cum non sit. Exinde sacramenta cum obice recepta dicuntur etiam *ficte suscepta*.

Obex est positivus vel negativus; *positivus*, quando voluntarius est, v. g., si suscipiens confirmationem conscius sit peccati gravis nondum expiati, vel in susceptione ipsa peccatum admittat; *negativus* vero, si propter ignorantiam invincibilem aut bonam fidem inculpabilis sit, v. g., si adultus ad baptismum accederet cum attritione naturali, quam invincibiliter supernaturalem esse existimaret.

His præmissis, expendetur primum quænam sacramenta reviviscant; deinde exponetur conditio requisita ad hanc reviviscentiam.

I. *Expenditur reviviscentia sacramentorum.*

72. — 72. Assertio 1^a : BAPTISMUS *ficte susceptus, remoto obice, quoad gratiam reviviscit.*

PROB. 1. SS. Patribus. S. Augustinus (*de Baptismo*, l. 3, c. 13, n. 18; *Patr. lat.*, XLII, 146) ait : « Quamvis apud hæreticos vel schismaticos idem sit baptismus Christi, non tamen ibi operatur remissionem peccatorum, propter eandem discordiæ fœditatem et dissensionis iniquitatem; tunc *incipit valere* idem baptismus ad dimittenda peccata, cum ad Ecclesiæ pacem venerint;... ut idem ipse qui propter discordiam foris operabatur mortem, propter pacem intus operetur salutem. » — S. Gregorius Magnus (Epist. l. 11, Epist. 67; *Patr. lat.*, LXXVII, 1205) dicit : « Ab antiqua Patrum institutione didicimus, ut quilibet apud hæresim in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad S. Ecclesiam redeunt, aut unctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei ad sinum matris Ecclesiæ revocentur... quia sanctum baptisma quod sunt apud hæreticos consecuti, *tum in eis vires emundationis recipit.* » Unde sic : Illi tenent gratiam baptismi ficte suscepti, remoto obice, reviviscere, qui docent baptismum, apud hæreticos vel schismaticos susceptum, peccata remittere, cum fit conversio ad veram Ecclesiam; qui docent baptismum valere incipere, cum fictio veraci confessione recessit. Atqui ita SS. Patres; ergo.

PROB. 2. *Ratione theologica* deprompta ex concilii Tridentini doctrina (sess. 7, cap. 14, et sess. 14, cap. 4), juxta quam nulum remittitur peccatum mortale sine sacramento baptismi aut pœnitentiæ, vel illorum voto cum contritione perfecta. Unde sic : qui baptismum ficte suscepit, habere debet medium obtinendi remissionem peccati originalis. Porro, si non revivisceret baptismus, nullum ei præsto esset medium ad peccati originalis remissionem obtinendam : non *baptismus*, qui iterari nequit; non *pœnitentia*, quæ non dimittit nisi pec-

cata post baptismum commissa; non *contritio perfecta* cum voto baptismi, quod esset de re impossibili. Ergo baptismus fecte susceptus reviviscere debet.

73. — 73. Assertio 2^a : Confirmatio et Ordo PROBABILITER reviviscunt.

PROB. 1. *Ex S. Augustino*, qui de ordinatione ab hæreticis accepta hæc habet (C. Epist. Parm., l. 2, c. 13, n. 28-30; *Patr. lat.*, XLIII, 71) : « Quod perniciose habetur, per correctionem *depulsa* perniciæ, agendum est ut *salubriter habeatur*. » Unde sic : juxta S. Augustinum, post conversionem ordinatio in hæresi suscepta fit salubris. Porro non est salubris, nisi quia jam incipit largiri sanctitatem, quam propter obicem impendere non potuerat. Ergo sacramentum Ordinis reviviscit. Sed eadem ratio valet pro Confirmatione. Ergo.

PROB. 2. *Ratione theologica*. Cum hæc sacramenta iterari nequeant, et per characterem constituent hominem in statu a quo recedere non potest, credendum est Deum gratiam cuique sacramento specialem largiri iis qui obicem gratiæ oppositum removerunt. Ergo.

74. — 74. Assertio 3^a : Extrema Unctio et Matrimonium PROBABILITER reviviscunt.

Baptismus, Confirmatio et Ordo reviviscunt, quia iterari non possunt; ac nisi reviviscerent, non posset obtineri gratia his sacramentis propria. Atqui extrema unctio et matrimonium aliquatenus iterari nequeunt : matrimonium quidem, durante eodem conjugio; extrema unctio, durante eadem infirmitate; ergo reviviscant necesse est, ne conjuges, toto matrimonii tempore, et infirmus, eodem perdurante morbo, privati existant gratia sacramentali suo statui necessaria (1).

(1) Juxta quosdam Baptismus, Confirmatio, Ordo, Extrema Unctio et Matrimonium non *proprie* reviviscunt, siquidem non existunt, cum removetur obex, nec gratiam producere possunt nisi ex opere operato, nempe tunc solummodo cum conficiuntur et suscipiuntur; attamen reviviscunt *improprie* seu *indirecte*, quatenus, remoto obice, una cum gratia sanctificante acquiritur jus ad gratias actuales eorum fini necessarias, ob impossibilitatem absolutam vel relativam ea iterum suscipiendi.

75. — 75. Assertio 4^a : *Eucharistia et Pœnitentia non videntur reviviscere.*

I. Quod attinet ad Eucharistiam, si cum obice positivo suscepta fuerit, certe non reviviscit, tum quia nulla est hujus reviviscentiæ necessitas, tum quia repugnat hoc sacramentum sæpius sacrilege susceptum producere in suscipiente omnem gratiam quam accepisset, si semper digne ad sacram mensam accessisset.

Si autem cum obice tantum negativo recepta fuerit, nonnulli existimant eam reviviscere, quia illud sacramentum est omnium præstantissimum, nec cæteris impar esse debet quoad suam operandi virtutem. Attamen hæc ratio non multum valet; nam Eucharistiæ hi tantum fructus tribui debent, ad quos a Christo instituta est; porro nihil probat Christum voluisse Eucharistiam hunc operandi modum habere, cum præsertim tanta facilitate et frequentia sumi possit.

II. Quoad *pœnitentiam*, admissa communissima sententia theologorum, quæ docet actus pœnitentis esse materiam proximam hujus sacramenti, vix concipitur locum dari posse reviviscentiæ; deficientibus enim dispositionibus pœnitentis, sive culpabiliter, sive inculpabiliter, sacramentum non conficitur.

Si tamen cum quibusdam veteribus theologis admitteretur fieri posse, ut prædictum sacramentum sit validum, sed informe, forsán dici posset hoc quoque reviviscere : est enim omnibus post baptismum graviter lapsis necessitate medií in re vel in voto necessarium, ac proinde pro casu quo iterari nequit, idem fere argumentum ex concilio Tridentino deduci posset ac supra pro baptismo (Cf. Wiceburg, n. 90).

II. *Exponitur dispositio requisita ad reviviscentiam sacramentorum.*

76. — 76. I. Quando obex fuit *negativus*, requiritur et sufficit attritio supernaturalis ad illum removendum, modo nullum peccatum mortale post sacramentum susceptum admissum fuerit. Nam, cum obex negativus nihil aliud sit quam defectus inculpabilis dispositionis requisitæ, tunc tollitur obex, quando adest illa dispositio; atqui attritio est dispositio suffi-

ciens ad sacramenta mortuorum suscipienda, et etiam per accidens, ut supra dictum fuit, ad sacramenta vivorum; ergo. Ita communius contra nonnullos opinantes justitiam et jura huic annexa, post baptismum, non recipi nisi per sacramentum Pœnitentiæ aut contritionem perfectam cum voto sacramenti.

Dixi tamen : *modo nullum peccatum mortale postea admissum fuerit*, alioquin idem dicendum esset ac de obice positivo.

77. — 77. II. Quando obex fuit *positivus*, ad illum removendum requiritur sacramentum pœnitentiæ, vel contritio perfecta. Ratio est quia iste obex est peccatum mortale sacrilegii, quod non potest remitti nisi per contritionem perfectam aut attritionem cum sacramento pœnitentiæ.

Specialis existit difficultas pro indigna baptismi susceptione: nam baptismus effectum suum producere nequit, nisi remoto obice; porro obex ille non videtur tolli posse: non quidem per sacramentum pœnitentiæ, quod effectum suum sortiri nequit, nisi remisso peccato originali, quod solus baptismus delere potest; nec etiam per contritionem perfectam, quæ includere deberet votum jam impossibile baptismi, ut tolleretur peccatum originale.

Huic vero difficultati sequens dari potest responsio: —

1. Eadem attritio, cujus ope sacramentum pœnitentiæ tollit peccatum fictionis, quod utpote post baptismum commissum clavibus Ecclesiæ subjici debet, valet etiam ut baptismus peccatum originale deleat. — 2. Idem dicendum est de contritione perfecta, quæ est dispositio sufficiens, tum ut baptismus gratiam propriam producat, tum ut peccatum fictionis auferatur.

Hinc aperiendum est in confessione illud peccatum fictionis, cum sit peccatum hominis baptizati. Si autem illa fictio consistat in complacentia circa quædam peccata ante baptismum commissa, declaranda sunt ista peccata, non quidem ut subjiciantur clavibus Ecclesiæ, ad quas non pertinent, sed ut manifestetur species et gravitas fictionis.

ARTICULUS II

De caractere

78. — 78. Characteris notio. Vox græca *character* idem sonat ac nota vel signaculum quo unus ab alio distinguitur, vel ad aliquod officium deputatur. Sic pecora signo aliquo distinctivo notari solent; sic milites et magistratus insignia gerunt, quibus a cæteris hominibus distinguuntur, et ad aliquod munus deputati cognoscuntur.

In re autem sacramentaria, characteris nomine theologi intelligunt *signaculum quoddam spirituale per sacramentum animæ indelebiter impressum, quo homines specialiter deputantur ad ea quæ sunt cultus divini.*

Dicitur — 1. *Signum*, id est, nota quædam, qua Christianus Christo configuratus ab infideli distinguitur, vel una classis fidelium secernitur ab alia.

Dicitur — 2. *Signum spirituale*, quia character sacramentalis non est quid corporeum nec signum obvium hominibus, quamdiu in hac vita degunt, sed nota interna, qua coram Deo, angelis et beatis, insigniuntur omnes qui ad aliquod munus spirituale a Christo deputati sunt.

Dicitur — 3. *Per sacramentum animæ indelebiter impressum*: his verbis designantur sive causa, sive subjectum, sive præcipua characteris proprietas.

Dicitur — 4. *Quo homines specialiter deputantur*, etc., ut assignentur finis et effectus hujusce characteris.

Hæc definitio magis patebit ex dicendis in toto articulo, in quo agemus: — 1º de existentia: — 2º de natura; — 3º de dotibus characteris sacramentalis.

§ I. — De characteris existentia

79. — 79. Assertio 1ª: In TRIBUS sacramentis, BAPTISMO scilicet, CONFIRMATIONE et ORDINE, imprimitur in anima character.

EST DE FIDE. Conc. Trid. (sess. 7, can. 9) ait: « Si quis dixerit in tribus sacramentis, baptismo scilicet, confirmatione et ordine, non *imprimi characterem in anima*, hoc est, signum

quoddam spirituale et indelebile, unde ea iterari non possunt : anathema sit. » Præiverat conc. Florentinum his verbis, in decreto ad Armenos : « Inter sacramenta tria sunt, baptismus, confirmatio et ordo, quæ characterem, id est, spirituale quoddam signum a cæteris distinctivum imprimunt in anima indelebile : unde in eadem persona non reiterantur. »

PROB. 1. Pro *Baptismo*. — 1. *Innuít Scriptura* (Eph., I, 13) : « In quo (Christo) credentes *signati estis* Spiritu promissionis » sancto. » Ibi celebratur signum, quo fideles signati sunt credendo. Atqui professio fidei in qua fideles signati sunt, in Baptismo emittitur. Ergo. — 2. *Probat Traditio*. S. Cyrillus Hierosol. (*Pro cat.*, n. 16 et 17; *Patr. græc.*, xxxiii, 359 et 366) baptismum vocat « *signaculum* sanctum et indelebile. » — S. Chrysostomus (*hom. in Eph.*, 2, n. 2; *Patr. græc.*, lxii, 18) ait : « Signati fuerunt etiam Israelitæ, sed circumcisione, sicut pecora et bruta. Nos quoque sumus *signati*, sed sicut filii, spiritu. » — S. Augustinus (*C. epist. Parm.*, l. 2, c. 13, n. 28; *Patr. lat.*, xliii, 70) ait baptismum et ordinem *quadam consecratione* homini dari ; ideoque in catholica Ecclesia *utrumque non licere iterari* ; et (*C. Litt. Petil.*, l. 2, c. 104, n. 239; *Patr. lat.*, xliii, 342) : « Non sunt rursum ordinati, sed sicut Baptismus in eis, ita ordinatio *mansit integra*. »

PROB. 2. Pro *Confirmatione*. — 1. *Innuít Scriptura* (II Cor., I, 21, 22) : « Et qui unxit nos Deus, qui et *signavit* nos, et dedit » *pignus* Spiritus in cordibus nostris. » Porro hoc signum, hoc pignus de confirmatione verisimiliter intelliguntur. — 2. *Probat Traditio*. S. Augustinus (*loc. cit.*) ait : « Sacramentum (Chrismatis)... *esse et in bonis et in malis* potest, illis ad præmium, illis ad iudicium. » Concilium Toletanum VII (can. 7) : « Sacrum chrisma collatum et altaris honor *avelli nequeunt*. »

PROB. 3. Pro *Ordine*. Silet Scriptura ; sed *Traditio iuvicte demonstrat* ; citatis enim S. Augustini locis, ubi de baptismo, plura addi possunt, præsertim S. Hieronymi, qui (*Dial. adversus Luciferianos*, n. 27; *Patr. lat.*, xxxiii, 181) ait « Episcopo Novatianorum, si conversus fuerit, presbyterii gradum *servari*. » Porro, si præter sacramenti gratiam non esset in Ordine character aliquis permanens, Ecclesia non habuisset ut veros

sacerdotes, qui ab hæreticis ordinati fuerant; ergo præter gratiam in ordinatione confertur character. — Unde quæ in historia Ecclesiæ memorantur iteratæ ordinationes eorum qui ab hæreticis jam ordinati fuerant, vel iteratæ sunt ob aliquem defectum essentialem, vel non fuerunt ordinationes proprie dictæ, sed manuum impositiones ad istiusmodi hæreticos reconciliandos ac in pristinas functiones restituendos.

Ratio *a priori* impressionis characteris per hæc tria sacramenta est voluntas et institutio Christi. Attamen S. Thomas cæterique post ipsum theologi hanc congruentiæ rationem afferunt. Conveniens fuit ut illa sacramenta, per quæ homo constituitur in statu perpetuo, et deputatur ad aliquid sacrum agendum vel recipiendum, imprimant characterem. Atqui homo per baptismum constituitur in familia Christi; per confirmationem adscribitur militiæ Christi; per Ordinem constituitur in statu ministrorum Christi. Ergo congruum fuit his tribus sacramentis imprimi characterem : nempe baptismo, characterem familiæ Christi; confirmatione, characterem militiæ; ordine, characterem potestatis seu ministerii ecclesiastici.

80. — 80. Assertio 2^a : *Sacramenta cætera, videlicet EUCHARISTIA, POENITENTIA, EXTREMA UNCTIO et MATRIMONIUM, characterem non imprimunt.*

PROB. 1. *Traditione.* Nulla Patrum doctrina, nulla ecclesiastica traditio characteris impressionem in præfatis sacramentis insinuat. Imo Conc. Florentinum expresse ait : « Inter hæc sacramenta tria sunt... quæ characterem imprimunt; *reliqua vero quatuor characterem non imprimunt*, et reiterationem admittunt. » Conc. Trid. definiendo tria sacramenta imprimere characterem et de aliis tacendo, sufficienter indicat ab aliis non produci characterem.

PROB. 2. *Praxi perpetua Ecclesiæ.* Certum est prædicta sacramenta pluries recipi ab eadem persona. Porro, juxta concilium Trident., sacramenta characterem imprimentia iterari nequeunt. Ergo prædicta sacramenta characterem non imprimunt.

PROB. 3. *Ratione theologica*. Quamvis hæc quatuor sacramenta ordinentur ad cultum divinum, quatenus eorum susceptio est exercitium cultus divini, non tamen deputant ad munus speciale in Ecclesia Christi, sed solum gratiam sacramentalem conferunt juxta proprium finem, uti supra (n. 64) dictum est.

§ II. — De characteris natura

I. Vindicatur characteris natura.

81. — 81. Assertio 1^a: *Character sacramentalis est QUID REALE, ANIMÆ INTRINSECUM, non autem mera denominatio.* — Ita communissime contra Durandum.

PROB. 1. *Concilio Trid.*, quo definitum est characterem esse *signaculum quoddam spirituale et indelebile, animæ impressum*, atque *per sacram ordinationem imprimi characterem, nec eum qui sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse* (sess. 23). Porro, si character non aliud esset quam extrinseca denominatio, jam non imprimeretur in anima, et qui sacerdos semel fuit, laicus iterum fieri posset.

PROB. 2. SS. *Patribus*, qui passim asserunt sacramenta baptismi, confirmationis et ordinis etiam errantibus extra Ecclesiam perpetuo *inesse, manere, hærere*; qui ea appellant *sigillum characteremque* regis Christi, et comparant notis realibus impressis ovi, monetæ; qui demum docent per characterem nos *discerni et recognosci ab angelis*. Porro hæc supponunt aliquid reale, in anima permanens, quod longe distat a denominatione extrinseca.

PROB. 3. *Auctoritate theologorum*, qui ita unanimi ore docent realitatem objectivam characteris, ut contrariam Durandi opinionem veluti hæresi proximam habeant.

Ex his perspicuum est characterem sacramentalem esse qualitatem animæ, seu novam formam accidentalem animæ superadditam, quæ proinde ab ejus essentia et potentiis realiter distinguitur.

82. — 82. Assertio 2^a: *Character sacramentalis importat INDEBILEM ANIMÆ CONSECRATIONEM, qua homo Deo rebusque divi-*

nis perpetuo dicatur, ET POTESTATEM quamdam ad sacra vel recipienda vel peragenda.

PRIMUM sic declaratur (3 p., q. 63, art. 6, ad 2) ab Angelico Doctore : « Dicendum quod per omnia sacramenta sanctificatur homo, secundum quod sanctitas importat munditiam a peccato, quæ fit per gratiam; sed specialiter per quædam sacramenta, quæ characterem imprimunt, homo sanctificatur quadam *consecratione*, utpote deputatus ad cultum divinum, sicut etiam res inanimatæ sanctificari dicuntur, in quantum divino cultui deputantur. »

Nec aliter sentit S. Augustinus dicens (*C. Epist. Parm.*, l. 2, c. 13, n. 28; *Patr. lat.*, XLII, 70) : « Utrumque sacramentum (baptismus scilicet et ordo) quadam *consecratione* homini datur..., ideoque in Catholica (Ecclesia) utrumque non licet iterari; » et (*Epist. 98*, n. 5; *Patr. lat.*, XXXIII, 362) : « Christiani baptismi sacramentum... etiam apud hæreticos valet et sufficit ad *consecrationem*, quamvis ad vitæ æternæ participationem non sufficiat; quæ consecratio reum quidem facit hæreticum extra Domini gregem habentem dominicum characterem, corrigendum tamen admonet sana doctrina, non iterum similiter consecrandum. »

DE SECUNDO ait iterum S. Thomas (q. 63, art. 2) : « Divinus cultus consistit vel in *recipiendo* aliqua divina, vel in *tradendo aliis*. Ad utrumque autem horum requiritur quædam potentia; nam ad tradendum aliquod aliis requiritur potentia activa, ad recipiendum autem requiritur potentia passiva. Et ideo character importat quamdam potentiam spiritualem, ordinatam ad ea quæ sunt divini cultus. Sciendum tamen, quod hæc spiritualis potentia est instrumentalis, sicut etiam supra dictum est de virtute quæ est in sacramentis. Habere enim sacramenti characterem, competit ministris Dei; minister autem habet se per modum instrumenti. »

De potestate illa, an sit *physica* vel *moralis*, disputant theologi, sicut de virtute sacramentorum : pro potentia physica stare videtur S. Thomas in fine articuli supra citati.

Hinc character sacramentalis merito habetur tanquam *participatio sacerdotii Christi*, et quædam *cum Christo configuratio*.

Character enim, ex una parte, ut dictum est, est id per quod fideles deputantur ad recipienda vel tradenda ea quæ sunt cultus divini secundum ritum christianæ religionis. Atqui omnis ritus religionis Christianæ derivatur a sacerdotio Christi. Ergo (Cf. S. Thomas, 3, q. 63, a. 2 et 3). — Aliunde, docente etiam Angelico (3, q. 63, a. 3, ad 2), « secundum propriam rationem character est signum configurativum alicui principali, apud quem residet auctoritas ejus ad quod aliquis deputatur... Et hoc modo illi qui deputantur ad cultum christianum, cujus auctor est Christus, characterem accipiunt quo Christo configurantur. Unde proprie est character Christi. »

II. *Deducuntur quædam corollaria ex characteris natura.*

Ex dictis sequentia defluunt corollaria :

83. — 83. I. Quoad subjectum characteris. Character sacramentalis non *in essentia animæ*, sed *in aliqua ejus potentia veluti in subjecto residet*. « Character, ait S. Thomas (3, q. 63, art. 4), est quoddam signaculum, quo anima insignitur ad suscipiendum vel aliis tradendum ea quæ sunt divini cultus. Divinus autem cultus in quibusdam actibus consistit. Ad actus autem proprie ordinantur potentiæ animæ, sicut essentia ordinatur ad esse. Et ideo character non est, sicut in subjecto, in essentia animæ, sed in ejus potentia. » — Et si ulterius quærat in qua animæ potentia sit, S. Doctor iterum respondet (*ibid.*, ad 3) : « Character ordinatur ad ea quæ sunt cultus divini, qui quidem est quædam fidei protestatio per exteriora signa. Et ideo oportet quod character sit in *cognitiva potentia* animæ, in qua est fides. » Juxta Scotistas character non subjectatur in intellectu, sed in voluntate; at ipsi tenent intellectum et voluntatem non realiter distingui ab anima.

84. — 84. II. Quoad relationem characteris cum gratia. Character, quamvis non sit donum sanctificans, *habet tamen ordinem et habitudinem ad gratiam*. Hoc innuunt SS. Patres, dum declarant characterem esse *signaculum ad tenendum splendorem imaginis Dei, ad conservationem gratiæ, ad præsi-*

dium angelorum, ad munimentum contra tentationes; quando characterem dicunt *lumen spirituale*, *lumen vultus Dei*; vel denique asserunt *obsignatos nos esse ad futuram hæreditatem*, *obsignatos spiritu*, *quia sumus filii Dei*; *obsignatos ne simus conjuncti cum filiis iræ*: quæ omnia haud facile intelliguntur, nisi admittatur quamdam existere connexionem inter characterem et gratiam. — Addi potest characterem conferri per sacramenta quæ primario instituta sunt ad gratiam producendam, ita ut licite non imprimatur, nisi simul gratia infundatur. — Demum gratia sacramentalis ordinatur ad munia ex characterere exurgentia.

Huc etiam tendunt quæ dicunt veteres theologi, nempe, characterem *significare gratiam*, habere *rationem sacramenti*, imo *physicam esse dispositionem ad gratiam*. Nec aliter sentire videtur S. Thomas (3 p., q. 69, a. 10), ubi de reviviscentia baptismi fide suscepti loquitur.

85. — 85. III. Quoad discrimen characteris in singulis sacramentis. Characteres sacramentales, *si ad invicem comparantur, inter se ordinantur sive ratione potestatis quam conferunt, sive pro diverso respectu, sub quo nos Christo configurant*. Scilicet : — 1. character baptismi nobis dat potestatem *passivam* ad sacra recipienda, nosque Christo ut *Capiti totius religionis* configurat; — 2. confirmationis character nos instruit *potestate ad bonum certamen* pro fide viriliter sustinendum, ac simul milites *duci Christo* consignat; — 3. character ordinis *potestatem sacra omnia peragendi* tribuit, et constituit dispensatores mysteriorum Dei, eosque *Christo æterno summoque Sacerdoti assimilat*.

Magna ergo dignitas ex characterere sacramentali redundat in animam, quippe quæ, a primo in vitam ingressu, per characterem baptismi ita decoratur et extollitur, ut B. Petrus baptizatos appellare non dubitaverit *gentem sanctam et regale sacerdotium* (I Ep., II, 9).

§ III. — De dotibus characteris sacramentalis

Tres assignari possunt dotes characteris sacramentalis,

nempe — 1. est indivisibilis, id est, nec augeri nec minui potest; — 2. in hac vita indelebilis est; — 3. etiam post mortem perdurat.

86. — 86. Assertio 1^a: *Character sacramentalis est INDIVISIBILIS.*

Si augeri vel minui posset character sacramentalis, hoc esset vel propter intensiorem remissioremve dispositionem ex parte subjecti, vel propter efficaciam variabilem sacramenti, vel denique propter ejus iterationem. Atqui nullum ex his dici potest; character enim nullam per se requirit dispositionem, cum in anima indigne sacramentum suscipiente pariter infundatur, eandem potestatem singulis largitur, nullamque iterationem admittit.

Nec dicatur in sacramento ordinis characterem augeri per susceptionem successivam ordinum; nam duplex tantum fingi potest hypothesis: vel quilibet ordo suum proprium et peculiarem characterem imprimit; vel idem character augetur in variis ordinationibus: si prius, comparandus est character unius ordinis cum character e ejusdem ordinis in alio homine, et manifeste uterque æqualis est, cum utrique ordinato eadem ex character e competat potestas. Si posterius, æquale augmentum characteris eodem ordine in singulis ordinatis producit.

87. — 87. Assertio 2^a: *Character sacramentalis est in hac vita INDELEBILIS.*

PROB. 1. *Conciliis Florent. et Trident.*, quæ asserunt characterem sacramentalem esse *signum quoddam spirituale et indelebile*, unde sacramentum iterari non potest. Ergo saltem in hac vita permanet character.

PROB. 2. *Ratione theologica.* Character, ex dictis, est quædam consecratio, quæ fit per participationem sacerdotii Christi, et ideo participat ejus naturam. Atqui sacerdotium Christi æternum est. Ergo character saltem in hac vita indelebilis est.

Si vero quæretur cur amittatur gratia sanctificans, quæ etiam ex sacerdotio Christi obvenit, dum character permanet, triplex affertur ratio: *Prima* est, quia gratia habet

aliquid sibi contrarium, peccatum scilicet, a quo proinde expelli potest; character autem non habet. — *Secunda* est, quia character non reddit per se hominem Deo gratiorem, et ideo in peccatore existere potest. — *Tertia* est, quia gratia sanctificans conjungit justum cum anima Ecclesiæ, eumque deputat seu ordinat ad vitam æternam; character vero aggregat hominem corpori Ecclesiæ eumque deputat seu ordinat ad externum Dei cultum in statu viæ. Porro, vi liberi arbitrii, homo viator potest excidere ex anima Ecclesiæ et jure ad vitam æternam, dum semel copulatus corpori Ecclesiæ non potest non esse illi physice insertus et deputatione ad Dei cultum auctus (1).

88. — 88. Assertio 3^a : *Character sacramentalis etiam IN ALTERA VITA perdurat.* Ita communiter theologi.

PROB. 1. *Conciliis* supra citatis, quæ sine addito asserunt characterem sacramentalem esse *indelebilem*.

PROB. 2. *Ratione theologica.* Si character non permaneret post mortem, vel evanesceret cum potentia animæ cui inest tanquam subjecto, vel ex ejus natura, vel quia cessaret finis ejus. Atqui nullum ex his dici potest :

Non 1um; nam, ut ait S. Thomas (3, q. 63, art. 5), « omnis sanctificatio, quæ fit per sacerdotium Christi, est perpetua, re consecrata manente... Cum igitur anima sit subjectum characteris secundum intellectivam partem, in qua est fides, ut dictum est, manifestum est, quod sicut intellectus perpetuus est et incorruptibilis, ita character indelebiter manet in anima. »

Non 2um; character enim est spiritualis, et ideo a corpore non pendet, nec morte attingi potest.

(1) Alteram rationem tradit S. Thomas (3 p., q. 63, a. 5, ad 1) his verbis : « Gratia est in anima, sicut quædam forma habens esse completum in ea; character autem est in anima sicut quædam virtus instrumentalis. Forma autem completa est in subjecto secundum conditionem subjecti. Et quia anima est mutabilis secundum liberum arbitrium, quamdiu est in statu viæ, consequens est quod gratia insit animæ mutabiliter. Sed virtus instrumentalis magis attenditur secundum conditionem principalis agentis; et ideo character indelebiter inest animæ, non propter sui perfectionem, sed propter perfectionem sacerdotii Christi, a quo derivatur, »

Nec 3um; character quidem pertinet ad exteriorem Dei cultum; sed, ut iterum advertit S. Thomas (*ibid.*, ad 3), « quamvis post hanc vitam, non remaneat exterior cultus, remanet tamen finis illius cultus, et ideo post hanc vitam remanet character, et in bonis ad eorum gloriam, et in malis ad eorum ignominiam; sicut etiam militaris character remanet in militibus post adeptam victoriam, et in his qui vicerunt ad gloriam, et in his qui sunt victi ad pœnam. »

Inde colligere est quod, si sacerdos mortuus resuscitaretur, non esset iterum baptizandus, neque confirmandus, neque ordinandus. Secus de conjugibus resuscitatis, qui iterum forent copulandi, quia vinculum conjugale morte dissolvitur secundum Apost. (I Cor., vii).

CAPUT IV.

DE MINISTRO SACRAMENTORUM

89. — 89. Duplex distinguitur sacramentorum minister: — *ordinarius*, qui, juxta ordinem consuetum, a Christo et ab Ecclesia constitutum, sacramenta conficere potest; — *extraordinarius*, qui præter hunc ordinem sacramenta valide conficere valet. — Distinguuntur etiam ratione jurisdictionis minister *ordinarius* et minister *delegatus*.

His prænotatis, in duplici articulo expendendum est: — 1. quænam requirantur in ministro ad validam sacramentorum administrationem; — 2. quænam sint officia ministri in sacramentis administrandis.

ARTICULUS I

De requisitis in ministro ad validam sacramentorum administrationem

90. — 90. Prænotanda. — I. QUOAD PERSONAM IPSAM MINISTRI.
— Certum est *solum hominem, viatorem et ratione utentem esse*

posse sacramentorum ministrum ordinarium. Etenim illi soli possunt esse ministri sacramentorum ordinarii, qui, juxta ordinem a Christo institutum, sacramenta conficiunt, seu quos Christus ad hoc munus designavit. Atqui Christus ad hoc munus designavit solos homines, viatores et ratione utentes; nam illis solis dixit: « Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris... » (*Matth.*, xxviii, 19). — « Hoc facite in meam commemorationem » (*Luc.*, xxii, 19). — « Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis... » (*Joan.*, xx, 23).

Insuper decebat ut in Ecclesia visibili, sacramentis visibilibus coadunata, cujus membra visibiliter sacramenta recipiunt, per homines visibiles fieret administratio sacramentorum.

Hinc — 1. infantes et perpetuo amentes nequeunt valide conficere ullum sacramentum, eo quod careant usu rationis et aliunde debitam intentionem habere non possint.

Hinc — 2. Angeli et beati non sunt ministri ordinarii sacramentorum, quia non conversantur visibiliter inter homines, nec a Christo deputati sunt; at possunt esse eorum ministri extraordinarii, siquidem Deus ordini a se statuto derogare potest.

Hinc — 3. dæmones nequeunt esse ministri sive ordinarii, sive extraordinarii sacramentorum, quia Christum Dominum nullo pacto repræsentare queunt; unde invalidus esset baptismus ab ipsis collatus.

91. — 91. II. QUOAD NECESSITATEM POTESTATIS DIVINITUS CONCESSÆ. De fide est non omnes Christianos esse *omnium sacramentorum ministros etiam extraordinarios*, definiente conc. Trid. (sess. 7, can. 10): « Si quis dixerit christianos omnes in verbo, et in omnibus sacramentis administrandis habere potestatem: anathema sit. » Et vero non omnes christiani dicendi sunt omnium sacramentorum ministri, si ab hoc officio quidam excludantur, tum in Scriptura, tum in Traditione. Atqui quidam excluduntur in *Scriptura*, siquidem Christus non omnibus discipulis, sed solis Apostolis rite ordinatis dixit: « Hoc facite in meam commemorationem » (*Luc.*, xxii, 19). — « Quorum remiseritis peccata, remittuntur

» eis » (*Joan.*, xx, 23. — *Traditio* vero hanc potestatem omnia conferendi sacramenta etiam extraordinarie nunquam omnibus christianis tribuit, sed iis tantum qui legitimam ordinationem acceperunt, ut in *Tractatibus* de sacramentis in specie ostendetur.

Dicitur : *Omnium sacramentorum*, quia quilibet homo est minister extraordinarius baptismi, et quilibet christianus matrimonii minister, ut suo loco probabitur.

Quibus præmissis, quæstio moveri potest — 1. de sanctitate seu statu gratiæ; — 2. de fide; — 3. de intentione. Unde triplex paragraphus.

§ I. — De sanctitate

92. — 92. Errores. In quarto sæculo Donatistæ affirmarunt invalida esse sacramenta a ministro peccatore collata. Eorum errorem renovarunt Valdenses et Albigenses in duodecimo sæculo, Hussitæ et Wiclefistæ in sæculo decimo quarto, et recentius Anabaptistæ. — Contra quos sit sequens

93. — 93. Assertio : *SANCTITAS non requiritur in ministro ad validam sacramentorum confectionem.*

EST DE FIDE. Conc. Trid. (sess. 7, c. 12) ait : « Si quis dixerit, ministrum *in peccato mortali* existentem, modo omnia essentialia, quæ ad sacramentum conficiendum aut conferendum pertinent, servaverit, *non conficere* aut *conferre sacramentum* : anathema sit. » — Præiverat conc. Constantiense, damnando sequentem (n. 4) Wiclefi propositionem : « Si episcopus, vel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non consecrat, non conficit, non baptizat. »

PROB. 1. SS. *Patribus*. S. Augustinus (*Tract. in Joan.*, 5, n. 6; *Patr. lat.*, xxxv, 1417) : « Baptisma tale est, qualis est ille in cujus potestate datur; non qualis est ille per cujus ministerium datur. » — Et (n. 18, *ibid.*, 1423) : « Dedit Judas, et non est baptizatum post Judam... quia si datus est a Juda baptismus, *Christi erat*... Non timeo adulterum, non ebriosum, non homicidam; quia columbam attendo per quam mihi dicitur : *hic est qui baptizat*. » — S. Joannes Chrys. (*Hom. in*

I Cor., 8, n. 1; *Patr. græc.*, LXI, 69) : « Etiam per indignos Deus solet operari, neque baptismatis gratia quidquam *læditur vita sacerdotis*... Universum opus est *Dei virtutis*, et ille est qui nobis exhibet mysteria. » Unde sic : Illi tenent sanctitatem in ministro non requiri ad validam sacramentorum administrationem et confectionem, qui docent non attendendum esse ad dignitatem ministri, sed ad potestatem instituentis sacramenta; qui prædicant Deum per indignos ministros operari in sacramentis. Atqui ita SS. Patres; ergo.

PROB. 2. *Rat. theol.* Si status peccati in ministro sacramenta invalida efficeret, invaliditas repetenda esset vel ex ipsa natura sacramentorum, quæ corrumperebuntur per malos ministros, vel ex natura potestatis ministerialis ministro competentis. Atqui neutrum dici potest : — non 1um ; nam semper ratum est apud catholicos *sacramenta non esse ministrorum, sed Christi*, seu ex meritis Christi divinaque institutione suam virtutem sortiri; imo Ecclesia definivit sacramenta gratiam conferre *ex opere operato*. — Non 2um ; potestas enim ministerialis sanctitati ministri non alligatur, sed est simpliciter donum gratis datum, ut tradunt Patres ac theologi. Hujus autem rei rationem sic enucleat S. Thomas (3, p. 64, art. 5) : « Ministri Ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis, eo quod quodam modo eadem ratio est ministri et instrumenti. Sicut autem supra dictum est, instrumentum non agit *secundum propriam virtutem*, sed secundum virtutem ejus a quo movetur... Unde ministri Ecclesiæ possunt sacramenta conferre, etiamsi sint mali. » Ergo.

Præterea noluit Christus fideles in perpetua et inextricabili anxietate versari circa validam sacramentorum susceptionem. Porro id fieret, si requireretur sanctitas in ministro; si enim nesciat minister an amore vel odio dignus sit, multo minus fideles illud dignoscere possunt.

94. — 94. Difficultatum solutio. — OBJ. 1. (*Matth.*, VII, 18) : « Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor » mala bonos fructus facere. » Ergo malus minister gratiam producere nequit. — *RESP. neg. paritatem*; etenim malus mi-

nister conficiens sacramentum non agit ex propria virtute, sed nomine et virtute Christi : unde non agit ut arbor mala. Nam arbor mala est homo malus de suo agens, non vero ex virtute Christi,

OBJ. 2. Actio sacramentalis peccatoris est peccaminosa ; ergo non potest movere Deum ad dandam gratiam. — RESP. *dist. cons.* Deum movere non potest ad dandam gratiam, ut est actio hominis peccatoris, *conc.* ; ut est actio Christi tanquam ministri principalis, *neg.*

OBJ. 3. Nemo dat quod non habet ; ergo peccatores non possunt aliis gratiam conferre ope sacramentorum. — RESP. Nemo dat quod non habet, *dist.* ; quando agitur de causa primaria et principali, *conc.* ; de causa secundaria et instrumentali, *neg.* Sic eleemosynarum largitor potest pauperibus largiri pecuniam cujus distributio ei commissa fuit, non autem dominium.

OBJ. 4. Sacramentum a pio ministro collatum alios habet effectus ac si a pravo ministro daretur : atqui id falsum esset, si vera thesis ; ergo. — RESP. *dist. maj.* ; alios habet effectus ex opere operantis, *conc.*, ex opere operato, *nego.*

§ II. — De fide

95. — 95. Expositio historica. Circa fidem in sacramentorum ministro requisitam olim gravissima orta est controversia ; Agrippinus, Cathaginensis episcopus, et post illum S. Cyprianus cum pluribus Africanis et Orientalibus episcopis, duce Firmiliano, docuerunt invalidum esse baptismum ab hæreticis collatum. Eis fortiter restitit S. Stephanus Papa ; imo damnavit rebaptizantium doctrinam, quæ deinceps non fuit propugnata nisi ab hæreticis.

96. — 96. Assertio : FIDES *per se non requiritur in ministro sacramentorum ad validam eorum confectionem.*

EST DE FIDE, quoad baptismum ; hæc quippe habet concilium Tridentinum (sess. 7, can. 4) : « Si quis dixerit baptismum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum baptismum ; anathema sit. »

PROB. 1. *Traditione perpetua Ecclesiæ.* — 1. Quod ad baptismum attinet, omnes fatentur a temporibus S. Cypriani in universali Ecclesia invaluisse morem non rebaptizandi jam baptizatos ab hæreticis. Itaque nonnisi circa sæcula ante S. Cyprianum elapsa moveri potest controversia. Porro praxis illius ævi constat ex testimoniis S. Vincentii Lirinensis et S. Augustini, responsione S. Stephani declarantis baptismum non esse conferendum, et confessione ipsiusmet S. Cypriani.

Etenim S. Vincentius Lirinensis (*Comm.* 1, n. 6; *Patr. lat.*, I, 645) ait: « Venerabilis bonæ memoriæ Agrippinus, primus omnium mortalium contra divinum canonem, contra *universalis Ecclesiæ regulam, contra sensum omnium consacerdotum, contra morem ac instituta majorum*, rebaptizandum esse censebat. » — S. Augustinus adversus Donatistas scribens (*de Bapt.*, c. *Donatist.*, l. 2, c. 9, n. 14; *Patr. lat.*, XLIII, 135) dicit: « *Consuetudinis robore* tenebatur orbis terrarum, et hæc sola opponebatur inducere volentibus novitatem. » — Itaque S. Stephanus morem antiquum novæ doctrinæ opponebat his verbis apud S. Cyprianum (*Epist.* 74, n. 1; *Patr. lat.*, III, 1128) relatis: « Si quis a quacumque hæresi venerit ad vos, *nihil innovetur nisi quod traditum est*, ut manus illi imponatur in pœnitentiam. » — Tandem S. Cyprianus ipse hanc consuetudinem, licet vim ejus infringere conaretur, agnoscebat, dicendo (*Ibid.*, n. 9; *loc. cit.*, 1134): « *Nec consuetudo*, quæ apud quosdam obrepserat, impedire debet quominus veritas prævaleat et vincat. Nam consuetudo sine veritate vetustas erroris est; » et (*Epist.* 71, n. 2; *loc. cit.*, 1106): « Non est de *consuetudine* præscribendum, sed ratione vincendum. »

2. Quoad alia sacramenta, afferri possunt verba conc. Nicæni I, quod (c. 8) ait: « De his qui se nominant catharos, id est, mundos, si venerint ad Ecclesiam catholicam, placuit sancto et magno Concilio, ut impositionem manus accipientes *sic in clero permaneant.* » Unde sic: clerici ex parte hæreticorum, qui cathari dicebantur, venientes, juxta S. Concilium, in clero permanere possunt post reconciliationem per impositionem manuum factam; ergo ut valida habebatur eorum ordinatio. Jam vero quod

dicitur de ordine, pari ratione de cæteris sacramentis dicendum est.

PROB. 2. *Ratione* ex S. Thoma deprompta : ait enim (3, q. 64, a. 9) : « Quia minister in sacramentis instrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, sed in virtute Christi. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis caritas, ita et *fides*. Unde sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti, quod minister sit in caritate, sed possunt etiam peccatores sacramenta conferre, ut supra dictum est, ita *non requiritur ad perfectionem sacramenti fides ejus*; sed infidelis potest verum sacramentum præbere, dummodo cætera adsint quæ sunt de necessitate sacramenti. »

Cæterum huc recurrunt omnes rationes jam adductæ, ubi de sanctitate in ministro requisita.

Dicitur *per se*; nam per *accidens* et indirecte invalidum esse potest sacramentum ab hæreticis collatum. — Sic in ministro pœnitentiæ, præter characterem sacerdotalem, requiritur jurisdictio ob judicalem sacramenti naturam; porro hanc jurisdictionem hæreticis Ecclesia potest concedere vel denegare; si concedat, validum est sacramentum; irritum autem, si deneget.

97. — 97. Difficultatum solutio. — OBJ. 1. Plures citantur conciliorum canones, in quibus præcipitur, ut ab hæreticorum partibus venientes recipiantur cum manuum impositione; quod de confirmatione vel de ordine intelligi tantum potest. — RESP. Hæc manuum impositio a conciliis præscripta non renovatio fuit confirmationis, aut ordinationis, sed vel cæremonia, qua hæretici Ecclesiæ reconciliabantur, et ab excommunicatione absolvebantur, vel sacramentum pœnitentiæ his obscuris verbis designatum ob strictam silentii legem, ut ostendit Merlin (*Traité sur les paroles et les formes des sacrements*, ch. 19; *Curs. compl. theol.*, tom. 21, col. 208).

OBJ. 2. Sacramenta pertinent ad solam Ecclesiam catholicam, cui soli credita sunt a Christo; ergo non possunt esse extra Ecclesiam. — RESP. *neg. consequ.*, quia possunt ab hæreticis illicite et injuste usurpari, sicut evangelia et alia bona. Ubicumque autem reperiuntur, semper pertinent ad Eccle-

siam. Unde cum baptizati ab hæreticis ad Ecclesiam veniunt, Ecclesia quod suum est agnoscit et retinet; quod vero suum non est, nempe errorem, repudiat et emendat.

OBJ. 3. Qui non est minister Christi et Ecclesiæ, non est minister sacramentorum; nam hic non agit suo, sed solum Christi et Ecclesiæ nomine. Atqui hæreticus non est Ecclesiæ et Christi minister, cum prius sit esse membrum quam instrumentum. Ergo. — RESP. *neg. min.* Christus enim quolibet instrumento ad Ecclesiæ utilitatem uti potest, modo ipsi, causæ principali, subjiciatur per intentionem.

§ III. — De intentione

98. — 98. Status quæstionis. Intentio, juxta S. Thomam (4-2, q. 12, art. 1, ad 3), est actus voluntatis, præsupposita ordinatione rationis ordinantis aliquid in finem. In ministro sacramentorum intentio est voluntatis actus, quo ritum sacramentalem vult conficere.

Porro quæritur — 1. an aliqua intentio sit necessaria in ministro sacramentorum; — 2. quodnam sit objectum illius intentionis; — 3. qualis esse debeat.

I. De necessitate intentionis in ministro sacramentorum.

99. — 99. Errores. Protestantes sacramenta habentes ut signa mere speculativa, apta tantum ad finem excitandam, ita ut tota eorum virtus a suscipientium fide pendeat, asserunt nullam in ministro sacramentum conficiente requiri intentionem, sed valere ritum sacramentalem, etiamsi mimice et irrisorie exterius exhibeatur, vel ab ebrio aut amente conficiatur.

Catholici vero, post concilium Tridentinum, unanimi ore profitentur requiri in ministro sacramentorum intentionem faciendi quod facit Ecclesia. Sit proinde sequens

100. — 100. Assertio: *Intentio FACIENDI QUOD FACIT ECCLESIA requiritur in ministro ad validitatem sacramentorum.*

EST DE FIDE. Conc. Trid. (sess. 7, can. 11) ait: « Si quis dixerit in ministris, dum sacramenta conficiunt et conferunt,

non requiri *intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia*; anathema sit. »

PROB. 1. *Script. Sacra.* Christus (*Joan.*, xx, 21) dicit : « Si-
» cut misit me Pater, et ego *mitto vos.*, quorum remiseritis
» peccata, remittuntur eis. » — S. Paulus (*I Cor.*, iv, 1) : « Sic
» nos existimet homo ut *ministros* Christi, et *dispensatores*
» *mysteriorum Dei.* » Unde sic : Sacramentorum administra-
tores agere debent ut ministri Christi et dispensatores myste-
riorum Dei. Porro sic se gerere nequeunt, quin habeant inten-
tionem peragendi ritum a Christo institutum et in Ecclesia
usitatum. Ergo.

PROB. 2. *Traditione.* Concilium Constantiense jubet suspec-
tos de hæresibus a concilio damnatis interrogari (n. 22) « an
credant quod malus sacerdos cum debita materia et forma, et
cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, vere conficiat, vere
absolvat, vere baptizet, et vere conferat alia sacramenta. » —
Conc. Florentinum hæc habet : « Omnia sacramenta tribus
perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tan-
quam forma, et persona ministri conferentis sacramentum
cum intentione faciendi quod facit Ecclesia; quorum si aliquod
desit, non perficitur sacramentum. »

PROB. 3. *Ratione.* Quando aliquid ex se indifferens ad multa
efficitur, oportet ut per aliquid determinetur ad unum potius
quam ad alterum. Atqui signa sacramentalia sunt ex se indif-
ferentia ad multa, v. g., ablutio aquæ in baptismo potest fieri
ut naturalis et profana, in ordine ad solum corpus, vel ut sa-
cra et religiosa et in ordine ad animam; ergo per intentionem
determinari debet. — Nec dicatur quod determinetur ad esse
sacramentale per verba *te baptizo*; hæc enim sunt indifferentia
ad significandam ablutionem corporis, vel emundationem
animæ. Ergo.

Præterea, si admitteretur hæreticorum sententia, sequeretur
— 1. quod mater infantem domi abluens, invocata SS. Trini-
tate ut ad sanitatem illi sit, ipsum baptizaret; — 2. quod
sacerdos qui ad mensam legeret caput vigesimum sextum
S. Matth., omnes panes mensæ impositos, et omnes vini lage-
nas consecraret. Porro hæc sunt aperte absurda. Ergo intentio

faciendi quod facit Ecclesia requiritur in ministro ad validitatem sacramentorum.

Nec objiciatur cum Protestantibus sacramenta esse sicut verbum Dei, quod, absque ulla intentione prolatum, efficax esse potest. — Nam, ut verbum Dei effectum suum obtineat, sufficit ut ad aures veniat, Deo cor intus movente; dum in sacramentorum confectione Christus voluit ministros suos agere tanquam iudices, dispensatores et legatos, scilicet, humano modo, cum cognitione et intentione.

II. De objecto intentionis ministri sacramentorum.

101. — 101. Status quæstionis. Ex præcedenti assertione, de fide est necessariam esse in ministro, ad sacramentum valide conficiendum, intentionem faciendi quod facit Ecclesia. Verum circa id quod facit Ecclesia, doctores catholici inter se non consentiunt. Hæc enim verba quadruplici sensu et gradu accipi possunt, nempe : — 1. pro ritu *mere externo*, serio quidem adhibito, sed *materialiter* tantum; — 2. pro ritu externo, quatenus est *generatim ritus Christi et Ecclesiæ*, ac proinde aliquo modo sacer; — 3. pro ritu sacramentali *formaliter* sumpto, seu quatenus est *sacramentum*; — 4. denique pro eodem ritu, quatenus est *causa efficax gratiæ*.

Porro generatim docent theologi non requiri in ministro intentionem ponendi ritum, ut est sacramentum, nec a fortiori, prout est causa efficax gratiæ.

Tota igitur difficultas in eo est utrum requiratur in ministro intentio peragendi ritum, quatenus est generatim ritus Christi et Ecclesiæ; an vero sufficiat quod ritum materialiter sumptum serio adhibere velit.

102. — 102. Opiniones. Plures theologi, etsi figmentum Protestantium de intentione jocosa vel mimica procul repellant, contendunt ad perfectionem sacramenti satis esse, si actio sacramentalis *exterior serio fiat*, quamvis minister *interius* ridere, fingere et joculari, aut actum mere naturalem et profanum producere intendat. Hanc intentionem *externam* vocant, non quia interne non elicitur, omnis enim intentio est actus

voluntatis, sed quia ejus objectum est exclusive positio ritus externi.

Hujusmodi intentionem sufficere dixerunt Catharinus, Salmeronius et Marius Scribonius; quibus deinde adhæserunt alii non pauci, qui tamen nolunt hanc intentionem externam semper sufficere, sed solummodo, quando sacramentum confertur in debitis circumstantiis, id est, in loco sacro et cum cæremoniis adhiberi solitis, eo quod tunc agens vere se exhibet Ecclesiæ ministrum, et ritus externus de se indifferens ex adjunctis determinatur ad esse sacramentale. Ita Contenson, Juenin et alii.

At sententia longe communior et probabilior tenet necessariam esse in ministro sacramentum conficiente intentionem internam, id est, qua minister non modo exterius, sed etiam interius vult ritum sacramentalem ponere, saltem quatenus est generatim ritus Christi et Ecclesiæ. Sit proinde sequens

103. — 103. Assertio : *Intentio externa ad sacramenti validitatem non sufficit, sed* REQUIRITUR INTERNA.

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* Ex verbis supra citatis, constat sacramentorum ministros esse *ministros Christi* et *dispensatores* mysteriorum Dei, et ab eis in nomine Christi sacramenta dispensanda esse; dispensator enim et minister fidelis debet velle quod vult ille cujus minister est. Atqui in nomine Christi non agit qui *in animo* non vult quod Christus instituit, imo contrariam gerit intentionem. Ergo.

Nec dicatur ritus sacramentales habere a Christo, non autem ab intentione ministri, quod sint sacri et religiosi, ac proinde id tantum ad ministrum spectare, ut opus præscriptum exterius peragat; nam Christus hos quidem ritus instituit, ut possint esse sacramenta, sed ea lege ut ministri proxima et libera actione concurrerent ad eorum determinationem sacramentalem. Hoc enim exigit potestas ministerialis, qua *libere* funguntur.

PROB. 2. *Traditione.* Superius adducta sunt verba conciliorum Constant., Florent., et Trid., ex quibus patet, præter de-

bitam materiam et formam, seu præter applicationem formæ ad materiam, requiri in ministro intentionem faciendi quod facit Ecclesia. Atqui, si sufficeret intentio externa, nulla præter applicationem materiæ et formæ intentio exigi posset; intentio enim externa inseparabilis est a debita et seria applicatione formæ ad materiam. Ergo. — Et vero concilium Trid. nullam atque irritam esse decernit absolutionem a ministro prolatam, cui deest *animus serio agendi et vere absolvendi*. Atqui, nisi dicatur intentionem internam necessariam esse, non videtur cur invalida atque irrita esset istiusmodi absolutio. Ergo.

Accedit *auctoritas* Alexandri VIII, qui sequentem damnavit propositionem : « Valet baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, *intus vero in corde suo apud se resolvit* : non intendo facere quod facit Ecclesia. » Contradictoria igitur est vera, ac proinde ita argumentari fas est : Necessaria est intentio interna, si invaliditas baptismi in casu præfato ex solo defectu intentionis internæ oriri possit. Atqui res ita est; nam hæc verba : *Intus vero in corde suo apud se resolvit*, etc., quæ vim formæ restringunt, evidenter indicant ritum externum fuisse serio observatum, et adfuisse intentionem externam, ac proinde solam deesse intentionem internam. Ergo ad validitatem baptismi necessaria est intentio interna. Valet autem eadem ratio pro cæteris sacramentis. — Unde Benedictus XIV (*de Syn.*, l. 7, c. 4, n. 8) declarat grave vulnus per damnationem prædictam inflictum fuisse opinioni theologorum, qui sufficientem asserunt intentionem externam.

Confirmatur *praxi Ecclesiæ*. In rubrica Missalis Romani *de Defectibus*, hæc leguntur : « Si quis habet coram se undecim hostias et intendat consecrare solum decem, non *determinans* quas decem intendit, in his casibus non consecrat, quia *requiritur intentio*. » Unde sic : In hoc casu adest intentio externa, quæ inseparabilis est a seria prolatione verborum consecrationis super hostias præsentis; adsunt insuper circumstantiæ debitæ, siquidem sacerdos exterius se exhibet ut ministrum Christi : attamen, juxta rubricam, invalida est

consecratio defectu intentionis. Ergo non sufficit intentio externa; ergo interna requiritur.

Nec obijciatur in hoc casu abesse intentionem externam ex parte materiæ, quæ indeterminata remanet; nam materia exterius determinata est, cum hostiæ præsentis sint coram sacerdote formam consecrationis super eas proferente. Ergo indeterminatio provenit solum ex defectu intentionis internæ in sacerdote, qui eam statim tolleret, si vellet.

PROB. 3. *Ratione theologica.* Ita se habent sacramentorum dispensatores respectu Christi, ut Christus ipse sit principalis agens, dispensatores vero agentes sint secundarii, sed liberi. Atqui in ministro secundario requiritur, ait S. Thomas (3, q. 64, a. 8, ad 1), « intentio, qua se subijciat principali agenti. » Ergo ministri sacramentorum suam intentionem Christi intentioni conformare debent, ac proinde intentionem internam habere. — Addi potest ritum externum sacramentorum, etiam cum intentione externa peractum, indifferentem manere ad varios fines, v. g., effusio aquæ, prolatis etiam verbis *ego te baptizo*, etc., adhiberi potest, vel ad abluendum tantum, vel ad meram devotionem, vel ad blasphemandum. Ergo per intentionem internam ministri determinandus est.

Nec allegari potest ritum externum per circumstantias determinari ad esse sacramentale, si minister exterius et solemner agat ut Christi et Ecclesiæ legatus, tum quia ritus ille externus etiam in talibus circumstantiis est adhuc indifferens, et potest illum minister ad multos fines exercere; tum quia agens secundarius in his etiam circumstantiis apparenter tantum, non vero realiter se subijcit intentioni Christi principalis agentis; tum quia circumstantiæ solemnes ab Ecclesia institutæ sunt, nec proinde ad essentiam sacramenti pertinent.

Non requiritur tamen ut minister agere velit, quod Romana Ecclesia agit; sed sufficit intentio faciendi quod vera Ecclesia facit, *quæcumque sit Ecclesia*, quam minister veram reputat; nam ita Christo principali agenti se implicite subijcit ac proinde ejus nomine agit. Unde Ecclesia habet ut validum baptismum ab hæretico, imo a Judæo vel a pagano collatum,

dummodo materiam et formam debitam applicatam esse constet, quamvis hi omnes certe non habeant Ecclesiam Romanam ut veram Ecclesiam.

Sedulo igitur distinguenda est fides ab intentione, siquidem, ex una parte, sine fide debita intentio haberi potest; ex alia vero parte, fide integra manente, debita intentio potest abesse.

104. — 104. Difficultates. — **OBJ. 1.** Sacramentorum ministri sunt respectu Christi et fidelium sicut officarii publici respectu principis et populi : porro, ut acta officiariorum publicorum valeant, sufficit ut juxta prescriptum legis serio et in debitis circumstantiis ea conficiant; ergo. — **RESP.** Non valet comparatio inter notarium et ministros sacramentorum, quia notarius est merus testis publicus, qui passive tantum in contractu se habere debet; dum minister sacramentorum est dispensator activus, vicesque Christi gerit; unde intentio interna in illo requiritur.

OBJ. 2. In adversa sententia nimiae darentur anxietates circa sacramentorum validitatem, quæ nec a suscipientibus, nec ab ipsa Ecclesia cognosci posset, utpote ab intentione mere interna pendens. — **RESP.** In his et aliis innumeris rebus sola requiritur certitudo moralis, quæ hic facile adesse potest; cum enim debitam intentionem habere facillimum sit, eam positive excludere diabolicum est; tantam autem suscipiendi malitiam vix probabilis ratio concipi potest. — Præterea certitudo physica ipsius intentionis externæ sæpe sæpius haberi nequit, nec de illa multum curat Ecclesia, cum præcipiat ut secreto formæ Eucharistiæ et Pœnitentiæ pronuntientur. — Tandem sperandum est quod non patietur Deus optimus nos ita dæmonis aut impiorum illudi simulationibus, et in æternum perire.

105. — 105. Scholium. Quamvis assertio modo probata communius a theologis admittatur, opinio contraria speculative defendi potest : nulla enim prodiit Ecclesiæ definitio, nec concilium Tridentinum naturam intentionis requisitæ determinavit, et absolute, quamvis improbabiliter, dici potest propositionem ab Alexandro VIII damnatam spectare tantum

intentionem externam et jocosam, ad sensum Protestantium.

At in praxi illam sequi omnino illicitum est, quia ubi de sacramentorum valore agitur, pars tutior est eligenda. — « Quare, inquit Benedictus XIV (*loc. cit.*, n. 9), si constet quempiam aut baptismum contulisse, aut aliud sacramentum ex iis quæ iterari nequeunt administrasse, omni adhibito externo ritu, sed intentione retenta, aut cum deliberata intentione non faciendi quod facit Ecclesia, urgente quidem necessitate, erit sacramentum iterum sub conditione perficiendum; si tamen res moram patiatur, Sedis Apostolicæ oraculum erit exquirendum. »

III. *De qualitate intentionis ministri sacramentorum.*

106. — 106. Prænotandum. Ex præcedenti assertionem satis constat requiri intentionem *explicitam* faciendi quod facit Ecclesia, seu exercendi ritum in vera Ecclesia usitatum et ab ea uti sacrum habitum, cum nulla sit intentio generalior, in qua contineri possit intentio interna, practice prorsus necessaria; — minime vero necessarium esse, ut minister *explicite* intendat ponere ritum ut in se sacrum, seu ut sacramentum gratiæ productivum, sed sufficere ut illud *implicite* velit; hæc enim intentio continetur in intentione explicita faciendi ritum quem Ecclesia habet ut sacrum.

Sed quæstio est quomodo habenda sit hæc intentio.

107. — 107. Varii modi intentionem habendi. Ex parte modi, quo haberi potest, intentio dividi solet :

1. *In actualem, virtualem, habitualem et interpretativam.* — *Actualis* ea est qua conficiens sacramentum *actu* cogitat de sacramento et simul vult illud conficere. — *Virtualis* est ipsamet intentio actualis perseverans in sua *virtute*, quamvis de ea non cogitetur. — *Habitualis*, juxta nonnullos, non est vera intentio, sed habitus seu facilitas ex actibus similibus orta, sine ullo influxu in actum; sed, juxta alios, ea est quæ jam habita et non retractata, neque actu, neque *virtute* influit in actum; eam plures confundunt cum intentione virtuali, sed immerito. — Denique *interpretativa* dicitur, quæ nunquam exti-

tit, sed *præsumitur* habenda fuisse, si operans de actione peragenda cogitasset.

2. In *absolutam*, quæ a nulla conditione pendet; et *conditionatam*, quæ conditioni implendæ subordinatur.

His præmissis, sequentes statuuntur assertiones :

108. — 108. Assertio 1^a : *Ad sacramenti validitatem, NON SUFFICIT in ministro intentio HABITUALIS vel INTERPRETATIVA; ACTUALIS NON REQUIRITUR, sed sufficit et requiritur VIRTUALIS.*

PROB. 1^a PARS, nempe *non sufficere intentionem habitualement vel interpretativam*. Requiritur vera intentio, seu actus voluntatis influens in actionem sacramentalem. Atqui intentio tum habitualis tum interpretativa non est vera intentio, nullumque influxum exercet in actionem sacramentalem, siquidem non est actus voluntatis. Ergo.

PROB. 2^a PARS, scilicet *intentionem actualem non requiri*. —

1. Intentio actualis non necessaria est ad actum humanum, nec proinde ad validitatem sacramenti, cujus confectio est actus humanus. — 2. Eadem intentio sæpissime non est in potestate nostra, cum plerumque, præsertim in diuturna actione, moraliter impossibile sit vitare omnes animi evagationes, quæ actualem intentionem præpediunt. — 3. Admissa hujus intentionis necessitate, munus administrandi sacramenta ita arduum esset, ut ab eo suscipiendo multi deterrentur, fidelesque in perpetuis versarentur anxietatibus de validitate sacramentorum a se susceptorum; porro nemo sanus persuasum habebit Christum ita sacramenta instituisse. Ergo.

PROB. 3^a PARS, videlicet *intentionem virtualement requiri et sufficere*. Illa enim intentio requiritur et sufficit ad sacramentum conficiendum, quæ vere influit in actum, eumque humanum facit et ad esse sacramentale determinat. Atqui hujusmodi est intentio virtualis, cum nihil aliud sit quam ipsamet intentio actualis in sua virtute perseverans. Ergo. — Aliunde non sufficit intentio habitualis et interpretativa; nec tamen requiritur intentio actualis; ergo requiritur et sufficit virtualis.

109. — 109. Assertio 2^a : *Intentio conditionalis QUÆ NON SUS-*

PENDIT EFFECTUM SACRAMENTI, *sufficit ad ejus validitatem*; QUÆ VERO SACRAMENTI EFFECTUM SUSPENDIT, *generatim non sufficit*.

PROB. 1^a PARS, scilicet *intentionem conditionalem quæ non suspendit effectum sacramenti, sufficere ad ejus validitatem*,

1. *Praxi Ecclesiæ*, quæ baptismum haud raro confert sub conditione : *si vivis*, vel *si non es baptizatus*.

2. *Rat. theol.* Ex concilio Florentino sacramenta tribus perficiuntur, scilicet materia, forma et ministro intendente facere quod Ecclesia facit. Atqui hæc tria simul reperiuntur, quando forma conditionalis effectum sacramenti non suspendit; ad-sunt materia et forma, ut patet; adest pariter intentio in ministro, cum velit statim sacramentum conficere vera existente tali conditione. Ergo valet sacramentum, v. g., baptis-mus sic collatus : *si vivis, ego te baptizo*; dantur enim materia, forma, et intentio ministri, qui vere vult actualiter baptizare puerum, si vivat.

Hinc valet sacramentum cum conditionibus de præterito, vel de præsentī, præsertim cognoscibilibus naturaliter, v. g., si vivis, si non es baptizatus... Dixi *præsertim cognoscibi-libus naturaliter*, quia si conditio naturaliter cognosci non posset, v. g., *si es prædestinatus*, juxta plures invalidum esset sacramentum; sunt enim hæc quoad hominem futura con-tingentia, quæ ideo indeterminatum relinquunt effectum in-tentum.

PROB. 2^a PARS, scilicet *intentionem quæ effectum sacramenti suspendit, generatim non sufficere ad ejus validitatem*.

Etenim conficeretur sacramentum vel dum forma materiæ applicatur, vel dum adimpletur conditio. Atqui neutro tem-pore conficitur. — 1. Non conficitur dum forma materiæ applicatur, quia minister non habet intentionem illud hic et nunc conficiendi, v. g., *te baptizo, si ante finem mensis des pauperibus centum nummos*. — 2. Non conficitur tempore quo impletur conditio, quia tunc desunt materia et forma. Ergo generatim non valent sacramenta cum conditione de futuro.

Sed notandum est conditiones de futuro, ut plurimum, non esse nisi modum loquendi, nec suspendere consensum minis-tri. Sic confessarius, qui pœnitenti declarat se ei absolutio-

nem concedere sub conditione quod relapsurus non sit, non censetur absolvere sub conditione, sed inculcare vult necessitatem propositi non peccandi de cætero.

Dixi *generatim*, ut excipiatur matrimonium, quod contrahi potest sub conditione de futuro contingenti. Ratio exceptionis est quod matrimonium est contractus et contractuum legibus subjacet; porro contractus sub conditione suspensiva initus, adveniente conditione, perficitur.

110. — 110. Quæritur 1. *An valide sacramentum conferat minister qui ERRAT circa subjectum sacramenti, v. g., qui masculinum baptizat, putans baptizare feminam?*

RESP. Sacramentum in collatum *per se* validum est, quia ministri intentio fertur in personam præsentem, quæcumque sit; excepto tamen matrimonio, in quo uterque contrahens talem compartem nominatim intendit. — Dicitur *per se*, quia si minister nollet sacramentum conferre nisi tali personæ, invalidum esset sacramentum defectu intentionis.

111. — 111. Quæritur 2. *An valeat sacramentum, si minister intendat CONTRADICTORIA, v. g., si facere velit quod facit vera Ecclesia, nolit tamen facere quod facit Ecclesia Romana?*

RESP. Sacramentum validum est, quoties posterior intentio priorem non destruit, quia minister vere intendit facere quod Christus instituit. Hinc valet baptismus collatus ab hæretico abhorrente Ecclesiam Romanam, quia Romanæ Ecclesiæ exclusio ab intellectus errore oritur, salva intentione faciendi quod Christus instituit. Ut autem in praxi dijudicetur utrum una intentio alteram excludat, inquirendum est quænam sit prædominans, quam scilicet eligeret minister, si errorem suum detegeret.

112. — 112. Scholium. DE ATTENTIONE. Attentio est voluntaria applicatio intellectus ad ea quæ peraguntur, seu actus quo homo considerat id quod agit. Est ergo diversa ab intentione, licet cum intentione actuali conjungatur.

Porro ad *valorem* sacramenti non requiritur attentio, saltem si extrema unctio excipiatur, Nam, ex definitione Ecclesiæ, ut

sacramenta valide conficiantur, tria tantum requiruntur: materia, forma et minister intendens facere quod facit Ecclesia; ergo non requiritur attentio. — Præterea ad actus humanos attentio non est necessaria, et confectio sacramenti est actus humanus. — Insuper huc veniunt rationes, quibus supra demonstratum est sufficere virtualement ministri intentionem, quæ attentionem excludit.

Dictum fuit: *Saltem si extrema unctio excipiat*, ob specialem difficultatem expendendam in Tractatu de *Extrema unctione*.

Attamen ad *licitam* sacramenti administrationem requiritur attentio, quia sancte sancta tractanda sunt, id est, cum reverentia, quæ attentionem complectitur. Ita omnes. — Hinc peccaret, saltem venialiter, minister voluntarie carens attentione in sacramentorum collatione; imo peccaret mortaliter, si se exponeret proximo periculo errandi in materia et forma, vel, etiam sine errandi periculo, SS. Eucharistiam conficeret, ob summam reverentiam Christo præsentī debitam.

ARTICULUS II

De officiis ministri in sacramentis administrandis

Minister sacramentorum quatuor præcipua officia habet: nempe debet sacramenta — 1. quandoque administrare; — 2. indignis denegare; — 3. digne tractare; — 4. rite conferre. Hinc quatuor paragraphi.

§ I. — De obligatione sacramenta ministrandi

113. — **113.** Sacramentorum minister illa ministrat vel *ex caritate*, vel *ex officio* quo fungitur, v. g., pastoris. — De ministro *ex caritate* agetur in Tractatu de *Virtut. theol.*, ubi de caritatis præcepto. Igitur de solo ministro *ex officio* disserendum est.

I. Statuitur obligatio sacramenta ministrandi.

114. — **114.** Assertio: *Minister EX OFFICIO tenetur SUB GRAVI*

sacramenta ministrare plebi sibi commissæ, quoties intervenit necessitas vel rationabilis petitio.

PROB. Illa obligatio ex jure naturali, divino et ecclesiastico oritur : — 1. *Ex jure naturali*, propter quasi-contractum, qui existit inter ministrum ex officio et Ecclesiam ; etenim, eo ipso quod ab Ecclesia officium acceptat, sacerdos sese obligat ad hujus officii munera adimplenda, ita ut, deficiente ista implicita promissione, ab hoc officio removeretur. Insuper ministro ex officio ordinarie præstantur bona tum beneficialia tum casualia, non quidem tanquam pretium sacramenti, sed cum stricta obligatione ministrandi sacramenta. — 2. *Ex jure divino*; ait enim Concilium Tridentinum (sess. 23, cap. 1 *de Ref.*) : « Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissæ est, oves suas agnoscere,... sacramentorum administratione... pascere. » — 3. *Ex jure ecclesiastico*, ut videre est in Rituali, atque in innumeris canonibus et statutis synodalibus sacramentorum administrationem præcipientibus cuique sacerdoti curam animarum habenti. Ergo.

Dicitur — 1. *Sub gravi*, quia res est ex natura sua gravis momenti, et ideo præceptum est grave ex genere suo.

Dicitur — 2. *Plebi sibi commissæ*, quia obligatio ex officio assumpto ad solos subditos extenditur ex natura sua.

Dicitur — 3. *Quoties intervenit necessitas vel rationabilis petitio*, quia fideles jus strictum habent ad sacramenta suscipienda a suo pastore, prout requirit animarum salus aut profectus, ita tamen ut in casu necessitatis sponte eis subvenire debeat pastor; rogatus vero, extra necessitatem.

II. *Deducuntur corollaria practica.*

115. — 115. I. Quoad obligationem ministri in extrema necessitate subditorum. Fidelibus in extrema necessitate constitutis sacramenta ministrare tenentur ministri *ex officio cum probabili periculo vitæ*. — Hinc pastor curam animarum habens fugere nequit : — 1. *Tempore pestis*; asserit enim Benedictus XIV (*de Syn. diac.*, lib. 13, c. 19, n. 2) pastorem, sæviante peste, residere debere, et non tantum corporaliter, sed etiam *formaliter*, nimirum operando et laborando pro spiri-

tualibus et corporalibus creditæ sibi plebis necessitatibus; — 2. *Tempore persecutionis*, dummodo persecutio non soli immineat pastori, sed etiam populo; nec tunc muneri suo renunciare potest, nisi ex consensu superioris salutis fidelium aliter provisuri. Ita omnes cum S. Thoma (2. 2, q. 185, a. 5).

At in his circumstantiis non tenetur ministrare nisi sacramenta omnino necessaria, scilicet, baptismum, pœnitentiam, et extremam unctionem, si fidelis sub conditione tantum absolvi possit.

An vero teneantur vitam exponere pro administrandis præfatis sacramentis, cum *mera probabilitate felicitis exitus vel necessitatis*, dubitatur, quia nimis durum est actum adeo heroicum exigere ad proximum juvandum, nisi spes affulgeat moraliter certa felicitis successus, certaue urgeat necessitas.

116. — 116. II. Quoad obligationem ministri in gravi necessitate subditorum. In *gravi* subditorum necessitate, tenentur ministri ex officio *cum gravi incommodo*, non tamen cum vitæ periculo, sacramenta ministrare. Adest hæc gravis necessitas, quoties fideles gravi morbo laborant, — vel ex præcepto divino aut ecclesiastico obligantur ad suscipienda sacramenta, — vel versantur in gravi tentatione, quæ difficiliter vinci potest absque sacramentorum adiutorio, vel in statu peccati mortalis constituuntur, nec alium sacerdotem facile adirent.

117. — 117. III. Quoad obligationem ministri in communi subditorum necessitate. In *communi* subditorum necessitate, tenentur *iidem* ministri, *sed non cum gravi incommodo*, sacramenta ministrare. Adest hæc necessitas communis, quando fideles cupiunt aliquod festum sacramentorum participatione sanctificare, vel indulgentiam notabilem lucrari, vel sacramenta juxta devotorum praxim frequenter suscipere; in istis casibus et similibus, fideles rationabiliter petunt sacramenta.

Quinimo peccant graviter, generatim loquendo, pastores qui subditorum confessiones audire nolunt, nisi paucis diebus intra mensem, quia causa sunt cur fideles in statu peccati

diu permaneant, et a sacramentis suscipiendis arceantur. Notat tamen S. Ligorius (lib. 4, n. 58) excusari a mortali ministerium *ex officio*, si semel aut iterum, in necessitate communi, sacramenta denegat, quia non videtur tam stricte se obligasse, nec notabile damnum infert.

Sedulo etiam cavere debet minister *ex officio*, ne morosum aut acerbum se præbeat erga fideles ejus ministerium exposulantes, præsertim circa sacramenta ad salutem necessaria. « Quacumque vero diei vel noctis hora, inquit S. Carolus (*Act. Eccl. Mediolan.*, t. 1, p. 408), ad sacramenta infirmis ministranda parochus vocabitur, nullam moram interponet; imo populum præmonebit, ut cum opus est parochiali administratione, libere se accersat, nulla habita neque temporis, neque loci distantis ratione. » Hæc verba sæpe recogitent et mature perpendant animarum pastores, quia, si fideles sua ratione agendi a sacramentis deterrerent, peccatum mortale committerent.

§ II. — De obligatione sacramenta indignis denegandi

118. — 118. Status quæstionis exponitur. Principium generale est indignos a sacramentis vivorum arcendos esse a ministro, ne particeps sit sacrilegii. At circumstantiæ occurrere possunt quæ hujus principii applicationem non patiantur et cooperationem materiale actioni sacrilegæ permittant aut imperent.

Indigni enim seu peccatores sunt *occulti* vel *notorii* notorietate *juris* aut *facti*. Peccatores notorii notorietate *juris*, ii sunt quorum crimina cognoscuntur vel per propriam eorum juridicam confessionem, vel per testium depositionem, vel per judicis sententiam. Peccatores notorii notorietate *facti*, ii sunt quorum crimen ita manifestum est, ut nulla tergiversatione celari possit, sive patratum fuerit publice, sive fama vulgatum fuerit.

Præterea peccatores sive occulti, sive notorii, sacramenta petunt *publice*, id est, multis præsentibus, vel *occulte*, id est, ita ut ex denegatione nec scandalum nec infamia oriatur, licet quidam intersint.

Pro his diversis casibus sequentes tradi possunt regulæ, quibus opportune adjungentur monita practica de agendi ratione tenenda, quando sacramenta sunt deneganda.

I. Traduntur regulæ.

119. — 119. Regula 1^a : *Peccatori PUBLICO sive PUBLICÆ sive OCCULTE petenti sacramenta sunt GENERATIM deneganda, nisi sufficientia conversionis signa dederit et scandalum reparaverit.*

PROB. 1. *Scrip. S. (Matth., vii, 6) :* « Nolite dare sanctum » *canibus,* » quibus verbis juxta Traditionem prohibetur administratio rerum sacrarum indignis. Unde canit Ecclesia : « Ecce panis Angelorum, factus cibus viatorum, vere panis filiorum, non mittendus *canibus.* »

PROB. 2. *Rituali Romano,* in quo legitur, ubi de Eucharistia ministranda traduntur leges : « Arcendi sunt autem *publice indigni,* quales sunt excommunicati, interdicti, manifesteque infames, ut meretrices, concubinarij, fœneratores, magi, sortilegi, blasphemj, et alij ejus generis publici peccatores, nisi de eorum pœnitentia et emendatione constet, et publico scandalo prius satisfecerint. »

PROB. 3. *Ratione theologica;* peccator, ut talis cognitus, nullum jus, sive verum, sive apparens, habet ad sacramenta ; imo sacramenti denegationem in tali circumstantia postulant tum reverentia sacramento debita, tum bonum fidelium, qui exinde scandalum paterentur.

Dicitur — 1. *Nisi sufficientia conversionis signa dederit et scandalum reparaverit;* non enim sufficit conversio, sed etiam requiritur reparatio scandali per conversionis notitiam ; alioquin fideles merito offenderentur. Si tamen peccator publicus occulte petat sacramentum, et ministro aliisque præsentibus nota sit ejus conversio, certumque sit quod ea simul cum perceptione sacramenti innotescet, non est arcendus, cum nulla subsit causa denegandi sacramentum. Ita Billuart.

Dicitur — 2. *Generatim;* nam *pœnitentia,* et quandoque *matrimonium ac extrema unctio* excipiuntur. — *Pœnitentia* enim pro peccatoribus pœnitentibus instituta fuit. — *Matrimonium*

vero Ecclesia ad majus malum vitandum aliquoties permittit contrahi sive inter hæreticos et catholicos, sive inter malos catholicos, licet ab alterutro vel ab utroque sponso profanandum sit saltem materialiter. — *Extrema unctio* propter vim quam habet dimittendi peccata, et periculum imminens mortis et damnationis, licite administratur moribundis destitutis sensibus, qui non possunt absolvi nisi sub conditione, uti fuse explicatur in Tract. *de Pœnitentia* et *Extrema Unctione*.

120. — 120. Regula 2^a : Peccatori OCCULTO OCCULTE PETENTI denegandum est sacramentum.

PROB. 1. *Auctoritate Ritualis Romani* mox citati, ubi hæc etiam leguntur : « *Occultos vero peccatores, si occulte petant et non eos emendatos agnoverit, repellat.* »

PROB. 2. *Ratione*. Si sacramentum esset peccatori occulto concedendum, id foret quia ex denegatione sequeretur diffamatio aut aliud grave incommodum. Atqui occulte petenti sacramentum denegari potest absque ulla diffamatione, aliove incommodo. Ergo debet denegari. — Imo peccaret graviter contra religionem minister dans sine urgenti causa sanctum canibus, abuteretur ministerio, sibi credito ad ædificationem, non ad destructionem, et participaret sine necessitate peccato indigne susipientis sacramentum.

Excipitur tamen casus quo sacerdos statum petentis cognosceret per solam confessionem sacramentalem, quia tunc indignitas petentis in foro externo non est cognita, nec potest etiam indirecte innui absque læsione sigilli sacramentalis; quæ enim sunt cognita ex confessione habentur pro ignotis, nec ullo modo licet uti confessione in gravamen pœnitentis.

121. — 121. Regula 3^a : Peccatori OCCULTO PUBLICE PETENTI ministrandum est sacramentum, si repelli nequeat absque illius infamia et scandalo populi.

PROB. 1. *Exemplo Christi*, qui, « nec Judam a communione removit, » ait Eugenius Papa (c. 2, *de officio Jud. ordinarii*). Ita communiter theologi post S. Thomam, qui (3, q. 81, a. 2, ad 2) ait : « Ideo Christus Judam non repulit a communione;

ut daret exemplum *tales peccatores occultos non esse* ab aliis sacerdotibus *expellendos.* »

PROB. 2. *Rituali Romano* dicente de Eucharistia : « Occultos vero peccatores, si occulte petant, et non eos emendatos agnovit, repellat; *non autem si publice petant, et sine scandalo ipsos præterire nequeat.*

PROB. 3. *Ratione*, nempe ex incommodis quæ denegationem sacramenti consequerentur. Oriendur enim jurgia, lites, scandala, perturbationes in Ecclesia, multique a sacramentorum susceptione arcerentur, si ipsis vel propter sacerdotis imprudentiam aut malitiam, vel propter falsa testimonia inanesque rumores, sacramenta denegarentur.

Cæterum profanatio sacramenti, quæ tota suscipientis indispositioni imputanda est, sat compensatur tum conservatione famæ in peccatore, tum remotione scandali et jurgiorum, tum denique sacramentorum frequentatione.

Etsi peccatori occulto publice denegari nequeat sacramentum, potest tamen aut etiam debet sacerdos illum privatim monere ne accedat, ut sine infamia bonum illius procuret et sacrilegium impediat. Imo potest publice denunciare ne quis indignus præsumat accedere et iudicium sibi manducare, juxta morem ab Apostolis introductum. At nihilominus indigne accedentem non potest infamare denegatione sacramenti, quia talis peccator nondum publice amisit jus ad sacramenta sibi publice collatum in baptismo.

II. *Monita practica.*

122. — 122. I. Quoad inquisitionem faciendam de dispositionibus eorum qui ad sacramenta accedunt. Quando sacramenta speciales requirunt dispositiones, sacerdotes inquirere tenentur an ea petentes rite sint dispositi.

Hæc sacramenta sunt : — 1. *Baptismus*, qui est janua societatis christianæ, iis tantum aperienda quos Ecclesia per ministros suos judicat tanta gratia dignos; — 2. *Pœnitentia*, quæ per modum judicii instituta fuit; — 3. *Ordo*, qui speciales expostulat dotes et dispositiones; — 4. *Matrimonium*, cujus

validæ et licitæ susceptioni plurima obstare possunt impedimenta.

Quoad cætera sacramenta, nulla videtur facienda inquisitio circa petentium dispositiones, sed arcendi sunt tantum ii quorum jam nota est indignitas; nam caritas non cogitat malum, et digni supponendi sunt petentes, donec indigni probentur. — Unde, propter rumorem publicum et meram suspicionem indignitatis, sacramenta non sunt deneganda; sæpius enim fallaces sunt hujusmodi rumores. — Idem dicendum est, juxta S. Ligorium, si indignitas non sit nota ubi sacramentum confertur, quamvis in alio loco sit publica, nisi criminis notitia facile illuc perventura prævideatur; ratio est, quia in his casibus peccator famam suam adhuc possidet in mente eorum qui ejus crimen ignorant, et aliunde incommoda supra enumerata ex denegatione sequerentur.

123. — 123. II. Quoad modum denegandi sacramenta indignis. Si occurrat casus in quo sacramenta videantur deneganda, sacerdos consulat episcopum, si possit, vel sedulo rem secum expendat. Post maturum examen, remanente dubio, in favorem petentis sacramenta pronuntiet; comprobata vero indignitate, denegat sacramentum, sive prætermittendo indigne petentem, v. g., in SS. Eucharistiæ distributione, sive alio modo. Attamen, ne coram judice civili conveniatur, sileat circa denegationis motiva, vel dicat tantum : *non possum ob canonicas leges; id ab Ecclesia prohibetur*. Postea adeat episcopum, tum ut ab eo discat agendi rationem, tum ut episcopus sciat quid respondere debeat magistratibus civilibus, si forte ad eum rem deferant.

§ III. — De obligatione sancte ministrandi sacramenta

124. — 124. Ad hanc obligationem exponendam, tria consideranda sunt, nempe : — 1. an et quatenus peccet [minister qui in statu peccati mortalis sacramenta ministrat; — 2. quomodo malus minister sacramentum administraturus statum gratiæ recuperare debeat; — 3. an liceat sacramenta petere a malo ministro.

I. De peccato mali ministri sacramenta ministrantis.

125. — 125. Minister sacramentorum potest ad eorum administrationem deputari *ex officio* vel *ex caritate*.

Minister *ex officio* ille est, qui ad sacramenta conficienda specialiter fuit deputatus. Minister *ex caritate* est, ille qui ad sacramenta conficienda non fuit specialiter deputatus, sed ratione necessitatis proximi ea ministrare tenetur.

126. — 126. Assertio 1^a : Minister EX OFFICIO, qui in statu peccatis sacramentum conficit GENERATIM LOQUENDO mortaliter peccat.

PROB. 1. *Script. Sacr.* (*Exod.*, XIX, 22) : « Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum, sanctificantur. » — (*Tit.*, I, 7) : « Oportet episcopum *sine crimine* esse sicut Dei dispensatorem. » — (*I Tim.*, III, 10) : « Probenitur primum (diaconi), et sic ministrent, *nullum crimen* habentes. » Porro hæc omnia necessitatem sanctitatis in ministro indicant. Ergo peccat ministrans in statu peccati.

PROB. 2. *Rat. theol.* Qui in statu peccati sacramenta administrat, gravissimam injuriam committit erga *Deum*, cujus majestatem lædit; erga *sacramenta*, quæ contaminat; erga *Christum*, cujus personam gerere audet, licet ipsi odibilis. Unde S. Thomas (3, q. 64, a. 6) : « Non est dubium quin mali exhibentes se ministros Dei et Ecclesiæ in dispensatione sacramentorum, peccent... Tale peccatum ex genere suo fit mortale. »

Dicitur : *Generatim loquendo*; duo quippe excipiuntur casus, scilicet casus *erroris invincibilis*, si minister se in statu gratiæ constitutum bona fine credat; et casus *necessitatis*, quæ non sinit ut minister cogitet de actu contritionis eliciendo, si agatur, v. g., de puero mox morituro, vel de operario e tecto decidente; nec probabiliter prævideri potuerit talis necessitas.

Inde concludendum quanta mundities requiratur in sacerdotibus, et præsertim in parochis et eorum vicariis, qui ad sacramenta ministranda semper parati esse debent.

127. — 127. Assertio 2^a : Minister EX CARITATE peccati morta-

lis reus, v. g., laicus baptizans, vel sacerdos ob imminens periculum sine solemnitate baptismum ministrans, probabiliter non graviter peccat.

Ita S. Thomas, Suarez, Billuart et alii multi, dicentes talem ministrum non peccare mortaliter, quia, in his casibus, nulla consecratione est deputatus, nec ut Ecclesiæ legatum sese gerit.

Dictum fuit *probabiliter*, eo quod Lugo, Vasquez, S. Liguorius (lib. 6, n. 32), et alii tenent talem ministrum lethaliter peccare, sacramenta in statu peccati ministrando, tum quia in prædicto casu Deo irrogatur irreverentia etiam a ministro non deputato; tum quia, licet tunc se non exhibeat ut Ecclesiæ ministrum, sese tamen præbet ut ministrum Christi, ejus sacramenta conficiendo; tum quia actio ministrandi sacramenta est eximie sancta, sive ob Christum, cujus nomine fit, sive ob cooperationem immediatam sanctificationi alicujus animæ. Exinde deducunt quemlibet vocatum ad sacramentum ministrandum, statim confiteri aut saltem perfecto conteri debere, si in peccati statu versetur.

128. — 128. Corollarium. Minister in statu peccati mortalis ACTIONEM PROXIME SACRAMENTALEM exercens graviter peccare videtur.

Huc recurrunt rationes superius allatæ; licet enim actio proxime sacramentalis sit infra ipsam sacramenti confectio- nem, huic stricte connectitur et sanctitatem ejus participat, v. g., distributio sacræ communionis, confectio materiæ sacramentorum.

Hinc. — 1. graviter peccat qui, mortalis peccati conscius, Eucharistiam administrat; ita communis, tum ob reverentiam sacramento debitam, tum ob cooperationem immediatam ad suscipientium sanctificationem.

Utrum autem sint tot peccata quot sint fideles communio- nem sacram suspicientes, controvertitur. Multi negant, quia, licet sint plures actiones distinctæ, non datur nisi unica actio completa et unum convivium; fatentur tamen singulas perso- nas habendas esse velut totidem circumstantias aggravantes.

— Secus dicendum est de sacerdote qui in mortali plures absolvit, quia singulæ absolutiones efformant iudicium completum.

Valde etiam disputatur an tangentes aut deferentes in mortali sanctissimam Eucharistiam, mortaliter peccent. Communius affirmatur, si tangerent immediate, vel actio sit valde sollemnis, ut benedictio SS. Sacramenti, gestatio SS. Eucharistiæ in processione Corporis Christi.

Sunt etiam qui contendunt graviter peccare sacerdotem qui confessiones in statu peccati mortalis audit, quin absolutionem ministret; at communiter negatur. Ita Gury.

Hinc — 2. probabiliter peccat mortaliter episcopus in statu peccati mortalis chrisma vel oleum sanctum conficiens; etsi enim nec conficiat nec conferat sacramentum, ejus actio est aliquo sensu sacramentalis, quatenus materiam confirmationis et extremæ unctionis conficit ex summa qua pollet potestate. Ita Billuart contra S. Ligorium. — Secus dicendum videtur de consecratione templi, aut de benedictione sacrarum vestium, cinerum, campanæ..., quia actio hujusmodi non est ita proxime sacramentalis.

Hinc — 3. diaconi videntur lethaliter peccare, si in statu peccati ministrent, tum quia dicuntur in Pontificali *ministri et cooperatores Corporis et Sanguinis Domini*; tum quia (I Tim., III, 10) Apostolus de diaconis loquens ait : « *Sic ministrent, nullum crimen habentes*; » qui textus, quamvis de diaconorum electione, et de crimine externo absolute intelligi possit, communiter tamen a theologis ministerio altaris et cuilibet gravi peccato applicatur. — Juxta Suarez, S. Ligor., Gury et alios, sententia negans hoc peccatum esse mortale, probabilis est et tuta.

Subdiaconi probabilius graviter non peccant, præsertim si una vice et transeunter tantum suum ministerium exerçant; ita Suarez. Sed, juxta quosdam, sic habitualiter et non transeunter tantum ministrare, gravis est injuria erga Christum, et proinde grave peccatum.

Clerici inferiores non peccant graviter, si functiones suas in peccato exercent, eo quod remote cooperantur sacrificio Missæ.

II. *De modo, quo malus minister gratiæ statum recuperare debet.*

129. — 129. Præfinitur quæstio. Malus minister sacramenta administraturus certo tenetur extra casum necessitatis statum gratiæ recuperare; sed quæstio est an præmittere debeat confessionem sacramentalem, ita ut actus perfectæ contritionis non sufficiat.

Juxta omnes præmittenda est confessio, si habeatur copia confessarii, quando agitur de Eucharistia conficienda; ita expresse conc. Tridentinum, uti fusius dicitur in Tract. *de Eucharistia*.

Quoad alia sacramenta, duplex est sententia.

130. — 130. Prima sententia asserit præmittendam esse confessionem, et nititur — 1. *concilio Tridentino*, quod requirit confessionem pro Eucharistia suscipienda, « ne tantum sacramentum indigne sumatur; » eadem quippe ratio militat pro omnibus sacramentis ministrandis, quæ indigne conficere nefas est. — 2. *Catechismo Rom.*, qui illud expresse asserit (p. 2, *de Pœnit.*, n. 59). — 3. *Rat. theol.* Fatentibus omnibus, nonnisi in statu gratiæ ministranda sunt sacramenta; ergo minister peccati mortalis sibi conscius sacramentalem confessionem præmittere debet, tum ob difficultatem contritionis perfectæ, tum ob votum sacramenti Pœnitentiæ, quod in actu contritionis necessario includi debet, et abesse videtur ab eo qui voluntarie prætermittit sacramentum.

131. — 131. Secunda sententia communior et probabilior confessionis necessitatem negat, et nititur — 1. *Rituali romano* dicente : « Sacerdos, si fuerit peccati mortalis sibi conscius (quod absit), ad sacramentorum administrationem non audeat accedere, ni prius corde pœniteat. Sed si habeat copiam confessarii, et temporis locique ratio ferat, *convenit* confiteri. » Si conveniat, ergo non necessarium est. Unde conc. Trid. non loquitur generatim de sacramentis ministrandis, sed de sola Eucharistia conficienda aut suscipienda. Illius autem discriminis ratio facile colligitur ex Eucharistiæ sacramenti præcel-

lencia et ex verbis S. Pauli : *Probet autem seipsum homo.* —
 2. *Ratione theologica.* Non necessario præmittenda est confessio, si nullo jure præcipiatur. Atqui hæc confessio jure divino vel ecclesiastico non requiritur, cum nullum hac de re profertur præceptum; nec jure naturali, ob sacramenti sanctitatem, quæ exigit tantum in ministro gratiæ statum prudenter existimatum; status enim gratiæ obtineri potest caritate vel contritione perfecta cum voto sacramenti.

132. — 132. Conclusio. Ex dictis concludere licet posteriorem sententiam esse probabiliorem. At prior est certe tutior, et raro sacerdos audebit postponere confessionem, confidens se contritionem perfectam habere. Cum confessio sit medium facilius et certius justificationis et subsequi debeat contritionem perfectam, qui vult sancta sancte tractare, et ab omni anxietate se liberare, certe non omittet ad confessionem recurrere, quando confessarii copiam habebit.

III. De petitione sacramentorum a malo ministro.

133. — 133. Prænotanda. — 1. *Quoad obligationem sacramenta ministrandi.* Ratione obligationis, duplex distinguitur sacramentorum minister: alius *ex officio*, qui beneficii aut muneris titulo tenetur ex justitia sacramenta ministrare, ut sunt parochi et eorum vicarii; alius *ex caritate*, qui nulla lege sacramenta conferre tenetur, nisi urgeat caritatis præceptum. — Rursus sacramentorum minister vel est *expositus*, v. g., qui in sacro tribunali sedet ad audiendas confessiones, aut actu sacram synaxim distribuit; vel est tantum *paratus* ad sacramenta conferenda, si rogetur.

2, *Quoad malitiam ministri.* Minister malus alius est *occultus*, alius *publicus*. Publicus vel non est ab Ecclesia *toleratus*, quales sunt hæretici notorii, et nominatim ac per sententiam excommunicati, interdicti aut suspensi; vel, licet peccator certo cognoscatur a pluribus vel paucis, in suo ministerio ab Ecclesia *toleratur*.

3. *Quoad necessitatem recipiendi sacramenta.* Triplex esse potest causa sacramenta recipiendi: *necessitas extrema*,

quando proxime periclitatur salus æterna animæ; *necessitas gravis*, quando urget grave præceptum adimplendum, v. g., communionis paschalis, vel timetur notabile damnum spirituale; causa *levis*, quando non est timendum nisi leve damnum facile reparandum, v. g., dilatio communionis.

His præmissis, tres statuendæ sunt assertiones :

134. — 134. Assertio 1^a : *In EXTREMA NECESSITATE sacramenta quibus NECESSITATI CONSULITUR, petere licet a malo ministro etiam NON TOLERATO, si nullus alius adsit minister toleratus, secluso tamen scandalo.*

PROB. Concilium Tridentinum (sess. 14, c. 7) declarat « *omnes sacerdotes* quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis et censuris, in articulo mortis, absolvere posse. » — S. Augustinus docet eum qui, *extrema necessitate cogente*, sacramentum a ministro *hæretico* recipit, nonnisi catholicum reputandum esse (*de Bapt. cont. Donat.*, l. 1, c. 2, n. 3; *Patr. lat.*, XLIII, 110). Ratio ipsa dictat in extrema necessitate partem tutiorem sequendam esse. Porro, etsi adultus per solam contritionem cum voto sacramenti justificari et salvari possit, facilius tamen et tutius ope sacramenti justificabitur. Unde a malo ministro etiam non tolerato in articulo mortis petere licet *baptismum, poenitentiam*, imo *extremam unctionem*, si poenitentia nonnisi dubie ministrari possit.

Dicitur — 1. *Si nullus alius adsit minister toleratus*, quia, præsentem tolerato, nulla est ratio communicandi in divinis cum non tolerato. Ideo legitur in Rituali : *Si approbatus desit confessorius*.

Dicitur — 2. *secluso scandalo*, quia si susceptio sacramenti ab hæreticis vel schismaticis videretur approbatio hæresis vel schismatis, et testibus causa lapsus evaderet, non liceret ab eis sacramenta suscipere.

135. — 135. Assertio 2^a : *In GRAVI NECESSITATE sacramenta petere licet a malo ministro TOLERATO, si absit bonus minister a quo facile et cum eodem fructu recipi possint, secluso tamen scandalo. Ita communiter.*

PROB. Licet cooperari alterius peccato, quando actio in

se bona est, datur ratio proportionata eam ponendi, nec intenditur peccatum, quod ex prava agentis dispositione totum procedit. Porro ita est in præsentī casu. Ergo sacramenta petere licet.

Hujus gravis necessitatis theologi sequentia tradunt exempla : — Si urgeat præceptum confessionis aut communionis annuæ ; — si ex dilatione sacramenti immineat periculum lapsus ; — si impleri debeat missæ audiendæ præceptum ; — si alias peccator debeat diu permanere in mortali.

Dicitur : *Si absit bonus minister*, etc., quia ex præcepto caritatis et religionis, peccatum proximi et profanationem sacramenti præcavere tenetur qui potest illud sine notabili incommodo (Vide S. Lig., lib. 9, n. 89).

136. — 136. Assertio 3^a : OB LEVEM CAUSAM *sacramenta petere licet a malo ministro* TOLERATO, *qui officio ea ministrare* TENETUR, *vel ab alio* TOLERATO ET EXPOSITO.

PROB. Ratio eadem est ac supra ; quamvis utilitas sit levis, licita est cooperatio, quia, si agitur de ministro *ex officio*, id est, de paroco vel ejus vicario, fideles utuntur jure suo sacramenta petendi, quod abdicare non tenentur propter ministri malitiam. — Si autem agitur de ministro *ex caritate* sed *exposito*, petens non inducit malum ministrum ad peccatum, sed ipsius voluntate jam ad malum determinata pro bono suo utitur.

Adest causa sufficiens, quando quis festum communione vult sanctificare, vel conscientiam ab omni peccato munda-
re, etc.

§ IV. — De obligatione sacramenta rite conferendi

Ut sacramenta reverenter conferantur, minister debet servare ritus sacramentales, sive essentielles sive accidentales, et cavere ne unquam simuletur sacramenti administratio. Hæc declarabunt sequentes assertiones :

137. — 137. Assertio 1^a : GRAVIS adest obligatio omnes ritus *sacramentorum* ESSENTIALES servandi.

PROB. Illi ritus sedulo servandi sunt qui omitti nequeunt

sine gravi injuria erga sacramentum et illud suscipientes. Atqui tales sunt ritus sacramentorum essentialia.

1. *Sine gravi injuria erga sacramentum* omitti nequeunt; religio enim vetat ne sacramentum incassum habeatur; sed omissio rituum de quibus agitur, sacramentum redderet invalidum.

2. *Sine gravi injuria erga suscipientes* omitti non possunt; nam suscipiens non potest sine injuria privari effectibus sacramenti, ad quos jus habet; porro, omissis ritibus essentialibus, privaretur effectibus sacramenti, ut patet. Ergo.

138. — 138. Assertio 2^a : *Ritus in solemni sacramentorum administratione ab Ecclesia catholica adhiberi soliti, sine peccato OMITTI aut IMMUTARI NEQUEUNT.*

PROB. 1. *Concil. Trid.* (sess. 7, c. 13) dicente : « Si quis dixerit receptos et approbatos Ecclesiæ catholicæ ritus in solemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libitu omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiæ pastorem mutari posse; anathema sit » (Cfr. Catech. Rom., *de Sacram.*, n. 76).

PROB. 2. *Rat. theol.* Infra probabitur Ecclesiæ jus competere sacramentorum cæremonias instituendi, et aliunde constat eam vi potestatis suæ legiferæ has cæremonias sub peccato præcipere posse. Atqui Ecclesia ritus adhiberi solitos instituit et præcepit sub peccato, ut constat ex libris liturgicis, ex Conc. Trid. et aliis documentis. Ergo sine peccato omitti nequeunt.

Et vero vel servandi sunt ritus ab Ecclesia probati, vel illi ritus per quemcumque Ecclesiæ pastorem mutari possunt. Atqui illud posterius absurdum est; alioquin maxima esset in sacramentorum administratione confusio, cum fidelium scandalo et sacramentorum detrimento; ergo.

Peccatum erit *mortale* vel *veniale*, pro indole ritus omissi vel mutati. Caveant igitur sacramentorum ministri, inquit Bouvier, ne aliquid mutant vel omittant ex negligentia et incuria in addiscendis et exercendis cæremoniis, quæ contemptui earum æquivaleret, ideoque sedulo discant regulas in Rituali pro sacramentorum administratione præscriptas.

139. — 139. Assertio 3^a : Nunquam licet administrationem sacramenti SIMULARE.

PROB. 1. *Auctoritate*. Innocentius XI sequentem propositionem damnavit : « Urgens metus gravis est causa justa sacramentorum administrationem simulandi » (*Decret.*, 2 mart. 1679, n. 29). — Ita quoque omnes theologi.

PROB. 2. *Ratione theol.* Ista simulatio est mendacium actionis valde injuriosum Christo, institutori et ministro principali sacramentorum, quem falso inducit operantem, et maxime detrahit reverentiæ sacramento debitæ.

Hinc — 1. non licet proferre verba consecrationis super panem et vinum cum intentione non consecrandi; ait enim Innocentius III ea de re consultus : « Cum falsa sint abjicienda remedia, quæ veris sunt periculis graviora, licet is qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud (*Missarum solemnias*), gravius tamen videtur offendere qui sic fraudulenter præsumpserit simulare; cum ille in solius misericordis Dei manum incidat, ille vero non solum Deo, cui non veretur illudere, sed populo, quem decepit, se adstringat » (*Decret.*, l. 3, tit. 44, c. 7). — 2. Non licet hostiam non consecratam præbere, ut vitetur communio sacrilega, aut verba absolutionis super indispositum simulate proferre. Attamen potest confessarius preces super pœnitentem fundere, signum crucis efformare et alia hujusmodi efficere; illa enim ex natura sua prorsus diversa sunt a simulatione sacramenti, et laudabiliter adhibentur ad sigillum confessionis tuendum, cum sine ullo sigilli periculo adhiberi possint. — 3. Probabilius non licet, etiam conventionem facta, coram accedente ad sacram mensam hæc verba proferre : *Corpus D. N. J. C. custodiat...*; et deinde reponere hostiam in pixide ac illum præterire; videtur enim hic adesse veram simulationem, eo quod leges Ecclesiæ non permittant hanc cæremoniam nisi in actu communionis, et adstantes non possunt non induci in errorem ob impossibilitatem aliter interpretandi visa et audita. Contrariam tamen praxim S. Liguarius (lib. 6, n. 61) putat licitam esse, dummodo gravis adsit ratio, v. g., infamiæ vel scandali vitandi. At, ipso

fatente, non liceret ministro, etiam conventionem cum suscipiente facta, ei porrigere hostiam non consecratam, quia in eo casu panis exponeretur adorationi adstantium et ipsius suscipientis se gerentis exterius sicut cæteri.

CAPUT V

DE SUBJECTO SACRAMENTORUM

---

140. — 140. Subjectum sacramentorum vocatur ille qui habilis est ad ea suscipienda. Unde infideles vel catechumeni, qui possunt quidem sacramentum Eucharistiæ suscipere, sed sine sacramenti gratia, etiamsi sint in bona fide, non sunt proprie subjectum Eucharistiæ.

Circa subjectum sacramentorum duo inquirenda veniunt, nempe, quænam requirantur — 1. ad validam; — 2. ad fructuosam sacramentorum susceptionem.

ARTICULUS I

De requisitis ad validam sacramentorum susceptionem

141. — 141. Status quæstionis. Ex natura et fine sacramentorum facile infertur solum hominem viatorem esse subjectum sacramentorum. Nam sacramentum est signum sensibile, a Christo institutum ad peccati remedium, ad causandam vel augendam gratiam sanctificantem. Porro, quatenus signum sensibile, soli homini convenire potest; quatenus vero institutum ad peccatum remittendum gratiamque causandam vel augendam soli homini viatori competit, cum, ex lege a Deo statuta, nec damnati justificari possint, nec animæ purgantes et Beati capaces sunt augmenti gratiæ. Ergo solus homo viator est subjectum sacramentorum.

Itaque quærendum est primum an omnes homines sint ca-

paces omnium sacramentorum; deinde expendetur utrum in adultis ad validam sacramentorum susceptionem requirantur fides et aliqua intentio.

Dicitur *in adultis*, quia in infantibus nulla requiri potest dispositio ad suscipienda sacramenta quorum sunt capaces.

His prænotatis, tres erunt assertiones.

142. — 142. Assertio 1^a : OMNIS homo VIATOR est *subjectum baptismi*; SOLI BAPTIZATI sunt *subjectum omnium sacramentorum*; NEC TAMEN OMNIS BAPTIZATUS est *subjectum omnium sacramentorum*.

PROB. 1^a PARS, nempe *omnem hominem viatorem esse subjectum baptismi*, sive ex usu Ecclesiæ, quæ ipsos infantes et amentes baptizat; sive ex necessitate baptismi ad salutem; quam declarat Christus dicens (*Joan.*, III, 5) : « Nisi quis renatus fuerit » ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum » Dei. »

PROB. 2^a PARS, videlicet, *solum hominem baptizatum esse subjectum aliorum sacramentorum*,

1. *Auctoritate Ecclesiæ*. Eugenius IV in decreto ad Armenos ait : « Primum omnium sacramentorum locum tenet sanctum baptisma, quod vitæ spiritualis *janua* est : per ipsum enim membra Christi, ac de corpore efficimur Ecclesiæ. » Innocentius III baptismum vocat *fundamentum* omnium sacramentorum. Porro necessaria est janua ad ingressum in domum, sicut et fundamentum muris ædificandis supponi debet. Ergo.

2. *Auctoritate theologorum*, qui unanimiter consentiunt S. Thomæ dicenti : « Qui characterem baptismalem non habet, nullum alterum sacramentum suscipere potest. »

3. *Ratione theol.* Prius est nasci quam aliquid operari et recipere. Atqui baptismus est sacramentum nativitatis spiritualis. Ergo suscipi debet ante quodlibet aliud sacramentum.

PROB. 3^a PARS, videlicet, *non omnem baptizatum esse subjectum omnium aliorum sacramentorum*, brevi expositione sequenti :

1. Infantes et perpetuo amentes incapaces sunt tum sacramenti pœnitentiæ, cujus materia proxima sunt actus pœnitentis; tum extremæ unctionis, quæ instituta fuit ad delendas reliquias peccatorum actualium; tum matrimonii, cujus causa efficiens est consensus deliberatus utriusque sponsi. — 3. Sani non sunt subjectum extremæ unctionis, quæ pro solis infirmis instituta est; neque feminæ ordinis, quia, ex Dei dispositione, in Ecclesia subesse, non præesse, debent. — 3. Per accidens, propter impedimentum ecclesiasticum, non sunt matrimonii subjectum tum regulares utriusque sexus solemniter professi, tum clerici ad majores ordines eveci, — 4. Omnes baptizati capaces sunt sive confirmationis, quæ est baptismi perfectio, sive Eucharistiæ, quæ instituta est ad vitam supernaturalem nutriendam et augendam.

143. — 143. Assertio 2^a : *Excepta pœnitentia, FIDES non requiritur in subjecto ad validam sacramentorum susceptionem.*

PROB. 1. *Auctoritate SS. Patrum*; S. Augustinus (*de Bapt.*, c. *Donat.*, l. 3, c. 14, n. 19; *Patr. lat.*, XLIII, 146) ait : « Nec interest, cum de sacramenti *integritate* et sanctitate tractatur, quid *credat* et quali *fide* imbutus sit ille qui accipit sacramentum...; fieri enim potest ut homo *integrum* habeat sacramentum et *perversam fidem*. » Idem docent omnes SS. Patres, quotiescumque agitur de sacramenti valore, non vero de ejus fructu.

PROB. 2. *Praxi Ecclesiæ perpetua*. Ecclesia semper habuit ut valida sacramenta hæreticis collata, quando adhibitæ fuerant propriæ eorum materia et forma, et prohibuit ne iterum baptizarentur hæretici ad veram fidem venientes, vel iterarentur confirmationis et ordinis sacramenta.

PROB. 3. *Ratione*, quæ a S. Thoma traditur his verbis (3 p., q. 68, a. 8) : « *Recta fides baptizati* non requiritur ex necessitate ad baptismum, sicut nec recta fides baptizantis, dummodo adsint cætera quæ sunt de necessitate sacramenti : non enim sacramentum perficitur per justitiam hominis dantis vel susipientis baptismum, sed per virtutem Dei.

Dicitur : *Excepta pœnitentia*, quia contritio, quæ prærequiritur, non ut mera dispositio, sed ut pars materiæ sacramenti, fidem præsupponit, sine qua supernaturalis et apta ad absolutionem esse nequit.

144. — 144. Assertio 3^a : *Excepta Eucharistia*, INTENTIO suscipiendi sacramentum ut rem sacram, requiritur in adultis ad illius validitatem; hæc tamen intentio NON NECESSARIO ACTUALIS esse debet, sed SUFFICIT intentio PRÆCEDENS et NON RETRACTATA.

PROB. 1^a PARS, nempe *intentionem suscipiendi sacramentum... requiri ad illius validitatem*,

1. *Auctoritate SS. Pontificum*. Innocent. III (cap. *Majores de Baptis.*) ait : « Ille qui nunquam *consentit*, sed penitus *contradicit*, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti. » — Rituale Roman. de baptismo adultorum dicit : « Si vero (amentes et furiosi) antequam insanirent, suscipiendi baptismi *desiderium* ostenderint, ac vitæ periculum immineat, etiamsi non sint compotes mentis, baptizentur. »

2. *Auctoritate SS. Patrum et theologorum*. S. Augustinus (loc. cit., l. 4, c. 24, n. 31; *Ibid.*, 175) hæc habet : « Ideo cum alii pro eis (parvulis) respondent,... valet utique ad eorum consecrationem baptismus, quia ipsi respondere non possunt. At si pro eo qui *respondere potest*, alius *respondeat*, non itidem valet. » — Consonat S. Thomas (3 p., q. 68, a. 7), dicens : « Sicut ad hoc quod homo moriatur vitæ veteri requiritur in habente usum liberi arbitrii voluntas, quæ eum veteris vitæ pœniteat; ita requiritur voluntas, quæ intendat vitæ novitatem, cujus principium est ipsa susceptio sacramenti, et ideo ex parte baptizati requiritur voluntas seu *intentio* suscipiendi sacramentum. »

3. *Ratione theologica*. Necessitas intentionis suscipiendi sacramentum in adulto proprie oritur ex voluntate Christi sacramentorum institutoris, quam testatur Ecclesiæ doctrina; illam tamen suadent tum obligationes pluribus sacramentis annexæ, v. g., Ordini, matrimonio, quæ sponte assumi debent, Deo ita disponente; tum dignitas sacramentorum, quæ

pie et reverenter suscipienda sunt, et proinde nonnisi libere accedentibus sunt ministranda.

Hanc autem intentionem spectare debere sacramentum *ut rem sacram*, patet ex eo quod qui intenderet rem profanam, aut simularet vel luderet, nullatenus vellet suscipere sacramentum.

Igitur quod refertur de aliquibus sanctis invite ordinatis, intelligendum est de aliqua repugnantia ob metum et reverentiam, non vero de vera voluntatis contradictione.

Similiter, quando Papa Innocentius III (*loc. cit.*) asserit tum characterem baptismalem imprimi sacramentali operatione, « cum obicem contrariæ voluntatis non invenit obsistentem, » hæc voluntas contraria non debet intelligi tantum de repugnantia proprie dicta, seu absoluta, sed etiam de voluntate *non consentiente*, seu *neutraliter* se habente. Duplex enim suscipientium genus inducit Innocentius : alii nempe positive consentiunt, et sacramentum ab his suscipitur ; alii absolute dissentiunt, et non recipiunt sacramentum. Tacet vero ille Pontifex de his qui inscii baptizantur ; nec proinde ejus testimonium allegari potest contra necessitatem alicujus intentionis in subjecto sacramentorum ad validam eorum susceptionem. Ergo requiritur in subjecto intentio suscipiendi sacramentum *ut rem sacram*.

PROB. 2^a PARS, scilicet *non requiri intentionem actualem*.

Intentio actualis sæpissime est impossibilis ; ergo non requiritur. — Insuper non est necessaria ad actum humanum ; ergo nec ad susceptionem sacramenti, quæ est actus humanus. — Tandem non exigitur in ministro ; ergo a fortiori non exigenda est in subjecto, quod passive se habet.

PROB. 3 PARS, nempe *sufficere intentionem habitam et non retractatam*.

Juxta SS. Patres, doctores et praxim Ecclesiæ, sacramenta ministrari possunt iis qui ante dementiam vel furorem illa postulaverunt ; ergo sufficit intentio jam habita et non retractata.

Attamen — 1. in sacramento poenitentiae, in quibus actus poenitentis rationem materiae habent, et in sacramento matrimonii, in quo actus sponsorum præbent materiam et for-

nam et conficiunt sacramentum, manifeste non sufficit intentio præcedens, nisi ponantur actus, ex quibus constituitur sacramentum.

2. Ad extremam unctionem sufficit intentio præsumpta seu *interpretativa*, quæ scilicet explicite non fuit concepta, sed ex dispositionibus et modo vivendi implicite habita fuisse præsumitur; legitur enim in Rituali Romano: « Hoc sacramentum est præbendum sensibus destitutis, qui antea illud petierunt, seu *verisimiliter* petiissent. »

3. Simili modo multi theologi docent ad validam baptismi, confirmationis et Eucharistiæ susceptionem sufficere intentionem implicitam, quæ continetur in vita christiana vel proposito vivendi christiane. Hoc ipso enim quod quis vivit aut proponit vivere pie et catholice, habet implicitam intentionem suscipiendi saltem in periculo mortis omnia sacramenta ad salutem necessaria aut valde utilia.

Hæc autem intentio, juxta omnes, non sufficit, ut sacramenta præfata in omni casu sic ministrentur, sed solummodo, quando ex Ecclesiæ praxi possunt aut debent conferri non petentibus ea hic et nunc explicite, nempe in casu necessitatis. Homo enim non censetur prudenter velle sacramenta suscipere, nisi tempore, ritu et modo quo conferri solent christianis; nec licet ea exponere nullitati, nisi periclitetur salus aut bonum notabile hominis.

Dictum fuit in assertione: *Excepta Eucharistia*, quia illud sacramentum non transit actu, sicut alia sacramenta, sed permanet post confectionem, et ideo valide suscipitur independentem a quavis intentione tam suscipientis quam ministrantis.

Si autem quæretur utrum fructuosa sit Eucharistia ignoranter suscepta, sic videtur respondendum: — vel suscipiens est in statu gratiæ, vel non; — Si *prius*, Eucharistia producit effectum suum, quia subjectum non ponit obicem: — Si *posterius*, id est, si suscipiens non sit in statu gratiæ, et attritione careat, nullam gratiam recipit, quia ponit obicem. Nec fit tamen novi peccati reus, quia talis communio non est actus humanus.

145. — 145. Corollarium. Ex his omnibus patet non eodem modo se habere intentionem in suscipiente ac in ministrante sacramentum. Ratio in promptu est : minister enim, cum sit agens, seu causa efficiens sacramenti, habere debet intentionem, quæ hic et nunc informet actum humanum quo conficitur sacramentum ; in suscipiente autem, qui se habet passive, intentio requiritur tantum ut dispositio subjecti, et ideo sufficit, quod illam aliquando habuerit, et non retractaverit.

ARTICULUS II

De dispositionibus requisitis ad fructuosam sacramentorum susceptionem

146. — 146. Status quæstionis. Ex dictis duo sunt sacramenta mortuorum, nempe baptismus et pœnitentia, quæ directe instituta sunt ad remittenda peccata : baptismus quidem, ad delendum peccatum originale et peccata actualia ante ejus susceptionem commissa ; pœnitentia autem ad dimittenda peccata post baptismum commissa. Quinque vero alia sacramenta ex sua institutione ordinantur ad vitam supernaturalem augendam, ideoque sacramenta vivorum nuncupantur. Porro, pro vario illorum sacramentorum genere, diversæ requiruntur dispositiones in adultis, ad primarium eorum effectum percipiendum, scilicet gratiam sanctificantem ; character vero qui per tria sacramenta imprimitur, nullam aliam dispositionem prærequirit quam validam sacramenti susceptionem. — Hoc prænotato, duplex assertio statuet quid requiratur ad susceptionem sacramentorum — 1. mortuorum ; — 2. vivorum.

147. — 147. Assertio 1^a : *Ad FRUCTUOSAM sacramentorum baptismi et pœnitentiæ susceptionem, REQUIRITUR et SUFFICIT ATTRITIO SUPERNATURALIS.*

PROB. 1^a PARS, scilicet, REQUIRI *attritionem supernaturalem.*

1. *Concilio Trid.* sic describente justificationem adultorum quæ fit per baptismum (sess. 6, c. 6) : « Disponuntur autem ad justitiam, dum excitati divina gratia et adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes

vera esse quæ divinitus revelata et promissa sunt... et dum peccatores se esse intelligentes... moventur adversus peccatum per odium aliquod et detestationem, hoc est, per eam *pœnitentiam*, quam ante baptismum agi oportet; denique dum proponunt suscipere baptismum, inchoare novam vitam et servare divina mandata. » Item (sess. 14, cap. 4), de pœnitentia disserens, declarat contritionem, quæ *primum locum* inter pœnitentis actus habet, peccatorem quidem *per se* et sine sacramento pœnitentiæ ad justificationem perducere non posse, si sit imperfecta, *sed tamen eum ad Dei gratiam in sacramento pœnitentiæ impetrandam disponere*.

2. *Ratione theologica*. Homo peccando voluntarie avertitur a Deo per actualem conversionem ad creaturam : ergo, ut justificetur, necessaria est in illo dispositio, qua voluntarie peccatum deserat, et ad Deum, quatenus auctorem gratiæ seu justitiæ, convertatur, quod sane fieri nequit sine attritione supernaturali.

Si tamen contingeret adultum solo peccato originali inquinatum esse, non ipsi necessaria esset attritio, sed tantum aliqua in Deum conversio, ad justificationem amplectendam libera electione, juxta Dei beneplacitum et legem.

PROB. 2^a PARS, nimirum SUFFICERE *attritionem supernaturalem*.

1. Juxta Concil. Trid., sacramenta conferunt gratiam non ponentibus obicem. Atqui attritio supernaturalis obicem prius positum removet, affectum peccati excludendo. Ergo sufficit ad justificationem peccatoris per baptismum et pœnitentiam.

2. Si requireretur contritio perfecta, sacramenta prædicta nunquam conferrent primam gratiam; nam contritio caritate perfecta hominem Deo reconciliat, antequam sacramentum actu suscipiatur. Atqui ad producendam gratiam primam instituta sunt, et ideo nuncupantur sacramenta mortuorum. Ergo non requiritur contritio perfecta, sed sufficit attritio supernaturalis.

148. — 148. Assertio 2^a : Ad fructuosam susceptionem sacramentorum vivorum, PER SE REQUIRITUR ET SUFFICIT STATUS GRATIÆ.

CONSTAT PRIMA PARS, nempe PER SE *requiri statum gratiæ*, ex ipso fine sacramentorum vivorum, quæ cum instituta fuerint ad gratiam augendam, illam in subjecto præexistentem supponunt. — Dicitur *per se*, quia, ex dictis (n. 67), sacramenta vivorum gratiam primam quandoque indirecte et per accidens conferunt.

SECUNDA PARS, nempe SUFFICERE *statum gratiæ*, sic probatur:

1. Sacramenta gratiam conferunt non ponentibus obicem; atqui justus non ponit obicem augmento gratiæ. Ergo. — Nec dicatur ad illud augmentum gratiæ prærequiri aliquam dispositionem specialem; sacramenta enim operantur *ex opere operato*, et augmentum gratiæ, sicut et ipsa gratia, formalem non habet repugnantiā nisi cum peccato mortali.

2. Extrema unctio quandoque ministratur moribundis usu rationis destitutis, necnon phreneticis in articulo mortis, in quibus tamen nulla est dispositio actualis. Porro in eis gratiam auget, alias frustra et illicite ministraretur; ergo sufficit status gratiæ.

149. — 149. Corollarium. Ex præmissis merito colligitur peccatum veniale, sive habituale seu præteritum, sive actuale, non impedire primarium effectum sacramentorum vivorum. Ratio est quia peccatum veniale non est obex gratiæ sanctificanti, cum qua existere potest et sæpissime existit.

Præterea, si ob peccatum veniale sacramenta gratiam sanctificantem non producerent, carerent suo effectu primario; porro privare sacramentum suo effectu est per se peccatum mortale; ergo mortaliter peccaret qui sacramentum susceperet cum peccato veniali: quod absurdum est. — Cæterum id expresse docet de Eucharistia S. Thomas (3 p., q. 79, art. 8) dicens: « Peccata venialia actu exercita non ex toto impediunt Eucharistiæ sacramenti effectum, sed in parte; dictum est enim quod effectus hujus sacramenti non solum est adeptio habitualis gratiæ vel caritatis, sed etiam quædam actualis refectio spiritualis dulcedinis; quæ quidem impeditur, si aliquis accedat ad hoc sacramentum per peccata venialia mente distractus; non autem tollitur augmentum habitualis

gratiæ vel caritatis. » Eadem ratio militat pro cæteris sacramentis.

Si vero quærat an venialiter peccet qui sacramentum suscipit cum peccato veniali, distinguendum est :

Si agitur de peccato veniali præterito, non videtur novum admitti peccatum; tum quia sic suscipiens nihil facit contra reverentiam sacramento debitam, et ideo non peccat; tum quia raro susciperentur sacramenta vivorum sine novo peccato veniali, cum plerique ad illa sacramenta accedant rei peccatorum venialium; quod absonum est.

Si autem de peccato veniali actu exercito quæstio est, dissentiunt theologi. Omnes tamen consentiunt admitti peccatum veniale, si culpa venialis ipsum afficiat sacramentum, sitque illius susceptionis finis secundarius, v. g., si quis ad Eucharistiam accedat ob vanam gloriam; tunc enim susceptio sacramenti aliquatenus ad finem malum ordinatur.

150. — 150. Scholium. *De munere subjecti in efficacia sacramentorum.* Hactenus dicta de requisitis ex parte subjecti tum ad validam, tum ad fructuosam sacramentorum susceptionem, sat ostendunt amplissimas esse voluntatis humanæ partes in producendis sacramentorum effectibus. Nec mirum : « Deus, ait S. Thomas post Damascenum (3 p., q. 69, art. 9), non cogit hominem ad justitiam, » imo ipsum suæ sanctificationis vult esse cooperatorem. Hinc fit ut a voluntate hominis pendeat, quod sacramentum vel validum sit sed infructuosum, vel fructuosum simul ac validum, vel abundantioris gratiæ productivum : — *validum* sed *infructuosum*, si sacramento suscipiendo consentiat indispositus; — *fructuosum*, si, ut ait S. Thomas de baptismo (*ibid.*), « sacramentum et ejus effectum amplectatur, » sive per detestationem peccati, ubi agitur de sacramentis mortuorum, sive per voluntariam gratiæ habitualis conservationem, quando agitur de sacramentis vivorum; — denique *abundantioris gratiæ productivum*, si cum perfectiori dispositione recipiatur; sacramenta enim suum valorem ex infinitis Christi meritis desumunt, nullisque limitibus eorum efficacia coarctatur, sed, ut ait Trident., « secundum

propriam cujusque dispositionem et cooperationem operantur. »

Si autem quærat^{ur} quomodo se habeant prædictæ dispositiones ad gratiæ dispensationem, sic respondendum videtur :

1. Habent rationem *causæ per accidens*, seu *conditionis sine qua non*, quatenus sunt actus liberi quibus tollitur indispositio ad infusionem gratiæ sacramentalis. Hoc sic explicat Bellarminus : « Voluntas, fides, pœnitentia in suscipiente adulto necessario requiruntur ut dispositiones ex parte subjecti, non ut causæ activæ; non enim fides et pœnitentia efficiunt gratiam sacramentalem, *neque dant efficaciam sacramentis, sed solum tollunt obstacula* quæ impedirent ne sacramenta suam efficaciam exercere possent : unde in pueris, ubi non requiritur dispositio, sine his rebus fit justificatio » (*De sacram.*, l. 2, c. 1).

2. Habent rationem *causæ meritoriae*, non quidem relative ad gratiam sacramentalem, quæ tota sacramenti virtute causatur, sed quia actibus, quibus se ad sacramentum disponit, homo justus augmentum gratiæ sanctificantis ex opere operantis meretur. Itaque summopere curandum est ut cum eximiis dispositionibus sacramenta suscipiantur.

CAPUT VI.

DE SACRAMENTORUM CÆREMONIIS

151. — 151. Cæremoniarum notio et distinctio. Cæremoniæ, seu ritus, prout in Tractatu *de Sacramentis* accipiuntur, definiiri possunt : *Actus externi religionis, qui ad Dei honorem, ad sacramentorum reverentiam, et ad pietatem populi excitandam, sive a Christo, sive ab Apostolis, sive ab Ecclesia instituti sunt.*

Cæremoniæ aliæ sunt essentielles et aliæ accidentales. — Cæremoniæ *essentiales* illæ sunt quæ ad essentiam sacramenti pertinent, sine quibus igitur sacramentum existere nequit, ut ablutio in baptismo. Illæ cæremoniæ a Christo Domino, sacramentorum auctore, institutæ fuerunt; sunt ergo piæ ac

sanctæ, et religiosissime sub gravi semper servari debent. — Cæremoniæ *accidentales* illæ sunt quæ sacramento sunt accessorie, et sine quibus proinde sacramentum efficaciam suam obtinere potest.

Cæremoniæ accidentales duplicis sunt generis, integrantes et pure accidentales. — Cæremoniæ *integrantes* illæ sunt quæ singulorum sacramentorum effectus proprios plenius explanant, v. g., exorcismi et unctio chrismatis in baptismo, panis et vini oblatio in Eucharistia, et generatim loquendo omitti non possunt sine peccato mortali. — Cæremoniæ *pure accidentales* illæ sunt quæ effectus sacramenti directe non explanant, ut crucis signa, genuflexiones (Cfr. n. 138).

Circa cæremonias accidentales in triplici articulo tria investigabimus, scilicet : — 1. jus Ecclesiæ competens cæremonias instituendi; — 2. earum utilitatem; — 3. linguam adhibendam in administrandis sacramentis.

ARTICULUS I

De institutione cæremoniarum sacramentalium

152. — 152. Negant protestantes Ecclesiæ competere jus instituendi cæremonias, sed prorsus immerito, ut patebit sequenti assertione :

Assertio. *Ecclesia habet JUS INSTITUENDI cæremonias.*

PROB. 1. *Script. Sacra.* S. Paulus multa de Eucharistiæ administratione locutus, sic concludit (I Cor., XI, 34) : « Cætera » autem, cum venero, *disponam.* » Quibus verbis patet Ecclesiæ, cujus nomine Apostoli præcipiebant, datam fuisse potestatem ordinandi quæ ad Eucharistiæ et aliorum sacramentorum administrationem spectant.

PROB. 2. *Praxi Ecclesiæ.* Perpetua traditione constat Ecclesiam quolibet sæculo multa statuuisse circa cæremonias; et edidisse sive ritualia, sive euchologia, in quibus ordo ministrandi sacramenta decernitur. Porro Ecclesia sibi non potest arrogare potestatem a Christo non acceptam, cum sit infalli-

bilis sanctaque Christi sponsa. Ergo habet jus instituendi cæremonias.

PROB. 3. *Conc. Trid.* (sess. 21, cap. 2) dicente : « Præterea declarat (S. synodus) hanc *potestatem* perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea *statueret* vel *mutaret* quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum et locorum varietate, magis expedire judicaret. »

PROB. 4. *Rat. theol.* In omni societate bene ordinata admitenda est potestas ea disponendi, statuendi et mutandi quæ pro ratione temporum et locorum suo fini consequendo necessaria vel utilia judicantur. Atqui Ecclesia Christi est societas bene ordinata, cujus fini consequendo conferunt cæremoniæ. Ergo Ecclesiæ competit potestas instituendi cæremonias.

153. — 153. Corollarium. Ex his merito infertur usum Ritualis Romani in administratione sacramentorum in Ecclesia Romana esse de præcepto. Id non semel declaravit S. Rit. congregatio, statuens illos solos libros adhibendos et in illis tantum benedictionibus, quæ Rituali Romano sunt conformes; nec alios adhibendos esse, nisi constet ab hac S. Congr. fuisse approbatos (S. C. R., 7 apr. 1832; 23 maii 1835). Summopere itaque cavendum est ne adhibeantur formulæ benedictionum quas non constet a S. Cong. Rit. approbatas fuisse.

ARTICULUS II

De utilitate cæremoniarum sacramentalium

Cæremoniæ sacramentales considerari possunt, vel in genere, vel in specie, prout nunc adhibentur.

154. — 154. Assertio 1^a : *Cæremoniæ sacramentales in se sumptæ sunt BONÆ et UTILES.*

PROB. Illud est in se bonum et utile quod Religioni et fidelibus multum prodest. Atqui tales sunt cæremoniæ sacramentales :

1. Veræ religioni prosunt cæremoniæ sacramentales : — tum *majestatem et reverentiam* sacramentis conciliando; ex-

terno enim apparatu, ornatu et pompa ecclesiasticorum rituum, homines suavissime moventur ad sacramenta majori pretio habenda et condigne veneranda, eo quod divina eorum virtus et sanctitas exinde oculis splendet; — tum *promovendo et firmando usum sacramentorum*; nam homines natura sua inclinantur ad sectanda sensibilia, et religio viget ac propagatur per actus externos; si igitur tollerentur cæremoniæ sacramentales, brevi sacramenta vilescerent et contemnerentur, atque paulatim desererentur, dum sacris ritibus commoti fideles ad sacramentorum usum magis ac magis inducuntur; — tum *manifeste distinguendo catholicos ab hæreticis*, ut ipsis rudibus compertum est.

2. Cæremoniæ sacramentales fidelibus mirabiliter prosunt, scilicet; — *fidelibus generatim*, excitando ad pietatem, nutriendo fidem, notitiam mysteriorum oculis veluti subjiciendo; ita nempe conditus est homo, ut per externa et sensibilia signa ad spiritualia erigatur; — *rudibus speciatim*, eorum intellectum facili gressu aptando et adjuvando ad divina capienda et retinenda, tum quia imperitis sacri ritus suppleant scripturam et picturam, tum quia signis symbolicis melius quandoque declarantur et suadentur Ecclesiæ dogmata, quam multis doctorum testimoniis; ergo.

155. — 155. Assertio 2^a: *Cæremoniæ sacramentales, ab Ecclesia Romana nunc adhibitæ, sunt LAUDABILES AC PROBANDÆ.*

PROB. 1. *Earum antiquitate.* Illæ cæremoniæ laudabiles sunt et probandæ quæ ab antiquissima traditione usque ad nos pervenerunt; sunt enim diuturna experientia probatæ, et omnium doctorum suffragio et praxi fulciuntur. Atqui tales sunt cæremoniæ sacramentorum, saltem præcipuæ, ut patet ex annalibus Ecclesiæ; ergo.

PROB. 2. *Earum efficacia.* Si enim sigillatim expendantur sacramentorum cæremoniæ, facile detegetur nullam ex eis esse quæ non conferat plus minusve efficaciter ad excitandam fidem et devotionem, ad explicanda sacramentorum mysteria, ad perpetuam præcipuorum Dei beneficiorum memoriam, ad majestatem divinam commendandam, ad cultum Dei internum

fovendum, et religionem firmandam, et ad distinguendam Ecclesiam catholicam a sectis hæreticis; ergo.

Et vero, si qui ritus essent improbandi, forent aquæ baptismalis benedictio, exorcismi qui ante baptismum fieri solent, et usus cereorum in honorem SS. Eucharistiæ incensurum; nam contra has cæremonis potissimum invehuntur Protestantes. Porro cæremoniæ illæ sunt laudabiles et probandæ: — 1. *Aquæ baptismalis benedictio* materiam sacramenti ab elemento communi separat, atque significat gratiam et sanctificationem mox a baptismo producendam. — 2. *Exorcismi* exprimunt tum servitutem in qua detinetur peccator, tum durissimum diaboli imperium, tum gratiæ divinæ vim et efficaciam; — 3. *Cerei incensi* sunt symbolum sive Christi, qui est lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, sive divinæ gratiæ, qua intellectus illuminatur et ad cœlestia contemplanda fit idoneus. Unde Lutherani et Anglicani non paucas cæremonias in Ecclesia Romana adhibitas servaverunt, aut prius reprobatas iterum usurpaverunt, præsertim Ritualistæ Anglicani.

ARTICULUS III

De lingua adhibenda in administrandis sacramentis

156. — **156.** Omnes norunt usum in Ecclesia catholica receptum adhibendi in sacramentis administrandis linguam antiquam seu mortuam, quæ ideo lingua *liturgica* dicitur. Hujus moris legitimitatem sequens declarabit

Assertio : *In administrandis sacramentis usus LINGUÆ ANTICUÆ est conveniens et legitimus ac proinde retinendus.*

PROB. 1. *Auctoritate Conciliorum et SS. Pontificum :* — Conc. Trident. (sess. 22, cap. 8) ait : « Etsi Missa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire visum est Patribus, ut *vulgari passim lingua* celebraretur. » Et (can. 9) addit : « Si quis dixerit... *lingua* tantum *vulgari* missam celebrari debere... anathema sit. » — Pius VI declaravit *contumeliosam in Ecclesiam* propositionem 33 synodi Pisto-

riensis, qua asseritur ex parte inductam esse oblivionem principiorum ad liturgiam spectantium, et eam *vulgari lingua* esse exponendam.

PROB. 2. *Praxi generali* Ecclesiæ — sive *Occidentalis*, quæ in liturgia sua linguam latinam perpetuo adhibuit; — sive *Orientalis*, quæ nullibi idiome vernaculo sacramenta ministrat, vel divina celebrat officia, sed adhibet sive linguam græcam antiquam, sive syriacam, sive copticam, sive armenicam... ut ostendit Renaudot (*Liturg. Orient. collect.*, tom. 1, p. 207).

PROB. 3. *Ratione*. Ille usus conveniens et legitimus est qui unitatem fidei et uniformitatem disciplinæ inter varias ecclesias efficacius servat, et reverentiam sacris mysteriis debitam tuetur. Atqui talis est usus linguæ antiquæ in liturgia :

1. *Unitatem fidei et uniformitatem disciplinæ inter varias Ecclesias efficacius servat*; nam si in sacris functionibus linguæ vernaculæ adhiberentur, cum innumeræ sint et indesinenter immutentur, necessarium foret formulas sacramentales et preces liturgicas transferre in innumera idiomata easque sæpissime recognoscere et corrigere. Porro hæc fieri nequeunt absque gravis erroris et commutationis periculo, et uniformitatis graviori detrimento. Ergo usus unius linguæ liturgicæ unitatem fidei et uniformitatem disciplinæ servat inter varias ecclesias.

2. *Reverentiam sacris mysteriis debitam tuetur*; nam propter linguarum recentium vicissitudines, plurima vocabula, præsertim locutiones metaphoricæ, ita brevi obsolescunt, ut videantur barbara, vix a doctioribus intelligantur, et plebem magis ad risum quam ad pietatem moveant, uti constat ex lectione euchologiorum a Protestantibus gallico idiome a duobus sæculis editorum. Certe a tanto incommodo penitus liberat lingua antiqua, deinceps immobilis.

Hæc sunt præcipua momenta, propter quæ Ecclesia catholica, non obstantibus hæreticorum criminationibus et nonnullorum catholicorum votis, sapientissime morem antiquum vindicavit et jugiter retinuit. Ejus mirabilem providentiam inviti perspiciunt errantes eamque rerum evidentia confiteri compelluntur.

Hinc quamvis Protestantes magno impetu insurrexerint ab initio adversus usum Ecclesiæ Romanæ celebrandi sacra latino idiomate, demum experientia docti hac etiam in parte e proposito aliquantulum recedere visi sunt. Non ita pridem professores universitatis Oxoniensis conquesti sunt, quod a *reformatione*, ob utilitates imaginarias, derelicta fuerit idea cultus unici, vi cujus identitas temporum et linguæ penes diversas nationes conservata fuerat.

157. — 157. Scholium. Ne usus linguæ latinæ in sacramentorum administratione fidelium instructioni noceret, finemque cæremoniarum apud vulgus obtineri impediret, Ecclesia stricte pastoribus injunxit, ut divina mysteria sacramentorumque doctrinam, tum in catechismis, tum in concionibus sacris ac aliis documentis, plebi sibi commissæ exponerent. Conc. Trid. (sess. 22, c. 8) « mandat pastoribus, et singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter missarum celebrationem vel per se, vel per alios, ex iis quæ in missa leguntur, aliquid exponant, atque inter cætera sanctissimi hujus sacrificii mysterium aliquod declarent, diebus præsertim dominicis et festivis. » Sic pariter Catechismus Romanus (*De baptismo*, n° 59) de cæremoniis ait : « Quod Apostolus de linguarum dono admonuit, cum inquit *sine fructu esse, si quæ aliquis loquitur a fidelibus non intelligentur*, idem fere ad ritus et cæremonias transferri potest; imaginem enim et significationem earum rerum præ se ferunt quæ in sacramentis geruntur. Quod si illorum signorum vim et potestatem fidelis populus ignoret, non magna admodum cæremoniarum utilitas futura esse videbitur. »

APPENDICES

---

158. — 158. Propter rerum affinitatem, Tractatui *de Sacramentis* in genere duas appendices subnectere visum est opportunum : 1^{am} de sacramentalibus ; — 2^{am} de sacramentis antiquis a Christo abrogatis.

APPENDIX I

DE SACRAMENTALIBUS

Dicemus : — 1. de natura sacramentalium ; — 2. de eorum efficacia.

1. De natura sacramentalium.

159. — 159. I. Sacramentalium definitio. Sacramentalia sunt quædam res aut actiones ab Ecclesia institutæ vel consecratæ, ad quosdam effectus spirituales producendos, et quandoque ad effectum temporalem obtinendum.

Dicuntur *sacramentalia* ob similitudinem quam habent cum sacramentis. Sunt enim signa sensibilia, gratiam significantia, et ad effectus quosdam spirituales producendos ordinata. S. Thomas illa habet ut dispositiones ad sacramenta : « Dicendum, inquit (3, q. 65, a. 1, ad 6), quod aqua benedicta et aliæ consecrationes non dicuntur sacramenta, quia non perducunt ad sacramenti effectum, qui est gratiæ consecutio. Sed sunt dispositiones quædam ad sacramenta : vel removendo prohibens, sicut aqua benedicta ordinatur contra insidias dæmonum et contra peccata venialia ; vel etiam idoneitatem quamdam

faciendo ad sacramenti perceptionem, sicut consecratur altare, et vasa propter reverentiam Eucharistiæ (1).

160. — 160. II. Sacramentalium institutio. Potestas instituendi sacramentalia merito infertur — 1. *ex Scriptura Sacra*, in qua legere est (I *Tim.*, iv, 4, 5): « Omnis creatura Dei bona » est; *sanctificatur* enim per *verbum* Dei et *orationem*; » — 2. *ex praxi Ecclesiæ*; cum sit infallibilis, non potest sibi arrogare et exercere potestatem quam revera non habet; sed jam a temporibus Apostolorum usa est potestate benedicendi et sacramentalia instituendi; — 3. *ex fine Ecclesiæ*; Christus missus in mundum ut *omnia reconciliaret cum Patre* et *instauraret* (*Colos.*, i, 20), instituit solummodo sacrificium missæ et sacramenta, quibus *ex opere operato* applicarentur ipsius merita et conferretur gratia sanctificans; sed Ecclesiæ in perpetuum reliquit facultatem sanctificandi omnia. Hanc facultatem in actum deduxit Ecclesia principaliter per benedictiones et cætera sacramentalia. Ergo.

161. — 161. III. Sacramentalium divisio. Communiter recensentur sex species sacramentalium hoc versu comprehensæ :

Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens.

Orans, seu oratio dominica et preces ab Ecclesia prescriptæ, vel in ecclesia solemniter recitatæ, quibus addi solent orationes in ecclesia consecrata factæ. Oratio dominica fuit a Christo Apostolis tradita, et eo sensu tantum inter sacramentalia recensetur, quod ab Ecclesia fidelibus multum commendatur, et aliquando præcipitur.

Tinctus significat sumptionem et aspersionem aquæ benedictæ.

Edens designat panem benedictum (eulogia), qui solebat olim dari catechumenis loco Eucharistiæ, et ipsis baptizatis

(1) Luculentissime subdit Angelicus (*Suppl.*, q. 29, a. 1): « Sacramentum dicitur illa actio Ecclesiæ, quæ attingit ad effectum principaliter intentum in administratione sacramentorum; sed sacramentale dicitur illa actio, quæ quamvis non pertingat ad illum effectum, tamen ordinatur aliquo modo ad illam principalem actionem. »

in die paschatis; nunc vero multis in locis distribuitur omnibus adstantibus intra missarum solemnia. — Huic pani addi possunt, juxta plures, fructus benedicti, et alia hujusmodi sanctificata precibus Ecclesiæ.

Confessus indicat tum confessionem generalem quæ præmittitur missæ, et fit in Prima et in Completorio, tum confessionem publicam, quæ fit in quibusdam ecclesiis, feria V in Cœna Domini, et vocatur absolutio (*absoute*).

Dans exprimit eleemosynam. Multi volunt ut hæc eleemosyna ab Ecclesia præscribatur et ejus nomine fiat; quæ conditio sacramentalium definitioni omnino consentanea videtur.

Benedicens significat varias benedictiones et consecrationes ab Ecclesia institutas, ut sunt prima Tonsura, benedictio ab Episcopo vel abbate data, benedictio sacerdotis in fine missæ, vel post communionem extra missam data; significat etiam quasdam res materiales benedictas et precibus Ecclesiæ consecratas, ut sal benedictum, cineres, ramos ac cereos benedictos, agnos Dei et cætera hujusmodi.

Ex his sacramentalibus plura sunt perantiqua, quæ usque ad Apostolorum tempora referri possunt, ut aquæ benedictæ usus, pluresque benedictiones.

II. De efficacia sacramentalium.

162. — 162. I. Sacramentalium effectus. Negari non potest per sacramentalia salutares produci effectus; alioquin vana et superstitiosa judicaretur eorum institutio. At non iidem prorsus effectus ab omnibus indiscriminatim sacramentalibus produci solent, sed alii ab aliis, juxta finem ad quem unumquodque institutum est. Cum enim vim suam ab Ecclesiæ institutione acceperint, sine fundamento diceretur ea aliquam virtutem habere ultra Ecclesiæ intensionem. Porro Ecclesiæ intentio circa singula communiter dignosci potest ex orationibus et cæremoniis, quibus eorum benedictio et consecratio perficitur.

Quidquid sit, sacramentalium effectus ad quinque reduci possunt, nempe : — 1. motus gratiæ actualis producant; — 2. peccata venialia remittunt; — 3. poenam temporalem

peccato debitam relaxant; — 4. dæmones expellunt vel cohibent; — 5. aliquod commodum temporale præstant.

163. — 163. II. Sacramentalium virtus in suis effectibus producendis. Cajetanus, Soto et alii docuerunt sacramentalia vim habere effectus suos *ex opere operato* producendi. At hæc sententia, si verba proprie et stricte sumantur, communiter et merito rejicitur; nam talem virtutem alicui signo annectere solius Dei est, vel illius cui Deus hoc privilegium expresse concessit; porro nulla invicta ratione constat privilegium illud Ecclesiæ fuisse concessum.

Alii contenderunt sacramentalia effectus suos producere *ex opere operantis* tantum; id est, ex merito et dispositionibus utentis; at pariter rejicitur hæc opinio, tum quia exinde sacramentalia non viderentur habere effectum specialem; tum quia inanes forent Ecclesiæ preces; tum quia, ex communi consensu, idem non percipitur fructus a sumente aquam benedictam, et a sumente aquam quæ falso judicatur benedicta. Attamen, si nihil virtutis inesset benedictioni aquæ, idem esset effectus, cum eædem sint sumentis dispositiones.

Alii communiter docent sacramentalia operari partim ex suscipientis dispositionibus, et partim ex ipso sacramentali, ob fusas ab Ecclesia preces, ac proinde quasi *ex opere operantis Ecclesiæ*. Sacramentalia enim per modum *impetrationis* agunt, scilicet repræsentando in conspectu Dei orationes quas Ecclesia fudit in eorum institutione vel consecratione; cum vero Christus Ecclesiam suam summo prosequatur amore, ejus orationes multum valent ad impetrandum. Attamen effectus sacramentalium non est infallibilis, quia non fundatur in speciali promissione Dei, sed in communi lege et efficacia orationis.

Exinde sequitur sacramentalia quæ in re permanenti consistunt, ut est aqua benedicta, non operari quia Ecclesia meretur ut Deus vim quamdam permanenter ipsis infundat ad producendum immediate salutares effectus; nec etiam quia ex Ecclesiæ precibus vim habent sibi inhærentem movendi Deum, ut ipse hos effectus immediate producat; hæc enim

satis solida ratione non fundantur; sed Ecclesia obtinet, ut, licet nulla sit sacramentalibus virtus inhærens, Deus tamen, ob jam fusas preces, determinetur ad salutares effectus producendos in iis qui sacramentalia usurpaverint. Possunt ergo sacramentalia comparari sacramentis veteris legis.

164. — 164. III. Varii modi quibus singuli sacramentalium effectus producuntur. *Primo*, quod attinet ad motus gratiæ actualis, ipse Deus hos motus gratiæ excitat; sed ad id determinatur per preces Ecclesiæ.

Secundo, sacramentalia remittunt peccata venialia in quantum Deum movent ut producat in hominibus dispositiones, quibus obtinetur remissio venialium (1).

Tertio, relaxatio quæ ex SS. Pontificum largitione quibusdam sacramentalibus annexa est, v. g., Agnis Dei, rosariis, producit non solum vi piorum operum utentis sacramentalibus, sed etiam per *modum indulgentiæ*. Nam Ecclesia in sua potestate habet thesaurum, cujus applicatio vel dispensatio ei relinquitur a Christo; ex hoc autem thesauro aliquam satisfactionem sumit, quam quibusdam sacramentalibus applicat, et cujus ratione aliqua pœna temporalis remittitur ultra meritum personæ his sacramentalibus utentis.

Quarto, dæmonum expulsio vel cohibitio multis videtur produci vi potestatis quam Ecclesia a Christo accepit in dæmones, ita ut ipsis possit imperare, eosque imperii via cohibere. Quidquid sit, certum nihilominus est imperium illud effectum suum infallibiliter non obtinere, quia Ecclesia cum

(1) De peccatorum venialium remissione per sacramentalia hæc habet Angelicus Doctor (3, q. 87, a. 3) : « Triplici ratione aliqua causant remissionem venialium peccatorum : *uno modo*, in quantum in eis infunditur gratia, quia per infusionem gratiæ tolluntur venialia peccata; et hoc modo per Eucharistiam et extremam unctionem et universaliter per omnia sacramenta novæ Legis, in quibus confertur gratia, peccata venialia remittuntur. *Secundo*, in quantum sunt cum aliquo motu detestationis peccatorum, et hoc modo confessio generalis, tussio pectoris et oratio dominica operantur ad remissionem venialium peccatorum... *Tertio*, in quantum sunt cum aliquo motu reverentiæ in Deum et ad res divinas; et hoc modo benedictio episcopalis, aspersio aquæ benedictæ, quælibet sacramentalis unctio, oratio in Ecclesia dedicata, et si aliqua alia sunt hujusmodi, operantur ad remissionem peccatorum venialium. »

potestate ejiciendi dæmones nullum accepit signum efficax hujus expulsionis; unde contingit potius via impetrationis, fundatæ non tantum in virtute ministri, sed multo magis in sanctitate Ecclesiæ, in cujus nomine minister agit et petit; hac quippe intercessione motus Deus ipse dæmones abigit et compescit (1).

Quinto, beneficia ordinis temporalis, qualia sunt morborum alleviatio, sanitas, sedatio tempestatum, etc., obtinentur tum per viam *impetrationis*, sicut jam dictum est, tum per viam *adjurationis*, quando sacramentalia in dæmones diriguntur, ne noceant; horum enim operatione solent excitari tempestates, et damnificari tam corpora nostra quam alimenta. Unde hic operandi modus ad præcedentem effectum expulsionis dæmonum referendus est.

APPENDIX II

DE SACRAMENTIS ANTIQUIS A CHRISTO ABROGATIS

165. — 165. Objectum appendicis. Nihil dicendum est de existentia sacramentorum in statu justitiæ originalis; nam ea de re omnino silent Scriptura et Traditio. Juxta multos, sacramenta vix convenirent perfectioni hujusce status, in quo homo omnimoda rectitudine fruens non indigebat, ut ex sensibilibus sanctificaretur (Cf. S. Thom., 3, q. 61, art. 2).

Agitur itaque de tempore quod effluxit a lapsu hominis usque ad Christum, et quæstio de tribus moveri solet, nempe :

(1) Opportune S. Augustinus sic occurrit (*De div. quæst.*, quæst. 79, n. 4; *Patr. lat.*, xl, 92) tacitæ multorum objectioni : « Cum autem non cedunt his siguis hujusmodi potestates, Deus ipse prohibet occultis modis, cum id justum atque utile judicat..., vel ad confundendos malos, cum eos oportet confundi...; vel ad admonendos bonos ut proficiant in fide, atque ista non jactanter, sed utiliter possint; vel ad discernenda dona membrorum Ecclesiæ. »

— 1. de remedio quo ante Christum peccatum originale in infantibus remittebatur; — 2. de circumcisione; — 3. de sacramentis mosaicis.

Remedium peccati originalis fuit commune toti generi humano et viguit a lapsu Adæ usque ad redemptionem per novissimum Adam, Christum; — circumcisio Abrahæ præcepta spectabat omnes ejus posteros; — et ritus mosaici solis posteris Patriarchæ Jacob per Moysen præscripti sunt. Sed horum omnium communis fuit abrogatio per Christum.

§ I. — De remedio contra peccatum originale

Agendum est : — 1. de existentia, — 2. de ritu, — 3. de ratione sacramentali hujus remedii.

I. *Remedii contra peccatum originale existentia.*

166. — 166. Assertio : *Statim post lapsum divinitus institutum fuit ALIQUOD REMEDIUM, quo peccatum originale in infantibus deleteretur.*

PROB. 1. *Testimoniis SS. Patrum.* S. Aug. (*Cont. Julian.*, l. 5, c. 11, n. 45; *Patr. lat.*, XLIV, 809) ait : « Nec ideo credendum est et ante datam circumcisionem famulos Dei, quandoquidem eis inerat Mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramento ejus opitulatos fuisse parvulis suis. » S. Greg. Magnus (*Moralium*, l. 4, præf., c. 3; *Patr. lat.*, LXXV, 639) : « Quod apud nos valet aqua Baptismatis, hoc egit apud veteres pro parvulis sola fides. »

PROB. 2. *Auctoritate theologorum*, quorum doctrinam his verbis tradit Suarez (in 3. S. Thom., q. 61, a. 3, disp. 4, sect. 1, n. 5) : « Omnino affirmandum, in ea Lege fuisse aliquod remedium, ad infantium salutem a Deo institutum. Ita docent omnes theologi, absque ulla controversia aut opinionum varietate; quod est signum dogma hoc certum atque indubitatum fuisse. » — Non aliter sentit Vasquez, dicens (disp. 165, c. 1, n. 7) : « Quæ sane Patrum opinio usque adeo in schola jamdiu inveteravit et invaluit, ut nullus omnino asserere audeat, parvulos eo tempore omnino remedio suæ salutis caruisse. »

PROB. 3. *Ratione theologica.* Jam demonstratum fuit (in appendice ad tract. *de Deo creatore* et in tract. *de Deo redemptore*) Deum ex una parte velle omnes homines salvos fieri, et ex alia parte, Christum mortuum esse pro his omnibus quorum Deus vult salutem. Atqui illa duo omnino postulant ante Christum et intuitu meritorum ejus præstitum fuisse medium salutis efficax, quo infantes mundarentur a peccato originali et gratiam consequerentur; ergo Deus statim post lapsum pro infantibus instituit remedium, quo a culpa originali liberari possent et justificari.

II. *Remedii contra peccatum originale ritus.*

167. — 167. Circa ritum prædicti remedii communiter admittuntur sequentia :

1. Hoc remedium non adhibendum erat per actionem propriam parvulorum, sed per actum aliquem parentum aut aliorum qui infantium curam gerebant.

2. Illa actio fuit aliqua *protestatio fidei* in futurum Reparatorem, ut clare indicant tum S. Scriptura dicens (*Act.*, iv, 12) : « *Nec aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri;* » tum verba S. Gregorii modo citata.

3. Fides parentum vel aliorum, ut parvulis prodesset, non *necessario* cum caritate conjungi debuit; nam ad salutem parvulorum operabatur, non virtute actus eliciti, sed virtute sui objecti, id est, Christi venturi. Non tamen sufficiebat fides habitualis, sed actualis requirebatur.

Ex verbis prophetæ Ezech. (xvi, 4) : « *Quando nata es... aqua non es lota in salutem,* » inferunt nonnulli remedium contra peccatum originale fuisse ablutionem infantium recens natorum in aqua, ubique usitatam et adumbrantem baptismum (Cf. Martinet, *Theol. dogm.*, t. 4, p. 119).

III. *Prædicti remedii ratio sacramentalis.*

168. — 168. **Assertio :** *Remedium contra peccatum originale, pro salute infantium post lapsum institutum, probabilius SACRAMENTUM FUIT.*

PROB. 1. *Auctoritate S. Augustini*, qui in textu jam allato expresse asserit parentes, ante datam circumcisionem, *aliquo fidei sacramento filiis opitulatos fuisse*.

PROB. 2. *Ex doctrina S. Thomæ*, qui quærens (3 p., q. 61, art. 3) utrum post peccatum ante Christum sacramenta debuerint esse, respondet nulla facta distinctione temporum : « Dicendum quod *sacramenta* necessaria sunt ad humanam salutem in quantum sunt quædam sensibilia signa invisibilium rerum, quibus homo sanctificatur. Nullus autem sanctificari potest post peccatum, nisi per Christum... Ideo oportebat ante Christi adventum esse quædam *signa visibilia*, quibus homo fidem suam protestaretur de futuro Salvatoris adventu. Et hujusmodi signa dicuntur sacramenta. »

PROB. 3. *Ratione theologica*. Illud tanquam sacramentum admittendum est, in quo omnes sacramenti conditiones reperiuntur. Atqui in ritu pro peccato originali remittendo, qui viguit a lapsu usque ad Christum, reperiuntur omnes dotes ad sacramentum requisitæ :

1. Fuit *signum sensibile*; nam hoc remedio pueri non tantum a labe peccati originalis mundabantur, sed Deo consecrabantur et Ecclesiæ visibili coadunabantur; quæ manifeste fieri nequeunt sine signo sensibili.

2. *A Deo institutum*; non potuit enim remittere peccatum originale, nisi per gratiæ infusionem; porro solius Dei est gratiam adnectere signo sensibili. Attamen non necessaria fuit specifica determinatio signi, sed satis fuit si Deus illud designaverit in genere; ita ut cæremonia seu actio sensibilis, primitus a Deo saltem per internam inspirationem instituta, ex hominum arbitrio specificè definiretur, et esset vel precatio quædam, vel benedictio, vel oblatio infantis Deo facta.

3. *Permanenter*; debuit enim hujusmodi ritus durare, donec aliud remedium universale contra peccatum originale institueretur. Et revera illud sacramentum contra peccatum originale pro parvulis perseveravit usque ad sufficientem Legis Evangelicæ promulgationem, non solum apud populos legi mosaicæ extraneos, sed etiam, in gente Judaica, saltem pro fœminis, quæ circumcidi non poterant, et pro pueris qui ante

octavum a nativitate diem in periculo mortis versabantur.

4. *Gratiæ significativum*; nam illud remedium ad hoc institutum fuit, ut homines intelligerent, adhibita tali cæremonia exteriori, hominem interius a Deo sanctificari; significabantur ergo per hanc cæremoniam tum gratia, tum futurus Redemptor, in cujus fide et spe obtinebatur gratia.

5. *Sanctitatem internam conferens*; siquidem per applicationem hujus signi non tantum infantes populo Dei et Ecclesiæ visibili adjungebantur, sed etiam a peccato originali mundabantur et justificabantur. — Inde tamen non sequitur sacramentum istud habuisse vim baptismi, qui *ex opere operato* gratiam confert. Duo quippe necessaria erant ad collationem gratiæ qua peccatum originale in infantibus deletur, nempe: fides parentum in Messiam venturum et ritus externus hujus fidei protestativus. Porro, his duobus positis, non tamen *effective* concurrentibus, Deus propter Christi venturi merita, *ultra meritum* recipientis et ministrantis, peccatum originale ex mera sua benignitate remittebat, propter summam necessitatem infantium. Hinc patet quam merito testimonia Traditionis celebrent Dei bonitatem erga hos pueros, et sacramenti illius excellentiam.

Dictum fuit *probabilius*; quia non desunt theologi, qui contendunt nullum sacramentum pro parvulis tunc viguisse, sed ipsos a peccato originali liberari potuisse per fidem internam parentum aut aliorum, sine ullo ritu externo.

§ II. — De circumcissione

Dicemus — 1. de ratione sacramentali, — 2. de finibus circumcissionis.

I. *Circumcisionis ratio sacramentalis.*

169. — 169. Assertio : *Circumcisio habuit* RATIONEM SACRAMENTI.

PROB. Circumcisionem fuisse signum sensibile a Deo permanenter institutum, ex ipsius institutione constat. Superest ergo ut probetur per illam collatam fuisse sanctitatem externam, et significatam fuisse gratiam sanctificantem.

. 1. *Circumcisione conferebatur sanctitas externa.* Legitur enim in Genesi (xvii, 7, 10, 11): « Statuam pactum meum inter » me et te, et inter semen tuum post te in generationibus » tuis, fœdere sempiterno, ut sim Deus tuus et seminis tui » post te... Hoc est *pactum meum* quod observabitis inter me » et vos et semen tuum post te : *circumcidetur* ex vobis omne » masculinum et circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit » *in signum fœderis* inter me et vos. » Hinc patet eam fuisse vim circumcisionis, prout erat signum fœderis inter Deum et Abrahæ posteros, ut hos in populum peculiarem segregaret; hoc autem aliquam sanctitatem externam seu legalem importat. Ergo circumcisionis ritus aliquam sanctitatem externam seu legalem conferebat.

2. *Per circumcisionem significabatur gratia sanctificans.* Hæc habet S. Paulus (*Colos.*, ii, 11) : « Circumcisi estis circumci- » sione non manufacta in exspoliatione corporis carnis, sed » *in circumcisione Christi*, conseputi ei in baptismo. » Opponit igitur Apostolus circumcisionem spiritualem quæ fit per baptismum, circumcisioni corporali quæ præcipiebatur in lege veteri, et clare demonstrat circumcisionem se habuisse ad baptismum, sicut figuram ad figuratum; et proinde per eam significatam fuisse gratiam sanctificantem. Ergo. — Hanc interpretationem confirmat auctoritas SS. *Patrum*, præsertim S. Augustini (*De orig. anim.*, l. 2, c. 11, n. 15; *Patr. lat.*, XLIV, 504) declarantis circumcisionem fuisse signum baptismi et regenerationis : « Circumcisio fuit illius temporis sacramentum, quod *præfigurabat* nostri temporis baptismum. » Ergo.

II. *Circumcisionis fines.*

170. — 170. I. Circumcisio instituta fuit propter varios fines, nempe : — 1. ut esset figura baptismi et circumcisionis spiritalis; — 2. ut esset signum rememorativum fidei Abrahæ et fœderis Dei cum illo, et simul protestatio fidei in Christum, ex semine Abrahæ nasciturum; — 3. ut per illam populus Dei consignaretur ejusque cultui deputaretur; — 4. ut esset signum visibile distinctivum Judæorum a cæteris nationibus

et quasi frænum eos cohibens a commixtione cum illis (Cf. Billuart, *Tract. de Bapt.* diss. 5, a. 1).

171. — **171.** II. Utrum vero instituta etiam fuerit in remedium peccati originalis, non ita constat. Negant Bellarminus, Vasquez, Tournely et alii. Affirmant e contra, ducibus S. Augustino et S. Thoma, Suarez, Billuart, de Augustinis et alii plurimi.

Priori sententiæ favent verba S. Pauli (*Rom.*, iv, 11) : « Si-
» gnum accepit circumcisionis justitiæ fidei quæ est in præpu-
» tio; » — exclusio feminarum a circumcissione; — et perseve-
rantia usque ad Christum remedii primævi contra peccatum originale. Notant insuper hujus sententiæ patroni verba Geneseos ab adversariis allegata : « Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo » ad litteram intelligenda esse de exclusionem a populo judaico qui e circumcisis exclusive coalescebat, nec nisi in sensu accommodatitio transferri ad exclusionem a beatitudine æterna.

Posteriori sententiæ suffragari videntur non tantum verba Geneseos (xvii, 12, 14) : « Infans octo dierum circumcidetur... » Masculus cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur » *anima illa* de populo suo, quia pactum meum irritum fecit, » sed etiam multi SS. Patres. S. Ambrosius ait (*De Abraham*, l. 2, c. 11, n. 81; *Patr. lat.*, xiv, 495) : « Egregie autem infantie in primis vagitibus *circumcidi* mares lex jubet, etiam vernaculos, quia *sicut ab infantia peccatum*, ita *ab infantia circumcisio*; nullum tempus vacuum debet esse tutelæ, quia nullum est culpæ vacuum; » S. Gregorius (*Moral.*, l. 4, præf. n. 3; *Patr. lat.*, lxxv, 635) dicit : « Quod apud nos valet aqua baptismatis, *hoc egit* apud veteres... pro his qui ex stirpe Abrahæ prodierant, *mysterium circumcisionis*. » — His accedit auctoritas Decretalis Summi Pontificis Innocentii IV dicentis (tit. 42, c. 3) : « Baptisma successit circumcisioni... Sicut sine distinctione mosaica lex clamabat : *Anima cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo*, ita nunc indistincte intonat vox evangelica : *Nisi quis renatus fuerit*. »

§ III. — De sacramentis mosaicis

Agendum venit — 1. de existentia, — 2. de numero et ordine, — 3. de efficacitate sacramentorum mosaicorum.

I. *Sacramentorum mosaicorum existentia.*

172. — 172. Assertio : *Sub lege mosaica, præter circumcisionem, alia exstiterunt sacramenta nostrorum præfigurativa.*

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* Plurimi ritus leguntur a Deo per Moysen instituti, quibus sanctificatio externa seu legalis conferebatur (*Exod.*, xxix, 1 et seq., *Num.*, viii, 6 et seq.; *Levit.*, iv, v, vi, xi, xxiv), idemque testatur Apostolus (*Hebr.*, ix, 13) dicens : « Sanguis hircorum et taurorum et cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis. » — Porro isti ritus internam animæ sanctificationem per Christum futuram significabant, dicente Apostolo (I *Cor.*, x, 11) : « Omnia in figura contingebant illis; » et (*Hebr.*, x, 1) : « Umbra habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum » (Cf. *Ibid.*, viii, ix, x). Ergo.

PROB. 2. *Traditione.* SS. Patres sæpissime sacramenta V. T. cum sacramentis N. L. comparant. Audiatur imprimis S. Augustinus (c. Faust., l. 19, c. 13; *Patr. lat.*, xlii, 355), cujus verba ea de re notissima sunt : « Prima sacramenta, ait, quæ observabantur et celebrabantur ex lege, *prænuntiativa erant Christi venturi*; quæ cum suo adventu Christus implevisset, ablata sunt; et ideo ablata quia impleta; non enim venit solvere Legem, sed adimplere. Et alia sunt instituta virtute majora, utilitate meliora, actu facilia, numero pauciora. » — Concilium vero Trid. (sess. 7, can. 2) ait : « Si quis dixerit, ea ipsa novæ Legis sacramenta a sacramentis antiquæ Legis non differre, nisi quia cæremoniæ sunt aliæ, et alii ritus externi : anathema sit. » Porro realis differentia inter plura commonstrat omnium quæ comparantur existentiam. Ergo exstiterunt sacramenta in veteri Lege.

II. *Sacramentorum mosaicorum numerus et ordo.*

173. — 173. Sacramenta mosaica considerari possunt ratione subjecti et ratione finis :

1. Ratione *subjecti*, alia pertinebant ad totum populum Dei, scilicet circumcisio, agnus paschalis, expiationes communes; alia vero ad solos Dei ministros, scilicet consecratio sacerdotum, panes propositionis, speciales lotiones et mundationes.

2. Ratione *finis*, alia deputabant ad cultum Dei, vel communem, v. g., circumcisio, vel specialem sacerdotibus, v. g., consecratio eorum; alia consistebant in usu rerum ad cultum Dei pertinentium, v. g., agnus paschalis, comestio hostiarum; tandem alia removebant impedimenta cultus divini exercendi, nempe emundationes seu purificationes legales.

Unde quatuor tantum novæ Legis sacramenta a veteribus fuerunt adumbrata : nempe baptismus, per circumcisionem; Eucharistia, per agnum paschalem; ordo, per consecrationem et ministerium sacerdotum; pœnitentia, per varias ablutiones et purificationes.

Si autem quærat cur Deus cæremonias præfigurantes cætera sacramenta non instituerit, respondent theologi : *Confirmationem* non fuisse adumbratam, quia Spiritus S. in confirmatione dandus, in veteri Lege obscurius cognitus erat; — nec *extremam unctionem*, quia est immediata præparatio ad introitum æternæ gloriæ, cujus aditus nondum patebat; — nec *matrimonium*, quia, ob polygamiam et divortium, sufficienter exprimere non valebat sanctissimam Christi cum Ecclesia unionem, nec unitatem ac indissolubilitatem matrimonii christiani.

III. *Sacramentorum mosaicorum efficacia.*

174. — 174. Assertio 1^a : Sacramenta veteris Legis NON producebant gratiam EX OPERE OPERATO.

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* Legitur (*Gal.*, iv, 9) : « Quomodo » convertimini iterum ad *infirmum* et *egena* elementa? » — (*Hebr.*, vii, 18) : « Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, » propter *infirmam* ejus et *inutilitatem*. » — (*Joan.*, i, 17) :

« Lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est. » Unde sic : Quod confert gratiam *ex opere operato*, non potest dici elementum infirmum, egenum, inutile et insufficiens. Atqui sacramenta vetera in Scriptura exhibentur ut elementa infirma et egena, ut mandatum infirmum et inutile. Ergo.

PROB. 2. *SS. Patribus*. Juxta illos, sacramenta veteris Legis *solum appellationem* habent communem cum sacramentis novæ Legis, et ab his differunt in eo quod *promittant tantum* Salvatorem, hæc vero *dent salutem*; a corporis sordibus *tantum* liberent, hæc vero a *peccatis liberent et gratiam largiantur* : ita præsertim S. Basilius (lib. *de Spiritu S.*, c. 14, n. 31; *Patr. græc.*, xxxii, 122); S. Augustinus (*In Ps. lxxiii*, n. 2; *Patr. lat.*, xxxvi, 931); S. Joannes Chrysostomus (*Orat. de Bapt. Christi*, n. 3; *Patr. græc.*, xlix, 366). Atqui ita loqui non possent, si sacramenta veteris Legis gratiam produxissent *ex opere operato*. Ergo.

PROB. 3. *Decreto ad Armenos*, in quo legitur : « Novæ Legis septem sunt sacramenta..., quæ multum a sacramentis differunt antiquæ Legis. Illa enim non *causabant* gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse *figurabant*, hæc vero nostra et *continent* gratiam, et ipsam digne suscipientibus *conferunt*. » (Cfr. S. Thomas, 3, q. 62, a. 6.)

175. — 175. Assertio 2^a : Sacramenta V. L. EX OPERE OPERANTIS producebant gratiam.

PROB. Conferre gratiam *ex opere operantis* est illam præbere *vi meritorum agentis*. Atqui vetera sacramenta aptissima erant ad fidem et pias dispositiones ministrantis et suscipientis sacramenta excitandas; nam, ratione *sui*, erant ritus sancti et eximii; ratione *rei significatæ*, præfigurabant Messiam et justificationem hominum per gratiam Christi; ergo.

176. — 176. Assertio 3^a : Sacramenta V. L. propria virtute conferebant SANCTITATEM LEGALEM.

PROB. 1. *Scriptura Sacra*, præsertim in Levitico ritus mosaicos sigillatim describente et proprium illorum effectum declarante, qui semper aliquo modo refertur ad munditiam

legalem, nempe suscipientes purgando ab immunditiis externis ac eos aptando ad rite vacandum aut participandum sacris ritibus legis mosaicæ. Unde Apostolus (*Hebr.*, ix, 13 et seq.): « *Inquinatos sanctificat ad emundationem carnis,* » etc.

PROB. 2. *Ratione theologica.* Sacramenta V. L., utpote signa sacra et ritus religiosi, ex instituto suo aliquam sanctitatem producebant. Porro, ex probatis, vi sua *ex opere operato* non producebant internam sanctitatem; ergo externam producebant.

TRACTATUS DE BAPTISMO

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ

DE BAPTISMO

Ex Conciliis Florentino et Tridentino

DECRETUM CONCILII FLORENTINI SUB EUGENIO IV PRO
INSTRUCTIONE ARMENORUM

Primum omnium sacramentorum locum tenet sanctum Baptisma, quod vitæ spiritualis janua est : per ipsum enim membra Christi, ac de corpore efficimur Ecclesiæ. Et cum per primum hominem mors introierit in universos, nisi ex aqua et spiritu renascimur, non possumus, ut inquit Veritas, in regnum cœlorum introire. Materia hujus sacramenti est aqua vera et naturalis : nec refert frigida sit, an calida. Forma autem est : *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*. Non tamen negamus quin per verba illa : *baptizatur talis servus Christi in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*; vel : *baptizatur manibus meis talis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*, verum perficiatur Baptisma : quoniam cum principalis causa, ex qua Baptismus virtutem habet, sit S. Trinitas; instrumentalis autem sit minister qui tradit exterius sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrum, cum S. Trinitatis invocatione, perficitur sacramentum. Minister hujus sacramenti est sacerdos, cui ex

officio competit baptizare. In causa autem necessitatis non solum sacerdos vel diaconus, sed etiam laicus vel mulier, imo etiam paganus et hæreticus baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiæ, et facere intendat quod facit Ecclesia. Hujus sacramenti effectus est remissio omnis culpæ originalis et actualis; omnis quoque poenæ quæ pro ipsa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio; sed morientes, antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum cœlorum et Dei visionem perveniunt.

CANONES CONCILII TRIDENTINI DE SACRAMENTO BAPTISMI

I. Si quis dixerit, baptismum Joannis habuisse eandem vim cum Baptismo Christi; anathema sit.

II. Si quis dixerit, aquam veram et naturalem non esse de necessitate Baptismi, atque ideo verba illa Domini nostri Jesu Christi: *nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto*, ad metaphoram aliquam detorserit; anathema sit.

III. Si quis dixerit in Ecclesia Romana, quæ omnium Ecclesiarum mater est et magistra, non esse veram de Baptismi Sacramento doctrinam; anathema sit.

IV. Si quis dixerit, Baptismum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum; anathema sit.

V. Si quis dixerit, Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem; anathema sit.

VI. Si quis dixerit baptizatum non posse, etiamsi velit, gratiam amittere, quantumcumque peccet, nisi nolit credere; anathema sit.

VII. Si quis dixerit, baptizatos per Baptismum ipsum solius fidei debitores fieri, non autem universæ legis Christi servandæ; anathema sit.

VIII. Si quis dixerit, baptizatos liberos esse ab omnibus sanctæ Ecclesiæ præceptis, quæ vel scripta vel tradita sunt,

ita ut ea observare non teneantur, nisi se sua sponte illis submittere voluerint; anathema sit.

IX. Si quis dixerit, ita revocandos esse homines ad Baptismi suscepti memoriam, ut vota omnia, quæ post Baptismum fiunt, vi promissionis in Baptismo ipso jam factæ, irrita esse intelligant, quasi per ea et fidei, quam professi sunt, detrahatur, et ipsi Baptismo; anathema sit.

X. Si quis dixerit, peccata omnia, quæ post Baptismum fiunt, sola recordatione et fide suscepti Baptismi, vel dimitti, vel venialia fieri; anathema sit.

XI. Si quis dixerit, verum et rite collatum Baptismum iterandum esse illi qui apud infideles fidem Christi negaverit, cum ad pœnitentiam convertitur; anathema sit.

XII. Si quis dixerit, neminem esse baptizandum, nisi ea ætate qua Christus baptizatus est, vel in ipso mortis articulo; anathema sit.

XIII. Si quis dixerit, parvulos, eo quod actum credendi non habent, suscepto Baptismo, inter fideles computandos non esse, ac propterea, cum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos; aut præstare omitti eorum baptismum, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ; anathema sit.

XIV. Si quis dixerit, hujusmodi parvulos baptizatos, cum adoleverint, interrogandos esse, an ratum habere velint, quod patrini eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti sunt; et ubi se nolle responderint, suo esse arbitrio relinquendos; nec alia interim pœna ad christianam vitam cogendos, nisi ut ab Eucharistiæ aliorumque sacramentorum perceptione arceantur, donec resipiscant; anathema sit.

NOTIONES PRÆVIÆ

Dicendum est — 1. de Tractatus objecto et utilitate; — 2. de Baptismi notione (1).

I. Objectum et utilitas tractatus

177. — 1. Objectum. In Tractatu *de Sacramentis in genere*, ordinatim exposita et enucleata fuere quæ omnibus sacramentis sunt communia; quæ autem singulis sacramentis propria sunt, consequenter in totidem Tractatibus de sacramentis in specie expendenda sunt. — Primus erit tractatus de Baptismo, qui, utpote spiritualis vitæ janua, « primum omnium sacramentorum locum tenet, » uti declarat Concilium Florentinum.

178. — 2. Utilitas. Peculiarem hujusce Tractatus utilitatem desumit Catechismus Romanus ex eo quod pastores animarum frequentem de baptismi sacramento sermonem habere debeant. Hæc sunt ipsius verba: « Ex iis quidem, quæ hactenus de sacramentis universe tradita sunt, cognosci potest quam necessarium sit ad christianæ religionis vel doctrinam percipiendam, vel pietatem exercendam, ea intelligere, quæ de illorum singulis credenda catholica Ecclesia proponit; sed, si quis diligentius Apostolum legerit, sine dubitatione ita statuet, perfectam Baptismi cognitionem a fidelibus magnopere requiri; adeo non solum frequenter, sed gravibus verbis, et Spiritu Dei plenis ejus mysterii memoriam renovat, divinitatem commendat, atque in eo redemptoris nostri mortem, sepulturam, et resurrectionem nobis ante oculos tum ad contemplandum, tum ad imitandum constituit. Quare pastores

(1) Utiliter consulentur Catechismus Rom. (p. 2); — S. Thomas, *Summa theol.*, 3, q. 66 et seqq.; *C. Gent.*, l. 4, c. 59; — Suarez, Bellarmin, Billuart (et alii citati pro Tract. *de Sacramentis in genere*); — Tournely, *de Baptismo*, etc.

nunquam se satis multam operam et studium in hujus sacramenti tractatione collocasse arbitrentur » (p. 2, de Baptismo, n. 1).

II. Baptismi notio

179. — 3. Vocis Baptismi significationes. Baptismi *nomen*, a voce græca βαπτίζω, vel potius βαπτω, quamlibet immersio-nem vel ablutionem proprie denotat, et in hoc sensu apud auctores tum sacros, tum profanos sæpe usurpatur. Sic de Judith dicitur (xii, 7) : « *Baptizabat* se in fonte aquæ. » Metaphorice idem baptismi nomen adhibetur in Scriptura sacra, sive ad significandam afflictionem, quæ sicut aqua vehemens hominem quandoque mergit et absorbet; quo sensu Christus aiebat (Marc., x, 38) : « Potestis bibere calicem quem ego » bibo, aut *baptismo* quo ego *baptizor*, *baptizari*? » sive ad designandum copiosam et abundantem divinæ gratiæ effusionem aliaque bona, quibus aliquando quasi immergimur. Unde (Act., i, 5) apostolis suis dicebat Christus : « Baptizabimini » Spiritu sancto. » Usu tamen universali et antiquissimo Ecclesiæ, Baptismi nomine venit ritus, quo tum infantes tum adulti sub determinata verborum formula aqua abluuntur, ac Religioni Christianæ nomen dant et initiantur. Hæc est acceptio quam illi in hocce tractatu tribuimus.

180. — 4. Baptismi definitio. Baptismus a Catechismo Romano definitur : *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo.*

Quæ definitio si fusius evolvatur, Baptismus dici potest : *Sacramentum a Christo Domino institutum ad spiritualem hominis regenerationem, per externam aquæ ablutionem, cum expressa singularum personarum Sanctissimæ Trinitatis invocatione.*

Dicitur — 1. *Sacramentum a Christo Domino institutum ad spiritualem hominis regenerationem*; quæ voces effectum ac finem proprium Baptismi designant.

Dicitur — 2. *Per externam aquæ ablutionem*, ut exprimatur materia illius sacramenti tum *remota*, scilicet aqua; tum *proxima*, quæ in corporis ablutione sita est.

Dicitur — 3. *Cum expressa singularum personarum sanctissimæ Trinitatis invocatione*; quibus vocibus designatur forma baptismi, quam explicite Christus tradidit apostolis dicens : (*Matth.*, xxviii, 19) : « Euntes ergo docete omnes gentes, » baptizantes eos *in nomine Patris, et Filii, et Spiritus » sancti.* »

181. — 5. **Sacramenti Baptismi nomina.** Ex definitione baptismi facile intelliguntur varia nomina, quibus sive apud SS. Patres sive apud auctores ecclesiasticos passim designatur. — A *materia* quippe Baptismus appellatur *lavacrum aquæ, sacramentum aquæ, unda genitalis, fluvius aquæ vitalis.* — A *forma* vero dicitur *sacramentum Trinitatis, sacramentum fidei, sigillum* vel *signatio* fidei; et merito quidem, cum in Baptismo expressa fiat invocatio SS. Trinitatis, quæ præcipuum fidei christianæ mysterium est, ac per illum homo inter fideles adscribatur. — Ab *effectibus* in ipsa Scriptura nominatur *lavacrum regenerationis et renovationis*, eo quod hominibus confert vitam spiritualem, per protoparentis peccatum amissam, et *illuminatio seu sacramentum illuminationis*, quia habitum fidei infundit, qua homo cœlestium veritatum luce illustratur.

182. — 6. **Baptismi figuræ.** Baptismus pluribus figuris a lapsu protoparentum usque ad Christum adumbratus fuit et prænuntiatus. Præcipuæ sunt : — *Spiritus Dei in creatione mundi fovens aquas* (*Genes.*, i, 2); — *diluvium*, quod Tertullianus appellat *mundi baptismum*; — *maris rubri transitus*, qui *baptismus Moysis* nuncupatus est, juxta illud B. Pauli (*I Cor.*, x, 2) : « Omnes in Moyse baptizati sunt in nube et » mari; » — *Naaman Syri lotio in Jordane*; — *probatica piscina* et *circumcisio*.

His præmissis, catholica doctrina de primo novæ Legis sacramento in sex capitibus exponetur : — *primum* erit de baptismi existentia; — *secundum*, de materia et forma; — *tertium*, de effectibus; — *quartum*, de ministro; — *quintum*, de subjecto; — *sextum*, de cæremoniis.

CAPUT I

DE EXISTENTIA SACRAMENTI BAPTISMI

183. — 7. Errores. Baptismi existentiam negaverunt Manichæi, et teste D. Chardon (*Histoire des sacrements, curs. compl.*, tom. 20, col. 15), quidam hæretici, dicti *Christiani S. Joannis* (*Chrètiens de S. Jean*), eo quod, solum S. Joannis baptisma agnoscentes, plures tamen christianas traditiones retinuerant. — Lutherani et Calviniani erraverunt in eo quod Christi baptismum a S. Joannis baptismo non sat distinxerunt, eandem utrique virtutem tribuentes, scilicet fidem in suscipientibus excitandi.

Isti errores in sequentibus assertionibus confutabuntur :

184. — 8. Assertio 1^a : *Christus INSTITUIT baptismum.*

PROB. 1. *Scriptura Sacra*, in qua legitur (*Joan.*, III, 22) : « Post hæc venit Jesus et discipuli ejus in terram Judæam, et » illic demorabatur cum eis, et *baptizabat.* » (*Matth.*, XXVIII, 19, 20) : « Euntes ergo docete omnes gentes, *baptizantes* eos,... » et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. » (*Joan.*, III, 5) : « Nisi quis *renatus* fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in » regnum Dei. » Hinc tria constant, nempe Christum — 1. baptizasse aut saltem baptizandos curasse eos qui in ipsum credebant; — 2. Apostolis eorumque successoribus missionem et præceptum dedisse baptizandi omnes qui in ipsum credituri erant usque ad consummationem sæculi; — 3. omnibus hominibus imposuisse obligationem Baptismum suscipiendi. Atqui hæc omnia manifeste evincunt baptismum a Christo institutum. Ergo:

PROB. 2. *Unanimes consensu omnium christianorum*, etiam hæreticorum, qui semper tenuerunt baptismum a Christo institutum fuisse, ut homines Ecclesiæ aggregarentur; ipsi

enim Protestantes, licet omnem vim sanctificandi baptismo denegent, illum profitentur esse « *signum initiationis* a Christo traditum, quo in Ecclesiæ cooptamur societatem » et « *publicum symbolum* christianæ professionis. »

185. — 9. Assertio 2^a : *Baptismus Christi baptismo Joannis omnino PRÆCELLIT.*

PROB. 1. *Script. Sacra.* Joannes dicebat (*Luc.*, III, 16) : « Ego » quidem aqua baptizo vos : veniet autem *fortior me*, cujus » non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus; » *ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto* et igni. » Similia leguntur (*Matth.*, III, 11; *Marc.*, I, 8). Unde sic : baptismus in Spiritu Sancto et igni præcellit baptismo collato tantum in aqua et in pœnitentiam; atqui talis est baptismus Christi præ baptismo Joannis; ergo illi omnino præcellit.

PROB. 2. *Auctoritate SS. Patrum*, qui regenerationem spiritualem baptismo Christi tribuunt, illam vero baptismo Joannis denegant. S. Chrysostomus (*Hom. in Matth.*, 12, n. 3; *Patr. græc.*, LVII, 207) dicit : « *Spiritus gratiam* hoc solum Baptisma (Christi) habet; Joannis vero baptisma hoc dono vacuum erat. » — S. Augustinus (*Enchirid.*, c. 49, n. 14; *Patr. lat.*, XL, 255) scribit : « Non renascebantur qui baptismo Joannis baptizabantur;... sed huic uni (Christo), in quo solo renasci poterant, parabantur. »

PROB. 3. *Ratione theologica.* Si comparatio inter utrumque baptismum instituatur, statim apparet Baptismus Christi baptismo Joannis omnino præstare — 1. *ratione efficacæ*; theologi enim communissime tenent S. Joannis baptismum non nisi *ex opere operantis* gratiam contulisse, et ipsum concilium Trid. (sess. 7, can. 1, *de Bapt.*) definivit baptismum Joannis non habuisse eandem vim cum Baptismo Christi; — 2. *ratione durationis*; nam baptismus Joannis non fuit signum permanens, nec in veteri, nec in nova Lege; — 3. *ratione necessitatis*; nullibi enim Joannis baptismus asseritur necessarius necessitate medii, aut præcepti; sed præcursor Domini exhibetur ut præparans vias ejus et baptismo suo ad baptismum Christi immediate disponens discipulos suos.

186. — 10. Assertio 3^a : *Baptismus Christi est verum novæ Legis sacramentum.*

EST DE FIDE. Sic concilium Tridentinum (sess. 6, can. 1) : « Si quis dixerit sacramenta novæ Legis... esse plura aut pauciora quam septem, videlicet *Baptismum*...; anathema sit. »

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* Textus supra adducti ad demonstrandum baptismum a Christo institutum fuisse, aperte innuunt rationem sacramenti baptismo inesse. Ut conclusio magis perspicua sit, sequens argumentum conficitur : ibi est sacramentum, ubi datur signum sensibile a Christo institutum, permanens et gratiæ productivum : atqui Baptismus, qualis in prædictis textibus describitur, est : — 1. *Signum sensibile*; nam Baptismi nomen designat corporis ablutionem, quæ per invocationem sanctissimæ Trinitatis ad gratiam significandam elevatur; — 2. *Signum a Christo institutum*; siquidem (*Matth.*, xxviii, 10) Christus apostolis suis dixit : « Euntes, docete omnes gentes, *baptizantes* eos; » — 3. *Signum permanens*; nam, post relata verba, Christus statim subjungit : « Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. » — 4. *Signum gratiæ productivum*; verba enim S. Joannis (iii, 5) : « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, » regenerationem spiritualem hominis ipsi ablutioni quæ fit per aquam, tribuunt; porro hæc regeneratio nonnisi per gratiam dari potest. Ergo.

PROB. 2. SS. *Patribus*, qui sæpissime asserunt Christum ideo in Jordane baptizatum fuisse, ut aquas purificaret, eisque vim sanctificandi tribueret; vel etiam baptismalibus aquis Spiritum sanctum supereminere, ut eas sanctificet, *ipsisque sanctificatis vim sanctificandi communicet.*

PROB. 3. *Auctoritate Symboli Nicæni*, in quo profiteamur *unum Baptisma in remissionem peccatorum* : porro signum sensibile quo remittuntur peccata et confertur gratia sanctificans, est novæ Legis sacramentum. Ergo.

Confirmatur ratione convenientiæ. Ex jam probatis Christus baptismum instituit quo fideles Ecclesiæ adscriberentur; atqui omnino decuit hanc initiationem per verum sacramentum

feri, cum in veteri Lege circumcisio, qua Judæi aggregabantur populo Dei, veram sacramenti rationem habuerit. Ergo.

187. — 11. Institutionis baptismi tempus. Probabilius est baptismum a Christo fuisse institutum ante ejus mortem. Hoc innuunt verba supra citata S. Joannis dicentis Christum post receptum baptismum in Jordane, in Judæam venisse cum discipulis et illic baptizasse. Insuper (*Joan.*, III, 26) legitur : « Venerunt ad Joannem et dixerunt ei : Rabbi, qui erat tecum » trans Jordanem, cui testimonium perhibuisti, ecce hic » baptizat, et omnes veniunt ad eum : » porro omnino improbabile est Christum non suum, sed Joannis baptismum contulisse. — Præterea hæc sententia communis est apud theologos, et vix aliquos invenire est, qui cum Tertulliano et S. Chrysostomo teneant Christum instituisse suum baptismum post suam resurrectionem, quando Apostolis dixit : « Euntes ergo, docete » omnes gentes, baptizantes eos. »

Quonam vero precise tempore peracta fuerit baptismi institutio, difficilius determinatur. — Nonnulli contendunt tunc Baptisma institutum fuisse, cum Christus Nicodemum alloquens dixit. « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu » sancto, non potest introire in Regnum Dei » (*Joan.*, III, 5). — Sed sententia communior asserit Baptismum a Christo institutum fuisse, quando ipse a Joanne baptizatus fuit. Ratio est, inquiunt, quia tunc sacramentum instituitur, quando ejus materia consecratur, designatur forma, et effectus insinuatur : porro, quando Christus in Jordane baptizatus fuit, Baptismi materia, seu aqua carnis Christi contactu consecrata fuit; forma per interventum trium Personarum sanctissimæ Trinitatis designata; ac demum insinuatus est effectus, dum cœli aperti sunt.

Quidquid sit, docent theologi baptismum non fuisse ex præcepto suscipiendum ante passionem et resurrectionem Christi. Ex enim nova veteri succedere debuit; atqui lex vetus ante passionem et resurrectionem Christi obligare non desiit; ergo baptismus non antea fuit de præcepto. Cum vero, cessante lege veteri in morte et resurrectione Christi, Lex

nova statim obligare debuerit, concludendum videtur baptismi obligationem referendam esse ad tempus quod mortem ac resurrectionem Domini consecutum est. — Huic sententiæ suffragari videtur Catechismus Romanus (1).

CAPUT II

DE MATERIA ET FORMA BAPTISMI

Duplex erit articulus : — 1us de materia; — 2us de forma.

ARTICULUS I

De materia Baptismi

Cum duplex distinguatur in singulis sacramentis materia, scilicet remota et proxima, de utraque sigillatim agendum est.

§ I. — De materia remota Baptismi

I. De materia ad validitatem baptismi necessaria.

188. — 12. Errores. Manichæi rejiciebant aquam, utpote opus mali principii. — Jacobitæ, male interpretantes verba S. Joannis (*Luc.*, III, 16) : « Ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto et » *igni*, » præter aquam adhibebant ferrum candens, quo crucis signum in fronte baptizatorum inurebatur. — Flagellantes vero docebant proprium baptizandi sanguinem flagello excusum esse materiam baptismi. — Lutherus opinari videbatur liquorem quemlibet, urgente necessitate, esse sufficientem Baptismi materiam. Beza idem indubitanter asseruit. Audacior

(1) Melius forsan diceretur Christum obivisse triplex stadium in Baptismi institutione, scilicet : — 1. illum perfectissime adumbravit in proprio baptismo per Joannem, sed nullo verbo tunc expressit sacramentum; — 2. vere instituit per verba ad Nicodemum, quæ manifeste constituunt signum efficax gratiæ; — 3. legem universalem baptismi promulgari jussit, quando misit Apostolos dicens : « *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos.* »

Calvinus verba Christi : *Nisi quis renatus fuerit*, decrevit non esse intelligenda ad litteram, sed metaphorice de compunctione cordis. Contra quos omnes statuitur sequens

189. — 13. Assertio : OMNIS et SOLA AQUA NATURALIS est materia remota Baptismi.

EST DE FIDE. Conc. Trid. (sess. 7, can. 2) ait : « Si quis dixerit *aquam veram et naturalem* non esse de necessitate Baptismi, atque ideo verba illa Domini Nostri Jesu Christi : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu S.*, ad metaphoram aliquam detorserit; anathema sit. »

PROB. 1. *Script. S.* (*Joan.*, III, 5) : « Nisi quis renatus fuerit » ex aqua et Spiritu S., non potest introire in regnum Dei. » — (*Eph.*, v, 26) : « Mundans (Ecclesiam) *lavacro aquæ* in verbo » vitæ. » — (*Act.*, VIII, 36, 38) : Eunuchus ait Philippo : « Ecce aqua; quid prohibet me baptizari?... Descenderunt » uterque in aquam, Philippus et eunuchus, et baptizavit » eum. » Unde sic : præfati textus in sensu obvio intellecti aquam veram et naturalem indicant veluti materiam Baptismi. Atqui, juxta regulas hermeneuticæ, in sensu obvio sunt intelligendi, eo quod nec clarioribus textibus, nec Traditioni, nec evidenti rationi ille sensus repugnat; ergo.

PROB. 2. *Auctoritate SS. Patrum*, quorum testimonia innumera sunt et perspicua. Sufficiat appellare S. Augustinum, qui (tract. in *Joan.*, 15, n. 4; *Patr. lat.*, xxxv, 1512) dicit : « Quid est Baptismus Christi? lavacrum aquæ in verbo. *Tolle aquam*, non est Baptismus. Tolle verbum, non est Baptismus. » Huc etiam veniunt testimonia SS. Patrum, qui asserunt Christum baptizatum esse, ut aquas pro Baptismi materia consecraret.

PROB. 3. *Praxi universali Ecclesiæ*, quæ semper Baptismum in aqua administravit, et hanc ad Baptismum valide conferendum ita necessariam habuit, ut eum cum alio liquore collatum invalidum declaraverit. Talem fuisse modum agendi Ecclesiæ, testantur non solum libri rituales et pontificales Latinorum, quotquot supersunt, sed etiam omnia Græcorum euchologia.

Diximus : *Omnis et sola aqua naturalis*, ut excludatur tum aqua *artificialis*, v. g., aqua Coloniensis, tum quilibet alius liquor. Potest autem aqua substantialiter mutari duplici modo : — 1. per *mixtionem* cum tanta quantitate alterius corporis, ut non possit simpliciter dici aqua, v. g., aqua mixta cum notabili quantitate pulveris dicitur lutum, non aqua ; — 2. per *mutationem* sive naturalem sive artificialem in aliud corpus, v. g., in vaporem, in glaciem, in oxygenium et hydrogenium.

Ut autem dignoscatur utrum aqua sit naturalis, necne, magis attendendum est ad communem hominum æstimationem et usum, quam ad asserta physicorum ; Christus enim pro materia Baptismi aquam usualement instituit (1).

190. — 14. Corollaria. — 1. *Materia valida* est : — aqua fontium, puteorum, maris, fluminum, lacuum, stagnorum, cisternarum, pluvialis ; — aqua resoluta ex nive, glacie, vel grandine ; — aqua sulphurea vel mineralis, aqua collecta ex vapore, rore, vel defluens tempore nimbo ex pariete, foliis, etc. ; — aqua turbida, mixta cum alia substantia, modo aqua vere prædominetur, ita ut mixtio aqua dici possit.

2. *Materia invalida* est : — lac, sanguis, lacrymæ, sudor, saliva ; — vinum, oleum, cerevisia, jus densum carnis, etc. ; — lutum, atramentum ; — nix, glacies, pruina et alia similia nondum resoluta.

3. *Materia dubia* est : — Jusculum carnis valde tenue, ptisana, lixivium, cærevisia tenuis, aqua ex sale soluto ; — humor fluens ex vite aliisque plantis (ita Gury post S. Ligorium).

Cæterum in praxi nunquam extra casum necessitatis adhibenda est aqua dubia ; in casu vero necessitatis adhiberi po-

(1) Aqua aptissime electa fuit in materiam baptismi, tum quia est communissima, et ideo maxime accommodata sacramento ubique et omnibus ministrando, tum quia effectibus suis corporalibus mirabiliter exprimit effectus spirituales baptismi : *humiditate* lavat et objicit sensibus ablutionem seu remissionem peccatorum ; *frigiditate* temperat calorem, et significat moderationem æstus concupiscentiæ ; *diaphaneitate* suscipit lumen, et lumen fidei annuntiat (Cfr. S. Thomas, 3, q. 66, a. 3 ; Monsabré, *Exp. du dog. cath.*, 64e confér., 2e p.).

test et debet sub conditione id omne de quo prudenter dici potest : probabiliter est aqua.

II. *De materia ad licitam sacramenti administrationem necessaria.*

191. — 15. Assertio : *Ad licitam Baptismi sive privati sive solemnem administrationem, adhibenda est, si fieri potest, AQUA BENEDICTA in sabbato sancto Paschatis, vel vigilia Pentecostes ejusdem anni.*

PROB. 1. *Praxi Ecclesiae perpetua*, quam ex Apostolis originem habuisse satis legitime infertur ex eo quod illius initium non invenitur in recentiori tempore.

PROB. 2. *Auctoritate Ritualis Romani*, in quo hæc habentur : « Aqua vero solemnem Baptismi sit eo anno benedicta in sabbato sancto Paschatis, vel sabbato Pentecostes. » Imo, si quandoque, cum licentia episcopi, in privatis locis conferatur Baptismus, idem Rituale præscribit, ut « in aqua baptismali de more benedicta » detur.

Dicitur : *Si fieri potest*, quia in casu necessitatis licite ministratur baptismus cum aqua ordinaria ; melius tamen confertur cum aqua simpliciter benedicta quolibet anni tempore.

192. — 16. Quæritur 1. *An præceptum adhibendi aquam benedictam obliget SUB GRAVI?*

RESP. Quidam negant ; sed communis sententia affirmat — sive quia aqua Chrismate delibuta expressius significat unctionem Spiritus S. ; — sive quia solemnitas in consecrando Chrismate, et cura in eodem asservando, gravis obligationis indicia videntur ; — sive quia peccati gravis reus judicari solent tum episcopus qui quotannis in Cœna Domini Chrisma non conficit, tum parochus qui pariter quotannis novas aquas non benedicit ; porro hæc sunt totidem indicia gravem esse obligationem hac utendi aqua.

193. — 17. Quæritur 2. *Quænam præscribantur ab Ecclesia circa AQUAM BAPTISMALEM?*

RESP. Hæc leguntur in Rituali Romano : « Si aqua bene-

dicta tam immunita sit, ut minus sufficere videatur, alia non benedicta admisceri poterit, in minori tamen quantitate. — Si vero corrupta fuerit, aut effluxerit, aut quovis modo defecerit, Parochus in fontem bene mundatum ac nitidum recentem aquam infundat, eamque benedicat, ex formula quæ infra prescribitur (*in fine ejusdem capituli*). — Sed si aqua congelata sit, curetur ut liquefiat : si autem ex parte congelata sit, aut nimium frigida, poterit paululum aquæ naturalis non benedictæ calefacere, et admiscere aquæ baptismali in vasculo ad id parato, et ea tepefacta ad baptizandum uti, ne noceat infantulo. »

Si qui exoptent suos infantes cum aqua e Jordane hausta baptizari, hujusmodi desiderio satisfacere potest parochus, modicam illius aquæ quantitatem cum aqua baptismali miscendo.

Curare debet parochus ut benedicat et reservet quantitatem aquæ facile sufficientem pro omnibus quos baptizandos præsumit, usquedum aqua iterum benedicenda sit. Ita in pluribus decisionibus S. C. Rituum.

§ II. — De materia proxima Baptismi

194. — 18. Status quæstionis. Materia proxima baptismi est ablutio seu applicatio aquæ baptizando; sed illa ablutio triplici modo fieri potest, nempe : per *immersionem*, *infusionem* et *aspersionem*.

Certum est usque ad sæculum decimum tertium in Ecclesia sive Latina, sive Græca, baptismum communiter collatum fuisse per trinam *immersionem*, ita ut ad singularum personarum SS. Trinitatis invocationem corpus mergeretur. — Circa finem sæculi xiv, paulatim neglecto immersionis ritu, in tota Ecclesia Latina invaluit disciplina conferendi baptismum per infusionem, exceptis aliquibus locis, in quibus immersio retenta est. — Baptismus *per aspersionem* ab ipsis Apostolis collatus fuisse traditur; hæc tamen traditio incerta est.

His prænotatis, contra nonnullos schismaticos Græcos asserentes baptismum per infusionem, aut per unam tantum

immersionem collatum, invalidum esse, statuenda est doctrina tenenda; deinde proponuntur quædam monita practica circa modum baptizandi.

I. *Doctrina tenenda circa materiam proximam baptismi.*

195. — 19. Assertio 1^a : *Baptismus valide confertur sive per IMMERSIONEM, sive per INFUSIONEM, sive per ASPERSIONEM.*

PROB. 1. *Script. Sacra*, scilicet ipsis verbis quibus continetur præceptum divinum baptismi : Christus enim ait (*Matth.*, xxviii, 19) : « Euntes, docete... *baptizantes* eos in nomine » Patris et Filii et Spiritus S. ; » porro illa vox *baptizo* significat ablutionem, quæ utique fieri potest, sive per *immersionem*, sive per *infusionem*, sive per *aspersionem*.

PROB. 2. *Praxi Ecclesiæ*. Quod ad baptismum per *'immersionem* attinet, nulla difficultas movetur nec moveri potest, siquidem ille baptizandi modus in universali Ecclesia per duodecim sæcula adhibitus fuit. — Quoad baptismum per *aspersionem*, habetur exemplum Apostolorum, de quo supra. — Tandem quoad baptismum per *infusionem*, certum est illum in maxima parte Ecclesiæ exclusive usitari; porro in hujusmodi dogmatica praxi errare nequit Ecclesia; ergo valet baptismus per *infusionem* datus. Insuper ante sæculum xiv multoties non dabatur baptismus per immersionem, scilicet : — in *periculo mortis*, quando nempe baptizabantur in lecto degentes, qui idcirco *clinici* vocati fuerunt; — in *carcere*, quando martyres Christo lucrabantur socios; nec possibilis erat baptismus per immersionem; — et quoties aderat multitudo baptizandorum infra modicum tempus, vel deficiebat copia aquæ sufficientis ad immersionem (1).

(1) Morem baptizandi per infusionem a primis Ecclesiæ temporibus usurpatum fuisse evidenter demonstrat opusculum recens detectum, cui titulus : Διδαχὴ τῶν δώδεκα Ἀποστόλων. In hoc opusculo, quod peritissimi exeunte primo aut saltem ineunte secundo sæculo exaratum fuisse affirmant, hæc legere est de Baptismo : Ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ὕδωρ ζῶν, εἰς ἄλλο ὕδωρ βάπτισον· εἰ δ' οὐ δύνασαι ἐν ψυχρῷ, ἐν θερμῷ. Ἐὰν δὲ ἀμφοτέρω μὴ ἔχῃς ἔκχεον εἰς τὴν κεφαλὴν τρίς ὕδωρ εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος. — Ex his patet baptismum per infusionem collatum fuisse, quando ob insufficientem aquæ copiam immersio fieri non poterat.

Cæterum triplex ille baptizandi modus æque probatur in Rituali Romano dicente : « Baptismus, licet fieri possit aut per infusionem aquæ, aut per immersionem, aut per aspersionem, primus tamen vel secundus modus, qui magis sunt in usu, pro ecclesiarum consuetudine retineantur. »

PROB. 3. *Ratione theologica*. Ut ait S. Thomas (3, q. 66, art. 7), « aqua assumitur in sacramento baptismi ad usum ablutionis corporalis, per quam significatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri potest per aquam, non solum per modum immersionis, sed etiam per modum aspersionis aut effusionis. Et ideo... potest fieri Baptismus per modum aspersionis vel etiam per modum effusionis (1). »

196. — 20. Assertio 2^a : TRINA *immersio, vel infusio, vel aspersion, non est de necessitate sacramenti, sed præcepti tantum.*

PROB. 1. *Auctoritate S. Gregorii Magni* qui (l. 1 *Epist.*, epist. 43; *Patr. lat.*, LXXVII, 498) ad Leandrum Hispalensem Episcopum hæc scribit : « Reprehensibile esse nullatenus potest infantem in Baptismate vel *ter* vel *semel* mergere, quando et in tribus mersionibus personarum Trinitas, et in *una* potest divinitatis singularitas designari. » Hoc S. Pontificis iudicium suum fecit conc. Toletanum IV, præfatis S. Gregorii verbis hæc addens : « Propter vitandum schismatis scandalum, vel hæretici dogmatis usum, *simplicem* teneamus Baptismi mersionem, ne videantur apud nos qui tertio mergunt, hæreticorum approbare assertionem, dum sequuntur et morem. »

PROB. 2. *Ratione theologica*. Ex præcedenti assertionem constat ad baptismum per se requiri ablutionem aquæ, et quidem de necessitate sacramenti; modum autem ablutionis *per acci-*

(1) Baptismus per infusionem convenienter in Ecclesia Latina substitutus fuit baptismis per immersionem. — 1. ob periculum suffocationis aut gravis nocimenti in immersione infantium; — 2. causa facilius et securius servandi leges pudicitiae et gravitatis in baptismo mulierum; — 3. ob cessationem generalem baptismi adultorum post extinctum gentilismum, et indulgentiam servari solitam erga *clínicos*, quales sunt omnes infantes; — 4. ob periculum corruptionis aquæ et sordium. Circa ritus olim in immersione servatos cfr. D. Chardon (*Curs. compl. Theol.*, t. 20, c. 74).

dens se habere ad sacramentum. Ergo ad valorem sacramenti indifferens est quod ter vel semel fiat.

Nec dicatur trinam immersionem, vel infusionem, aut aspersionem, necessario adhibendam esse ad significandam Trinitatem divinarum personarum, vel ad repræsentandum triduum sepulturæ Christi. Nam respondet Angelicus Doctor (3. q. 66, art. 8, ad 1) : « Significatio Trinitatis fit in baptismo per verba formæ, nec est de necessitate quod significetur Trinitas per usum materiæ... Similiter etiam mors Christi figuratur sufficienter in unica immersione (vel infusione aut aspersione). Triduum autem sepulturæ non est de necessitate salutis nostræ... Et ideo patet quod trina immersio nec ex parte Trinitatis, nec ex parte passionis Christi est de necessitate sacramenti. »

Quamvis vero ad validitatem baptismi certo non necessaria sit trina ablutio, sub gravi tamen requiritur ad licitam hujus sacramenti collationem, præsertim in baptismo solemnî. Ex Rituali Romano, ablutio ita fieri debet ut « trina ablutione caput baptizandi perfundatur vel immergatur in modum crucis, eodem tempore quo verba proferuntur, et idem sit aquam adhibens et verba pronuntians. »

II. *Monita practica circa modum baptizandi.*

197. — 21. I. Quoad baptizandum. *Caput* baptizandi abluï debet, et quidem ita ut aqua *immediate* tangat corpus. Ratio est quia ex una parte caput est pars principalis corporis, et ex altera parte non vere ablueretur baptizandus, si aqua non *immediate* corpus tangeret.

Attamen probabilius valeret baptismus, si ablutio fieret in alia parte, præsertim in pectore, in scapulis. Unde, urgente necessitate, si in capite fieri non possit, in alia parte fieri debet; sed baptismus sic dubie collatus postea sub conditione iterandus est. Ita Rituale Romanum, in quo hæc leguntur : « Si infans aliud membrum (ac caput) emiserit, quod vitalem indicet motum, in illo, si periculum impendat, baptizetur; et tunc, si natus vixerit, erit sub conditione baptizandus. »

At certo non valeret baptismus, si aqua solas vestes bapti-

zandi tangeret; si solos capillos, valde dubius esset. Unde si caput aliqua operiatur scabie, ut sæpe accidit, curandum est ut aqua supra frontem aliquantulum fluat; secus, dubius esset baptismus.

198. — 22. II. Quoad materiam. Adhibenda est sufficiens aquæ quantitas ut baptizandus vere abluatur. Quidam tenent ad abluendum non sufficere unam aut alteram guttam; dum alii dicunt probabiliter adesse ablutionem, modo aquat fluat. Cum sit dubia posterior sententia, sic baptizatus in necessitate est rebaptizandus sub conditione. Ita Billuart.

Graviter ergo increpandus esset qui baptizare præsumeret applicando digitum prius aqua intinctum. Cavendum tamen est ne nimia effundatur aquæ quantitas, præsertim in hieme, quia talis effusio aquæ frigidæ perniciosa esse potest tenello parvulo, et parentes juste contristat.

199. — 23. III. Quoad ministrum. Ablutio fieri debet *per ejus actionem*; alioquin non vere diceret: *Ego te baptizo*.

Hinc, si quis videns puerum cadentem aut ab alio projectum in flumen, verba formæ proferret, certo nullum esset sacramentum, quia vere non ablueret. Secus autem, si ipse infantem aquæ e tecto defluenti submitteret, formam proferendo, quia vere illum ablueret.

Invalidus esset etiam baptismus, si quis nive vel glacie, a ministro quidem applicata, sed in corpore tantum baptizati resoluta, ablueretur; nam in hoc casu ablutio non fit a ministro, sed ab ipso baptizando, cujus calor aquam e nive vel glacie educit et fluere facit. Nec potest dici quod ablutio est etiam a ministro: hic enim non infudit aquam, sed nivem tantum applicavit, et ideo non usus est vera materia.

ARTICULUS II

De forma baptismi

200. — 24. Recensentur errores. Circa baptismi formam erraverunt plures hæretici, sed præsertim: — 1. Gnostici, qui baptizabant *in nomine Patris ignoti universorum, in veritate,*

matre omnium, in eo qui in Jesum descendit, etc...; — 2. Montanistæ, qui baptismum conferebant in nomine Patris et Filii et Montani *et Priscillæ*; — 3. Sabelliani exprimentes in collatione baptismi hæresim Sabellii, asserentis unicam esse in Deo personam; — 4. Novatores sæculi decimi sexti, qui, etsi formam Ecclesiæ generatim retinuerint, erroneas tamen sententias proposuerunt, dicendo vel nullam certam formam requiri, vel saltem formam consuetam non esse necessariam, vel invocationem trium personarum SS. Trinitatis non adhiberi, nisi velut instructionem fidei pro baptizandis, quæ proinde aliis verbis suppleri possit.

201. — 25. Enuntiatur forma baptismi. Apud Latinos forma baptismi est : EGO TE BAPTIZO IN NOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI. — Apud Græcos : BAPTIZATUR, vel BAPTIZETUR SERVUS CHRISTI N. IN NOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI.

His præmissis, in duplici paragrapho dicetur : — 1. de legitimitate utriusque formæ baptismi; — 2. de partibus essentialibus in utraque forma.

§ I. — **De legitimitate formæ baptismi tum apud Latinos tum apud Græcos adhibitæ**

202. — 26. Assertio : UTRAQUE *forma baptismi* LEGITIMA est.

PROB. 1. *Ex conc. Flor.*, in decreto ad Armenos, ubi hæc leguntur : « Forma (hujus sacramenti, videlicet baptismi) est : *Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*. Non tamen negamus quin et per illa verba : *Baptizetur talis servus Christi in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*, verum perficiatur sacramentum. »

PROB. 2. *Ex praxi utriusque Ecclesiæ*, Latinæ et Græcæ, quæ suum ritum servat, quin una contra aliam propter hoc litem moveat.

PROB. 3. *Ratione theologica*. Ratio decretoria sumitur e voluntate Christi, quæ innotescit ex praxi et definitionibus Ecclesiæ, et colligitur ex verbis, quibus Christus baptismi ritum apostolis

tradidit, dicendo : « Euntes, docete omnes gentes, baptizantes » eos *in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.* »

Adest insuper hæc convenientia : omnino decet ut in sacramento baptismi exprimatur causa illius instrumentalis, per quam perficitur exterius sacramentum, et principalis, ex qua tota virtus sacramenti derivatur. Atqui in utraque forma hæc duo exprimuntur ; nam per verba : *ego te baptizo*, vel *baptizetur talis servus Christi*, exprimitur actio causæ instrumentalis ; et per ista : *In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*, exprimitur causa principalis. Ergo utraque forma legitima est et substantialiter eadem.

§ II. — De partibus essentialibus in forma baptismi

203. — 27. Status quæstionis. In forma baptismi quatuor exprimuntur, nempe : — 1. persona baptizantis per vocem *ego* in forma Latinorum ; — 2. actio baptizandi, per vocem *baptizo* vel *baptizatur* ; — 3. persona *baptizati* per vocem *te* vel *servus Christi* ; — 4. invocatio SS. Trinitatis per voces : *In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.*

Porro, juxta omnes, persona baptizantis exprimitur æquivalenter in verbo *baptizo* vel *baptizatur* ; et ideo vox *ego* certo non pertinet ad essentiam.

Sed quæstio est utrum exprimi debeant ad validitatem tum actio baptizandi, tum subjectum baptizandum, tum invocatio distincta trium personarum SS. Trinitatis.

204. — 28. Assertio 1^a : *Actio baptizandi exprimi debet ad validitatem baptismi.*

PROB. 1. *Auctoritate Alexandri III*, qui rem expresse definiuit his verbis : « Si quis puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, et non dixerit : *Ego te baptizo* in nomine Patris, etc., non est puer baptizatus. » Illam definitionem confirmavit Alexander VIII, propositionem contradictoriam damnando.

PROB. 2. *Ex constanti et perpetuo usu Ecclesiæ* tam Latinæ quam Græcæ, semper adhibentis in collatione baptismi verba quibus exprimitur actio baptizandi.

PROB. 3. *Ratione theologica*, quam indicat D. Thomas (3 p., q. 66, art. 5, ad 2) : « Quia ablutio hominis in aqua propter multa fieri potest, oportet quod determinetur in verbis formæ ad quid fiat; quod quidem non fit per hoc quod dicitur : *in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*, quia omnia in tali nomine facere debemus (*Coloss.*, III, 17). Ed ideo, si non exprimaturs actus baptismi vel per modum Latinorum vel per modum Græcorum, non perficitur sacramentum. »

205. — 29. Assertio 2^a : *Persona baptizandi exprimi debet ad validitatem baptismi.*

PROB. Forma debet significare id quod in sacramento peragitur; in sacramento autem applicatur materia subjecto determinato, quod non significatur, dicendo simpliciter : *Baptizo* aut *Baptizatur*. Ergo.

Præterea actus baptismi non sufficienter exprimi videtur, nisi determinetur per subjectum circa quod versatur. Ergo.

Denique id innuunt verba Christi ad Apostolos : *Baptizantes eos*. Ergo.

206. — 30. Assertio 3^a : *Expressio distincta singularum personarum SS. Trinitatis requiritur ad validitatem baptismi.*

PROB. 1. *Scriptura Sacra*, ipsis verbis quibus Christus ritum baptizandi apostolis præscribens, jubete eos baptizare *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti*.

PROB. 2. *Traditione constanti Ecclesiæ*, quæ semper judicavit hanc distinctam personarum divinarum expressionem, vi institutionis Christi, esse de necessitate sacramenti, ita ut rebaptizandos judicet et jubeat aliter baptizatos.

PROB. 3. *SS. Patribus*, qui unanimi ore illud profitentur; sic S. Ambrosius de catechumeno dicit (*De Myst.*, cap. 4, n. 20; *Patr. lat.*, xvi, 394) : « Nisi baptizatus fuerit *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti*, remissionem non potest accipere peccatorum. »

Confirmatur ratione theologica quam affert Angelicus Doctor (3, q. 66, a. 6) : « Sacramenta, inquit, habent efficaciam ab institutione Christi; et ideo, si prætermittatur aliquid eorum quæ Christus instituit circa aliquod sacramentum, efficacia

caret, nisi ex speciali dispensatione ejus qui virtutem suam sacramentis non alligavit. Christus autem instituit sacramentum Baptismi dari cum invocatione Trinitatis. Et ideo quidquid desit ad *plenam* invocationem Trinitatis, tollit integritatem Baptismi. »

207. — 31. Corollaria. Ex dictis duo corollaria defluunt, nempe : 1. Invalidus esset, *probabilius* saltem, baptismus sub hac forma collatus : *Ego te baptizo in nomine SS. Trinitatis, vel in nomine trium personarum divinarum.* Ratio patet ex dictis.

Tenent plures cum S. Thoma non valide confici baptismum in nomine *Genitoris, Geniti et Procedentis ab utroque*, eo quod sic communiter non appellantur personæ divinæ. Sed contraria sententia Cajetani et aliorum pluribus videtur vera, quia ista nomina in Ecclesia usurpantur ut synonyma communium, nec ullo modo sensum vitiant.

Disputant etiam theologi utrum præpositio *in* et conjunctio *et* pertineant ad essentiam formæ. Negandum videtur, saltem *probabilius*, tum de præpositione *in*, tum de conjunctione *et*, eo quod earum ommissio integrum relinquit sensum; at certe valeret baptismus si verbum *et* ante *Filii* tantum omitteretur, cum ex praxi universali conjunctio soleat non exprimi nisi ultimo loco.

208. — 32. 2. Pariter invalidus esset baptismus collatus *in nomine Christi*, sine invocatione aliarum personarum SS. Trinitatis. Ratio eadem est ac supra.

Sed quæstio orta est inter theologos utrum aliquando ab Apostolis, *ex divina dispensatione*, in *solo nomine Christi* collatus fuerit baptismus.

Plures, inter quos Magister Sententiarum, V. Beda, S. Thomas, Scotus, sententiam affirmantem tenuerunt, præsertim innixi variis Scripturæ locis, in quibus legimus multos baptizatos fuisse in nomine Christi. Sic, v. g., (*Act.*, viii, 12) legitur : « *In nomine Jesu Christi* baptizabantur viri et mulieres. » (*Ibid.*, viii, 16) : « Baptizati tantum erant *in nomine Domini Jesu.* »

Sed, juxta sententiam communem SS. Patrum et recentium theologorum, Apostoli *in nomine* Jesu baptizasse dicendi sunt, quatenus in fide, virtute et auctoritate Christi, ac baptismo ab eo instituto, non baptismo Joannis, baptizabant; vel etiam quatenus nomen Domini Nostri Jesu Christi in forma baptismi proferebant, at non exclusis nominibus Patris et Spiritus sancti.

Præterea summa temeritas est supponere Apostolos, quibus personaliter intimata erat lex baptizandi in nomine *Patris et Filii et Spiritus Sancti*, huic legi derogasse, vel dispensationem postulasse.

CAPUT III

DE BAPTISMI EFFECTIBUS

---

209. — 33. Præter characterem, de quo in præcedenti Tractatu satis dictum fuit, duo sunt præcipui effectus baptismi, nempe remissio peccati et gratia animæ infusa. De utroque breviter agendum est, et deinde colliguntur quidam effectus secundarii ex caractere præsertim defluentes.

ARTICULUS I

De remissione peccati per baptismum

Peccatum duplex est, *originale* et *actuale* seu *personale*. — Præterea in peccato distingui debent ipsa culpa et poena pro culpa subeunda, seu reatus culpæ et reatus poenæ.

His præmissis, sint assertiones sequentes :

210. — 34. Assertio 1^a : *Baptismus remittit* PECCATUM ORIGINALE et OMNE peccatum ACTUALE.

EST DE FIDE. In symbolo Constantinopolitano legitur: « Confitetur unum Baptisma *in remissionem peccatorum*. » — Concilium Florentinum ait : « Hujus sacramenti effectus est re-

missio omnis culpæ originalis et actualis. » — Conc. Trid. (sess. 5, can. 5) ait : « Si quis per Domini nostri Jesu Christi gratiam, quæ in Baptismate confertur, *reatum originalis peccati remitti* negat... anathema sit. »

PROB. 1. *Script. Sacra.* Legitur (*Act.*, II, 38) : « Baptizatur » unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, *in remissionem » peccatorum vestrorum.* » — (*Act.*, XXII, 16) : « Baptizare, » et *ablue peccata tua.* » — (*Eph.*, V, 26) : « *Mundans* lavacro » aquæ in verbo vitæ. » Unde sic : Ex his textibus baptismus fuit institutus in remissionem peccatorum, abluit peccata, mundat animam; porro hæc agere nequit, quin omne peccatum, sive originale, sive actuale, tollat; ergo.

PROB. 2. *SS. Patribus.* Tertullianus (*De Bapt.*, c. 1; *Patr. lat.*, I, 1197) ait : « Felix Sacramentum aquæ nostræ, qua *abluti delictis pristinæ cæcitat*is in vitam æternam liberamur. » — S. Augustinus (*de Symbolo ad catechum.*, serm. 3, c. 10; *Patr. lat.*, XL, 659) : « *Omnia prorsus delicta delet* sanctum Baptisma, et originalia et propria, dicta, facta, cogitata, cognita, incognita, omnia dimittuntur. »

211. — 35. Assertio 2^a : *Baptismus remittit OMNEM POENAM peccato debitam, sive æternam, sive temporalem.*

EST DE FIDE. Conc. Florent. ait : « Hujus sacramenti effectus est remissio omnis culpæ originalis et actualis, *omnis quoque pœnæ quæ pro ipsa culpa debetur.* » — Conc. Trid. (sess. 5, can. 5) : « In renatis nihil odit Deus : quia nihil est damnationis, iis qui vere consecuti sunt cum Christo per baptismum in mortem..., innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, ita ut *nihil prorsus* eos ab ingressu cœli *remoretur*... Si quis autem contrarium senserit, anathema sit. »

PROB. 1. *SS. Patribus.* S. Augustinus (*de Peccat. mer. et remis.*, l. 2, c. 28, n. 46; *Patr. lat.*, XLIV, 179) dicit : « Si continuo (post Baptismum) consequatur ab hac vita emigratio, non erit omnino quod obnoxium hominem teneat, *solutis omnibus quæ tenebant.* » — Innocentius III (*Elucid. in Psal. pœnit.*; *Patr. lat.*, CCXVII, 1064) : « Sacramentum Baptismi, si

digne sumatur, liberat *omnino* a culpa pariter et *a pœna*. »

PROB. 2. *Praxi Ecclesiæ*, quæ nullam satisfactionem baptismatis imponit. Quæ enim imposita fuerunt catechumenis preces, vigiliæ ac jejunia, hæc per modum præparationis et tanquam indicia veræ conversionis inducta fuerunt, nunquam vero post baptismum præcepta sunt.

CONFIRMATUR *ratione probabili*. Equidem non alia esse potest causa, cur per baptismum tollatur omnis pœna peccato debita, quam voluntas Christi; sed auctores varias adducunt congruentias: scilicet — 1. quia per hoc sacramentum homo commoritur Christo et in eo resurgit, ideo per illud perfectissime applicatur passio Christi, quantum unicuique necesse est ad plenam totius pœnæ remissionem; — 2. peccata ante baptismum commissa, videntur ex quadam ignorantia et infirmitate profecta, quia tunc nondum homo est illuminatus a Deo, nec baptismi gratiam est consecutus, et ideo decuit ea facilius remitti, quoad omnem pœnam; — 3. Tandem baptismus et janua ad Ecclesiam, et quasi fundamentum illius, quam Christus cupit esse purissimam et sine macula et ruga; non immerito igitur voluit ut omnes qui ingrediuntur Ecclesiam, per hoc sacramentum perfectissime mundarentur (Cf. S. Thomas, *c. Gentes*, l. 4, c. 59).

Exinde merito infertur hominem qui ex hac vita decederet statim post baptismum receptum sine ullo obice, id est, sine affectu ad aliquod veniale, antequam aliquam culpam committeret, sine ulla mora cœlum ingressurum fore et beatitudinem accepturum; nihil enim damnationis in eo est (Cf. Suarez, *de Bapt.*, disp. 26, sect. 1).

212. — 36. Assertio 3^a: *Baptismus* NON TOLLIT POENALITATES *præsentis vitæ*.

Vix probatione indiget hæc assertio, quippe quæ universali et perpetua experientia comprobatur; subijcitur enim fami, siti, morbis, morti, concupiscentiæ, etc.

Juxta S. Thomam (3, q. 69, art. 3) baptismus non aufert illas poenalitates in præsentī vita, Deo sic fieri volente, propter tria:

« *Primo* quidem, quia per Baptismum homo incorporatur,

Christo et efficitur membrum ejus, ut supra dictum est. Et ideo conveniens est, ut id agatur in membro incorporato, quod est actum in capite; Christus autem a principio conceptionis suæ fuit plenus gratia et veritate; habuit tamen corpus passibile, quod post passionem et mortem est ad vitam gloriosam resuscitatum. Unde et Christianus in baptismo gratiam consequitur, quantum ad animam, habet tamen corpus passibile, in quo pro Christo possit pati; sed tandem resuscitabitur ad impassibilem vitam. Unde Apostolus dicit (*Rom.*, viii, 11): « Qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra propter inhabitantem » Spiritum ejus in vobis... »

» *Secundo*, hoc est conveniens propter spirituale exercitium, ut videlicet contra concupiscentiam et alias passibilitates pugnans homo, victoriæ coronam acciperet...

» *Tertio*, hoc fuit conveniens, ne homines ad Baptismum accederent propter impassibilitatem præsentis vitæ, et non propter gloriam vitæ æternæ. »

Addit Suarez (in 3 p. S. Thomæ, *de Bapt.*, p. 69, a. 3), remanere prædictas pœnalitates — ut hinc appareat, in quid veluti pondere suo proclivis sit vitiosa natura, et quanta ope, ut hinc liberetur, indigeat; — ut homo in hac vita semper secum ferat testimonium sui lapsus, et quantum Deus superbis resistat (Cf. etiam Catech. *Rom.*, *de Bapt.*, n. 48).

Prædicti defectus, nempe ignorantia, concupiscentia seu fomes peccati, passiones naturam alterantes et mors, haud immerito dicuntur *pœnalitates*, etsi ex natura oriantur, et in notione status naturæ puræ comprehendantur, saltem in aliquo gradu. In statu innocentiae nullatenus erant, sed virtute doni integritatis; igitur, amisso integritatis dono per peccatum originale, iis in statu naturæ lapsæ subijcitur in pœnam peccati originalis. Unde, ut distinguantur a pœnis quæ propter peccata personalia incurruntur, a theologis nomine *pœnalitatum* designantur.

ARTICULUS II

De gratia per baptismum collata

Etsi nonnulla ea de re in tractatu *de Sacramentis in genere* obiter dicta fuerint, opportunum tamen est in triplici assertionem exponere quæ ad gratiam baptismalem spectant.

213. — 37. Assertio 1^a : *Baptismus confert GRATIAM SANCTIFICANTEM primam cum virtutibus et donis ei annexis.*

EST DE FIDE. Concilium Trident. (sess. 5, can. 5) de baptizatis ita loquitur : « Veterem hominem exuentes, et novum induentes, qui secundum Deum creatus est, *innocentes, immaculati, puri*, innoxii ac *Deo dilecti* effecti, sunt hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. » Item (sess. 6, cap. 7) dicit « sacramentum Baptismi esse causam instrumentalem justificationis, quæ non est sola peccatorum remissio, sed et *sanctificatio, et renovatio interioris hominis, per voluntariam susceptionem gratiæ et donorum.* »

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* (I Cor., vi, 11) : « *Abluti estis, sanctificati estis, justificati estis.* » (Tit., iii, 5, 7) : « *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti... ut justificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.* » (Ephes., v, 26) : « *Mundans* lavacro aquæ in verbo vitæ. » (Marc., xvi, 16) : « *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit.* » Unde sic : Illud quod abluit, mundat, sanctificat, justificat, hominem ita renovat, ut hæres sit vitæ æternæ, denique salutem procurat, confert gratiam sanctificantem. Atqui tales sunt effectus baptismi. Ergo.

PROB. 2. *Traditione.* SS. Patres mirum in modum hunc baptismi effectum describunt. Hæc habet S. Gregorius Naz. (Orat. 40, n. 3; Patr. græc., xxxvi, 362) : « Baptismus *splendor* est animarum, vitæ in melius mutatio... *Verbi participatio*... vehiculum ad Deum, peregrinatio cum Christo, fidei adminiculum, mentis perfectio » — S. Chrysostomus (*de Compunct.*, lib. 1, n. 8; Patr. græc., xlvii, 407) ait nos in *baptismo divina potiri gratia, ac Spiritus participes effici.*

PROB. 3. *Rationibus theologicis.* — 1. Sic argumentatur S. Thomas (3, q. 69, art. 4) : « Ad hoc Baptismus valet, ut baptizati Christo incorporentur, ut membra ejus. A capite autem Christo, in omnia membra ejus gratiæ et virtutis plenitudo derivatur, secundum illud Joan. (1, 16) : « *De plenitudine ejus omnes nos accepimus.* » Unde manifestum est, quod per baptismum aliquis consequatur gratiam et virtutes. »

2. Baptismus est sacramentum novæ Legis; ergo confert gratiam sanctificantem.

3. Tandem baptismus institutus est ad remittendum peccatum originale et etiam actualia, si cum illo conjuncta sint. Sed peccatum originale et actuale non remittuntur sine infusione gratiæ sanctificantis in animam hominis. Ergo baptismus infundit gratiam et habitus supernaturales qui gratiam comitantur.

NEC DICATUR illud quidem verum esse de adultis, minime vero de parvulis, qui non videntur capaces virtutum, quarum actus exercere non possunt, neque earum infusioni consentire valent, cum tamen Conc. Trid. asserat justificationem fieri per *voluntariam* susceptionem gratiæ et donorum.

Hoc falsum demonstratur, — tum quia pueri sicut et adulti in baptismo efficiuntur membra Christi; unde necesse est quod a capite recipiant influxum gratiæ et virtutum; — tum quia alias pueri decedentes post baptismum, non pervenirent ad vitam æternam, nec baptismus eis profecisset ad salutem.

Si vero infantes inhabiles sint ad actus virtutum, animadvertatur illam impotentiam operandi non provenire ex defectu habituum, sed ex impedimento corporali; nec proinde impedit quin in ipsis a Deo infundantur hujusmodi virtutes, sicut ratio ipsis in creatione data est, quamvis nondum possint ratiocinari. — Neque refert quod non possint propria voluntate consentire ut justificentur; sufficit enim quod susceptio illa gratiæ et virtutum ipsis voluntaria sit voluntateceptorum et ministri, qui pro eis agunt in spiritualibus, sicut parentes et tutor in temporalibus.

214. — 38. Assertio 2^a : *Gratia baptismi est proprie gratia REGENERATIONIS.*

PROB. 1. *Scriptura Sacra*. Legitur (*Joan.*, III, 5) : « Nisi quis » *renatus fuerit* ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire » in regnum Dei. » (*Gal.*, III, 26, 27) : « Omnes enim *fili*i Dei » estis per fidem, quæ est in Christo Jesu; quicumque enim » in Christo baptizati estis, Christum induistis. » (*Tit.*, III, 5) : « Salvos nos fecit per *lavacrum regenerationis*. » Porro ex his textibus et similibus, in quibus Scriptura testatur baptizatos ex Deo *generari, nasci, renasci, filios Dei fieri*, evidenter patet gratiam baptismalem veram generationis spiritualis rationem habere. Ergo.

PROB. 2. *Auctoritate SS. Patrum*, qui mirabiles baptismi effectus describendo peculiariter celebrant spirituales hominis regenerationem. S. Chrysostomus (*Catech. ad illum.* 1, n. 3; *Patr. græc.*, XLIX, 227) ait : « Cur, inquires, si peccata nobis omnia lavacrum remittit, non lavacrum remissionis peccatorum, non lavacrum purgationis, sed lavacrum *regenerationis* vocatur? Quia non solum nobis peccata remittit, neque solum delicta purgat, sed ita id præstat ac si *denuo generati essemus*. » Suffragatur S. Augustinus (*Enchir.*, c. 64, n. 17; *Patr. lat.*, XL, 262) : « Baptismatis munus contra peccatum originale donatum est, ut quod generatione attractum est, *regeneratione* detrahatur. »

3. *Ratione theol.* Hæc est generationis vera ac propria notio ut det genito *primum esse et vivere*. Atqui conferre homini primum esse et vivere supernaturale adeo proprium est baptismo, ut nec de pœnitentiæ sacramento, quo homo, post amissam vitam supernaturalem, Deo reconciliatur, prædicari possit; nec ipsi caritati perfectæ, nisi quatenus baptismi votum includit, ejusque locum tenet, adscribi valeat. Ergo.

215. — 39. Assertio 3^a : *Gratia baptismi ordinem habet ad AUXILIA SPECIALIA, quibus vita christiana recte instituitur.*

Hoc constat argumentis quibus demonstratum est in Tractatu præcedenti omnia sacramenta novæ Legis producere gratiam sacramentalem specialem, quæ secum fert jus ad auxilia specialia suo tempore conferenda ad finem uniuscujusque sacramenti consequendum.

Re quidem vera, per baptismum efficimur membra Christi et Ecclesiæ, et capaces aliorum sacramentorum. Atqui necessaria sunt auxilia specialia ad ferendum Christi jugum fortiter et suaviter, et ad digne accedendum ad cætera sacramenta. Ergo baptismus confert jus ad illa auxilia suo tempore recipienda.

Gratia sacramentalis baptismi est ergo — ratione *sui gratia habitualis regenerativa*; — ratione vero *auxiliorum actualium* eam consequentium, est *conservativa* regenerationis, et *dispositiva* ad dignam susceptionem cæterorum sacramentorum.

ARTICULUS III

De effectibus Baptismi ex characterē defluentibus

Quatuor sunt effectus Baptismi ratione characteris, scilicet :

216. — 40. Primus effectus. *Per characterem baptismi homo incorporatur Ecclesiæ.* Hoc unanimi ore profitentur Patres, qui baptismum Ecclesiæ januam appellant; hoc testatur Catechismus Rom. his verbis : « Baptismus veluti *janua* est qua in Christianæ vitæ societatem ingredimur » (p. II, c. 2, n. 4).

217. — 41. Secundus effectus. *Per characterem baptismalem homo Ecclesiæ fit subditus, ac proinde illius leges servare tenetur.* Potestas enim legislativa, quam Christus Ecclesiæ suæ commisit, extenditur ad omnes christianos; porro homo baptizatus est indelebiter christianus, vi characteris indelebilis. Unde S. Paulus (*Hebr.*, XIII, 17) ait : « Obedite præpositis vestris et » subiacete eis. »

218. — 42. Tertius effectus. *Character baptismalis facit hominem idoneum ad cætera sacramenta suscipienda, et bona Ecclesiæ communia participanda.* Nam illum cooptat in societatem ecclesiasticam, et eo ipso ei confert participationem bonorum quæ fidelium cœtui Christus exclusive largitus est. Unde S. Paulus (*I Cor.*, XII, 13, 26) scribit : « In uno spiritu omnes »

» nos in unum corpus baptizati sumus... Et si quid patitur
 » unum membrum, compatiuntur omnia membra; sive gloria-
 » tur unum membrum, congaudent omnia membra. »

219. — 43. Quartus effectus. *Per characterem baptismalem homo Dei servitio mancipatur.* Fieri enim non potest baptizatum Christi regis insignia gerere, quin ei, et quidem soli, inservire teneatur. Unde, ante baptismum, diabolo ejusque pompis ac operibus renuntiare jubetur, ut ereptus de potestate tenebrarum et translatus in regnum filiorum Dei, in perpetuum ejus servitio obstringatur.

CAPUT IV

DE MINISTRO BAPTISMI

---

220. — 44. Duplici modo baptismus confertur, nempe *solemniter*, servando omnes ritus tum a Christo, tum ab Ecclesia statutos; vel *sine solemnitate*, in casu necessitatis, servando tantum ritus essentielles. Ideo distinguitur *minister solemnitatis* seu baptismi sollemnis, et *minister necessitatis* seu baptismi non sollemnis, qui dicitur etiam privatus. Dicendum est igitur in duplici articulo — 1. de ministro baptismi sollemnis; — 2. de ministro baptismi privati.

ARTICULUS I

De ministro baptismi sollemnis

221. — 45. Minister baptismi sollemnis iterum duplex est, ordinarius et extraordinarius. — *Ordinarius* ille est qui vi ordinationis suæ principaliter deputatus est ad baptizandum solemniter. — *Extraordinarius* ille est qui deputari potest ad baptizandum solemniter, sed ex speciali delegatione tantum. Uterque determinandus est in duplici assertionem.

222. — 46. Assertio 1^a: OMNES PRESBYTERI sunt ministri ordi-

narii baptismi sollemnis; sed extra necessitatem SOLI EPISCOPI ET PAROCHI aut sacerdotes RITE DELEGATI licite baptizant.

PROBATUR PRIMA PARS, nempe *omnes presbyteros esse ministros ordinarios baptismi sollemnis,*

1. *Auctoritate Eugenii IV* in decreto ad Armenos : « Minister hujus sacramenti est *sacerdos*, cui *ex officio* competit *baptizare*. » Ex adjunctis manifestum est agi in decreto de ministro ordinario sollemnitis.

2. *Praxi Ecclesiæ*. In libro 3 Constitutionum apostolicarum legitur (c. 11) : « Neque reliquis clericis potestatem baptizandi facimus... nisi tantum episcopis et *presbyteris*, ministrantibus diaconis. » — Item in decreto Gratiani (cap. *Constat*, 19, dist. 4, de *Consecratione*) : « Constat Baptisma *solis sacerdotibus* esse tractandum. »

Quamvis presbyteri sint baptismi sollemnis ministri ordinarii, possunt tamen episcopi, in quibusdam casibus, illius sacramenti administrationem sibi reservare, quia auctoritate et dignitate sunt presbyteris eminentiores, et soli jure divino curam pastorem agunt.

PROB. 2^a PARS, scilicet *extra necessitatem solos episcopos et parochos aut sacerdotes rite delegatos licite baptizare,*

1. *Rituali Rom.*, in quo legitur : « Legitimi baptismi minister est parochus, vel alius sacerdos a parochus vel ab Ordinario loci delegatus; » necnon *praxi universali Ecclesiæ*.

2. *Ratione theologica*. Ille solus habet jus baptizandi, qui curam habet animarum, ad quam manifeste pertinet baptismus; atqui soli episcopi et parochi eorumque adjutores habent curam animarum. Ergo.

Hinc — 1. nec episcopus, nec parochus, absque delegatione etiam in sua diœcesi vel parochia, alienos licite baptizare possunt; nec etiam decet baptizare proprios subditos in aliena diœcesi vel parochia sine licentia saltem rationabiliter præsumpta superioris loci.

2. Peccant parentes qui sine licentia sui parochi vel episcopi infantes suos alieno sacerdoti offerunt baptizandos.

At, ex consuetudine, advenæ vel peregrini filius baptizari

potest in parochia in qua natus est. Attamen si mulier casu pareret in loco a domicilio suo parum distante, parochus requirere posset ut proles in propria parochia baptizaretur.

223. — 47. Assertio 2^a : *DIACONUS est minister baptismi solemnis, sed EXTRAORDINARIUS tantum.*

PRIMA PARS, nempe *Diaconum esse MINISTRUM baptismi sollemnis*, probatur

1. *Ex Pontificali*, in quo legitur : « *Diaconum oportet ministrare ad altare, baptizare;* » ergo est minister saltem extraordinarius.

2. *Ex Actibus Apostolorum* (VIII, 26-38) in quibus describitur baptismus eunuchi Candacis reginæ Æthiopum, a Philippo diacono.

3. *Ex annalibus ecclesiasticis*, qui baptismum a diaconis collatum fuisse non semel referunt.

SECUNDA PARS, videlicet *diaconum nonnisi EXTRAORDINARIUM ministrum esse*, probatur

1. *Jure canonico*. Gelasius Papa (decret. 1. p., c. 13, dist. 93) ait : « *Diaconi absque episcopo vel presbytero baptizare non præsumant, nisi, prædictis fortassis ordinibus longius constitutis, necessitas extrema compellat.* »

2. *Auctoritate Catechismi Romani* dicentis (p. 2, de *Baptismo*, n. 22) : « *Secundum ministrorum locum obtinent diaconi, quibus sine episcopi aut sacerdotis concessu non licere hoc sacramentum administrare, plurima SS. Patrum decreta testantur* » (1).

224. — 48. Corollaria. Hinc diaconus, qui absque delegatione et extra necessitatem solemniter baptizaret, peccaret mortaliter. — In casu necessitatis potestne diaconus, absente parochi,

(1) S. Thomas (3, q. 67, a. 1) hanc convenientiæ rationem addit : « *Dicendum quod sicut cœlestium ordinum proprietates et eorum officia ex eorum nominibus accipiuntur, ita etiam ex nominibus ecclesiasticorum ordinum accipi potest, quid ad unumquemque pertineat ordinem. Dicuntur autem diaconi quasi ministri, quia videlicet ad diaconos non pertinet aliquod sacramentum principaliter et quasi ex proprio officio præbere, sed adhibere ministerium aliis majoribus in sacramentorum exhibitione.* »

ex delegatione præsumpta, solemniter baptizare? affirmat Billuart contra S. Ligorium (lib. 6, n. 116).

Delegatio baptizandi solemniter non solet concedi diacono nisi in necessitate, v. g., ob infirmitatem parochi, multitudinem baptizandorum, aliave munia sacerdotalia, quæ sine gravi incommodo differri non possunt, ut concio mox habenda, administratio aliorum sacramentorum moribundo.

Hæc delegatio, ex jure communi, dari potest ab episcopo vel a parochio : at, ex usu in plerisque saltem Galliarum diocesisibus recepto, episcopo reservatur.

ARTICULUS II

De ministro baptismi privati

225. — 49. Assertio : OMNIS CREATURA HUMANA, *rationis compos, potest valide et licite baptizare, urgente necessitate.*

PROB. 1. *Auctoritate Conciliorum.* Concilium Lateranense IV ait : « Sacramentum baptismi a quocumque rite collatum proficit ad salutem. » — Concilium Flor., in decreto ad Armenos : « In casu necessitatis non solum sacerdos vel diaconus, sed etiam laicus vel mulier, imo etiam paganus et hæreticus baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiæ et facere intendat quod facit Ecclesia. »

PROB. 2. *Rituale Rom. :* « Quoties infans aut adultus versatur in vitæ periculo, potest sine solemnitate a quocumque baptizari in qualibet lingua » (1).

Attamen inter plures qui in necessitate possent baptizare, Rituale Romanum hunc statuit ordinem : « Si adsit sacerdos, diacono præferatur, diaconus subdiacono, clericus laico, et vir fœminæ, nisi pudoris gratia deceat fœminam potius quam virum baptizare..., vel nisi melius fœmina sciret formam et

(1) Rationem convenientiæ exponit S. Thomas (3, q. 67, a. 3) dicens : « Ad misericordiam ejus qui vult omnes homines salvos fieri, pertinet ut in his quæ sunt de necessitate salutis homo de facili remedium inveniat. Inter omnia autem sacramenta, maximæ necessitatis est baptismus, qui est regeneratio hominis ad vitam spiritualem... Et ideo institutum est, ut... minister baptismi sit etiam quicumque non ordinatus. »

modum baptizandi. Quapropter curare debet parochus, ut fideles, præsertim obstetrices, rectum baptizandi ritum probe teneant et servant. »

Circa hunc ordinem advertendum est : — laicum fidelem eligendum esse loco presbyteri hæretici vel excommunicati ; — prætermittere presbyterum, etiam consentientem, videri peccatum grave, quia est minister ordinarius baptismi ; — prætermittere diaconum esse probabiliter peccatum leve tantum, quia non est minister ordinarius ; — inter alios vero ordinem servandum esse tantum sub levi.

Attamen, etiam in casu necessitatis, pater prolem suam baptizare non debet, si alii adsint qui formam et modum baptizandi edocti fuerint, propter affinitatem spiritualem ex lege Ecclesiæ orientem inter baptizantem et baptizatum ejusque parentes.

226. — 50. Quæritur 1. Utrum quis se ipsum baptizare possit?

RESP. *Negative*, eo quod forma baptismi, *te baptizo*, vera non sit, nisi baptizans sit diversus a baptizato. Hanc diversitatem a Christo statuendam fuisse suadet ratio ; baptismus enim est regeneratio spiritualis generationi corporali in multis analogæ ; porro nemo seipsum generat. Consequenter consultus Innocentius III decrevit (*Decret.*, l. 3, tit. 42, c. 4 *Debitum*) : « Cum inter baptizantem et baptizatum debeat esse discretio, sicut ex verbis Domini colligitur dicentis Apostolis : *Ite, baptizate omnes gentes*, memoratus Judæus (qui seipsum baptizaverat) denuo est ab alio baptizandus, ut ostendatur quod alius est qui baptizatur et alius qui baptizat. »

227. — 51. Quæritur 2. An plures unum simul baptizare possint?

RESP. — 1. Si unus effundit aquam et alter verba formæ pronuntiat, invalidus est baptismus ; nam verba formæ non verificantur, nisi qui ea pronuntiat, simul effundat aquam.

2. Si singuli effundunt aquam et dicunt : *Ego te baptizo*, etc., et agunt tanquam causæ totales, a se invicem independentes, valet baptismus ; adsunt enim superabundanter omnia et sin-

gula requisita ad validitatem. Hunc tamen modum baptizandi non permittit Ecclesia, quamvis Missam ordinationis ab Episcopo et omnibus sacerdotibus ordinatis celebrandam decreverit; nec in positivis valet illatio *a pari*.

3. Si plures effundunt simul aquam et formam proferunt, sed ita ut quilibet agere intendat dependenter ab alio, ut causa communis et simultanea, invalidus est baptismus, sive dicant : *Ego te baptizo*, vel *nos te baptizamus*; nam, ut ait S. Thomas (3, q. 67, a. 6), « Homo non baptizat nisi ut minister Christi et vicem ejus gerens. Unde sicut unus est Christus, ita oportet esse unum ministrum, qui Christum repræsentet. »

228. — 52. Quæritur 3. Utrum plures possint simul AB UNO baptizari?

RESP. 1. Si agitur *de ritu essentiali baptismi*, certo validus est baptismus pluribus ab uno collatus, dicendo : *Ego vos baptizo*, etc., et singulos eodem tempore aqua tingendo, quia, ut ait S. Thomas (*loc. cit.*, ad 2), plurale (*vos*) non est nisi singulare geminatum, et ideo forma : *Ego vos baptizo*, etc., valet pro omnibus qui actu abluuntur a ministro et in singulis verificatur. — Sed, extra necessitatem, non licet simul plures baptizare, quia contrariam praxim solam tenet et præcipit Ecclesia. — Urgente vero necessitate, v. g., si immineat ruina, naufragium, cædes, licet plures simul baptizare, quia suprema lex est salus æterna, quæ tunc aliter procurari nequit.

RESP. 2. Si agitur *de cæremoniis baptismi solemnibus*, profecto plures simul baptizare licet, modo sigillatim fiant quæ Rituale sic fieri præscribit; scilicet, prima nominis interrogatio, exsufflatio, crucis impressio, tactus narium et aurium, unctio olei catechumenorum et unctio chrismatis.

CAPUT III

DE BAPTISMI SUBJECTO

De subjecto baptismi tria consideranda sunt, nempe —
 1. quis possit baptizari; — 2. quæ sit necessitas baptismi; —
 3. quænam dispositiones requirantur ad baptismum.

ARTICULUS I

De ipsis baptizandis

Cum nulla moveatur difficultas de adultis nondum baptismo initiatis, quos sine ulla exceptione habiles esse ad hoc sacramentum suscipiendum nemo negavit, hic agendum est tantum — 1. de infantibus generatim spectatis; — 2. de filiis infidelium; — 3. de dubie baptizatis.

§ I. — **De infantibus generatim spectatis**

229. — 53. Baptismus infantum considerari potest sub quadruplici aspectu, nempe: — 1. quoad validitatem sacramenti; — 2. quoad obligationes sequentes; — 3. quoad opportunitatem; — 4. quoad præceptum.'

I. De validitate baptismi infantibus collati.

230. — 54. Errores. Petrus de Bruis et Henriciani tenuerunt invalidum esse baptismum infantibus collatum. Idem docuit, sæculo xvi, Nicolaus Stork, eo quod justificatio provenit ex actu fidei, cujus incapaces sunt infantes; præcepit itaque ut baptismus iteraretur post adeptum rationis usum; unde illius discipuli dicti sunt *anabaptistæ*, id est, iterum baptizantes. Contra quos sit sequens

231. — 55. Assertio : *Baptismus INFANTIBUS collatus validus est.*

EST DE FIDE. Conc. Trid. (sess. 7, can. 13), ait : « Si quis dixerit parvulos, eo quod actum credendi non habent, suscepto baptismo, *inter fideles computandos non esse*, ac propterea, cum ad annos discretionis pervenerint, esse *rebaptizandos*;... anathema sit, » et (sess. 5, can. 4) : « Si quis parvulos recentes ab uteris matrum *baptizandos negat*;... anathema sit. »

PROB. 1. *Scriptura Sacra*. Legitur (*Joan.*, III, 5) : « Nisi quis » renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire » in regnum Dei. » Unde sic : qui regni cœlorum sunt capaces, sunt quoque capaces baptismi, sine quo ad regnum cœlorum pervenire non possunt. Atqui infantes regni cœlorum capaces sunt, ut constat verbis Christi, apud S. Matth. (XIX, 14) dicentis : « Sinite parvulos, et nolite eos prohibere » ad me venire. »

PROB. 2. *Traditione*. S. Irenæus (*adv. Hær.*, l. 2, c. 22, n. 4; *Patr. græc.*, VII, 784) ait : « Omnes venit per semetipsum salvare (Christus); omnes, inquam, qui per eum renascuntur in Deum : *infantes*, et *parvulos*, et *pueros*, et juvenes, et seniores. » — S. Hieronymus (*Contra Pelagium*, l. 3, n. 18; *Patr. lat.*, XXIII, 590) scribit « etiam infantes in remissionem peccatorum baptizandos in similitudinem prævaricationis Adam. » — S. Augustinus (*de Gen. ad lit.*, l. 10, c. 23, n. 39; *Patr. lat.*, XXXIV, 426) hæc habet : « Consuetudo matris Ecclesiæ, in baptizandis parvulis, nequaquam spernenda est, neque ullo modo superflua deputanda, nec omnino credenda, nisi apostolica esset traditio. »

PROB. 3. *Ratione theologica*. Deus vult salutem omnium hominum, nemine excepto. Atqui nemo sine baptismo regnum cœlorum consequi potest. Ergo omnes homines, ipsique infantes nondum rationis usum adepti, sunt baptismi suscipiendi capaces.

232. — 56. Difficultates. OBJ. 1. Infantes non possunt suo actu et consensu converti ad Deum; ergo non sunt capaces baptismi. — RESP. *Neg. conseq.*; infantes enim, etsi consensus actualis incapaces sint, possunt, sine ulla dispositione actuali, habitualiter converti ad Deum, a quo nonnisi per peccatum

originale averſi exiſtunt. Si in adultis baptizandis requiratur diſpoſitio, illud eſt tum quia ob eorum peccata actualia ſeſe actualiter a Deo averterunt; tum quia Deus, ſe creaturis et harum naturæ atque exigentiæ accommodans, ita ut cum cauſis neceſſariis neceſſario, cum liberis libere agat, adultos ratione ac libero arbitrio pollentes ſine horum conſenſu in amicitiam ſuam non recipit.

OBJ. 2. Ex verbis Chriſti (*Matth.*, xxviii, 19): « *Docete omnes gentes, baptizantes eos...* » et (*Marc.*, cap. ult., 16): « *Qui crediderit* et baptizatus fuerit, ſalvus erit, » ſequitur Chriſtum voluiſſe hos tantum baptizari qui crediderint evangelio ſibi prædicato. Ergo infantes, qui credere non poſſunt, baptizari noluit Chriſtus. — RESP. *nego antec.*; verba Chriſti ſpectant omnes, ſed pro capacitate ſingulorum; vi eorum baptizantur infantes; ſed ab actu fidei ad tempus diſpensantur. Cæterum hic defectus fidei præſentis ſuppletur actuali fide parentum, ſuſceptorum et Eccleſiæ. Quinimo congruum eſt ut qui ſolum peccatum originale ex aliena voluntate contraxerunt, per voluntatem alienam remedium accipiant, juxta illud S. Auguſtini (ſerm. 294, c. 11, n. 12; *Patr. lat.*, xxxviii, 1342): « *Ad verba aliena ſanatur, quia ad factum alienum vulneratur.* » Eamdem tradit doctrinam conc. Trid. (ſeſſ. 7, can. 13): « *Si quis dixerit... præſtare omitti eorum (parvulorum) Baptiſma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in ſola fide Eccleſiæ; anathema ſit.* »

II. De obligationibus ex baptismo infantium orientibus.

233. — 57. Errores. Erasmus, eſi admitteret validitatem baptiſmi infantibus collati, negavit aliquam ex eo oriri obligationem, et aſſeruit infantes baptizatos, cum ad annos diſcretionis pervenerint, interrogandos eſſe an velint promiſſionibus baptiſmi ſtare; et, ſi illas ratas habere nolunt, propriæ dimittendos eſſe libertati, nec ad vitam chriſtianam cogendos. — Contra hunc errorem ſtatuitur ſequens

234. — 58. Aſſertio : *Parvuli baptizati, rationis uſum adepti, TENENTUR obſervare mandata Dei et Eccleſiæ.*

EST DE FIDE. Conc. Trid. (sess. 7, can. 14) ait : « Si quis dixerit parvulos baptizatos, cum adoleverint, interrogandos esse an ratum habere velint quod patrini eorum nomine polliciti sunt; et ubi se nolle responderint, suo esse arbitrio relinquendos; nec alia interim pœna ad christianam vitam cogendos, nisi ut ab Eucharistiæ aliorumque sacramentorum perceptione arceantur, donec resipiscant; anathema sit. »

PROB. 1. *Praxi Ecclesiæ*, quæ a primis sæculis infantes baptizavit; nec tamen ullibi legitur interrogatos fuisse infantes an ratas haberent promissiones eorum nomine factas; quinimo illos suis legibus obligatos credidit, et ad earum observationem indictis pœnis coegit. Ergo.

PROB. 2. *Rat. theol.* Si pueri baptizati, rationis usum adepti, essent interrogandi an ratas habeant baptismi promissiones, id foret vel quia eis dari non potuisset baptismus sine injuria in posterum reparanda, vel quia, etiamsi nulla eis irrogata fuerit injuria, jus electionis ipsis competit. Porro neutrum dicit potest. — *Non 1um*; nam, nedum in collatione baptismi pueris irrogetur injuria, e contra ingens beneficium eis conceditur, cum baptismus ipsos ab æterna morte et a teterrima diaboli servitute liberet, ipsisque bona conferat propemodum infinita; — *non 2um*; eo enim instanti, quo baptisimi naturam, excellentiam et necessitatem agnoscunt, parvuli, usum rationis adepti, jure divino tenentur illum postulare, si jam non susceperint, et illius obligationes adimplere, si hujus sacramenti beneficium habuerint. Ergo nullum electionis jus illis competit.

Et vero per baptismum ita Christo incorporamur, ut *corpus Christi et membra de membro, membra corporis ejus, de carne ejus, de ossibus ejus* (I Cor., xii, 27; Eph., v. 30) efficiamur, seu quod idem est, in Ecclesiam, quæ est corpus Christi mysticum, cooptamur. Atqui nemo in aliquam societatem admittitur, quin ipso jure naturali leges societatis cujus membrum efficitur, observare teneatur. Ergo.

III. De opportunitate baptizandi infantes.

235. — 59. Errores. Quidam veteres, inter quos Tertullianus

et S. Gregorius Nazianzenus, etsi agnoscerent validum esse puerorum baptismum, nolebant illum conferri ante adultam ætatem, tum ne susceptorum promissiones irritari possent ab infantibus iis stare nolentibus; tum ut baptizati sacramentum cum majori fructu et reverentia acciperent, et gratias quas consequuntur et obligationes quas contrahunt cognoscerent. At usus contrarius merito introductus est, ut patebit sequenti assertione :

236. — 60. Assertio : *Infantes generatim OPPORTUNE baptizantur.*

EST DE FIDE, ex Concilio Trid. (sess. 7, can. 13) definiente : « Si quis dixerit... *præstare* omitti eorum (parvulorum) Baptisma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ; anathema sit. »

PROB. 1. *Praxi universali Ecclesiæ.* Quod universa Ecclesia servat, semperque servavit in his quæ ad animarum salutem spectant, non solum licitum est, cum errare non possit in moribus, verum etiam valde expediens. Imo, etiamsi solum humanam auctoritatem spectemus, incredibile est deceptos fuisse in re adeo gravi tot sanctos et sapientissimos viros, qui in omni ætate et loco hujusmodi consuetudinem fidelium utilitati maxime opportunam semper judicarunt. Jam vero quod universa Ecclesia ita sentiat et senserit, ex ipso usu et ex veterum testimoniis satis patet. Ergo infantes opportune baptizantur.

PROB. 2. *Rat. theol.* Multiplici ex causa satius est conferre baptismum parvulis, scilicet : — 1. *Ob damnationis periculum*, cui propter inopinatos casus obnoxii forent pueri, si eorum baptismus ad adultam ætatem remitteretur; — 2. *Ob utilitatem parvulorum*, qui citius a servitute dæmonis liberantur, et movente Spiritu Sancto in eis inhabitante, fidei et aliarum virtutum actibus eliciendis facilius assuescunt; — 3. *Ob maxima mala dilationem sectura*; multi enim vel nollent baptizari, vel in dies usque ac senectutem differrent, quo liberius cupiditatibus indulgerent; et sic ruerent in mortem æternam.

NEC OBJICIANTUR : — 1. *periculum*, cui susceptores se expo-

nunt, ut vult Tertullianus; si enim præstant quod in se est, non reddent rationem contumaciæ infantium susceptorum. Insuper non ad eos solos pertinet cura horum infantium, sed parentes tantum adjuvare tenentur. Demum principaliter ad pastores Ecclesiæ spectat religiosa infantium educatio, cui per se vel per alios incumbunt.

2. *Major puerorum utilitas*, si cum adoleverint, baptizentur. Nam, quamvis negari non possit, cæteris paribus, melius esse baptizare scientes et volentes et suis actibus cooperantes, nihilominus, ob gravissimas causas mox enuntiatas, præstat infantes sine ullo obice valide et fructuose regenerari, et sic tuto constitui in statu salutis, usquedum doli capaces evadant.

IV. *De præcepto baptizandi infantes.*

237. — 61. I. *Si necessitas urgeat*, ita ut infans sit in probabili mortis periculo, certo datur obligatio gravis baptismum ei conferendi, — tum ex lege generali caritatis, qua tenemur subvenire proximo in necessitate præsertim spirituali constituto, — tum ex lege pietatis, qua parentes filiorum saluti specialiter providere tenentur, — tum etiam ex lege justitiæ pastores Ecclesiæ urgente vi quasi contractus quo suscepunt officium suum et curam animarum.

238. — 62. II. *Extra necessitatem*, nullum exstat præceptum divinum, quod obliget ad infantes christianorum ante usum rationis baptizandos. — Sed praxis est Ecclesiæ vim legis habens, ut infantes mature baptizentur. Itaque illicitum est diu procrastinare puerorum baptismum.

Quænam autem dilatio sit graviter notabilis, disputant theologi: alii quindecim, viginti et etiam tringinta dies requirunt; alii e contra judicant unum et alterum diem sine causa sufficere; alii mediam sententiam tenentes, putant ad mortale peccatum requiri dilationem decem aut undecim dierum (S. Lig., lib. 6, n. 118).

In multis diœcesibus, hac de re existunt statuta quibus standum est. Imo præscribitur quandoque parentibus qui a

longe puerum baptizandum ad ecclesiam deferunt, secum aquam gestare, ut infantem baptizare queant, si aliquod grave periculum inopinanter suboriatur.

§ I. — De filiis infidelium

239. — 63. Status quæstionis. Valde olim agitatum fuit inter theologos an liceret parvulos infidelium baptizare, invitis eorum parentibus; affirmabant Scotistæ; negabant, cum Angelico, Thomistæ, quorum opinio prævaluit. — Itaque sit sequens

240. — 64. Assertio: NON LICET *generatim filios infidelium, INVITIS PARENTIBUS, baptizare.*

PROB. 1. *Auctoritate* Bened. XIV, qui (in decretali *de Bapt. Judæorum*), postquam dixit prævaluisse in ecclesiasticis tribunalibus sententiam quam propugnamus, et nonnullas sacrarum Romanarum Congreg. resolutiones commemoravit, ita prosequitur (n. 34): « In quibusdam præfatis resolutionibus innuitur eum qui Hebræorum filios sine parentum consensu baptismo lustrare ausus fuerit, exceptis iis casibus in quibus hoc liceat, eum, inquam, *pœna mulctandum esse.* Ut autem primæ parti hujus nostræ instructionis extrema manus accedat, nihil aliud restat quam *prædictarum resolutionum judicium confirmare, et quidquid in eis continetur, nostra quoque sententia stabilire.* Baptizandis mentem esse sanctam rectamque non dubitamus; *modus autem omnino illicitus habendus est.*

PROB. 2. *Praxi Ecclesiæ*, ex qua jam S. Thomas argumentum in favorem suæ sententiæ depromebat; ait enim (2-2, q. 10, art. 12): « Maximam habet auctoritatem Ecclesiæ consuetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda; quia et ipsa doctrina catholicorum doctorum ab Ecclesia auctoritatem habet. Unde magis standum est auctoritati Ecclesiæ quam auctoritati vel Augustini, vel Hieronymi, vel cujuscumque doctoris. *Hoc autem Ecclesiæ usus nunquam habuit quod Judæorum filii, invitis parentibus, baptizarentur.* » Idem docet (3 p., q. 68, art. 10).

PROB. 3. *Ratione*. Si filii infidelium, invitis parentibus, baptizarentur, vel, post baptismum, in parentum infidelium potestate relinquerentur, vel a paterna potestate subtraherentur. Atqui neutrum licet :

Non *primum*, ob manifestum perversionis periculum; valde enim timendum est ne puer ab infidelibus parentibus educatus, paternis imbuatur præjudiciis, pravis instituatur moribus, impuris initietur ritibus, christianam religionem contemnat.

Nec *secundum*, quia ex jure naturali parentibus competit infantum cura. Porro huic juri non derogat lex divina, nec lex ecclesiastica. — 1. *Non lex divina*; nam hæc verba : *Docete omnes gentes, baptizantes eos*, ob suam generalitatem intelligi debent cum hac restrictione : *salvo jure alieno*, uti semper illa intellexit Ecclesia. — 2. *Non lex ecclesiastica*; Ecclesia enim nihil potest in iis qui foris sunt; porro hujusmodi infantum parentes sunt extra Ecclesiam, et ideo compelli nequeunt ad baptizandos filios. Insuper haud semel declaravit S. Sedes hujusmodi infantes non esse a parentibus avellendos, nec ideo baptizandos.

Nec obstat *infantium necessitas*; etenim supponitur illos non esse in periculo mortis, et ideo probabile est eos ad maturam ætatem esse perventuros; tuncque, si gratiis Dei bene utantur, eorum salus, etsi difficilis, non impossibilis erit.

241. — 65. Exceptiones admittuntur. Triplex datur exceptio, nempe :

1. *In casu mortis imminenti* pro infante; tunc enim infans versatur in extrema salutis necessitate, nec aliqua parentibus irrogatur injuria; illis quippe non subtrahitur filius, cujus saluti tantum ex lege Dei providetur. Demum nulla probabilis timetur sacramenti profanatio in futura apostasia, propter mortem imminentem. Talis est praxis universalis missionariorum, quam approbat ac laudat Benedictus XIV (n. 8).

2. *In casu servitutis parentum*; nam mancipiorum seu servorum filii non solis parentibus subjacent, sed etiam domino,

qui impedire potest ne filii a parentibus a vera fide postea avertantur, et eos christiane educare; ideo consensus domini sufficit, ut prudenter et licite baptizentur.

3. *In casu separationis a parentibus*, quando scilicet quocumque modo e manibus parentum infidelium avulsi sunt pueri, nec timetur quod iterum eorum curæ subiaceant, quia tunc abest periculum perversionis.

4. *In casu apostasiæ parentum*, qui religionem christianam professi ab ea desciverunt, et facti sunt apostatæ. Ratio est quia parentes isti, baptismum suscipiendo, sese legibus Ecclesiæ subjecerunt, spoponderunt se religionem christianam professuros, atque filiorum salutem æternam procuraturos. Attamen, in hoc casu, non semper illis invitis baptizandi sunt eorum infantes, ob quasdam e rationibus in assertione præcedenti expositis.

§ III. — De dubie baptizatis.

Tria præstanda sunt, nempe — 1. vindicanda est catholica doctrina de baptismo non iterando; — 2. exponenda ratio agendi in dubio; — 3. solvendi quidam casus particulares.

1. *Vindicatur catholica doctrina de baptismo non iterando.*

242. — 66. Errores. — 1. Marcionitæ ter hominem baptizabant, semel quidem in infantia, iterum atque tertio in adulta ætate, si ab innocentia per peccatum excidisset. — 2. Anabaptistæ rebaptizabant eos qui in infantia baptizati fuerant, imo eos qui post susceptum baptismum a fide defecerant. — Contra utrosque sequens sit

243. — 67. Assertio : *Baptismus valide collatus ITERARI NEQUIT.*

EST DE FIDE. Concilium Trident. (can. 11, *de Baptismo*) ait : « Si quis dixerit verum et rite collatum Baptismum *iterandum* esse illi qui apud infideles fidem Christi negaverit, cum ad pœnitentiam convertitur; anathema sit; » (can. 9, *de Sacram. in genere*) : « Si quis dixerit in tribus sacramentis, baptismo scilicet... non imprimi characterem in anima, hoc est, signum indelebile, unde ea iterari non possunt; anathema sit. »

PROB. 1. *Scriptura S.* (*Hebr.*, vi, 4-6) : « Impossibile est eos » qui semel sunt illuminati... et prolapsi sunt, *rursus renovari* » ad pœnitentiam. » Atqui hæc verba intelligi nequeunt de pœnitentia sacramentali, quæ, fatentibus omnibus, iterabilis est; ergo de baptismo, quemadmodum SS. Ambrosius, Augustinus et alii contra paucos intellexerunt.

PROB. 2. *Traditione*, scilicet — tum unanimi Patrum consensu; — tum constanti et apostolica consuetudine; — tum iteratis Ecclesiæ definitionibus.

PROB. 3. *Rat. theol.* Baptismus principaliter institutus fuit ad tollendum peccatum originale. Atqui peccatum originale non iteratur. Ergo nec baptismus.

II. *Exponitur ratio agendi in dubio.*

244. — 68. Assertio : *Quoties PRUDENTER DUBITATUR an aliquis vere sit baptizatus, debet baptismus conferri SUB CONDITIONE.*

PROB. 1. *Traditione et praxi Ecclesiæ.* S. Leo (epist. 167, c. 16; *Patr. lat.*, LIV, 1208) scribit : « Si nulla existant indicia.., quibus hi de quibus quæritur, baptizati fuisse doceantur, agendum est ut *renascantur*. » — Gregorius II (Epist. 14, n. 19; *Patr. lat.*, LXXXIX, 525) dicit : « De parvulis qui a parentibus subtracti sunt, et an baptizati sint annon ignorant..., hos ut *baptizare debeas* secundum Patrum traditionem, si non fuerit qui testificetur, ratio poscit. » Ita theologi omnes.

PROB. 2. *Rat. theol.* E duobus malis minus est eligendum. Atqui exponere baptismum nullitati est minus malum quam exponere hominem damnationi ex defectu baptismi, cum sacramenta propter homines fuerint instituta. Ergo.

Dicitur — 1. *Quoties prudenter dubitatur*, quia, ut notatum est in *Tract. de Sacramentis*, prudens dubium requiritur, nec sufficit levis suspicio, juxta Innocentium III (cap. *Veniens, de presbytero non baptizato*, in fine), et Benedictum XIV (Inst. 84, et de *Syn.*, lib. 7, c. 6, n. 3).

Dicitur — 2. *Sub conditione conferri debet baptismus*; hæc quippe conditio validitati baptismi non officit, et reverentiæ sacramento debitæ providet. Vide *Tract. de Sacramentis*, n. 48.

III. *Solvuntur quidam casus particulares.*

Hi casus spectant infantes expositos, hæreticos ad fidem conversos, et baptizatos a laicis.

245. — 69. I. De infantibus expositis. Infantes expositi *sine baptismi schedula*, baptizandi sunt, sic statuente Rituali Romano : « Infantes expositi et inventi, si re diligenter investigata, de eorum baptismo non constet, sub conditione baptizentur. »

Infantes vero reperti *cum schedula attestante illos baptizatos fuisse*, sunt pariter baptizandi, nisi schedula sit certo scripta a viro omni exceptione majori seu fide digno, quia valde dubius est valor talis testimonii, cujus auctor multas ob causas falli aut fallere potuit. Præterea S. Congregatio Concilii hanc regulam statuit, die 16 januar. 1724 (Cf. Bened. XIV, *de Syn. diœc.*, l. 7, c. 6, n. 7).

246. — 70. II. De hæreticis ad fidem conversis. Expendendum est an rite eis collatus fuerit baptismus. Porro testantur recentiores theologi baptismum ab Anglicis, Lutheranis et Calvinianis collatum habendum esse ut valde dubium, quia isti hæretici necessitatem baptismi negant pro filiis fidelium, et ideo minus sollicitè curant ut requisita ad validitatem adhibeantur; unde, v. g., aqua rosacea honoris causa utuntur, verba sæpe adulterant, unus infundit aquam et alter formæ verba pronuntiat, vestes solas tingunt aquis, vel formam ac materiam simul non adhibent. Proinde baptismus ab hæreticis collatus sub conditione iterandus est, nisi, inquisitione facta, de ejus validitate constet. Nihil tamen fiat inconsulto episcopo, nisi statuta fuerit regula generalis, ob frequentiam casuum.

Notandum est quod adultus, sub conditione iterum baptizatus, debet, suscepto baptismo, confiteri peccata mortalia post primum baptismum commissa, ut, si valuerit prior baptismus, peccata, quæ per posteriorem utpote invalidum remitti non possunt, remittantur per sacramentum Pœnitentiæ, cujus sunt materia necessaria.

247. — 71. III. De infantibus a laicis baptizatis. — 1. Si obstetrix sola testimonium perhibeat de validitate baptismi, *generatim loquendo* est iterandus; nam experientia constat non raro eas errare circa modum necessario servandum ad valide baptizandum, v. g., corrumpendo substantialiter verba formæ, aquam fundendo, dum alia persona formam profert; vel leviter testificari sibi dubia, veletiam mentiri. His in adjunctis omnino valet axioma: *Testis unus, testis nullus*. Quam ob causam nonnulla concilia provincialia jubent baptismum ab obstetricibus collatum *communiter* iterari.

Dicitur *generatim loquendo*; nam Bened. XIV (*de Syn.*, lib. 7, c. 6, n. 4) judicat improbandas esse synodos, in quibus indistincte iterum sub conditione baptizari jubentur quicumque privatim fuere ab obstetricibus domi baptizati, quia sancti canones habent collationem baptismi sufficienter probatam per unicum testem, præcipue si affirmet illum fuisse a se legitime administratum, nec quidquam in contrarium occurrat, quod illius testimonio fidem detrahat. Itaque, juxta Bened. XIV, sedulo examinandæ sunt et interrogandæ obstetrices, et, si idoneæ reperiantur ac probæ, atque, omnibus quæ peracta sunt accuratissime pensatis, penitus constet rite rem fuisse adimpletam, non sunt rebaptizandi infantes quorum baptismi validitatem testificantur.

2. Si vero plures sint testes fide digni, qui baptismum fuisse rite administratum affirmant, illum iterare prorsus illicitum est.

Sacerdos itaque sedulo inquirat quomodo collatus fuerit baptismus; si autem post inquisitionem probabiliter dubitet de baptismi validitate, illum sub conditione iteret aut saltem episcopum consulat. Vide Tract. *de Sacramentis in genere*.

ARTICULUS II

De necessitate baptismi

248. — 72. Duplex necessitas. Duplici ratione aliquid potest esse necessarium, nempe necessitate *medii*, quam veteres vocabant *salutis*, vel necessitate *præcepti*.

Illud est necessarium necessitate *medii* quod ut medium necessarium ordinatur ad justificationem consequendam, nec proinde, etiam inculpabiliter, omitti potest sine dispendio salutis. Illud vero est necessarium necessitate *præcepti* tantum, quod a Deo faciendum imperatur, quin habeat rationem *medii* ad justificationem obtinendam, et cujus proinde omissio inculpabilis saluti non obstat. Unde necessitas *medii* necessitatem *præcepti* importat, quia quisque tenetur saluti suæ efficaciter providere; necessitas vero *præcepti* non importat necessitatem *medii*, quia plura præcipiuntur quæ non sunt media ex se necessaria ad salutem.

Dupliciter iterum potest aliquid necessarium esse necessitate *medii*, scilicet, *absolute* seu *intrinsece*, si ex natura sua ordinetur ut medium necessarium ad justificationem adipiscendam, nec ideo unquam suppleri possit, v. g., contritio in peccatore; — *relative* seu *extrinsece*, si, ex Dei voluntate ita ad justificationem requiratur, ut per aliud, quod tamen votum ejus includat, suppleri valeat, v. g., sacramentum poenitentiae, quantumvis necessarium sit iis qui post baptismum in peccatum mortale lapsi sunt, suppleri potest per contritionem perfectam in qua votum ejus includitur.

249. — 73. Doctrina catholica de baptismi necessitate. Fide tenendum est baptismum esse necessarium necessitate *medii* omnibus, sive infantibus, sive adultis. — At Ecclesia simul profitetur baptismum, quamvis omnibus necessarius sit necessitate *medii*, duplici modo suppleri posse, nempe per contritionem aut caritatem perfectam cum voto baptismi suscipiendi, et per martyrium seu mortem violentam pro Christo toleratam.

Hinc tres baptismi distinguuntur, scilicet : — 1. baptismus *fluminis* seu aquæ, qui ex Christi institutione aquæ ablutione efficitur, et primum est sacramentum Novæ Legis; — 2. baptismus *flaminis* seu *desiderii*, quo nomine exprimitur contritio aut caritas perfecta, quæ, afflante Spiritu sancto concepta, saltem implicite baptismi fluminis desiderium continet; — 3. baptismus *sanguinis* seu *martyrium*, ita nuncu-

patum e sanguine, qui effunditur in morte violenta pro Christo, juxta hæc verba Christi propriam mortem prænuntiantis (*Marc.*, x, 38) : « Potestis... *baptismo*, quo ego *baptizor*, *baptizari*? »

Sedulo tamen notandum est non ita distingui tres baptismos quasi essent tria sacramenta; solus enim fluminis seu aquæ baptismus est verum sacramentum. Sed ideo caritas et martyrium nomine baptismi decorantur, quia ex Dei misericordia sacramenti baptismi vices gerunt quoad primam gratiam conferendam. Sunt ergo strictissime interpretanda verba Apostoli (*Eph.*, iv, 5) : « Unus Dominus, una fides, » *unum Baptisma*, » et hæc symboli Nicæni : « *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum.* »

His prænotatis, expendendum est : — 1. An et quatenus sacramentum baptismi sit necessarium ad salutem; — 2. An et quatenus baptismus fluminis baptismi sacramentum suppleat; — 3. An et quatenus ejusdem vices gerat martyrium.

§ I. — De necessitate sacramenti baptismi

250. — 74. Errores. Circa necessitatem baptismi certo erraverunt : — Pelagiani, qui, peccatum originale negantes, asseriebant baptismum non esse necessarium ad vitam æternam consequendam, sed duntaxat ad ingressum regni cœlestis, quod a vita æterna distinguebant; — Waldenses et Wiclefitæ; — Calviniani, qui baptismum necessitate præcepti necessarium esse admittunt, non autem necessitate medii; — Sociniani, qui baptismum habent ut merum symbolum, quo fideles ab infidelibus discernuntur.

Contra hos omnes sequens statuitur

251. — 75. Assertio : *Sacramentum baptismi est omnibus necessarium* NECESSITATE MEDII.

EST DE FIDE, saltem quoad *adultos*. Concilium Trid. (sess. 7, can. 5, *de Bapt.*) ait : « Si quis dixerit Baptismum *liberum* esse, hoc est, non necessarium ad salutem; anathema sit. » — Jam (sess. 6, cap. 4) dixerat : « Quæ quidem translatio (a

peccato ad justitiam) post evangelium promulgatum, *sine lavacro regenerationis aut ejus voto* fieri non potest. »

PROB. 1. *Script. Sacra.* Legitur (*Joan.*, III, 5) : « Nisi quis » renatus fuerit ex aqua et Spiritu S., non potest introire in » regnum Dei. » Porro in hoc textu agitur : — 1. *De sacramento baptismi*, cum sermo sit de nativitate spirituali per aquam conferenda ; quæ profecto aliter ac de baptismo intelligi nequeunt. Cæterum sic semper hunc textum intellexere omnes Patres, imo ipsi Pelagiani, quorum valde intererat illum ad alium sensum detorquere. — 2. De baptismo, *quatenus est necessarius necessitate medii ad salutem*, siquidem expresse Christus asserit homines nonnisi per eum posse renasci et introire in regnum Dei. — 3. De baptismo *necessario omnibus etiam infantibus* ; textus enim omnino generalis est. Ergo baptismus necessarius est omnibus necessitate medii.

Idem facile erui potest pro adultis ex his verbis Christi (*Matth.*, XXVIII, 19) : « Euntes ergo docete *omnes gentes*, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, » et (*Marc.*, XVI, 16) : « Prædicate evangelium *omni creaturæ* ; qui » crediderit et baptizatus fuerit, *salvus erit.* »

PROB. 2. *SS. Patribus.* S. Augustinus (*De Origine animæ*, l. 3, cap. 9, n. 12 ; *Patr. lat.*, XLIV, 516) dicit : « Noli credere, nec dicere, nec docere infantes, *antequam baptizentur*, morte præventos, *pervenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum*, si vis esse catholicus. » — S. Cyrillus Hierosolymitanus (*Catech.*, 3, n. 10 ; *Patr. græc.*, XXXIII, 439) ait : « Si quis *baptisma non recipiat, salutem non habet*, solis martyribus exceptis, qui etiam sine aqua regnum recipiunt. »

Eandem doctrinam propugnant omnes alii Patres, sive græci, sive latini.

PROB. 3. *Praxi Ecclesiæ.* Constat in Ecclesia semper omni modo sollicitos fuisse sive parentes, sive pastores, ut ipsis infantibus, in periculo mortis, baptismus quamprimum conferretur. Atqui non ita solliciti essent, si non crederent baptismum esse necessarium necessitate medii, secundum id S. Augustini (*Epist.* 166, c. 7, n. 21 ; *Patr. lat.*, XXXIII, 730) :

« Propterea cum baptizandis pueris festinatur et curritur, quia sine dubio creditur *aliter* eos in Christo *vivificari omnino non posse.* » Ergo.

252. — 76. Difficultas solvitur. OBJ. Ex verbis Christi (*Joan.*, III, 5) : « Nisi quis renatus fuerit... » non magis inferri potest absoluta baptismi necessitas quam ex istis (*Joan.*, VI, 53) : « Nisi » manducaveritis carnem Filii hominis... non habebitis vitam » in vobis, » inferri potest absoluta Eucharistiæ necessitas.

RESP. *Nego paritatem.* Disparitas patet :

1. *Ex rei natura*; ad cœli ingressum omnino necessaria est regeneratio spiritualis, cum omnes in peccato nascamur, et nihil pollutum in cœlos ingredi possit; dum Eucharistia prærequirit animæ vitam, nec confertur nisi ad illam servandam.

2. *Ex traditione perpetua*, quæ priora verba de omnibus hominibus, posteriora vero de solis adultis intellexit.

253. — 77. Opiniones quorundam theologorum circa baptismi necessitatem. Plures theologi, inter quos Gerson, Gabriel Biel et alii, existimarunt infantes sine baptismo decedentes *interdum* misericordis Dei speciali dispensatione salvari. — Cajetanus docuit parvulos, quibus baptismus conferri nequit, non ex speciali privilegio Dei, sed ex apposita legi baptismi exceptione salvari posse per fidem parentum pro eis aliquo signo manifestatam, sicut ante Christum salvabantur omnes infantes.

Sed argumenta quæ ad statuendam baptismi necessitatem adducta sunt, utramque sententiam refellunt.

Attamen nota hæresis his doctoribus non est inurenda. Quamvis enim eorum sententia falsa demonstretur argumentis jam allatis, ab Ecclesia tamen nunquam fuit damnata ut hæretica, sed tantum a congregatione theologorum in concilio Tridentino improbata est Cajetani opinio ut censura digna, et jussu Pii V ab operibus ejus expuncta.

Quinimo adhuc libere defendi potest alia his affinis plurium theologorum sententia, qui censuerunt remedium contra peccatum originale ante Christum adhibendum non fuisse abro-

gatum pro infidelibus negativis, qui de evangelio ac proinde de baptismi existentia et necessitate nihil audierunt (Cf. Perrone, *de Baptismo*). At nullibi occurrunt hujus remedii vestigia.

§ II. — **De baptismo flaminis**

254. — 78. Baptismus *flaminis*, ut jam dictum est, ipsa est caritas aut contritio caritate perfecta, quæ, Spiritu sancto afflante, concepta, saltem implicite sacramenti baptismi votum seu desiderium includit. Tota igitur quæstio est — 1. Utrum et quatenus justificare valeat perfectæ contritionis aut caritatis actus ab adulto, gratia adjuvante, elicitus; — 2. Quo modo haberi debeat votum sacramenti baptismi.

I. *Statuitur efficacia baptismi flaminis.*

255. — 79. Assertio : *Actus caritatis aut contritionis perfectæ SUPPLET VICES SACRAMENTI baptismi, QUOAD JUSTIFICATIONEM.*

PROB. 1. *Script. Sacra.* Legitur (*Ps. l., 19*) : « Cor contritum » et humiliatum, Deus, non despiciet. » — (*Ezech., xviii, 21*) : « Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis... » *vita vivet* et non morietur. » — (*Ezech., xviii, 30*) : « Convertimini et agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus » vestris, et non erit vobis *in ruinam* iniquitas. » — (*Joan., xiv, 21, 23*) : « Qui diligit me, *diligetur* a Patre meo : et ego » *diligam eum... et mansionem apud eum faciemus.* » Unde sic : Qui habet caritatem vel contritionem perfectam cum voto baptismi, habet *cor contritum et humiliatum, agit pœnitentiam, convertitur ad Deum, diligitque Dominum*; ergo a Deo non despicietur, *vita vivet* et non morietur, non erit ei *in ruinam* iniquitas, *diligetur* a Deo, et Deus apud eum *mansionem* faciet. Porro hæc omnino falsa essent, si in illo casu salus absque sacramento baptismi obtineri non posset; ergo baptismo flaminis suppleri potest baptismus aquæ.

PROB. 1. *SS. Patribus.* S. Ambrosius (*De obitu Valentiniani*, n. 53; *Patr. lat.*, xvi, 1375) sic loquitur de hoc imperatore non baptizato : « Quod si (martyres) suo abluuntur sanguine, et hunc sua pietas abluit et voluntas. » — S. Augustinus (*de*

Bapt., C. Donat., l. 4, c. 22, n. 29; Patr. lat., XLIII, 173) ait : « Invenio non tantum passionem pro nomine Christi id quod ex Baptismo deerat, posse supplere, sed etiam *fidem conversionemque cordis*, si forte ad celebrandum mysterium Baptismi in angustiis temporum succurri non potest. »

PROB. 2. SS. *Pontificibus*. Innocentius IV (l. 3 *Decret.*, tit. 42, c. 4, *de Baptismo et ejus effectu*) assertionem nostram aperte profitetur; et S. Pius V sequentem Baii damnavit propositionem, n. 31 : « Caritas perfecta et sincera, quæ est ex corde puro et conscientia bona et fide non ficta, *tam in catechumenis* quam in pœnitentibus, potest esse *sine remissione peccatorum*. »

Convenientiam efficaciam baptismi flaminis adscriptæ desumit Angelicus Doctor (3, q. 68, a. 2), ex eo quod Deus potentiam suam sanctificandi non alligavit sacramentis visibilibus, nec voluit caritati perfectæ vim adimere, qua ante Christum pollebat. Ergo.

Dictum est : *Quoad justificationem*; quia baptismus flaminis non supplet sacramentum, nisi quatenus necessitate mediæ ad justificationem necessarium est. Quamprimum igitur ad baptismum aquæ recurrendum est, ut obtineantur cæteri ejus effectus, nempe character et remissio totius pœnæ temporalis peccato debitæ, quam contritio caritate perfecta per se et semper non operatur.

II. *Declaratur modus habendi votum sacramenti.*

256. — 80. Vel omnino ignoratur sacramentum, vel aliquatenus saltem cognoscitur.

Si prius, sufficit illius votum implicitum, quia solum possibile est. Unde qui, audita Evangelii prædicatione, de baptismo tamen nihil audivisset, et credens in Christum eliceret actum caritatis perfectæ, salvaretur. Ita communiter.

Si posterius, plures theologi asserunt requiri votum explicitum baptismi, quia Concilium Trid. illud expresse recensuit inter necessaria ad justificationem, dum siluit de voto adimplendi alia præcepta, quod tamen omnino necessarium est ad caritatem concipiendam. Præterea impossibile est aliquem qui novit et recogitat baptismum, non elicere explicitum illud

votum, cum perfecte conteritur et vult justificari; scit enim illud sacramentum esse medium justificationis a Deo electum et præceptum.

Quidquid sit, repugnat notioni caritatis et verbis Christi supra citatis (*Joan.*, xiv, 21) damnari catechumenum qui morte subita correptus est, postquam elicuit actum caritatis perfectæ, de baptismo minime cogitans. Dicendum est itaque a concilio Trid. requiri votum baptismi aut pœnitentiæ, quia qui vult justificari, eo ipso vult adhibere medium a Christo ordinatum ad justificationem, scilicet, baptismi vel pœnitentiæ sacramenti susceptionem; dum aliorum præceptorum adimpletio non est medium consequendæ justificationis, sed mera conditio caritatis. Unde, cum Christus instituerit duplex tantum medium ordinarium justificationis, baptismum scilicet et Pœnitentiam, actus caritatis illa sacramenta supplere non potest, nisi ad ea ordinem habeat, quod fit voto illorum etiam implicito. Cæterum theologi supra memorati, dum requirunt votum explicitum, videntur approbare votum explicitum prius habitum et non retractatum, quod proinde a voto implicito non valde differt.

§ III. — De baptismo sanguinis seu martyrio

257. — 81. Martyrii notio. Martyrium, seu *testimonium* Christo perhibitum, ut innuit hoc nomen, communiter definitur : *Mors inflictâ in odium Christi et propter ipsum voluntarie tolerata* (Vide Benedict. XIV, de *Beat. et can. Sanct.*, lib. 5, c. 11, 12).

Ex hac definitione, tria pertinent ad rationem martyrii : *pœna, causa pœnæ et modus patiendi.*

1. Pœna est *mors inflictâ*. Mors est de ratione *pœnæ*, sive statim cruciatum sequatur, sive postea, aut saltem naturaliter consecutura sit; ita S. Martinus Papa ut martyr habetur. Imo sufficit ut martyr pœnam ex genere suo mortalem patiatur, quamvis a morte miraculo liberetur; sic S. Joannes ut martyr honoratur, ob tormenta ante portam Latinam perpressa. — Insuper necesse est ut pœna infligatur seu ut interveniat perse-

cutor; alioquin non esset martyrium nisi per similitudinem; ita quidam vocati sunt martyres obedientiæ claustralis, patientiæ, caritatis.

2. *Causa pœnæ* debet esse *odium Christi*, id est, odium vel in fidem, vel in opus bonum, prout fide Christi præscriptum est. Unde S. Thomas Cantuariensis ob defensa Ecclesiæ suæ jura, S. Joannes Nepomucenus ob sigillum confessionis, innumeræ virgines ob resistantiam aggressoribus castitatis, ut *martyres* honorantur. Si persecutor alia afferret motiva, contenderetque se in odium religionis non agere, nihilominus adesset martyrium, quia rei veritas attendenda est potius quam malefactoris excusatio.

3. *Modus patiendi* consistit in eo quod mors *voluntarie toleretur*. Non enim sufficit omnis mors in odium Christi perpressa, sed necesse est ut voluntarie subeatur, id est, cum adhæsiōe voluntatis. Hinc, ut docet Benedictus XIV contra quosdam (lib. 3, c. 16, n. 4 et seq.), martyr non esset qui dormiens in odium Christi occideretur, nisi antea martyrium exoptasset et formalem habuisset voluntatem illud subeundi, vel propter minas ipsi intentatas ab alicujus virtutis exercitio desistere noluisset. In infantibus hæc conditio non exigitur, quia in eis tantum attenditur martyrium, ut est pœna in odium Christi inflicta, seu aliquatenus opus operatum, dum in adultis spectatur, ut est actus heroicus fortitudinis et caritatis, ac proinde etiam opus operantis.

Declarata notione martyrii, probanda est ejus efficacia; — deinde exponetur modus quo operatur; — et demum tradentur conditiones ex parte martyris requisitæ.

I. *Probatur efficacia martyrii.*

258. — 82. Assertio : *Martyrium SUPPLET VICES sacramenti baptismi QUOAD REMISSIONEM OMNIS CULPÆ ET POENÆ*

PROB. 1. *Script Sacra.* Christus (*Matth.*, x, 39) ait : « Qui » *perdiderit* animam suam propter me, *inveniet eam*; » — et (*Matth.*, x, 32). « Omnis qui *confitebitur* me coram hominibus, *confitebor et ego coram* Patre meo qui in cœlis est. » Atqui martyres, etiam infantes, perdunt animam suam prop-

ter Deum et confitentur Christum coram hominibus, saltem effuso sanguine. Ergo.

PROB. 2. *SS Patribus*. S. Augustinus (*de Civit Dei*, l. 13, c. 7; *Patr. lat.*, xli, 381) dicit : « Quicumque, etiam non recepto regenerationis lavacro, pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte Baptismatis. Qui enim dixit : *Si quis non renatus fuerit...* non minus generaliter dixit : *Qui me confessus fuerit..., qui perdiderit...* » — S. Cyprianus (*De exhortatione mart.*, præf. n. 4; *Patr. lat.*, iv, 654) : « In aquæ baptismo accipitur peccatorum remissio ; in sanguinis baptismo, corona virtutum. » — S. Cyrillus Hierosolymitanus (*Catechesi* 3, n. 10; *Patr. græc.*, xxxiii, 439) : « Si quis baptisma non recipiat, salutem non habet, solis martyribus exceptis, qui etiam *sine aqua* regnum recipiunt. »

Quod vero ad infantes speciatim attinet, S. Augustinus (*de Symbolo ad catech.*, serm. 3, n. 4; *Patr. lat.*, xl, 655) loquens de *SS. Innocentibus*, ait : « Præstitit eis Christus ut pro Christo morentur : præstitit ut *suo sanguine ab originali peccato diluerentur* : nati sunt ad mortem ; sed continuo eos mors reddidit vitæ. » — S. Leo (serm. 14, *de Epiphania*, 1, c. 43; *Patr. lat.*, liv, 237) addit : « Quos rex impius eximit mundo, Christus *inserit cælo* ; et quibus nondum sanguinis sui impendit redemptionem, jam martyrii tribuit dignitatem. »

PROB. 3. *Praxi Ecclesiæ*, quæ cultu publico prosequitur eos qui, antequam baptizarentur, martyrium pro Christi nomine passi sunt. Inter adultos citare est S. Emerentianam virginem, S. Agnetis sociam ; inter infantes vero, *SS. Innocentes*, qui *Christum, non loquendo, sed moriendo, confessi sunt*, et primitiæ martyrum prædicantur ; B. Simonem sex menses natum, a Judæis sævissime trucidatum, qui multis postea coruscavit miraculis, etc. (Vide Breviarium Rom., die 22 januarii, et Martyrologium, die 24 martii).

Suadet *ratio theologica* valde probabilis martyrium vices gerere baptismi quoad remissionem peccati, tum quia est opus fortitudinis omnino arduum ; — tum quia maximum est

signum amoris erga Deum et odii in peccatum; — tum quia hominem sive adultum sive infantem Christo pro nobis passo configurat, non mero signo, sed passione et morte.

Diximus *quoad remissionem omnis pœnæ*. Si enim per martyrium pœna non tolleretur, esset orandum pro martyre, qui posset in purgatorio detineri, sicut alii justii innumeri; porro, ex traditione et usu Ecclesiæ perpetuo, pro martyribus non est orandum. « Injuria est pro martyre orare, inquit S. Augustinus (serm. 159, c. 1; *Patr. lat.*, xxxviii, 868), cujus nos debemus orationibus commendari : certavit enim contra peccatum usque ad sanguinem. » — Innocentius III ait pariter : « Injuriam facit martyri, qui orat pro martyre. »

II. *Exponitur modus operandi martyrii.*

259. — 83. Status quæstionis. Nulla est difficultas pro infantibus, qui, cum incapaces sint omnis meriti et dispositionis propriæ, per martyrium justificari nequeunt, nisi *ex opere operato*.

Quoad adultos, plures contendunt martyrium non justificare vi propria et ex opere operato, sed propter caritatem perfectam, quæ ipsi annexa est. At communius theologi docent martyrium etiam in adultis ex opere operato effectus suos sortiri. — Sit itaque sequens

260. — 84. Assertio : *Martyrium ex opere operato effectus suos sortitur etiam in adultis.*

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* Textus supra citati non distinguunt inter parvulos et adultos; et S. Augustinus eos explanans asserere non dubitat, ut jam dictum fuit, *tantum valere* martyrium ad dimittenda peccata quantum ipsum baptismum; baptismus autem non minus in adultis quam in infantibus effectus suos *ex opere operato* producit. Ergo martyrii efficacia oritur non ex caritate, cujus est effectus et signum, sed *ex opere operato*, etiam in adultis.

PROB. 2. *SS. Patribus.* Testimoniis adductis in præcedenti assertione jungi possunt verba S. Cypriani (epist. 73, n. 21; *Patr. lat.*, iii, 1123) dicentis : « Numquid potest vis baptismi

esse major aut potior quam *passio*, ut quis coram hominibus Christum confiteatur et sanguine suo baptizetur? » Unde sic : SS. Patres vim justificandi martyrio sicut baptismo tribuunt. Atqui, si non justificaret *ex opere operato*, sed ex opere operantis, non ipsi martyrio, sed contritioni et perfectæ caritati tribuenda esset. Ergo.

PROB. 3. *Praxi Ecclesiæ*. Ecclesia non orat pro martyribus; imo omnes quos constat pro Christo occisos esse, sanctis annumerat et invocat, quin examinet an mortem ex affectu perfectæ caritatis acceptaverint. Atqui, si martyrium ex perfecta contritione efficaciam suam hauriret, Ecclesia pro martyribus oraret, cum contritio perfecta non semper totam pœnam peccato debitam remittat, nec posset eos absque ullo examine inter sanctos annumerare et invocare; forsân enim quibusdam defuit contritio perfecta. Ergo.

PROB. 4. *Ratione theologica*. Sedulo distinguunt theologi et Patres inter baptismum flaminis et sanguinis. Atqui prorsus vana esset ac illusoria hæc distinctio, si martyrium *ex opere operantis* tantum justificaret; nam adulti non justificarentur ipso martyrio, sed actu caritatis perfectæ cum voto baptismi. — Præterea, martyrium a tota pœna peccati liberat. Atqui, ut ait S. Thomas (in 4, d. 4, q. 3, a. 3, q. 3), « non habet hoc tantum ex opere operantis : neque quantum *ad pœnam*, qua aliquis martyrium explet, quam contingit non esse sufficientem ad satisfaciendum pro peccato; neque quantum *ad devotionem justæ voluntatis*, quia contingit quod voluntate majori caritate informata aliquis sine martyrio non potest ab omni pœna liberari; sed hoc habet *ex imitatione passionis Christi*. » — Demum idem Angelicus (3, q. 66, a. 12) dicit quod passio Christi operatur in baptismo flaminis per *quamdam affectionem*, in baptismo vero sanguinis per *imitationem*. Atqui, si baptismus sanguinis non justificaret *ex opere operato*, sed ex opere operantis tantum, non aliter operaretur quam per piam affectionem. Ergo.

261. — 85. Scholium. Quamvis martyrium suos effectus producat *ex opere operato* seu ipso facto, ejus tamen efficacia

aliquatenus differt ab efficacia sacramenti baptismi. Martyrium enim gratiam non confert *active*, id est, per virtutem instrumentalem sibi transeunter communicatam, quia non est signum sacramentale, sed *passive*, quatenus, posita morte pro Christo tanquam conditione, Deus ipse gratiam confert independenter a merito martyris.

III. *Traduntur conditiones requisitæ ex parte martyris.*

Præter acceptationem voluntariam mortis pro Christo, de qua supra dictum est, requiruntur in adultis ad obtinendum martyrii effectum contritio saltem imperfecta et votum implicitum baptismi :

262. — 86. I. *Contritio saltem imperfecta*; ratio est quia adultus justificari a proprio peccato non potest, nisi a creaturis se avertat et ad Deum convertatur; imo, *ex præcepto divino*, homo qui est in peccato mortali, instante occasione pro Christo moriendi, præmittere tenetur, quantum in se est, media ordinaria justificationis, scilicet sacramentum baptismi vel actum contritionis perfectæ; quod si inculpabiliter omitat, cum sola attritione per martyrium nihilominus justificabitur. Necessitas hujusce contritionis ex eo provenit, quod occasio martyrii non tollit obligationem adhibendi media aliunde necessaria ad salutem.

263. — 87. II. *Votum saltem implicitum* baptismi; cum enim martyrium illius tantum vices gerat, ad eum, utpote medium justificationis a Christo regulariter institutum, referri debet. Idcirco, si martyr possit, antequam mortem pro Christo patiatur, baptismum aquæ suscipere tenetur; quin etiam, semel baptizatus, ob præceptum divinum, Eucharistia refici debet. — Quæ tamen, cum non sint necessaria necessitate medii, illorum omissio inculpabilis non obstaret quin justificaretur martyr.

At, quoties adultus jam justificatus mortem pro Christo subit, non ideo martyrium singularem efficaciam suam amittit. Sed, juxta sententiam communiorem theologorum, hujusmodi martyr novum gratiæ incrementum accipit,

non tantum juxta præsentes suas dispositiones, seu ex opere operantis, verum etiam ultra ejus meritum, vi martyrii ex opere operato agentis; et insuper ei remittitur omnis poëna temporalis peccatis remissis debita (Cf. Suarez, *de Bapt.*, disp. 29, sect. 3).

ARTICULUS III

De dispositionibus ad baptismum suscipiendum requisitis

Dictis in præcedenti Tractatu de dispositionibus generatim requisitis in subjecto sacramentorum, nonnulla baptismo propria addenda sunt, tum circa validam, tum circa fructuosam hujus sacramenti susceptionem.

§ I. — **De dispositionibus requisitis ad validam baptismi susceptionem**

264. — 88. Assertio : *Ad validam susceptionem baptismi, NON REQUIRITUR in adulto FIDES, neque POENITENTIA ; sed requiritur INTENTIO illum suscipiendi, et sufficit intentio JAM HABITA et NON RETRACTATA.*

I. Non requiritur fides, nec poenitentia.

Ratio est quia sacramenta non operantur per justitiam subjecti vel ministri, sed per virtutem Dei. Unde S. Augustinus (*de Bapt.*, *C. Donat.*, l. 3, c. 14, n. 19; *Patr. lat.*, XLIII, 146) ait : « Nec interest, cum de sacramenti integritate et sanctitate tractatur, *quid credat et quali fide sit imbutus ille qui accepit sacramentum ; interest quidem plurimum ad salutis viam, sed ad sacramenti quæstionem nihil interest.* »

II. Requiritur intentio baptismum recipiendi.

Præterquam illud probatum manet, ex dictis de intentione in subjecto sacramenti requisita (*Tract. de Sac. in genere*, n. 144), Innocentius III (*Decret.*, l. 3, tit. 42, cap. 3) de baptismo adultorum dicit : « Ille qui *nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem nec characterem suscipit sacramenti.* »

III. Sufficit intentio jam habita et non retractata.

Hoc defluit ex praxi Ecclesiæ nunquam iterantiss sacramentum baptismi eis qui ex voluntate prius habita illud susceperunt.

265. — 89. Corollarium quoad amentes. Furiosi et amentes a *nativitate*, id est, nunquam plenum rationis usum assecuti, habendi sunt sicut pueri, et iisdem regulis subjiciuntur quoad baptismum.

Si vero rationis usum habuerint, et postea amentes facti sint, — vel, dum ratione utebantur, baptismi suscipiendi voluntatem manifestarunt, quam non retractaverunt, et tunc baptizandi sunt in mortis periculo, quia voluntas prius habita perseverat; — vel nullum baptismi desiderium manifesta-verunt, et ob defectum intentionis omnino in adultis requisitæ, *probabilius* valide baptizari non possunt. In praxi tamen sunt sub conditione baptizandi, nisi voluntatem contrariam certo non retractatam manifestaverint, tum quia non plane constat eos baptismum non postulasse, tum etiam quia juxta plures sufficit tunc intentio implicita in voluntate suscipiendi omnia ad salutem necessaria inclusa.

§ II. — De dispositionibus requisitis ad fructuosam baptismi susceptionem

266. — 90. Assertio : *Ad fructuosam baptismi susceptionem semper in adulto requiritur FIDES; si vero mortaliter peccavit, requiritur insuper ATTRITIO, non autem confessio, etsi utiliter præmittatur.*

I. *Semper requiritur FIDES.* Hæc necessitas patet — tum ex verbis Christi (*Marc.*, xvi, 16) : « Qui crediderit et baptizatus » fuerit, salvus erit; » — tum ex responsione diaconi Philippi ad eunuchum sibi dicentem (*Act.*, viii, 36, 37) : « Ecce aqua, » quid prohibet me baptizari ? Dixit autem Philippus : *Si cre-dis in toto corde, licet.* »

II. *Requiritur insuper ATTRITIO, si adultus mortaliter peccavit.* Qui mortaliter peccavit, justificari nequit, quin a creaturis se avertat et ad Deum supernaturaliter convertatur. Atqui adultus baptizandus, de quo agitur, mortaliter peccavit; ergo requiritur in eo saltem contritio imperfecta seu attritio. Ideo

B. Petrus (*Act.*, II, 38) ad Judæos petentes quid facere deberent, dicit : « *Pœnitentiam agite*, et baptizetur unusquisque » vestrum. » Qualis autem esse debeat hujusmodi attritio, dicitur in Tractatu de Sacramento *Pœnitentiæ*.

III. *Confessio non requiritur, etsi utiliter præmittatur.*

Confessio peccatorum ordinatur ad absolutionem. Atqui adultus nondum baptizatus est incapax absolutionis, cum baptismus sit janua sacramentorum, nec Ecclesia possit nondum baptizatos judicare etiam in foro interno. Ergo.

Utilissime tamen adultus baptizandus conscientiam suam confessario vel alteri sacerdoti aperiet, ut ab eo salutaria monita accipiat, et cum melioribus dispositionibus ad sacramentum accedat.

At confessarius adulto baptizando opera pœnalia non potest imponere in *satisfactionem*, siquidem per baptismum peccata remittuntur quoad totam pœnam, sed recte ea suadet in *emendationem*, scilicet ut facilius vitia eradicentur, et virtutes acquirantur.

267. — 91. Monita circa baptismum adultorum. — 1. Quoad eorum admissionem. Maxima adhibenda est prudentia in adultis ad baptismum admittendis, præsertim vagis et extraneis. « Sacerdos, ait Rituale Rom., diligenter curet, ut certior fiat de statu et conditione eorum qui baptizari petunt, præsertim exterorum. De quibus facta diligenti inquisitione, num alias ac recte sint baptizati, caveat ne quis jam baptizatus, imperitia, vel errore, aut ob quæstum vel ob aliam causam, fraude, dolove iterum baptizari velit. » — In his casibus consulatur episcopus.

2. Quoad eorum præparationem. Sicut peccatores præparandi et probandi sunt, antequam absolvantur, sic et adulti, priusquam baptizentur. « Si quis adultus sit baptizandus, inquit Rituale Romanum, debet prius secundum apostolicam regulam in christiana fide ac sanctis moribus diligenter institui, et per aliquot dies in operibus caritatis exerceri, ejusque voluntas et propositum sæpius explorari, et non nisi sciens et volens probeque instructus baptizari. »

3. *Quoad nonnulla adjuncta.* Rituale Romanum quædam alia sedulo notanda suadet : — 1. Circa *tempus* Baptismi ait : « Decet hujusmodi Baptismum, ex apostolico instituto, in sabbato S. Paschatis vel Pentecostes, solemniter celebrari. Quare si circa hæc tempora catechumeni sint baptizandi, in ipsos dies, si nihil impediat, Baptismum differri convenit. Verum si circa, seu post tempus Pentecostes, aliqui conversi fuerint, qui ægre ferant suum Baptisma in longum tempus differri, et ad illud festinent, instructique ac rite parati esse noscantur, citius baptizari possunt. » — 2. Circa *jejunium* pro ministro et suscipiente : « Pro hujus veneratione sacramenti, tam sacerdotem qui adultos baptizabit, quam ipsos adultos qui sani sunt, convenit esse jejunos. » — 3. Circa *horam* Baptismi : « Quare non post epulas, aut prandia, sed ante meridiem (nisi ex rationabili causa aliter faciendum esset) eorum Baptisma celebretur. »

CAPUT VI

DE CÆREMONIIS BAPTISMI

Quæ de baptismi cæremoniis dicenda veniunt, spectant præcipue : — 1. ad tempus et locum collationis baptismi ; — 2. ad patrilos in baptismo solemni adhibendos ; — 3. ad ipsos ritus in baptismi administratione servandos.

ARTICULUS I

De tempore et loco baptismi

268. — 92. I. Tempus. In primis Ecclesiæ sæculis, in vigiliis Paschæ et Pentecostes tantum solemniter administrabatur baptismus ; postea sensim his diebus additæ sunt festivitates Nativitatis Domini et Epiphaniæ, Nativitatis S. Joannis Baptistæ, Apostolorum et martyrum ; varia tamen fuit in variis regionibus praxis. At, versus sæculum duodecimum, consue-

tudo baptizandi in omni tempore communis evasit in Ecclesia Latina, dum in Ecclesia Orientali retinebatur usus solemmniter baptizandi in Paschate, Pentecoste et Epiphania Domini.

Hæc in Rituali Romano leguntur : « Quamvis Baptismus quovis tempore, etiam interdicti et cessationis a divinis, præsertim si urgeat necessitas, conferri possit, tamen duo potissimum ex antiquissimo Ecclesiæ ritu sacri sunt dies, in quibus solemni cæremonia hoc sacramentum administrari maxime convenit, nempe sabbatum sanctum Paschæ, et sabbatum Pentecostes, quibus diebus baptismalis fontis aqua rite consecratur. Quem ritum, quatenus fieri commode potest, in adultis baptizandis, nisi vitæ periculum immineat, retineri decet, aut certe non omnino prætermitti, præcipue in metropolitanis aut cathedralibus ecclesiis. »

269. — 93. II. Locus. Baptismus *regulariter* conferri debet in ecclesia, in qua fons sacer sit constitutus. Excipitur casus necessitatis, in quo ubique baptizare licet. — Vi privilegii specialis, filii regum et principum in eorum sacellis solemmniter baptizari possunt.

De loco baptismi hæc habet Rituale Romanum : « Ac licet urgente necessitate ubique baptizare nihil impediat, tamen proprius baptismi administrandi locus est ecclesia, in qua sit fons baptismalis, vel certe baptisterium prope ecclesiam.

» Itaque, necessitate excepta, in privatis locis nemo baptizari debet, nisi forte sint regum aut magnorum principum filii, id ipsis ita deposcentibus ; dummodo id fiat in eorum capellis seu oratoriis, et in aqua baptismali de more benedicta.

» Baptisterium sit decenti loco et forma, materiaque solida et quæ aquam bene contineat, decenter ornatum, et cancellis circumseptum, sera et clave munitum, atque ita obseratum, ut pulvis vel aliæ sordes intro non penetrent : in eoque, ubi commode fieri potest, depingatur imago S. Joannis Christum baptizantis. »

ARTICULUS II

De Patrinis

270. — 94. I. Patrinorum notio. Patrini sunt illi qui baptizatum de sacro fonte levant, et in se ejus curam spiritualem, defectu parentum, suscipiunt. *Sponsores* vel *fidejussores* appellantur, quatenus spondent filiolos religionis catholicæ officia fideliter adimpletuos; *susceptores*, quatenus baptizatos e fontibus levant; *compadres* et *patrini*, quatenus participant sollicitudinem et officia parentum respectu filiorum.

Ut vero aliquis vere sit patrinus, necesse est : — 1. ut sit baptizatus; — 2. ut rationis usum habeat; — 3. ut a parentibus vel a paracho designatus fuerit; — 4. ut baptizatum per se vel per alium tangat.

Consuetudo admittendi patrinos a primis Ecclesiæ sæculis obtinuit, nec de ipsius origine aliquid certum legere est apud auctores ecclesiasticos.

271. — 95. II. Patrinorum necessitas. Juxta sacrorum canonum instituta, in baptismo solemni patrinus est admittendus, et quidem *sub gravi*, ut constat tum ex antiquitate ac præstantia illius praxis, tum ex concilio Tridentino (sess. 24, cap. 2).

Rationem hujus institutionis sic explicat S. Thom. (3, q. 67, a. 7) : « Spiritualis generatio, quæ fit per Baptismum, assimilatur quodam modo generationi carnali, unde dicitur (I Pet., II, 2) : « *Sicut modo geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite.* » In generatione naturali, parvulus nuper natus indiget nutrice et pædagogo; unde et in spiritali generatione Baptismi requiritur aliquis, qui fungatur vice nutricis et pædagogi, informando et instruendo eum quasi novitium in fide. »

Dicitur *in baptismo solemni*, quia in baptismo privato adhibere patrinum nulla lege præcipitur. Etenim vel infans privatim baptizatus proxime morietur, et compatris sollicita cura non indigebit; vel vivet, et in cæremoniæ supplementatione patrinus adhibendus erit.

Ante concilium Tridentinum plures adesse poterant patrini;

sed, ne multiplicarentur impedimenta matrimonii, statuit illud concilium « ut unus tantum, sive vir, sive mulier, juxta sacrorum canonum instituta, vel ad summum unus et una baptizatum de baptismo suscipiant » (sess. 24, cap. 2).

272. — 96. III. Patrinorum electio. Hæc in Rituali Romano leguntur : « Patrinos, saltem in ætate pubertatis, sacramento confirmationis consignatos esse maxime convenit. Sciant præterea parochi, ad hoc munus non esse admittendos infideles, aut hæreticos, non publice excommunicatos, aut interdictos, non publice criminosos aut infames, nec præterea qui sana mente non sunt, nec qui ignorant rudimenta fidei : hæc enim patrini spirituales filios suos, quos de Baptismi fonte susceperint, ubi opus fuerit, opportune docere tenentur. Præterea ad hoc etiam admitti non debent monachi vel sanctimoniales, neque alii cujusvis ordinis regulares a sæculo segregati. »

Sedulo etiam perlegantur statuta diœcesana, in quibus sæpe plura hac de re præscribuntur; in pluribus diœcesibus munus patrini clericis in sacris ordinibus constitutis committi nequit.

Circa patrini admissionem hæc notanda sunt :

1. Munus patrinum admittendi pertinet ad parentes, quorum adjutor constituitur, non ad parochum. Non potest ergo parochus patrinum idoneum a parentibus designatum rejicere.

2. Plures theologi sentiunt ad officium patrini hodie admitti posse illos qui symbolum fidei recitare nequeunt aut nolunt, sed quædam religionis dant signa, v. g., quandoque missæ assistunt, panem benedictum offerunt, curant ut cognati mortui sepulturam accipiant ecclesiasticam et alia hujusmodi faciunt; quia ex benignitate plures sequuntur utilitates, dum ex severitate haud modica oriuntur incommoda; ita Bouvier.

3. Quinimo, juxta Card. Gousset (n. 115), in patrinos admitti possunt concubinarij civiliter conjugati, dummodo coram duobus testibus promittant se benedictionem nuptialem quamprimum postulatuuros. — Hæc indulgentia, ut notat præfatus auctor, non raro induxit hujusmodi sponso ad nubendum

coram Ecclesia. Cum nulla regula generalis statuta fuerit, habenda est ratio locorum, quia quod in uno tolerari potest aut expedit, in alio non proficit et generat scandalum.

4. Quando parochus patrinum designatum ob illius indignitatem repellere tenetur, sapienter ab exponendis motivis suæ rationis agendi, monendo simpliciter talem patrinum legibus Ecclesiæ arceri, nec sibi licere eum admittere, ut dictum fuit in *Tractatu de Sacramentis in genere*.

In praxi, si patrinus aut matrina admitti queat, admittatur et procedatur ad baptismum, recusata parte indigna; sufficit enim ex concilio Tridentino patrinus aut matrina. Si ambo sint indigni, eos rejiciat, et paratum se ostendat ad baptismum conferendum, statim ac proponetur idoneus patrinus aut matrina.

273. — 97. IV. Patrinorum officia. Tenentur patrini baptizatum diligere, tanquam filium spiritualem; Deum pro illo deprecari; curare ut in fide et vita christiana recte instituat, non tantum ex caritate et pietate, sed etiam ob solemnem promissionem factam in eo munere suscipiendo et præceptum Ecclesiæ ipsis impositum. Non quidem facile judicandi sunt parentes obligationi prolis suæ christianæ instituendæ deficere; at, si constet illos negligere officium suum, patrini debent baptizato subvenire, et quidem sub gravi, modo id facile præstare possint. — Insuper susceptores abstinere debent a matrimonio contrahendo cum baptizato, baptizatique patre ac matre, ut dicetur in *Tractatu de Matrimonio*, ob impedimentum cognationis spiritualis cum istis contractum in baptismo.

ARTICULUS III

De ritibus in baptismo servandis

Oportet primum ritus baptismi describere; deinde statuatur obligatio eos servandi, vel omissos supplendi, et tandem expendantur quædam quæstiones speciales ad baptismi administrationem attinentes.

§ I. — Describuntur ritus baptismi

Cæremoniæ baptismi aliæ præcedunt baptismum, et fiunt ad fores ecclesiæ; aliæ comitantur, et fiunt ad fontem sacrum; aliæ sequuntur.

274. — 98. I. Cæremoniæ baptismum præcedentes. —

1. Baptizandus affertur aut adducitur ad fores ecclesiæ, et ab ejus introitu arcetur, quia non est dignus qui domum Dei ingrediatur, antequam jugum diaboli excusserit, et se Christi imperio subjecerit.

2. Baptizando nomen imponitur, ut agnoscat se militiæ Christi adscribi; omnino autem decet eligi nomen alicujus sancti, ut similitudine appellationis neophytus excitetur ad ejus virtutes imitandas et patrocinium invocandum. Præferenda sunt nomina sanctorum novi Testamenti in exsecrationem hæreticorum, qui affectant nomina veteris Testamenti, ne videantur sanctos colere, vel Ecclesiæ Romanæ consuetudini se accommodare.

3. Adhibentur exorcismi cum precibus et insufflationibus, ad expellendum diabolum ejusque vires frangendas ac debilitandas, ne impediatur baptismi susceptionem ejusque effectum.

4. Baptizandus obsignatur signo crucis : — *in fronte*, ut crucem nunquam erubescat, sed palam verbis et operibus eam confiteatur; — *in pectore*, ut fidem non profiteatur ore tenus tantum, sed corde credat; — *in oculis*, ut a spirituali cæcitate liberatus deinceps sic invigilet, ut non videat vanitatem; — *in auribus*, ut illæ pronæ sint ad audiendas fidei veritates; — *in humeris*, ut jam ab adolescentia Christi jugum et crucem ferre assuescat.

5. Sal ori immittitur, — tum ad manifestandam sapientiam quæ in omnibus verbis elucere debet, — tum ad significandum quod baptizandus ex fidei doctrina et gratiæ dono consecuturus est, ut a peccatorum putredine liberetur, saporem bonorum operum percipiat, et divini eloquii pabulo delectetur.

6. Nares et aures saliva liniuntur, dicendo : *Ephpheta, quod est, adaperire*, et statim baptizandus ad fontem introducitur,

ut intelligamus eam vim esse sacræ ablutionis, ut menti ad cœlestem veritatem perspiciendam lumen afferat, sicut aqua fontis Siloe visum restituit cæco quem Dominus jusserat oculos luto illitos abluere.

275. — 99. II. Cæremoniæ baptismum comitantes. — 1. Sacerdos ter baptizandum interrogat : « *Abrenuntias Satanæ, et omnibus operibus ejus, et omnibus pompis ejus?* » Ille vero vel ejus nomine patrinus, ad singulas interrogationes respondet : « *Abrenuntio.* » Profitetur ergo baptizandus odium diaboli et mundi, ac protestatur nullum unquam tempus fore, in quo utrumque veluti hostem teterrimum non detestetur.

2. Baptizandus more athletarum ungitur oleo sacro catechumenorum in pectore et scapulis : *in pectore*, ut per Spiritus Sancti illustrationem abjiciat errorem et ignorantiam, et suscipiat fidem rectam, qua justus vivit; *in scapulis*, ut per Spiritus Sancti gratiam excutiat negligentiam et torporem, et bona opera exerceat, sine quibus fides mortua est.

3. Catechumenus interrogatus a sacerdote, *an credat in Deum*, respondet : « *Credo*, » et ita deinceps ad reliquos symboli articulos sibi propositos, ut fidem suam solemniter profiteatur juxta præceptum Christi (*Marc.*, xvi, 16) : « *Qui crediderit* et baptizatus fuerit, salvus erit. »

4. Demum quærit sacerdos ab eo qui baptizandus est, num baptizari velit; quo quidem per se, vel ejus nomine, si infans sit, patrino annuente, statim baptizatur. Postulatur autem baptizandi consensus, ut, quemadmodum primus homo sua voluntate serpenti obediens, a Deo recessit, et merito damnatus est, ita Christi militiæ adscribatur volens, et divinam legem sponte amplectens vitam consequatur æternam.

276. — 100. III. Cæremoniæ baptismum sequentes. —

1. Sacerdos baptizati verticem chrismate inungit, ut intelligat se ab eo die Christo capiti tanquam membrum conjunctum esse, et *Christianum* a *Christo* appellari, sicut Jesus a chrismate dictus est *Christus*.

2. Postea sacerdos imponit baptizato adulto vestem albam vel infantis capiti linteolum candidum, dicens : « *Accipe ves-*

tem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, ut habeas vitam æternam. » Hoc ritu sancti Patres significari docent tum resurrectionis gloriam, cujus pignus et semen præstat baptismus; tum nitorem et pulchritudinem animæ a peccato mundatæ; tum innocentiam atque integritatem, quam deinceps sine macula neophytus servare debet, donec migret ex hoc sæculo.

3. In manum baptizati traditur cereus accensus, qui ostendat fidem baptismi caritate vivificatam, studio bonorum operum alendam esse et augendam.

4. Olim admittebatur baptizatus ad osculum pacis, in signum unionis cum omnibus christianis. Item adulti vestem albam, qua induti fuerant in Sabbato Sancto, deferebant usque ad octavam Paschæ, quæ inde dicta est Dominica *in albis*, ab albedine vestis hac die depositæ. Tandem porrigebatur baptizatis lac et mel gustandum in signum spiritualis infantiae. Unde in introitu missæ ejusdem Dominicæ adhuc decantatur : *Quasi modo geniti infantes, rationabile sine dolo lac concupiscite.*

§ II. — **Statuitur obligatio servandi ritus baptismi, vel omissos supplendi, et quandoque iterandi**

277. — 101. I. Ritus baptismi supra descripti, *sub gravi præcepto* servari debent; ratio est quia præscribuntur ab Ecclesia in finem gravem et habent fructus speciales. Unde qui, absque gravi causa, omnes baptismi cæremonias omitteret, vel aliquam ex eis notabilem, v. g., unctionem olei catechumenorum et chrismatis, mortaliter peccaret.

Merito abusivus declaratur mos in dies propalatus differendi cæremonias baptismi, eo prætextu quod longe distent qui futuri sunt patrini.

278. — 102. II. Quando cæremoniæ, ob necessitatem, vel negligentiam, aut ex licentia Episcopi, omissæ fuerunt, sunt solemniter supplendæ. Constat ex Rituali (Tit. *Ordo suppl. omissa*), in quo hæc leguntur : « Cum, urgente mortis periculo, vel alia cogente necessitate, sive parvulus, sive adultus, sacris precibus ac cæremoniis prætermisissis, fuerit baptizatus,

ubi convaluerit, vel cessaverit periculum, et ad ecclesiam delatus fuerit, omissa omnia suppleantur. »

Quod ut rite fiat, idem ordo ac ritus servetur, qui in baptismo solemni servandus est; excepto quod interrogatio: *An velis baptizari*, formaque baptismi et ablutio prætermittuntur. et quædam orationes ac exorcismi immutantur, ut videre est in Rituali.

Controvertitur inter theologos an obligatio supplendi omis-
sas cæremonias sit gravis, an levis tantum.

Si agatur de hæreticis conversis, et in secta sua valide baptizatis, sed absque consuetis Ecclesiæ cæremoniis, non videntur cogendi, sed hortandi sunt tantum ad supplendas cæremonias: si vero ipsi postulent, admitti debent. — Attamen nil, inconsulto episcopo, faciendum est, nisi hujusmodi reconciliationes frequenter contingant, vel aliqua praxis recepta sit; ait enim Rituale: « Ubi debita forma et materia servata est, omissa tantum suppleantur, nisi rationabili de causa aliter episcopo videatur. »

279. — 103. III. Si baptismus solemnis deprehendatur invalidus, probabilius cum omnibus cæremoniis est iterandus, nisi periculum scandali aut infamiæ pro baptizante aut baptizato inde oriatur. Ratio est quia illæ cæremoniæ in honorem baptismi institutæ fuerunt, nec proinde ab eo separari debent, juxta effatum: *Accessorium sequitur principale*.

§ III. — **Expenduntur quædam quæstiones speciales**

Quæstiones expendendæ spectant — 1. ad nominis impositionem et interrogationes faciendas; — 2. ad usum sacrorum oleorum; — 2. ad librum baptismalem.

I. *De nominis impositione et interrogationibus.*

280. — I. 104. De nominis impositione. Circa nominis impositionem hæc notanda sunt: — 1. In primitiva Ecclesia nulum novum nomen neophytis imponebatur; hæc praxis sæculo quinto incœpisse videtur, nec communis evasit nisi duodecimo sæculo, quando mos infantes statim baptizandi ubique

invaluit. — 2. Non datur præceptum imponendi nomen aliqujus Sancti; legitur enim in Rituali Rom. : « Et quoniam iis qui baptizantur, tanquam Dei filiis in Christo regenerandis et in ejus militiam adscribendis, nomen imponitur, curet (sacerdos) ne obscœna, fabulosa, aut ridicula, vel inanium deorum, vel impiorum ethnicorum hominum nomina imponantur; sed *potius, quatenus fieri potest*, Sanctorum, quorum exemplis fideles ad pie vivendum excitentur, et patrociniis protegantur. » — 3. In praxi curet parochus, ut baptizando detur nomen sancti sive novi, sive veteris Testamenti, quo eum appellet, dum baptizat; alia vero nomina superaddi facile permittat, nisi contemptum religionis sapiant. — Licitum est propria auctoritate nomen in baptismo acceptum immutare; nulla quippe existit hac de re prohibitio.

281. — 105. II. De interrogationibus. Quæsitum fuerat « utrum in collatione baptismi interrogationes possint fieri vernacule, vel saltem vernacule iterari, postquam latine factæ fuerint. » S. Cong. respondit (12 sept. 1857) : « Quoad interrogationes quæ Baptismi ordinem præcedunt vel sequuntur (v. g., *an sit suæ parochiæ, masculus an fœmina*), ac pro quibus rituale nullam exhibet formam : *affirmative*. Quoad interrogationes quæ in ipso baptismi ordine occurrunt, ac pro quibus formulæ in rituali exstant; *negative*, quoad utramque partem » (*Anal.*, 13° liv., p. 342). Salva ergo dispensatione apostolica aut legitima consuetudine, latine fieri debent interrogationes in Rituali descriptæ.

II. De usu sacrorum oleorum.

282. — 106. I. Præscriptiones Ritualis. Circa sacra olea hæc leguntur in Rituali Romano : « Sacrum chrisma et sanctum oleum quod et catechumenorum dicitur, quorum usus est in baptismo, eodem anno sint ab Episcopo de more benedicta feria V in Cœna Domini.

» Curet parochus ut ea suo tempore quamprimum habeat, et tunc vetera in ecclesia comburat.

» Veteribus oleis, nisi necessitas cogat, ultra annum non

utatur, ac si deficere videantur, et chrisma, aut oleum benedictum, haberi non possit, aliud oleum de olivis non benedictum adjiciatur, sed in minori quantitate.

Chrisma et oleum sacrum sint in suis vasculis argenteis, aut saltem stanneis bene obturatis: quæ vascula sint inter se distincta, et propriam unumquodque inscriptionem habeat majusculis litteris incisam, ne quis error committatur.

Ad usum vero quotidianum minora habeantur vascula ex argento, si fieri potest, aut stanno, sive separata sive etiam conjuncta; apte tamen distincta et bene cooperta, et cum suis inscriptionibus, ut supra, ne parochus aberrret, et unum pro altero sumat, quod cavere debet diligenter.

In ea igitur ex majoribus vasculis chrismatis et olei, quod sufficiat, infundatur; atque, ut effusionis periculum caveatur, commodum erit in his vasculis bombacium seu quid simile habere oleo sacro et chrismate separatim perfusum, in quo pollex, cum opus est, ad inungendum immittatur.

Hæc vascula in loco proprio, honesto ac mundo, sub clave ac tuta custodia decenter asserventur, ne ab aliquo, nisi a sacerdote, temere tangantur, aut eis sacrilege quisquam abuti possit.

Parochus, quantum fieri potest, curet ne per laicos, sed per se, vel alium sacerdotem, vel saltem per alium ecclesiæ ministrum hæc olea deferantur; caveat item ne de his quidquam ulli unquam tribuat, cujusvis rei prætextu. »

283. — 107. II. Regulæ practicæ. — 1. Obligatio adhibendi

sacra olea eo anno benedicta est gravis, et peccaret graviter sacerdos qui veteribus uteretur, dum posset recentibus uti.

Attamen licet adhibere olea anni præcedentis usquedum olea recens benedicta habeantur. Igitur non debet omitti chrismatis et olei unctio, eo quod olea recentia haberi nondum potuerunt, nec ea de causa baptismus ad aliud tempus differri debet. Ita declaravit S. Rit. Congr. (19 sept. 1859).

2. Benedictio fontis baptismalis in Sabbato Sancto fieri debet cum oleis alterius anni, quando parochus olea recentia sibi comparare non potuit; nec debet differri infusio usquedum olea recens benedicta accipiantur. — At, in vigilia Pen-

tecostes, fieri debet fontis benedictio cum oleis præsentis anni. Unde si ea nondum habeantur, aqua baptismalis nihilominus benedicenda est, cum cæremoniis consuetis, excepta infusione chrismatis et olei, quæ peragetur privatim, iis acceptis. Idem fieri deberet in Sabbato Sancto, si olea prioris anni deficerent (S. C. Rit., 12 april. 1755) (1).

III. De libro baptismali.

284. — 108. I. Obligatio conficiendi librum baptismalem.

Hæc leguntur in Rituali : « Antequam infans ex ecclesia asportetur, aut susceptores discedant, eorum nomina et alia de administrato Baptismo ad præscriptam formam in baptismali libro parochus accurate describat. »

Tenent theologi hanc obligationem esse gravem; gravissima enim sunt motiva quibus innititur, scilicet : — 1. ut constet baptismi collatio, et certo vitetur rebaptizandi periculum; — 2. ut cognoscatur inter quos existat cognatio spiritualis ex legitimo baptismo orta.

285. — 109. II. Modus conficiendi. Caute procedere debet parochus in conficiendis hujusmodi actis, quando baptizati sunt spurii, vel adulterini, vel nati ex matrimonio quod dicunt *civile*. — *In primo casu*, scribitur *ex patre incognito*, nisi vir aliquis coram testibus aut per litteras authenticas se confiteatur patrem baptizati et in libro subscribat, si possit; nec matris inscribat nomen, nisi fama aut duorum testimonio certo sibi innotescat. — *In secundo casu*, is solus agnoscendus est pater, qui matris est maritus, juxta vetus axioma in legibus nostris quoad substantiam insertum : *Ille est pater, quem nuptiæ demonstrant*, nisi contrarium omnino constet, v. g., ob diuturnam mariti absentiam. — *In tertio casu*, baptizatus dici non potest ex legitimo matrimonio natus; nec ordinarie prudenter scriberetur eum ex matrimonio illicito ortum esse. Dicendum est ergo eum natum esse ex tali patre et ex tali matre sine addito, vel addendo : *Civiliter conjugatis*, ne quid falsum vel incautum asseratur.

(1) Cfr. Gardellini, n. 4252.

TRACTATUS DE CONFIRMATIONE

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ
DE CONFIRMATIONE
Ex Conciliis Florentino et Tridentino

DECRETUM CONCILII FLORENTINI SUB EUGENIO IV
PRO INSTRUCTIONE ARMENORUM

Secundum sacramentum est Confirmatio, cujus materia est chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiae, et balsamo, quod odorem significat bonae famae, per episcopum benedicto. Forma autem est : *Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.*

Ordinarius minister est episcopus. Et cum cæteras unctiones simplex sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi episcopus debet conferre; quia de solis Apostolis legitur, quorum vicem tenent episcopi, quod per manus impositionem Spiritum Sanctum dabant, quemadmodum Actuum Apostolorum lectio manifestat : « Cum enim audissent, inquit, Apostoli qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt » ad eos Petrum et Joannem. Qui cum venissent, oraverunt » pro eis, ut acciperent Spiritum Sanctum; nondum enim in » quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in » nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos » et accipiebant Spiritum Sanctum. » Loco autem illius

manus impositionis datur in Ecclesia Confirmatio. Legitur tamen, aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem, ex rationabili et urgente admodum causa, simplicem sacerdotem chrismate per episcopum confecto hoc administrasse Confirmationis sacramentum.

Effectus autem hujus sacramenti est, quia in eo datur Spiritus Sanctus ad robur, sicut datus est Apostolis in Die Pentecostes; ut videlicet Christianus audacter Christi confiteatur nomen. Ideoque in fronte, ubi verecundiæ sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat, et præcipue crucem ejus qui « Judæis quidem est scandalum, » gentibus autem stultitia, » secundum Apostolum; propter quod signo crucis signatur.

CANONES CONCILII TRIDENTINI DE CONFIRMATIONE

I. Si quis dixerit Confirmationem baptizatorum otiosam cæremoniam esse, et non potius verum et proprium sacramentum; aut olim nihil aliud fuisse quam catechesim quamdam, qua adolescentiæ proximi fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant; anathema sit.

II. Si quis dixerit injurios esse Spiritui Sancto eos qui sacro Confirmationis chrismati virtutem aliquam tribuunt; anathema sit.

III. Si quis dixerit sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum episcopum, sed quemvis simplicem sacerdotem; anathema sit.

NOTIONES PRÆVIÆ

---

286. — 1. Tractatus objectum et utilitas. Christus Dominus non tantum voluit nos regenerari *lavacro aquæ in verbo vitæ*, sed etiam semel renatos per novum sacramentum confirmari ac roborari, ut milites ejus effecti tentationibus contra fidem irruentibus viriliter resistamus, eamque, spretis sæculi minis ac blanditiis, strenue profiteamur. Convenienter igitur post baptismum de hoc Confirmationis sacramento disserendum est.

Quanti autem sit momenti ille tractatus, ex fine quem Christus intendit, nec non ex miris quos producit effectibus, statim colligere est. Unde Catechismus Romanus pastores hortatur ut illius naturam, vim et dignitatem, cum id commode fieri posse judicaverint, fideles doceant, eisque persuadeant illud non solum non negligendum esse, sed summa cum pietate et religione suscipiendum.

287. — 2. Confirmationis definitio et varia nomina. Confirmatio definiri potest : *Sacramentum novæ Legis, quo baptizatis confertur gratia eos roborans ad fidem firmiter profitendam.*

Ex hac definitione, jam apparet Confirmationem commune habere cum reliquis sacramentis vivorum, quod gratiam sanctificantem auget; ab his autem distingui in eo quod speciale Spiritus Sancti robor confert ad Christi fidem intrepide profitendam, et sancte semper conversandum, non obstantibus innumeris periculis et tentationibus.

At sacramentum illud, præter nomen *confirmationis*, quod ex suo principali effectu habet, plurima sortitum est nomina, scilicet : — *a materia* nuncupatum est *manus impositio*, *unguenti mysterium*, sacramentum *chrismatis et unctionis*, *Chrisma salutis*; — *a forma* appellatur *sigillum*, *signaculum spiritale*, *signaculum dominicum*, *signaculum regium*; — denique ab

effectu, vocatur *perfectio*, *consummatio*, *sacramentum plenitudinis*. Quæ quidem nomina sacramenti excellentiam luculenter commonstrant.

288. — 3. Tractatus divisio. Ad doctrinam catholicam de Confirmatione exponendam, dicemus : — 1. de existentia ; — 2. de materia et forma ; — 3. de effectibus ; — 4. de ministro ; — 5. de subjecto ; — 6. de cæremoniis Confirmationis, juxta ordinem jam usurpatum pro tractatibus de *Sacramentis in genere* et de *Baptismo* (1).

CAPUT I

DE EXISTENTIA SACRAMENTI CONFIRMATIONIS

289. — 4. Errores. Sacramenti Confirmationis existentiam negarunt omnes Protestantes, qui, cum negare non possent Confirmationis ritum a remotissima ætate in Ecclesia viguisse, dixerunt illum fuisse meram cæremoniam, qua adolescentes solemniter coram episcopo rationem fidei suæ reddebant, et deinde, benedictione ab episcopo accepta, dimittebantur. Falso contendunt hujus sacramenti existentiam pariter negatam fuisse a Novatianis, Albigensibus, Waldensibus, Wiclefo et Joanne Huss; nam, exceptis Albigensibus, quorum sententia obscura est, alii hæretici ab hoc errore communiter eximuntur.

Dogma catholicum de existentia sacramenti Confirmationis sequenti assertionem vindicabitur :

290. — 5. Assertio : *Confirmatio est VERE et PROPRIE sacramentum.*

EST DE FIDE. Concilium Tridentinum (sess. 7, c. 1) ait : « Si quis dixerit Confirmationem baptizatorum otiosam cæremoniam esse, et non potius *verum et proprium sacramentum* ;

(1) Præter citatos auctores, ubi de *Sacr. in genere* et de *Baptismo* consulatur Witasse, de *Confirmatione*.

aut olim nihil aliud fuisse quam catechesim quamdam, qua adolescentiæ proximi fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant; anathema sit. »

PROB. 1. *Script. Sacra.* Legitur (*Act.*, VIII, 14-17) : « Cum » audissent Apostoli qui erant Jerosolymis, quod recepisset » Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Joannem. » Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum S. : nondum enim in quemquam illorum venerat, sed » baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Tunc *imponabant manus super illos et accipiebant Spiritum Sanctum.* » — (*Act.*, XIX, 5, 6) : « Baptizati sunt in nomine Domini » Jesu. Et cum *imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus Sanctus* super eos, et loquebantur linguis, et prophetabant. »

Ex quibus sic conficitur argumentum : constabit Confirmationem esse vere ac proprie sacramentum, modo probetur ritum de quo agitur in citatis textibus esse Confirmationem et omnibus sacramenti dotibus pollere. Atqui hæc duo certa sunt :

1. *Ritus de quo agitur est Confirmatio.* — Etenim vel est Confirmatio, vel ordo, vel pœnitentia, vel approbatio baptizatis data, vel potestatis miraculorum collatio. Porro — *non est ordo*; nam ille ritus adhibitus est erga omnes qui Samariæ receperant verbum Dei, ac proinde erga infantes et mulieres; jam vero de ordine hæc dici non possunt. — *Non est pœnitentia*, quæ statim post baptismum conferri non potest, ut factum fuisse dicitur. — *Non est approbatio* quædam, vel examen baptizatorum, tum quia fieri debet ab alio ministro, tum quia confert Spiritum Sanctum, ut constat ex Actis Apostolorum. — *Non est collatio potestatis miraculorum*; nam Apostoli imponunt manus indiscriminatim super Samaritanos, dum paucis confertur potestas miraculorum; insuper ille ritus usque ad nos perseveravit, quamvis nullo signo detur miraculorum potestas. Ergo superest ut dicatur hujusmodi ritum esse Confirmationem.

2. *Ille ritus omnes sacramenti dotes habet.* — Est signum sensibile, scilicet, oratio et impositio manuum, quibus figu-

ratur gratia roboris specialiter animæ data; — signum *gratiæ productivum*; nam per manuum impositionem confertur Spiritus Sanctus, seu gratia; — *a Christo institutum*; solus quippe Deus gratiam alicui signo sensibili annectere potest; — *permanenter*; id eruitur tum ex eo quod in Apostolorum ætate adhibetur, tum ex eo quod deinceps jugiter in usu permansit.

PROB. 2. *Traditione*. Præter argumentum præscriptionis, quod eodem modo ac in Tractatu de *Sacramentis in genere* fieri potest, plurima et luculenta adduci possunt testimonia, ex quibus invicte probantur sequentia :

1. SS. Patres non habuerunt Confirmationem *ut baptismi ritum secundarium et meram cæremoniam*; nam diversum baptismo et Confirmationi ministrum assignant, v. g., S. Innocentius I (Epist. 25, c. 3, n. 6; *Patr. lat.*, xx, 555) scribit : « Presbyteris... chrismate baptizatos ungere licet; ... non tamen *frontem ex eodem oleo signare*, quod solis debetur episcopis, cum *tradunt Spiritum Paraclætum*. » — Imo supponunt adesse aliquando intervallum inter baptismum et Confirmationem; concil. Eliberitanum, initio an. 305, ait (can. 77) : « Si quis diaconus regens plebem, sine episcopo vel presbytero aliquos baptizaverit, episcopus eos per benedictionem *perficere* debet. »

2. SS. Patres non reposuerunt Confirmationem *in catechesi, vel in aliqua fidei professione*; nam horum incapaces sunt infantes, quibus tamen potest conferri Confirmatio : Sic S. Innocentius I (*loco citato*) ait : « De *consignandis* vero infantibus, manifestum est non ab alio quam ab episcopo fieri licere. » — In antiquo Ordine Romano legitur : « Pontifex veniens ad infantes... tincto pollice in chrismate, *faciat crucem* in frontibus singulorum, ita dicendo : *Confirmo te in nomine Patris et Filii et Spiritus S. Amen*. »

3. SS. Patres habent Confirmationem *ut sacramentum proprie dictum, haud secus ac ipsum baptismum*. Tertullianus (lib. de *Resurrectione carnis*, c. 8; *Patr. lat.*, II, 1207) : « Caro abluitur, ut anima emaculetur; caro *ungitur*, ut anima *consecretur*; caro *signatur*, ut et anima *muniatur*; caro manus

impositione adumbratur, ut et anima Spiritu *illuminetur*. » — S. Augustinus (*Contra litt. Petil.*, l. 2, c. 104, n. 239; *Patr. lat.*, XLIII, 342) : « Sacramentum Chrismatis... in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse baptismus. »

4. SS. Patres Confirmationi tribuunt *gratiæ productionem*. S. Pacianus (*Serm. de Bapt.*, n. 6; *Patr. lat.*, XIII, 1093) ait : « Lavacro peccata purgantur; *Chrismate Sanctus Spiritus superfunditur*. » — S. Cyprianus (*Epist.* 73, n. 9; *Patr. lat.*, III, 1115) : « Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesiæ offerantur, et per nostram orationem ac manus impositionem Spiritum Sanctum consequantur, et signaculo dominico consummentur. » Ergo.

291. — 6. **Difficultates solvuntur.** OBJ. Non datur sacramentum sine materia et forma determinata; atqui Confirmatio non habet materiam et formam determinatam, nam de illis acriter disputant theologi; ergo non est sacramentum. — RESP. *dist. maj.* In sacramentis requiritur materia et forma determinata, id est, certum esse debet, adhibitis quibusdam rebus et verbis, confici sacramentum, *conc.*; certum esse debet, adhibita præcise tali materia et forma, confici sacramentum, *neg.* Porro certum est confici sacramentum Confirmationis, quando adsunt chrismatio et impositio manuum, licet dubitetur an illi ambo actus sint necessarii, vel alteruter sufficiat. Hac data distinctione, evanescit difficultas.

Ut solvantur aliæ difficultates ex SS. Patribus objici solitæ, notare sufficit Confirmationem dici : — 1. traditam juxta *ecclesiasticam regulam*, relative ad cæremonias, non autem ad substantiam sacramenti, quæ ab Ecclesia non pendet, utpote a Christo instituta; — *perfectionem baptismi*, ratione effectus, non vero ratione ipsius sacramenti; — *complementum veri Christiani*, quatenus Confirmatione christianus roboratur et quasi adultus fit, non autem quatenus sine Confirmatione homo non esset vere Christianus; — *manuum impositionem*, sed non *quamlibet* manuum impositionem;

·multiplex enim est manuum impositio, ac proinde immerito de Confirmatione intelligeretur, quidquid de manuum impositione dicitur.

292. — 7. Sacramenti Confirmationis variæ congruentiæ.

— 1. Quemadmodum ad vitæ corporalis perfectionem non sufficit ut homo in lucem edatur, sed insuper necesse est ut ad virilem ætatem perveniat, similiter vitæ supernaturalis perfectioni non satis est, quod per baptismum in novam vitam gignamur, nisi adsit speciale sacramentum, quo qui jam geniti sunt, viri evadant, *evacuatis quæ erant parvuli*.

2. Præterea, cum sacramenta singula ordinentur ad speciales animæ necessitates, distinctum sacramentum requiritur contra specialem vitæ spiritualis difficultatem; ergo, sicut baptismi gratia ad mentem fide illuminandam indigemus, ita etiam oportet fideles alia gratia confirmari, ut nullo pœnarum, suppliciorum aut mortis metu a veræ fidei confessione deterreantur.

3. Denique, sicut imperator suos milites non solum signat, sed etiam armis competentibus instruit, ita decebat Christum Dominum, postquam per baptismum nos militiæ suæ adscripsit, ad pugnam spiritualem per Confirmationem nos instruere. Similiter, sicut pater filiis suis adhuc parvulis pædagogum et tutorem eligit, ita in Confirmatione datur regeneratis Paracletus, ut sit eis custos, tutor et consolator (Cf. Catech. Rom., pars 2, *de Confirm.*, n. 4; Suarez, *de Conf.*, disp. xxxii, sect. 1).

293. — 8. Sacramenti Confirmationis institutio. Quoad tempus, quo Christus Confirmationem instituit, nihil certo constat; unde theologi libere in varias adeunt sententias. Dicendum videtur hoc sacramentum institutum fuisse post resurrectionem. Tunc enim Christus per dies quadraginta cum Apostolis *loquens de regno Dei*, illis contulit plenitudinem potestatis episcopalis in Ecclesiam, et promisit Spiritum Sanctum, qui datur in Confirmatione. In illis diebus, inquit S. Leo (serm. 73, *de Ascens.* 1, c. 2; *Patr. lat.*, liv, 395), « magna (sunt) confirmata sacramenta, magna sunt reve-

lata mysteria. » Nec obstat, ut asserit S. Thomas (3 p., q. 72, art. 7, ad 1), « Christum instituisse hoc sacramentum, *non exhibendo*, sed *promittendo*. » Christus enim dicitur instituisse hoc sacramentum *non exhibendo*, hoc est, alicui ministrando, sicut simul instituit et ministravit Ordinem et Eucharistiam, sed *promittendo* ejus effectum, nempe gratiæ plenitudinem et dona Spiritus Sancti, quando post Pentecosten ministrandum foret.

CAPUT II

DE MATERIA ET FORMA CONFIRMATIONIS

---

294. — 9. Opiniones theologorum circa materiam et formam Confirmationis. Quinque numerantur opiniones circa materiam et formam Confirmationis.

PRIMA docet materiam confirmationis in *sola manuum impositione* sitam esse; unctionem vero chrismatis institutam esse ad majorem effectus sacramenti expressionem, eamque nonnisi ex præcepto Ecclesiæ necessariam esse. — In hac sententia forma est oratio *Omnipotens sempiterne Deus*, etc., quam Episcopus fundit extendendo manus super omnes confirmandos. Ita Lherminier, Sambovius, Sirmundus, et ante eos Aureolus.

SECUNDA sententia tenet *chrismatis unctionem solam* esse illius sacramenti materiam, quamlibet vero impositionem manuum esse ritum mere ecclesiasticum. — Fautores hujus sententiæ pro forma habent hæc verba : *Signo te signo crucis et confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*. Ita Bellarminus, Maldonat, P. Antoine.

TERTIA sententia, quæ paucorum fuit, docet *duplicem* esse materiam et formam, videlicet *impositionem manuum* cum oratione *Omnipotens*, etc., vel *chrismatis unctionem* sub verbis : *Signo te signo crucis*, etc., ita ut, una ex duabus adhibita, validum sit sacramentum. Hanc sententiam profiteri videntur

Morinus, Estius, et ipsa synodus Moguntina, anno 1549; at communiter rejicitur, quia nulla fundatur solida ratione et adversatur naturæ aliorum sacramentorum, in quibus unica datur materia et forma.

QUARTA sententia velut materiam et formam admittit — tum *manuum impositionem*, quæ fit super omnes confirmandos cum oratione *Omnipotens*, etc., — tum *unctionem chrismatis* sub verbis *Signo te signo crucis*, etc., ideoque tenet invalidum esse sacramentum, nisi utraque materia et forma adhibeantur.

QUINTA et vera sententia admittit quidem tanquam materiam tum manus impositionem, tum chrismatis unctionem, sed dicit *sufficere ad validitatem sacramenti impositionem manus in chrismatione inclusam*; pontifex enim, inquiunt, dum frontem confirmati inungit, manum ei vere imponit, et hæc manus impositio una cum chrismatione materiam adæquatam sacramenti Confirmationis constituit. Unde in hac sententia verba *Signo te signo crucis*, etc., totam formam continent.

Apud Græcos, loco verborum *Signo te*, etc., dicitur: *Signaculum doni* (seu donationis) *Spiritus Sancti*, subintelligendo juxta morem linguæ græcæ: *Ecce*, vel *tibi datur*.

His præmissis, in duplici articulo dicendum est: — 1. de materia; — 2. de forma.

ARTICULUS I

De materia Confirmationis

Cum duplex distinguatur sacramentorum materia, remota scilicet et proxima, seorsim loquendum est: — 1. de materia remota; — 2. de materia proxima.

§ I. — De materia remota sacramenti Confirmationis

295. — 10. Theologi qui adæquatam Confirmationis materiam in impositione manuum reponunt, nihil aliud ut materiam remotam hujus sacramenti assignant. Communis vero ac certa sententia tenet materiam remotam Confirmationis esse chrisma ex oleo olivarum et balsamo, ab Episcopo benedic-

tum. Unde in triplici assertione statuenda est necessitas tum olei olivarum, tum balsami, tum benedictionis Episcopi.

Assertio 1^a : *Materia remota sacramenti Confirmationis est CHRISMA ex oleo olivarum confectum.*

PROB. 1. *Concilio Florentino* in decreto ad Armenos, quod ita se habet : « Secundum sacramentorum est Confirmatio; cujus materia est *chrisma confectum ab oleo*, quod nitorem significat conscientiae, et balsamo, quod odorem significat bonae famæ. »

PROB. 2. *SS. Patribus.* Præter Patres citatos ad existentiam sacramenti Confirmationis demonstrandam, quorum plures chrisma commemorant veluti ejus materiam, duo appellari possunt. S. Dionysius (*de Eccl. hier.*, c. 2, n. 2; *Patr. græc.*, III, 395) dicit de baptizato : « Tunc excipientes eum cæteri sacerdotes... illum ad pontificem ducunt : qui divinitus *sacrato oleo* virum consignans, sacrosanctæ Eucharistiæ participem declarat. » — Eusebius Cæsariensis (*Hist. Eccl.*, l. 6, c. 43; *Patr. græc.*, xx, 623) scribit Novatum hæreticum Spiritum Sanctum accipere non potuisse, quia, cum baptizatus esset in gravi ægitudine, ab Episcopo non *consignatus erat*.

PROB. 3. *Praxi universali et perpetua Ecclesiae.* Quod multis retro sæculis chrisma in universa Ecclesia ad Confirmationis collationem adhibitum fuerit, in dubium revocari nequit, nec probatione indiget. Sed insuper luculenta præsto sunt testimonia, quæ chrismatis usum veluti hujusce sacramenti materiam ad ipsos Apostolos referunt : sic, teste S. Thoma (3, q. 72, a. 2, ad 1), auctor supra citatus (*Eccl. Hierarch.*, cap. 4) dicit : « Est quædam perfectiva operatio, quam duces nostri (id est apostoli) *chrismatis* hostiam nominant (1). » — Idem asserit Catechismus Romanus (p. 2, *de Conf.*, n. 6) (2).

(1) Hæc sunt ipsa verba citati auctoris qualia leguntur (*Patr. lat.*, III, 486) : « Unde, ut opinor, juxta sensum hierarchicum qui a Deo traditus est, divini isti sacri nostri ordinis duces sanctum hoc unguenti mysterium *τελετην*, id est, *consecrationem* vocant, quod re ipsa consecret atque consummet. »

(2) Chrismatis convenientiam sic exponit Catechismus Rom. (2. p. de Conf., n. 6) : « Neque vero ulla alia materia quam chrisma aptior vi-

Dictum fuit chrisma *oleo olivarum confectum*, quia oleum simpliciter dictum, juxta vim nominis et praxim constantem Ecclesiæ, ab olivis provenit; nec aliud oleum in Judæa Christi Domini tempore fuisse videtur. Ideo nunquam ea de re concessa fuit dispensatio, etiam in regionibus in quibus non habetur oleum olivarum.

296. — 11. Assertio 2^a : BALSAMUM in confectione chrismatis ad validitatem sacramenti probabilius adhibendum est (Ita communius).

PROB. 1. *Concilio Florentino*, in decreto ad Armenos supra citato; expresse enim asserit balsamum ad chrismatis confectionem æque ac oleum adhiberi, propriamque habere significationem sacramentalem.

PROB. 2. *Praxi universali Ecclesiæ*, cujus initium assignari nequit. Balsami usum testatur S. Gregorius Magnus (*Sacram.*; *Patr. lat.*, LXXVIII, 82) dicens : « Præparantur ampullæ duæ cum oleo, quarum melior defertur Pontifici, ut, accepto balsamo et commiscitato cum oleo, manu sua impleat eam. » Legere est etiam apud Bellarminum (*de Confirm.*, c. 8) varia testimonia, ex quibus colligi posse videtur ad apostolos ascendere balsami permixtionem cum oleo ad chrisma conficiendum; ergo, sicut et chrisma, ad validitatem sacramenti merito præsumitur requiri. — Nec parum roboris huic inductioni affert ipsum *chrismatis* nomen, quale ab auctoribus ecclesiasticis intelligitur : « Quo nomine a Græcis accepto, inquit Catechismus Romanus (*loc. cit.*), etsi profani scriptores quolibet unguenti genus significant, illud tamen, qui res divinas tradunt, communi loquendi consuetudine ad illud tantummodo unguentum accommodarunt, quod ex oleo et balsamo solemni Episcopi consecratione conficitur. »

Dictum fuit — 1. *Ad validitatem sacramenti*, quia obliga-

deri potest ad illud declarandum quod hoc sacramento efficitur. Oleum enim quod pingue sit, et natura sua manet, ac diffuat, gratiæ plenitudinem exprimit : quæ per Spiritum sanctum a Christo capite in alios redundat, atque effunditur, sicut unguentum quod descendit in barbam ^{de se} Aaron usque ad oram vestimenti ejus. Unxit enim eum Deus oleo lætitiæ præ consortibus suis, ac de plenitudine ejus nos omnes accepimus. »

tionem ex præcepto saltem ecclesiastico omnes admittunt; — 2. *Probabilius*, quia, etsi assertio communius admittatur et multo probabilior videatur, nihil tamen ab Ecclesia definitum est. Hinc in articulo mortis poterit conferri Confirmatio sub conditione cum solo oleo, si nequeat haberi chrisma ex balsamo quoque confectum; magna enim utilitas hujus sacramenti justa esset causa illud sub conditione ministrandi.

At, juxta omnes, sufficit *balsamum cujuscumque regionis*, nec absolute requiritur *balsamum proprie dictum*, vulgo *arabicum*; nam Benedictus XIV (const. *Ex quo*, 1756, § 52) testatur Pontifices Romanos non semel indulsisse pro regionibus in quibus vera balsami species non reperitur, « ut ad conficiendum chrisma liceret uti certo quodam fragranti succo seu liquore, qui communiter pro vero balsamo accipitur. » Ex quo constat ad validam Confirmationis materiam non tam requiri balsamum proprie dictum quam aliquam aromatum commixturam.

297. — 12. Assertio 3^a : BENEDICTIO *chrismatis* AB EPISCOPO requiritur ad validitatem sacramenti (Ita communissime).

PROB. 1. *Decreto ad Armenos*, in quo simpliciter asseritur Confirmationis materiam esse *chrisma* confectum ex oleo et balsamo *per Episcopum benedicto*, et proinde aperte innuitur benedictionem episcopalem ad rationem materiæ pertinere, sicut oleum et balsamum.

PROB. 2. *Praxi Ecclesiæ*, quæ nunquam chrisma ab episcopo non benedictum ad conferendum Confirmationis sacramentum usurpari permisit. Etsi enim sæpe SS. Pontifices presbyteris hujus sacramenti ministrandi potestatem largiri soleant, nunquam tamen eis facultatem chrisma benedicendi concedunt; nec in retroactis sæculis talis concessionis reperitur exemplum authenticum (1).

(1) Ratio propter quam ad validitatem Confirmationis chrisma benedici debet, ex eo repetenda est, quod Confirmationis sacramenti materiam Christus usu suo non consecraverit, sicut et baptismi aquam contactu corporis sui consecravit, dum a S. Joanne in Jordane baptizaretur, ac proinde convenientissimum sit, ut sanctis ac religiosis precationibus chrisma consecretur; neque ad alium ea confectio nisi ad episcopum

§ II. — De materia proxima Confirmationis

Ad stabiliendam veram doctrinam de materia proxima Confirmationis, tria probanda sunt, nempe : — 1. chrismationem pertinere ad materiam Confirmationis; — 2. manus impositionem probabilius etiam requiri; — 3. sed non aliam impositionem præter eam quæ in chrismatione includitur. Hinc triplex erit assertio.

298. — 13. Assertio 1^a : CHRISMATIO *pertinet ad materiam Confirmationis.*

PROB. 1. *Scriptura sacra.* B. Paulus saltem innuit Confirmationis sacramentum *unctione perfici*, dicens (II Cor., I, 21, 22) : « Qui confirmat nos et qui *unxit nos* Deus, qui et *signavit* » nos et dedit *pignus Spiritus* in cordibus nostris » ; hæc enim verba de Confirmatione intelligenda esse testantur S. Ambrosius, S. Augustinus, S. Cyrillus Hier., etc.

PROB. 2. *SS. Patribus.* Tertullianus (*de Bapt.*, c. 7; *Patr. lat.*, I, 1206) ait : « Egressi de lavacro *perungimur benedicta unctione*... sic et in nobis carnaliter *currit unctio*, sed spiritualiter proficit; quomodo et ipsius baptismi carnalis actus, quod in aqua mergimur, spiritalis effectus, quod delictis liberamur. » — S. Pacianus (*Serm. de Bapt.*, c. 7; *Patr. lat.*, XIII, 1093) : « Lavacro peccata purgantur, *chrismate S. Spiritus superfunditur.* » — S. Cyrillus Hieros. (*Catech.*, 21, n. 1; *Patr. græc.*, XXXIII, 1090) : « Vobis... datum est *chrisma*, illius antitypum quo unctus est Christus : quod est nimirum Spiritus Sanctus. »

PROB. 3. *Conciliis.* Concil. Flor. in decreto ad Armenos expresse declarat materiam Confirmationis esse *chrisma*, quo minister utitur ad solam unctionem. — Concilium Trid. (sess. 7, can. 2) definivit : « Si quis dixerit injurios esse Spiritui Sancto eos qui sacro Confirmationis *chrismati virtutem* aliquam tribuunt; anathema sit. » His autem verbis

pertinere potest, qui ordinarius Confirmationis minister institutus est (Cf. Cat. Rom., 2 p. *de Conf.*, n. 8).

Concilium Trid. sat clare indicat chrismatis unctionem esse materiam Confirmationis; nullibi enim *vis gratiam conferendi* ritui mere accidentali tribuitur. Ergo.

299. — 14. Assertio 2^a : MANUS IMPOSITIO *probabilius pertinet ad materiam Confirmationis.*

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* Legitur (*Act.*, viii, 17) : « Tunc » *imponebat manus super illos, et accipiebant Spiritum S.* » — (*Act.*, xix, 6) : « *Et cum imposuisset illis manus Paulus,* » *venit Spiritus S. super eos.* » His verbis patet non tantum apostolos manus impositionem adhibuisse, dum sacramentum Confirmationis administrabant, sed etiam huic impositioni inesse virtutem conferendi gratiam. Ergo.

PROB. 2. *SS. Patribus.* S. Cyprianus (epist. 73, n. 9; *Patr. lat.*, iii, 1115) ita se habet : « Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesiæ offerantur, et per nostram orationem ac *manus impositionem Spiritum S. consequantur.* »

NEC DICATUR verum existere sacramentum Confirmationis apud Græcos, quamvis impositio manuum in eorum euchologiis non reperiatur. — Nam — 1. immerito concluditur manuum impositionem apud Græcos non existere, ex eo quod in ritualibus non reperiatur, cum multis aliis documentis eorum praxis manifestetur. — 2. Falsum est in euchologiis græcorum manuum impositionem omnino sileri; Renaudotius (*Perpet. fidei*, lib. 2, c. 12) clare ostendit eam in multis euchologiis inveniri, et sic concludit : « Impositio manuum in plerisque græcorum ritualibus præscripta reperitur, quamquam pro præcipua Confirmationis parte non habeatur. Quod non ideo fit quasi Græci et Orientales magnam in impositione manuum non agnoscant efficaciam; sed quia cum in omnibus pene sacramentis fiat, unctionem quæ paucorum propria est, principalis materiæ locum tenere existimant, ac idcirco de illa frequentius loquuntur. » — 3. Demum chrismatis unctio fieri nequit in fronte sine aliqua manus impositione; porro ex statim probandis non alia manus impositio requiritur, quam quæ fit ipsa chrismatione; ergo.

300. — 15. Assertio 3^a : *Manus impositio* IN CHRISMATIONE INCLUSA *sufficit ad validitatem Confirmationis.*

PROB. 1. *Auctoritate SS. Pontificum.* Innocentius III (cap. *Cum venisset*, § 7, de *Sacra Unctione*) dicit : « Per frontis chrismationem *manus impositio designatur*; quæ alio nomine dicitur Confirmatio. » — Innocentius IV (epistola 10, cap. 4) : « Soli Apostoli, quorum vices gerunt episcopi, per manus impositionem, quam Confirmatio vel *frontis chrismatio repræsentat*, Spiritum Sanctum tribuisse leguntur. » — Benedictus XIV (epist. *Ex quo primum tempore*) : « Quod itaque extra controversiam est, hoc dicatur : nimirum in Ecclesia Latina Confirmationis sacramentum conferri, adhibito sacro chrismate, seu oleo olivarum balsamo commixto, et ab episcopo benedicto, ductoque signo crucis per sacramenti ministrum in fronte susipientis, dum idem minister formæ verba pronuntiat. » Idem Pontifex dicit (*ibidem*, § 50) : « Apud Græcos nihil præscriptum legitur de impositione manuum in administrando chrismatis sacramento. » Teste eodem Pontifice, apud Latinos aliquando invaluit mos confirmandi accedentes post primam impositionem manuum, ne postea diutius opportunam occasionem exspectare tenerentur; quod sane non contigisset, si prima manus impositio ad materiam sacramenti pertinere judicata fuisset.

PROB. 2. *Pontificali Romano*, quod, post primam manuum impositionem, susipientes confirmationem vocat adhuc *confirmandos*, et addit : « Pontifex stans cum mitra illos confirmat per ordinem genuflexos. » Jam vero si, post primam manus impositionem, hi qui ad sacramentum Confirmationis accedunt, nondum ut *confirmati* habentur, et chrismatione confirmantur, essentialis non est prima manus impositio, ac proinde non alia requiritur præter eam quæ fit in ipsa chrismatione.

PROB. 3. *Rat. theol.* Ex dictis manus impositio pertinet ad materiam confirmationis. Atqui hæc impositio non alia esse potest quam ea quæ fit in chrismatione, siquidem impositio manuum, quæ fit initio sacramenti administrandi, apud Græcos et alios orientales non existit, nec a theologis existimatur

necessaria. Ergo sufficit manus impositio quæ in chrismatione includitur.

301. — 16. Corollaria. Ex dictis facile colligitur primam manuum impositionem minime requiri ad validitatem sacramenti. — Ex decisione S. C. de *Propaganda Fide* (6 aug. 1840), si omissa fuerit hæc impositio, non ideo confirmatio, etiam sub conditione, est repetenda.

At unctio chrismatis, non mediante instrumento, sed immediate ab episcopi manu facienda est : alioquin deficeret manus impositio, quæ probabilius requiritur ad sacramenti validitatem. Quapropter Cong. S. O. (7 sept. 1880, et 21 jan. 1885) decrevit confirmatos apud Orientales per medium penicilli vel alius instrumenti iterum *secreto et sub conditione* confirmandos esse.

302. — 17. Modus unctionem peragendi. — 1. Fieri debet *pollice dextero* episcopi, ex præscripto Pontificalis. Valida tamen foret unctio, si alio digito episcopi fieret, quia vere fieret per impositionem manus.

2. Fieri debet *in fronte* (probabilius de *necessitate sacramenti*), ut eruitur ex perpetua praxi Ecclesiæ et ex decreto Eugenii IV ad Armenos, in quo legere est : « Ideo *in fronte*, ubi verecundiæ sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat, et præcipue crucem ejus..., propter quod signo crucis signatur. »

3. Fieri debet *in modum crucis*, et hoc crucis signum videtur pariter necessarium de necessitate sacramenti, quia exposulatur praxi generali Ecclesiæ; nec aliter vera essent formæ verba : *signo te signo crucis*. — Juxta S. Thomam (3, q. 72, a. 9) confirmandus « *in fronte* signatur chrismate, ut neque propter timorem, neque propter erubescientiam nomen Christi confiteri prætermittat. »

4. Ea chrismatis necessaria est et sufficit quantitas, ut ex illa crux in fronte reipsa signetur. Attendere igitur debet episcopus ne chrisma in pollice deficiat, ut facile accidere potest.

5. Græci plures alias addunt unctiones, nempe in oculis, in

naribus, in utraque aure, et in pedibus; sed illæ unctiones meræ sunt cæremoniæ, solaque unctio frontis necessaria est.

ARTICULUS II

De forma Confirmationis

Probandum est primum orationem *Omnipotens sempiterne Deus*, quæ primam manuum impositionem comitatur, non pertinere ad formam sacramenti Confirmationis; deinde ostenditur formam adhibendam apud Latinos esse : *Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*, et tandem declarabitur legitimitas formæ apud Græcos usitatæ.

303. — 18. Assertio 1^a : *Oratio OMNIPOTENS DEUS ad formam sacramenti Confirmationis non pertinet.*

PROB. 1. *Praxi Ecclesiæ.* In Ecclesia Græca, nulla habetur oratio ad invocandum Spiritum sanctum, dum administratur hoc sacramentum, nec alia impositio manus habetur, præter illam quæ fit in chrismatione. Ergo oratio *Omnipotens* non pertinet ad formam Confirmationis.

PROB. 2. *Ratione theologica.* Præfata oratio ad formam Confirmationis pertinere non potest, nisi prævia manus impositio cui respondet, sit materia sacramenti. Atqui illud falsum est, ex probatis supra. Ergo.

304. — 19. Assertio 2^a : *Forma Confirmationis adhibenda apud Latinos est : SIGNO TE SIGNO CRUCIS, ET CONFIRMO TE CHRISMATE SALUTIS IN NOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI.*

PROB. 1. *Concilio Flor.*, quod in decreto ad Armenos expresse dicit : « Forma autem (Confirmationis) est : *Signo te signo crucis et confirmo te chrismate salutis in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.* »

PROB. 2. *Auctoritate Catechismi Romani* dicentis (p. 2, de Conf., n. 9) : « His verbis Confirmationis forma absolvitur : « *Signo te signo crucis, etc.,* » et paulo post addentis : « Hanc esse hujus sacramenti veram et absolutam formam, Ecclesiæ

catholicæ auctoritas, cujus magisterio ita semper edocti sumus, non patitur nos ea dere quidquam dubitare (1). »

Ex his patet ad essentiam formæ hujus pertinere : — verbum *confirmo*, nisi alio verbo synonymo suppleatur; — pronomen *te* vel aliud æquipollens, quo subjectum sacramenti designatur; — verba *signo te* necnon verba *chrismate salutis*, ut exprimatur tota ministri actio. Dicere autem *corroboro* pro *confirmo*, vel *sanctificationis* pro *salutis*, esset mutatio tantum accidentalis (C. Lig., n. 68).

305. — 20. Assertio 3^a : Forma Confirmationis APUD GRÆCOS usitata est sufficiens et legitima.

PROB. 1. *Praxi approbata Ecclesiæ Græcæ.* Etenim Græci etiam catholici non solum in Oriente, sed etiam Romæ, approbantibus Summis Pontificibus, non aliam adhibent formam; ergo vel est sufficiens, vel dicendum est a SS. Pontificibus approbari ritum divinæ institutioni repugnantem et ab iis in errorem induci pastores et fideles. Porro posterius repugnat infallibili magisterio R. Pontificum. Ergo valet forma Græcorum.

Unde, quoties actum est de unionem Græcorum cum Latinis, et de materiis inter ipsos controversis, nunquam Latini objecerunt Græcis nullitatem suæ formæ, etsi in conc. Flor. expositum fuerit Græcos sub ea forma Confirmationem administrare. Imo Cardinalium congregatio ad examen ritualis Græcorum ab Urbano VIII deputata, circa materiam et formam Confirmationis nihil innovandum censuit.

PROB. 2. *Ratione theologica*, saltem probabili. Græcorum

(1) Rationem hujus formæ sic declarat (*loc. cit.*) citatus Catechismus : « Sacramenti forma ea omnia continere debet, quæ ipsius sacramenti naturam et substantiam explicant. Atqui maxime hæc tria in Confirmatione observanda sunt : divina potestas, quæ ut principalis causa in sacramento operatur; tum robur animi et spiritus, quod per sacram unctionem Fidelibus ad salutem tribuitur; deinde signum, quo notatur is qui in certamen christianæ militiæ descensurus est. Ac primum quidem verba illa : *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*, quæ extremo loco posita sunt; alterum ea : *Confirmo te chrismate salutis*, quæ in medio sunt; tertium quæ in principio formæ locantur : *Signo te signo crucis*, satis declarant. »

forma exprimit explicitè *effectus* sacramenti, per verba *signaculum doni Spiritus sancti*, quæ characterem et gratiam roborantem ad fidem viriliter profitendam manifeste significant; tacite vero seu practice *actionem confirmantis*; nam, cum dicitur *signaculum doni*, implicite dicitur: *ecce donum*, quod significat *do tibi donum vel datur tibi per meum ministerium donum*. Ergo est sufficiens et legitima.

306. — 21. Difficultatum solutio. — OBJ. 1. Forma Confirmationis sive in Ecclesia Latina, sive in Ecclesia Græca adhibita, omnino inaudita fuit ante sæculum octavum. Ergo non necessario adhibenda est. — RESP. *Nego antec.* Forma enim *signo te signo crucis*, etc., quamvis non reperiatur integre in S. Scriptura vel antiquioribus Patribus, aliquatenus innuitur in variis locis. Apostolus de chrismatione mentionem facit, ut jam dictum est, ubi de materia; porro hæc chrismatio non sine verbis adhibebatur. Cæterum Scriptura, ob diversas causas, non omnia refert. Quoad vero antiquos Patres, non omnino silent de hac forma, et facile concipitur eos multa prætermisisse de ritibus sacramentalibus, quæ cum in continuo usu essent, a nemine ignorabantur.

OBJ. 2. Eadem forma essentialiter differt a forma deprecatoria, quæ olim adhibebatur, ut constat ex his verbis (*Act.*, viii, 15): « *Oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum Sanctum.* » Ergo non est legitima. — RESP. Effectus Confirmationis aliquando tribuitur orationi, quatenus per orationem homo præparatur ad accipiendum Spiritum Sanctum. Præterea in omni forma, etiam indicativa, involvitur tacita oratio, qua minister opem divinam invocat.

CAPUT III

DE EFFECTIBUS SACRAMENTI CONFIRMATIONIS

307. — 22. Prænotanda. CERTUM EST — 1. *per Confirmationem in anima imprimi characterem indelebilem, ideoque hoc sacra-*

mentum iterari non posse. Illud probatum fuit in Tractatu *de Sacramentis in genere.* Propterea SS. Patres Confirmationem appellant *signaculum, sigillum, characterem dominicum.*

Nec dicatur Confirmationem quandoque olim iteratam fuisse; etsi enim mos viguerit conversis ab hæresi manus imponendi in Ecclesia Latina, vel eos chrismate ungendi in Ecclesia Græca, constat hunc ritum non fuisse sacramentum Confirmationis, sed ritum reconciliationis ab Ecclesia statutum.

308. — 23. CERTUM EST — 2. Sacramentum Confirmationis producere gratiam sanctificantem ex opere operato.

Id definivit conc. Tridentinum anathemate damnando eos omnes qui contendebant sacramentis non conferri gratiam sanctificantem ex opere operato, et Confirmationem non esse vere et proprie dictum novæ Legis sacramentum.

Huc autem veniunt omnes probationes quibus demonstratum est septem esse sacramenta novæ Legis, Confirmationem esse sacramentum, et omnia sacramenta novæ Legis conferre gratiam sanctificantem ex opere operato.

309. — 24. CERTUM EST — 3. Confirmationem ex primaria sua institutione non primam sed secundam gratiam conferre. Hoc etiam constat ex dictis in Tractatu *de Sacram. in genere,* et confirmabitur ex mox dicendis.

Cum vero singula novæ Legis sacramenta gratiam specialem producant, fusius declarandum est in quo consistat ille proprius effectus, seu quænam sit gratia sacramentalis Confirmationis.

Ad hanc quæstionem plene solvendam, oportet primum declarare propriam indolem gratiæ Confirmationis; deinde expendetur an et quo sensu Spiritus Sanctus detur in Confirmatione.

ARTICULUS I

De propria indole gratiæ sacramentalis
Confirmationis

310. — 25. Assertio: *Ea est propria indoles gratiæ per Confirmationem productæ, ut vitam supernaturalem in baptismo acceptam PERFICIAT, animamque ROBORET AD FIDEM FORTITER PROPUGNANDAM.*

PROB. 1. *Scriptura Sacra* (Luc., xxiv, 49) : « Ego mitto » promissum Patris mei in vos; vos autem sedete in civitate » quoadusque induamini *virtute* ex alto. » (Act., i, 8) : « Acci- » pietis *virtutem* supervenientis Spiritus sancti in vos, et eritis » mihi testes in Jerusalem, et in omni Judæa et Samaria, et » usque ad ultimum terræ. » Unde sic argumentari licet : Gratia propria Confirmationis eadem merito dicitur ac ea quam Apostoli juxta Christi promissiones in cœnaculo receperunt. Atqui hæc fuit gratia *perficiens* et *roborans*, qua testes dominicæ resurrectionis ipsi fuerunt coram Judæis et Gentibus. Ergo eadem gratia perficiens et roborans proprius est Confirmationis effectus.

PROB. 2. *Traditione*, videlicet :

1. *Ex SS. Patribus.* S. Cyprianus (Epist. 73, n. 9; *Patr. lat.*, III, 1115) dicit : « Nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesiæ offerantur, et per nostram orationem ac manus impositionem Spiritum Sanctum consequantur, et signaculo Dominico *consummentur*. » — S. Ambrosius (*de Sacram.*, l. 3, c. 2, n. 8; *Patr. lat.*, xvi, 434) ait : « Sequitur spiritale signaculum, quod audistis hodie legi; quia post fontem superest, ut *perfectio* fiat, quando ad invocationem sacerdotis Spiritus sanctus infunditur. » — S. Cyrillus Alex. (*In Joel*, II, c. 2, n. 32; *Patr. græc.*, lxxi, 374) scribit : « Data est nobis ceu in pluvia aqua vivens sacri baptismatis... Accessit item usus *olei*, qui per sacrum Baptisma in Christo justificatis *ad consummationem conferret*. »

2. *Ex SS. Pontificibus*, pro quibus audiatur Innocentius III (In cap. unico *de Sacra unctione*) dicens : « Per frontis chris-

mationem, manus impositio designatur, quæ alio nomine dicitur Confirmatio; quia per eam Spiritus sanctus ad *augmentum* datur et *robur*. »

3. *Ex conciliis*. Concilium Florentinum in decreto ad Armenos sic se habet: « Effectus hujus sacramenti (Confirmationis) est, qua in eo datur Spiritus Sanctus *ad robur*, sicut datus est Apostolis, in die Pentescotes, ut videlicet Christianus audacter Christi nomen confiteatur » (1).

NEC DICATUR — 1. multos, confirmatione suscepta, christiane non vivere, imo et Christum erubescere ac fidem negare; inde enim illud unum colligi potest, scilicet, vel indigne sacramentum susceptum fuisse, vel gratiis vi sacramenti rite suscepti collatis cooperationem ac fidelitatem defuisse.

NEC DICATUR — 2. multos solum baptizatos, nec confirmatos, strenuos ac fortes fuisse in profitenda fide; nam Deus impossibilia non jubet, ac proinde omnibus baptizatis confert gratias necessarias ad fidem confitendam; sed uberiores gratiæ iis qui Confirmationem susceperunt conferuntur.

Ex his patet gratiam sacramentalem Confirmationis esse ipsam gratiam sanctificantem, prout vitam spiritualem in baptismo acceptam perficit et animæ speciale robur ad pugnam spiritualem confert, cum jure ad recipienda tempore opportuno auxilia specialia, quorum ope christianus audacter Christi nomen confiteatur, ac tentationes quæ ex parte diaboli vel mundi contra fidem insurgunt, fortiter superet.

311. — 26. Scholium. Controvertitur utrum Confirmatio majorem quam Baptismus conferat gratiam. Nonnulli negant, tum quia gratia baptismalis, cum sit regenerativa et perfecte

(1) Eamdem doctrinam sic præclare exponit Catechismus Rom. (pars 2, de *Confirm.*, n. 17): « Illud proprie Confirmationi tribuitur, quod baptismi gratiam *perficit*: qui enim per baptismum christiani effecti sunt, quasi infantes modo geniti teneritatem adhuc et molliem quamdam habent, ac deinde Chrismatis sacramento adversus omnis carnis, mundi et diaboli impetus *robustiores fiunt*; et eorum animus in fide omnino *confirmatur* ad confitendum et glorificandum nomen Domini nostri Jesu Christi: ex quo etiam nomen ipsius inventum esse nemo dubitavit... » Legatur quoque ea de re S. Thomas (3, q. 72, a. 5).

remissiva omnis culpæ, videtur esse maxima, et revera maximis encomiis a SS. Patribus commendatur; tum quia, cum illud sacramentum sit majoris necessitatis, verisimile videtur majorem gratiam ei annexam fuisse a Christo.

Communius tamen et verius affirmatur. Nam SS. Patres dicunt hoc sacramentum conferre perfectionem homini christiano, qui post Confirmationem comparatur ad baptizatum, sicut vir ad puerum. Unde S. Thomas (3, q. 72, a. 11) docet chrismatis unctionem episcopis reservari propter *potiorem* effectum hujus sacramenti, in quo datur septiformis gratia Spiritus Sancti, cum omni plenitudine sanctitatis, scientiæ et veritatis, ut magis patebit ex dicendis.

ARTICULUS II

De communicatione Spiritus Sancti per Confirmationem

312. — 27. Assertio 1^a : *Per Confirmationem datur Spiritus Sanctus, ejusque dona abundantius in animam infunduntur.*

PROB. 1. *Ex testimoniis SS. Patrum et conciliorum* in præcedenti assertione relatis aliisque innumeris, in quibus expressis verbis asseritur *Spiritum Sanctum per Confirmationem ad fidem fortiter profitendam dari.*

PROB. 2. *Ex Pontificali*, in quo septem dona Spiritus Sancti apud Isaiam (xi, 2, 3) relata, super confirmandos ab Episcopo invocantur.

313. — 28. Assertio 2^a : *Spiritus Sanctus dicitur dari in Confirmatione* PER ANTONOMASIM.

PROB. Si communicatio Spiritus Sancti, quæ fieri dicitur in Confirmatione, aliter explicaretur quam per antonomasim, admittenda foret unio hypostatica inter confirmatum et Spiritum Sanctum; nam donum ipsius personæ Spiritus Sancti non videtur aliter recipi posse. Porro in Confirmatione, omnibus fatentibus, non habetur unio hypostatica cum Spiritu Sancto. Ergo.

Igitur, quando asseritur per hoc sacramentum dari Spiritum

tum Sanctum, hæc verba significant tantum in Confirmatione hominem effici perfectum christianum, et Spiritus Sancti dona illi abundantius quam in baptismo infundi.

314. — 29. Assertio 3^a: *Prædictus loquendi modus est omnino legitimus.*

PROB. Neminem fugit animarum sanctificationem per appropriationem Spiritui Sancto tribui; imo gratiam sanctificantem haud raro in Scripturis et Traditione simpliciter appellari Spiritum Sanctum. Facile ergo intelligitur Spiritus Sancti communicationem tribui Confirmationi, cujus proprius effectus in eo consistit, quod baptizati evadant perfecti christiani, abundantiori et sublimiori modo gratiam et Spiritus Sancti dona recipiendo.

Nec dicatur idem fieri in sacramento Ordinis; etsi enim gratia et Spiritus Sancti dona excellentissimo gradu in illo conferantur, attamen non in eo sistit proprius effectus illius sacramenti, sed institutum est ad conferendam suscipientibus potestatem et gratiam, quibus sacra munia digne obire valeant, proindeque Ordo dici nequit, per antonomasim, sicut Confirmatio, sacramentum Spiritus Sancti.

CAPUT IV

DE MINISTRO SACRAMENTI CONFIRMATIONIS

---

315. — 30. Duplex est, ut jam diximus, minister sacramenti : *ordinarius* unus, *extraordinarius* alter. — Minister *ordinarius* est ille qui, ex ordinatione sua, completam habet sacramenti valide administrandi potestatem. — Minister *extraordinarius* ille est qui speciali delegatione indiget, licet ex ordinatione sua inchoatam habeat potestatem conferendi sacramentum, vi cujus delegari potest. — Disserendum est igitur : — 1. de ministro ordinario; — 2. de ministro extraordinario Confirmationis.

ARTICULUS I

De ministro ordinario Confirmationis

Duo inquirenda sunt, scilicet : — 1. quis sit minister ordinarius Confirmationis; — 2. quandonam possit et debeat confirmare.

I. *Quis sit minister ordinarius Confirmationis.*

316. — 31. Errores. Photius, nefandi schismatis Græcorum parens et sedis Constantinopolitanæ inuasor, parem episcopis et presbyteris adscripsit 'confirmandi potestatem. Photii doctrinam admittunt Græci schismatici perplures; contra quos sequens sit

Assertio : SOLUS *episcopus, ex sua ordinatione, est minister ORDINARIUS sacramenti confirmationis.*

EST DE FIDE. Conc. Trid. (sess. 7, can. 3) ait : « Si quis dixerit Sanctæ Confirmationis *ordinarium ministrum* non esse *solum episcopum*, sed quemvis simplicem sacerdotem; anathema sit. » Cf. decretum ad Armenos.

PROB. 1. SS. *Patribus.* S. Cyprianus (epist. 73, n. 9; *Patr. lat.*, III, 1115) ait : « Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, *præpositis Ecclesiæ* offerantur, et per nostram orationem, et manus impositionem Spiritum S. consequantur et signaculo dominico consummentur. » — S. Innocentius I (*Epist.* 25, c. 3, n. 6; *Patr. lat.*, XX, 554) : « Hoc autem pontificium *solis* deberi episcopis, ut vel consignent, vel Paracletum Spiritum tradant, non solum consuetudo Ecclesiastica demonstrat, verum et illa lectio Actuum Apostolorum quæ asserit Petrum et Joannem esse directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum S. »

PROB. 2. *Conciliis.* Conc. Hispalense (sess. 7, can. 7) : « Non licet *presbyteris* per manus impositionem fidelibus baptizatis Spiritum Paracletum dare. » — Conc. Eliberitanum (can. 77) : « *Episcopus* baptizatos per benedictionem perficere debet. »

PROB. 3. *Praxi perpetua Ecclesiæ*, quam testantur omnia

ritualia, præsertim Latina, ex quibus constat perpetuam fuisse consuetudinem Ecclesiæ, ut soli episcopi, exclusis presbyteris, ex officio confirmarent (1).

Dicitur *ex ordinatione sua*: eo enim tendunt textus invocati et argumenta proposita, ut demonstrent potestatem confirmandi episcopis competere ratione characteris per ordinationem episcopalem impressi. Unde sequitur hanc potestatem ordinis esse, non jurisdictionis, ac proinde quemlibet episcopum sacramentum Confirmationis ubique posse valide conferre.

II. *Quandonam minister ordinarius Confirmationis possit et debeat confirmare?*

317. — 32. Legitima potestas confirmandi. Potestatem confirmandi legitime exercet solus episcopus diœcesanus canonice institutus, vel alius ab eo aut a S. Pontifice delegatus, quia ipsi soli commissa est cura pastoralis, ad quam pertinet Confirmatio.

Unde Episcopus in aliena diœcesi sine Ordinarii licentia confirmans, graviter peccat, et suspensionem a conc. Trid. latam (sess. 6, can. 3, *de Ref.*) incurrit, ut declaravit S. Congregatio Concilii interpret.

Attamen Episcopus alienos diœcesanos in sua diœcesi commorantes licite confirmat ratione quasi-domicilii, ex praxi recepta, et ex consensu proprii ordinarii saltem præsumpto.

318. — 33. Obligatio confirmandi. Docent omnes episcopum sub gravi teneri ministrare sacramentum Confirmationis subditis, illumque lethaliter peccare, si legitime non impeditus hujus sacramenti administrationem nimis pro-

(1) Rationem convenientiæ affert Angelicus (3, q. 72, a. 11) ex hoc depromptam quod « per sacramentum Confirmationis quasi domus ædificata dedicatur in templum Spiritus Sancti, et quasi epistola conscripta signatur signo crucis. Et ideo collatio hujus sacramenti episcopis reservatur, qui obtinent summam potestatem in Ecclesia. » — Præterea ad ducem et principem pertinet cives militiæ adscribere, consignare et instruere ad pugnam; atqui homo per Confirmationem militiæ christianæ adscribitur, consignatur et ad pugnam instruitur. Ergo ad episcopos, qui munere ducis ac principis in Ecclesia funguntur, confirmare spectat.

trahat, et præcipua saltem diœcesis suæ loca, quo omnes confluere possint, eo fine visitare negligat, ob jus divinitus collatum ad gratiam recipiendam, quo plurimos privat. Sufficit tamen, juxta Gousset (n. 143), ut hæc visitatio non protrahatur ultra octo vel decem annos, quia sic omnes moraliter confirmari possunt.

RESP. 2. Quidam affirmant episcopum teneri sub mortali ad Confirmationem ministrandam infirmo eam petenti; alii vero negant cum S. Lig. (n. 175), ob contrariam praxim communem, et quia tantum esset incommodum quo gravaretur episcopus, si cuilibet ægrotanti Confirmationem ministrare teneretur, ut merito lex Christi positiva judicetur non ita urgere, præsertim cum hoc sacramentum non sit necessarium ad salutem. Bouvier mediam sententiam proposuit, obligationem asserens, sed sub levi tantum.

ARTICULUS II

De ministro Confirmationis extraordinario

319. — 34. Plures antiqui theologi tenuerunt Confirmationis sacramentum a presbyteris nullatenus conferri posse. Contra illos sit sequens

Assertio : SIMPLEX SACERDOS, *ex speciali* S. PONTIFICIS *delegatione, sacramentum Confirmationis valide et licite conferre potest.*

PROB. 1. *Praxi Ecclesiæ Latinæ.* S. Gregorius M. (Epist., l. 4, ep. 26; *Patr. lat.*, LXXVII, 696) ait : « Ubi episcopi desunt, ut presbyteri etiam in frontibus baptizandos *chrismate tangere* debeant, concedimus. » Eamdem facultatem concesserunt Nicolaus IV, B. Urbanus V, et alii quamplurimi; Benedictus XIV testatur se hanc concessisse facultatem simplicibus presbyteris (*de Syn.*, lib. 7, c. 7, n. 6), et mos invaluit ut SS. Pontifices eam largiantur missionariis in longinquis regionibus degentibus.

PROB. 2. *Praxi Ecclesiæ Græcæ.* In Ecclesia Græca ab antiquis temporibus receptum est, ut presbyteri Confirmationis

sacramentum ministrarent. « Longe ante Photianum schisma, inquit Benedictus XIV (*de Syn. diœc.* lib. 7, c. 9, n. 1), fuisse Græcorum moribus receptum, ut *simplices sacerdotes* baptizatos statim infantes sacro chrismate inungerent, demonstrant Morinus et alii. » Porro certum est valere Confirmationem a Græcis presbyteris collatam; quia, cum Græcos in conciliis Lugdunensi et Florentino Ecclesia Latina in suam communionem admisit, Confirmationem ab eorum presbyteris collatam non solum ut invalidam non rejicit, sed etiam ratam habuit, ut ex concilio Florentino merito conjicitur (Benedictus XIV, *loc. cit.*). Ergo.

PROB. 3. *Conciliis*. Conc. Flor. et Trid. vocant episcopum *ordinarium* ministrum Confirmationis; ergo alius est extraordinarius, scilicet, presbyter, qui post episcopum primas tenet partes. Unde conc. Florentinum subjungit: « Legitur tamen aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem, ex rationali et urgente admodum causa, simplicem sacerdotem chrismate per episcopum confecto hoc administrasse Confirmationis sacramentum (1). »

320. — 35. Explicatur assertio. Dictum fuit — 1. *Simplex sacerdos*; unde quilibet alius delegationis incapax est; requiritur enim juxta omnes doctores ordo sacerdotalis ad validam Confirmationis administrationem, et solos sacerdotes delegat S. Sedes.

2. *Ex speciali delegatione*, quæ requiritur non tantum ad licitam, sed etiam ad validam administrationem sacramenti, juxta sententiam ab omnibus receptam. Dicendum est igitur potestatem confirmandi, quæ præsbyteris inest, esse ex se incompletam, extraordinariam, et voluntati superioris prorsus obnoxiam.

3. *Summi Pontificis*; juxta multos quidem, attenta rerum natura, confirmare possent presbyteri ex concessione episcopi diœcesani; sed hæc potestas delegandi, saltem ex reservatione,

(1) Cf. Instructio « *Etsi juxta* » pro simplici sacerdote sacramentum Confirmationis ex Sedis Apostolicæ delegatione administrante, edita ex decreto S. Congregationis de Propaganda Fide, die 4 maii 1774.

soli R. Pontifici nunc competit; et ideo declarat Benedictus XIV (*de Syn.*, lib. 7, c. 8, n. 7) irritam fore Confirmationem a simplici presbytero Latino ex sola episcopi delegatione collatam.

Quoad Græcos alteriusve ritus Orientalis sacerdotes, Confirmatio irrita reputanda est, si in diœcesibus episcoporum Latinorum, vel iis in locis Orientalis Ecclesiæ collata fuerit, in quibus confirmandi facultas eis a S. Sede expresse fuerit adempta. Sed in locis in quibus Confirmatio data a sacerdotibus Græcis non est a Sede Apostolica expresse improbata, ea pro valida habenda est, saltem ob tacitum privilegium a S. Sede olim concessum, nec revocatum.

Quapropter Nicolaus I jussit ut hoc sacramentum apud Bulgaros a presbyteris Græcis administratum iteraretur. Bulgaria enim pertinebat ad patriarchatum Occidentalem, nec ideo legitima delegatione potiebantur Græci illi presbyteri, qui aliunde missionem a Photio intruso acceperant. Ita etiam Benedictus XIV (*de Syn.*, lib. 7, c. 9, n. 3, 4, 5), referens prohibitionem confirmandi factam ab Innocentio IV pro regno Cypri, a Clemente VIII pro sacerdotibus Italo-græcis, a seipso pro Maronitis, etc.

Valide tamen administratur Confirmatio a presbyteris Græcis schismaticis, quia nullo modo S. Sedes eos privavit facultate ante schisma concessa. Ita respondit S. Congregatio S. O. Antistiti Parisiensi, 7 febr. 1888, ex decreto 5 jul. 1853.

CAPUT V

DE CONFIRMATIONIS SUBJECTO

321. — 36. Subjectum Confirmationis ille est qui hujus sacramenti suscipiendi capax est.

De eo tria inquirenda veniunt, nempe : — 1. quinam Confirmari possint; — 2. an et quænam sit necessitas Confirma-

tionis suscipiendæ; — 3. quænam requirantur dispositiones in suscipiente.

ARTICULUS I

De persona confirmandorum

322. — 39. Status quæstionis. Constat ex dictis in Tract. de *Sacr. in genere solum baptizatum* esse Confirmationis suscipiendæ capacem; nam probatum fuit baptismum esse omnium aliorum sacramentorum januam. Unde S. Thomas (3 p., q. 72, art. 6) scribit : « Si quis non baptizatus confirmaretur, nihil acciperet; sed oporteret iterato ipsum confirmari post baptismum. »

Itaque quæritur tantum qua ætate baptizatus possit sacro chrismate inungi. Hanc quæstionem solvet sequens

323. — 38. Assertio : OMNIS BAPTIZATUS, *sive infans, sive adultus, est capax Confirmationis; nullus tamen hodie regulariter confirmandus est in Ecclesia Latina, nisi adeptus rationis ætatem.*

PROB. 1^a PARS, scilicet *omnem baptizatum esse capacem Confirmationis,*

1. *Agendi ratione Apostolorum,* qui, ut legere est in eorum Actibus, baptizatis omnibus manus indiscriminatim imponebant.

2. *Antiqua Ecclesiæ praxi,* apud Græcos adhuc vigente, juxta quam statim post baptismum, absque ullo ætatis discrimine, Confirmatio cuilibet confertur.

3. *Suadet ratio theologica;* nam omnis baptizatus videtur capax incrementi vitæ supernaturalis, quod est proprius Confirmationis effectus.

PROB. 2^a PARS, nimirum *neminem confirmandum esse in Ecclesia Latina ante rationis ætatem,*

1. *Pontificali Romano statuente quod nullus christianæ fidei rudimentis non edoctus ingerat se ad percipiendum hoc sacramentum.*

2. *Catechismo Romano, in quo legitur (de Confirm., n. 15) :*
« Illud observandum est, omnibus quidem, post baptismum,

Confirmationis sacramentum posse administrari, sed minus tamen expedire hoc fieri, *antequam rationis usum habuerint*. Quare, si duodecimus annus non exspectandus videatur, usque ad septennium certo hoc sacramentum differri maxime convenit. »

3. *Declaratione Benedicti XIV* (in constitut. 129 *Eo quamvis*, n. 6) scribentis : « Nihilominus abrogato prorsus a Romana Ecclesia... ejusmodi more, consultissimis Pontificum decretis provide cautum est, ut renatis fonte baptismatis conferretur sacramentum Confirmationis *in ea solum ætate, in qua fideles... intelligerent* tantum inter se differre baptismum et Confirmationem, quantum in naturali vita distat generatio ab incremento. »

Inde concludunt S. Lig. (lib. 6, n. 178) et Bouvier hanc praxim immutari non posse absque peccato mortali.

324. — 39. Notanda. Praxis non confirmandi ante adultam ætatem inducta fuit : — 1. Ut cum majori reverentia et fructu uberiori, propter dispositiones actuales, suscipiatur sacramentum ; — 2. Ut secunda fidei professio, quæ in Confirmatione reperitur, fiat libere et deliberate ab iis qui in baptismo, mediantibus sponsoribus, fidem ac vitam Evangelio conformem promiserunt ; — 3. Alia ratio deducitur ex reservata solis episcopis in Ecclesia Latina administratione Confirmationis et maxima inde nascente difficultate illis offerendi omnes infantes ; — 4. Addi potest quod ad salutem necessaria non est Confirmatio.

Nulla tamen ex voluntate Christi et jure communi Ecclesiæ inferri potest convenientia, multo minus obligatio differendi Confirmationem post primam communionem.

Quapropter infantuli morituri et perpetuo amentes licite et laudabiliter confirman-
tur, si fieri potest, ne augmento gratiæ et æternæ gloriæ priventur, quia in eis non exspectatur usus rationis. Imo possunt confirmari infantes qui ob rariorem vel difficiliorem episcopi visitationem diutius post ætatem rationis essent exspectaturi (Cf. Pontificale et Benedictum XIV).

Hæc legere est in Instructione *Etsi* supra citata : « Si agatur de eo qui gravi morbo laboret, ex quo decessurus prævideatur, non solum prohibitum non est illi ante septennium sacrum Chrisma administrare, sed expedit ut id fiat, unde ex hac vita demigrans majorem gloriam, juxta S. Thomæ doctrinam, in cœlis consequatur. Aliæ insuper, juxta probatam plurium theologorum sententiam, esse possunt legitimæ causæ antevertendi septennium in collatione hujus sacramenti, et præsertim cum prævidetur futura diutina absentia Episcopi vel Presbyteri, cui, ut supra, facta sit facultas illud administrandi,... vel alia urget necessitas. »

ARTICULUS II

De necessitate Confirmationis

325. — 40. Opiniones. Veteres quidam theologi docuisse videntur Confirmationis sacramentum necessarium esse necessitate medii. Inter recentiores autem multi docuerunt, v. g., Suarez, Perrone, Confirmationem ne præcepti quidem necessitate necessariam esse, nisi per accidens, tum quia nullibi legere est illud præceptum; tum quia non desunt media quibus suppleri potest Confirmatio, ad debellandos salutis hostes; tum quia nullum assignari potest tempus, quo illud præceptum urgeat. Sed quam immerito propugnatae fuerint hæ opiniones, declarant sequentes assertiones :

326. — 41. Assertio 1^a: *Confirmatio non est necessaria* NECES-SITATE MEDII.

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* Legitur (*Marc.*, xvi, 16) : « Qui » *crediderit et baptizatus fuerit*, salvus erit. » Item (*Joan.*, xx, 23) : « Quorum remiseritis peccata, *remittuntur eis*, et quorum » *retinueritis*, retenta sunt. » Ex quibus patet sufficere baptismi aut pœnitentiæ sacramentum, pro suscipientium conditione, ut peccata mortalia deleantur, et jus per justificationem acquiratur ad cœlestem beatitudinem.

PROB. 2. *Concilio Trident.* definiente (sess. 5, c. 5) « nihil damnationis inesse iis qui vere consepulti sunt cum Christo

per baptismum in mortem; » et (sess. 14, c. 1) « pœnitentiæ sacramentum fideles Deo reconciliare, quoties post baptismum in peccata labuntur. »

PROB. 3. *Praxi Ecclesiæ*, quæ non præcipit Confirmationem dari infantibus, nec procurat ut omnes baptizati illud sacramentum suscipere queant; multis enim in locis desunt ministri, qui illud ministrare valeant, præsertim in periculo mortis. Imo Catechismus Romanus vult imprimis docendos esse fideles hoc sacramentum ejusmodi necessitatem non habere, ut sine eo salvus quis esse non possit.

PROB. 4. *Ratione theologica*. Confirmationis effectus est ut gratiam baptismalem compleat et baptizatum promoveat ad perfectionem vitæ supernaturalis; datur enim, juxta Angelicum Doctorem, *ad quamdam excellentiam*. Porro quæ ad *complementum*, ad *excellentiam*, conferuntur, necessaria non sunt, nec a cœlo excludi potest qui gratia sanctificante insignitus est. Ergo.

327. — 42. Assertio 2^a : *Confirmatio ab adultis ex PRÆCEPTO GRAVI suscipi debet.*

PROB. 1. *Conciliis*. Concilium Eliberitanum (can. 77) ait : « Baptizatos a diaconis Episcopus per benedictionem perficere debet. » — Concilium Mediolanense IV sub S. Carolo Borromeo decernit : « Moneant parochi sacramentum Confirmationis non debere a veris christianis negligi. »

PROB. 2. *Auctoritate SS. Pontificum*. Benedictus XIV agens de iis qui a simplici sacerdote Italo-Græco nulliter confirmati erant, ait (constit. 57, *Etsi pastoralis*, § 3, n. 4) : « Monendi sunt ab ordinariis locorum eos *gravis peccati reatu* teneri, si, cum possint, ad confirmationem accedere renuunt ac negligunt. » Unde legitur in Instructione *Etsi* : « Missionarii non omittant populos sibi creditos hortari, ut Confirmationem debito tempore recipiant, necnon ut parentes filios suos confirmari curent; etsi enim hoc sacramentum non sit de necessitate medii ad salutem, tamen *sine gravis peccati reatu* respui non potest ac negligi, cum illud suscipiendi opportuna adest occasio. »

Ratio quidem huic præcepto stabiliendo imparet; dici tamen potest vix credibile esse a Christo fuisse institutum medium sanctificationis tam eximium ac sacramentum, et illud hominum libertati permissum fuisse, nullamque illud suscipiendi impositum fuisse præceptum. Sed e contra, sicut natura per se intendit adducere omnes infantes ad adultam et perfectam staturam, ita a fortiori Deus voluit et præcepit omnes baptizatos seu spiritualiter natos crescere et perfici per Confirmationem. Ergo.

Merito igitur S. Ligorius, auctoritate Benedicti XIV magis quam rationibus theologicis permotus, ait (lib. 6, n. 182) sententiam negantem præceptum non videri hodie satis probabilem. Ita P. Gury, Bouvier et alii.

Juxta omnes, hoc præceptum per accidens urget — 1. *In casu periculi* pro fide aut caritate, quod sine Confirmationis susceptione superari nequit. — 2. *In casu gravis scandali*, puta, si ex negligentia Confirmationis exsurgeret suspicio circa veritatem aut efficaciam hujus sacramenti.

328. — 43. Corollaria. Graviter peccant — 1. qui ex negligentia, data occasione, sacramentum Confirmationis non recipiunt, nisi prævideant aliud tempus opportunum illud suscipiendi; — 2. parentes, patrini, tutores, heri, etc., qui suos nondum confirmatos ad susceptionem hujus sacramenti non disponunt, aut tempus ad præparationem necessariam eis concedere nolunt. Cfr. Bened. XIV (*Inst.* 6, n. 10).

ARTICULUS III

De dispositionibus requisitis in Confirmandis

Aliæ sunt ex parte animæ, aliæ ex parte corporis.

329. — 44. Ex parte animæ. Requiritur — 1. *scientia competens*, id est, cognitio rudimentorum fidei christianæ, ut loquitur Pontificale. Debet ergo confirmandus cognoscere scitu necessaria necessitate tum medii, tum præcepti, et ea quæ sacramenti Confirmationis susceptionem spectant. — 2. *Status gratiæ*, quia Confirmatio est sacramentum vivorum, non

mortuorum. « Adulti, inquit Pontificale, deberent prius peccata confiteri, et postea confirmari, vel saltem de mortalibus, si in ea inciderunt, conterantur. » Ex quibus sequitur actum contritionis perfectæ esse peccatoribus Confirmationem suscepturis omnino necessarium, si confiteri nolint; pœnitentiæ autem sacramentum esse valde consulendum ante Confirmationem.

Insuper, ut merito adnotant auctores, ad uberiores fructus ex hoc sacramento percipiendos, omnino convenit fideles pietatis operibus ad illud disponi, præsertim oratione. Unde maxime expedit ut parochi Confirmationem suscepturos per sex hebdomadas, aut duos menses, sollicite præparent, eos frequenter erudiendo, eorum confessionem audiendo, et totis viribus satagendo ut solemnis administratio Confirmationis renovationi spirituali totius plebis occasionem præstet et incitamentum. « Sacro Chrismate liniendi ante diligenter erudiendi sunt juxta doctrinam Catechismi Romani de natura, dignitate, effectibus ac dispositionibus ad digne sacramentum hujusmodi recipiendum requisitis. Item oportet ut instruantur circa fidei rudimenta, Decalogi et Ecclesiæ præcepta, actus virtutum theologalium, ac Orationem Dominicalem et Apostolorum symbolum memoria teneant » (Instructio *Etsi*).

330. — 45. Ex parte corporis. — 1. « Confirmandi deberent esse jejuni, » inquit Pontific. Romanum. Quæ jejunii consuetudo tam stricte olim servabatur, ut pueri lactentes ad vesperam usque jejunarent, ut, post baptismum, Confirmationis donum acciperent; hodie vero ab omnibus habetur ut merum consilium. — **2.** *Frontem mundam et nitidam* habere debent. « Caveant Confirmandi ne sordida fronte capillisque impexis ad hoc sacramentum accedant » (Instr. *Etsi*). — **3.** Quinimo decet ut accedant cum *vestitu simplici et modesto*, vir armis depositis, mulier sine immoderato ornatu. « Vestibus tamen sint induti, quemadmodum et Patrini, simplicibus et ad modestiam compositis. Mulieres vero illud suscepturæ, et quæ Matrinarum officium exercebunt, non se in Ecclesia cum vanis

ornamentis, aut fucata facie, sed cum omni modestia ac reverentia præsentent » (Instr. *Etsi*).

CAPUT VI

DE CÆREMONIIS CONFIRMATIONIS

---

331. — 46. Cæremoniarum Confirmationis nomine veniunt non tantum ritus eximiam significationem præ se ferentes, qui in ejus administratione usurpantur, sed etiam nonnullæ circumstantiæ, quæ ad illius collationem proxime spectant, et usus adhibendi patrinum et matrinam, sicut in baptismo.

Itaque dicendum est — 1. de circumstantiis administrationem Confirmationis spectantibus; — 2. de patrinis et matrinis in Confirmatione adhibendis; — 3. de ipsis ritibus ab episcopo confirmante servandis.

ARTICULUS I

De circumstantiis extrinsecis administrationem Confirmationis spectantibus

332. — 47. I. De loco et tempore. Confirmatio, juxta usum receptum, in ecclesia generatim conferri debet, ob reverentiam illi conciliandam et digniorem susceptionem efficacius suadendam. — Probabilius est tamen illam administrari posse, saltem sine gravi peccato, in loco decenti extra ecclesiam. Ideo nullum peccatum admitteret episcopus Confirmationem conferens extra ecclesiam, ob nimiam confirmandorum multitudinem, vel propter aliam rationabilem causam (S. Lig., lib. 6, n. 174).

Quoad tempus, quæcumque fuerit antiqua consuetudo, jam usus obtinuit quod Confirmatio administrari possit quocumque die, festivo aut feriali, et quacumque hora, matutina vel vespertina, sicut baptismus (S. Lig., *ibid.*).

333. — 48. II. De situ confirmandorum. Mares ab una parte, ab altera feminæ in ecclesia sistere debent, ita ut, juxta veterem ritum, primum mares, deinde feminæ, stantes vel genibus flexis confirmentur, nisi diversus vigeat usus vel aliter faciendum episcopus judicaverit. Confirmandis sedulo præscribendum est ut manus junctas ante pectus teneant, illasque ad frontem nulla ratione admoveant tempore Confirmationis, ne sanctum chrisma tangant. In manibus intra pollices et indices teneant schedam, in qua habeant sua nomina inscripta, quæ non necesse est esse ipsa nomina in baptismo accepta, sed diversa libere eligi possunt.

334. — 49. III. De libro confirmationis. Haberi debet, saltem in ecclesiis in quibus confertur chrisma, liber, in quo confirmatorum describantur nomina, ut impediatur iteratio sacramenti, ut cognoscantur et excitentur qui illud suscipere neglexerunt, et tandem ut facile et tuto detegantur impedimenta matrimonii e Confirmatione orta. Major esset hujus regesti necessitas, si singuli confirmati suum habuissent patrinum vel suam matrinam, ne postea quædam fierent invalida matrimonia, ob multiplicata impedimenta affinitatis spiritualis (Cfr. cap. finale Rit. Rom.).

ARTICULUS II

De patrinis et matrinis in Confirmatione adhibendis

335. — 50. I. Necessitas adhibendi patrinum et matrinam. Antiquitus singulis confirmandis assistebant patrinus et matrina; deinde unus et idem patrinus omnibus maribus simul confirmandis adstitit, et feminis pariter una et eadem matrina. Imo in multis regionibus, saltem in Gallia, usus prævaluerat Confirmationem ministrandi sine patrino vel matrina. Sed Sancta Sedes reclamavit, regnante Pio IX, et jussit ut canones præscribentes patrinum vel matrinam confirmandis assistere, deinceps observarentur. Episcopi tamen obtinuerunt, ut unus

et idem patrinus omnibus confirmandis maribus, feminis vero una et eadem matrina assignaretur.

Rationem hujus usus sic exponit Catechismus Rom. (p. 2, c. 3, n. 12): « Si qui gladiatoriam dimicationem subeunt, aliquis indigent, cujus arte et consilio doceantur quibus ictibus et petitionibus, salvis ipsis, conficere adversarium possint; quanto magis fideles, cum sacramento Confirmationis, quasi firmissimis armis tecti et muniti in spirituale certamen, cui æterna salus proposita est, descendunt, ducis ac monitoris indigebunt! Recte igitur ad hujus quoque sacramenti administrationem patrini advocandi sunt. » Cfr. etiam S. Thomas (3, q. 72, a. 10).

Hinc relucet pia Rom. Pontificum providentia, quæ præsententi tempore, in quo juventuti ac ipsi pueritiæ tot tantaque pericula imminet, legem protectores et defensores confirmatis denuo suppeditandi stricte mandat servari, non obstante contraria consuetudine.

336. — 51. II. Obligationes ex munere patrini vel matrinæ orientes. Præcipua est regere et educare confirmatum; ad hoc enim institutum est patrini et matrinæ munus, ut videre est in Instructione *Etsi*, in qua legitur: « Expedita... Confirmatione, sacerdos... Patrinos et Matrinæ monet, quod instruant filios suos bonis moribus, unde fugiant mala et faciant bona; et si forte in infantili ætate essent confirmati, ut suo tempore doceant eos *Credo in Deum* et *Pater Noster* et *Ave Maria*, quoniam ad hoc sunt obligati. »

Circa vero cognationem spiritualem in hoc sacramento contractam, hæc statuit Tridentina synodus (sess. 24, *de Reform.*): « Ea quoque cognatio, quæ ex Confirmatione contrahitur, confirmantem et confirmatum, illiusque patrem et matrem, ac tenentem non egrediatur » (Cf. Inst. *Etsi*).

Controversia est inter auctores utrum patrinus non confirmatus contrahat cognationem spiritualem. Sententia communior et probabilior negat, eamque auctoritate sua confirmare videtur Sacra Congregatio Concilii responsione data 13 junii 1654 (Cf. S. Lig., l. 6, *de Conf.*, n. 186).

337. — 52. III. Conditiones requisitæ ad munus patrini vel matrinæ valide et licite exercendum. Ex instructione *Etsi* pluries jam citata, a munere patrini vel matrinæ excluduntur tum minores annis quatuordecim, tum qui sacramentum Confirmationis nondum receperunt. Verum quia contingere potest, ut in locis missionum nullus adsit qui antea confirmatus fuerit, permittitur in hoc casu, ut aliqui sine patrino confirmentur, qui postea patrini cæterorum esse poterunt.

« Ad patrilinos hujusmodi quod attinet, hæc insuper regulæ erunt observandæ : — 1. Ut non plures, sed unus tantum, sive vir, sive mulier, in patrinum aut matrinam adhibeatur; — 2. Ut nec feminis mares, nec maribus feminæ patrini officium præstent, sed suo quisque sexui patrinus adhibeatur; — 3. Ut, nisi necessitas cogat, idem non sit, sed diversus Confirmationis patrinus a patrino baptismi; — 4. Ut a patrini munere arceantur excommunicati, interdicti, publici peccatores, aut qui præceptum paschale omiserint. »

338. — 53. IV. Modus exercendi munus patrini vel matrinæ. Patrinus vel matrina sic munere suo fungitur : si forte confirmandus sit infans, patrinus vel matrina dextera eum suscipit, ac tenens Episcopo offert ungendum : si vero confirmandus adultæ ætatis est, pedem suum ponit super dexterum pedem patrini vel matrinæ ipsum episcopo præsentantis. Mos tamen hodie invaluit ut patrinus manum dexteram super humerum dexterum confirmandi ponat, et hanc consuetudinem testatur Concina approbatam fuisse a S. Congregatione Rituum, die 20 septemb. 1749. Ita S. Ligorius (*loc. cit.*, n. 187).

ARTICULUS III

De ritibus servandis ab Episcopo confirmante

Hujusmodi ritus quatuor sunt : manuum impositio, appellatio confirmandi, chrismatio et usus olim receptus frontem confirmandi vitta linea ligandi.

339. — 54. I. De manuum impositione. Ineunte Confirmationis administratione, episcopus, extensis versus confirmandos

manibus, profert orationem *Omnipotens sempiterne Deus*, etc. Hæc impositio manuum et oratio ei annexa sunt quidem ritus accidentalis, ut superius dictum est; sed tamen non omittendæ sunt.

Hæc manuum impositio, quam Episcopus peragit Deum deprecando pro confirmandis, non est tantum humilis professio humanæ fragilitatis, quæ sine divina virtute nihil efficere potest, sed etiam clare significat copiosam Spiritus Sancti gratiam, quæ in Confirmatione infunditur.

340. — 55. II. De appellatione confirmandi. Pontifex, antequam confirmandum chrismate inungat, inquit de illius nomine. Nomen istud est ordinarie nomen in baptismo acceptum; sed aliud eligi potest. Si contingat in baptismo nomen profanum, turpe vel superstitiosum impositum fuisse, illud mutare convenit in Confirmatione. Hæc immutatio fit, juxta S. Carolum Borrom. (*Concil. Mediolan. X*), ut confirmatus novo ac sancto suscepto nomine virilem in sancte agendo constantiam perpetuo deinceps præstet.

341. — 56. III. De chrismatione. Post orationem pontifex, summitate pollicis dexteræ manus chrismate inuncta, nulloque mediante instrumento, confirmandorum frontem inungit, in formam crucis, dicens : *Signo te...* Hæc cæremonia est omnino necessaria; imo, ex supra probatis, est ipsum sacramentum adæquate sumptum. Deinde Pontifex leviter in maxilla confirmatum cædit, dicens : *Pax tecum*.

Hujus alapæ nullum reperitur vestigium ante sæculum xiii; oriunda videtur ex ritu simili in solemni equitum institutione servato, ob analogiam; confirmatus enim solemmniter instituitur Christi miles. Ita Muratori.

Unctione chrismatis, facta in fronte in forma crucis, haud obscure innuitur quibus virtutibus confirmatus pollere debeat (Cfr. S. Thomas, 3, q. 72, a. 4). — *Alapa* vero ei infligitur, « ut meminerit se tanquam fortem athletam paratum esse oportere ad omnia adversa invicto animo pro Christi nomine ferenda » (Catech. Rom., *loc. cit.*). — Tandem *pax* ab Episcopo datur confirmato, « ut intelligat se gratiæ cœlestis

plenitudinem, et pacem, quæ exsuperat omnem sensum, consecutum esse » (Catech. Rom. (*ibid.*)).

342. — 57. IV. De vitta linea. « Confirmato, inquit Pontificali, debet ligari frons, et sic manere quousque chrisma desiccetur, vel extergatur. Proinde unusquisque confirmandus portet lineam vittam mundam, cum qua ligetur caput. » Hæc cæremonia passim non servatur; sed frons confirmati post unctionem cum lanugine vel lino per sacerdotem abstergitur, et sic efficacius removetur periculum profanationis chrismatis.

Hæc vitta linea et munda significat gratiam acceptam ita diligenter a confirmato conservandam esse, ut ne particula quidem boni doni eum prætereat. Quod sane utiliter in memoriam confirmatorum revocabit parochus, etsi usus obsoleverit.

His peractis, Episcopus benedicit confirmatis, dicente Pontificali : « Nullus confirmatus discedat, nisi benedictione accepta, quam Pontifex post omnium confirmationem dabit. » Hanc igitur cum pia reverentia suscipere debent omnes confirmati.

TRACTATUS DE SS. EUCHARISTIA

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ]

DE SS. EUCHARISTIA

Ex Conciliis Florentino et Tridentino

I. EX CONCILIO FLORENTINO

DECRETUM PRO ARMENIS IN BULLA EUGENII IV
« EXULTATE DEO »

..... Tertium est Eucharistiæ sacramentum, cujus materia est panis triticeus et vinum de vite, cui ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet. Aqua autem ideo admiscetur, quoniam, juxta testimonia sanctorum Patrum ac doctorum Ecclesiæ pridem in disputatione exhibita, creditur ipsum Dominum in vino aqua permixto hoc instituisse sacramentum. Deinde quia hoc convenit dominicæ passionis representationi. Inquit enim beatus Alexander papa quintus a beato Petro : in sacramentorum oblationibus, quæ intra missarum solemnias Domino offeruntur, panis tantum et vinum aqua permixtum in sacrificium offerantur. Non enim debet in calicem Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum; quia utrumque, id est, sanguis et aqua ex latere Christi profluxisse legitur; tum etiam, quod convenit ad significandum hujus sacramenti effectum, qui est unio populi christiani ad Christum. Aqua enim populum

significat, secundum illud Apocalypsis : *Aquæ multæ, populi multi*. Et Julius papa secundus post beatum Sylvestrum ait : Calix dominicus, juxta canonum præceptum, vino et aqua permixtus debet offerri ; quia videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. Ergo cum in calice vinum et aqua miscentur, Christo populus adunatur, et fidelium plebs ei, in quem credidit, copulatur et jungitur. Cum ergo tam sancta Romana Ecclesia, a beatissimis Petro et Paulo edocta, quam reliquæ omnes Latinorum Græcorumque Ecclesiæ, in quibus omnis sanctitatis et doctrinæ lumina claruerunt, ab initio nascentis Ecclesiæ sic servaverint et modo servant, inconueniens admodum videtur, ut alia quævis regio ab hac universali et rationali discrepet observantia. Decernimus igitur, ut etiam ipsi Armeni se cum universo orbe christiano conforment, eorumque sacerdotes in calicis oblatione paululum aquæ, prout dictum est, admisceant vino. Forma hujus sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficit sacramentum. Sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc conficit sacramentum. Nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi, et substantia vini in sanguinem convertuntur : ita tamen quod totus Christus continetur sub specie panis et totus sub specie vini : sub qualibet quoque parte hostiæ consecratæ et vini consecrati, separatione facta, totus est Christus. Hujus sacramenti effectus, quem in anima operatur digne sumentis, est adunatio hominis ad Christum. Et quia per gratiam homo Christo incorporatur et membris ejus unitur, consequens est quod per hoc sacramentum in sumentibus digne gratia augeatur, omnemque effectum, quem materialis cibus et potus quoad vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando et delectando, sacramentum hoc quoad vitam operatur spirituales : in quo, ut inquit Urbanus papa, gratiam Salvatoris nostri recensemus memoriam, a malo retrahimur, confortamur in bono, et ad virtutum et gratiarum proficimus incrementum.

II. EX CONCILIO TRIDENTINO

DECRETUM DE SANCTISSIMO EUCHARISTIÆ SACRAMENTO

(SESSIO XIII)

CAPUT I. — **De reali præsentia Domini nostri Jesu Christi in sanctissimo Eucharistiæ sacramento**

Principio docet sancta Synodus, et aperte ac simpliciter profitetur, in almo Sanctæ Eucharistiæ sacramento, post panis et vini consecrationem, Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum atque hominem, vere, realiter ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilium contineri. Neque enim hæc inter se pugnant, ut ipse Salvator noster semper ad dexteram Patris in cœlis assideat, juxta modum existendi naturalem; et ut multis nihilominus aliis in locis sacramentaliter præsens sua substantia nobis adsit, ea existendi ratione, quam etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo, cogitatione per fidem illustrata, assequi possumus, et constantissime credere debemus; ita enim majores nostri omnes, quotquot in vera Christi Ecclesia fuerunt, qui de sanctissimo hoc sacramento disseruerunt, apertissime professi sunt, hoc tam admirabile sacramentum in ultima cœna Redemptorem nostrum instituisse, cum, post panis vinique benedictionem, se suum ipsius corpus illis præbere, ac suum sanguinem, disertis ac perspicuis verbis testatus est : quæ verba a sanctis Evangelistis commemorata, et a divo Paulo postea repetita, cum propriam illam et apertissimam significationem præ se ferant, secundum quam a Patribus intellecta sunt, indignissimum sane flagitium est, ea a quibusdam contentiosis et pravis hominibus ad fictitios et imaginarios tropos, quibus veritas carnis et sanguinis Christi negatur, contra universum Ecclesiæ sensum detorqueri, quæ, tanquam columna et firmamentum veritatis, hæc ab impiis hominibus excogitata commenta, velut satanica detestata est, grato semper et memore animo præstantissimum hoc Christi beneficium agnoscens.

CAPUT II. — **De ratione institutionis sanctissimi hujus Sacramenti**

Ergo Salvator noster, discessurus ex hoc mundo ad Patrem, sacramentum hoc instituit, in quo divitias divini sui erga homines amoris velut effudit, memoriam faciens mirabilium suorum; et in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, suamque annuntiare mortem, donec ipse ad judicandum mundum veniat. Sumi autem voluit sacramentum hoc, tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur et confortentur viventes vita illius qui dixit: Qui manducat me, et ipse vivet propter me; et tanquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis, et a peccatis mortalibus præservemur. Pignus præterea id esse voluit futuræ nostræ gloriæ et perpetuæ felicitatis, adeoque symbolum unius illius corporis cujus ipse caput existit, cuique nos tanquam membra, arctissima fidei, spei et caritatis connexionione adstrictos esse voluit, ut idipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata.

CAPUT III. — **De excellentia sanctissimæ Eucharistiæ super reliqua Sacramenta**

Commune hoc quidem est sanctissimæ Eucharistiæ cum cæteris sacramentis, symbolum esse rei sacræ, et invisibilis gratiæ formam visibilem; verum illud in ea excellens et singulare reperitur, quod reliqua sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, cum quis illis utitur; at in Eucharistia ipse sanctitatis auctor ante usum est. Nondum enim Eucharistiam de manu Domini Apostoli susceperant, cum vere tamen ipse affirmaret corpus suum esse quod præbebat. Et semper hæc fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem, sub panis et vini specie, una cum ipsius anima et divinitate existere: sed corpus quidem sub specie panis, et sanguinem sub vini specie, ex vi verborum; ipsum autem corpus sub specie vini, et sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque, vi naturalis illius connexionis et concomitantæ, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis

resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur; divinitatem porro propter admirabilem illam ejus cum corpore et anima hypostaticam unionem. Quapropter verissimum est tantumdem sub alterutra specie atque sub utraque contineri; totus enim et integer Christus sub panis specie et sub quavis ipsius speciei parte, totus item sub vini specie, et sub ejus partibus existit.

CAPUT IV. — De Transsubstantiatione

Quoniam autem Christus Redemptor noster, corpus suum in quod sub specie panis offerebat, vere esse dixit; ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuo sancta hæc synodus declarat, per consecrationem panis et vini conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, et totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus; quæ conversio convenienter et proprie a sancta catholica Ecclesia Transsubstantiatio est appellata.

CAPUT V. — De cultu et veneratione huic sanctissimo Sacramento exhibenda

Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes Christi fideles, pro more in catholica Ecclesia semper recepto, latriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic sanctissimo sacramento in veneratione exhibeant. Neque enim ideo minus est adorandum, quod fuerit a Christo Domino ut sumatur institutum; nam illum eumdem Deum præsentem in eo adesse credimus, quem Pater æternus introducens in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei; quem Magi procidentes adoraverunt; quem denique in Galilæa ab Apostolis adoratum fuisse Scriptura testatur.

Declarat præterea sancta Synodus pie et religiose admodum in Dei Ecclesiam inductum fuisse hunc morem, ut singulis annis, peculiari quodam et festo die, præcelsum hoc et venerabile sacramentum singulari veneratione ac solemnitate celebraretur, utque in processionibus reverenter et honorifice illud per vias et loca publica circumferretur. Æquissimum est enim sacros aliquos statutos esse dies, cum Christiani omnes

singulari ac rara quadam significatione gratos et memores testentur animos erga communem Dominum et Redemptorem, pro tam ineffabili et plane divino beneficio, quo mortis ejus victoria et triumphus repræsentatur. Atque sic quidem oportuit victricem veritatem de mendacio et hæresi triumphum agere, ut ejus adversarii in conspectu tanti splendoris, et in tanta universæ Ecclesiæ lætitia positi, vel debilitati et fracti tabescant, vel pudore affecti et confusi aliquando resipiscant.

CAPUT VI. — De asservando sacræ Eucharistiæ sacramento, et ad infirmos deferendo

Consuetudo asservandi in sacrario sanctam Eucharistiam adeo antiqua est, ut eam sæculum etiam Nicæni concilii agnovit. Porro deferri ipsam sacram Eucharistiam ad infirmos et hunc usum diligenter in ecclesiis conservari, præterquam quod cum summa æquitate et ratione conjunctum est, tum multis in conciliis præceptum invenitur, et vetustissimo catholicæ Ecclesiæ more est observatum. Quare sancta hæc Synodus retinendum omnino salutarem hunc et necessarium morem statuit.

CAPUT VII. — De præparatione adhibenda, ut digne quis sacram Eucharistiam percipiat

Si non decet ad sacras ulla functiones quempiam accedere, nisi sancte; certe, quo magis sanctitas et divinitas cœlestis hujus sacramenti viro christiano comperta est, eo diligentius cavere ille debet, ne absque magna reverentia et sanctitate ad id percipiendum accedat, præsertim cum illa plena formidinis verba apud Apostolum legamus : Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini. Quare communicare volenti revocandum est in memoriam ejus præceptum : Probet autem seipsum homo. Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat. Quod a christianis omnibus, etiam ab iis sacerdotibus quibus ex officio

incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia confessoris. Quod si, necessitate urgente, sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur.

CAPUT VIII. — **De usu admirabilis hujus sacramenti**

Quoad usum autem, recte et sapienter patres nostri tres rationes hoc sanctum sacramentum accipiendi distinxerunt. Quosdam enim docuerunt sacramentaliter duntaxat id sumere, ut peccatores; alios tantum spiritualiter, illos nimirum qui voto propositum illum cœlestem panem edentes, fide viva, quæ per dilectionem operatur, fructum ejus et utilitatem sentiunt; tertios porro sacramentaliter simul et spiritualiter : hi autem sunt qui ita se prius probant et instruunt, ut vestem nuptialem induti ad divinam hanc mensam accedant. In sacramentali autem sumptione semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut laici a sacerdotibus communionem acciperent, sacerdotes autem celebrantes seipsos communicarent : qui mos, tanquam ex traditione Apostolica descendens, jure ac merito retineri debet. Demum autem paterno affectu admonet sancta Synodus, hortatur, rogat et obsecrat per viscera misericordiæ Dei nostri, ut omnes et singuli qui christiano nomine censentur, in hoc unitatis signo, in hoc vinculo caritatis, in hoc concordiae symbolo jam tandem aliquando conveniant et concordent, memoresque tantæ majestatis et tam eximii amoris Jesu Christi Domini nostri, qui dilectam animam suam in nostræ salutis pretium, et carnem suam nobis dedit ad manducandum ; hæc sacra mysteria corporis et sanguinis ejus ea fidei constantia et firmitate, ea animi devotione, ea pietate et cultu credant et venerentur, ut panem illum supersubstantialem frequenter suscipere possint, et is vere eis sit animæ vita et perpetua sanitas mentis; cujus vigore confortati, ex hujus miseræ peregrinationis itinere ad cœlestem patriam pervenire valeant, eundem panem Angelorum, quem modo sub sacris velaminibus edunt, absque ullo velamine manducaturi.

Quoniam autem non est satis veritatem dicere, nisi detegantur et refellantur ereores, placuit sanctæ Synodo hos ca-

nones subjungere, ut omnes, jam agnita catholica doctrina, intelligant quoque quæ ab illis hæreses caveri vitarique debeant.

CANONES.

Can. 1. Si quis negaverit, in sanctissimæ Eucharistiæ sacramento contineri vere, realiter et substantialiter, corpus et sanguinem una cum anima et divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum; sed dixerit tantummodo esse in eo ut in signo, vel figura, aut virtute; anathema sit.

Can. 2. Si quis dixerit, in sacrosancto Eucharistiæ sacramento remanere substantiam panis et vini, una cum corpore et sanguine Domini nostri Jesu Christi: negaveritque mirabilem illam et singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, et totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis et vini: quam quidem conversionem catholica Ecclesia aptissime Transubstantiationem appellat; anathema sit.

Can. 3. Si quis negaverit, in venerabili sacramento Eucharistiæ sub unaquaque specie, et sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri; anathema sit.

Can. 4. Si quis dixerit, peracta consecratione, in admirabili Eucharistiæ sacramento non esse corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi, sed tantum in usu, dum sumitur, non autem ante vel post; et in hostiis seu particulis consecratis, quæ post communionem reservantur vel supersunt, non remanere verum corpus Domini; anathema sit.

Can. 5. Si quis dixerit, vel præcipuum fructum sanctissimæ Eucharistiæ esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus provenire; anathema sit.

Can. 6. Si quis dixerit, in sancto Eucharistiæ sacramento Christum, unigenitum Dei filium, non esse cultu latriæ, etiam externo, adorandum: atque ideo nec festiva peculiari celebritate venerandum, neque in processionibus, secundum laudabilem et universalem Ecclesiæ sanctæ ritum et consuetudinem, solemniter circumgestandum; vel non publice, ut adoretur,

populo proponendum, et ejus adoratores esse idololatrias; anathema sit.

Can. 7. Si quis dixerit, non licere sacram Eucharistiam in sacrario reservari, sed statim post consecrationem adstantibus necessario distribuendam, aut non licere ut illa ad infirmos honorifice deferatur; anathema sit.

Can. 8. Si quis dixerit, Christum in Eucharistia exhibitum spiritualiter tantum manducari, et non etiam sacramentaliter ac realiter; anathema sit.

Can. 9. Si quis negaverit, omnes et singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad communicandum, juxta præceptum sanctæ matris Ecclesiæ; anathema sit.

Can. 10. Si qui dixerit non licere sacerdoti celebranti se ipsum communicare; anathema sit.

Can. 11. Si quis dixerit, solam esse fidem sufficientem præparationem ad sumendum sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum; anathema sit.

Et ne tantum sacramentum indigne atque ideo in mortem et condemnationem sumatur, statuit atque declarat ipsa sancta Synodus, illis quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia confessoris, necessario præmittendam esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publice disputando defendere præsumperit, eo ipso excommunicatus existat.

DOCTRINA DE COMMUNIONE SUB UTRAQUE SPECIE, ET PARVULORUM

(SESSIO XXI)

CAPUT I. — Laicos et clericos non conficientes non adstringi jure divino ad communionem sub utraque specie

Itaque sancta ipsa Synodus, a Spiritu sancto, qui spiritus est sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et pietatis, edocta, atque ipsius Ecclesiæ judicium et consuetudinem secuta, de-

clarat ac docet, nullo divino præcepto laicos et clericos non conficientes obligari ad Eucharistiæ sacramentum sub utraque specie sumendum; neque ullo pacto, salva fide, dubitari posse quin illis alterius speciei communio ad salutem sufficiat. Nam, etsi Christus Dominus in ultima cœna venerabile hoc sacramentum in panis et vini speciebus instituit et Apostolis tradidit; non tamen illa institutio et traditio eo tendunt, ut omnes Christi fideles statuto Domini ad utramque speciem accipiendum adstringantur. Sed neque ex sermone illo, apud Joannem sexto, recte colligitur utriusque speciei communionem a Domino præceptam esse, utcumque juxta varias sanctorum Patrum et Doctorum interpretationes intelligatur; namque qui dixit: Nisi manducavertis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; dixit quoque: Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Et qui dixit: Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam; dixit etiam: Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Et denique qui dixit: Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem in me manet, et ego in illo; dixit nihilominus: Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.

CAPUT II. — **Ecclesiæ potestas circa dispensationem sacramenti Eucharistiæ**

Præterea declarat hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum et locorum varietate, magis expedire judicaret. Id autem Apostolus non obscure visus est innuisse, cum ait: Sic nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei; atque ipsum quidem hac potestate usum esse satis constat, cum in multis aliis, tum in hoc ipso sacramento, cum, ordinatis nonnullis circa ejus usum: Cætera, inquit, cum venero, disponam. Quare agnoscens sancta mater Ecclesia hanc suam in administratione sacramentorum auctoritatem, licet ab initio christianæ religionis non infrequens utriusque

speciei usus fuisset, tamen progressu temporis, latissime jam mutata illa consuetudine, gravibus et justis causis adducta, hanc consuetudinem sub altera specie communicandi approbavit, et pro lege habendam decrevit; quam reprobare, aut sine ipsius Ecclesiæ auctoritate pro libito mutare non licet.

CAPUT III. — Totum et integrum Christum, ac verum sacramentum sub qualibet specie sumi

Insuper declarat, quamvis Redemptor noster, ut antea dictum est, in suprema illa cœna hoc sacramentum in duabus speciebus instituerit, et Apostolis tradiderit, tamen fatendum esse, etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque sacramentum sumi; ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari qui unam speciem solam accipiunt.

CAPUT IV. — Parvulos non obligari ad communionem sacramentalem

Denique eadem sancta Synodus docet, parvulos usu rationis carentes nulla obligari necessitate ad sacramentalem Eucharistiæ communionem: siquidem, per Baptismi lavacrum regenerati et Christo incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non possunt. Neque ideo tamen damnanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis aliquando servavit; ut enim sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certe eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine controversia credendum est.

Can. 1. Si quis dixerit, ex Dei præcepto, vel necessitate salutis, omnes et singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiæ sacramenti sumere debere; anathema sit.

Can. 2. Si quis dixerit, sanctam Ecclesiam catholicam non justis causis et rationibus adductam fuisse ut laicos atque etiam clericos non conficientes sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse; anathema sit.

Can. 3. Si quis negaverit, totum et integrum Christum, omnium gratiarum fontem et auctorem, sub una panis specie

sumi, quia, ut quidam falso asserunt, non secundum ipsius Christi institutionem sub utraque specie sumatur; anathema sit.

Can. 4. Si quis dixerit, parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionem; anathema sit.

DECRETUM DE SACRIFICIO MISSÆ

(SESSIO XXII)

CAPUT I. — **De institutione sacrosancti Missæ sacrificii**

Quoniam sub priori Testamento, teste apostolo Paulo, propter Levitici sacerdotii imbecillitatem consummatio non erat; oportuit, Deo Patre misericordiarum ita ordinante, sacerdotem alium secundum ordinem Melchisedech surgere, Dominum nostrum Jesum Christum, qui posset omnes quotquot sanctificandi essent consummare et ad perfectum adducere. Is igitur Deus et Dominus noster, etsi semel seipsum in ara Crucis, morte intercedente, Deo Patri oblaturus erat, ut æternam illic redemptionem operaretur; quia tamen per mortem sacerdotium ejus extinguendum non erat; in cœna novissima, qua nocte tradebatur, ut dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret sacrificium, quo cruentum illud, semel in Cruce peragendum, repræsentaretur ejusque memoria in finem usque sæculi permaneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eorum quæ a nobis quotidie committuntur peccatorum applicaretur; sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus et sanguinem suum sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulit; ac sub earumdem rerum symbolis, Apostolis, quos tunc Novi Testamenti sacerdotes constituebat, ut sumerent tradidit; et eisdem, eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent præcepit per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem, uti semper catholica Ecclesia intellexit et docuit. Nam celebrato veteri Pascha, quod in memoriam exitus de Ægypto multitudo filiorum Israel immolabat,

novum instituit Pascha seipsum ab Ecclesia per sacerdotes sub signis visibilibus immolandum in memoriam transitus sui ex hoc mundo ad Patrem, quando per sui sanguinis effusionem nos redemit, eripuitque de potestate tenebrarum, et in regnum suum transtulit. Et hæc quidem illa munda oblatio est, quæ nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari potest; quam Dominus per Malachiam nomini suo, quod magnum futurum esset in gentibus, in omni loco mundam offerendam prædixit; et quam non obscure innuit apostolus Paulus Corinthiis scribens, cum dicit non posse eos qui participatione mensæ dæmoniorum polluti sunt, mensæ Domini participes fieri, per mensam altare utrobique intelligens. Hæc denique illa est, quæ per varias sacrificiorum, naturæ et legis tempore, similitudines figurabatur; utpote quæ bona omnia per illa significata, velut illorum omnium consummatio et perfectio, complectitur.

CAPUT II. — Sacrificium Missæ esse propitiatorium tam pro vivis quam pro defunctis

Et quoniam in divino hoc sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille Christus continetur et incruente immolatur, qui in ara Crucis semel seipsum cruento obtulit; docet sancta Synodus sacrificium istud vere propitiatorium esse, per ipsumque fieri ut, si cum vero corde et recta fide, cum metu et reverentia, contriti ac pœnitentes, ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam et donum pœnitentiæ concedens, crimina et peccata, etiam ingentia, dimittit; una enim eademque est hostia, idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa. Cujus quidem oblationis cruentæ, inquam, fructus per hanc uberrime percipiuntur; tantum abest ut illi per hanc quovis modo derogetur. Quare non solum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, et aliis necessitatibus, sed et pro defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis, rite, juxta Apostolorum traditionem, offertur.

CAPUT III. — **De Missis in honorem sanctorum**

Et quamvis in honorem et memoriam sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit, non tamen illis sacrificium offerri docet, sed Deo soli, qui illos coronavit; unde nec sacerdos dicere solet : Offero tibi sacrificium, Petre, vel Paule; sed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris.

CAPUT IV. — **De canone Missæ**

Et cum sancta sancte administrari conveniat, sitque hoc omnium sanctissimum sacrificium, Ecclesia catholica, ut digne reverenterque offerretur ac perciperetur, sacrum Canonem multis ante sæculis instituit, ita ab omni errore purum, ut nihil in eo contineatur quod non maxime sanctitatem ac pietatem quamdam redoleat, mentesque offerentium in Deum erigat. Is enim constat cum ex ipsis Domini verbis, tum ex Apostolorum traditionibus, ac sanctorum quoque Pontificum piis institutionibus.

CAPUT V. — **De solemnibus Missæ sacrificii cæremoniis**

Cumque natura hominum ea sit, ut non facile queat sine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem sustolli, propterea pia mater Ecclesia ritus quosdam, ut scilicet quædam submissa voce, alia vero elatiore in Missa pronuntiarentur, instituit. Cæremonias item adhibuit, ut mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaque id genus multa, ex Apostolica disciplina et traditione, quo et majestas tanti sacrificii commendaretur, et mentes fidelium per hæc visibilia religionis et pietatis signa ad rerum altissimarum quæ in hoc sacrificio latent contemplationem excitarentur.

CAPUT VI. — **De Missa in qua solus sacerdos communicat**

Optaret quidem sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos

sanctissimi hujus sacrificii fructus uberior proveniret; nec tamen, si id non semper fiat, propterea Missas illas in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, ut privatas et illicitas damnat, sed probat, atque adeo commendat, si quidem illæ quoque Missæ vere communes censi debent, partim, quod in eis populus spiritualiter communicet : partim vero, quod a publico Ecclesiæ ministro non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus qui ad corpus Christi pertinent celebrentur.

CAPUT VII. — De aqua in calice offerendo vino miscenda

Monet deinde sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia sacerdotibus ut aquam vino in calice offerendo miscerent, tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur, tum etiam quia e latere ejus aqua simul cum sanguine exierit, quod sacramentum hac mixtione recolitur; et, cum aquæ in Apocalypsi beati Joannis populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repræsentatur.

CAPUT VIII. — De Missa vulgari lingua passim non celebranda, et mysteriis ejus populo explicandis

Etsi missa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire visum est Patribus ut vulgari passim lingua celebraretur. Quamobrem, retento ubique cujusque ecclesiæ antiquo, et a sancta Romana Ecclesia, omnium ecclesiarum matre et magistra probato ritu, ne oves Christi esuriant, neve parvuli panem petant, et non sit qui frangat eis; mandat sancta Synodus pastoribus et singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Missarum celebrationem vel per se, vel per alios, ex iis quæ in Missa leguntur aliquid exponant, atque inter cætera sanctissimi hujus sacrificii mysterium aliquod declarent, diebus præsertim dominicis et festis.

CAPUT IX. — Prolegomenon Canonum sequentium

Quia vero adversus veterem hanc in sacrosancto Evangelio, Apostolorum traditionibus, sanctorumque Patrum doctrina

fundatam fidem, hoc tempore multi disseminati sunt errores, multaque a multis docentur atque disputantur; sacrosancta Synodus, post multos gravesque his de rebus mature habitos tractatus, unanimi Patrum omnium consensu, quæ huic purissimæ fidei sacræque doctrinæ adversantur, damnare et a sancta Ecclesia eliminare, per subjectos hos canones, constituit.

CANONES.

Can. 1. Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo verum et proprium sacrificium; aut quod offerri non sit aliud quam nobis Christum ad manducandum dari; anathema sit.

Can. 2. Si quis dixerit, illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos sacerdotes; aut non ordinasse ut ipsi aliique sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum; anathema sit.

Can. 3. Si quis dixerit, Missæ sacrificium tantum esse laudis et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium; vel soli prodesse sumenti; neque pro vivis et defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus et aliis necessitatibus offerri debere; anathema sit.

Can. 4. Si quis dixerit, blasphemiam irrogari sanctissimo Christi sacrificio in Cruce peracto, per Missæ sacrificium; aut illi per hoc derogari; anathema sit.

Can. 5. Si quis dixerit, imposturam esse Missas celebrare in honorem sanctorum, et pro illorum intercessionem apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit; anathema sit.

Can. 6. Si quis dixerit, Canonem Missæ errores continere, ideoque abrogandum esse; anathema sit.

Can. 7. Si quis dixerit, cæremonias, vestes et externa signa quibus in Missarum celebratione Ecclesia catholica utitur, irritabula impietatis esse, magis quam officia pietatis; anathema sit.

Can. 8. Si quis dixerit, Missas in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, illicitas esse, ideoque abrogandas; anathema sit.

Can. 9. Si quis dixerit, Ecclesiæ Romanæ ritum, quo submissa voce pars canonis et verba consecrationis proferuntur, damnandum esse; aut lingua tantum vulgari Missam celebrari debere; aut aquam non miscendam esse vino in calice offerendo, eo quod sit contra Christi institutionem; anathema sit.

DECRETUM DE OBSERVANDIS ET EVITANDIS
IN CELEBRATIONE MISSÆ

Quanta cura adhibenda sit, ut sacrosanctum Missæ sacrificium omni religionis cultu ac veneratione celebretur, quivis facile existimare poterit, qui cogitarit maledictum in sacris Litteris eum vocari qui facit opus Dei negligenter. Quod si necessario fatemur nullum aliud opus adeo sanctum ac divinum a Christi fidelibus tractari posse, quam hoc ipsum tremendum mysterium, quo vivifica illa hostia, qua Deo Patri reconciliati sumus, in altari per sacerdotes quotidie immolatur; satis etiam apparet omnem operam et diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxima fieri potest inferiori cordis munditia et puritate, atque exteriori devotionis ac pietatis specie, peragatur.

Cum igitur multa jam sive temporum vitio, sive hominum incuria et improbitate, irrepsisse videantur, quæ a tanti sacrificii dignitate aliena sunt, ut ei debitus honor et cultus ad Dei gloriam et fidelis populi ædificationem restituatur, decernit sancta Synodus, ut Ordinarii locorum Episcopi ea omnia prohibere atque e medio tollere sedulo curent ac teneantur, quæ vel avaritia, idolorum servitus, vel irreverentia, quæ ab impietate vix sejuncta esse potest, vel superstitio, veræ pietatis falsa imitatrix, induxit.

Atque ut multa paucis comprehendantur, in primis, quod ad avaritiam pertinet, cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, et quidquid pro Missis novis celebrandis datur, necnon importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones, potius quam postulationes, aliasque hujusmodi quæ a simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, omnino prohi-

beant. Deinde, ut irreverentia vitetur, singuli in suis diocesis interdicant, ne cui vago et ignoto sacerdote Missas celebrare liceat. Neminem præterea, qui publice et notorie criminosus sit, aut sancto altari ministrare, aut sacris interesse permittant; neve patientur privatis in domibus, atque omnino extra ecclesiam et ad divinum tantum cultum dedicata oratoria, ab eisdem Ordinariis designanda et visitanda, sanctum hoc sacrificium a sæcularibus aut regularibus quibuscumque peragi; ac nisi prius, qui intersint, decenter composito corporis habitu, declaraverint se mente etiam ac devoto cordis affectu, non solo corpore, adesse. Ab ecclesiis vero musicas eas, ubi sive organo, sive cantu lascivum aut impurum aliquid miscetur; item sæculares omnes actiones, vana atque adeo profana colloquia, deambulationes, strepitus, clamores arceant; ut domus Dei vere domus orationis esse videatur ac dici possit. Postremo, ne superstitioni locus aliquis detur, edicto et pœnis propositis caveant, ne sacerdotes aliis quam debitis horis celebrent; neve ritus alios, aut alias cæremonias et preces in Missarum celebratione adhibeant, præter eas quæ ab Ecclesia probatæ, ac frequenti et laudabili usu receptæ fuerint. Quarumdam vero Missarum, et candelarum certum numerum, qui magis a superstitioso cultu quam a vera religione inventus est, omnino ab Ecclesia removeant; doceantque populum quis sit, et a quo potissimum proveniat sanctissimi huius sacrificii tam pretiosus ac cœlestis fructus. Moneant etiam eundem populum, ut frequenter ad suas parochias, saltem diebus dominicis et majoribus festis, accedant.

Hæc igitur omnia, quæ summatim enumerata sunt, omnibus locorum Ordinariis ita proponuntur, ut non solum ea ipsa, sed quæcumque alia huc pertinere visa fuerint, ipsi pro data sibi a sacrosancta Synodo potestate, ac etiam ut delegati Sedis Apostolicæ, prohibeant, mandent, corrigant, statuunt; atque ad ea inviolate servanda censuris ecclesiasticis, aliisque pœnis, quæ illorum arbitrio constituentur, fidelem populum compellant, non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus ac consuetudinibus quibuscumque.

NOTIONES PRÆVIÆ

Ut clarius exponantur altissima mysteria, atque facilius resolvantur gravissimæ difficultates quæ Eucharistiam consideranti occurrunt, omnino expedit primum accurate expendere : — 1. Tractatus objectum; — 2. Eucharistiæ notionem; — 3. dicendorum utilitatem et ordinem (1).

I. Tractatus objectum

343. — 1. Etsi Confirmatio in regeneratis per Baptismum absolvat christiani hominis formam, non eos tamen eo usque perficit, ut sine alio auxilio perseverare possint in accepta justitia, et in exitu hujus vitæ Christo Domino occurrere, *in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis ejus* (Eph., iv, 13); sed grandis eis in terra deserta et inaquosa decurrenda restat via, nec nisi per multos labores vicesque varias ad culmina et præmia virtutum patet ascensus; quippe qui peregrini sint et advenæ in hoc mundo, esurientes, afflicti, angustiat, periculis casibusque obnoxii. Necesse igitur erat ut ipsis in hac lacrymarum valle assisteret amicus comesque viæ, qui gressus eorum dirigeret et confractum animum erigeret; necessa-

(1) Circa Tractatum de SS. Eucharistia consulantur : Conc. Trid. sess. 13, 21, 22; — Catechismus Rom. p. 2; — S. Cyrill. Hierosol., *Catech. mystagog.* 4 et 5; — S. Gregor. Nys, *orat. catech. magna*, c. 37; — S. Ambrosius, *de myst.*, c. 8 et 9; — S. Thomas, *Summa theol.*, 3, q. 73-83; *C. Gent.* l. 4, c. 61-69; Opusc. 37, *de venerabili sacram. altaris*; — Bellarmin, Suarez, de Lugo (apud Migne), *Salmanticenses*; Card. Franzelin, *de SS. Eucharistia*; — De Augustinis, *de re sacramentaria*; — Billuart, Perronne, Knoll, Hurter, Schouppe, Perriot; — S. Ligorius (l. 6, tr. 3). Cl. Marc, Gury; — Arnaud, *Perpétuité de la foi de l'Eglise touchant l'Eucharistie*; — Card. Wiseman, *Confér. sur les doctrines et pratiques principales de l'Eglise Cath.* (Confér. 14, 15, 16); *La présence réelle du corps et du sang de N. S. J. C. dans la divine Eucharistie prouvée par l'Ecriture* (Migne, *Démonst. Evang.*, t. 15); — Bossuet, *Méditations sur l'Evangile (La Cène)*; — R. P. Dalgairns, *La Ste-Communion*; — P. Faber, *Le Saint-Sacrement*; — Mgr Landriot, *L'Eucharistie*; — R. P. Monsabré, *Exposition du dogme catholique* (année 1884), etc., etc.

ria erat eis spiritualis alimonia, qua deficientes reficerentur, in via mandatorum divinatorum currerent et ad montem sanctum Dei, hoc est, ad cœlum pervenirent; necessarium item erat sacrificium, quo debitæ religionis cultum Deo persolventes, ipsi pro beneficiis acceptis gratias agerent, uberiora sibi conciliarent charismata, et, si crimina admitterent, infensi Numinis impendentem iram avertere possent.

His autem nostris necessitatibus piissimus Redemptor noster Jesus Christus adeo provida sollicitudine consuluit, ut omnes bonitatis ac potentiæ suæ divitias in nos quasi prodigus effuderit. Cum enim se nascens dedisset socium, convescens in edulium se dedit et nobiscum voluit manere usque ad consummationem sæculi, factus cibus fortium, et viatorum fidelis comes et amicus.

Hæc est summa explanandorum in præsentī de Eucharistia Tractatu, quæ sub uno conspectu exhibebit notio tanti mysterii statim subjicienda.

II. Eucharistiæ notio

Notio Eucharistiæ præcipue colligitur ex illius definitione, nominibus et figuris.

344. — 2. I. Definitio Eucharistiæ. *Eucharistia* est nomen græcum, e vocabulis *eu* et *χαρις* conflatum, quæ idem sonant ac bona gratia. Alia voce rectius appellari non potuit quod in ultima Cœna Christus gessit ac fieri mandavit; hæc enim præcellens institutio simul habet rationem *boni* et *gratiæ*. — 1. Rationem *boni*; est enim propria indoles boni, ut sit sui diffusivum; porro in Eucharistia omnibus et singulis indesinenter totum se tradit Christus in escam, juxta quod concinit Ecclesia : *Sumit unus, sumunt mille... nec sumptus consumitur*; — 2. Rationem *gratiæ*, quia continet Christum Dominum, qui auctor est gratiæ et fons indeficiens omnium charismatum.

Si vero Eucharistia *quoad rem* consideretur, adæquata ejus notio tria includit, nempe : *mysterium*, seu potius complexum mysteriorum quæ ad præsentiam realem Christi sub symbolis eucharisticis referuntur; *sacramentum*, quod directe ad sanc-

tificationem fidelium ordinatur; et *sacrificium*, quo primaria religionis officia Deo persolvuntur. Attamen præcipua apparet sacramenti ratio; realis enim Christi præsentia, quæ tum sacramento tum sacrificio præsupponitur, speciebus sacramentalibus strictissime subjacet, et ab earum duratione pendet; sacrificium autem, quod in actione transitoria consistit, est ipse sacramenti conficiendi ritus, et in communione sacramentali consummatur. Insuper sacramentum, quatenus ad sanctificationem nostram directe ordinatum; vividius nos afficit et commovet.

Idcirco Eucharistia communiter definitur : *Sacramentum a Christo Domino institutum, in quo sub speciebus panis et vini post consecrationem, corpus et sanguis ejus vere, realiter et substantialiter continentur, ad spiritualem fidelium refectionem.*

Dicitur — 1. *sacramentum a Christo Domino institutum*, id est, signum sensibile, permanens et gratiæ productivum, ad Legem Novam spectans.

Dicitur — 2. *in quo sub speciebus panis et vini post consecrationem*; quibus verbis designatur quod in Eucharistia habet rationem signi sensibilis gratiam producentis, et indigitantur simul vel innuuntur materia et forma sacramenti.

Dicitur — 3. *corpus et sanguis ejus vere, realiter et substantialiter continentur*: quæ voces ab omnibus theologis post concilium Tridentinum usurpantur, ut omni ex parte præcludatur aditus Protestantium cavillationibus, et veritas præsentiae realis sarta tectaque servetur, ut constabit ex infra dicendis.

Dicitur — 4. *ad spiritualem fidelium refectionem*; quibus verbis indicatur specialis finis et effectus sacramenti Eucharistiæ, quod per modum alimoniae spiritualis institutum est et eosdem in anima parit effectus spirituales, quos cibus materialis in corpore, cujus nempe vires reficit et auget.

345. — 3. II. Eucharistiæ nomina. « Hujus admirabilis sacramenti dignitatem atque excellentiam, inquit Catechismus Romanus (*loc. cit.*), cum sacri scriptores fieri nullo modo posse intelligerent, ut uno vocabulo demonstrarent, pluribus eam nominibus exprimere conati sunt. » Horum præcipua

tantum referentur, juxta multiplicem rationem sub qua Eucharistia in præsentī Tractatu consideranda venit.

Ratione *triplicis suæ significationis*, appellata est *sacrificium*, *altaris sacramentum*, quia fuit instituta in commemorationem mortis Christi in ara Crucis; — *communio*, *synaxis*, *sacramentum unitatis ecclesiasticæ*, *sacramentum caritatis et pacis*, quia signum est demonstrativum intimæ illius unionis quæ cum Christo et inter nos connectimur; — *viaticum*, quia præfiguratur visionem Dei quæ erit in patria, nec tantum est spiritualis cibus quo in hujus vitæ peregrinatione sustentamur, sed etiam vim nobis ad æternam gloriam et felicitatem munit.

Ratione *materiæ*, Ecclesia Eucharistiam nuncupat *panem angelorum*, *panem sanctum vitæ æternæ*, *calicem salutis perpetuæ*, *dona ac munera sancta*. — Pariter, apud SS. Patres, sacrosanctum illud sacramentum vocatur *panis cælestis*, *mysticus*, *dominicus*, *deificus*, *supersubstantialis*; *cibus animæ*, *esca spiritualis*, *convivium Dominicum*, etc.

Ratione *formæ* et *actionis* qua conficitur, vocatur *sacrificium*, *consecratio*, *benedictio*, *sacramentum altaris*, *memoriale mortis Domini*, *sacramentum benedictionis*, *fractio panis*; nam Christus benedixit ac fregit panem, eosdemque ritus ab Apostolis usurpatos fideliter servat Ecclesia.

Ratione *rei contentæ*, Eucharistia dicitur *corpus Christi*, *corpus Domini*, *sanguis Christi*, *sacramentum corporis et sanguinis Domini*. Propter præcellentiam, quæ inde ei accedit et fidem maximam requirit, appellata est *sacramentum sacramentorum*, *maximum sacramentorum*, *sanctissimum sacramentum*, *sanctum Domini*, *sancta sanctorum*, *sancta mysteria*, *mysteria tremenda*, *mysterium mysteriorum*, imo per antonomasim *sacramentum*, *mysterium*, *mysterium fidei*.

Ratione *effectuum*, Eucharistia vocatur *communio* et *synaxis*, *sacramentum unitatis ecclesiasticæ*, *sacramentum caritatis et pacis*, *augustissimum sacramentum*, *gratia*, *gratia salutaris*, *calix salutis*, *frumentum electorum*, *vinum germinans virgines*, *viaticum*, et alia hujusmodi.

Ratione *circumstantiarum* temporis et loci quo institutum

est, Eucharistiæ sacramentum appellari consuevit *Cæna Domini, mystica, ultima; mensa Domini, Pascha, Novum Testamentum*.

Denique dicta est *Agape* propter caritatis convivia, quæ Eucharistiæ sumptionem primitus comitabantur.

346. — 4. III. Eucharistiæ figuræ et prophetiæ. Deus, qui ab initio cuncta ordinaverat ad præsignificandum et præparandum opus redemptionis generis humani per Incarnationem Verbi, indubitanter simul multiplici signo et ritu adumbrare et prænuntiare debuit Eucharistiam, qua completur opus redemptionis, et Incarnatio quodammodo propagatur ad omnes creaturas ad omnia instauranda in Christo. Unde nullum est sacramentum quod Deus pluribus et luculentioribus figuris signare voluerit quam Eucharistiam.

Si in ea consideretur id quod est *sacramentum*, seu species sensibilis panis et vini, figuram habuit *oblationem Melchisedech, panes primitiarum, panes propositionis, panem subcineritium* quem Angelus Eliæ præbuit, ut in ejus fortitudine usque ad montem Dei ambularet.

Si spectetur in Eucharistia *res sacramenti*, seu saluberrimi effectus quos producit, præfigurata est per *lignum vitæ* quod Deus in medio paradisi plantaverat ad conferendam comeditibus immortalitatem; per ipsum *paradisum* deliciis refertum; per *munna*, quod Deus Hebræis in deserto peregrinantibus e cælo præstitit, ut eis vires et omne delectamentum præstaret.

Postremo, si spectetur in Eucharistia id quod est *res et sacramentum*, seu corpus et sanguis Christi pro nobis passi et immolati, figuræ ejus fuerunt omnia antiqua sacrificia, præsertim quæ ante legem mosaicam *Abel, Noe et Abraham obtulerunt*, et in lege mosaica tabernaculum fœderis in medio filiorum Israel positum, in quo Jehovah invisibiliter præsens populum suum regebat, docebat et protegebat; *sanguis testamenti et sacrificium expiationis* solemnissimum, in quo macabantur duo arietes in holocaustum, vitulus pro peccato sacerdotis et hircus pro peccato populi (*Levit.*, xvi).

At vero figura perfectissima fuit Agnus Paschalis, qui

Eucharistiam sub triplici respectu præfato adumbravit : — 1. quantum ad sacramentum, quia manducabatur cum panibus azymis; — 2. quantum ad rem sacramenti, quia sicut olim Hebræi ab Angelo exterminante ex Ægyptiaca servitute per sanguinem Agni postibus instinctum liberati sunt, sic per Eucharistiam christiani liberantur ab infestatione diaboli et a servitute peccati : — 3. quantum ad rem et sacramentum, quia immolabatur ab omni multitudo filiorum Israel luna decima quarta, et ideo fuit figura passionis Christi, eodem die in Cruce occisi, qui propter innocentiam dicitur *Agnus*, imo, juxta Apostolum, *Agnus occisus ab origine mundi*.

Figuris accedunt oracula prophetarum haud obscure promittentium et celebrantium tum institutionem mensæ et oblationis eucharisticæ, tum perpetuam Christi præsentiam sub mystico velamine, tum materiam sacramenti et sacrificii, tum ritum catholicum seu universalem celebrationis, tum denique mirabiles effectus (Cf. *Ps.* cx, xxi, xxii, lxxvii; *Is.*, xxx, 20; xlv, 15; *Zach.*, ix, 17; *Mal.*, i, 10, 11; *Prov.*, ix, 1-6).

III. Utilitas et ordo dicendorum

347. — 5. **Utilitas.** Quæ hactenus dicta sunt, sat superque demonstrant nullum esse in theologia præsertim sacramentaria tractatum qui majorem discentibus utilitatem ac delectationem afferat. Quippe in eo sermo instituitur de medio efficacissimo, quo Christus Dominus singulos homines quodam modo facit participes mysterii incarnationis, simul cum hominibus nobilitat universas creaturas quibus illi dominantur, consummat humani generis redemptionem, germanissimam cum justis init societatem, et in eis vi circumincessionis secum adducit Patrem et Spiritum Sanctum.

Quem non alliciat sacrum et suavissimum convivium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis ejus, mens impletur gratia et futuræ gloriæ pignus nobis datur! Vere in Eucharistiæ mysterio habetur summa cæterorum fidei mysteriorum, juxta illud *Ps.* cx : « Memoriam fecit mirabilium » suorum ...; escam dedit timentibus se. »

Clerici ergo et sacerdotes, quorum tota vita circa Eucha-

ristiam versatur, quorum munus præcipuum est fideles præparare ad eam sumendam ac debito cultu prosequendam, summo studio et affectu tenentur doctrinam eucharisticam addiscere, scrutari et meditari, tum ut honorem debitum exhibeant erga tantum sacramentum et sacrificium ac sancte eo utantur, tum ut idonei sint alios docere quid de hoc mysterio credere debeant.

348. — 6. Divisio Tractatus. Cum adæquata Eucharistiæ notio tria includat, ut jam notatum est, tres erunt hujusce Tractatus partes, nempe : — *prima*, de mysterio præsentiae realis Christi in Eucharistia; — *secunda*, de sanctissimo Eucharistiæ sacramento; — *tertia*, de sacrificio Missæ.

PARS I

DE MYSTERIO PRÆSENTIÆ REALIS CHRISTI IN EUCHARISTIA

Ad doctrinam catholicam de hoc præcellentissimo mysterio tradendam ac vindicandam, seorsim agendum est : — 1. de veritate præsentiae realis Christi in Eucharistia; — 2. de ratione ejusdem præsentiae; — 3. de ejus consecrariis.

CAPUT I

DE VERITATE PRÆSENTIÆ REALIS CHRISTI IN EUCHARISTIA

349.— 7. Errores. Realem Christi in Eucharistia præsentiam *indirecte* et radicitus impugnarunt illi omnes qui veram carnem a Christo assumptam fuisse negaverunt. De illis jam actum fuit in Tractatu de *Deo Redemptore*.

Eandem vero corporis et sanguinis Christi in sacramento altaris præsentiam *directe* plures rejecerunt, labentibus sæculis.

Sæculo XI, Berengarius, Ecclesiæ Andegavensis archidiaconus, docuit « Eucharistiam non esse vere, substantialiter, Corpus et Sanguinem Domini, sed sola voce sic appellari pro eo quod tanquam umbra et figura significativa sit corporis et sanguinis Domini. » Hic tamen, postquam pluries in hæresim lapsus, eandem pluries ejurasset, juxta communem senten-

tiam, ultimis vitæ annis sinceram pœnitentiam peregit, et in fide ac communione Ecclesiæ obiit.

Sæculo xvi, Carlostadius realem Christi in Eucharistia præsentiam oppugnavit, asserendo Christum his verbis : *Hoc est corpus meum*, sine alia intentione seipsum mensæ assidentem demonstrare voluisse. — Zuinglius contendit Eucharistiam meram esse et nudam corporis Christi imaginem et figuram, ita ut verba institutionis hunc sensum habeant : *Hoc significat corpus meum*. Hujusmodi interpretationem fatebatur se didicisse a monitore quodam nocturno (« ater, inquit, an albus fuerit, non memini »), qui ipsi dixit verba Christi intelligenda esse sicut verba Exodi (xii, 11) : *Est enim phase, id est, transitus Domini*, ubi verbum *est* accipitur pro *significat*. — Versipellis Calvinus verba sua sic composuit, ut a Zuinglio recedere videretur, quamvis revera ei adhæreret. Asserebat enim Christum in Eucharistia præsentem esse duntaxat in *virtute*, quæ exit ex ejus carne illiusque vitam effundit in omnes accedentes ad mensam Eucharisticam, quemadmodum sol illuminat et calefacit omnia ei exposita. Asserebat insuper communionem carnis et sanguinis Christi per *solam fidem* fieri, qua ipse creditur virtute præsens, cum præter hanc manducationem per fidem nulla alia fingi possit.

Anabaptistæ, Sociniani et Arminiani, ulterius progressi, asseruerunt Eucharistiam esse *sterile ac vacuum* signum, quod nullam habet annexam gratiæ promissionem, et ad hoc tantum valet ut mortem Christi in memoriam revocet.

Mennonitæ et alii Quakeri ipsum usum cœnæ penitus rejiciunt.

Qui præsentiam realem Christi in Eucharistia negant, communiter *sacramentarii* vocantur; qua appellatione primum a Lutheranis notati sunt Zuingliani et Calvinistæ, eo quod in Eucharistia non ipsam substantiam corporis et sanguinis Christi, sed solam eorum figuram, sola symbola, seu *sacramentum nudum*, agnoscerent. — Illud autem dogma præsentiae realis, quod contra sacramentarios defenderunt Lutherani antiquiores, a recentioribus fere omnibus rejicitur, ita ut omnia anathemata a Luthero contra sacramentarios vibrata

nunc recidant in eos qui se discipulos ejus gloriantur. Quinimo variæ Protestantium sectæ, hodie Socinianis consentientes, nihil aliud vident in sacramento Eucharistiæ quam nudum signum omni virtute vacuum, cujus is unus fructus esse potest, ut optimi Magistri amorem et eximiam in toleranda morte patientiam in memoriam reducat, et christianos hac recordatione ad illius imitationem excitet (Cf. Liebermann, *de Euchar.*, cap. 1).

A fortiori præsentiam Christi in Eucharistia negant omnes Rationalistæ, quorum palmare principium est rejicere quidquid rationi non est pervium.

350. — 8. Doctrina catholica. Adversus prædictos errores doctrina catholica his verbis a concilio Trid. (sess. 13, can. 1) proponitur : « Si quis negaverit *in sanctissimo Eucharistiæ sacramento contineri vere, realiter et substantialiter corpus et sanguinem una cum anima et divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum; sed dixerit tantummodo esse in eo ut in signo, vel figura aut virtute; anathema sit.* »

In hac definitione sedulo notentur tria verba : *vere, realiter, substantialiter*, quæ a sancta Synodo adhibita fuerunt, ut varia novatorum placita distincte damnarentur. Dum enim dicitur corpus et sanguinem Domini in Eucharistia *vere* contineri, excluditur præsentia per nudum signum seu imaginem; per verbum *realiter*, reprobatur deliramentum sacramentarium, qui volunt Christum in figura tantum in Eucharistia præsentem esse, et figuraliter manducari; tandem vox *substantialiter* aptissime adhibetur ad repellendam præsentiam a Calvino præsertim invectam, nempe per virtutem e corpore Christi in cœlo præsentem diffusam super homines in terra.

351. — 9. Probationum indoles et ordo. Dogma realis præsentiae Christi in Eucharistia contra errantes vindicandum est ex duplici revelationis fonte, Scriptura scilicet et Traditione. — Etsi vero hæc præsentia realis, cum sit mysterium humano intellectui impervium, ratione demonstrari nequeat, ad rationem tamen spectat doctrinam catholicam, difficultates objectas dissolvendo, defendere, plurimisque congruentiis et analogiis

suadere. In tribus igitur articulis exponentur — 1. argumenta ex sacra Scriptura; — 2. argumenta ex Traditione; — 3. argumenta probabilia ex ratione deprompta.

ARTICULUS I

Argumenta ex Sacra Scriptura deprompta

Argumenta biblica quibus demonstratur dogma realis præsentiæ Christi in Eucharistia depromi solent — 1. ex verbis quibus Christus Eucharistiam *promisit*; — 2. ex verbis quibus Christus Eucharistiam *instituit*; — 3. ex testimoniis apostolicis circa Eucharistiæ *usum*.

§ I. — **Argumentum ex verbis promissionis****352. — 10. Capitis sexti Evangelii S. Joannis analysis.**

Verba promissionis in capite sexto Evangelii S. Joannis leguntur. Plerique interpretes catholici tres partes in hoc capite distinguunt: in *prima* (1-26), describitur miraculum multiplicationis panum in deserto; in *secunda* (26-48), sermo est de Incarnatione ac fide in Christum; in *tertia* (48-72), agitur de sacramento Eucharistiæ. — Alii tamen cum S. Cyrillo et Theophylacto asserunt duplex esse tantum hujus capitis objectum, nempe multiplicationem panum in deserto et panis Eucharistici promissionem; Christus enim, inquit, multa de fide in exordio sermonis sui disserit, non ut eam dicat esse cibum quem ipse erat daturus, sed ut explicet necessariam esse ad illum cibum cœlestem comparandum quem promittit, nempe Eucharistiam.

Calvinistæ vero communiter asserunt in hoc capite S. Joannis sermonem non esse de Eucharistia, sed Christum metaphorice loqui de manducatione corporis sui et potatione sanguinis sui ad significandam fidem in seipsum. — Eamdem sententiam immerito propugnarunt paucissimi doctores catholici, inter quos Card. Cajetanus et Jansenius Gandavensis, ut facilius refellerent Wicleffum et Joannem Huss, qui necessitatem communionis sub utraque specie ex hoc capite inferre confidebant.

353. — 11. Reciantur verba promissionis. Hæc sunt verba Christi, quibus dogma præsentiae realis aperte asserti profitentur fere unanimiter doctores catholici :

« Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducaverunt manna
» in deserto, et mortui sunt. Hic est panis de cœlo descen-
» dens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Ego
» sum panis vivus, qui de cœlo descendi. Si quis manduca-
» verit ex hoc pane, vivet in æternum ; et panis quem ego
» dabo, caro mea est pro mundi vita. Litigabant ergo Judæi
» ad invicem, dicentes : Quomodo potest hic nobis carnem
» suam dare ad manducandum ? Dixit ergo eis Jesus : Amen,
» amen dico vobis : nisi manducaveritis carnem Filii hominis,
» et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.
» Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem,
» habet vitam æternam, et ego resuscitabo eum in novissimo
» die. Caro enim mea vere est cibus, et sanguis meus vere est
» potus. Qui manducat meam carnem et bibit meum sangui-
» nem, in me manet et ego in illo... Hic est panis, qui de
» cœlo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri
» manna, et mortui sunt ; qui manducat hunc panem vivet in
» æternum.

» Hæc dixit in synagoga docens in Capharnaum. [Multi
» ergo audientes ex discipulis ejus dixerunt : Durus est hic
» sermo, et qui potest eum audire ? Sciens autem Jesus apud
» semetipsum quia murmurarent de hoc discipuli ejus, dixit
» eis : Hoc vos scandalizat ? Si ergo videritis Filium hominis
» ascendentem ubi erat prius ? Spiritus est qui vivificat, caro
» non prodest quidquam. Verba quæ ego locutus sum vobis,
» spiritus et vita sunt... Ex hoc multi discipulorum ejus
» abierunt retro : et jam non cum illo ambulabant »
(*Joan.*, VI, 48-67).

354. — 12. Argumentum proponitur. Quod implet promissionem Jesu Christi apud Joannem VI, continet vere, realiter et substantialiter corpus et sanguinem una cum anima et divinitate D. N. J. C. ; nam Christus, quem repugnat non facere quod promisit, expresse promiserat veram, realem et substan-

tialem manducationem corporis sui et potationem sanguinis sui. Atqui Eucharistia est adimpletio istius promissionis, ut patet ex ipsius institutione. Ergo Eucharistia continet vere, realiter et substantialiter corpus et sanguinem, una cum anima et divinitate D. N. J. C.

Sola præmissa major expositione indiget; seu declaranda est promissio realis manducationis corporis Christi et potationis ejus sanguinis. Quod præstabit sequens

355. — 31. Assertio : *Christus promisit se daturum carnem suam ad manducandum et sanguinem suum ad potandum* VERE AC REALITER, non autem figurate in signo, vel spiritualiter per solam fidem.

PROB. 1. *Propria* et obvia significatione verborum Christi : Loquitur enim de novo cibo et potu postmodum a se exhibendo : « *Panis, quem ego dabo* (52); » et hunc cibum expresse declarat fore *carnem suam, eam ipsam quam daturus est pro mundi vita*. Atqui hæc de fide in Christum minime intelligi possunt, quippe quæ non erat quid novum in futuro tempore dandum, nec pro mundi vita deinceps offerenda; ergo non de fide in seipsum, sed de carne sua vere in cibum danda loquitur Christus. — Præterea Christus accurate distinguit inter *manducare carnem* et *bibere sanguinem* ejus (54-57); porro hujusmodi distinctio non solum inutilis, sed etiam absona esset, si ageretur de sumptione Christi per fidem, quæ pariter et eodem actu credit omnia revelata a Deo; ergo. — Demum formula *manducare alicujus carnem*, si ad litteram non intelligatur, ex usu apud Judæos recepto, unum duntaxat habere potest sensum metaphoricum, nimirum, alicui persecutione, insidiis et calumniis maximam injuriam inferre (Cf. *Job*, xix, 22; *Mich.*, iii, 3). Item, *bibere sanguinem* metaphorice nihil nisi maledictionem pessimam exprimit (*Jerem.*, xix, 9; *Sap.*, xi, 7; *Apoc.*, xvi, 6). Ergo necessario excludendus est sensus metaphoricus, et Christi oratio de vera et reali manducatione carnis suæ ac sanguinis potatione intelligi debet.

PROB. 2. *Interpretatione auditorum*. Evidens est auditores, quibus omnia temporis et loci adjuncta obvia sunt, magis

idoneos esse ad verum sermonis sensum capiendum, quam qui loco, tempore et moribus longe ab oratore distant; porro auditores Christi, scilicet Judæi, Apostoli et discipuli, sermonem ejus de vera ac reali corporis manducatione et sanguinis potatione intellexerunt: — *Judæi* litigabant ad invicem, dicentes (53): « Quomodo potest hic nobis carnem suam » dare ad manducandum? » — *Multi discipuli* audientes scandalizati sunt et murmurabant dicentes (61): « Durus est » hic sermo, et quis potest eum audire? » atque (67) « ex hoc » abierunt retro et jam non cum illo ambulabant, » quin Christus eos moneret aliter sua verba accipienda esse. — Tandem Apostolos ad litteram interpretatos esse sermonem Domini demonstrat hæc interpellatio (68): « Numquid et vos » vultis abire? » qua cavetur ne pariter scandalizentur et abeant. Ergo verba Christi de Eucharistia vere ac realiter manducanda, non vero de sumptione carnis et sanguinis ejus per fidem, intelligenda sunt.

PROB. 3. *Ratione agendi Christi.* Is erat consuetus docendi modus a Christo ergo suos auditores usurpatus, ut quotiescumque sermonem figuratum ad litteram accipiebant, ipse eorum errorem retunderet, verborum sensum definiendo, et omnem ambiguitatem removendo (Cf. *Matth.*, xvi, 6; *Joan.*, iii, 3-5; iv, 32; xi, 11; viii, 32); dum e contra verborum quæ merito in sensu litterali intelligebantur, sensum litteralem iterum sæpe inculcabat (Cf. *Matth.*, ix, 2; *Joan.*, viii, 38). Porro nedum Christus correxit auditores ad litteram intelligentes carnis suæ manducationem, illos e contra in sua sententia confirmavit. Etenim Judæis litigantibus et quærentibus: « Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad » manducandum » (53)? assertorie dixit: « Amen, amen, dico » vobis: nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberi- » tis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui » manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet » vitam æternam... Caro mea vere est cibus, et sanguis meus » vere est potus » (54-56). — Discipulis vero ex propositione carnis suæ realiter manducandæ graviter offensis et aperte murmurantibus: « *Durus est hic sermo* » (61), nedum scandali

causam tollat, fidei difficultatem potius auget, proponendo futuram Ascensionem suam per quam in cœlo exaltanda erat caro realiter manducanda in terris : « Hoc vos scandalizat, » inquit ? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem, ubi » erat prius » (62-63), eosque a se recedere permittit potiusquam verba prolata metaphorice interpretetur. — Tandem alloquens Apostolos, se paratum exhibet ad eorum recessum sustinendum potius quam sensus litteralis rigorem temperet. Ergo oratio Christi intelligenda est de vera et reali carnis manducatione et sanguinis potatione. Ergo Eucharistia continet vere, realiter et substantialiter corpus et sanguinem Christi.

356. — 14. Difficultates. — OBJ. 1. Manducatio de qua loquitur Christus, producit per se vitam æternam : « Qui manducat » hunc panem, vivet in æternum » (59). Atqui manducatio realis non producit per se hanc vitam, siquidem multi sunt qui ore sumunt Eucharistiam, et « judicium sibi manducant et » bibunt » (I Cor., XI, 29). Ergo. — **RESP. Dist. maj.** Manducatio de qua loquitur Christus, per se vitam æternam producit, si nullus sit obex, *conc.*; si obex ponatur, *neg.* Verba Christi intelligi debent cum conditione, nempe, si debitis cum dispositionibus hic panis vitæ manducetur; nam etsi ille panis, quod ad se attinet, semper vivificet, impediri potest ejus effectus ex indispositione illius qui ad sacram mensam accedit.

OBJ. 2. Christus ipse aperte demonstrat verba sua de manducatione spiritali per fidem esse intelligenda, subjungendo : « Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam. Verba » quæ ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt » (Joan., VI, 64). Ergo. — **RESP. Neg. ant.** Duplex est enim citatorum verborum interpretatio, quarum neutra adversariis favet. Nempe multi dicunt Christum his verbis : *Caro non prodest quidquam*, non designare carnem suam, sed homines carnales, ita ut sensus hujus loci sit : verba mea talia sunt, quæ homo per carnem, id est, per sensum carnalem, seu per rationem obscuratam et debilem, capere non potest; sed requi-

ritur *spiritus*, seu gratia Dei, quæ excitet et det fidem ac intelligentiam. Hæc autem interpretatio ex hoc potissimum solidatur, quod quotiescumque in S. Litteris *caro* opponitur *spiritui*, accipitur non pro ipsa carne, sed pro infirmitate et culpa, quæ nascitur ex humana carne. — Alii tamen putant Christum designasse carnem suam et arguisse Capharnaitas, qui existimabant illam manducandam fore eo modo quo animalium carnes per frusta præcisæ edi solent. Etenim in verbis Christi duo intellexerant Capharnaitæ; primum, realiter manducandam esse Christi carnem; alterum, manducandam esse modo visibili et carnali, quo carnes communes per particulas concisæ manducantur. Primum non correxit Christus, sed juramento confirmavit; alterum vero correxit his verbis: *caro non prodest quidquam*, nimirum manducata solum corporaliter.

§ II. — **Argumentum ex verbis institutionis**

357. — 15. Quæstio exponitur. Verba institutionis hæc sunt (*Matth.*, xxvi, 26-28): « Cœnantibus eis, accepit Jesus panem, » et benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et ait: Acci- » pite et comedite; hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit et dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes. » Hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis » effundetur in remissionem peccatorum. » Similia invenire est apud S. Marc (xiv, 22-25), S. Lucam (xxii, 14-20) et S. Paulum (*I Cor.*, xi, 23-25).

Porro, fatentibus adversariis, verba prædicta sensu litterali intellecta realem Christi in Eucharistia præsentiam aperte significant. Probandum est ergo ea sensu litterali intelligenda esse.

358. — 16. Assertio: *Verba institutionis sensu litterali intelligenda sunt.*

PROB. 1. Regulis hermeneuticæ. In S. Scripturæ expositione, a sensu litterali recedere non licet, quoties huic non obstant sive alia Scripturæ loca, sive Traditio, sive manifesta ratio. Porro verba institutionis Eucharistiæ ad litteram intellecta

non pugnant cum aliis Scripturæ locis, nec cum Traditione, nec cum manifesta ratione. — 1. Non pugnant cum aliis Scripturæ locis, sed e contra cæteris evangelicæ narrationis partibus apprime consonant, præsertim vero verbis promissionis, et narrationi institutionis apud cæteros Evangelistas; quæ quidem consensio tanto majorem habet vim, quod singuli evangelistæ clarius et plenius explicare solent quod ab alio obscure vel figurate expressum est, et nihilominus in re tanti momenti nullo modo metaphoricam sacramentariorum interpretationem insinuaverunt. — 2. Non adversantur Traditioni, sed e contra ipsi optime consentiunt, siquidem a sensu literali et proprio nunquam recessit, ut infra ostendetur. — 3. Demum manifestæ rationi non contradicunt, cum facile diluantur difficultates quibus adversarii frustra demonstrare conati sunt præsentiae realis Christi in Eucharistia impossibilitatem et absurditatem, ut ex infra dicendis apparebit. Ergo.

PROB. 2. *Tenore sermonis.* Præter quam quod panis et vinum neque ex natura rei, neque hominum usu, neque ex prævia Christi declaratione, ad significandum ejus corpus et sanguinem ordinantur, sensum figuratum excludit majestas emphatica enuntiationis: *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, ita ut sensus sit: Hoc, quod trado manducandum, est *ipsum* corpus meum, *ipsum* quod pro vobis datur; hoc, quod porrigo bibendum, est *ipse* sanguis meus, *ipse* sanguis Novi Testamenti, *ipse qui pro multis effundetur*. Item verba quibus utraque enuntiatio pressius definitur a Christo, dum declarat illud quod Apostolis tradebat ad manducandum et bibendum, esse corpus suum *quod pro nobis datur*, vel *tradetur*, et sanguinem suum *qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, sensum et figuratum prorsus removent; nam verum Christi corpus pro nostra salute Deo oblatum est in cruce, et verus ejus sanguis pro mundi vita effusus est. Ergo.

PROB. 3. *Variis adjunctis.* Si consideretur *persona Christi*, ipse, anno superiori, solemniter promiserat se daturum carnem suam ad manducandum et sanguinem suum ad biben-

dum; etsi vero multi ex discipulis ex hac declaratione scandalum passi fuissent, Apostoli tamen illud firmissime crediderant. Audientes igitur Christum proferentem hæc verba : « *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus,* » omnino verbis promissionis consona, necessario persuasum habuerunt tunc impleri promissionem; et hinc est cur non turbati fuerint, nec dubitaverint, nec interrogaverint. Insuper Christus hæc verba protulit pridie mortis suæ, quo tempore solent homines verbis uti perspicuis, non obscuris, nec metaphoricis.

Si attendatur ad *conditionem et indolem Apostolorum*, quos Christus alloquebatur, erant homines idiotæ et litterarum rudes, ab interpretationibus tropicis adeo alieni, ut locutiones evidenter metaphoricæ non raro in sensum proprium acceperint, v. g., quando Christus illos monebat *cavere a fermento Phariseorum*. Præterea per triennium innumeris prodigiis Christi omnipotentiam experti, verbis tanti Magistri simpliciter credebant sine ulla hæsitatione ob solam auctoritatem dicentis. Insuper Apostolos Christus amicos vocaverat, quibus *datum erat nosse mysteria regni cælorum* (Matth., xiii, 11); illis parabolas edissere solebat, eosque *cum dilexisset, in finem dilexit* (Joan., xiii, 1). Incredibile ergo est Christum verbis metaphoricis usum fuisse, vel iis utendo nullatenus patefecisse mentem suam, ita ut Apostoli necessario in errorem inducendi fuissent.

Si perpendatur *natura rei* de qua sermo erat, Christus, Eucharistiam instituendo, *testamentum* condebat, ut patet ex ipsis verbis institutionis; — *sacramentum* instituebat, ut fatentur omnes; — *legem* sanciebat : « *Hoc facite in meam commemorationem* » (Luc., xxii, 19); — tandem *novum dogma* proponebat, ut patet ex significatione verborum credendorum. Porro hæc omnia sensum metaphoricum omnino excludunt : — 1. nihil exprimi solet clarius, distinctius, expressius quam testamentum, nec hucusque aliquis nisi delirans aut ludens testatus est per metaphoras aut figuras; — 2. sacramenta tam in veteri quam in nova Lege nominibus propriis et perspicuis semper instituta fuerunt, ne propter

institutionis obscuritatem, in ritus inutiles aut supersticiosos verterentur, vel corrupta sine fructu susciperentur; — 3. verba legum clara sunt et perspicua, non metaphorica aut figurata, ne prævaricationi detur locus; — 4. dogmata fidei, quamvis non semper verbis perspicuis in S. Scriptura proponantur, nunquam tamen proferuntur verbis, quæ proprio et naturali sensu usurpata, in errorem inducerent. Ergo.

Confirmatur solemnī institutionis apparatu, in quo plurima animadvertenda sunt, nempe : præparatio cœnæ Petro (principi Apostolorum), et Joanni (discipulo quem diligebat Jesus) committitur; cœnaculum grande, stratum, eligitur; Christus decumbens ait : « Desiderio desideravi hoc pascha manducare » vobiscum » (*Luc.*, xxii, 15); notat evangelista : « Cum » dilexisset suos..., in finem dilexit eos » (*Joan.*, xiii, 1); præmittitur lotio pedum a Verbo Dei; subsequitur agni paschalis esus; prænuntiatur mors proxima Salvatoris; æternum testamentum confirmatur : quæ omnia ex seipsis innuunt tantum institutum, ut sola præsentia realis Christi in Eucharistia eis respondeat. Ergo verba institutionis sensu litterali intelligenda sunt. Ergo Eucharistia continet vere, realiter et substantialiter Corpus et Sanguinem D. N. J. C.

359. — 17. Difficultates. — OBJ. 1. Verba institutionis in sensu metaphorico sunt intelligenda, ita ut sensus eorum sit : Hic panis est, seu significat, corpus meum; nam vel pronomen *hoc* refertur ad panem quem præ manibus tenebat Christus, vel ad corpus ejus, vel ad species panis. Atqui duo posteriora repugnant. Non refertur ad corpus Christi, quia, cum Christus pronuntiavit *hoc*, nondum aderat corpus Christi, quippe quod nondum prolata essent consecrationis verba; non ad species, cum species non sint corpus Christi; ergo refertur ad panem; ergo verba ista in sensu metaphorico sunt intelligenda.

RESP. 1. Illius sophismatis vitium apparet, si ad alia exempla transferatur; nullus enim negabit, v. g., aquam in vinum transmutari potuisse a Christo in Cana Galilææ his verbis : *Hoc est vinum*; attamen illud ex præcedenti ratiocinio prorsus absurdum foret; ergo. — **RESP. 2.** Juxta communem

explicationem, sensus prædictæ propositionis est : *Id quod manibus teneo, est corpus meum*. Ille autem sensus deducitur tum ex natura pronominis *hoc*, quod demonstrat rem præsentem sub idea generali et confusa, quæ variis entibus potest applicari; tum ex natura propositionis, quæ non est speculativa, sed practica, id est, operatur quod designat; porro de natura propositionis practicæ est, ut illius sensus non sit verus ac completus, nisi quando ipsa propositio completa est, alioquin propositio practica a speculativa non discreparet. Itaque expectandum est donec propositio omnino completa sit, ut pronominis *hoc* sensus determinetur. — Alii paulo aliter rem explicant, dicentes pronomen *hoc*, quod conceptum confusum et generalem exhibet, varium habere sensum in propositione *practica*, juxta tempus quo consideratur. Cum itaque initio propositionis res præsens sit panis, pronomen *hoc* illum significat hoc modo : *hoc quod est panis*; finita autem propositione, pronomen *hoc* nihil amplius designat quam quod Christus manibus suis tenet, id est, corpus suum. Ergo nihil obstat quin verba institutionis intelligantur in sensu litterali.

OBJ. 2. In plurimis locis Scripturæ S. vox *est* eundem sensum habet ac *significat*, v. g., (*Matth.*, XIII, 37) : « Qui » seminat bonum semen est Filius hominis; ager autem est » mundus. » Ergo a pari in præsentī propositione : *Hoc est corpus meum*. — RESP. In iis locis quæ objecta sunt, figuratus sensus aut diserte exprimitur, aut ex naturā rerum, aut ex variis circumstantiis ita evidenter innotescit, ut nullus possit esse errori locus, dum in verbis institutionis Eucharistiæ nullo modo indicatur.

OBJ. 3. Christus comedit quod Apostolis porrexit, id est, proprium corpus, si realiter præsens sit in Eucharistia. Porro illud prorsus absurdum est. Ergo. — RESP. 1. Plures negant Christum corpus suum manducasse, nec contraria profertur Ecclesiæ decisio. — 2. Quidam SS. Patres docent equidem Christum simul fuisse convivam et convivium; cum autem Christus in Eucharistia non esset modo naturali, sed sacramentali, nulla adest aut saltem ostendi potest repugnan-

tia, uti ex infra dicendis patebit. Imo sunt theologi, qui opinantur istam Christi communionem fuisse rationi consentaneam, tum quia instituebat sacrificium, in quo plerumque oportet sacerdotem victimæ participem fieri, tum quia Christus ipse facere voluit quod Apostolis præcipiebat, dicens : « *Hoc facite (quod ipse fecerat) in meam commemorationem* » (*Luc.*, XXII, 19).

§ III. — Argumentum ex testimoniis apostolicis circa
usum Eucharistiæ

360. — 18. Citantur verba. Duo id genus afferri solent testimonia. *Primum* (*I Corinth.*, x, 16-21) ita se habet : « Calix » benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus. » Videte Israel secundum carnem : nonne qui edunt hostias, » participes sunt altaris?... Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum; non potestis calicem Domini bibere et calicem dæmoniorum; non potestis mensæ Domini participes esse, » et mensæ dæmoniorum. »

Alterum testimonium (*Ibid.*, XI, 27-29), post relata institutionis Eucharistiæ verba, sic enuntiat idem Apostolus : « Itaque » quicumque manducaverit panem hunc vel biberit calicem » Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. » Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat et de » calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, iudicium » sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini. »

Porro his verbis dogma præsentiae realis confirmari sequens declarabit

361. — 19. Assertio : Dogma præsentiae realis Christi in Eucharistia solide probatur verbis Apostolicis USUM EUCHARISTIÆ EXPERIMENTIBUS.

PROB. 1. *Tenore verborum.* Ex alibi dictis, Scriptura semper in litterali sensu intelligenda est, nisi eam alio sensu intelligendam esse constet sive ex aliis locis clarioribus, sive ex

Traditione, sive ex evidenti ratione. Atqui verba Apostoli in sensu obvio et litterali intellecta corporis et sanguinis Christi realem præsentiam exprimunt; nihil vero sensum figuratum expotulat, sed e contra sensum litteralem evidenter supponunt tum interpretationes SS. Patrum, tum alia Sacrae Scripturae loca. Ergo.

PROB. 2. *Fine quem intendit Apostolus in primo testimonio.* Apostolus ad avertendos christianos a gentilium sacrificiis, ostendere conatur illos qui vescuntur idolothytis, realiter participare sacrificio idolis oblato, et hoc deducit ex eo quod fideles qui corpori Christi communicant, realiter participant sacrificio altaris. Atqui fundamento destitueretur et inanis evaderet Apostoli illatio, si participatio corporis et sanguinis Christi fieret tantum per fidem et figurate, ut volunt sacramentarii; si enim fideles Eucharistiam recipientes, corpus et sanguinem Christi per solam fidem accipiant, non licet exinde inferre eos qui idolothyta manducant, vere et realiter participes fieri calicis et mensæ dæmoniorum. Ergo christiani non figurate et per solam fidem, sed vere ac realiter corpori et sanguini Christi participant, ac proinde admittenda est præsentia realis.

PROB. 3. *Immani scelere indignæ communionis.* Etenim qui ad Eucharistiam indigne accedit, ab Apostolo exhibetur velut *reus corporis et sanguinis Domini*. Porro illud manifeste evincit Christum in Eucharistia præsentem esse aliter ac per figuram; secus, rei pariter corporis Christi dicendi essent tum qui manna aut agnum paschalem indigne comedebant, tum etiam qui imagines Christi conculcant aut dilacerant. Ergo. — Præterea, qui Eucharistiam indigne sumit, iudicium seu damnationem suam manducat et bibit, quia *non dijudicat corpus Domini*, id est, corpus Domini a pane communi non discernit. Porro hæc conclusio absona esset in sententia Novatorum, juxta quos in Eucharistia non est realiter præsens corpus Christi, nec proinde tanquam illud non dijudicans damnari potest qui non discernit panem eucharisticum a pane communi. Ergo dogma præsentiae realis Christi in Eucharistia solide probatur ex verbis usum exprimentibus.

362. — 20. Difficultates. — OBJ. 1. Qui indigne suscipiunt SS. Eucharistiam, symbolum corporis Christi profanant; ergo dici possunt rei corporis et sanguinis Christi, quia injuria figuræ vel imagini irrogata ad prototypum refertur. — RESP. *neg. cons.*, et ad ejus probationem, *dist.* : injuria figuræ vel imagini irrogata refertur ad prototypum aliquo modo, *conc.*; perfecte, *neg.* Quæ erga imaginem fiunt, ad prototypum referuntur juxta mensuram relationis quæ natura rei vel instituto positivo inter signum et significatum existit; porro neque ex natura rei, neque ex instituto positivo, recte dici potest manducari corpus Christi, dum manducatur tantum ejus figura, præsertim quando manducatio realis iterum atque iterum inculcatur uti in præsentī casu, in quo verum corpus Christi pluries appellatur absque ullo indicio sensus figurati.

OBJ. 2. (*Heb.*, x, 29) : « Quanto magis putatis deteriora » mereri supplicia qui Filium Dei conculcaverit et sanguinem » Testamenti pollutum duxerit? » Unde sic : In illo textu Filium Dei dicitur sine addito conculcare, qui illum peccato mortali offendit post acceptam notitiam veritatis, licet talis conculcatio sit tantum methaphorice accipienda; ergo a pari corpus Christi sine addito dici potest manducari, quamvis ejus figura solum sumpta fuerit. — RESP. *neg. paritatem*; nam ex recepto usu aliquis dicitur pedibus conculcatus (*trainé dans la boue*), quando gravi afficitur contumelia, dum manducatio signi vel figuræ nullibi dicta fuit simpliciter manducatio rei figuratæ. SS. Patres prædictum textum ita semper interpretati sunt.

ARTICULUS II

Argumenta ex traditione deprompta

363. — 21. Sacramentarii prædicant Traditionem sibi patrocinari, at prorsus immerito; constat enim dogma præsentia realis Christi in Eucharistia semper et ubique creditum fuisse — 1. ex testimoniis SS. Patrum; — 2. ex Conciliis et Liturgiis; — 3. ex præscriptione.

§ I. — Argumentum ex testimoniis SS. Patrum

Testimonia SS. Patrum ad triplicem classem reduci possunt, prout SS. Patres *verba institutionis interpretantur*, — *difficultates* mysterii præsentiæ realis proponunt et solvunt, — *consectaria* dogmatis evolvunt.

364. — 22. Assertio^{1a} *Realis præsentia Christi in Eucharistia invicte probatur ex testimoniis SS. Patrum* VERBA INSTITUTIONIS INTERPRETANTIUM.

PROB. Doctrina catholica circa Eucharistiam est clara et manifesta quoad sensum verborum in se spectatum, obscura vero et inscrutabilis quoad rem verbis significatam; dum in doctrina Calviniana verba sunt obscura et inextricabilia, res vero significata facillime perspicitur. Igitur, si SS. Patres exhibuerunt verba institutionis Eucharistiæ ut clara et aperta, rem vero significatam ut intellectui imperviam et grande mysterium, profecto admiserunt doctrinam catholicam. Atqui utrumque constat. Ergo.

CONSTAT PRIMUM, nempe SS. *Patres verba institutionis exhibuisse ut clara et aperta*, ex eo quod ea referunt absque ulla explicatione, et quidem in iis circumstantiis, in quibus necessaria fuisset explicatio, si accipienda fuissent metaphorice.

1. Verba institutionis referunt *sine ulla explicatione*. Semper enim absolute et simpliciter asserunt Eucharistiam esse corpus et sanguinem Christi, sensui litterali strictissime inhærent vimque nativam verborum augere non dubitant, dicendo Eucharistiam esse *verum et proprium* corpus Christi, corpus *ipsius* Christi, *veram carnem*, *eandem* quam in Incarnationem assumpsit, *eundem sanguinem* quem in ara crucis effudit. Sic S. Irenæus (*Adv. Hæres.*, lib. 5, c. 2, n. 2; *Patr. græc.*, VII, 4125) ait : « Calicem, qui est creatura, suum sanguinem qui effusus est..., et panem, qui est creatura, suum corpus confirmavit (Christus). » — S. Hilarius (*de Trinit.*, lib. 8, n. 14; *Patr. lat.*, X, 247) : « De veritate carnis et sanguinis non relictus est ambigendi locus, Nunc enim et ipsius Domini pro-

fessione, et fide nostra *vere* caro est et *vere* sanguis est. » — S. Ambrosius (lib. *de Mysteriis*, c. 9, n. 53; *Patr. lat.*, xvi, 407) : « Hoc quod conficimus corpus ex Virgine est... *vera utique caro Christi, quæ crucifixa est, quæ sepulta est.* »

2. Verba institutionis ne *in iis* quidem *circumstantiis explicant*, in quibus *necessaria videbatur explicatio*, si accipienda fuissent metaphorice. Etiam admissio quod primi Christiani SS. Patrum mentem satis cognoverint, ut eorum verba in sensu figurato intellexerint, saltem quando sermo habebatur coram neophytis qui nihil de Eucharistia hactenus audiverant, prædicta verba explicare debuissent, ne auditores in errorem inducerentur. Porro, in his etiam adjunctis, nullam explicationem verborum institutionis dant SS. Patres, ut videre est in catechesibus ad initiandos catechumenos. Pro omnibus audiatur S. Cyrillus Hierosol. : « Qui videtur panis, inquit (*Catech.*, 22, n. 9; *Patr. græc.*, xxxiii, 1103), panis non est, tametsi gustu sensibilis sit, sed corpus Christi; et quod videtur vinum, vinum non est, etiamsi ita gustui videatur, sed sanguis Christi. » Ergo.

CONSTAT SECUNDUM, nempe SS. *Patres rem verbis institutionis significatam habuisse ut intellectui imperviam et grande mysterium*. Passim Eucharistiam proponunt velut *heroicæ fidei objectum, mysterium inscrutabile, miraculum omnipotentiae Dei, prodigium* quo sensus et ratio falluntur. Brevitatis causa, duo tantum testimonia appellabimus. S. Cyrillus (*Catech.* 22, n. 6; *loc. cit.*) ait : « Ne tanquam nudis et (communibus elementis) pani et vino (eucharisticis) attende : sunt enim corpus et sanguis Christi, secundum Domini asseverationem. Nam etiamsi illud tibi suggerat sensus, *fides tamen te certum et firmum efficiat*. Ne judices rem ex gustu ; *sed ex fide citra ullam dubitationem certus esto* te corporis et sanguinis Christi dono dignatum fuisse. » — S. Chrysostomus (*Hom.*, in *Matth.*, 82, n. 4; *Patr. græc.*, LVIII, 743) dicit : « Deo igitur ubique obsequamur, nec contradicamus ei, etiamsi id quod dicit, rationi et intelligentiæ nostræ contrarium videatur : sed prævaleat ejus sermo rationi et intelligentiæ nostræ... Verbum quippe ejus fallere nequit; sensus vero noster facile decipi-

tur... Quoniam vero ille dixit : *Hoc est corpus meum*, obtemperemus, credamus. »

365. — 23. Assertio 2^a : *Præsentia realis Christi in Eucharistia invicte probatur testimoniis SS. Patrum* DIFFICULTATES DOGMATIS PROPONENTIUM *et* SOLVENTIUM.

PROB. SS. Patres, ubi de SS. Eucharistia loquuntur, sæpissime profitentur illam esse mysterium adeo altum ac reconditum, ut tentationes infidelitatis et dubia circa præsentiam realem Christi in Eucharistia haud raro suboriantur in mentibus fidelium; sive autem perpendatur causa tentationum et dubiorum, sive spectetur resolutio quam SS. Patres tradunt, manifestum est illos admisisse realem Christi in Eucharistia præsentiam.

1. Illud manifestum est, si perpendatur *causa tentationum et dubiorum*. Hæc est enim causa a SS. Patribus communiter assignata cur quidam fideles de veritate Eucharistiæ perplexi hæreant : *Nec corpus, nec sanguinem video, sed tantum panem et vinum. Quomodo ergo dicit Christus : hoc est corpus meum ? « Forte dicas, ait S. Ambrosius (De Mysteriis, c. 9, n. 50-52; Patr. lat., xvi, 405) : aliud video; quomodo tu mihi asseris, quod Christi corpus accipiam ? Et hoc nobis superest ut probemus. »* Atqui tale dubium ridiculum fuisset, nec a SS. Patribus propositum et discussum fuisset, si ipsi dogma præsentiae realis non admisissent. Si enim panis non esset nisi figura corporis Christi, quid insulsius fingi potest quam hujusmodi exclamatio : *non video corpus, non video sanguinem ?* Ut univulque notum est, visio signi excludit potius quam importat visionem regni significatæ. Ergo.

2. Idem manifestum est, si spectetur *resolutio* præfati dubii a SS. Patribus, qui vel simpliciter proponunt summam Dei veracitatem, vel celebrant illius omnipotentiam, vel memorant alia prodigia in Scriptura narrata. — Inter eos qui proponunt summam Dei veracitatem, citari potest S. Cyrillus dicens (*Catech.*, 22, n. 9; *Patr. græc.*, xxxiii, 1098) : « Cum ipse (*Christus*) pronuntiaverit, et dixerit de pane : *Hoc meum est corpus*, quis audebit deinceps ambigere ? Et cum ipse asseve-

raverit et dixerit : *Hic meus est sanguis* ; quis unquam dubitaverit, aïens non esse ejus sanguinem ? — Inter eos qui invocant omnipotentiam Dei, S. Ambrosius (*loc. cit.*) exclamat : « Quod si tantum valuit sermo Eliæ, ut ignem de cœlo deponeret, non valebit Christi sermo ut species mutet elementorum ? » — Communiter vero memorant maxima Dei prodigia, videlicet, creationem mundi, transitum maris Rubri, aquam in vinum conversam, et alia hujusmodi, ut inde concludant Deum pari ratione conversionem eucharisticam operari potuisse.

Jam vero, si actum fuisset de præsentia mere figurata, non necesse fuisset argumenta hujusmodi proferre, sed satis fuisset declarare non contineri in Eucharistia verum corpus et sanguinem Domini, atque panem et vinum esse meram utriusque figuram. Ergo.

366. — 24. Assertio 3^a : Præsentia realis Christi in Eucharistia invictè probatur testimoniis SS. Patrum CONSECTARIA DOGMATIS EUCHARISTIÆ EXPONENTIUM.

PROB. Præcipua sunt reverentia minimis particulis Eucharistiæ debita, adoratio sacramenti, efficacia communionis :

1. *Reverentia minimis particulis Eucharistiæ debita.* Juxta SS. Patres, omnis particula Eucharistiæ est veneranda, pretiosior gemmis, et summa cura servanda. « Nostis, ait Origines (*Hom. in Exod. 13, n. 3 ; Patr. græc., XII, 394*), qui divinis mysteriis interesse consuetis, quomodo cum suscipitis corpus Domini, *cum omni cautela et veneratione servatis, ne ex eo parum quid decadat, ne consecrati muneris aliquid dilabatur.* Reos enim vos creditis, et recte creditis, si quid inde per negligentiam decadat. »

2. *Adoratio sacramenti.* S. August. (*In Ps. xcviij, n. 9 ; Patr. lat., xxxvii, 1264*), ait : « (Christus) ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit. Nemo autem carnem illam manducat, nisi prius adoraverit. Inventum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, ut non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. »

3. *Efficacia communionis.* Juxta SS. Patres, per communionem manducamus realiter corpus Christi, caro Christi carni

nostræ unitur, sanguis ejus venis nostris infunditur, sumus Christiferi, Christo incorporales. — Tertullianus (*de Resur. carnis*, c. 8; *Patr. lat.*, II, 806) ait: — « Caro corpore et sanguine Christi vescitur, *ut et anima Deo saginetur.* » — S. Cyrillus Alex. (*Advers. Nestor.*, l. 4, c. 5; *Patr. græc.*, LXXVI, 194) scribit: « Nos qui illius *sanctæ carnis et sanguinis ejus participatione fruimur, omnino vivificamur*; cum in nobis maneat Verbum non solum divino modo, per Sanctum Spiritum, verum etiam humano, per sanctam illam carnem pretiosumque ejus sanguinem. »

Hæc autem et similia explicari non posse in Protestantium doctrina, nemo non videt. Ergo præsentia realis Christi in Eucharistia invicte probatur ex testimoniis SS. Patrum consectoria dogmatis exponentium.

367. — 25. Difficultatum solutio. Ex scriptis SS. Patrum plurima obijciuntur, quæ facile solventur, si hæc attendantur:

1. SS. Patres Eucharistiam nomine *panis* recte appellarunt, tum quia ex pane conficitur; tum quia supersunt post consecrationem accidentia panis; tum quia hoc sacramentum revera panis est, sed panis *angelicus*, *esca cælestis*. Unde in canone Missæ, post consecrationem, sacerdos vocat Eucharistiam *panem sanctum vitæ æternæ*.

2. SS. Patres, illæso dogmate catholico, Eucharistiam recte dicere potuerunt *figuram, typum, signum, symbolum* corporis Christi; Eucharistia enim multipliciter est signum, typus et figura, scilicet: — ratione specierum, sub quibus delitescit corpus Christi; — ratione passionis Domini, cujus Eucharistia est commemoratio et repræsentatio; — ratione corporis mystici Christi, videlicet Ecclesiæ, cum qua id habet similitudinis, ut fiat ex pane, qui ex multis granis frumenti conficitur, sicut Ecclesia ex multis fidelibus coalescit.

3. SS. Patres multum commendant manducationem spiritualem, id est, manducationem corporis Christi cum dispositionibus requisitis, ut ex ea eximii salutis fructus percipiantur, quia manducatio realis sine spirituali potius noceret quam

proficeret, juxta quod decantatur in festo solemni Corporis Christi : « Sumunt boni, sumunt mali, sorte tamen inæquali, vitæ vel interitus. »

4. SS. Patres quandoque dicunt panem benedictum non esse Christi corpus; at in his locis intelligunt eulogias seu panem benedictum, qui fidelibus in communionis signum dabatur et hodie in missis solemnibus multis in locis distribui consuevit, non vero panem consecratum et eucharisticum.

5. SS. Patres dicunt aliquoties corpus Christi idem non esse in Eucharistia ac in utero Virginis, vel in cruce; sed tunc connotant illius modum vel statum, nunquam substantiam corporis; alioquin secum pugnarent, cum alibi profiteantur illud esse corpus natum de B. Maria Virgine.

6. SS. Patres quandoque asserunt corpora nostra nutriri, augeri corpore Christi; sed illud intelligendum est de speciebus, quarum ratione corpus Christi manducatur, tangitur, portatur, vel pedibus conculcatur.

7. SS. Patres haud raro obscure loquuntur, ob disciplinam arcani, quo prohibebatur ne mysteria sacra infidelium cognitioni permitterentur. Sic S. Chrysostomus (*Catech.*, 1, n. 1; *Patr. græc.*, XLIX, 223) dicit : Sciunt initiati calicis hujus virtutem, vosque (catechumeni) paulo post scietis; » et (*Hom. in I Cor.*, 40, n. 1; *Patr. græc.*, LXI, 347) : « Vobis primum, qui mysteriis estis *initiati*, volo in memoriam revocare » (1).

§ II. — Argumentum ex Conciliis et Liturgiis

Conciliis authentice proponitur fides Ecclesiæ circa dogma præsentiae realis Christi in Eucharistia; liturgiis vero eadem practice exprimitur.

Hinc duplex assertio :

(1) Sæculis XVI et XVII, Protestantes conati sunt, corruptis et dolose productis veterum scriptorum locis, labefactare SS. Patrum et ecclesiarum consensionem circa præsentiam Christi in Eucharistia. Contra illos steterunt inclyti defensores, qui illorum argutias et sophismata nube testium et monumentorum obduxerunt. Inter eos eminent Bellarminus, Duperron, fratres Walenbruch, Nicole, Assemani. Unde in posterum nullus Protestantium ausus est subsidium sui erroris apud SS. Patres quærere.

368. — 26. Assertio 1^a : *Præsentia realis Christi in Eucharistia* PLURIBUS CONCILIIS *proposita fuit.*

PROB. Præter decretum Tridentinæ synodi superius adductum, quo varia Protestantium commenta expressis verbis referuntur et anathematizantur, appellari possunt concilium Nicænum I, concilium Ephesinum, concilium Nicænum II et concilium Lateranense IV.

1. *Concilium Nicænum I* non obscure fidem realis præsentiaæ profitetur, dum (can. 14) ait : « Neque regula, neque consuetudo tradidit, ut hi (diaconi) qui offerendi sacrificii non habent potestatem, his *qui offerunt corpus Christi* (scilicet presbyteris) porrigant. »

2. *In concilio Ephesino*, lecta et approbata fuit Epistola S. Cyrilli ad Nestorium, in qua legitur : « Ad mysticas benedictiones accedimus, eaque ratione sanctificamur, utpote *sacræ carnis et pretiosi sanguinis Christi* participes effecti. Neque enim illam ut *carnem communem* suscipimus, sed tanquam *vere vivificam ipsiusque Verbi propriam.* »

3. *Concilium Nicænum II*, probata præsentia reali ex supra citatis S. Scripturæ textibus, sic concludit : « Ergo liquido demonstratum est, quod nusquam Dominus, vel Apostoli aut Patres, *imaginem dixerunt sacrificium sine sanguine, quod per sacerdotem offertur, sed ipsum corpus et ipsum sanguinem.* »

4. Tandem *conc. Lateranense IV* in professione fidei hæc habet : « Credimus et confitemur corpus et sanguinem Christi sub speciebus panis et vini *veraciter contineri*, transubstantiatis pane in *corpus* et vino in *sanguinem* potestate divina. »

His paucis definitionibus dogmaticis innumera superaddi possent testimonia tum conciliorum, tum SS. Pontificum.

369. — 27. Assertio 2^a : *Realis præsentia Christi in Eucharistia merito infertur* EX LITURGIIS.

PROB. Liturgias consideranti tria præsertim occurrunt :

1. Deus invocatur, ut panis fiat *corpus* et vinum *sanguis Christi*, et quidem idem corpus *quod pro nobis fuit crucifixum*, idemque sanguis *qui pro nobis in Cruce ex latere Christi fluxit*. Sic in liturgia Ecclesiæ Hierosolymitanæ legitur : « Rogamus

ut Spiritus Sanctus... efficiat hunc panem *corpus sanctum Christi tui*, et calicem hunc *pretiosum sanguinem Christi tui*... » In liturgia Romana sacerdos orat « *ut nobis corpus et sanguis fiat Domini nostri Jesu Christi.* » In missali Gothico seu Gallicano perantiquo, post orationem Dominicam, sacerdos prosequitur : « *Libera nos a malo, Christe Jesu ! Corpus tuum pro nobis crucifixum edimus, et sanguinem sanctum tuum pro nobis effusum bibimus.* » Similia reperiuntur in omnibus aliis liturgiis a primordiis Ecclesiæ usque ad sæculum decimum sextum editis.

2. Populus post consecrationem fidem realis præsentiae corporis et sanguinis Christi haud raro publice profitetur. Illud præsertim videre est in liturgia Æthiopica, in qua, postquam sacerdos ad consecrationem pronuntiavit verba : « *Hic panis est corpus meum,* » populus respondet : « *Amen, amen, amen. Credimus et certi sumus.* Laudamus te, Domine Deus noster : *Hoc est vere, ita credimus corpus tuum;* » et post consecrationem calicis iterum exclamat : *Amen. Vere est sanguis tuus. Credimus.*

3. Pluribus sæculis in Ecclesia usus viguit, ut sacerdos Eucharistiam ministraturus diceret, hostiam ostendens : *Corpus Christi*, et unusquisque communicaturus responderet : *Amen*, id est, *verum est, ita est*. Hujusmodi usus existentiam et antiquitatem confirmat S. Cyrillus Hierosolymit. (*Catech.*, 23, n. 21; *Patr græc.*, xxxiii, 1126).

Porro inde manifeste colligitur ineluctabile argumentum præsentiae realis Christi in Eucharistia, siquidem in præfatis liturgiis testimoniis non unius aut alterius privati doctoris, sed ipsius Ecclesiæ constans ac universalis fides exprimitur. Ergo (1).

(1) Aliud argumentum præsentiae realis præstat prohibitio vulgo dicta *Disciplina arcani* (*Loi du secret*), qua in primis sæculis vetabatur ne infidelibus revelarentur sacrosancta mysteria. Inde, propter quasdam proditones aut curiosas inquisitiones, natæ sunt infandæ calumniæ, v. g., pueri necati et per frusta manducati in conventu christianorum, quas paucis et subobscuris declarationibus scriptores revincebant, *ne sanctum darent canibus*. Tanta erat reverentia fidelium erga sanctissimam Eucharistiam, ut ludibria atrocissima, tormenta et mortem oppeterent po-

§ III. — Argumentum præscriptionis

370. — 28. Assertio : *Realis præsentia Christi in Eucharistia solide probatur* PRÆSCRIPTIONE.

PROB. Argumentum præscriptionis, quale fieri solet ad confirmandam realem præsentiam Christi in Eucharistia, sic instituitur :

Quod xi sæculo Ecclesia credebatur, semper fuit creditum; nam quod est contra fidem, Ecclesia, columna et firmamentum veritatis, nec facit, nec tacet, nec approbat, et impossibile est, ex alibi dictis (Cfr. Tract. *de Sac. in gen.*, n. 12), errorem universalem subintroducitur fuisse. Atqui, xi sæculo, quo Berengarius præsentiam realem impugnare cœpit, tota Ecclesia in eo dogmate consentiebat. Ergo veritatem hanc tota semper ac sine interruptione credidit Ecclesia.

Minor constat tum ex unanimi reclamazione contra Berengarium, tum ex consensione auctorum hujus temporis, tum ex confesso ipsorum Berengarii asseclarum.

1. *Ex unanimi reclamazione*, qua exceptus est Berengarius, cum errorem suum divulgare cœpit. Undique enim reclamatum est, et paucorum annorum spatio, quindecim habita sunt concilia, in quibus nova illius sententia est anathematizata. In eum insurrexerunt, præter multos alios ex omni ordine fidelium, doctores, abbates, episcopi, Romani Pontifices plurimi, nec ullus doctrina aut dignitate commendatus ipsi patrociniatus est.

2. *Ex consensione variorum hujus temporis scriptorum.* Adelmanus, Berengarii condiscipulus, in epistola ad eum scripta (*Patr. lat.*, cXLIII, 1290) illum reprehendit quod se ab unitate sanctæ Ecclesiæ avulserit, eumque hortatur ut rempublicam christianam non conturbet. — Hugo Lingonensis (*De corp. et sang. Christi*; *Patr. lat.*, cXLII, 1327) ait quod Berengarius universalem Ecclesiam scandalizat. — Guitmundus (*De corp. et sang. Dom.*, l. 3; *Patr. lat.*, cXLIX, 1488) hæc habet : « Panem et vinum altaris Domini in corpus et sanguinem

tiusquam permetterent irrisiones sacrilegas et profanationem sacramenti continentis Christum Dominum,

Christi *substantialiter* commutari (non, sicut delirat Berengarius, corporis et sanguinis Domini figuras tantum esse et umbras, aut intra se latentem Christum tegere) *universalis Ecclesiæ consensione* roboratum est. Secura igitur voce, gubernante Domino Deo nostro et Salvatore Jesu Christo, id a nobis asseri potest... Notissimum namque est hoc tempore, priusquam Berengarius insanisset, huiusmodi vesanias nunquam fuisse. » — Tandem Lanfrancus, archiepiscopus Cantuariensis, Berengarium sic alloquitur (*De corp. et sang. Chr.*, c. 22; *Patr. lat.*, CL, 440) : « Si verum est quod de corpore Christi tu credis et astruis, falsum est quod ab Ecclesia ubique gentium de eadem re creditur et astruitur... Interroga universos qui Latinæ linguæ nostrarumve litterarum notitiam perceperunt. Interroga Græcos, Armenos, seu cujuslibet nationis quoscunque christianos homines. Uno ore hanc fidem se testantur habere. »

3. *Ex ipsamet responsione* qua Berengarii discipuli ab importunis adversariorum reclamationibus se expedire conabantur. « Prædicatum est evangelium, aiebant, in omnibus gentibus; credidit mundus; facta est Ecclesia, crevit, fructificavit; sed imperitia male intelligentium postea erravit et periit : in nobis solis et in his qui nos sequuntur, sancta in terris Ecclesia remansit. » Fatebantur proinde universam Ecclesiam usque ad Berengarii tempora præsentiae realis dogma tenuisse. Ergo præsentia realis Christi in Eucharistia solide probatur præscriptione (1).

(1) Argumentis hucusque expositis addenda foret probatio quam præstant miracula in Eucharistia vel per Eucharistiam patrata; hæc enim præ se ferunt signaculum divinum, omnibus accommodatum, fidei maxime appositum, quo supra modum populi commoventur et in fide firmanentur. Brevitatis causa sufficiat præcipua enumerare : — 1. Infans in hostia vivus apparuit Parisiis sub S. Ludovico; — 2. Sacra hostia per manum Judæi transfixa sanguinem effudit, item Parisiis (Les Billettes, 1290) et in Polonia (1566); — 3. puer in fornacem post communionem projectus Constantinopoli (550) tribus diebus incolumis mansit; — 4. pyxis, in qua sacra hostia fidelium orationi exponebatur, inter flammam suspensa et intacta per triginta horas visa est in ecclesia Faverniaci (1608). Cfr. Collet (*de Sacrific.*, c. 2), qui plura antiqua miracula eucharistica collegit ex S. Gregorio M., etc.

ARTICULUS III

Argumenta probabilia ex ratione

371. — 29. Cum Eucharistia sit institutum Dei positivum, certum est ejus existentiam argumentis philosophicis probari non posse; imo, cum sit mysterium altissimum, ne ipsam quidem realis præsentiæ possibilitatem ex principiis naturalibus deducere fas est. « Verum corpus Christi et sanguinem esse in hoc sacramento, ait S. Thomas (3, q. 75, a. 1) neque sensu, neque intellectu deprehendi potest, sed sola fide quæ auctoritate divina innititur. »

Quamvis autem istud dogma sit supra rationem, rationi tamen non adversatur, imo ratione suadetur. Ad rationem igitur pertinet non tantum difficultates solvere, quibus impugnari solet, verum etiam mysterii aliquam intelligentiam assequi, tum ex analogia eorum quæ naturaliter cognoscere potest, tum e nexu ipsius mysterii eucharistici cum aliis mysteriis et cum fine ultimo hominis (cf. Conc. Vatic., sess. 3, c. 4), ideoque illius convenientiam multiplicem declarare.

Duplex illud argumentum, unum negativum, alterum vero positivum, nunc exponendum est, seu: — 1. diluendæ sunt difficultates ab incredulis objectæ; — 2. deinde exponentur convenientiæ tanti mysterii.

§ I. — **Difficultates præsentiæ realis diluuntur**

Sacramentarii et rationalistæ unanimi ore clamitant realem præsentiam Christi in Eucharistia rationi evidenter repugnare. Contra illos sit sequens

372. — 30. Assertio : OSTENDI NON POTEST *dogma præsentiæ realis Christi in Eucharistia* RATIONI REPUGNARE.

PROB. 1. *Indirecte*, et quidem triplici ratione, nempe :

1. *Ex revelatione mysterii.* Fieri nequit rem a Deo revelatam cum ratione evidenter pugnare, cum, ut ait conc. Vaticanum, idem « Deus qui mysteria revelat et fidem infundit, animo humano rationis lumen indiderit; Deus autem negare

seipsum non possit, nec verum vero unquam contradicere. » Porro, ex antea probatis, constat veritatem præsentiae realis Christi in Eucharistia luculentis revelationis testimoniis demonstrari. Ergo impossibile est illud dogma humanæ rationi repugnare.

2. *Ex multiplici confirmatione mysterii.* Illud profecto non repugnat, quod Deus multis miraculis confirmavit. Atqui plurima miracula in confirmationem præsentiae realis edita sunt, v. g., quandoque sacrae species exhibuerunt formam humanam, sanguinem stillaverunt, etc.; ergo.

3. *Ex imperfectione cognitionis humanæ.* « Ut ostenderent adversarii, ait Perrone, realem Christi præsentiam in Eucharistia repugnare, deberent probe cognoscere intimam corporis essentiam et statum seu modum, quo Christi corpus præsens est in Eucharistia; alioquin hæc duo comparare non possunt, nec proinde ex eorum collatione repugnantiam evincere. Atqui, etsi daremus eos optime calere naturam corporis, nullam adæquatam ideam aut cognitionem habent status seu modi sacramentalis, quo Christi corpus præsens est in Eucharistia. Impossibile propterea ipsis est instituere comparisonem horum duorum terminorum; nequeunt proinde a fortiori ostendere eorum intrinsecam repugnantiam. Hinc fit ut nullius ponderis sit quævis difficultas ab ipsis proposita, neque ulla prorsus sit, quæ hac indirecta ratione solvi non possit. »

PROB. 2. *Directe*, resolutione difficultatum objectarum. Præcipuæ difficultates oriuntur—1. ex simultanea corporis Christi in pluribus locis præsentia; — 2. ex permanentia specierum panis et vini, cum jam substantia esse desiit; — 3. ex modo quo Christus sub speciebus eucharisticis existit. De duobus posterioribus infra agetur, ideoque satis hic erit primam difficultatem paucis remove.

Porro triplici modo creatura potest esse in loco, scilicet : quantitative, seu circumscriptive, definitive et sacramentaliter : — *quantitative* seu *circumscriptive*, cum ratione quantitatis loco commensuratur, ita ut tota sit in toto loco et singulæ partes in singulis partibus loci : hoc modo corpus

Christi gloriosum est in cœlo, sicut crucifixum in cruce pendit; — *definitive*, cum ita est in uno loco, ut tota sit in toto loco et tota in qualibet parte loci, sed non sit alibi. Hic modus existendi proprius est spiritibus creatis, v. g., animæ humanæ, quæ tota est in corpore quod informat, et tota in singulis partibus ejus, sed non est alibi; — *sacramentaliter*, cum tota est in loco et tota in qualibet loci parte, sed non ita continetur in uno loco, ut non sit vel possit esse simul in aliis locis; ille est modus quo Christus existit in Eucharistia, ut clarius patebit ex infra dicendis.

Jam vero, etiam admisso idem corpus non posse esse simul in pluribus locis præsentia circumscriptiva, de quo libere theologi disputant cum philosophis, negantibus Thomistis, affirmantibus Scotistis, nihil obstat quin supernaturaliter idem corpus sit in uno loco circumscriptive et in aliis sacramentaliter. Unde concilium Tridentinum (sess. 13, cap. 1) dicit : « Nec hæc inter se pugnant, ut ipse Salvator noster semper ad dexteram Patris in cœlis assideat, juxta modum existendi naturalem, et ut multis nihilominus aliis locis *sacramentaliter* præsens *sua substantia* nobis adsit. » Aliquale specimen illius mirabilis præsentia Christi in Eucharistia exhibet præsentia animæ humanæ in corpore quod informat et in singulis ejus partibus, etiam omnino exiguis, quantumcumque crescat et dilatetur illud corpus; sed illa præsentia animæ in corpore differt a præsentia sacramentali corporis Christi, tum quia alia est natura substantiæ spiritualis, et alia natura substantiæ corporeæ, tum quia anima non est extra corpus quod informat, dum corpus Christi fit præsens ubicumque consecratur panis.

Adversariis objicientibus corpus Christi simul in cœlo existens juxta modum existendi naturalem, et in singulis hostiis consecratis sacramentaliter, a seipso distare, atque simul manducari et non manducari, ideoque non idem esse, respondetur :

1. Corpus Christi, simul præsens in cœlo et in altari, est quidem a se distans secundum *diversos modos existendi*, sed non secundum *substantiam*. Etenim, relative ad corpus Christi,

mōdo spirituum et indivisibiliter in Eucharistia existens, non datur propriæ distantia; siquidem dici nequit inter ipsum in cœlo et ipsum in altari plura intercedere corpora. — 2. Corpus Christi non *proprie* manducatur aut esse desinit, sed species manducantur et desinunt; seu corpus Christi manducatur sub speciebus et desinit esse sub speciebus. Itaque sine contradictione dici potest ipsum manducari sub his speciebus et non manducari sub aliis, vel desinere sub illis speciebus et non desinere sub istis. Contradictio quippe non adest nisi de uno et eodem subjecto sub eadem ratione aliquid simul affirmetur et negetur (1).

§ II. — **Convenientiæ Eucharistiæ exponuntur**

Eucharistia considerari potest — 1. ex parte Dei; — 2. ex parte hominis; — 3. ex parte religionis Christianæ, cujus est præcipuus thesaurus. Porro ex hac triplici parte maximam præ se fert convenientiam. Quod quidem declarabunt sequentes assertiones :

373. — 31. Assertio 1^a : SS. Eucharistia SUMMAS DEI PERFECTIOES præclare manifestat.

PROB. Tres perfectiones divinæ præ cæteris in Eucharistia manifestantur : omnipotentia, sapientia et bonitas.

I. *Eucharistia manifestat Dei omnipotentiam.* Tunc omnipotentia divina refulget, cum mirabilia operatur. Porro multa et stupenda mirabilia in Eucharistia statim perspiciet qui attente considerabit — 1. Christum sub speciebus panis et vini præsentem fieri per multiplicem simultaneamque derogationem plerisque naturæ fundamentalibus legibus; — 2. id fieri non una vice, sed sine intermissione; — 3. nullum esse portentosum Dei opus, cui impar sit Eucharistiæ sacramentum.

1. Ut Christus in Eucharistia præsens sistatur, necesse est ut suspendantur et quasi immutentur leges quæ proxime pro-

(1) Pro pleniori resolutione difficultatum quas Protestantes et eorum æmuli a veteribus recoxerunt, cum magno fructu legetur S. Thomas (C. gentes, l. 4, c. 62-69).

fluunt ex natura rerum; eæ scilicet quæ intime regunt tum substantias corporeas et earum existendi modum atque operationem, tum accidentia et eorum ad substantiam habitudinem dependentemque virtutem, tum substantiarum corporearum relationes inter se, et subordinationem spiritualibus substantiis, quarum præsentiam in loco non tantum imitatur corpus Christi, sed et superat, cum innumeris fere in locis vere adsit, atque immensitatem divinam æmulari videatur.

2. Deus in hoc mysterio derogat legi quam sibi statuit extraordinarie tantum patrandi miracula; non enim raro efficiuntur mirabilia eucharistica, sed singulis diebus et instantibus; non in selectis quibusdam locis, sed *in omni loco, ab ortu solis usque ad occasum*; non diversis sæpiusque inefficacibus mediis, sed eodem semper atque infallibili modo; non denique per solos viros sanctitate conspicuos, post humillimas ingeminatasque preces, sed per bonos malosque ministros, ad eorum nutum ac libitum, vix prolatis paucissimis verbis; et, quod præ cæteris mirandum ac stupendum est, ipse Deus hominis voci obedit (1).

3. Eucharistia, nedum impar sit aliis præstantissimis Dei operibus, creationi scilicet, incarnationi, justificationi atque electorum glorificationi, quidquid præcellens ac divinum præ se ferunt, hoc in se continet et recolendum proponit. — In Eucharistia nempe datur actio quodam modo creatrix, cujus terminus est ipse Christus, terrestria simul et cœlestia pulchritudine et excellentia vincens. — Nec minore Altissimi virtute obumbratur sacerdos conficiens Eucharistiam quam Beatissima Virgo Maria, operante Spiritu Sancto, Mater ejus effecta. — Unde sub eucharistico velamine latet idem ille unigenitus Dei Filius, plenus gratiæ et veritatis, qui peccatores in terra justificat sanctosque in cœlo lumine claritatis suæ glorificat. Sub panis et vini speciebus absconditus jacet Jesus Christus simul gloriose sedens ad dexteram Patris; imo, vi

(1) Lessius (*de perfect. divin.*, l. 12, c. 16) numerat et evolvit duodecim miracula in venerabili sacramento Eucharistiæ, « quorum duo spectantur circa substantiam panis et vini, duo circa species, sex circa corpus Domini, duo circa consecrantem. »

circuminsessionis, cum Filio ibidem sunt Pater et Spiritus Sanctus, totaque adoratur individua Trinitas, cujus aspectu cœlites sine fine beantur. Jure igitur scripsit Contenson (*Theol. mentis et cordis*), l. 9, p. 2, diss. 3, c. 1, Spec. 2) : (*Deus*) *cum esset potentissimus, plus facere non potuit.*

II. *Eucharistia manifestat Dei sapientiam.* Hæc est divinæ sapientiæ summa ratio, ut, præstituto sibi excellentissimo fine, disponat omnia suaviter et attingat a fine in finem fortiter. Atqui hæc tria inveniuntur in Eucharistia :

1. Præstantissimus est finis a Christo per Eucharistiam intentus, qui non est alius ac finis ipsius Incarnationis et Redemptionis, nempe gloria Dei et Christi, hominumque salus usque ad consummationem sæculi uberrime procuranda.

2. Suaviter Eucharistia disponit et adjuvat ad assequendum utrumque finem ; « quippe quæ, ut ait S. Vincentius a Paulo (*in regulis Congr. Missionis*), in se veluti summam cæterorum mysteriorum continet, et per se animas digne communicantium et rite sacrificantium sanctificat et tandem glorificat ; et hoc pacto Deo uni et trino et Verbo incarnato amplissima gloria accedit. » Etenim cætera mysteria, sed præcipue Incarnationis et Redemptionis, vera et perpetua repræsentatione commemorat, atque sub symbolis infirmitati nostræ accommodatis percipienda continuo objicit. Unde fit ut ad ea semper recogitanda et colenda alliciamur. Præterea ex ipsis symbolis intelligimus priscam maledictionem esse in benedictionem mutatam, cum nobis jam datur de laboribus manuum nostrarum manducare cibum illum, qui nos cibo vetito lapsos reparat, Deoque saginatos vere Deiformes efficit.

3. Eucharistia a fine ad finem fortiter attingit, dum mirabiliter glorificat Deum, exaltat Verbum incarnatum et perficit mundi redemptionem.

Glorificat Deum ; nam in innumeris altaribus per orbem universum quotidie ad laudem et gloriam nominis ejus Christus hostia offertur, immolatur et sumitur, et post oblationem in tabernaculis die noctuque permanet, ut appareat vultui Dei pro nobis. Infinitas ergo adorationes, laudes et gratiarum actiones, acceptissimasque supplicationes sive in pro-

pria persona, sive in fidelibus vivens Christus Deo in Eucharistia persolvit. — *Exaltat Verbum incarnatum*, cujus corpus nova impassibilitate et immutabilitate donatur, alium existendi modum acquirit, Deum immensum aliquatenus imitatur, et mysticam induit immortalitatem, ex qua licet jugiter immolatum et sumptum non consumitur nec moritur; Christus enim in Eucharistia, sicut in coelo, *semper virit ad interpellandum pro nobis*, nec mors illi ultra dominabitur. Ne multa, in hoc sacrificio et sacramento Christus Dominus omnia trahit ad semetipsum, nec immerito centrum dicitur totius Religionis, in quo conveniunt omnes familiæ, tribus, gentes et populi, imo et cœlites, qui eum prout adorant et venerant (Cfr. *Apoc.*, v, 12-14). Quanta ergo ipsi benedictio, honor et gloria! — *Perficit redemptionem mundi*, omnia pacificando et instaurando quæ in cœlis et quæ in terra sunt; etenim in Eucharistia Christus semper interpellat pro nobis, et Patri sua exhibet vulnera, ut perpetuæ pacis fœdera nobis exoret. Pacificata autem et instaurat omnia, tum compescendo bellum in nobis propter colluctantes passiones exardescens, sive perfectæ mortificationis exemplo, sive jugi gratiarum imbre; tum homines inter se caritatis vinculo devinciendo, quos corporis et sanguinis sui communione cor unum animamque unam efficit. — Igitur a fine ad finem fortiter attingit Eucharistia: unde iterum cum citato auctore (*loc. cit.*) exclamare possum: *Cum esset sapientissimus, plus facere nescivit.*

III. *Eucharistia bonitatem divinam manifestat.* Profusis donis suis clarescit summa Dei bonitas; cum enim bonum sit sui diffusivum, omnino decet summum bonum non solum ad intra, sed etiam ad extra, creaturis suis, quantum fieri potest, seipsum communicare. Porro in Eucharistia bonitas divina ineffabiliter hominibus communicatur, atque multiplici ratione, nempe:

1. *Carnem Christi in cibum nobis præbendo.* Per Eucharistiam vere nobis in edulium traditur caro Christi, quæ propter unionem hypostaticam cum Verbo quasi deitate delibata ac *verbificata* est, juxta Patrum loquendi modum, summe communicabilis evasit, nec unquam exauriri valet.

2. *Personam Verbi nobis communicando.* Humanitas Christi non solum bonitatem suam nobis communicat, sed etiam est veluti vehiculum, cujus ope ad nos usque pertingit Verbum, atque in singulis hominibus incarnationem quodam modo adimplet. Unde jure merito Incarnationis extensionem Eucharistiam Patres appellaverunt.

3. *Totam Trinitatem in nos inducendo.* Cum vi circumin-sessionis divinæ personæ inseparabiles sint, Pater et Spiritus Sanctus nobis cum Verbo Incarnato illabuntur et mansionem apud nos faciunt.

4. *Gratias pretiosissimas profundendo.* Non mirum quod in Eucharistia Christus nos suorum meritorum et satisfactionum, gratiæque divitiarum participes efficiat, et jus nobis conferat ad illam claritatem quam accepit a Patre, cum ad nos venit ut *vitam habeamus et abundantius habeamus.*

Est ergo Deus in Eucharistia vere prodigus sui; et vere dixit Contenson (*loc. cit.*) : *Deus, cum esset ditissimus, plus dare non habuit.*

374. — 32. Assertio 2^a : Eucharistia efficacissime promovet hominis bonum.

PROB. Eucharistia uberrimas nobis confert gratias, ut mox dictum est et infra declarabitur; nos excitat ad eximiam sanctitatem assequendam, ut digni efficiamur ipsius Dei hospites; atque suavissimis incitamentis et exemplis trahit ad exercitium omnium virtutum, maxime fidei, spei et caritatis.

1. Eucharistia exercet et auget fidem, quæ, ut ait S. Gregorius Mag. (*Hom. in Evang.*, 26, n. 1; *Patr. lat.*, LXXVI, 1197), « non habet meritum cui humana ratio præbet experimentum. » Nam adeo alta et investigabilia sunt quæ de præsentia Christi in Eucharistia credenda proponuntur, ut, juxta S. Thomam et alios theologos, intellectum Angelorum omnino transcendant. Insuper maxima est connexio Eucharistiæ cum cæteris religionis Christianæ mysteriis, ut supra ostensum est. Unde merito habetur ut symbolum permanens et quasi epitome credendorum, et eo efficacius captivatur intellectus in obsequium fidei, quo frequentius oculis nostris objicitur et exponi-

tur sanctissimum altaris sacramentum. Ergo per Eucharistiam fides exercetur et quotidie nova suscipit incrementa.

2. *Eucharistia excitat et roborat spem.* Nullum certe excogitari potuit remedium Eucharistia melius ad augendum animum in prosecutione æternæ beatitudinis. Etenim communio corporis et sanguinis Christi est fons indeficiens gratiarum; ejus nobiscum jugis præsentia provocat ad orandum cum fiducia; ejus virtus adjuvat ad vincendum timorem mundanum, ad superandas ærummas atque dæmonis impugnationes; pia cum Deo familiaritas, prægustato pignore futuræ gloriæ, erigit animum ad cœlestia et accendit desiderium contemplandi facie ad faciem Jesum sub panis specie nunc latentem; demum adeo crescit Christi amor et beatitudinis æternæ appetitus, ut ibi fixa sint corda, ubi vera sunt gaudia, et conversatio sit in cœlis, unde Redemptorem exspectamus juxta illud S. Pauli (*Rom.*, viii, 24) : « Spe salvi facti sumus. » Nuda memoria Christi olim conversantis, prædicantis et patientis apud Judæos ac in consummatione sæculi venturi in gloria Patris, parum profecisset ad movenda corda hominum, irretita amore præsentium et visibilium atque tardissima ad dilectionem spiritualium præsertim absentium et in futurum sperandorum. Ideo voluit Christus homines ad amorem supernorum trahere præsentia sua perpetua in medio eorum, vera commemoratione et representatione mortis suæ, et profusione corporis sui in cibum quotidianum omnibus indiscriminatim præstiti.

3. *Eucharistia inflammat caritatem.* Amoris causa præcipua est amoris significatio. Christus autem Eucharistiam in ipsa nocte qua tradebatur instituens, teste Joanne, *in finem discipulos suos dilexit*; unde nimiam caritatem suam patefaciens dixit (*Luc.*, xxii, 15) : « Desiderio desideravi hoc pascha » manducare vobiscum, antequam patiar. » Sic nos amantem quis non redamaret? Quis toto corde, ore et opere non diligeret pastorem, qui oves pascuæ suæ carne sua pascit et sanguine suo mundat?

Præter significationem amoris, quatuor redamationem juvant et accendunt, nempe : præsentia, convictus, liberalitas

et conjunctio. Jam vero in Eucharistia Christi deliciæ sunt permanere cum filiis hominum, nobiscum stupenda nimis familiaritate convivere et epulari, sua bona profundere ac seipsum superimpendere, demumque germanissima nobis societate conjungi.

Nec minor est efficacia Eucharistiæ ad augendam caritatem erga proximum. Hæc est enim hujus sacramenti indoles, ut per symbola panis et vini, ex multis frumenti et uvarum granis confecta, summam fidelium inter se et cum Christo unionem significet et producat. Insuper caritatis ordo exigit, ut Deo nobisque conjunctiores majori dilectione prosequamur; porro corporis et sanguinis Domini communione in unum cum Deo et ad invicem consummatur. Hinc verba S. Augustini exclamantis (*Tract. in Joan.* 26, n. 13; *Patr. lat.*, xxxv, 1613): « O sacramentum pietatis! o signum unitatis! o vinculum » caritatis! »

375. — 33. Assertio 3^a : *Eucharistia valde EXTOLLIT RELIGIONEM CHRISTIANAM.*

PROB. Triplici ratione Eucharistia Religionem Christianam extollit, scilicet : eam pretiosissimis donis ditat, hominum indoli aptissime accommodat, mediamque inter synagogam et supernam Jerusalem statuit.

1. *Eucharistia pretiosissimis donis Religionem Christianam ditat.* Eucharistia enim efficit, ut Christiani, non inani jactantia paganorum, sed vere ac potiori jure quam Israelitæ, glorientur quod Deum suum, unum et trinum, secum inhabitantem perenniter possideant, eumque pro libitu adire et alloqui possint. — Præterea in qualibet societate religiosa sacrificium præcipuas partes tenet. Porro in Eucharistiæ consecratione offertur Deo sacrificium, quod infinitam habet dignitatem et excellentiam mirosque sortitur effectus; ipse enim Christus se sacerdotem gerit et victimam (1). — Denique sacramentum non tantum percipientes sanctificat, sed etiam incitat ad dignas Deo grates pro collatis donis agendas, juxta

(1) Cf. S. Thomas (p. 3, q. 75, a. 1; *Contra Gent.*, l. 4, c. 61).

illud (Ps. cxv, 12-13) : « Quid retribuam Domino pro omnibus » quæ retribuit mihi? calicem salutaris accipiam et nomen » Domini invocabo. »

2. *Eucharistia Religionem Christianam hominum indoli accommodat.* In hoc maxime commendatur religio Christiana, quod hominibus ad sensibilia inclinatis objiciat signa haud inania ac vacua, sed gratia ac virtute plena, imo continentia ipsum Deum, auctorem sacramentorum, cui latriæ cultus stricte debetur, et absque superstitione et idololatria persolvitur. Unde ex Eucharistia divina continuo dimanat virtus, quæ in cætera sacramenta diffluit eorumque excellentiam adaugnet; imo nullus religionis actus ab hujusmodi influxu est immunis. Hinc cultus divini splendor; hinc cæremoniarum pompa; hinc magnificentissima ubique extracta et ornata templa; hinc tota denique liturgia.

3. *Eucharistia Religionem Christianam mediam statuit inter synagogam et supernam Jerusalem.* Etenim per Eucharistiam Ecclesiæ vere datur id habere quod signis tantum et figuris sub lege Mosaica adumbratum est et in cœlo sine velamine possidetur. Synagoga quippe habuit figuras rerum divinarum sine rerum veritate; superna Jerusalem beatis sine figura aut velamine veritatem contemplandam exhibet; Ecclesia vero in terris militans rerum quas lex figurabat veritatem habet, sed sub symbolorum velamine latentem.

CAPUT II

DE RATIONE PRÆSENTIÆ REALIS CHRISTI IN EUCHARISTIA

376. — **34.** Probata veritate præsentiae corporis et sanguinis Christi in Eucharistia, de ratione ejusdem præsentiae tractandum est, seorsim disserendo : — 1. de causa præsentiae Christi in Eucharistia; — 2. de propria indole præsentiae Christi in Eucharistia; — 3. de duratione ejusdem præsentiae.

ARTICULUS II

De causa præsentiæ Christi in Eucharistia

377. — 35. Prænotanda. Juxta catholicam doctrinam Christus præsens fit in Eucharistia per *transsubstantiationem*. Vox illa, qua innuitur transitus unius substantiæ in aliam, primum usurpata fuit, juxta quosdam theologos, ab Hildeberto episcopo Cenomanensi, et, juxta alios, a Stephano episcopo Augustodunensi, sæculo XII.

Transsubstantiatio a concilio Tridentino (sess. 13, can. 2) definitur : « Conversio totius substantiæ panis in corpus Christi, et totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis et vini. »

Duo igitur spectant ad modum quo Christus præsens fit in Eucharistia, nimirum : conversio substantiæ panis et vini in corpus et sanguinem Christi, et permanentia specierum.

Itaque dicendum est — 1. de conversione substantiæ panis et vini in corpus et sanguinem Domini; — 2. de speciebus panis et vini post conversionem manentibus.

§ I. — **De conversione substantiæ panis et vini in corpus et sanguinem Christi**

378. — 36. Errores. Lutherani, licet realem Christi in Eucharistia præsentiā profiteantur, negant conversionem substantiæ panis et vini, et asserunt una cum corpore et sanguine Domini manere substantiam panis et vini in Eucharistia. At in explicanda corporis et sanguinis Christi conjunctione non consentiunt inter se.

Alii, ut Osiander, renovantes errorem quorundam Berengarii discipulorum, docuerunt *impanationem*, quæ esset unio hypostatica Verbi cum pane et vino, ita ut Verbum sibi panem et vinum assumeret, sicut naturam humanam assumpsit, sive immediate, juxta quosdam, sive mediante corpore, juxta alios, et ratione corporis panacei manducaretur.

Alii vero cūm Luthero finxerunt *consubstantiationem*, id est,

præsentiam simultaneam corporis et sanguinis Christi cum pane et vino. Unde in hac sententia sensus verborum consecrationis esset: *hic* (adverbialiter) est corpus meum, seu corpus meum est hic cum pane, vel sub pane, vel in pane.

Attamen plerique Lutherani, nullo speciali utentes vocabulo, simpliciter asserunt ambas substantias inter se conjungi unione quam sacramentalem vocant, in eo consistentem quod, una cum pane et vino, vere et realiter, unoque actu verum corpus verusque sanguis Christi sumatur citra omnem conversionem vel transmutationem panis in corpus et vini in sanguinem.

Huic errori Lutherus alium addidit, Zwinglianis objicientibus corpus Christi in cœlo et in Eucharistia simul existere non posse, respondendo corpus Christi hypostatice unitum Verbo ubique præsentī, *ubique* pariter existere; unde ejus sequaces dicti fuerunt *Ubiquistæ* (1).

His præmissis, — 1. statuenda est veritas transsubstantiationis; — 2. introspectietur, quantum fieri licet, natura ejus.

1. De veritate transsubstantiationis.

379. — 37. Assertio : *In Eucharistia TOTA SUBSTANTIA panis et vini per consecrationem CONVERTITUR IN SUBSTANTIAM corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi.*

EST DE FIDE, definiente conc. Trid. (sess. 13, can. 2) : « Si quis negaverit mirabilem illam et singularem *conversionem totius substantiæ panis in corpus et vini in sanguinem*, manentibus duntaxat speciebus panis et vini, quam quidem conversionem catholica Ecclesia aptissime *transsubstantiationem* appellat; anathema sit. » Præiverat concil. Later. IV, dicens : « Credimus corpus et sanguinem Christi sub speciebus panis et vini veraciter contineri, *transsubstantiatis pane in corpus et vino in sanguinem.* »

(1) Contra *Ubiquistas* notare sufficit unionem duarum substantiarum non mutare earum naturam et naturalem modum existendi, sed e contra earum naturæ accommodari. Cum ergo corpus Christi, etsi divinitati conjunctum sit, finitum maneat, prorsus exulat ab immensitate, quæ proprium est divinitatis attributum.

PROB. 1. *Script. Sacra*, ex verbis institutionis : *Hoc est corpus meum*, quorum sensus naturalis et obvius enuntiat transsubstantiationem, et omnino excludit impanationem et consubstantiationem :

1. *Verba institutionis enuntiant transsubstantiationem*; nam Christus dicens : *hoc est corpus meum*, eo ipso affirmat panem quem sumpserat, in proprium corpus conversum fuisse; ergo.

2. *Verba institutionis impanationem excludunt*; nam Christus statim subjunxit : *Quod pro vobis tradetur*. Porro corpus Christi traditum pro nobis non fuit corpus panaceum, sed corpus ex B. Maria Virgine ortum. — Præterea juxta regulas communicationis idiomatum, quæ traduntur in *Tractatu de Deo Redemptore*, substantiæ possunt quidem de persona prædicari, sed non de se invicem; ergo Christus dicere non potuisset : *Hoc corpus PANACEUM*, quod præ manibus habeo, est corpus meum CARNEUM, sed debuisset dicere : *Hic panis hypostatice unitus fuit corpori meo carneo*; ergo.

3. *Verba institutionis consubstantiationem omnino excludunt*. Juxta adversarios, intelligenda sunt præfata verba, quasi dictum fuisset : *hic* (adverbialiter) *est corpus meum*; porro non legitur in Scriptura adverbium *hic*, sed pronomen *hoc*. — Præterea, substantia panis post consecrationem remanens demonstraretur per pronomen *hoc*; nam quando duæ substantiæ, quarum una percipitur per propria accidentia, et altera sub iisdem accidentibus latet, ita se habent ad invicem ut neque ex natura sua, neque ex usu, prior contineat posteriorem, pronomen *hoc* non substantiam latentem designat, sed illam quæ per propria accidentia visibilis est. Atqui dici nequit panem esse corpus Christi. Ergo.

PROB. 2. SS. *Patribus*, qui docent in Eucharistia fieri *transmutationem*, *transformationem*, *mutationem* similem ei quæ in Cana Galilææ evenit, ac proinde panem eucharisticum non esse panem communem, sed ipsum corpus et sanguinem Christi. S. Cyrillus Hieros. (*Catech.* 22, n. 2; *Patr. græc.*, xxxiii, 1098) ita se habet : « Aquam olim in vinum... (Christus) transmutavit; et eum parum dignum existimabimus cui

credamus, quum *vinum in sanguinem transmutavit.* » — S. Joannes Chrys. (*Hom. de prod. Jud.* 2, n. 6; *Patr. græc.*, XLIX, 389) dicit : « *Hoc est corpus meum*, inquit. Hoc verbum *proposita transformat.* » — Tandem S. Augustinus (serm. 227; *Patr. lat.*, XXXVIII, 1099) : « Panis ille quem videtis in altari, sanctificatus per Verbum Dei, *corpus est Christi.* Calix ille, imo quod habet calix, sanctificatum per Verbum Dei, *sanguis est Christi.* »

PROB. 3. *Liturgiis.* Constat ex testimoniis superius adductis ad statuendam veritatem præsentiae realis Christi in Eucharistia, Deum in confectione hujus sacramenti rogari, ut panem et vinum per Spiritum Sanctum *transmutet, transferat, convertat in corpus et sanguinem Christi*, aut *faciat corpus et sanguinem Christi proprium*, seu ut *fiat nobis corpus et sanguis Domini nostri Jesu Christi.* Omnes Ecclesiæ Orientales in hoc concordant cum Ecclesia Romana.

380. — **38. Difficultas solvitur.** — OBJ. Vitari debent, ex Apostolo, profanæ vocum novitates; ergo rejicienda est vox *Transsubstantiatio.* — RESP. *dist. antec.*; vitari debent vocum novitates, quæ doctrinam novam significant ad sensum Apostoli, *conc.*; quæ doctrinam antiquam a Christo revelatam novo et aptissimo vocabulo exprimunt, *nego.* Porro vox *Transsubstantiatio* antiquam doctrinam significat; imo æquivalenter usurpata est a SS. Patribus, qui in eodem sensu usi sunt verbis *transelementationis, mutationis, conversionis* et similibus. Ergo merito introducta est et retinetur, sicut Arii et Nestorii temporibus voces *consubstantialis* et *Deipara*, antea insolitæ, a catholicis adhibitæ fuerunt, ut apertius refellerent hæreticos.

II. De natura transsubstantiationis.

Tria potissimum declaranda sunt, ut, quantum fieri potest, introspectiatur illa mirabilis conversio, scilicet : — 1. utrum per consecrationem omnino esse desinat substantia panis et vini; — 2. quænam sit propria indoles operationis qua Christus in Eucharistia præsens constituitur; — 3. an in ea reperiuntur omnes dotes veræ conversionis.

381. — 39. I. Desitio totius substantiæ panis et vini per consecrationem. Ex assertionem modo probata, compertum est substantiam panis et vini non manere in Eucharistia, sed tantum earum species, ac proinde fidei repugnare impanationem et consubstantiationem Lutheranorum. Attamen quidam theologi, sive inter antiquos, sive inter recentiores, existimaverunt illæsa fide dici posse post consecrationem in altari superesse — 1. sive *materiam primam* panis et vini, desinente forma substantiali; — 2. sive *formam* substantialem panis et vini, desinente materia; — 3. sive totam *naturam* panis et vini, non autem *subsistentiam*, quia panis et vinum in corpore Christi esse incipiunt et ab eo sustentantur

PRIMA OPINIO a Durando, episcopo Mimatensi, excogitata, adversatur.

1. *Concilio Constantiensi* damnanti errorem Wiclefi, qui assererat accidentia non manere in sacramento altaris sine suo subjecto, scilicet materia panis et vini.

2. *Concilio Tridentino* declaranti conversionem fieri in transsubstantiatione eucharistica totius substantiæ panis et vini, manentibus duntaxat speciebus.

3. *Ipsi rationi*. Etenim vel materia panis aut vini remanens post consecrationem sejuncta esset a corpore Christi, vel cum ipso identificaretur. Si *prius*, haberetur consubstantiatio; si *posterius*, corpus Christi quotidie augeretur et in immensam molem cresceret, nec proinde idem esset ac corpus natum ex Maria et in cruce passum.

Præterea vel hujusmodi materia sola Christi anima informaretur, vel tota Christi humanitate; sed neutrum dici potest: non 1um, eo quod compositum ex materia panis et vini et anima Christi non esset caro, aut certe non esset ipsa caro de Virgine sumpta; non 2um, eo quod materia prima ad formam, non vero ad materiam jam informatam ordinatur, et ideo humanitate Christi informari nequit. Ergo.

SECUNDA SENTENTIA fautores habuit nonnullos veteres theologos, quos sic refellit S. Thomas (3 p., q. 75, art. 6): « Quidam posuerunt quod, facta consecratione, non solum remanent

accidentia panis, sed etiam forma substantialis ejus. Sed hoc esse non potest. — *Primo* quidem, quia, si forma substantialis panis remaneret, nihil de pane converteretur in corpus Christi, nisi sola materia. Et ita sequeretur quod non converteretur in corpus Christi totum, sed in ejus materiam : quod repugnat formæ sacramenti, qua dicitur : *Hoc est corpus meum*. — *Secundo*, quia, si forma substantialis panis remaneret, aut remaneret in materia, aut a materia separata. Primum autem esse non potest, quia, si remaneret, in materia panis, tunc tota substantia panis remaneret, quod est contra prædicta. In alia autem materia remanere non posset, quia propria forma non est nisi in propria materia. Si autem remaneret a materia separata, jam esset forma intelligibilis actu, et etiam intelligens; nam omnes formæ a materia separatæ sunt tales. »

TERTIA OPINIO, etsi recentius ab Antonio Rosmini recocta, pariter rejicienda est propter sequentes rationes :

1. Concilium Tridentinum, definiendo (sess. 13, can. 2) in SS. Eucharistiæ sacramento non remanere substantiam panis et vini, ac proinde fieri conversionem totius substantiæ panis in corpus et totius substantiæ vini in sanguinem Christi, eo ipso docuit totum *esse* panis et vini desinere per conversionem in corpus et sanguinem, ita ut nihil panis aut vini in sacramento maneat præter species. Porro, admissa sententia Rosminiana, non solæ species panis et vini in Eucharistia manerent, sed tota physica realitas panis et vini eadem superesset, solo modo subsistendi mutato. Ergo.

2. Natura panis non potest in corpore Christi existere et ab eo sustentari, quin fiat accidens. Atqui omnino repugnat naturam seu substantiam, qualis est panis, esse accidens corporis Christi et ab eo sustentari. Ergo (Cf. Franzelin, de Eucharistia, Thesis xv).

Cæterum hæc transsubstantiationis explicatio damnata fuit in decreto S. Officii (7 mart. 1888), quo damnantur 40 articuli Ant. Rosmini.

Ex his vero omnibus patet nihil prorsus substantiæ panis et vini post consecrationem in Eucharistia manere.

382. — 40. II. Propria indoles operationis qua Christus constituitur præsens in Eucharistia. Hæc operatio virtualiter duplex est, pro duplici termino circa quem versatur, scilicet pane aut vino, et corpore aut sanguine Christi. De utriusque natura valde disputant theologi.

1. Quod attinet ad *desitionem panis et vini*, Scotistæ docent illam esse proprie *annihilationem*; nam, inquiunt, illud annihilatur, cujus nihil omnino remanet; nihil autem substantiæ panis remanet, neque materia, neque forma.

Thomistæ vero docent panem et vinum per consecrationem *proprie* non annihilari, et innituntur — 1. in modo loquendi Patrum et conciliorum, in quibus semper asseritur panem et vinum *converti, mutari, transelementari*, nunquam vero occurrit nomen *annihilationis*; — 2. in ipsa notione annihilationis; hæc enim fit per meram cessationem divini concursus, ita ut rei desitio ad aliud non ordinetur, sed res absolute recadat in nihilum; dum in mysterio Eucharistiæ, etsi substantia panis et vini esse desinat, desitio non terminatur ad purum nihil, sed ordinatur ad aliud, scilicet ad corporis et sanguinis Christi præsentiam; ergo.

2. Quod attinet ad *operationem qua corpus et sanguis Christi esse incipiunt*, Scotistæ, quibus assentiunt Bellarminus et Vasquez, censent eam esse *adductivam*, id est, per hanc actionem Christum in cœlo jam existentem absque nova productione præsentem fieri sub speciebus eucharisticis, et sub ipsis novum *ibi* seu novam localem præsentiam acquirere, quin tamen localiter moveatur, et a cœlo recedat.

Alii, cum de Lugo, contendunt hujusmodi actionem vocandam esse *unitivam*, quia per eam corpus Christus unitur speciebus panis et vini et sub illis delitescit, desinente substantia panis et vini. Unde hæc actio duo includit: desitionem substantiæ panis et vini atque unionem corporis et sanguinis Christi cum speciebus; « nec enim, ait de Lugo, unitio secundum se, nec desitio secundum se est adæquate conversio, sed utraque simul componit conversionem constantem ex utraque mutatione, ex desitione et unitioe. »

At sententia communior tenet transsubstantiationem esse actionem *reproductivam* corporis Christi, in eo sensu quod corpus Christi vi verborum consecrationis producitur, non quidem simpliciter, sed quatenus præsens fit sub speciebus eucharisticis. Hanc sententiam Thomistæ probant :

1. *Modo loquendi SS. Patrum*, qui constanter asserunt corpus Christi *fieri*, ex pane *confici*, *produci*, vel actionem qua fit transsubstantiatio, comparant *creationi*, *aliisve mutationibus*, in quibus aliquid reale producitur. Similia habentur in liturgiis, ut ex supra dictis patet.

2. *Auctoritate S. Thomæ*, qui (3 p., q. 75, art. 8) docet transsubstantiationem eucharisticam in hoc convenire cum creatione et transmutatione naturali, in qua sola forma substantialis desinit esse, quod sicut in creatione ex non ente fit ens, et in transmutatione naturali, v. g., ex aere fit ignis, ita ex pane fit corpus Christi. Atqui in creatione vere producitur ens, et in transmutatione naturali aeris in ignem vere producitur ignis. Ergo in transsubstantiatione eucharistica vere producitur corpus Christi, non quidem *simpliciter*, quippe quod jam existit, sed *secundum quid et tali modo*, scilicet sub speciebus panis et vini.

3. *Ratione theol.* Transsubstantiatio est conversio substantialis. Atqui non est conversio sine productione rei in quam fit conversio, et non est conversio substantialis sine productione substantiæ. Ergo.

383. — 41. III. Dotes veræ conversionis in transsubstantiatione. Conversio generatim spectata est *transitus unius rei in alteram*. — Duplex distinguitur : *accidentalis*, qua, eadem manente substantia, accidens quoddam in ea mutatur; et *substantialis*, in qua una substantia mutatur in aliam. — Iterum conversio substantialis dicitur *formalis*, quando in eadem materia una forma alteri succedit; *materialis*, si divinitus contingeret eandem formam ab una in alteram materiam transire; *totalis*, quando non remanet nec materia nec forma ex quibus constabat prior substantia, sed tota in alteram convertitur, prout fit in Transsubstantiatione.

Itaque ad proprie dictam conversionem substantialem quatuor requiruntur :

1. Ut substantia quæ est *terminus a quo*, esse desinat, sicut patet ex notione conversionis substantialis. Non tamen necesse est ut destruatür quod in substantia convertenda mutatur, sed sufficit quod res convertenda in concreto inspecta, post conversionem amplius non sit.

2. Ut alia substantia, quæ est *terminus ad quem*, succedat substantiæ præexistenti; sed non requiritur absolute ut accipiat primam existentiam; sufficit ut post conversionem in concreto inspecta, aliquo modo esse incipiat.

3. Ut aliqua adsit connexio seu dependentia inter desitionem prioris termini et alterius successionem, ita ut desitio unius non se habeat concomitanter tantum cum positione alterius, sed unum desinat, quia alterum esse incipit, et alterum succedat, quia primum desinit. Deficiente hac conditione, non esset una actio, quæ dici posset conversio, sed essent duæ actiones, quarum una annihilatio, altera creatio diceretur.

4. Ut detur aliquid commune utrique termino. Ratio hujus conditionis, est quod in omni mutatione, eo ipso quod unum convertitur in aliud, novus exsurgit terminus loco prioris, cujus vicem supplet; sed non potest ejus vicem supplere nisi in ordine ad tertium commune, a quo recedit *terminus a quo*, et cui accedit *terminus ad quem*. Hanc tamen conditionem ad veram conversionem non requiri plures affirmant.

Porro præfatas condiciones in transsubstantiatione inveniri haud dubium est : adest — 1. *terminus a quo*, videlicet substantia panis et vini, quæ esse desinit; — 2. *terminus ad quem*, nimirum corpus Christi, quod jam secundum modum connaturalem in cœlo existens, incipit esse sacramentaliter sub speciebus panis et vini; — 3. connexio inter utrumque terminum, non necessario et ex natura rerum, sed ex voluntate Dei, qui cum desitione panis et vini connexam esse voluit præsentiam corporis et sanguinis Christi, quam significant et producunt verba formæ; — 4. aliquid commune utrique termino, siquidem corpus Christi ponitur sub iisdem accidentibus quibus antea substantia panis subjacebat. Ergo transsub-

stantiatio veræ conversionis rationem habet. (Cf. S. Thom., 3, q. 76, a. 8).

§ II. — De speciebus panis et vini post consecrationem manentibus

384. — 42. Status quæstionis. De fide est, ut patet ex dictis, remanere in Eucharistia post consecrationem species panis et vini, nempe eorum quantitatem, figuram, colorem, saporem et alia accidentia.

Sed inquirunt theologi quænam sit natura illarum specierum, et plerique tenent post S. Thomam eas esse ipsa panis et vini accidentia sine subjecto divina virtute servata. Quidam tamen aliter sentiunt et dicunt species eucharisticas explicari posse vel per impressiones mere subjectivas, vel per actiones præternaturales, sed objectivas, vel per accidentia panis et vini, sed ab aliquo subjecto sustentata.

Itaque primum statuenda est doctrina S. Thomæ; deinde exponuntur et refellentur systemata opposita, et demum corollaria educuntur circa quasdam proprietates specierum sacramentalium.

I. *Statuitur doctrina S. Thomæ de natura specierum sacramentalium.*

385. — 43. Prænotanda. Duplex accidentium genus sedulo distinguendum est, scilicet accidentia *absoluta*, quæ sunt formæ quædam substantiæ superadditæ, et *modalia*, quæ nihil aliud sunt quam modi secundum quos absoluta substantiæ accidunt, seu eorum modus et mensura, v. g., calor et motus sunt accidentia absoluta, intensio autem caloris et velocitas motus sunt accidentia modalia.

Porro hic non agitur de accidentibus modalibus, quæ, ut patet ex definitione, a subjecto separari nequeunt, sed tantum de accidentibus absolutis, quæ sola in Eucharistia sine subjecto servari dicuntur.

His præmissis, statuitur sequens

386. — 44. Assertio : *Species Eucharisticæ sunt* QUID REALE ET

OBJECTIVUM, *ipsa videlicet* ACCIDENTIA ABSOLUTA PANIS ET VINI, *divina virtute sine subjecto servata.*

PROB. 1. *Auctoritate Ecclesiæ.* In concilio Constantiensi damnatus fuit sequens articulus Wiclefi : « Accidentia panis *non manent sine subjecto* in eodem (altaris) sacramento. » Porro manifestum est prædictum articulum non ideo et tantum damnatum fuisse, quia illius auctor asserebat manere in sacramento altaris substantiam panis, siquidem id jam in alio articulo damnatum fuerat, sed quia Wiclefus ex principiis philosophicis inferebat accidentia sine subjecto esse non posse. Nullam ergo fidem merentur paucissimi theologi contradicentes.

In concilio Tridentino (sess. 13, can. 2) transsubstantiatio definitur : « Conversio totius substantiæ panis in corpus Christi et totius substantiæ vini in sanguinem, *manentibus duntaxat speciebus panis et vini.* » Porro hæc verba in sensu obvio accepta non obscure indicant in transsubstantiatione aliquid, quod fuerat panis et vinum, nempe eorum substantiam, transire; aliquid vero, quod fuerat panis et vini, nimirum *species, manere*, ideoque has species easdem esse quæ ante consecrationem pani et vino tanquam subjecto inhærebant. — Insuper, si attendatur ad sensum apud theologos tempore concilii Tridentini unanimiter usurpatum, vox *species*, opposita ad substantiam, quando de Eucharistia agebatur, determinate significabat accidentia sine subjecto divinitus conservata. Ratio autem cur Patres Tridentini vocem *species* potiusquam vocem accidentia adhibuerint, est quod nomine *specierum* proprie designantur accidentia *sensibilia*, de quibus potissimum movetur quæstio. Quippe, quamvis idem dicatur *species* et *accidens*, *species* exprimit illud cum relatione ad nostram perceptionem, *accidens* vero cum relatione ad substantiam cui inhæret. — Gratis igitur fingunt adversarii divina Providentia et speciali directione Spiritus Sancti factum esse, ut concilia ne quidem semel accidentia permanere dixerint, sed tantum *species*.

Talem fuisse definitionis Tridentinæ genuinam significationem Catechismus Romanus confirmat, dicens : « *Accidentia*

aut quæ oculis cernuntur, aut aliis sensibus percipiuntur, sine ulla re subjecta esse, mira quadam atque inexplicabili ratione. » Et iterum : « Tertium restat quod in hoc sacramento maximum atque mirabile videatur..., panis videlicet et vini *species in hoc sacramento sine aliqua re subjecta constare*; nam ipsa (accidentia) *se nulla alia re nisa sustentant. Hæc perpetua et constans fuit Ecclesiæ catholicæ doctrina* » (Catech. Conc. Trid., 2 p., *de SS. Euch.*, n. 25 et 44).

PROB. 2. *SS. Patribus*, qui doctrinam de objectiva realitate specierum eucharisticarum manifeste innuunt, quando dicunt « Eucharistiam constare ex duabus rebus, *terrena* et *cœlesti* (S. Irenæus, *Adv. Hær.*, l. 4, c. 18, n. 5; *Pat. græc.*, vii, 1029), vel quando vocant species remanentes panis et vini *res materiales, materiam* (Origenes, *Comm. in Matth.*, l. 11, n. 14; *Patr. græc.*, xiii, 950); *res sensibiles* (S. Joannes Chrys., *Hom. in Matth.*, 82, n. 4; *Patr. græc.*, lviii, 743); *permanentem, non desinentem proprietatem naturæ* panis et vini (S. Gelasius). — Idem expressis verbis tradunt omnes Sancti Doctores qui post exortum Berengarii errorem floruerunt. Unum duntaxat hujus doctrinæ in Ecclesia communiter receptæ testem appellabimus, Innocentium III, qui (*de Sacro alt. myst.*, lib. 4, c. 9; *Patr. lat.*, ccxvii, 862) scribit : « Ante consecrationem accidens est in subjecto, quoniam existit in alio. Sed post consecrationem *accidens est sine subjecto*, quoniam existit per se. Transit enim substantia, sed *remanent accidentia*. »

PROB. 3. *Consensu fere omnium theologorum*. S. Thomas, expensa quæstione (3 p., q. 77, art. 1) utrum accidentia maneat sine subjecto in hoc sacramento, concludit : « Ideo relinquitur quod accidentia in hoc sacramento *maneant sine subjecto*, quod quidem virtute divina fieri potest. » Pariter S. Bonaventura in *Compendio theologicæ veritatis* (lib. 6, c. 4) varias mutationes enumerans, dicit : « Tertia est mutatio supernaturalis, ut quando nec materia nec subjectum manent, *sed tantum accidentia sine subjecto*. Et talis mutatio est in transubstantiatione corporis Christi. » — Idem expressis verbis profitetur Scotus (in 4, dist. 12, q. 6) dicens : « Dum manet Eucharistia, non est ibi substantia nisi substantia corporis

Christi. *Accidentia etiam manent tunc sine subjecto.* » — Quod docuerunt veteres scholastici, propugnarunt omnes recentiores usque ad mediam partem sæculi xvii.

De prædicto theologorum consensu duo notanda sunt, nempe : — 1. ipsos ex solis principiis revelatis, minime vero ex præconcepto systemate philosophico de natura corporum, eduxisse et asseruisse doctrinam accidentium panis et vini in Eucharistia sine subjecto manentium; unde fatebantur separabilitatem accidentium a substantia demonstrari non posse solo lumine rationis, et ideo philosophis gentilibus fuisse prorsus ignotam (Suar., *Metaph.*, disp. 35, sect. 2, n. 24 : disp. 40, sect. 2, n. 8); — 2. theologos plurimos, ob decreta concil. Constant. et Trid., tenuisse hanc realem accidentium existentiam esse de fide, v. g., Valentia, Suarez, Vasquez, de Lugo, Ysambertum, etc. Atqui hujusmodi consensui repugnare, esset saltem temerarium. Ergo.

PROB. 4. *Rationibus theologicis.* Eucharistia, prout est sacramentum, est signum sensibile. Porro, si post consecrationem nihil sensibile remaneret ex parte panis et vini, nullum esset in hoc sacramento signum sensibile, præsertim dum hostia consecrata in pixide clauditur. Ergo post consecrationem aliquid sensibile manet ex parte panis et vini. — Nihil proficiunt adversarii, dicendo species eucharisticas non esse solum immutationem in nostris sensibus aut in corporibus circumpositis, sed aliquid objectivum et reale, quod tamen nihil aliud est quam operatio divina in illo spatio ubi erat panis. Operatio enim divina, quatenus a suo effectu distinguitur, non aliud est ac ipse Deus; nemo autem dixerit Deum, etiamsi spectetur formaliter ut operans, esse signum sensibile rei sacræ. Ergo necesse est ut accidentia sensibilia panis et vini realiter permaneant.

Præterea verba consecrationis : *Hoc est corpus meum*, requirunt ut pronomen *Hoc* aliquod sensibile designet, quod in principio et termino prolotionis idem sit. Atqui illud unum et idem non habetur, nisi maneant in fine propositionis, seu post consecrationem, eadem numero accidentia, sub quibus substantia panis erat initio prolotionis verborum.

Ergo. Ita Suarez post D. Thomam (*Cont. Gent.*, l. 4, c. 63).

Demum ex philosophia compertum est sensus nostros rite dispositos nunquam decipi circa objectum proprium debite propositum; imo Ecclesia, in officio Corporis Christi, testatur cum S. Thoma, cujus sermonem legit, quod sensus (in altaris sacramento) *a deceptione redduntur immunes, qui de accidentibus judicant sibi notis*. Porro, si, facta transsubstantiatione, accidentia panis et vini sensibilia non permanerent, adesset aliqua sensuum deceptio, ut patet; ergo (1).

387. — 45. Solvuntur objectiones. — OBJ. 1. Accidentia entitatem non habent ab entitate substantiæ cui in sunt distinctam. Ergo ab ea separari nequeunt.

RESP. *Neg. ant.* Aliter enim substantia nihil acciperet, nihilque amitteret additione aut amissione accidentium, nec alia præter substantialem dari posset mutatio in rebus physicis. Præterea, conceptus substantiæ et accidentis, non aliter ac alii nostri conceptus, vera objectivitate donantur; quapropter res quas repræsentant, sicut et ipsi conceptus, ab invicem distinguantur oportet.

INST. 1. Accidentia essentialiter dependent a substantia in suo esse. Ergo ab ea separari non possunt.

RESP. *Dist. ant.*, ita ut munus substantiæ suppleri possit a Deo, *conc.*, secus, *neg.* Ea est entitas accidentium ut ex se nequeant perseverare in esse nisi a connaturali substantia sustententur; sed cum effectus plus dependet a causa prima quam a causa secunda, Deus, prima omnium rerum causa, potest facere sine substantia quidquid facit per ipsam, et ideo servare accidentia in esse, substantia destructa; non quidem sese constituendo eorum inhæSIONIS subjectum, sed efficienter illis præstando quidquid recipiebant roboris a substantia (Cf. S. Th., 3 p., q. 75, a. 5, ad 1).

INST. 2. Deus ipse contra rerum essentias agere nequit.

(1) Ad intelligentiam accidentium absolutorum, utiliter proponetur exemplum translationis domus B. Mariæ e Nazareth in Dalmatiam et e Dalmatia Loretum. Hæc enim naturaliter sine fundamentis quibus inhærebant stare non poterat; sed virtute supernaturali a suis fundamentis avulsa manu Angelorum stetit et translata est.

Atqui de essentia accidentis est ut inhæreat substantiæ. Ergo Deus accidentia a substantia separata conservare nequit.

RESP. *Dist. maj.* De essentia accidentis est ut inhæreat alteri actualiter vel aptitudinaliter, *conc.*; actualiter, *neg.* Accidens enim, ut diximus supra, debiliorem habet entitatem quam ut per se existere possit, quin sustentetur ab alio. Hoc autem illi præstari potest, vel naturaliter a substantia cui inhæret, vel supernaturaliter a Deo ipso, qui vim illud sustentandi tribuit substantiæ; nec in hoc casu mutatur accidentis natura: entitas enim illius semper remanet debilis semperque petit inhærere substantiæ (Cf. S. Th., 3 p., q. 77, a. 1, ad. 2).

OBJ. 2. Testimonio sensuum innixi pronuntiamus substantiam adesse panis et vini, cum revera non adest. Ergo decipimur, nec proinde valet postrema ratio supra allata.

RESP. *Dist. ant.* Substantiam adesse pronuntiamus incaute, *conc.*; rite et quin promptum nobis adsit medium ad hujusmodi errorem vitandum, *neg.* Sensus proprium non habent obiectum nisi solas qualitates sensibiles; ad intellectum vero pertinet substantiam cognoscere et circa illam pronuntiare. Sub accidentibus quidem naturaliter latet substantia; quapropter intellectus ordinarie judicabit substantiam adesse ubi videbit accidentia; sed in almo Eucharistiæ Sacramento rem aliter esse per revelationem discere potest et errorem vitare.

II. *Refelluntur systemata doctrinæ S. Thomæ opposita.*

388. — 46. Assertio 1^a : *Rejicienda est opinio de speciebus INTENTIONALIBUS seu subjectivis.*

Hanc sententiam, post invectam philosophiam Cartesianam, propugnare cœperunt nonnulli philosophi catholici, inter quos præcipuus fuit P. Emmanuel Maignan, e religione Minimorum. Sed ejus falsitatem satis declarant argumenta superius adducta.

Unum duntaxat adnotabimus, nempe falsa et periculosa methodo inniti hos recentiores. Admissa enim primum quædam theoria philosophica de natura corporum et accidentium, huic accommodant doctrinam theologicam; dum christianus

philosophus, sicut et theologus, philosophiam veluti theologiae subservientem habens, ita ad doctrinam revelatam tanquam ad rectricem stellam circa res fidei aut cum fide conjunctas attendit, ut, in suis conclusionibus, ea praeceat quae plus minusve adversantur revelationi, traditioni et sensui Ecclesiae (Cf. ep. Papæ Pii IX ad arch. Monac., dat. 21 dec. 1863).

389. — 47. Assertio 2^a : *Rejicienda est pariter opinio quorundam recentiorum, qui species sacramentales explicant per EFFECTUS PRÆTERNATURALES OBJECTIVOS.*

Hi theologi profitentur species eucharisticas esse quid reale et sensibile a parte rei existens, sed negant extensionem ac vim resistendi esse *realitates* ejusmodi, quæ, « substantia, cui insunt, de medio sublata, permanere possint, » ideoque contendunt accidentia panis et vini manere, non quidem secundum *eandem entitatem* quam prius in substantia habebant, sed secundum *entitatem effectuum*; videlicet, sublata panis substantia, divina virtute efficitur, ut, in loco ubi erat panis, intraque eosdem limites, eadem phaenomena resistantiæ, impenetrabilitatis ac proinde extensionis, figuræ et aliorum hujusmodi habeantur, quæ ab atomis panis prius exercebantur. Ita præsertim P. Tongiorgi (*Inst. phil. Cosmol.*, lib. 1, c. 6), a quo parum recedere videtur card. Franzelin (*de Euch.*, thesis xvi, n. 3).

Illud systema non solum adversatur doctrinæ theologorum, sed etiam repugnare videtur declarationibus conciliorum, quæ, ut supra probatum est, haud obscure innuunt accidentia panis et vini eadem manere et cum *eadem entitate* quam habebant ante desitionem substantiæ panis et vini; insuper falso fundamento innititur, siquidem accidentia absoluta, qualis est extensio, sunt quid reale, a substantia cui naturaliter inhærent realiter distinctum, atque ab ea divinitus separabile.

390. — 48. Assertio 3^a : *Pariter rejicienda est sententia eorum qui dicunt accidentia panis et vini NON SERVARI SINE SUBJECTO.*

Fautores hujus systematis non idem subjectum assignant

speciebus sacramentalibus; alii dicunt eas inhærere tanquam in subjecto in aere ambiente (ita Abailardus); alii, in alia materia quæ prius in poris panis occludebatur (Cartesius); alii denique in corpore Christi.

Ratio a priori hæc omnia systemata excludens est quia in hoc sacramento accidentia panis et vini sine subjecto manent, sicut supra probatum est. Huic rationi hæc addi possunt :

1. Accidentia eucharistica subjectum habere nequeunt *aerem ambientem*, tum quia aer non est huiusmodi accidentium susceptivus; — tum quia accidentia cum aere moverentur, quod falsum est; — tum quia aer, qui non spoliatur propriis accidentibus, simul haberet accidentia propria et aliena (Cf. S. Thomas, 3 p., q. 77, art. 1).

2. Accidentia eucharistica non sustentantur a *materia spatiosis interposita*, quia gratis fingitur illa materia, a substantia panis et vini distincta, quæ sensibiles qualitates panis et vini haberet, nec esset panis et vinum.

3. Hæc accidentia non sunt *in corpore Christi*, tanquam in subjecto, quia substantia humani corporis nullo modo potest talibus accidentibus affici, neque possibile est quod corpus Christi gloriosum et impassibile alteretur ad suscipiendas huiusmodi qualitates, ex quibus circumscriptivam præsentiam in loco sortiretur.

III. *Corollaria educuntur de quibusdam proprietatibus accidentium Eucharisticorum.*

Statuta et vindicata doctrina S. Thomæ de natura specierum sacramentalium sive accidentium panis et vini, considerandum est quænam inde consequantur : — 1. circa modum existendi horum accidentium; — 2. circa eorum corruptionem; — 3. circa eorum vim nutritivam.

391. — 49. I. Modus existendi accidentium. Ex probatis supra, accidentia manent sine subjecto remoto, seu sine substantia in qua ultimo inhærent omnia accidentia. Si vero agatur de subjecto proximo seu immediato inhæSIONIS, opinatur S. Thomas solam quantitatem dimensionem existere

sine subjecto, cætera vero accidentia subjectari in quantitate.

Ratio est : — 1. quia hujusmodi accidentia a quantitate distincta percipiuntur, quatenus aliquid *quantum* se exhibet coloratum, tali figura donatum, aliisque qualitatibus affectum; porro in hoc sicut in cæteris habetur objectum per se sensibile, circa quod sensus bene dispositi non decipiuntur.

2. Prædicta accidentia dividuntur sicut dividitur quantitas, ac proinde ex se non habent partes, sed eas emendicant a quantitate; ergo sunt in quantitate sicut in subjecto.

3. Tandem sic salvatur modus connaturalis existendi horum accidentium, sine necessitate non multiplicantur miracula, et sola quantitas subsistit separata a subjecto; cætera enim accidentia connaturaliter sustentatur a quantitate, et, ea mediante, a substantia (Cf. S. Thomas, 3 p., q. 77, art. 2).

392. — 50. II. Corruptio accidentium. Juxta Angelicum Doctorem (3 p., q. 77, a. 4), « species sacramentales retinent idem esse quod prius habebant, substantia panis et vini existente. Et ideo sicut esse horum accidentium poterat corrumpi, substantia panis et vini existente, ita etiam potest corrumpi, illa substantia abeunte. Poterant autem hujusmodi accidentia primo corrumpi dupliciter : uno modo per se, alio modo per accidens : *per se* quidem, sicut per alterationem qualitatum, et augmentum vel diminutionem quantitatis; non quidem per modum augmenti vel diminutionis qui invenitur in solis corporibus animatis (qualia non sunt substantia panis et vini), sed per additionem vel divisionem; nam per divisionem una dimensio corrumpitur, et fiunt duæ; per additionem autem e converso, ex duabus fit una; et per hunc modum manifeste possunt corrumpi hujusmodi accidentia post consecrationem, quia ipsa quantitas dimensiva remanens potest divisionem et additionem suscipere; et cum sit subjectum qualitatum sensibilium, potest etiam esse subjectum alterationis earum, puta, si alteretur color aut sapor panis aut vini.

« Alio modo poterant corrumpi *per accidens*, per corruptionem subjecti; et hoc modo possunt corrumpi etiam post consecrationem. Quamvis enim subjectum non remaneat,

remanet tamen *esse* quod habebant hujusmodi accidentia in subjecto, quod quidem est proprium et conforme subjecto. Et ideo hujusmodi *esse* potest corrumpi a contraria agente, sicut corrumpebatur substantia panis vel vini, quæ etiam non corrumpebatur, nisi præcedente alteratione circa accidentia. »

393. — 51. III. Vis nutritiva specierum sacramentalium.

Certum est panem eucharisticum nutrire; sed non nutrit ratione corporis Christi; restat ergo ut ipsæ species panis et vini in substantiam corporis humani convertantur. In hoc autem explicando theologi non concordant.

Alii simpliciter recurrunt ad immediatam potentiæ divinæ actionem, quæ ad præsentiam symbolorum sine substantia panis et vini eosdem effectus nutritionis producit, ac si adesset hujusmodi substantia.

Alii dicunt, in ultimo instanti corruptionis specierum redire non quidem substantiam panis et vini, sed materiam panis et vini, quæ tamen magis creata diceretur quam *rediens*, proprie loquendo.

Sed melius tenetur cum S. Thoma (q. 77, art. 5) quod in ipsa consecratione miraculose datur quantitati dimensivæ panis et vini quod sit primum subjectum subsequantium formarum, quod est proprium materiæ; et ideo ex consequenti datur prædictæ quantitati omne illud quod ad materiam pertinet. Unde quidquid posset generari ex materia panis et vini, si adesset, totum potest generari ex dicta quantitate, non quidem novo miraculo, sed vi miraculi prius facti. Cum autem nutritio sit partialis generatio, statim apparet quomodo species sacramentales in substantiam corporis humani per nutritionem convertantur.

ARTICULUS II

De propria indole præsentiae Christi in Eucharistia

Tria præcipue considerata veniunt, ut declaretur propria indoles præsentiae Christi in Eucharistia, nempe: — 1. an et

qua ratione Christus totus præsens sit sub speciebus panis et vini; — 2. qualis sit status Christi sub speciebus panis et vini præsentis; — 3. quomodo Christus se habeat ad ipsas species.

§ I. — De præsentiâ totius Christi sub speciebus panis et vini

394. — 52. Doctrina concilii Tridentini. Ita se habet sancta Synodus (sess. 13, c. 3): « Semper hæc fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem, sub panis et vini specie una cum ipsius anima et divinitate existere; sed corpus quidem sub specie panis, et sanguinem sub specie vini, ex vi verborum; ipsum autem corpus sub specie vini, et sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque, vi naturalis illius connexionis et concomitantiae, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur; divinitatem porro, propter admirabilem illam ejus cum corpore et anima hypostaticam unionem. Quapropter verissimum est tantumdem sub alterutra specie atque sub utraque contineri; totus enim et integer Christus sub panis specie et sub quavis ipsius speciei parte, totus item sub vini specie et sub ejus partibus existit. » — Postea (can. 3) subdit: « Si quis negaverit, in venerabili sacramento Eucharistiae sub unaquaque specie, et sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri, anathema sit. »

Itaque probandum est totum Christum contineri — 1. sub unaquaque specie; — 2. sub singulis cujusque speciei partibus post separationem; — 3. sub singulis partibus etiam ante separationem.

395. — 53. Assertio 1^a : *Totus Christus sub unaquaque specie continetur* (DE FIDE).

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* Legitur (I Cor., XI, 27): « Qui- » cumque manducaverit panem hunc, *vel* biberit calicem » Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. » Unde sic : Ex Apostolo, qui manducat indigne panem, *vel*

bibit calicem Domini, reus est corporis et sanguinis Domini. Atqui id fieri nequit, nisi corpus et sanguis Christi sint sub unaquaque specie; ergo corpus et sanguis Christi sint realiter sub utraque specie : ergo et totus Christus, quia ejus divinitas a corpore semel assumpto nunquam dissociari potest, neque anima ab eo potest iterum post resurrectionem separari, ob immortalitatem vitæ beatæ. — Idem constat *ex verbis consecrationis*; in Christo enim corpus et sanguis sunt partes inseparabiles Christi a mortuis redivivi, dicente S. Paulo (*Rom.*, vi, 9) : « Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur. »

PROB. 2. *Traditione*. Ecclesia Christum semper venerata est ac adoravit sub unaquaque specie latentem. — SS. Patres, præter alia multa testimonia, eos qui Eucharistiam sumunt etiam sub una specie, vocant *Christiferos*, id est, non carnem tantum, sed ipsum Christum ferentes.

PROB. 3. *Rat. theol.* De fide est corpus Christi, peracta consecratione, esse vi verborum sub specie panis, et sanguinem illius sub specie vini; nam formæ sacramentorum novæ legis efficiunt quod significant. De fide est pariter Christum resurgentem a mortuis jam mori non posse. Tandem de fide est personam Verbi nec ab anima nec a corpore per incarnationem assumptis unquam separandam fore. Ergo corpus Christi in Eucharistia nec a sanguine, nec ab anima, nec a divinitate separatur, et pariter sanguis nec a corpore, nec ab anima, nec a divinitate separatur. Ergo Christus est totus sub unaquaque specie.

396. — 54. Assertio 2^a : Totus Christus sub SINGULIS specierum PARTIBUS post separationem continetur (DE FIDE).

PROB. 1. *Scriptura Sacra*. Hæc leguntur (*Marc.*, xiv, 23) : « Et, accepto calice, gratias agens dedit eis; et biberunt *ex illo* » omnes. » Unde sic : Ex hoc textu manifestum est Apostolos bibisse *ex uno consecrato calice*. Porro indubium est singulos sub illa parte vini consecrati Christum sumpsisse. Ergo.

PROB. 2. *Praxi Ecclesiæ*, quæ — 1. sacram communionem e fractæ speciei partibus a sacerdote fieri jubet et fidelibus distribuit; — 2. semper venerata est cultu patriæ minimas

partes hostiæ consecratæ, et guttulas vini consecrati; — 3. atque decantat : « Fracto demum sacramento, ne vacilles, sed memento tantum esse *sub fragmento*, quantum toto tegitur. »

PROB. 3. *Rat. theol.* Vel singulæ partes post separationem Christum totum adhuc continent, vel tantum aliquam ejus partem, vel nullam, id est, amplius non sunt consecratæ. Atqui e Christo post resurrectionem nulla pars distrahi potest, cum sit immortalis et impassibilis; aliunde fractio seu divisio specierum minime tollit rationem signi sacramentalis, eo quod præsentia Christi non alligetur determinatæ quantitati, sed solis speciebus. Ergo. — Et vero Christus tamdiu sub speciebus consecratis manet, quamdiu sub iis conservari posset substantia panis, cui successit per transsubstantiationem. Porro substantia panis, si adesset, facta divisione partium, in singulis partibus tota maneret. Ergo Christus totus in singulis speciei partibus post separationem permanet.

397. — 55. Assertio 3^a : *Totus Christus continetur sub singulis cujusque speciei partibus, ETIAM ANTE SEPARATIONEM.*

PROB. 1. *Auctoritate conc. Trid.* (sess. 13, c. 3) : « Totus et integer Christus sub panis specie, et sub quavis ipsius speciei parte; totus item sub vini specie et sub ejus partibus existit. » Hæc sine restrictione asseruit concilium, quia credidit Christum totum sub singulis partibus specierum esse etiam ante earum separationem; ideo igitur verba *separatione facta* inseruit in canone tertio supra relato, ne contrariam scholasticorum sententiam damnaret, ut notat Pallavicinus (Cf. S. Thomas, 3, q. 76, a. 3; Perriot, p. 256).

PROB. 2. *Rat. theol.* Totus Christus est sub singulis partibus, separatione facta; ergo et ante divisionem, ex qua fieri non potest ut Christus sit sub speciebus et earum partibus aliter quam ante erat, cum tali operationi nulla efficacia ab institutore sacramentorum indita fuit. — Præterea panis et vinum ex integro et quoad omnes suas partes conversa sunt in corpus et sanguinem Christi, qui proinde statim fuit integer sub singulis partibus specierum,

§ II. — De statu Christi latentis sub speciebus
panis et vini

Ex præmissis pronum est describere statum humanitatis Christi : — 1. quoad naturam humanam communiter spectatam; — 2. quoad corpus; — 3. quoad animam.

398. — 56. Assertio 1^a : *Christus in Eucharistia retinet OMNES INTRINSECAS sanctissimæ humanitatis suæ PROPRIETATES.*

Constat assertio ex definitione supra adducta Concilii Tridentini dicentis *totum et integrum* Christum in hoc sacramento existere. Itaque :

1. Christus in Eucharistia habet corpus integrum, id est, una cum sanguine, ossa, nervos, carnes, omniaque organa et membra quibus coalescit corpus humanum, ac proinde illud corpus, etsi circumscriptive non commensuretur ad locum et ad singulas loci partes, non privatur tamen quantitate sua, sed retinet extensionem, figuram et compositionem suam, non quidem localem, seu commensuratam ad locum per trinam dimensionem; sed absolutam seu in ordine ad partes in se spectatas, cum aptitudine ad extensionem, figuram et situm localem.

2. Item ejus anima omnibus suis facultatibus et qualitatibus sive naturalibus, sive supernaturalibus ornatur, ideoque scientiam, lumen gloriæ, visionem beatificam, caritatem, cæteraque dona possidet.

3. Adest pariter divinitas, seu persona Verbi divini, cum corpore et anima Christi hypostatice unita; dicit enim concilium Ephes. nos accipere in Eucharistia carnem Christi non ut communem, neque ut alicujus viri sancti carnem, sed ut vere vivificatricem et *ipsius Verbi propriam*.

4. Pater et Spiritus Sanctus sunt quoque in Eucharistia speciali modo, tum propter circuminsessionem, tum quia ibi operantur cum Filio mirabiles effectus gratiæ. Hæc tamen præsentia non fit per veram concomitantiam; ad veram enim concomitantiam requiritur unio naturalis cum termino primario seu formali consecrationis, scilicet corpore et san-

guine; porro nec Pater, nec Spiritus Sanctus, imo nec ipsum Verbum naturalem unionem habent cum corpore et sanguine Christi. Ita Thomistæ, quibus favet Conc. Trid., contra nonnullos alios qui volunt per concomitantiam fieri quamlibet præsentiam specialem, præter eam quæ sit vi verborum (Cf. Perriot, p. 253).

399. — 57. Assertio 2^a : *Corpus Christi in Eucharistia SUPRA CONDITIONEM CORPORALEM ELEVATUR, modumque existendi SPIRITUALEM accipit.*

Constat assertio ex probatis supra, nempe ex eo quod Christus ita præsens sit in Eucharistia, ut sit totus præsens in tota hostia, et totus in singulis hostiæ partibus.

In hoc autem modo loquendi tria significantur, scilicet : — 1. Nulla est specierum pars sub qua corpus Christi non sit præsens; sub unaquaque vero parte non est solum pars corporis, sed totum corpus. — 2. Attamen ante separationem partium, corpus Christi est sub speciebus continuis, non sicut in pluribus spatii partibus discretis, sed sicut in uno loco. — 3. Unde hæc præsentia sub speciebus continuis est una præsentia continua, non plures præsentiae adæquatae et ab invicem independentes, haud secus ac anima humana ita præsens est in corpore ab ipsa informato, ut tota ejus substantia sit æque præsens in toto corpore et in singulis corporis partibus, una et eadem præsentia continua et inextensa.

Differt tamen illa præsentia sacramentalis a præsentia definitiva, quæ spiritibus competit, in eo quod spiritus nullas habet partes, secundum quas spatio commensurari possit, atque vi simplicitatis suæ necessario ubicumque est, dum in præsentia sacramentali, corpus Christi, etsi hic et nunc sine extensione locali existat, tamen retinet extensionem absolutam seu partes suas ad invicem distinctas cum exigentia et aptitudine ad existentiam in distinctis spatii partibus.

Objicientibus talem existendi modum repugnare essentiae corporis, præsertim organici, respondet Lessius (*De perf. divin.*, l. 12, c. 16) : « Excludit quidem hic modus existendi figuram extrinsecam, et modum extensivum, quem Christi

corpus habet in cœlo secundum naturalem conditionem; hæc enim dicunt ordinem et commensionem ad locum vel spatium. Non tamen excludit aliquid molis aut realis quantitatis illius corporis (nomine molis intellige quantitatem intrinsecam), nec figuram, ut ita dicam, intrinsecam (quam Suarez et de Lugo appellant figuram organicam), quæ in temperamento et dispositione ac continuatione partium intrinseca, ex qua naturaliter resultat figura externa, sita est... Est igitur ibi corpus Christi sine partium commixtione aut confusione. Etsi enim omnes simul et in eodem puncto sint, quælibet tamen retinet suum temperamentum, suam unionem, suam connexionem, suum ordinem, et omnem internam dispositionem quæ a respectu et commensione loci non pendet. » Vide etiam Billuart (*de SS. Eucharistia*, diss. 4^a).

Ex his tria colliguntur :

1. Corpus Christi, quamvis realiter præsens sit in loco in quo sunt species consecratæ, non tamen proprie dici potest *circumscriptive*, vel etiam *definitive* ibi locatum : — *non circumscriptive*; nam id dicitur esse *circumscriptive* in loco, cujus quantitas commensuratur ad locum, ita ut partes illius correspondeant partibus loci; sed quantitas Christi, ut diximus, non est extensa ad locum, nec illi commensuratur; — nec *definitive*; id enim dicitur esse *definitive* in loco, quod ita est ibi, ut non sit alibi; porro corpus Christi sic est in hoc sacramento, ut sit etiam alibi, id est, in cœlo et in variis speciebus consecratis. Igitur dicendum est corpus Christi in Eucharistia esse ad modum substantiæ, seu *sacramentaliter*. Hæc autem præsentia huic sacramento propria est, nullum habet exemplum in natura rerum, et antiquis philosophis prorsus ignota fuit; quippe quia humanæ mentis captum transcendens, sola fide cognoscibilis est.

2. Christus in Eucharistia directe et *per se* nullatenus localiter moveri potest, quia motus localis importat præsentiam circumscriptivam in loco; attamen movetur *per accidens* ad motum specierum, sicut anima movetur ad motum corporis.

3. Nullum corpus potest naturali virtute agere in corpus Christi, quod proinde a causis corporeis nihil patitur nec ab

eis alteratur, id est, tangitur, frangitur, comprimitur, dilatatur. Ratio est quia hæc omnia contactum supponunt; contactus vero exigit extensionem localem (1).

400. — 58. Assertio 3^a : *Anima Christi in Eucharistia elicere potest OMNES ACTUS IMMANENTES qui non pendent ab exercitio actuali sensuum, sed non potest elicere ACTUS SENSUUM EXTERNORUM.*

PRIMA PARS evidenter defluit ex eo quod anima Christi omnes facultates et qualitates suas tum naturales tum supernaturales in hoc sacramento retinet.

SECUNDA PARS sequitur ex dictis de modo existendi corporis Christi in Eucharistia; exercitium enim sensuum externorum supponit extensionem localem organorum, qua Christus destituitur in Eucharistia. Ergo.

Attamen generatim a theologis admittitur supernaturaliter fieri posse ut actus quidam sensuum externorum a Christo elicantur, v. g., videre, audire; et gravissimi doctores, aliis contradicentibus, asserunt illud supernaturale exercitium sensuum a dignitate sanctissimæ humanitatis Christi exigi, aut saltem ipsam valde decere.

§ III. — De habitudine Christi ad species panis et vini

401. — 59. Rejicitur unio compositionis physicæ et inhærentiæ. Non datur inter species et corpus Christi unio physica, ex qua unum totum physicum resultet ex duabus parti-

(1) Pluries contigit, ut jam notatum est (n. 370, nota), Christum in hostiis consecratis miraculose apparuisse, v. g., sub forma pueri. Porro in explicandis hujusmodi apparitionibus non concordant theologî. Plurimi, duce S. Thoma (3, q. 76, a. 8), negant fieri posse etiam supernaturaliter idem corpus in pluribus locis cum extensione locali existere, ac proinde interpretantur apparitiones visibiles Christi in Eucharistia necnon bilocationes quorundam sanctorum, v. g., S. Alphonsi de Ligorio, sive per immutationem subjectivam oculorum videntium, nulla exterius facta mutatione, sive per ministerium angelorum talem formam assummentium, vel per translationem instantaneam corporis, sive per novi corporis miraculosam productionem. Alii vero, autumantes non repugnare idem corpus simul in pluribus locis circumscriptive existere, admittunt Christum ipsum visibiliter apparere. Hanc posteriorem opinionem propugnat Suarez.

bus componentibus. Etenim in omni composito hujusmodi partes se invicem perficiunt; at species sacramentales, peracta consecratione, sine subjecto subsistentes, nihil a corpore Christi accipiunt; corpus vero Christi, cum sit ex omni parte completum, nihil a speciebus recipere potest. Ergo.

Item corpus Christi non est sub speciebus sacramentalibus eodem modo, quo ante consecrationem sub iisdem speciebus aderat substantia panis aut vini. Species enim ante consecrationem *inhærebant* substantiæ panis et vini; at post consecrationem non inhærent corpori Christi, ut jam probatum fuit. Ergo.

402. — 60. Proponitur unio admittenda. Species sacramentales cum corpore Christi conjunguntur unione requisita ad unum ens sacramentale efformandum, in quo corpus Christi : — 1. vi divinæ institutionis significetur et demonstretur per species, sicut ante consecrationem naturaliter significabatur et demonstrabatur sub iisdem speciebus substantia panis aut vini, et — 2. ab iisdem speciebus sit inseparabile, haud secus ac eadem substantia panis aut vini a speciebus naturaliter inseparabilis erat. Quæ quidem unio *sacramentalis* appellari potest.

403. — 61. Deducitur corollarium circa modum loquendi de Sacramento. Ex præfata unione, defluit aliqua idiomatum communicatio (1), vi cujus quædam mutationes, quæ fiunt in speciebus, de Christo ipso prædicari possunt et propria Christi tribuuntur speciebus.

Hæ mutationes sunt triplicis generis : aliæ ita fiunt in speciebus, ut ex eis consequatur aliqua mutatio in corpore Christi; sic, motis speciebus, vere movetur corpus Christi quod continent; — aliæ ita sunt speciebus propriæ, ut illas afficiant, prout sunt quid diversum a corpore Christi, v. g., specierum alteratio; — aliæ tandem, licet circa solas species versentur, eas attingunt quatenus respectum habent ad corpus Christi.

(1) Cfr. Tract. de Deo Redemptore (n. 62 et seq.).

1. Quod attinet ad mutationes primi generis, evidens est eas proprie prædicari posse de Christo. Ratio est quia unaquæque res proprie denominatur a mutatione in ipsa facta aut recepta. Vere igitur ac proprie dici potest corpus Christi *elevari, transferri, reponi, quiescere*; hi enim status ipsum vere efficiunt, etsi per accidens et ratione motus localis specierum. Ob eandem rationem recte et proprie dicitur corpus Christi manducari; nam manducatio fit per trajectionem ab ore in stomachum, ac proinde per motum localem.

Attritio autem dentium, seu comminutio et imbibitio specierum in ore, non dicitur proprie de Christo, quia solæ species illud continentes dentibus atteruntur, vel saliva madefiunt.

2. Mutationes secundi generis nullo modo de Christo prædicari possunt, deficiente fundamento locutionis figuratæ. Unde dici nequit corpus Christi *calefieri, frigescere, comburi*; est enim omnino incapax alterationis, quæ proinde de solis speciebus prædicanda est.

3. Mutationes tertii generis prædicantur de Christo, non quidem proprie, sed metonymice et figurate, sumendo continentem pro re contenta, signum pro re significata. Sic dicimus corpus Christi *videri, tangi*, sicut ab illo qui videt vel tangit crumenam, metonymice dicitur videri vel tangi pecunia in illa contenta. Pari ratione recte dicitur corpus Christi *frangi, vel misceri*, quando franguntur vel miscentur species, cum quibus constituit unum sacramentum. Attamen hæ locutiones metaphoricæ quandoque rejiciuntur, nempe, cum adest periculum ne ad ipsum Christi corpus referri videantur. Qui plura cupierit, adeat Suarez (in 3 p. S. Thomæ, disp. 47), Perriot (Tract. de *Euch.*, p. 264).

ARTICULUS III

De permanentia præsentiae Christi sub speciebus eucharisticis

404. — 62. Errores. Circa permanentiam præsentiae Christi in Eucharistia erraverunt imprimis Lutherani, qui tamen valde inter se dissentiunt; alii siquidem volunt Christum

præsentem esse tantum *in usu*, id est, quando sumitur, non vero extra sumptionem; alii vero contendunt Christum adesse in *tota actione Cœnæ*, nempe a consecrationis instante usque ad sumptionem, sive ad abstantibus, sive ab absentibus ad quos statim defertur, sed non remanere in pixide, si panis consecratus in ea conservandus reponatur. Contra illos sequens statuitur:

405. — 63. Assertio : *Christus in SS. Eucharistia præsens PERMANET quamdiu panis et vini species supersunt incorruptæ.*

EST DE FIDE. Sic conc. Trid. (sess. 13, c. 4) : « Si quis dixerit, peracta consecratione, in admirabili Eucharistiæ sacramento, non esse corpus et sanguinem Jesu Christi, sed tantum *in usu, dum sumitur*, non autem *ante vel post*, et in hostiis seu particulis consecratis, *quæ post communionem reservantur, vel supersunt*, non remanere verum corpus Domini; anathema sit. »

PROB. 1. *Script. Sacra.* Christus ait (*Matth.*, xxvi, 26) : « Accipite et comedite : hoc est corpus meum... Bibite ex hoc » omnes. » Unde sic : Vera fuerunt hæc Christi verba statim ac fuerunt prolata. Porro ante usum fuerunt prolata, ut observat Trid. (sess. 13, c. 3) : « Nondum enim Eucharistiam de manu Domini Apostoli susceperant, cum vere tamen ipse affirmaret corpus suum esse quod præbebat. » Ergo ante usum præsens est Christus.

PROB. 2. *Praxi perpetua Ecclesiæ*, quæ triplex fuit :

1. *Praxis communionis domesticæ*, quam testatur S. Cyprianus (*De laps.*, n. 26; *Patr. lat.*, iv, 486) referens fideles habuisse arcas, in quibus Eucharistiam recondebant, et quamdam mulierem in persecutione lapsam, cum arcam suam tentasset aperire, flammis inde erumpentibus deterritam esse, ne auderet attingere. Narrat pariter S. Basilii (*Epist.* 93; *Patr. græc.*, xxxii, 486) monachos secum abstulisse in desertum SS. Eucharistiam, qua quotidie reficiebantur.

2. *Praxis asservandi SS. Eucharistiam in ecclesiis*, cujus fidem faciunt — canon conc. Nicæni diaconis præcipientis, ut fidelibus, absente præbytero, Eucharistiam porrigant; —

usus, ubique introductus et semper retentus, in ecclesiis habendi vas aureum vel argenteum, modo formam columbæ, modo formam turris, modo formam arcæ exhibens, in quo servabatur SS. Eucharistia; — mos, a primis temporibus vicens apud Græcos, in quadragesima non celebrandi Missæ sacrificium præterquam sabbato, die dominica, et die Annuntiationis, cæteris vero diebus præbendi fidelibus communicaturis hostias præsanctificatas, seu antea consecratas.

3. *Praxis deferendi SS. Eucharistiam ad ægrotos et absentes*, quæ constat — conc. Nicæno præcipiente presbyteris, ut ægrotos sine viatico mori non patiantur; — auctoritate S. Dyonisii Alexandrini (*Epist.* 3, n. 11; *Patr. græc.*, x, 1307) referentis presbyterum ægrotantem tradidisse SS. Eucharistiam cuidam puero, qui eam aqua intinctam instillaret in os Serapionis, senis in extremis positi; — testimonio S. Justini (*Apol.* 1, n. 67; *Patr. græc.*, vi, 430) dicentis SS. Eucharistiam a diaconis ad absentes deferri.

Ergo in primis Ecclesiæ sæculis creditum fuit Christum permanentem existere in Eucharistia, et non tantum in usu.

PROB. 3. *Rat. theol.* Verba consecrationis efficiunt quod significant. Atqui pronuntiantur a sacerdote ante usum, et significant præsens esse corpus Christi; ergo ante usum præsens efficiunt corpus Christi; cum autem ejus præsentia sit independens ab usu, tamdiu durare debet 'quamdiu supersunt species. — Insuper, si usus esset de essentia sacramenti, sequeretur potestatem consecrandi potius penes subjectum quam penes ministrum esse, ac prorsus incertum fieri tempus præsentia Christi.

Ex eo quod præsentia Christi connectitur cum speciebus panis et vini, quibus manentibus stat veritas verborum consecrationis: *Hoc est corpus meum...*, dum iisdem recedentibus, prædicta verba objecto suo carent, concludendum est: — 1. corruptis speciebus, desinere Christi præsentiam; — 2. ipsis speciebus manentibus integris, remanere Christum; — 3. quando species partim corrumpuntur, et partim integræ remanent, Christum adesse sub parte integra, et abesse a parte corrupta.

406. — 64. Quæritur 1. Qualis corruptio specierum requiratur ut Christus sub his esse desinat ?

Sic respondet S. Thomas (3 p., q. 77, art. 4) : « Cum corpus Christi et sanguis succedant in hoc sacramento substantiæ panis et vini, si fiat talis immutatio ex parte accidentium, quæ non suffecisset ad corruptionem panis et vini, propter talem immutationem non desinit corpus et sanguis Christi esse sub hoc sacramento... Si vero fiat tanta immutatio quod fuisset corrupta substantia panis aut vini, non remanent corpus et sanguis Christi sub hoc sacramento... sicut cum ita immutatur color, et sapor, et aliæ qualitates panis et vini, quod nullo modo possint compati naturam panis aut vini. »

407. — 65. Quæritur 2. Quamdiu species panis et vini maneant integræ post sacramenti sumptionem ?

RESP. Non constat : alii dicunt eas corrumpi post minutum, alii post quinque minuta, alii post medium quadrantem ; at manifestum est earum durationem pendere tum ab earum quantitate, tum a calore stomachi. Unde diutius remanent in sacerdote, qui in missa sub utraque specie et cum hostia majori communicat, quam in laico, qui parvam tantum hostiam sumit, in stomacho debili quam in stomacho sano.

Refert de De Lugo plures medicos a se consultos respondisse formulas hostiarum laicis destinatas intra minutum in stomacho corrumpi, et magnam formulam cum specie vini intra medium quadrantem.

Certum igitur videtur post quadrantem a communione etiam in sacerdote, dummodo sanus sit, species penitus corrumpi.

Attamen, propter reverentiam SS. Eucharistiæ debitam, laici ante quadrantem, sacerdotes vero ante mediam horam vomitum sponte non patiantur, et inviti vomentes comburant materias ejectas, si species non appareant (Cf. Rubr. *de Defect.*, n. 14). — Cum sputa ex pectore, non ex stomacho proveniant, multo minus exinde timenda est profanatio ; cavendum est tamen ne statim emittantur, propter periculum simul ejiciendi particulas non raro ori vel linguæ adhærentes.

CAPUT III

DE CONSECTARIIS PRÆSENTIÆ REALIS CHRISTI
IN EUCHARISTIA

408. — 66. Status quæstionis. Ex catholico dogmate realis et permanentis præsentiae Christi in Eucharistia, duo præsertim defluunt consecratoria nunc expendenda : — primum quidem ac principale est, Christum in Eucharistia adorandum esse et prosequendum cultu latriæ; — secundum, Eucharistiam merito post communionem reservari. — Hinc inferetur exercitia quæ in honorem sanctissimi sacramenti adhiberi solent, legitima esse et pie usurpari.

Tres igitur erunt hujus capituli articuli : — 1us de adoratione Christi in Eucharistia; — 2us de reservatione SS. Eucharistiæ; — 3us de exercitiis in honorem ejus institutis.

ARTICULUS I

De adoratione Christi in Eucharistia

409. — 67. Errores. Plerique Protestantes ideo negant Christum in Eucharistia esse cultu latriæ adorandum, quia realem ejus præsentiam in hoc sacramento non admittunt; unde profitentur se Christum ibi esse adoratu-ros, si præsentem crederent. — Lutherani tamen non pauci, etiam admissa præsentia Christi in usu seu sumptione Eucharistiæ, adorationem ei denegant, quatenus contrariam institutioni Christi et Apostolorum praxi atque respuenda consecratoria secum trahentem.

Contra quos sequens statuetur propositio, ut omnino legitima evincatur conclusio, quam ex reali permanentique præsentia Christi sub speciebus eucharisticis eruunt omnes catholici.

410. — 68. Assertio : *Christus in Eucharistia cultu LATRIÆ est ADORANDUS.*

DE FIDE EST. Concilium Tridentinum (sess. 13, can. 6) ait :
 « Si quis dixerit, in sancto Eucharistiæ sacramento, Christum
 unigenitum Dei filium, non esse *cultu latriæ*, etiam *externo*,
adorandum... anathema sit. »

PROB. 1. *Scriptura Sacra*, ex qua conc. Trid. (sess. 13, c. 5)
 sic argumentatur contra Protestantes huic sacramento adora-
 tionem negantes, eo quod fuit institutum ut sumatur :
 « Neque enim ideo minus est adorandum, quod fuerit a
 Christo Domino, ut sumatur, institutum. Nam illum eundem
 Deum præsentem in eo adesse credimus, quem Pater æternus
 introducens in orbem terrarum, dicit : *et adorent eum omnes*
Angeli Dei; quem magi procidentes *adoraverunt*; quem deni-
 que in Galilæa ab Apostolis *adoratum fuisse* sacra Scriptura
 testatur. »

His locis addi possunt hæc B. Pauli verba (*Philipp.*, II, 10):
 « In nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium
 » et infernorum. » Si in nomine Jesu omne genu flecti debet
 in cœlo et in terra, a fortiori coram ipso Jesu in Eucharistia
 latente genuflectendum est.

PROB. 2. *Traditione*, scilicet SS. Patribus, praxi Ecclesiæ et
 confessione adversariorum.

1. SS. *Patribus*; S. Cyrillus Hier. (*Catech.* 23, n. 22; *Patr.*
græc., xxxiii, 1126) jubet, ut quisque ad synaxim accedat,
pronus et adorationis ac venerationis in modum dicat : Amen.
 — S. Augustinus (*Enarr. in Ps.* xcvi, n. 8; *Patr. lat.*, xxxvii,
 1264) in illud Psalmi xcvi : *Adorate scabellum pedum ejus*,
 sic se habet : « Nemo autem illam carnem manducat nisi prius
adoraverit; inventum est quemadmodum *adoretur* tale sca-
 bellum pedum Domini, ut non solum non peccemus *adorando*,
 sed peccemus non *adorando*. » Idem docet S. Hieronymus
 (in *Psalm.* xcvi; *Patr. lat.*, xxvi, 1124).

2. *Praxi Ecclesiæ*. Christum semper in Eucharistia adora-
 tum fuisse a fidelibus, præcipiente ipsa Ecclesia, testantur ve-
 tustissimæ liturgiæ, prout legere est in opere cui titulus
la Perpétuité de la Foi. « Quisque catholicus novit adorari
 SS. Sacramentum ad consecrationem, ad communionem, quæ
 flexis genibus ideo sumitur, ad ingressum et egressum eccle-

siarum, in occurſu Viatici per vias, in publica expoſitione, in benedictione SS. Sacramenti. » Porro errori ſubjacere nequit huiusmodi praxis, quæ fidem Eccleſiæ arguit. Ergo.

3. *Confessione adversariorum.* Zwinglius ad Lutherum ſic ſcribebat : « Si Chriſtus hic eſt, cur non peccant qui non adorant ? » — Calvinus (Tract. *de Particip. Pæn.*) ait : « Nos ſemper ſic ratiocinati ſumus : ſi Chriſtus eſt in pane, eſſe ſub pane adorandum. » — Item Beza (lib. *de Pæn. Dom.*) : « Id ſi ita eſſe crederem, adorationem illius profecto non modo tolerabilem et religioſam, ſed etiam neceſſariam arbitrarer. » — Ipſe Lutherus non ſemper ſibi cohærens (lib. *de Form. Miſſæ*), dicit Chriſtum in ſacramento « omni honore adorandum eſſe. » — Denique in colloquio Ratiſbonenſi omnes adſtantes hac de re conveniſſe fatetur Bucerus.

PROB. 3. *Ratione theologica.* Chriſtus, Deus et homo, cultu latriæ adorandus eſt. Porro Chriſtus vere, realiter et ſubſtantialiter præſens eſt in Euchariftia, quamdiu incorruptæ manent ſpecies panis et vini, ut ſupra demonſtratum fuit. Ergo in hoc ſacramento cultu latriæ adorandus eſt, quamdiu ſpecies panis et vini incorruptæ manent.

411. — 69. Scholium. Ut protestantium cavillationibus præcludatur aditus, hæc adnotanda videntur :

I. Chriſtus ſolus in Euchariftia eſt *objectum formale* adorationis noſtræ. Species ſacramentales, cum ſint aliquid Chriſti quatenus in ſacramento exiſtit, et apprehendantur ut unum quid cum eo, pertinent quidem ad *objectum materiale* quod adoratur; ſed, cum in ſe nequeant adorari, in illis non ſiſtit adoratio noſtra, ſed ad Chriſtum Deum dirigitur et terminatur. Imo, quia accidentalis et transiens eſt tantum ſpecierum unio cum Chriſto, non alia ratione honorantur a fidelibus quam purpura regis in rege, vel panni Chriſti infantis, dum Magi eum adorabant.

Unde Tridentini Patres, quando aſſerunt cultum latriæ, qui vero Deo debetur, huic ſanctiſſimo ſacramento exhiberi, non intendunt nudum ſignum ſacramentale, ſed rem ſignificatam, ſcilicet Chriſtum ipſum, ut ex toto contextu patet. Quod ſi

species considerarentur seorsim a Christo, ut sacramentum seu signum institutum ad nostram sanctificationem, non deberent coli latria etiam accidentaliter participata, sed alio cultu inferiori, sicut alia sacramenta et res sacra in genere.

II. Modum in cultu externo erga Eucharistiam observandum determinare ac moderari, ad Ecclesiam spectat. Cum enim tuendæ ac promovendæ Religionis cura ei divinitus demandata fuerit, nec in re tanti momenti privatus cujusque sensus sit admittendus, quidquid ad cultum publicum pertinet, ipsius regimini subjacet. Porro nulla est divini cultus pars potior ea quæ circa Eucharistiam versatur. Ergo ad Ecclesiam spectat cultum hujusmodi determinare, et, juxta diversa locorum et temporum adjuncta, quod sibi magis expedire videbitur, ordinare.

ARTICULUS II

De reservatione sanctissimæ Eucharistiæ

412. — 70. Status quæstionis. Eucharistiæ reservatio immediate consequitur fidem realis præsentis Christi sub speciebus eucharisticis. Nobis enim proposita hac permanente Christi nobiscum mansione, nedum ulla ratio particulas consecratas reservari prohibeat, multæ contra ita fieri suadent. Quæ quidem ut evidentius appareant, sit sequens :

413. — 71. Assertio : RESERVATIO SS. *Eucharistiæ in ecclesiis est consentanea illius fini.*

EST DE FIDE, definiente concilio Tridentino (sess. 13, can. 7) :
 « Si quis dixerit, non licere SS. Eucharistiam in sacrario *reservari*, vel statim post consecrationem adstantibus necessario distribuendam, aut non licere ut illa ad infirmos honorifice deferatur, anathema sit. »

PROB. 1. *Praxi Ecclesiæ.* Semper viguit mos in Ecclesia tum Latina, tum Græca, asservandi SS. Eucharistiam sive in columbis aut turriculis super altari suspensis, sive in parietibus ecclesiæ, sive in sacrario aut tabernaculo, ut constat ex testimoniis collectis a viris eruditissimis. Porro Ecclesia, cum

Spiritu Dei ducatur, nedum contra mentem Christi egerit, ejus potius concilium et propositum executioni mandasse dicenda est. Ergo (Cf. D. Chardon, *Histoire des Sacrements*; apud Migne, *Curs. compl. theol.*, t. 20, col. 305).

PROB. 2. *Rationibus theologicis.* Sedulo inquirenti fines quos sibi proposuit Christus in institutione Eucharistiæ, facile perspectum est eum voluisse fieri cibum, quo in via salutis reficiamur; religionis centrum, ad quod homines undique confluant, ut Deum præsentiores habeant; thronum gratiæ, ad quem accedamus cum fiducia; piissimum mediatorem, cui causam nostram committamus; exemplar et largitorem omnium virtutum, quibus in virum perfectum crescamus; denique amicum, socium, ducemque nostrum. Porro his finibus assequendis omnino convenit SS. Eucharistiæ reservatio, qua vere efficitur ut nobiscum jugiter conversetur Salvator noster, et vere singulis dictum sit (*Matth.*, xi, 28): « Venite ad me, » omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. » Ergo.

Inde colligitur merito lege ecclesiastica cautum esse, ut SS. Eucharistia in Ecclesiis præsertim parochialibus et regularium servetur, sive ad ministrandum infirmis viaticum, sive ad fidelium promovendam devotionem, sive ad cultum publicum augendum.

414. — 72. Scholium. Cum honor Christo debitus requiratur, ut Eucharistia cum singulari reverentia et religione custodiat, multa ab Ecclesia præcepta sunt, tum de pyxide et tabernaculo, tum de renovatione particularum consecratarum, tum de lampade accendenda et genuflexione coram SS. Sacramento; quæ adamussim observanda sunt, prout in Rituali Romano et statutis diœcesanis traduntur.

Duo tantum notanda ducimus, scilicet :

1. Renovatio particularum consecratarum fieri debet intra octo dies, juxta cæremoniale episcoporum et plura decreta S. Congregationis Rituum; sed benigne indulgetur ut magis protrahatur hæc renovatio, nisi humiditas loci aut alia causa postulet eam fieri intra octo dies.

2. Sub gravi obligat lex qua præcipitur ut coram tabernaculo, in quo asservatur SS. Sacramentum, una saltem lampas diu noctuque luceat.

Oleum adhibendum pro hujusmodi lampade ex olivis exprimi debet; quod si haberi nequeat, ex aliis fructibus aut granis tale educatur. Petroleum in necessitate et summa egestate tantum toleratur (1).

Quænam autem negligentia reputanda sit gravis in observanda prædicta lege non facile determinatur: habenda est enim ratio distantiae, ætatis, valetudinis, curarum et occupationum cæterorumque adjunctorum, quæ judicio viri prudentis pro variis casibus pensanda sunt. Si autem nulla sit ratio excusans, plures non improbabiler apud S. Ligorium (l. 6, n. 248) docent peccari mortaliter, si ex negligentia parochi vel alterius cui cura ista commissa est, integro die, vel aliquot noctibus integris lumen non ardeat ante venerabile Sacramentum.

Quidquid sit, qui vespere et mane, adhibitis communibus curis, ecclesiam ingreditur ut lumini invigilet, ab omni peccato immunis est. Provideat tamen, ut adhibeatur oleum defæcatum et vetus, quo multo tutius et diutius fovetur lumen accensum.

ARTICULUS III

De exercitiis in honorem SS. Eucharistiæ institutis

415. — 73. Status quæstionis. Jam diximus ad Ecclesiam spectare cultum SS. Eucharistiæ impendendum determinare, moderari ac ordinare juxta temporum et locorum adjuncta. Cum autem Protestantes exercitia in honorem SS. Sacramenti ab Ecclesia diversis temporibus instituta vel probata calumniari non desinant, et plures Catholici improborum dicteriis

(1) S. Congreg. Rit. declaravit (9 jul. 1864) « generatim utendum esse oleo olivarum; ubi vero haberi nequeat, remittendum prudentiæ episcoporum ut lampades nutriantur ex aliis oleis, quantum fieri potest, vegetalibus. »

plus æquo commoveantur, hæc exercitia ab objectionibus et cavillationibus vindicare non abs re erit. Sit itaque sequens :

416. — 74. Assertio : *Corporis Christi* FESTUM ac PROCESSIO *solemnis merito fuerunt instituta; et pariter opportune in ecclesiis* EXPONITUR ET CIRCUMFERTUR SS. *Sacramentum.*

PRIMA PARS, quæ spectat *ad festum processionum corporis Christi*, quamvis non pertineat ad fidem divinam, pertinet ad fidem ecclesiasticam, utpote factum dogmaticum, et sancitur sequente canone Concilii Trident. (sess. 13, can. 14) supra partim citato : « Si quis dixerit, in sancto Eucharistiæ sacramento Christum, Unigenitum Dei Filium, non esse cultu patriæ, etiam externo, adorandum; atque ideo nec *festiva peculiari celebritate venerandum*, neque *in processionibus*, secundum laudabilem et universalem Ecclesiæ sanctæ ritum et consuetudinem, *solemniter circumgestandum*; vel non *publice*, ut adoretur, populo *proponendum*; et ejus adoratores esse idolatras; anathema sit. »

PROB. 1. *Universali Ecclesiæ consuetudine*, quam iterum atque iterum laudat concilium Tridentinum, tum scilicet in canone supra citato, tum in capite quinto ejusdem sessionis, ubi declarat « *pie et religiose* admodum in Dei Ecclesiam inductum fuisse *hunc morem*, ut singulis annis peculiari quodam et festo die præcelsum hoc et venerabile sacramentum singulari veneratione et solemnitate celebraretur, utque in processionibus reverenter et honorifice illud per vias et loca publica circumferretur. »

PROB. 2. *Rationibus theologicis*, quas statim subjungit Tridentina synodus (sess. 13, c. 5) : « *Æquissimum* est enim sacros aliquos statutos esse dies, cum Christiani omnes singulari et rara quadam significatione gratos et memores testentur animos erga communem Dominum et Redemptorem, pro tam ineffabili et plane divino beneficio, quo morti ejus victoria et triumphus repræsentatur; atque sic quidem oportuit victricem veritatem de mendacio et hæresi triumphum agere, ut ejus adversarii in conspectu tanti splendoris, et in tanta universæ Ecclesiæ lætitia positi, vel debilitati et fracti

tabescant, vel pudore affecti et confusi aliquando resipiscant. »

SECUNDA PARS, nimirum *opportune in ecclesia exponi et circumferri SS. Sacramentum*, ex jam probatis facile eruitur. Præterea confirmatur :

1. *Concilio Tridentino*, illos damnante qui dixerint, in sancto Eucharistiæ sacramento, Christum Dominum non esse *publice, ut adoretur, populo proponendum*.

2. *Ecclesiæ praxi*, jam a pluribus sæculis vigente, exponendi et circumferendi SS. Sacramentum, cujus etsi assignari nequeat origo, probabile est tamen illam introductam fuisse a pontificatu Joannis XXII, quo regnante cœperunt processiones fieri in honorem SS. Corporis Domini.

3. *Rat. theol.* Illud jure ac pie admodum usurpatur quo SS. Eucharistiæ debiti persolvuntur honores, augetur fides, et incenditur pietas fidelium. Atqui hi sunt effectus quos sortiuntur expositiones et processiones SS. Sacramenti, quando fiunt servatis servandis. Ergo.

Dixi *servatis servandis*, quia non indiscriminatim, nec pro cujusque parochi libitu, sed ex episcopi licentia, eaque lege, ut conveniens adhibeatur apparatus, exponendum est SS. Sacramentum. Sedulo igitur attendant sacerdotes tum ad præscripta ritualia, tum ad statuta diœcesana, et præsertim non omittant sex saltem cereos, seu candelas e cera apum confectas, circa SS. Sacramentum accendere, et nunquam illud processionaliter transferant, nisi sub baldachino vel umbella nudo capite incedentes (1).

417. — 75. Scholium. Præter publica illa in honorem SS. Sacramenta exercitia, solent piissimi fideles Christum ibi delitescentem frequentem invisere. Hæc praxis omnino laudanda

(1) Paucis ab annis, in Gallia aliisque regionibus instituta est et cum maxima solemnitate et pietate celebratur *Perpetua adoratio expiatoria* SS. Sacramenti expositi alternatim in singulis ecclesiis totius diœcesis sive die tantum, sive diu noctuque. — Præterea in quibusdam ecclesiis sine intermissione, saltem per diem, exponitur et devote adoratur SS. Sacramentum. — Quinimo ad hoc pietatis opus exclusive aut primario sectandum canonice erectæ sunt quædam religiosæ congregationes tum virorum tum mulierum.

est ac suadenda; quippe quæ omnibus fulcitur rationum momentis in præcedentibus assertionibus allegatis, patronosque ideo sibi vindicat tum SS. Pontifices et Episcopos, qui eam indulgentiis ditaverunt, tum præcones verbi divini, auctores asceticos et Ordinum religiosorum fundatores, qui eam summo opere commendant, imprimis S. Alphonsum de Ligorio, qui in hanc finem edidit libellum, cui titulus : *Visites au Saint Sacrement*.

PARS II

DE SANCTISSIMO EUCHARISTIÆ SACRAMENTO

---

418. — 76. In hac secunda parte, insistentes ordini præcedentium tractatum, dicemus : — 1. de existentia; — 2. de materia et forma; — 3. de effectibus; — 4. de ministro; — 5. de subjecto sacramenti. Quæ ad cæremonias in confectione hujusce sacramenti Eucharistiæ adhibendas pertinent, felicius exponentur in fine tertiæ partis, ubi de ritibus in oblatione sacrificii missæ servandis specialis sermo erit.

CAPUT I

DE EXISTENTIA SACRAMENTI EUCHARISTIÆ

Quatuor investiganda occurrunt, nempe: — 1. an Eucharistia sit sacramentum; — 2. quid in ea sacramenti rationem habeat; — 3. an sit unum sacramentum; — 4. qua ratione multiplicetur numerice.

ARTICULUS I

De veritate sacramenti Eucharistiæ

419. — 77. Negant Sociniani et Protestantes Eucharistiam esse signum per se gratiæ efficax, ac proinde vere et proprie novæ Legis sacramentum. Contra quos sit sequens :

Assertio : *Eucharistia est VERE et PROPRIE novæ Legis sacramentum.*

EST DE FIDE. Conc. Florentinum ait : « Tertium sacramentum est *Eucharistia*. » Conc. Trid. (sess. 7, can. 1) : « Si quis dixerit sacramenta novæ Legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura vel pauciora quam septem, videlicet baptismum, confirmationem, *Eucharistiam*... aut etiam aliquod horum septem non esse vere et proprie sacramentum, anathema sit. »

PROB. 1. *Scriptura Sacra*, in qua hæc leguntur (*Matth.*, xxvi, 26) : « Accepit Jesus *panem*, et benedixit, et ait : Accipite et » comedite : hoc est corpus meum. » (*Joan.*, vi, 56, 57) : « Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, » *habet vitam æternam*... Qui manducat hunc panem, vivet in » æternum. » (*Luc.*, xxii, 19) : « Hoc facite in meam commemorationem. » (*Joan.*, vi, 54) : « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. » Unde sic : Ad sacramentum novæ Legis quator requiruntur, nempe : signum sensibile, a Christo institutum, gratiæ efficax, et permanens. Atqui hæc quatuor in Eucharistia reperiuntur, nempe adest : — 1. signum sensibile, videlicet species panis et vini, quæ sub sensibus procul dubio cadunt; — 2. a Christo institutum, ut patet ex evangelio; — 3. gratiæ efficax, tum quia Eucharistia vitam æternam dare nequit nisi gratiam conferat, tum quia signum, quod continet corpus, sanguinem, animam et divinitatem Christi, esse debet gratiæ productivum ex se, seu *ex opere operato*; — 4. permanens, ut constat tum ex mandato Apostolis imposito consecrandi corpus Christi; tum ex præcepto fidelibus dato carnem Filii hominis manducandi, ejusque sanguinem bibendi; tum ex fine illius sacramenti, quod pro objecto habet nutritionem spiritualem, et ideo perseverare debet quamdiu erunt homines viatores hac cœlesti alimonia indigentes. Ergo.

PROB. 2. *Traditione*, nempe — unanimi SS. Patrum et theologorum consensu; — praxi Ecclesiæ, tum Occidentalis, tum Orientalis; — constanti omnium Catholicorum fide (1).

(1) Angelicus Doctor (3 p., q. 73, a. 1) dicit : « Sacramenta Ecclesiæ ordinantur ad subveniendum homini in vita spirituali : vita autem

420. — 78. Scholium. Disputant theologi quandonam Eucharistiæ sacramentum institutum fuerit. — Certum est equidem Christum pridie mortis suæ in ultima Cœna Eucharistiam instituisse. Verum gravis exsurgit controversia qua die ultimam Cœnam celebraverit. Hujus quæstionis gravitas ex eo præcipue provenit quod, si Christus manducavit pascha cum Judæis, usus est pane azymo, ac proinde ab eo originem duxit praxis Ecclesiæ Romanæ pane azymo utentis in conficienda SS. Eucharistia.

Innumeræ propemodum prodierunt opiniones circa præsentem quæstionem; at communiter docent theologi Eucharistiam a Christo institutam fuisse die seu luna decima quarta exeunte, hoc est, feria quinta ad vesperam.

Quod ut demonstrent, duo asserunt, nempe: — 1. Christum in ultima Cœna pascha legale cum discipulis celebrasse; — 2. Christum pascha manducasse eodem die ac Judæi.

1. Christus celebravit pascha legale cum discipulis; nam legitur (*Marc.*, xiv, 12) : « Quo vis eamus et paremus tibi » ut manduces pascha?... Et paraverunt pascha. Vespere autem facto... discumbentibus eis, et manducantibus, ait » Jesus, etc. » Idem habetur apud S. Matthæum et S. Lucam.

In his textibus expresse dicitur Christum celebrasse pascha; porra pascha illud est pascha legale, tum quia simpliciter dicitur pascha, tum quia S. Lucas ait (xxii, 7) : « Venit » autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi pascha; » quæ verba de solo veteri paschate intelligi possunt. Talis est insuper Ecclesiæ persuasio, dicente Trid. (sess. 22, cap. 1) : « Celebrato veteri pascha..., novum instituit pascha. »

2. Christus manducavit pascha eodem die ac Judæi. (*Marc.*,

spiritualis vitæ corporali conformatur, eo quod corporalia spiritualium similitudinem gerunt. Manifestum est autem quod sicut ad vitam corporalem requiritur generatio, per quam homo vitam accipit, et augmentum, quo homo perducitur ad perfectionem vitæ, ita etiam requiritur alimentum, quo conservatur in vita. Et ideo sicut ad vitam spiritualem, oportuit esse baptismum, qui est spiritualis regeneratio, et Confirmationem, quæ est spirituale augmentum : ita oportuit esse sacramentum Eucharistiæ, quod est spirituale alimentum. »

xiv, 12) : « Primo die azymorum, quando pascha immolabant » (Judæi) dicunt ei discipuli : Quo vis eamus, et paremus » tibi ut manduces pascha?... Et paraverunt pascha. » (*Luc.*, xxii, 7) : « Venit dies azymorum, in qua necesse erat occidi » pascha... et paraverunt pascha. » Unde sic : Christus manducavit pascha, quando illud immolabant Judæi, prima die azymorum, die qua necesse erat illud occidere; ergo illud manducavit eodem die ac Judæi.

Et vero, si ita non egisset Christus, hac de re a Judæis certe accusatus fuisset, quod tamen non factum fuit.

Insuper, si Christus non manducasset pascha decimo quarto die, facile erat confundere quartodecimanos hinc suum systema repetentes; quod tamen nunquam fecerunt sancti doctores.

Objiciuntur plura Script. loca : — 1. (*Joan.*, xiii, 1) : « Ante » diem festum paschæ, sciens Jesus quia venit hora ejus..., et » Cæna facta. » — RESP. Ante diem paschæ solemnem, quæ incipit media nocte, *conc.*; ante diem paschæ simpliciter, *neg.*; pascha enim celebrabatur die decima quarta ad vesperam, et solemnitas die sequenti habebatur (*Num.*, xxviii, 16).

2. (*Joan.*, xviii, 28) : (Judæi) « non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent pascha. » — RESP. Hujus paschæ nomine intelligendi sunt panes azymi ac victimæ pacificæ quæ his diebus immolabantur (*Deut.*, xvi, 2).

3. (*Joan.*, xix, 14) : « Erat autem parasceve paschæ, hora » quasi sexta, » quando Christus crucifixus est; atqui parasceve est præparatio seu vigilia. — RESP. Agitur de parasceve sabbati magni paschæ; nam pascha non habebat parasceve, et ideo dicitur (*Marc.*, xv, 42) : « Erat parasceve, quod est » ante sabbatum. »

ARTICULUS II

De ratione sacramentali Eucharistiæ

421. — 79. Opiniones. Non una est ea de re theologorum sententia; nonnulli rationem seu essentiam sacramenti reposue-

runt in consecratione; quidam in sumptione; alii in speciebus consecratis, vel in ipso corpore Christi; alii demum in corpore et speciebus simul. Communius vero theologi, maxime Thomistæ, docent rationem constitutivam sacramenti Eucharistiæ reponendam esse in speciebus consecratis, prout continent corpus et sanguinem Christi. Cum quibus sequentem assertionem statuimus :

422. — 80. Assertio : *Species consecratæ, UT CONTINENTES CORPUS ET SANGUINEM CHRISTI, totam sacramenti Eucharistiæ essentiam constituunt.*

PROB. 1. *Auctoritate Catechismi Romani*, in quo legitur (p. 2, *de Euch.*, n. 8) : « Diligenter observandum est, multa in hoc mysterio esse quibus aliquando sacramenti nomen sacri scriptores tribuerunt. Interdum enim et consecratio et perceptio, frequenter vero et ipsum Domini corpus et sanguis qui in Eucharistia continentur, sacramentum vocari consuevit : inquit enim S. Augustinus sacramentum hoc duobus constare, visibili scilicet elementorum specie, et invisibili carne et sanguine ipsius Domini nostri Jesu Christi. Atque ad eundem modum hoc sacramentum adorandum esse, nimirum corpus et sanguinem Domini intelligentes, affirmamus. Verum hæc omnia minus proprie dici sacramenta perspicuum est : *ipsæ autem panis et vini species veram et absolutam hujus nominis rationem habent.* »

PROB. 2. *Ratione theologica.* In eo reponenda est ratio sacramenti Eucharistiæ, in quo solo reperiuntur conditiones essentielles hujus sacramenti. Atqui solæ species consecratæ essentielles sacramenti Eucharistiæ conditiones verificant.

Etenim Eucharistiæ essenziale est quod sit signum sensibile, gratiam significans et conferens, ac permanens. Porro hujusmodi conditiones : — 1. *reperiuntur in speciebus consecratis*, quippe quæ sub sensibus cadunt, gratiam per modum spiritualis alimonie sanctificantem homines significant et producant, et corpus Christi, quamdiu integræ supersunt, realiter præsens continent; — 2. *In solis speciebus consecratis reperiuntur*; alia enim, in quibus essentiam hujus sacra-

menti reposuerunt quidam theologi, vel rationem signi sensibilis non habent, nempe corpus Christi a speciebus sejunctum; vel gratiam non conferunt, nempe consecratio; vel non sunt quid permanens, nempe sumptio Eucharistiæ, quæ sacramentum jam confectum supponit, et est actus sumentis, non ministri conficientis. Ergo species consecratæ, ut continentes corpus et sanguinem Christi, totam sacramenti Eucharistiæ essentiam constituunt.

Notandum est tamen consecrationem non se habere mere accidentaliter ad rationem sacramenti; species enim consecratæ essentialiter ordinem dicunt ad consecrationem seu verborum prolationem tanquam ad causam efficientem, imo et formalem, quatenus per verba species determinantur ad significandum et continendum corpus Christi, quo gratia producit.

423. — 81. Corollarium. Sacramentum Eucharistiæ, etsi in essentialibus cum cæteris conveniat, in pluribus tamen ab iis differt; nam — 1. dum reliqua sacramenta solam gratiam conferunt, Eucharistia non tantum gratiam producit, sed ipsum gratiæ auctorem continet; — 2. in aliis sacramentis, materia non mutatur in aliam substantiam; dum in Eucharistia panis et vinum in corpus et sanguinem Christi convertuntur; — 3. cætera sacramenta in actione transeunte consistunt et usu perficiuntur; at Eucharistia, postquam consecratio perfecta fuit, tamdiu perdurat quamdiu species sensibiles panis et vini incorruptæ supersunt.

ARTICULUS III

De unitate sacramenti Eucharistiæ

424. — 82. Cum in Eucharistia duplex sit signum sensibile, scilicet species panis et species vini, quæstio oritur: — 1. utrum totum sacramentum existat sub alterutra specie; — 2. utrum unicum sit sacramentum sub duabus simul speciebus.

Assertio 1^a : *Sacramentum Eucharistiæ existit tum sub SPECIE PANIS, tum sub SPECIE VINI.*

PROB. 1. *Praxi Ecclesiæ*. Certum est fidelibus communicantibus plerumque tradi solam panis speciem. Atqui semper creditum fuit SS. Eucharistiæ sacramentum ab ipsis suscipi. Ergo praxis Ecclesiæ demonstrat SS. Eucharistiæ sacramentum in sola specie panis subsistere. Compar est autem species vini in ratione sacramenti, licet non soleat sola ministrari. Ergo.

PROB. 2. *Rat. theol.* Habetur sacramentum, quando datur signum permanens et gratiæ productivum ex opere operato. Atqui species tum panis tum vini consecrati sunt signum permanens a Christo institutum, et gratiæ productivum ex opere operato, ut supra dictum est. Ergo SS. Eucharistiæ sacramentum existit sub unaquaque specie.

Nec dicatur solam speciem panis vel vini non esse signum adæquatum refectionis spiritualis, quæ finis est Eucharistiæ, cum ad perfectam refectionem requirantur potus et cibus; nec proinde sacramenti integri rationem habere. — Fatendum est equidem perfectius significari refectionem spiritualem duabus quam unica specie; attamen unica specie sufficienter exprimitur, et tota confertur sacramenti gratia, cum *de fide* sit Christum totum sub utraque specie consecrata contineri.

425. — 83. Assertio 2^a : *Sub DUABUS speciebus UNICUM est sacramentum.*

PROB. 1. *Conc. Florent. et Trid.*, quæ definiunt septem esse sacramenta, nec plura, nec pauciora, et eo ipso unum declarant esse SS. Eucharistiæ sacramentum.

PROB. 2. *Catechismo Conc. Trid.* (p. 2, *de Euch.*, n. 10) : « Licet duo sint elementa, panis scilicet et vinum, ex quibus integrum Eucharistiæ sacramentum conficitur, non tamen plura sacramenta, sed unum esse, autoritate Ecclesiæ docti confitemur; aliter enim septenarius sacramentorum numerus, quemadmodum semper traditum, atque conciliis Lateranensi, Florentino et Tridentino decretum est, constare non poterit. »

PROB. 3. *Rat. theol.* Sacramentum est unum, quando una tantum est res significata. Porro in Eucharistia unica est res

significata, scilicet refectio spiritualis, ad quam ordinantur corpus et sanguis Christi, sicut ad unicam refectionem corporis ordinantur potus et cibus. Ergo unicum est sacramentum Eucharistiæ, quod cibo et potu spirituali perficitur, sicut unica refectio corporalis cibo et potu materiali perficitur.

ARTICULUS IV

De multiplicatione sacramenti Eucharistiæ

Eucharistia tripliciter considerari potest, nempe in fieri seu ratione confectionis, in esse permanente, et in usu seu sumpptione. Porro sub his variis respectibus diversimode multiplicatur.

426. — 84. Assertio 1^a : IN FIERI, *multiplicatur sacramentum Eucharistiæ ratione* CONSECRATIONUM DISTINCTARUM.

PROB. Ad sacramentum conficiendum requiruntur et sufficiunt materia, forma et minister formam pronuntians super materiam cum intentione faciendi quod facit Ecclesia. Porro in omni consecratione hæc omnia reperiuntur. Ergo tot sunt sacramenti Eucharistiæ confectiones quot sunt consecrationes distinctæ.

Hinc confectio sacramenti Eucharistæ non multiplicatur ratione quantitatis specierum; nec sacerdos indigne consecrans tenetur in confessione declarare numerum hostiarum consecratarum, vel quantitatem vini, quia quantitas materiæ consecratæ omnino indifferens est relative ad consecrationem, et ideo nec mutat nec auget peccati malitiam.

85. Assertio 2^a : IN ESSE PERMANENTI, *multiplicatur sacramentum Eucharistiæ ratione* SPECIERUM SEPARATARUM.

PROB. Eucharistia in esse permanente est signum subsistens, quod inducere valens. Porro signum illud toties habet, quoties inducere valens, quoties ab invicem divisæ.

Si ergo dividuntur species, unicum daretur signum, non plura. Quando autem dividuntur species, singulæ partes sunt numerice distincta; nec ullâ ad id requiritur materia, ut fit novum sacramentum, sed idem in plura

dividitur, sicut, cum aqua dividitur in partes, non fit aqua nova, sed aqua jam existens et retinens suas proprietates, in pluribus receptaculis collocatur.

428. — 86. Assertio 3^a : IN USU, *multiplicatur sacramentum Eucharistiæ ratione NUMERI SUSCIPIENTIUM et REFECTIONUM spiritualium distinctarum.*

PROB. Eucharistia est instituta per modum convivii spiritualis, ac proinde de illa loquendum est veluti de convivio materiali. Atqui unitas vel pluralitas in convivio materiali non desumitur ex unitate vel pluralitate ferculorum, sed e numero convescentium et refectionum. Cum enim unum convivium possit constare uno vel pluribus ferculis, possitque pariter confici una vel pluribus actionibus, desumenda est ista unitas aut pluralitas e numero refectionum. Ergo similiter unitas vel pluralitas numerica sacramenti Eucharistiæ non sumitur e numero specierum in se sumptarum, vel ex una aut multiplici consecratione earum, sed e numero refectionum spiritualium.

Unde, si unus simul vel continuatim sumat plures hostias, suscipit unum sacramentum, quia semel reficitur; si vero pluries diverso tempore sumat etiam unius hostiæ partes, tot suscipit sacramenta, quia toties reficitur. Item si plures ex eadem hostia sumant, singuli suscipiunt sacramentum, quia singuli reficiuntur; tot sunt enim refectiones quot refecti.

429. — 87. Corollarium. — 1. Sacerdos qui in Missa sumit species panis et vini, imo particulas super corporale inventas, et aliquando insuper alias hostias, unicum suscipit sacramentum; quia hæc ordinantur ad unicam refectionem spiritua-lem.

2. Non susciperetur sacramentum si species consecratæ non pervenirent ad stomachum, etiamsi in ore dissolverentur; quia hæc trajectio ad essentiam refectionis corporalis pertinet. Cavendum est ergo ne sacræ species in ore dissolvantur, quia species sacramentales dissolutæ seu substantialiter alteratæ non sunt species panis et vini, et ideo abest signum sacramentale. Sed sufficit ut sacræ species ad stoma-

chum perveniant, licet postea in ipso non dissolvantur; nam in hoc tantum consistit manducatio. Ita Suarez, de Lugo, Biliart, etc.

CAPUT II

DE MATERIA ET FORMA SACRAMENTI EUCHARISTIÆ

Triplex erit articulus : — 1us de materia remota Eucharistiæ; — 2us de ejus forma; — 3us de requisitis ut materia formæ subjiçiat.

ARTICULUS I

De materia remota sacramenti Eucharistiæ

430. — 88. Errores. Circa materiam sacramenti Eucharistiæ erraverunt : — Artotyritæ, qui, in memoriam Abel pastoris, cum pane et caseo simul conficiebant Eucharistiam; — Cataphryges et Pepuziani, qui panem eucharisticum conficiebant ex farina mixta cum sanguine expuncto ex infantis corpusculo; — Aquarii, qui aqua tantum utebantur in calice consecrando, alii nempe, v. g., Manichæi, quia vinum tribuebant malo principio; alii vero, ne persecutionis tempore odor vini christianos proderet; — Calvinus et nonnulli ejus asseclæ, qui in casu necessitatis arbitrantur pani et vino substitui posse omnia quæ cibi et potus habent rationem; — Græci schismatici, qui Ecclesiæ Romanæ odio obcæcati, panem azymum rejiciunt, solumque fermentatum adhibendum esse docent.

Catholici profitentur duplicem esse materiam remotam sacramenti Eucharistiæ, panem scilicet ex tritico confectum, sive azymum sive fermentatum, pro disciplina Romanæ vel Græcæ Ecclesiæ; et vinum de vite, cui admiscetur paululum aquæ. Dicitur itaque : — 1. de pane eucharistico; — 2. de vino eucharistico; — 3. de aqua vino miscenda.

§ I. — De pane eucharistico

431. — 89. Assertio : *Prima sacramenti Eucharistiæ materia est PANIS TRITICEUS, sive AZYMUS sive FERMENTATUS.*

EST DE FIDE, Concilium Florent. (sess. ult.) sic statuit : « Item (diffinimus), in azymo sive fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici ; sacerdotesque in alterutro ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ, sive occidentalis sive orientalis, consuetudinem. » — Et in decreto ad Armenos : Tertium est Eucharistiæ sacramentum, cujus materia est *panis triticeus.* »

PRIMA PARS, nempe PANEM *esse materiam sacramenti Eucharistiæ*, constat :

1. *Scriptura Sacra* ; Christus adhibuit panem, ut patet ex verbis institutionis Eucharistiæ supra citatis, panemque pariter adhiberi præcepit, dicens : « *Hoc facite in meam commemorationem.* »

2. *Traditione.* Ecclesia semper pane usa est tanquam materia necessaria, uti invicte demonstrant : — Patres jam allegati, ubi de Transsubstantiatione ; — doctores ac theologi ; — ritualia omnia et concilia, contra veteres hæreticos decernentia materiam a pane distinctam non esse adhibendam, vel simpliciter asserentia panem esse materiam hujus sacramenti (1).

SECUNDA PARS, scilicet, *panem TRITICEUM esse materiam SS. Eucharistiæ*, facile deducitur ex usu ipsius Christi in institutione hujus sacramenti. Eucharistia enim conficienda est ex pane, quem Christus in ultima Cœna consecravit et consecrandum præcepit. Atqui hic fuit panis triticeus : — tum quia in Palæstina, sicut in aliis calidioribus regionibus, panis usualis est triticeus, nec alius sub generali panis designatione intelligitur ; — tum quia triticeo pane præsertim ad festum paschale et ad esum agni vescebantur Judæi ; — tum demum

(1) S. Thomas (3 p., q. 74, art. 1) hanc congruentiam affert : « Aqua assumitur in sacramento baptismi ad usum spiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aqua ; ita panis et vinum, quibus communis homines reficiuntur, assumuntur in hoc sacramento ad usum spiritualis manducationis. »

quia optimus panis instituenda Eucharistia adhiberi a Christo debuit, sicut panes propositionis, qui hujus sacramenti figura erant, confici debebant ex simila, id est, ex adipe farinæ triticeæ; et sic impletum est illud Prophetæ (Ps. CXLVII, 3): « Ex adipe frumenti satiat te. »

TERTIA PARS, scilicet *sive* AZYUM, *sive* FERMENTATUM *panem triticeum esse materiam SS. Eucharistiæ*, constat :

1. *Usu constanti Ecclesiæ.* Compertum est enim ex conciliis et historiæ documentis Latinos panem azymum ad conficiendam Eucharistiam a primævis sæculis adhibuisse; imo hunc usum ab Apostolorum principe B. Petro invectum fuisse multi volunt, et innuit ipse S. Leo IX (*Epist.* 102; *Patr. lat.*, CXLIII, 775), a Michaelis Cerularii calumniis Ecclesiam Romanorum vindicans; nec ipsi Græci ante Photium, intrusum et schismaticum, Latinorum praxim reprehenderunt. Pane autem fermentato pariter ab immemorabili tempore utuntur Græci, absque Latinorum animadversione. Porro hujusmodi praxis arguit alterutrius panis indifferentem esse usum quoad sacramenti valorem, dummodo ex tritico constet, ut Græci in concilio Florentino confessi sunt. Ergo.

2. *Ratione.* Si azymus et fermentatus panis triticeus æque non valerent ad consecrationem, esset quia non convenirent in ratione panis. Atqui uterque pariter panis dicitur et panis habet rationem, siquidem constat farina, quæ aqua naturali coagmentatur et igne coquitur. Ergo (1).

432. — 90. Corollaria practica. — 1. Quidquid panis vocari nequit non est apta materia ad validam SS. Eucharistiæ confectionem.

Conficitur autem panis ex farina aqua naturali subacta et igne cocta. Unde nec farina aquæ non immixta, nec cruda, nec oleo vel butyra vel lacte mixta, potest esse Eucharistiæ materia; quia non est panis proprie et simpliciter dictus.

Si farinæ et aquæ aliqua materia extranea admisceretur in minori quantitate, ita ut juxta æstimationem communem dici posset simpliciter panis, valide conficeretur Eucharistia. Unde

(1) Cf. S. Thomas (*C. Gent.*, l. 4, c. 69).

merito affirmat Suarez immixtionem parvæ quantitatis salis illius validitati non obstare; nam ubique panis communis sale conditur (disp. 44, sect. 2).

Panis substantialiter corruptus, qui talis cognoscitur ex mutatione coloris et saporis et aliis signis, non est materia sufficiens Eucharistiæ, ut patet, siquidem jam non est panis.

2. *Panis qui dici non potest triticeus, non est materia sacramenti Eucharistiæ.*

Itaque valide consecrari non potest panis hordeaceus, vel avenaceus, vel confectus ex castaneis, fabis, amygdalis, radicibus aut aliis similibus. Si autem pauca hordei vel alterius substantiæ grana cum frumento misceantur, adeo ut juxta prudentium æstimationem panis sit vere triticeus, valide consecratur.

Quidam existimarunt cum S. Thoma consecrari posse panem secalitium, eo motivo innixi quod secale sit frumenti genus ex tritico in exilibus terris seminato proveniens; at, cum hæc ratio habeatur hodie ut falsa, tenendum est panem secalitium non esse sufficientem Eucharistiæ materiam.

3. Ex canone supra citato concilii Florentini, sacerdotes Latini pane azymo, Græci autem pane fermentato uti tenentur. Idem expresse statuerunt S. Pius V et Benedictus XIV. Imo laici ab hac lege pro communione recipienda non eximuntur, quando sui ritus ecclesias adire possunt. Si vero ecclesias sui ritus adire nequeant, possunt, hodie saltem, ob specialem concessionem SS. Leonis XIII (2 julii. 1893), sacram communionem recipere juxta ritum ecclesiæ existentis in loco ubi versantur, dummodo sit catholica, non tantum in articulo mortis et pro paschali præcepto adimplendo, sed etiam quovis tempore, devotionis gratia.

433. — 91. Quæritur 1. An quandoque liceat sacerdoti Latino uti pane fermentato?

RESP. 1. Licet, quando sacrificium eucharisticum, jam consecrato calice, compleri nequit nisi cum pane fermentato, quia in conflictu lex divina præcipiens integritatem sacrificii prævalet legi Ecclesiæ.

RESP. 2. Non licet, ut populus die dominica Missam audiat, nec ut infirmus suscipiat viaticum, quia in hoc casu præferenda est reverentia erga tantum sacramentum utilitati proximi, cui tale sacramentum non est necessarium simpliciter; non obligat autem in ista circumstantia præceptum divinum de viatico suscipiendo, ob incommoda inde secutura. Ita theologi communiter, inter quos S. Lig. (lib. 6, n. 203).

RESP. 3. Sacerdos Latinus inter Græcos degens, si inveniat ecclesiam sui ritus, servare debet suæ ecclesiæ consuetudinem; si vero celebret in Ecclesia alieni ritus, potest uti pro libito sive azymo, sive fermentato pane. In praxi quisque suum servat ritum, ubicumque transit et degit, donec alteri ritui et ecclesiæ cooptetur (1).

434. — 92. Quæritur 2. Quænam ad consecrationem requiratur panis quantitas, forma et integritas?

RESP. 1. Circa quantitatem panis consecrandi, nihil aliud fuit determinatum a Christo, nisi quod sensibus percipi possit; sed sedulo abstinendum est a consecranda panis quantitate, quæ corporis Christi profanationi facilem locum daret. Ex usu potiusquam vi præcepti positivi, major hostia pro celebrante quam pro aliis consecratur. Igitur ad parvam hostiam licite adhibendam etiam publice, secluso scandalo, sufficit ut secus infirmus absque viatico mori debeat, ut plebs missa

(1) Circa antiquitatem et perpetuitatem usus panis tum azymi, tum fermentati, non concordant auctores. — 1. S. Thomas existimat indutum a Christo et Apostolis azymorum morem in universa Ecclesia perseverasse usque ad hæresim Ebionitarum; ne autem iis circa legalium observationem consentire viderentur catholici, panem fermentatum azymo substituerunt. Postea vero, extincta Ebionitarum hæresi, rediit Ecclesia Occidentalis ad pristinum morem consecrandi panem azymum, Orientalibus fermentatum retinentibus. — 2. Docent alii cum Sirmundo Ecclesiam latinam per octo et amplius sæcula fermentatum adhibuisse, et in ea post exortum schisma Photii, ix sæculo, usum azymi cœpisse. — 3. Alii cum Mabillonio opinantur azymi panis usum ab Apostolicis temporibus in Ecclesia Latina fuisse perpetuum ac nusquam interruptum. — 4. Card. Bona vult usum fermentati apud Græcos constantem ac perpetuum fuisse, apud Latinos vero azymi perinde ac fermentati usum pro variis temporum, locorum ac personarum circumstantiis viguisse, nec ante sæculi decimi initium communi lege azymum fuisse receptum.

careat die dominica; privatim autem, deficiente majori hostia, minorem adhibere licet, etiamsi nulla sit necessitas celebrandi missam. Ita Bouvier.

RESP. 2. Quod ad *formam* panis attinet, juxta antiquam Ecclesiæ praxim, panis concecrandus debet esse exilis et rotundus. Illius autem panis qualitates in sequentibus versibus enumerantur :

Candida, triticea ac tenuis, non magna, rotunda,
Expers fermenti, non salsa sit hostia Christi.

RESP. 3. Quod ad *integritatem* attinet, eucharisticus panis debet esse integer *ratione materiæ*, id est, nec alteratus nec maculatus; si enim esset alteratus, quamvis nondum corruptus, vel notabiliter maculatus, grave committeretur peccatum. Debet esse pariter integer *ratione formæ*, id est, non fractus, nec revolutus; fractura quippe notabilis irreverentiam præ se fert.

Quomodo autem in Missa defectus panis supplendus sit, alibi dicitur (1).

§ II. — De vino eucharistico

435. — 93. Assertio : *Altera sacramenti Eucharistiæ materia est VINUM DE VITE.*

EST DE FIDE, utpote implicite definita tum in concilio Lateranensi iv (cap. *Firmiter*), tum in concilio Tridentino (sess. 13, can. 2). — Insuper Encratitæ a vino in Eucharistia abstinentes, seu Aquarii, semper habiti sunt ut hæretici. — Demum concil. Flor. in decreto ad Armenos hæc habet : « Tertium est Eucharistiæ sacramentum, cujus materia est panis triticeus et *vinum de vite*. »

PROB. 1. *Scriptura Sacra*. Legitur (*Marc.*, xiv, 23) : « Et » accepto *calice*, gratias agens dedit eis; et biberunt ex illo » omnes, et ait illis : Hic est sanguis meus novi Testamenti, » qui pro multis effundetur. Amen dico vobis, quia jam non » bibam de *hoc genimine vitis*, usque in diem illum, quum

(1) Nemo nescit cum quanta cura, tum apud Latinos, tum apud Græcos, panis eucharisticus semper confectus fuerit. Legatur ea de re D. Chardon (*Histoire des Sacrements*, apud Migne, *Curs Compl. theol.*, t. 20, col. 242).

» illud bibam novum in regno Dei. » (I Cor., xi, 25) : « Hoc » facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem. » Unde sic : Illud est materia sacramenti Eucharistiæ quod Christus adhibuit, et adhiberi præcepit. Atqui Christus in Eucharistia conficienda vinum de vite adhibuit et adhiberi præcepit. Ergo.

PROB. 2. *Traditione.* Catechismus Romanus (p. 2, n. 16) ita se habet : « Dominum Salvatorem vino in hujus sacramenti institutione usum esse semper docuit catholica Ecclesia, cum ipse dixerit (*Matth.*, xxvi, 29) : « Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum (1). »

436. — 94. Corollarium. *Omnis liquor, qui, juxta consuetum loquendi modum, dici non potest vinum ex vite, non est materia apta ad SS. Eucharistiam conficiendam.* Itaque :

1. Certa materia SS. Eucharistiæ est quodcumque vinum de vite, sive album sive rubrum, sive Gallicum, sive Hispanicum, etc., dummodo ex uvis sit expressum. Caute tamen vinum extraneum adhibeant sacerdotes, quia sæpe fucatum est.

« Si vinum cœperit tantum acescere vel corrumpi, vel si fuerit aliquantulum acre, vel mustum de uvis modo expressum, conficitur quidem sacramentum, sed conficiens graviter peccat » (*Rubrica de Defectibus*).

S. Congreg. S. Officii (12 jul. 1706) declaravit liquorem ex uvis passis, id est, ignis vel solis calore exsiccatis, aqua super infusis quoadusque lentescant, et postea ab aqua exteriori separatis, et in Æthiopia usitatum, ubi aliud vinum deficit, esse materiam validam et licitam, modo ex colore, odore et gustu dignoscatur esse verum vinum » (*Ferraris*, verbo *Euchar.*, appendice seu art. 2, n. 15).

2. Invalida materia est succus ex pomis, cerasis, aliisque fructibus expressus; item liquor in uva adhuc contentus;

(1) S. Thomas (3, q. 74, a. 5) dicit : « Ad materiam sacramentorum assumitur quod proprie et communiter habet talem speciem. Proprie autem vinum dicitur quod de vite sumitur; alii vero liquores vinum dicuntur secundum quandam similitudinem ad vinum vitis. »

item vinum acescens vel corruptum; quia ista omnia, juxta communem loquendi modum, non sunt vinum. Pariter non videtur materia sufficiens vinum ^{parte} chimica confectum, quia, quamvis ex ipsissimis elementis vinum componentibus efficiatur, non est vinum de vite, seu generatio vitis.

3. Materia dubia est vinum congelatum; multo probabilius tamen foret valida hujusmodi consecratio; nam vinum congelatum est nihilominus vere vinum, et rubrica dicit: « Si in hieme sanguis congeletur in calice, involvatur calix pannis calefactis..., donec liquefiat. » Ergo valide, licet illicite, consecrari potest vinum congelatum.

437. — 95. Vini consecrandi qualitas et quantitas. —

1. Parvi refert quænam sit vini consecrandi qualitas, modo sit ex uvis expressum. Advertunt tamen communiter theologi non adhibendum esse vinum gustui vel olfactui ingratum, ob reverentiam SS. sacramento debitam, nec nimis jucundum aut generosum, ob periculum quiescendi in delectatione sensibili (1).

2. Quoad quantitatem, nihil ab Ecclesia definitum fuit. Non sufficit una aut altera gutta vini, tum quia Christus dixit: *Bibite*, quod verbum supponit fluxum continuum liquoris, juxta usum communem, tum quia difficillime misceretur aqua relative ad vinum modica. Sufficit unicus vini haustus.

§ III. — De aqua vino miscenda

438. — 96. Assertio: *Aqua miscenda est vino consecrando* EX PRÆCEPTO *Ecclesiastico*, sed non AD VALIDITATEM sacramenti.

PROB. PRIMA PARS, scilicet *aquam vino miscendam esse ex præcepto Ecclesiastico*.

Conc. Flor. ait: « Decernimus ut etiam ipsi Armeni se cum universo orbe christiano conforment, eorumque sacerdotes in

(1) Ad præcavendum corruptionis vini periculum, a S. Officio (8 maii 1887) duo remedia approbata sunt: — 1. Vino naturali additur parva quantitas spiritus vini (*eau-de-vie, alcool de raisin*); — 2. Ebullitur vinum usque ad 65° caloris gradus. Posterius remedium præferendum simul declaravit S. Officium.

calicis oblatione *paululum aquæ admisceant vino.* » Similiter Conc. Trid. (sess. 22, cap. 7) dicit : « Monet S. Synodus præceptum esse ab Ecclesiæ sacerdotibus, ut *aquam vino* in calice offerendo *miscerent*; » et (sess. 22, c. 9) anathemate sancit idem præceptum his verbis : « Si quis dixerit... *aquam non miscendam esse vino* in calice offerendo, eo quod sit contra Christi institutionem, anathema sit. »

Idem perspicue testatur et demonstrat traditio et praxis universalis Ecclesiæ.

PROB. SECUNDA PARS, nempe *aquam non esse vino miscendam de necessitate sacramenti.*

Rubrica *De defectibus in celebratione Missæ occurrentibus* hæc habet : « Si celebrans ante consecrationem calicis advertat non fuisse appositam aquam, statim ponat eam, et proferat verba consecrationis. Si id advertat post consecrationem calicis, nullo modo apponat, quia *non est de necessitate sacramenti.* »

Ista rubrica omnino consonat conc. Flor., quod non definivit vinum et aquam, aut mixtum ex vino et aqua esse materiam sacramenti Eucharistiæ, sed simpliciter dixit materiam calicis esse vinum de vite, cui modicissima aqua misceri debet.

Aliunde commixtio aquæ significat populi communionem, quæ ad essentiam sacrificii et sacramenti non pertinet.

Mixtionis aquæ cum vino rationes tradit conc. Trid., dicendo aquam esse vino miscendam, — « tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur; — tum etiam quia e latere ejus aqua simul cum sanguine exierit; quod sacramentum hac mixtione recolitur. Et cum aquæ in Apocalypsi beati Joannis populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repræsentatur. » Fatentur omnes præceptum illud sub mortali obligare.

439. — 97. Quæritur 1. Quænam requiratur QUALITAS et QUANTITAS aquæ?

RESP. 1. Aqua miscenda est aqua naturalis; unde non licet, etiam in casu necessitatis, aquam artificialem, v. g., roseam, adhibere.

RESP. 2. Juxta conc. Flor., præcipitur « sacerdotibus ut *paululum aquæ* admisceant vino; » et alibi : « *Vino modicissima* aqua misceri debet. » Inde recte concluditur unam aut alteram guttam sufficere. Probabiliter, inquit multi, potest infundi aqua usque ad octavam partem vini; imo usque ad quintam, juxta de Lugo (d. 4, n. 38). Addit Busembaum sufficere ut aqua tertiam partem non excedat. Sed hæc ultima sententia non videtur admittenda in praxi; quamvis enim tertia pars aquæ non corrumpat vinum, modo sit generosum, sacerdos non debet nisi paucas infundere guttulas. Quod si casu nimiam aquæ quantitatem infuderit, iterum adjiciatur vinum, ita ut illius quantitas multum superet aquam. Si tanta aquæ quantitas adhibita fuisset ut materia amplius vinum simpliciter dici non posset, invalidum foret sacramentum. — Juxta decisionem S. C. Rit., 12 aug. 1854, non licet jure communi cochlearis usus ad aquam in calicem infundendam, sed licite retinetur, ubi invaluit.

440. — 98. Quæritur 2. Quid FIAT aqua vino mixta?

RESP. Tenendum est aquam in Christi sanguinem immutari; idque probatur :

1. *Conc. Trid.* declarante quod post consecrationem remaneant tantum species panis et vini; porro id falsum esset, si insuper aqua in calice existeret (1).

2. *Ratione theol.* Repugnat ipsius Christi veracitati consecrationis verba non esse absolute vera. Porro verba *Hic est calix sanguinis mei* non essent vera, seu in calice non esset simpliciter et unice sanguis Christi, si aqua non converteretur in sanguinem et permaneret in sua natura; ergo post consecrationem non superest aqua, sed mutata est in sanguinem Christi.

Disputant theologi an aqua fiat vinum, antequam in Christi sanguinem immutetur. Quidam negant, quia non sunt multi-

(1) Innocentius III (Decret. l. 3, tit. 41, c. 6) post recensitas varias opiniones dicit : « Inter opiniones prædictas illa probabilior judicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari, ut expressius eluceat proprietates sacramenti. »

plicanda miracula sine evidenti ratione. Alii affirmant, quia vi verborum aqua in sanguinem mutari nequit. Forsan rectius diceretur aquam vino mixtam cum vino unum compositum efformare, quod est vinum usuale et vi verborum convertitur in sanguinem.

ARTICULUS II

De forma Eucharistiæ

Dicendum est : — 1. de tenore ; — 2. de significatione ; — 3. de mutatione ; — 4. de prolatione formæ SS. Eucharistiæ.

§ I. — De tenore formæ Eucharistiæ

441. — 99. Opiniones. Catholici omnes tenent quidem ad Eucharistiam conficiendam, sicut ad cætera sacramenta, requiri formam, seu verba ; sed plures theologi, præsertim ante concilium Tridentinum, dici posse censuerunt cum Innocentio III (*De Sacro alt. myst.*, l. 4, c. 6 ; *Patr. lat.*, cccvii, 859) Christum in cœna voluntatis imperio aut simplici benedictionis signo panem et vinum consecrasse, et postea verba tradidisse quibus Apostoli ac sacerdotes deinceps eamdem consecrationem efficerent.

Alii plus æquo sententiæ nonnullorum Græcorum schismaticorum indulserunt, qui in concilio Florentino asserere visi sunt non solis verbis Dominicis, sed etiam precibus liturgicis adjunctis confici corpus et sanguinem Christi.

Alii, Scoto duce, arbitrati sunt verba Christi efficacia non esse, nisi præmissis verbis : *qui pridie... similiter postquam cœnatum est...*, quia sacerdotem in persona Christi loquentem inducunt, sensumque verborum consecrationis determinant.

Denique, inter scholasticos, præsertim Thomistas, controversatur utrum in consecratione calicis præter verba : *Hic est calix sanguinis mei*, alia ad essentiam formæ pertineant.

Quid de his sentiendum sit, in tribus assertionibus exponetur.

442. — 100. Assertio 1^a : *Christus, Eucharistiam instituens, panem et vinum VERBIS CONSECRAVIT.*

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* Juxta Evangelistas et B. Paulum (I *Corinth.*, xi, 24, 25), Christus acceptum panem Apostolis porrexit, dicens : *Hoc est corpus meum... hoc facite in meam commemorationem*; — similiter et calicem, dicens : *Hic est sanguis meus... hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis*. Unde sic : quæ nunc faciunt sacerdotes, qui in hoc Apostolis successerunt, hæc ipse fecit Christus, quem imitari jussi sunt. Atqui sacerdotes verbis a Christo in cœna prolatis consecrant. Ergo Christus iisdem verbis consecravit panem et vinum.

PROB. 2. *SS. Patribus.* Tertullianus (*Adv. Marcion.*, l. 4, c. 40; *Patr. lat.*, ii, 460) ait : « Acceptum panem et distributum discipulis, corpus illum suum fecit, *hoc est corpus meum dicendo.* » — S. Joannes Chrysost. (*Hom. in II Tim.* 2, n. 4; *Patr. græc.*, lxi, 612) inquit etiam : « Sicut enim *verba quæ Deus locutus est, eadem sunt quæ nunc sacerdos dicit*, sic oblatio eadem ipsa est. » — S. Joan. Damascenus (*De fide orth.*, l. 4, c. 13; *Patr. græc.*, xciv, 1139) expressius ait : « Si dixit (Deus) fiat lux et facta fuit... cur demum panem corpus, vinum item et aquam sanguinem suum efficiendi potens non sit? »

PROB. 3. *Concilio Trident.* (sess. 13, cap. 1) ubi dicitur : « Hoc admirabile sacramentum, in ultima Cœna instituit (Christus), cum, *post panis vinique benedictionem*, se suum corpus præbere ac sanguinem disertis *ac perspicuis verbis* testatus est. Quæ verba a sanctis Evangelistis commemorata, et a S. Paulo postea repetita sunt. » In quo textu duo sunt advertenda : primum, Christum instituisse Eucharistiam post benedictionem ; secundum, hanc institutionem peregissee *perspicuis verbis*, quæ commemorant Evangelistæ et S. Paulus, se corpus suum ac sanguinem præbere testando. Ergo non per benedictionem præviam aut distinctam ab illis verbis Eucharistiam confecit. Ergo illis verbis ipse consecravit. Unde Catechismus conc. Trid. (2 p. *de Euch.*, n. 20), relatis verbis Christi, ait : « Quæ quidem consecrationis forma, cum a Christo Domino servata sit, ea perpetuo catholica Ecclesia usa est. »

Hæc prima assertio a theologis habetur ut certa, non tamen est expresse definita, nec proinde de fide dicenda est.

443. — 101. Assertio 2^a : Eucharistia ipsis VERBIS DOMINI conficitur.

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* Christus, ut modo dictum est, postquam pronuntiavit hæc verba : *Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus*, subjunxit : *hoc facite, in meam commemorationem.* Atqui mandatum : *hoc facite*, manifeste respicit tum quod egerat, tum verba quibus usus fuerat. Ergo.

PROB. 2. *Conciliis.* In concilio Florentino Græci confessi sunt « verba Dominica esse illa quæ mutant et transsubstantiant panem et vinum in corpus verum Christi et sanguinem ». Postea Eugenius IV in decreto ad Armenos dixit : « Forma hujus sacramenti (Eucharistiæ) sunt *verba Salvatoris*, quibus hoc confecit sacramentum. Sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit sacramentum. » — Item concilium Trid. (sess. 13, c. 3) asserit statim *post consecrationem*, et quidem *vi verborum*, corpus et sanguinem Christi sub speciebus panis et vini existere : quæ quidem consecratio indubie in Ecclesia catholica complectitur verba Dominica.

3. *Ratione theol.* Sic argumentatur catechismus Romanus (p. 2, n. 20) : « Forma ea est, qua illud significatur quod in hoc sacramento efficitur. Cum autem hæc verba id quod fit significant ac declarent, hoc est, panis conversionem in verum Domini nostri corpus, sequitur formam in illis ipsis verbis constituendam esse. »

Hinc manifeste colligitur *Eucharistiam precibus sacerdotis non consecrari*; argumenta enim allata, si attente spectentur, statuunt verba Domini esse formam adæquatam hujus sacramenti (1).

(1) Opinio eorum qui dicunt invocationem verba institutionis præcedentem ad validitatem consecrationis necessariam esse, potest directe refelli sequentibus rationibus :

1. Ex decreto Eugenii IV supra citato, forma Eucharistiæ sunt verba Salvatoris, quibus confecit hoc sacramentum. Atqui preces liturgicæ, sive Eucharistiam præcedant, sive subsequantur, non pertinent ad verba quibus Christus hoc sacramentum confecit. Ergo.

2. Ex eodem decreto, sacerdos Eucharistiam consecrat, loquens in

444. — 102. Assertio 3^a. Sola verba : HOC EST CORPUS MEUM, *et :* HIC EST CALIX SANGUINIS MEI, *aut :* HIC EST SANGUIS MEUS, *pertinent ad formam essentialem Eucharistiæ.*

PROB. Si alia verba pertinerent ad formam essentialem huius sacramenti, certe aut verba Evangelii utramque consecrationem præcedentia, aut verba quæ in calicis consecratione subsequuntur. Atqui neutra pertinent ad formam essentialem Eucharistiæ.

Non priora, seu *verba quæ utramque consecrationem præcedunt*, ut voluit Scotus. Etenim — 1. Patres in prima assertionem citati consecrationem a Christo peractam his tantum verbis tribuerunt: *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, non vero præcedentibus. Ergo. — 2. Hæc ultima verba sola significant id omne quod consecratione efficitur; ergo sola pertinent ad formam essentialem.

Nec dicatur cum Scoto ea quæ præcedunt ideo requiri, ut sacerdos non in propria persona, sed in persona Christi loquatur. Nam, ut sacerdos in persona Christi loquatur, satis est si proferat verba quæ Christus determinavit cum intentione eum repræsentandi, nec ullæ circumstantiæ extrinsecæ requiruntur, ut probatum est ubi de intentione ministri sacramentorum.

persona Christi. Porro sacerdos liturgicas preces recitans non loquitur in persona Christi, sed Ecclesiam repræsentat. Ergo.

3. Forma Eucharistiæ est a Deo determinata, et eadem ubique esse debet. Atqui preces liturgicæ sunt ab Ecclesia institutæ, et variæ in diversis Ecclesiis. Ergo.

4. Sacerdos independenter a precibus quibuscumque, et in persona Christi verba Dominica super panem et vinum proferens, vere facit quod in Cœna Christus fecit; ergo producit quod significant verba, seu Christum præsentem sistit sub speciebus. Aliunde nemo non videt verba Dominica ex se significationem integram ac proinde efficaciam completam habere.

5. Preces quæ in liturgia Latina consecrationem antecedunt, et in liturgia Græca subsequuntur, eandem vim obtinere deberent. Atqui nullam vim habent quæ subsequuntur, cum statim post prolata verba Dominica Christus proponatur adorandus. Ergo.

6. Denique confirmatur ex confessione Græcorum in concilio Florentino, ubi de sua fide ab Eugenio IV interrogati, ea quæ diximus responderunt, asseverantes insuper se per preces quæ verba Dominica subsequuntur, non petere absolute ut fiat corpus Christus, sed ut fiat ipsis salutare in remissionem peccatorum.

Non posteriora, scilicet quæ *in consecratione vini voces SANGUINIS MEI subsequuntur*.

Etenim — 1. Singula hæc verba non leguntur apud singulos Evangelistas : nulli referunt has voces *æterni, mysterium fidei*; particulæ *pro vobis* omittuntur a S. Matthæo (xxvi, 26, 28) et S. Marco (xiv, 22, 24); tacent S. Marcus (xiv, 22, 24) et S. Lucas (xxii, 17-20) *in remissionem peccatorum*; S. Paulus (I Cor., xi, 25) vocibus *novi Testamenti* tantum utitur. Porro vix credibile est verba essentialia ab auctoribus sacris prætermissa fuisse. Ergo. — 2. Eadem fere varietas in antiquis Græcorum liturgiis deprehenditur. Atqui nunquam habita est ut invalida consecratio his ritibus peracta. Ergo. — Illa verba sola pertinent ad formam essentialem Eucharistiæ, quæ id omne significant quod efficitur. Atqui verba *hic est calix sanguinis mei* transsubstantiationem perfecte significant. Ergo. — Et vero cætera verba, si attente expendantur, aliquid tantum accidentale et consecrationi extrinsecum exprimunt, nec est proinde quod requirantur.

Nec dicatur ad rationem sacrificii pertinere, ut significetur sanguinis Christi effusio et virtus. Nam hoc ipso quod vi verborum ponitur ex una parte corpus, et ex altera sanguis, mystice significatur separatio sanguinis a corpore ejusque effusio; quod quidem sufficit ad rationem sacrificii, quin exprimatus virtus exinde consequens. Cæterum nulla est ratio cur potius requirantur verba : *qui pro vobis effundetur*, quam ista, *quod pro vobis tradetur*, in prima consecratione. Atqui, licet hæc ultima verba fuerint a Christo prolata, hæreticum esse dicere ea requiri, cum apud Latinos omittantur. Ergo.

Quod autem pro calice consecrando ultima verba in Missalibus inscribantur iisdem litteris majusculis ac prima, unum probat, ea scilicet ad integritatem formæ pertinere, cujus significationem penitus complent; unde de necessitate præcepti exiguntur, non vero de necessitate sacramenti.

Hæc conclusio communius a theologis admittitur; remanet tamen solide probabilis sententia opposita, quæ a S. Thoma asserta fuit (Cf. decretalis Innoc. III, l. 3, tit. 44, C. *Cum*

Marthæ; et S. Thom. 3, q. 78, a. 3). — Quod vero attinet ad opinionem eorum qui Eucharistiæ valide conficiendæ præsupponi volunt verba : *qui pridie*, etc., *similiter postquam cænatum est*, etc., a Suarezio habetur ut improbabilis; sed S. Ligorio et etiam aliis non omni probabilitate destituta videtur, nec proinde negligenda est in praxi.

§ II. — De significatione singulorum verborum formæ

445. — 103. I. Pronomina hoc et hic usurpanda sunt *substantive*, non *adjective*, ad designandam indeterminate substantiam præsentem sub speciebus; nam, cum in enuntiatione formæ significanda sit conversio panis in corpus et vini in sanguinem Christi, oportuit in subjecto talis propositionis poni aliquid quod ad demonstrandum panem et vinum vel corpus et sanguinem Christi indifferens esset et commune utrique termino, ita ut in initio propositionis conveniret termino *a quo*, et in fine per prædicatum applicaretur termino *ad quem*. Hoc autem commodius fieri non potuit quam per pronomem demonstrativum, quod indefinite significat.

446. — 104. II. Verbum substantivum est in præsentī, nec sumitur pro *significat*, ut volunt hæretici, nec pro verbo *fit*, sed pro naturali copula extremorum, et designat conversionem unius in aliud *in facto esse*. Hujus locutionis rationem affert S. Thomas (3, q. 78, a. 2), dicens ita debuisse significari conversionem, tum quia non est successiva, sed instantanea; tum quia forma artis perfecta, ad quam conformatur forma sacramenti, præsertim quando cadit in rem permanentem, repræsentat opus quale esse debet in termino actionis, non quale est in fieri, et ideo accommodatissime significatur per modum rei jam existentis.

447. — 105. III. Verba CORPUS et SANGUINIS designant substantiam corporis et sanguinis, id est, non materiam nudam, sed sua forma substantiali informatam. Ratio est quia fit directe conversio substantiæ panis et vini in substantiam organicam; et inde contingit quod anima, ex qua esse humanum et vi-

tam accipiunt corpus et sanguis Christi, non designetur nisi indirecte et implicite, quatenus forma substantialis compositi humani. Ideo autem sanguis a corpore separatus significatur, ut perfecta sit ratio sacrificii et convivii.

Ipsa locutio *calix sanguinis mei*, quæ idem sonat ac *sanguis meus in hoc calice contentus*, usurpata est ad expressius significandum sanguinem ut potabilem; sanguis enim Christi in hoc sacramento apponitur, ut sit potus fidelium. Hoc autem non habet ex se, et proinde in Ecclesia Latina merito designatur per vas huic usui accommodatum, sicut in evangelio S. Lucæ et in Epist. I ad Corinthios.

448. — 106. IV. VOX MEUM, quæ complet panis consecrationem, item vox *mei* in calicis consecratione, significant idem esse corpus sub panis speciebus, eundemque sanguinem sub speciebus vini, quæ in ipso Christo, in cujus persona profertur: in hac enim identitate consistit Eucharistiæ mysterium. Et quia adesse nequit res significata nisi mirabili conversione, quæ a solo Deo perfici potest, minister in hoc sacramento perficiendo non habet alium actum, nisi prolationem verborum, ut aperte colligitur ex vocabulis *meum, mei*, quibus sacerdos in persona Christi loquens inducitur (Cf. S. Thom., 3, q. 78, art. 1).

449. — 107. V. Per verba quæ in calicis consecratione subsequuntur, scilicet, NOVI ET ÆTERNI TESTAMENTI, MYSTERIUM FIDEI, QUI PRO VOBIS ET PRO MULTIS EFFUNDETUR IN REMISSIONEM PECCATORUM, « designatur, inquit Doctor Angelicus (*loc. cit.*, art. 3), virtus sanguinis effusi in passione, quæ operatur in hoc sacramento », nempe ad adipiscendam æternam hæreditatem per justitiam quæ est ex fide (*Rom.*, III, 25), nec non ad removenda impedimenta gratiæ et gloriæ, scilicet peccata.

Eadem de causa, in consecratione panis Christus addidit verba, *quod pro vobis tradetur*, quæ in Ecclesia Græca retinentur.

§ III. — De mutatione formæ

Explanata utriusque consecrationis forma, proponere licet

sequentes regulas circa mutationes quæ fieri possunt in forma Eucharistiæ :

450. — 108. I. *Invalida* esset consecratio si diceretur : *Hic* (adverbialiter) *est corpus meum, sanguis meus*. Dixi *adverbialiter*, quia si *hic* masculine pro neutro ponatur valet consecratio; nam mutatio generis non alterat vim pronominis.

Invalide etiam consecraretur his verbis : *Hic panis est corpus meum, hoc vinum est sanguis meus; hoc corpus est meum, hic sanguis est meus; — Ecce corpus meum, ecce sanguis meus; — hoc est corpus Christi*. In his enuntiationibus corrumpitur forma, sive quia pronomina *hoc* et *hic* non sumuntur indefinite et substantive; sive quia prætermittitur copula significans instantaneam conversionem; sive quia non proferuntur verba in persona Christi.

451. — 109. II. *Dubia* est consecratio sic enuntiata : *Illud est corpus meum, ille est sanguis meus, hoc est caro mea*, eo quod pronomen *illud, ille*, non sit demonstrativum rei præsentis; *caro* autem codistinguitur ab ossibus et nervis, quæ sunt de ratione corporis organici. Quidam etiam dubium movent de forma quam refert S. Lucas (xxii, 20) : « *Hic est calix novum Testamentum in sanguine meo qui pro vobis fundetur;* » sed immerito, cum eadem sit significatio hujus formulæ ac alterius communiter usurpatæ.

Similiter controvertitur de validitate formæ sic enuntiatae : *Hoc enim corpus meum; hic calix sanguinis mei*. Alii eam asserunt validam, licet graviter illicitam, quia, etsi subintelligatur verbum *est*, propositionis idem est sensus; familiare enim est Latinis, Hebræis et Syris copulam in enuntiatione subintelligere; nec constat Christum, qui hebraice loquebatur, hoc verbo usum esse, maxime cum in græco textu non sit expressum apud Lucam (xxii, 20) referentem consecrationem calicis.

Alii vero communissime tenent invalidam esse consecrationem, si verbum *est* subintelligatur; nam, licet copula in oratione continua ex adjunctis quandoque subaudiatur, res

aliter se habet in propositione absoluta, præsertim practica. Atqui consecrationis forma absolute profertur; nec est tantum assertoria, sed ita practica, ut producat et quidem supernaturaliter quod significat. Igitur verbum substantivum subaudiri nequit.

Nec interest quod S. Lucas illud omiserit in forma calicis: in hoc enim corrigendus est tum ex aliis Evangelistis, et ex B. Paulo (I *Cor.*, XI, 25), qui formæ iisdem terminis conceptæ verbum *est* inseruit; tum ex versione Vulgata, cui suffragantur omnes aliæ antiquæ versiones; tum demum ex praxi Ecclesiæ, cui omnes liturgiæ in hoc consentiunt.

Quidquid sit, repetenda esset consecratio, si verbum *est* fuisset omissum.

452. — 110. III. Valet consecratio, quamvis sit illicita, si sacerdos dicat: *Hic cibus, hic potus, hic calix*; vel *hæc res, hoc contentum sub his speciebus est corpus meum, sanguis meus*; vel *meum corpus, meus sanguis*, vel *substantia corporis mei, substantia sanguinis mei*. Ratio est quia in his non fit mutatio substantialis formæ.

§ IV. — De prolatione formæ

453. — 111. I. Forma panis super panem, et forma calicis super vinum proferenda est; secus omnino deesset significatio ac proinde efficacia formæ sacramentalis. Hinc si quis verba calicis super panem pronuntiaret ex inadvertentia, nec panem consecraret ob defectum formæ propriæ, nec calicem, propter defectum intentionis.

454. — 112. II. Verba consecrationis recitanda sunt *assertive* simul et *significative*, non *historice* tantum; scilicet, etsi hæc verba inceptam narrationem continent, non tamen per modum meræ narrationis proferenda sunt, sed etiam applicando eorum significationem ad materiam præsentem, nempe panem et vinum, ut in corpus et in sanguinem Christi convertantur. Ratio est quia sacerdos in persona Christi loquens perficit Eucharistiam, ut habet Eugenius IV in decreto ad Armenos. In praxi tamen, nulla difficultas occurrere potest;

sufficit ut sacerdos intendat facere quod Christus instituit et Ecclesia usurpat; eo ipso enim vult Christi personam gerere et verba sacramentaliter proferre.

455. — 113. III. Vix ulla omissio, additio aut mutatio in verbis consecratoriis dari potest, quæ ob summam reverentiam huic sacramento debitam a peccato gravi excusetur. Unde legitur in Rubricis Missalis: « Si quis autem aliquid diminueret vel immutaret de forma consecrationis et verba idem non significarent, non conficeret sacramentum. Si vero aliquid adderet quod significationem non mutaret, conficeret quidem, sed graviter peccaret. »

Attamen gravis peccati arguendus non videtur sacerdos, qui etiam voluntarie vocem *enim* omitteret in utraque forma, quia vox illa verbis Christi inserta ab Ecclesia est materia ex omni parte levis. Esset ergo peccatum veniale illius omissio, nisi fieret ex contemptu legislatoris, et inde gravis per accidens fieret. — Ita contra plures Suarez, S. Ligorius, Gury, etc.

456. — 114. IV. Forma adæquata, ex præcepto Ecclesiæ adhibenda ad Eucharistiam conficiendam, juxta ritum Romanum, pro consecratione panis hæc est: *Qui pridie quam pateretur, accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, et elevatis oculis in cælum ad te Deum Patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, fregit, deditque discipulis suis dicens: accipite et manducate ex hoc omnes: HOC EST ENIM CORPUS MEUM.* — Pro consecratione calicis: *Simili modo, postquam cœnatum est, accipiens et hunc præclarum calicem in sanctas ac venerabiles manus suas, item tibi gratias agens, benedixit, deditque discipulis suis, dicens: accipite et bibite ex eo omnes: HIC EST ENIM CALIX SANGUINIS MEI, NOVI ET ÆTERNI TESTAMENTI (MYSTERIUM FIDEI), QUI PRO VOBIS ET PRO MULTIS EFFUNDETUR IN REMISSIONEM PECCATORUM. Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.*

Ratio autem cur verbis consecrationis semper præmitti debeant verba *qui pridie* et *simili modo*, est, — tum quia hoc modo expressius demonstratur sacerdotem in persona Christi

loqui, — tum quia, ut jam dictum fuit, non est prorsus negligenda opinio Scoti asserentis hæc verba præmittenda esse, etsi tenuiter tantum sit probabilis, eo quod in sacramentis tutior pars est eligenda. — Hæc ultima ratio a fortiori valet pro verbis *novi et æterni testamenti*, etc., quibus consecratio calicis completur; nam S. Thomas opinatur ea pertinere ad essentiam formæ.

457. — 115. Corollaria. — 1. Si prolata fuissent verba consecrationis, omissis *qui pridie* vel *simili modo*, integram formam repetere deberet sacerdos, et consecrationem iterare sub tacita conditione, modo tamen ex omissione sensus generalis corruptus fuisset, nec intelligi posset sacerdotem in persona Christi locutum fuisse. In hac enim sola hypothesis valet ratio Scoti, et gratis exigeretur singula hæc verba adamussim recitari ad validam Eucharistiæ confectionem. Unde sacerdos hæc verba omissa fuisse recordatus post missam tantum, anxius esse non deberet, quia probabilissime valide consecravit. — Curet pariter sacerdos, ne moram notabilem inter verba *manducate ex hoc omnes* vel *bibite ex eo omnes* et ipsam formam interponat, sed ea proxime jungat, quia verba formæ cum narratione præcedenti unicum sermonem constituunt.

2. Si in consecratione calicis prætermissa fuissent verba *novi et æterni Testamenti*, etc., repetenda esset sub conditione calicis forma, nisi statim defectum adverteret et suppleret sacerdos. Attamen, quia juxta communioem et longe probabiliorem sententiam valida fuisset consecratio, sacerdos qui hujus omissionis post missam finitam conscius esset, non teneretur aliam missam applicare pro offerente stipendium.

3. Quoties repetenda est forma Eucharistiæ, incipiendum est a verbis *qui pridie* vel *simili modo*, prout præcipit Rubrica Missalis, et postulat ratio mox exposita. — Attamen, juxta S. Ligorium, non potest fieri hujusmodi repetitio, nisi *valde probabiliter* dubitet sacerdos se aliquid necessarium omisisse. Legitur enim in Rubrica (tit. 5, n. 2) : « Si celebrans non

recordetur se dixisse ea quæ in consecratione communiter dicuntur, non debet propterea turbari. Si tamen certo ei constet se omisisse aliquid eorum quæ sunt de necessitate sacramenti, resumat formam. Si vero valde probabiliter dubitat se aliquid essentielle omisisse, iteret formam, saltem sub tacita conditione. »

ARTICULUS III

**De requisitis ut materia Eucharistiæ rite
subiciatur formæ**

Quæstio movetur tum de præsentia, tum de determinatione panis et vini, tum de unione utriusque materiæ.

§ I. — De præsentia materiæ

458. — 116. Assertio : *Materia Eucharistiæ sacerdoti consecranti ita sensibiliter PRÆSENS esse debet, ut VERA SINT pronomina demonstrativa formæ.*

Ratio est quod secus forma objecto careret, et proinde nec sacramentum conficeretur, nec etiam sacrificium offerretur.

Ut autem habeatur præsentia sensibilis, quam exigunt pronomina demonstrativa *hoc* et *hic*, non requiritur ut materia videatur, vel tangatur, sed satis est quod possit videri vel tangi, sive in se, sive in alio, v. g., in toto seu cumulo cujus est pars, vel in vase illam continente, etiamsi aliquantulum distet a sacerdote, modo ita sit propinqua et exposita, ut secundum morem hominum, iudicio prudentis viri, præfata pronomina eam designent. Equidem illa propinquitas non est stricte determinabilis, siquidem alii viginti passus, alii triginta, alii quadraginta assignant; sed tamen apparet dari distantiam intra quam omnes admittunt consecrationem esse validam, et ultra quam dubia reputanda est.

459. — 117. Corollaria. I. Quoad panem : — 1. *Valida* est consecratio panum sub aliis latentium, vel in pixide super corporale repositorum, quamvis sacerdos eam non aperuerit, nec ad offertorium, nec ad consecrationem. Valida est pariter

consecratio a sacerdote cæco facta, quamvis panem non videat, nec tangat.

2. *Invalida* est consecratio hostiarum in tabernaculo inclusarum, vel post altare repositarum, vel longe distantium, v. g., centum passibus. Item *invalida* est consecratio particularum, quæ sensibus percipi nequeunt et ab aliis separantur, v. g., si panis sit sub mappa aut corporali.

II. *Quoad vinum*. Non requiritur ad validam consecrationem ut videatur, et ideo valide consecraretur etiamsi calix non discooperiretur. — Notant plures non requiri, imo non probari praxim sacerdotum qui ita os admovent ut habitum in vinum vel panem inspirent, utpote præ se ferentem aliquam irreverentiam erga SS. Eucharistiam et signum conscientiae scrupulosæ.

§ II. — De determinatione materiæ

460. — 118. Assertio : *Materia consecranda debet* IN INDIVIDUO DETERMINARI *per sacerdotis intentionem*.

Ratio desumitur ex indole pronominum *hoc* et *hic*, quæ sicut materiam præsentem, ita in individuo determinatam requirunt; — ex necessitate intentionis ministri, quæ necessario fertur in objectum determinatum; — demum ex eo quod actio externa circa singularia et determinata versatur.

Non tamen requiritur ad hanc determinationem intentio actualis ministri, sed sufficit virtualis, ut diximus ubi de ministro sacramentorum. Imo sacerdos Eucharistiam conficere intendens, eo ipso implicite renovat intentionem semel pro semper habitam, v. g., nunquam consecrandi panem positum extra corporale vel vini guttas extra cuppam calicis lapsas. Si vero nihil ipse determinaverit, secundum Ecclesiæ legem velle agere semper censetur; quæ si dubia sit, consecratio ipsa dubia erit.

461. — 119. Corollaria. — 1. *Invalida* esset consecratio, si sacerdos simpliciter dixisset : volo consecrare tertiam partem harum hostiarum, decem ex illis. — Pariter defectu intentio-

nis, quæ nonnisi illicite haberetur, non habentur ut consecratæ guttæ calici exterius adhærentes.

2. *Valida* esset consecratio si dixisset sacerdos : volo consecrare tertiam, quintam, sextam hostiam; quia sic, illicite quidem, sed vere determinatur materia consecranda. *Valida* pariter est consecratio undecim hostiarum, quamvis sacerdos ex errore credat adesse tantum decem. Ratio est quia intentio illius est consecrare hostias præsentis, quas ex errore iudicat esse pauciores.

3. *Dubia* est consecratio guttarum vini quæ intra cuppam calicis separatæ existunt, quia, ex una parte, sacerdotis intentio non debet esse diversa ab Ecclesiæ intentione; ex altera autem parte, non constat an Ecclesia velit hujusmodi consecrationem. In praxi, ante consecrationem, debent sedulo abstergi, sed sine scrupulo; post consecrationem, habendæ et sumendæ sunt sicut guttæ consecratæ. — *Dubia* est quoque, imo probabilius invalida, consecratio pyxididis ex oblivione extra corporale relictæ, quia hæc consecratio illicita est ex prohibitione Ecclesiæ, nec sacerdos præsumi potest illam voluisse. — Idem dicendum, juxta Benedictum XIV, de hostiis extra lapidem consecratum positis, seorsim a pyxide aut cumulo. — *Dubia* pariter esset consecratio, si hostiæ rite collocatæ, inscio sacerdote, appositæ fuissent; nam, ex una parte, de iis non cogitavit, nec ideo censetur voluisse eas consecrare; ex altera vero parte, nisi contrarium constet, præsumitur implicate voluisse consecrare omnes hostias rite positas.

In dubio an aliquæ hostiæ sint consecratæ, non licet eas fidelibus dare, tum ob adorationem quæ illis exhiberetur, tum ob verba quibus communicatio datur. — Hæ hostiæ possunt vel a sacerdote sumi post sanguinis sumptionem, ut volunt multi; vel religiose asservari, ut dicunt alii, et crastina die super altare reponi, sacerdote intendente consecrare hostias non consecratas; qua agendi ratione omnes certo erunt consecratæ.

§ III. — De unione utriusque materiæ

Quæstio est an et quatenus una materia sine altera consecrari non debeat; de quo statuitur sequens :

462. — 120. Assertio : *Consecratio PANIS ET VINI necessaria est ex præcepto divino, non vero ad validitatem sacramenti.*

PROBATUR PRIMA PARS, nempe, *consecrationem panis et vini necessariam esse ex præcepto divino,*

1. *Script. Sacra.* (Luc., xxii, 19) : « Hoc facite in meam » commemorationem; » quæ verba, juxta Apostolum (*I Cor.*, ii, 24), post consecratum calicem rursus edidit Christus; ex quibus colligit Ecclesia a Christo Apostolis datum fuisse mandatum utriusque speciei simul consecrandæ.

2. *Conc. Trid.*, quod (sess. 22, cap. 1) ait : « (Christus Dominus) corpus et sanguinem suum sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulit; ac sub earundem rerum symbolis, Apostolis... ut sumerent, tradidit; et eisdem eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba : Hoc facite in meam commemorationem; uti semper catholica Ecclesia intellexit et docuit. »

3. *Rat. th.* Christus instituit consecrationem corporis et sanguinis sui ut sacramentum simul et sacrificium incruentum. Porro sacrificium incruentum non est completum, si corpus et sanguis mystice non separentur vi verborum, ac proinde si non fiat utriusque speciei consecratio. Ergo.

PROBATUR SECUNDA PARS, nempe *utriusque speciei consecrationem non esse necessariam ad validitatem sacramenti, id est, validam esse unius speciei consecrationem seorsim ab alia.*

1. Unam speciem valide consecratam profitentur omnes, quando sacerdos alteram speciem consecrare intendebat; nam Ecclesia, ante calicis consecrationem, adorat Christum præsentem sub specie panis consecrati.

2. Communius docent theologi validam esse consecrationem unius speciei, etiamsi alteram speciem consecrare non intendat sacerdos; nam, juxta Ecclesiæ doctrinam, sacramenta tribus perficiuntur, scilicet materia, forma et ministro cum intentione faciendi quod facit Ecclesia; porro hæc tria reperiuntur in prædicto casu; ergo.

463. — 121. Corollaria. Nunquam potest sacerdos unius speciei consecrationem intendere, etiam ne ægrotus viatico ca-

reat. — Sacerdos debet legere et expendere rubricas de defectibus, ne ex ignorantia vincibili unam tantum aliquando consecret materiam.

CAPUT III

DE EFFECTIBUS SACRAMENTI EUCHARISTIÆ

---

464. — 122. Recensentur Eucharistiæ effectus. Singularem hujus sacramenti efficaciam ipse Christus describit his verbis (*Joan.*, VI, 55-57) : « Qui manducat meam carnem et bibit » meum sanguinem, habet vitam æternam, et ego resuscitabo » eum in novissimo die. Caro mea vere est cibus et sanguis » meus vere est potus. Qui manducat meam carnem et bibit » meum sanguinem, in me manet et ego in illo. »

Concilium vero Florentinum in decreto ad Armenos hæc habet : « Omnem effectum quem materialis cibus et potus quoad vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando et delectando, sacramentum hoc quoad vitam operatur supernaturalem. » Cf. Conc. Trid. (sess. 13, c. 2).

Ex his jam colligi potest sanctissimum Eucharistiæ sacramentum mirabiles effectus producere tum in anima, cujus vitam supernaturalem auget, viresque per peccatum deperditas reficit; tum in corpore, quod per intimam sui unionem cum corpore Christi in pristinam integritatem aliquatenus restaurat.

Sed fusius explicandi sunt et pressius definiendi hi effectus. Quod ut debito ordine præstetur, seorsim expendendum est : — 1. an et quatenus SS. Eucharistia gratiam augeat; — 2. an et quatenus peccata remittat; — 3. an et quatenus ipsa suscipientium corpora restauret.

ARTICULUS I

De efficacia SS. Eucharistiæ ad gratiam augendam

465. — 123. Status quæstionis. Est de fide gratiam sanctificantem, virtutes infusas et dona Spiritus sancti augeri in digne communicantibus. Illud satis constat ex Tractatu *de Sacramentis in genere*, ubi probatum fuit omnia sacramenta novæ Legis gratiam sanctificantem primam vel secundam, prout sunt mortuorum vel vivorum, *ex opere operato* conferre non ponentibus obicem; et Eucharistiam esse sacramentum vivorum. Cum autem omnia sacramenta aliquid addant gratiæ sanctificanti communiter dictæ, hic describenda venit propria indoles gratiæ per Eucharistiam productæ.

Porro, ad hunc finem obtinendum, in duplici paragrapho: — 1. tres assertiones declarabunt augmentum gratiæ huic sacramento proprium; — 2. quædam circumstantiæ speciales expenduntur.

§ I. — **Declaratur augmentum gratiæ sacramento Eucharistiæ proprium**

Sint sequentes assertiones :

466. — 124. Assertio 1^a : *SS. Eucharistia fideles digne communicantes CUM CHRISTO et INTER SE per caritatem UNIT.*

PROB. PRIMA PARS, *nempe Eucharistiam unire fideles cum Christo,*

1. *Verbis Christi* dicentis (*Joan.. vi, 57*) : « Qui manducat » meam carnem et bibit meum sanguinem, *in me manet et ego » in illo,* » id est, intime mihi unitur, et quidem ita ut non me mutet in se, sed in me mutetur. Hæc autem unio, de qua loquitur Christus, non physica, sed moralis est, qua videlicet anima fidelis per affectum intime Christo conjungitur.

2. *SS. Patribus,* qui hanc unionem fidelium cum Christo extollunt, egregiisque comparationibus illustant. Sic S. Cyrillus Alex. (*In Joan., l. 4, cap. 2; Patr. græc., LXXIII, 583*) scribit : « Quemadmodum si quis ceram ceræ conjunxerit,

utique alteram in altera esse videbit : eodem quoque, opinor, modo, qui Salvatoris nostri carnem suscipit, et bibit ejus pretiosum sanguinem, ut ipse ait, unum quiddam cum eo reperitur... ita ut in Christo quidem ipse reperiatur, et vicissim Christus in ipso. » — S. Leo Magnus (*Serm.* 63, *de pass. Dom.* 12, c. 7; *Patr. lat.*, LIV. 357) hæc habet : « Non enim aliud agit participatio corporis et sanguinis Christi, quam ut *in id quod sumimus transeamus.* »

His SS. Patrum testimoniis consonat decretum ad Armenos, de Eucharistia dicens : « Hujus sacramenti effectus, quem in anima operatur digne sumentis, est *adunatio hominis ad Christum.* »

3. *Ratione theologica.* In hoc sacramento Christus non per elementum alienum subjecto applicatum sanctificat, sicut in cæteris sacramentis, sed ipse sub symbolis sacramentalibus ad homines venit, ipse se nobis conjungit, et nobiscum veluti commiscet. Porro hæc unio sacramentalis illam cum Christo efficit unitatem, qua ipse in nobis manet et nos in ipso manemus. Ergo.

Et vero, Christus sacramentum Eucharistiæ ad modum cibi et potus instituit, ut in effectibus alimonie corporalis adumbrarentur mirabiles effectus spiritualis alimonie in animam. Atqui proprium est cibi quod mutetur in substantiam nutriti et unum fiat cum illo. Ergo Eucharistia per caritatem unit fideles cum Christo.

PROB. SECUNDA PARS, videlicet *Eucharistiam unire fideles inter se per caritatem,*

1. *Scriptura Sacra.* Christus id aperte declarat, dum Apostolos in ultima Cœna alloquens, dilectionem proximi speciatim commendat. Unde S. Paulus caritatem fidelibus et ipse moximopere commendans, ad Eucharistiam appellabat, dicens (I *Cor.*, x, 17) : « Quoniam unus panis, unum corpus » multi sumus, omnes qui de uno pane participamus. »

2. *Concilio Tridentino* (Proæmio, sess. 13) dicente : « Eucharistiam Salvator noster in Ecclesia sua tanquam symbolum reliquit *ejus unitatis et caritatis, qua Christianos omnes inter se conjunctos et copulatos esse voluit.* » Præterea (*Ibid.*,

c. 2) declarat Christum voluisse, ut Eucharistia esset « symbolum *unius illius corporis*, cujus ipse caput existit, cuique nos, *tanquam membra*, arctissima fidei, spei et caritatis connexionem *adstrictos esse* voluit, ut idipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata. »

3. SS. *Patribus*. S. Chrysostomus (Hom. in *I Cor.* 24, n. 2; *Patr. græc.*, LXI, 200) ait : « Sicut panis ex multis granis contans unitus est, ita ut grana nusquam appareant, sed sint quidem ipsa, non manifesta autem sit illorum differentia propter conjunctionem : *sic nos et mutuo et cum Christo conjungimur*. Non enim ex altero corpore hic, ex altero ille nutritur; sed ex eodem ipso omnes... Si autem ex eodem, et idipsum efficimur omnes, cur non *eamdem caritatem exhibemus, et ea ratione unum efficimur?* » — S. Augustinus (tract. in *Joan.* 26, n. 13; *Patr. lat.*, xxxv, 1613), postquam demonstravit fideles per sacram communionem fieri corpus Christi, exclamat : « O sacramentum pietatis, o *signum unitatis, o vinculum caritatis!* »

Confirmatur pluribus analogiis. Eucharistia apponitur in Ecclesia ad modum convivii. Porro qui eidem cibo et convivio participant, jucundissimo nexu inter se uniri solent, nec quidquam convescentibus magis gratum et necessarium excogitari potest quam mutua caritas et animorum concordia. — Præterea, panis et vinum quibus conficitur Eucharistia, luculenter exprimunt, ut jam notatum est, vinculum amoris, quo Christi fideles inter se vinciri debent. — Demum, Eucharistia, homines cum Christo intime conjungendo, eo ipso membra corporis ejus mystici inter se arctissime copulat. Ergo.

Ex dictis concludendum est sacramentum Eucharistiæ peculiari modo ordinari ad perficiendam unionem fidelium cum Christo et inter se. « Cætera sacramenta vivorum, inquit Suarez (in 3. S. Thomæ, disp. 63, sect. 1, n. 3), non ordinantur per se primo et directe ad nutriendam caritatem propter solam majorem perfectionem ejus, majoremque unionem cum Christo; sed ordinantur ad speciales effectus, propter quos conferunt specialia auxilia et aliquod augmentum gratiæ. At vero hoc sacramentum per se primo ordi-

natur ad perficiendam unionem cum Christo et cum corpore ejus. »

467. — 125. Assertio 2^a : *Eucharistia excitat FERVOREM CARITATIS ac simul SPIRITUALEM infundit SUAVITATEM.*

PROB. 1. *Scriptura Sacra*, in qua manna, quod *omne delectamentum* in se habebat, exhibetur ut una e præcipuis figuris SS. Eucharistiæ. Præterea, ex verbis Christi (*Joan.*, VI, 56) : « Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus, » colligit Decretum ad Armenos SS. Eucharistiam spiritualiter conferre eos effectus quos corporalis cibus materialiter confert, quorum unus est *oblectare*.

PROB. 2. *Traditione*. SS. Patres haud raro hunc effectum commemorant. S. Ambrosius (in Ps. CXVIII, serm. 15, n. 28; *Patr. lat.*, XV, 1420) dicit hoc sacramento *inebriari fidelium affectum*, ita ut *curas sæculi hujus, metum mortis sollicitudinesque deponat*; » et in alio loco (*De myster.*, c. 9, n. 58; *Patr. lat.*, XVI, 409) ait : « *Cor nostrum esca ista confirmat, et potus iste lætificat cor hominis.* »

Idem docet Clemens V in concilio Viennensi : « In hoc sacramento, inquit, habetur *omne delectamentum et omnis saporis suavitas, ipsaque dulcedo Domini degustatur.* »

Accedit S. Thomas (3 p., q. 79, art. 1, ad 2) dicens : « Per hoc sacramentum, quantum est ex sui virtute, non solum habitus gratiæ et virtutis confertur, sed etiam excitatur in actum, secundum illud (II *Corinth.*, v, 14) : « *Caritas Christi* » *urget nos.* » Et inde est quod ex virtute hujus sacramenti anima *spiritualiter reficitur* per hoc quod anima *spiritualiter delectatur* et quodam modo *inebriatur dulcedine bonitatis divinæ*, secundum illud Cant. (v. 1) : « *Comedite, amici, et* » *bibite, et inebriamini, carissimi.* » — Tandem Ecclesia ipsa decantat : « *Panem de coelo præstitisti eis omne delectamentum in se habentem.* »

PROB. 3. *Ratione theologica*. Eucharistia ordinata est, ex antea dictis, ad nutriendam et fovendam amicitiam. Porro illud potissimum fit ferventioribus amoris ac devotionis affectibus. Ergo. — Præterea Christus in hoc sacramento, ut

dicat Tridentinum, divitias amoris sui erga homines veluti effudit. Ergo debet et in eo existens homines ad sui amorem vicissim et peculiari modo excitare. — Tandem delectatio natura sua consequitur præsentiam et amorem rei amatæ. Ergo.

Hic tamen notandum est hujusmodi effectum, etsi ex parte sacramenti infallibilem, non raro ex parte subjecti impediri, sive quia homo, temporalibus curis occupatus, ad præsentiam Christi attendere non potest, quantum opus esset ad prædictam delectationem experiendam; — sive quia bonorum temporalium affectu præpeditus, cœlestem cibum non sapit; — sive quia corpus, adversa valetudine gravatum aut vehementi dolore affectum, abstrahit mentem, ne gustet quam suavis sit Dominus; — sive etiam quia sæpe Deus devotissimas animas vult probare et plenius purgare, eas spiritualibus gaudiis privando.

Unde non est cur fideles conscientiæ timoratae, qui faciunt quod in se est ut digne accedant ad hoc sacramentum, contristentur aut se judicent Deo odibiles, si in sumptione Eucharistiæ nec fervorem caritatis, nec spirituales suavitates experiantur.

Itaque efficacia sacramenti præsertim ex operibus ejus sumptionem consequentibus dignoscenda est, juxta illud effatum: « Quod amplius nos delectat, secundum id operemur necesse est. »

468. — 126. Assertio 3^a : Eucharistia confert GRATIAM ACTUALEM ad peccata vitanda et virtutes exercendas.

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* Legitur (Joan., vi, 50 et seq.) : « Hic est panis de cœlo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. » His verbis luculenter declaratur homines per Eucharistiam a peccatis præservari, atque ideo contra tentationes muniri, ita ut virtutes exercere valeant. Ergo. — Ad hunc effectum Eucharistiæ accommodari solet illud Psalmi (xxii, 6) : « Pa-
» rasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribu-
» lant me. »

PROB. 2. *Concilio Tridentino*, quod (sess. 13, cap. 2) dicit : » Salvator noster... sumi voluit sacramentum hoc tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur et *confortentur* viuentes vita illius qui dixit : Qui manducat me, et ipse vivet propter me; et tanquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis et a peccatis mortalibus præservedur. » Item (cap. 8) fideles admonet, hortatur, obsecrat et rogat « ut panem illum supersubstantialem frequenter suscipere possint, et is vere eis sit animæ vita, et perpetua sanitas mentis, cujus vigore confortati, ex hujus miseræ peregrinationis itinere ad cœlestem patriam pervenire valeant. » Quod autem hic effectus non obtineatur nisi per auxilia actualia, omnino perspicuum est.

PROB. 3. *SS. Patribus*. S. Ignatius martyr (*Epist. ad Eph.*, c. 20; *Patr. græc.*, v, 662) Eucharistiam appellat « *pharmacum immortalitatis et antidotum ne moriamur*, sed vivamus semper in Jesu Christo ». — S. Cyprianus (epist. 54, n. 4; *Patr. lat.*, iii, 858) ad Cornelium scribit : « Idoneus esse non potest ad martyrium qui ab Ecclesia non armatur ad prælium, et mens deficit, quam non recepta Eucharistia *erigit et accendit*. » — Sed audiat præ cæteris S. Joannes Chrysostomus (*Hom. in Joan.* 46, n. 3 et 4; *Patr. græc.*, lxx, 260-261) : « Ab illa ergo mensa recedamus, *tanquam leones ignem spirantes, diabolo terribiles*... Hic sanguis *salus animarum* nostrarum est; hoc abluitur anima, hoc ornatur, hoc *incenditur*... Ex hac mensa fons scaturit, fluvios emittens spirituales... Si quis æstuat, hunc adeat fontem et ardorem temperet. » Hæc et alia innumera testimonia manifeste intelligi debent de gratiis actualibus vi sacræ communionis acceptis, quarum ope idonei efficitur ad tentationes superandas virtutesque exercendas.

PROB. 4. *Ratione theologica*. Eucharistia, ut notat S. Thomas (3 p., q. 79, art. 6), considerari potest dupliciter, prout scilicet hominem per caritatem Deo conjungit, et prout Christi passionem significat. Porro utroque modo nos a peccato præservat; nam per hoc quod Christo conjungit per gratiam, animam roborat contra interiora corruptiva, juxta illud S. Augustini (*De div., quæst.*, q. 36, n. 1; *Patr. lat.*, xl, 25) : « Augmentum

caritatis est diminutio cupiditatis »; in quantum vero signum est passionis Christi, per quam victi sunt dæmones, omnem dæmonum impugnationem repellit. Ergo.

Merito igitur Eucharistia nominatur *panis fortium*, quin tamen exinde hoc sacramentum digne suscipientes evadant impeccabiles. Ratio est, inquit Angelicus Doctor (*loc. cit.*, ad 1), quia « effectus hujus sacramenti recipitur in homine *secundum hominis conditionem*... Homo autem in statu viæ est hujus conditionis, quod liberum ejus arbitrium potest flecti in bonum et malum. Unde licet hoc sacramentum, quantum est de se, habeat virtutem præservativam a peccato, non tamen aufert homini possibilitatem peccandi. »

469. — 127. Corollarium. Ex hucusque dictis inferendum est gratiam sacramentalem SS. Eucharistiæ nihil aliud esse, ut jam monuimus in Tractatu *de Sac. in genere* (n. 70), nisi gratiam habitualement, cum vigore et ordine ad auxilia pro anima spiritaliter reficienda, confortanda et intime cum Deo unienda per ferventiores actus virtutum.

Etenim proprius singulorum sacramentorum effectus ex earum natura dignoscitur, cum singula operentur quod significant. Atqui Eucharistia, per modum cibi et potus instituta, vitæ supernaturalis refectionem apprime significat. Ergo illam producit, videlicet, gratiam sanctificantem in homine adaugendo, virtutes ejus perficiendo, eumque, mediantibus auxiliis actualibus, vegetiorem et fortiorem ad opera vitæ divinæ exercenda efficiendo.

Notandum est peccata venialia præsertim plene deliberata ac frequenter repetita, etsi efficaciam sacramenti non totaliter impendant, obstare tamen perfectæ nutritioni animæ, quæ per spiritualem dulcedinem caritatisque fervorem completur (Cf. Tract. de *Sacramentis in genere*, n. 149).

§ II. — **Expenduntur quædam circumstantiæ speciales prædicti effectus**

Agendum venit : — 1. de tempore quo Eucharistia gratiam producit; — 2. de efficacia communionis sub utraque spe-

cie; — 3. de utilitate communionis pro aliis quam sumen-
tibus.

470. — 128. I. Tempus quo Eucharistia gratiam producit.

Eucharistia gratiam habitualement producit in ultimo instanti
sumptionis, nempe quando dici vere potest : Communicans
manducavit vel bibit species sacramentales. Eucharistia enim,
sicut cætera sacramenta, gratiam producit dum suscipitur;
porro suscipitur per modum cibi et potus. Ergo.

Si vero petatur quandonam sumptio cibi et potus compleat-
ur, manifestum est introductionem in os, etiamsi ibi retine-
rentur et dissolverentur sacræ species, non sufficere, sed om-
nino requiri trajectionem in stomachum. Ratio est quia cibus
non nutrit, nisi sit in stomacho (Vide etiam quæ dicta sunt
supra n. 429).

Disputant theologi utrum hoc sacramentum producat gra-
tiam *ex opere operato*, non solum quando actu completur man-
ductio, sed etiam toto tempore quo species manent in sto-
macho, præsertim si fidelis sese magis ac magis disponat
(Cf. Suarez, in 3 p., disp. 62, sect. 7).

471. — 129. II. Efficacia communionis sub utraque specie.

Nulla gratia ad salutem necessaria defraudari communicantes
sub una specie, definivit concilium Trid. (sess. 21, cap. 3)
dicens : « Fatendum est etiam sub altera tantum specie
totum atque integrum Christum, verumque sacramentum
sumi; ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia
necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem
solam accipiunt. » Quæritur ergo an major gratia, licet non
necessaria ad salutem, conferatur communicantibus sub utra-
que specie.

Quidam cum Vasquezio docent hanc gratiam esse majorem,
quia Christus bis sumitur. Sed, juxta communissimam sen-
tentiam, qui sub duplici specie communicat, majorem gratiam
regulariter non accipit; nam illa major gratia conferri nequit :
— 1. *ratione specierum*, cum species ex se vim causandi gra-
tiam non habeant; — 2. neque *ratione significationis*, cum
quælibet species concomitanter significet totum Christum, a

quo gratia producitur; — 3. neque *ratione rei contentæ*, siquidem Christus totus est sub utraque specie.

Nec dicatur Christum bis recipi, quando sumuntur duæ species; quia moraliter unica est Christi receptio, cum simul in stomacho existant binæ species et ordinentur ad eandem refectionem.

Dixi *regulariter*, quia si secunda species sumeretur, prima jam dissoluta, vere adesset duplex refectio. Insuper, si in sumptione secundæ speciei augeretur fervor caritatis, per accidens major obtineretur gratia.

472. — 130. III. Utilitas communionis pro aliis. SS. Eucharistia, quatenus est sacramentum, non prodest *ex opere operato* aliis quam sumentibus, quia accipitur ut cibus; cibus autem ex se non prodest nisi sumenti. Potest tamen aliis tam vivis quam defunctis prodesse *ex opere operantis*, — sive quia ipsa communio est opus bonum et præstantissimum, cujus valor satisfactorius et impetratorius, vi communionis Sanctorum, potest cedi aliis, tam vivis quam defunctis; — sive quia plures actus boni et laboriosi communionem comitantur, actus scilicet contritionis, confessionis, mortificationis et aliarum virtutum; — sive quia per susceptionem SS. Eucharistiæ augetur gratia et incenditur caritas, unde preces communionem concomitantes et subsequentes sunt ferventiores et efficaciores ad impetranda postulata pro se et pro aliis.

Merito igitur a pastoribus commendatur et propagatur praxis communicandi tam pro vivis quam pro defunctis. Ideoque S. Congregatio Concilii damnavit librum Theophili Reynaud, S. J., in quo communio pro defunctis impugnabatur.

ARTICULUS II

De efficacia Eucharistiæ ad peccata remittenda

473. — 131. Status quæstionis. Peccati nomine designari solent non solum peccata mortalia et venialia, sed etiam pœnæ peccatis debitæ.

Porro — 1. Ecclesia docet contra Lutheranos Eucharistiam per se et ex primaria institutione nullatenus peccata mortalia dimittere; — 2. communiter docent theologi peccata venialia hoc sacramento deleri; — 3. communis sententia pariter tenet SS. Eucharistiam, quatenus est sacramentum, non quidem directe et vi sacramenti, sed indirecte et ex quadam concomitantia, remittere pœnas temporales peccatis debitas.

Hæc tria in tot assertionibus demonstranda sunt.

474. — 132. Assertio 1^a : Eucharistia per se et ex primaria institutione NON DIMITTIT peccata MORTALIA.

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* B. Paulus (I Cor., XI, 27), postquam Eucharistiæ institutionem narravit, hæc addit : « Itaque » quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem » Domini *indigne*, reus erit corporis et sanguinis Domini. » Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat et de » calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, iudicium » sibi manducat et bibit. »

Unde sic : juxta Apostolum, qui *indigne*, id est, in statu peccati mortalis, Eucharistiam sumit, fit obnoxius pœnæ quam meretur is qui corpus et sanguinem Domini violaverit et crucifigendum tradiderit; ac proinde, ne tanti criminis reus fiat, debet homo, antequam ad sacram mensam accedat, seipsum probare, seu conscientiam suam ab omni inquinamento peccati saltem gravis diligenter mundare. Ergo non ad remissionem peccatorum mortalium Eucharistia sumitur, sed post eorum remissionem tantum recipi potest.

PROB. 2. *Traditione.* SS. Patres unanimi ore in idem consentiunt. S. Ambrosius (*In Luc.*, l. 6, n. 70, 71; *Patr. lat.*, xv, 1686) ita se habet : « Nemo cibum accipit Christi, *nisi fuerit antea sanatus*, et illi qui vocantur ad coenam, *prius vocando sanantur*... Ubique igitur mysterii ordo servatur, ut prius per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, postea alimonia mensæ cœlestis exuberet. »

Accedit auctoritas *concilii Trid.*, quod, postquam (sess. 13, c. 5) anathemate percussit eum qui dixerit, « præcipuum

fructum sanctissimæ Eucharistiæ esse remissionem peccatorum », vel etiam (can. 11 ejusdem sess.), « solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendum sanctissimum Eucharistiæ sacramentum », sequentem addit declarationem : « Et ne tantum sacramentum indigne, atque adeo in mortem et condemnationem sumatur, statuit et declarat ipsa sancta Synodus, illis quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia confessarii, necessario præmittendam esse confessionem sacramentalem. »

PROB. 3. *Ratione theologica.* Eucharistia instituta est ad modum cibi et potus, ut esset spiritualis animarum nostrarum alimonia. Porro cibus et potus non dantur mortuis sed viventibus; nam natura sua ordinantur ad vitam conservandam et augendam, non vero ad vitam amissam recuperandam. Ergo Eucharistia ex primaria sua institutione *per se* seu *directe* non ordinatur ad remittenda peccata mortalia, quibus homo vitam supernaturalem amittit.

An autem *indirecte* seu *per accidens* hoc sacramentum primam gratiam peccati mortalis remissivam producat, controversitur inter theologos (Cf. Tractatus de Sacramentis in genere, n. 67).

475. — 133. Assertio 2^a : Eucharistia peccata VENIALIA REMITTIT.

PROB. 1. SS. Patribus, qui Eucharistiam appellant *cælestem* et *quotidianam animæ nostræ medicinam, remedium quo omnis morbus spiritualiter extinguitur*. Ita S. Chrysostomus (hom. in Matth. 4, n. 9; Patr. græc., LVII, 50); S. Augustinus (Epist. 54, c. 3, n. 4; Patr. lat., XXXIII, 201).

PROB. 2. Concilio Tridentino declarante Christum Eucharistiam instituisse ut esset « antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis. » Suffragatur catechismus Rom., in quo (pars 2, de Euch., n. 53) legitur : « Quidquid cupiditatis ardore anima amisit, dum levi aliqua in re parum offendit, totum id Eucharistia, eas ipsas minores culpas abstergens, restituit. »

PROB. 3. *Ratione theologica.* Eucharistia auget caritatem, sive quoad habitum, sive quoad actum et fervorem. Atqui fervor ille repugnat peccato veniali, et ideo illud tollit. Ergo (Cf. S. Thomas, 3, q. 79, a. 4).

Ad remissionem peccatorum venialium, duo requiruntur ex parte suscipientis, nempe: — 1. ut obicem non ponat, affectum at venialia retinendo; et — 2. ut attritionis actum explicite aut implicite eliciat. Ratio est quia remissio peccatorum venialium non fit sine eorum detestatione seu contritionis motu, ut dicetur in Tract. *de Pœnitentia*. Unde, ut observat Collet, si qui de tribus tantum doleat, horum veniam obtinebit, non autem eorum quibus adhærere perseverat.

476. — 134. Assertio 3^a : *Eucharistia, quatenus est sacramentum, indirecte et ex quadam concomitantia remittit POENAS TEMPORALES peccatis remissis debitas.*

PROB. *Ratione theologica.* Eucharistia, ut jam dictum fuit, auget et inflamat caritatem. Porro « ex fervore caritatis, ait S. Thomas (q. 79, art. 5), aliquis consequitur remissionem non solum culpæ, sed etiam pœnæ. » Ergo Eucharistia, indirecte et per concomitantiam ad principalem effectum, remissionem pœnæ operatur.

CONFIRMATUR auctoritate S. Ambrosii et S. Joannis Damasceni. S. Ambrosius (*In Psal. cxviii*, serm. 8, n. 48; *Patr. lat.*, xv, 1314) inquit: « Utique paratus adsiste, ut... corpus edas Domini Jesu, in quo *remissio peccatorum est*, postulatio divinæ reconciliationis et protectionis æternæ. » — S. Joannes Damascenus (*de Fide*, l. 4, n. 13; *Patr. græc.*, xciv, 1147, 1151): « Illis qui cum fide digne suscipiunt, *in remissionem peccatorum* et vitam æternam cedit... Comburit peccata nostra, curat morbos et *omnimoda damna*. » His verbis generalibus ipsas peccati pœnas includi merito asseritur.

Non tamen semper, nec ordinarie, tota pœna peccato debita per Eucharistiam remittitur; sed, juxta S. Thomam (*loc. cit.*), homo per hoc sacramentum remissionem pœnæ consequitur « secundum modum suæ devotionis et fervoris. »

Dictum fuit *indirecte*, quia Eucharistia non instituta fuit ad

satisfaciendum, et ideo pœnas peccati directe remittere non valet.

De vi satisfactoria Eucharistiæ, prout est sacrificium, dicitur in tertia parte Tractatus.

ARTICULUS III

De efficacia SS. Eucharistiæ in corpus suscipientium

Circa corporales Eucharistiæ effectus tria inquiri possunt, videlicet: — 1. utrum ex digna hujus sacramenti susceptione peculiaris oriatur affinitas inter corpus Christi et corpus suscipientis; — 2. an idem sacramentum moderetur peccati fomitem, aliosve producat effectus in appetitu sensitivo; — 3. utrum et quatenus gloriosa corporis resurrectio futura sit Eucharistiæ effectus.

Quid de his sentiendum sit, declarabunt tres assertiones :

477. — 135. Assertio 1^a : *Ex digna Eucharistiæ susceptione oritur PECULIARIS AFFINITAS inter corpus Christi et corpus suscipientis.*

PROB. 1. SS. *Patribus*. S. Cyrillus Hierosol. (*Catech.* 32, n. 5; *Patr. græc.*, xxxiii, 1098-1099) dicit hoc sacramentum « animam et corpus sanctificare, » et per Eucharistiam fideles cum Christo *concorporeos* et *consanguineos* fieri. — S. Gregorius Nyssenus (*Orat catech.*, c. 37; *Patr. græc.*, xlv, 94) hæc scribit : « Quomodo parum fermenti sibi assimilat totam conspersionem, ita corpus a Deo morte affectum, cum fuerit intra nostrum, *totum ad se transmutat et transfert.* » — Hæc suffi-
ciunt ut jure concludatur specialem oriri affinitatem inter corpus Christi et corpus suscipientis.

PROB. 2. *Ratione theologica*. Quanto Christus digne sumitur, vere ac proprie intra suscipientem constituitur, cum eo conjungitur et unum efficitur, juxta illud (*Joan.*, vi, 57) : « In me manet, et ego in illo. » Porro id fieri nequit quin caro suscipientis contactu sanctissimæ carnis Christi consecratur, ipsique speciali affinitate jungatur. Unde, ut egregie no-

tat Card. Franzelin (*de Eucharistia*, thesis 19) : « Quamvis corpora nostra, quamdiu per statum gratiæ templa sunt Spiritus sancti, sint per hoc ipsum *membra Christi de ossibus ejus et de carne ejus* (I Cor., vi, 15, 19; Eph., v, 30), hæc tamen mystica unita carnis nostræ cum carne Christi suam pleniorrem consummationem et velut sacramentalem consecrationem accipit, per conjunctionem glorificati corporis et sanguinis ejus cum ipsis corporibus nostris; in qua conjunctione celebrantur nuptiæ Agni cum sponsa sua Ecclesia adhuc peregrinante in membris singulis, quæ jucundiores et plenioris unionis solum celebrabuntur in patria. Sic igitur ex sacramentali conjunctione oritur peculiaris illa affinitas, qua Christus sponsus considerat carnem digne manducantium carnem ejus et bibentium sanguinem ejus speciali titulo ut carnem suam. »

478. — 136. Assertio 2^a : *Eucharistia* MODERATUR FOMITEM PECCATI *aliosque bonos effectus producit* IN APPETITU SENSITIVO.

PROB. 1. SS. Patribus. S. Joannes Damascenus (*De fide orth.*, l. 4, c. 13; *Patr. græc.*, xciv, 1147, 1151) dicit hoc sacramentum *cedere in animæ et corporis præsidium*, et corpus et sanguinem Christi ad animæ et *corporis nostri incolumitatem tendere*. — S. Gregorius Nyssenus (*Orat Catech.*, c. 37; *Patr. græc.*, xlv, 94) Eucharistiam vocat « *salutare medicamentum pravas nostri corporis affectiones corrigens*. » Idem prædicat S. Bernardus (*Serm. de Cæna Dom.*, n. 3; *Patr. lat.*, clxxxiii, 272) dicens hoc sacramentum *minuere sensum in minimis*.

PROB. 2. *Ratione theologica*. Eucharistia caritatem auget ac nutrit. Porro, ut ait S. Augustinus (lib. 83, quæst. 36), augmentum caritatis est diminutio cupiditatis. Ergo. Ita, post S. Thomam (3 p., q. 79, art. 6), Catechismus Rom. (p. 2, *de Euch.*, n. 55) dicens : « Carnis etiam libidinem cohibet ac reprimat (Eucharistia); dum enim caritatis igne animos magis incendit, concupiscentiæ ardorem restinguat necesse est. »

Disputant theologi utrum Eucharistia hunc effectum producat *indirecte* tantum, id est, per augmentum gratiæ et ca-

ritatis, vel etiam *directe*, ipsum corpus immutando. Negat S. Thomas dicens (*loc. cit.*) « hoc sacramentum non directe ordinari ad diminutionem fomitis. »

Affirmat vero Suarez, docens Eucharistiam directe in corpus operari, tum moderando imaginationem vel appetitum, quibus excitantur phantasmata, tum alterando corpus seu temperamentum ejus eodem modo quo extrema unctio reddit sanitatem corpori, si illud bono animæ expediat (disp. 64, sect. 1).

479. — 137. Assertio 3^a : *Eucharistia digne suscepta confert corpori suscipientis JUS AD GLORIOSAM RESURRECTIONEM.*

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* Christus ipse ait (*Joan.*, vi, 55) : « Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, » habet vitam æternam, et ego *resuscitabo eum in novissimo die.* » Quibus verbis aperte significatur a Christo gloriosam corporis resurrectionem huic sacramento tribui, non solum quia confert gratiam, quæ est semen gloriæ, cum ille effectus omnibus sacramentis communis sit; sed quia futura gloria corporis erit specialis effectus Eucharistiæ.

PROB. 2. *Traditione.* SS. Eucharistia a Patribus Nicænis vocatur *symbolum resurrectionis*; a S. Ignatio (*Epist. ad Eph.*, c. 20; *Patr. græc.*, v, 662) *pharmacum immortalitatis*. — S. Irenæus (*Adv. hæc.*, l. 5, c. 2, n. 3; *Patr. græc.*, vii, 1127) ait : « Nostra corpora ex ea (Eucharistia) nutrita et reposita in terram, et resoluta in ea, resurgent in suo tempore, Verbo Dei resurrectionem eis donante, in gloriam Dei Patris, qui huic mortali immortalitatem circumdat, et corruptibili incorruptelam donat. »

Concil. Trid. (sess. 13, cap. 2) dicit de eodem sacramento : « Salvator noster... pignus præterea id esse voluit futuræ nostræ gloriæ et perpetuæ felicitatis. »

SUADETUR *variis congruentiis*. Decebat Christum specialiter promittere immortalitatem corporibus quæ corpori Christi per Eucharistiam conjunguntur, — tum ad augendam nostram spem et devotionem ac reverentiam erga hoc sacramentum; — tum ad significandam efficaciam vivificæ carnis Christi,

quæ futura est causa proxima nostræ resurrectionis et immortalitatis; — tum denique ad conformandam nostram carni suæ incorruptibili ac glorificatæ, hic quidem in exilio non per absolutam immunitatem a corruptione et concupiscentia, sed, quantum patitur conditio præsens, per specialem titulum ad perfectam incorruptibilitatem et glorificationem. Unde S. Paulus (*Philip.*, III, 20-21) scribit : « Salvatorem » expectamus D. N. J. C., qui reformabit corpus humilitatis » nostræ, configuratum corpori claritatis suæ » (1).

CAPUT IV

DE MINISTRO SACRAMENTI SS. EUCHARISTIÆ

Tria circa sacramenti Eucharistiæ ministrum expendenda sunt, nempe : — 1. persona ministri; — 2. obligatio ministrandi Eucharistiam; — 3. requisita ad licitam illius ministrationem.

ARTICULUS I

De persona ministri

Minister Eucharistiæ duplex est, consecrationis unus, dispensationis alter. — De utroque seorsim agendum est.

(1) Non concordant theologi in determinanda natura pignoris vitæ æternæ, quod ex digna Eucharistiæ sumptione corpora nostra percipiunt. Juxta quosdam, quorum nomina facit Suarez (cf. *loc. cit.*), illud pignus situm esset in aliqua qualitate physica, quæ manens in nostris corporibus instar seminis, radix esset futuræ resurrectionis. Pia est hæc opinio, sed nulla ratione solida nititur, ac ideo omnibus hodie rejicitur. — Juxta Suarez, quem sequuntur plerique theologi, hoc gloriæ pignus in eo consistit quod his qui Eucharistiam digne susceperunt, proprio et speciali titulo gloria dabitur propter specialem conjunctionem et affinitatem cum Christo ex hoc sacramento ortam, quod tamen ad perfectionem gloriæ parvi aut nihil refert, quanquam fortasse aliquod accidentale gaudium possit inde accrescere illis qui reipsa hoc sacramentum suscipiunt, non vero aliis, etsi voto aut desiderio illud suscipiant.

§ I. — De ministro consecrationis SS. Eucharistiæ

480. — 138. Errores. Circa ministrum consecrationis errarunt : — 1. Gnostici, hanc potestatem mulieribus concedentes ; — 2. Waldenses, qui laicis probis hanc facultatem tribuebant, et malis sacerdotibus denegabant ; — 3. Lutherus, docens omnes christianos esse jure divino sacerdotes, sed neminem, nisi ad hoc munus electus fuerit, illud extra necessitatem exercere debere ob nimiam confusionem inde secuturam.

His prænotatis, sequens statuitur :

481. — 139. Assertio : *Jure divino SOLI SACERDOTES sunt ministri consecrationis SS. Eucharistiæ.*

EST DE FIDE. Conc. Trid. (sess. 22, can. 2) ita decernit : « Si quis dixerit illis verbis : Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos sacerdotes, aut non ordinasse, ut *ipsi aliquæ sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum*; anathema sit. » Antea concilium Later. IV dixerat : « Hoc sacramentum nemo potest conficere, nisi *sacerdos qui rite fuerit ordinatus.* » His duobus conciliis præi-
verat Nicænum, in quo (cap. 18) diaconi qui Eucharistiæ presbyteris ipsis dispensandæ jus sibi arrogaverant, hac potissimum ratione comprimuntur, quod « nec regula, nec consuetudo tradidit, ut ab his qui *potestatem non habent offerendi*, illi qui offerunt corpus Christi accipiant. »

PROB. 1. *Script. S.* Post institutionem SS. Eucharistiæ (*Luc.*, xxii, 19), dixit Jesus : « Hoc facite in meam commemorationem. » Unde sic : Ex his verbis Apostoli eorumque successores possunt et debent Eucharistiam consecrare. Atqui soli sacerdotes in hoc Apostolis successerunt, ut patet ex Traditione; nam, ex una parte, ii qui contrariam sententiam tenuerunt, semper ut hæretici damnati sunt; aliunde soli sacerdotes judicati fuerunt ligati præcepto consecrandi Eucharistiam, ut ipse Lutherus fatetur.

PROB. 2. *SS. Patribus*, qui expresse asserunt diaconos non posse conficere, sed ministrare tantum Encharistiam a sacerdote jam consecratam. S. Hieron. (*Dial. adv. Luciferianos*,

n. 21; *Patr. lat.*, xxiii, 175) : « Hilarius, cum *diaconus* de Ecclesia recesserit..., neque *Eucharistiam* conficere potest, episcopos et presbyteros non habens. » S. Epiph. (*Hær.*, 79, n. 4; *Patr. græc.*, xlii, 746) : « Neque diaconis quidem ipsis ullum in ecclesiastico ordine sacramentum perficere conceditur, sed hoc duntaxat ut eorum quæ perficiuntur ministri sint. »

PROB. 3. *Praxi Ecclesiæ*. Constat historiæ monumentis *Eucharistiam* olim ad absentes missam fuisse, anachoretas eam a sacerdotibus accepisse et secum detulisse, presbyteros cum vitæ periculo in martyrum carceribus sacra mysteria celebrasse. Porro hæc omnia supponunt solos sacerdotes esse consecrationis SS. *Eucharistiæ* ministros. — Insuper solis sacerdotibus in ordinatione confertur potestas *Eucharistiam* conficiendi. Ergo soli sacerdotes sunt ministri consecrationis *Eucharistiæ*.

Diaconi vocantur quidem in Pontificali *comministri et cooperatores corporis et sanguinis Domini*, quia presbyteros adjuvant proxime in Missæ sacrificio, et cum illis panem et vinum offerunt; sed inde nullo modo concludi potest illos esse ministros consecrationis *Eucharistiæ* etiam extraordinarios. E contra constanter Traditio illos exclusit ab hoc ministerio.

482. — 140. Quæritur an plures sacerdotes eandem materiam simul consecrare valeant?

RESP. Id certo fieri potest, si materia omnibus moraliter præsens sit, et omnes verba consecrationis simul pronuntient et finiant. Prolatis quippe verbis formæ, species certo sunt consecratæ; nec consecratio uni potius quam alteri tribui potest. Ideo statutum est in Pontificali ut in missa ordinationis neo-sacerdotes et Pontifex, et in missa consecrationis episcopi consecrans et consecratus, concelebrant.

Nonnulli equidem olim negaverunt consecrationem fieri a neo-sacerdotibus, — tum quia materia non est sufficienter præsens; — tum quia formam nonnisi post episcopum pronuntiant; — tum quia sub specie vini non communicant.

At omnes hodie affirmant. Etenim — 1. In Pontificali Romano « monetur Episcopus ut bene advertat quod secretas morose dicat et aliquantulum alte, ita ut ordinati sacerdotes possint secum omnia dicere, et præsertim verba consecrationis, quæ dici debent eodem momento per ordinatos quo dicuntur per pontificem ». Quæ quidem monitio inutilis foret, si novi sacerdotes non consecrarent, sed verba consecrationis materialiter tantum et recitative proferrent. — 2. Ibidem dicitur quod neo-sacerdotibus non datur absolutio ante communionem, quia concelebrant pontifici. — 3. In consecratione episcopi, apud Latinos consecratus et consecrator simul consecrant eandem materiam; item apud Græcos, in locis in quibus unicum est templum, presbyteri episcopum circumstantes cum illo consecrant.

Facile demonstratur inanitas rationum olim objectarum a sectatoribus alterius sententiæ; nam respondetur: — 1. materiam ita esse præsentem ut omnino verificentur verba *hoc, hic*; — 2. neo-sacerdotes accommodare suam intentionem intentioni Pontificis, et sedulo cavere ut simul pronuntient et finiant; — 3. illos non communicare sub utraque specie, quia non sunt principales celebrantes, et sufficere ad perfectionem sacrificii quod principalis celebrans utramque speciem sumat. (Cf. Billuart.)

II. — De ministro dispensationis SS. Eucharistiæ

Alius est ordinarius, alius extraordinarius.

I. De ministro ordinario.

483. — 141. Assertio: *Soli sacerdotes sunt ministri ORDINarii dispensationis SS. Eucharistiæ, ita tamen ut ad legitimam dispensationem JURISDICTIONE INDIGEANT.*

PRIMA PARS, nempe *solos sacerdotes esse ministros ordinarios dispensationis SS. Eucharistiæ*, probatur:

1. *Conc. Trid.* ita statuente (sess. 13, c. 8): « Semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut laici a sacerdotibus communionem acciperent; sacerdotes autem celebrantes seipsos commu-

nicarent. » Unde Ecclesia decantat : « Cujus officium committi voluit *solis presbyteris*, quibus sic congruit, ut sumant et dent cæteris. »

2. *Rat. theol.* Sacerdotes sunt ministri ordinarii dispensationis, — tum quia soli sunt ministri consecrationis, quæ semper fit in ordine ad sumptionem ac proinde ad distributionem; — tum quia presbyteris demandatur cura animarum, ad quam plurimum proficit SS. Eucharistiæ sumptio, ac proinde distributio; — tum quia reverentia tanto sacramento debita non patitur illud tangi nisi manibus consecratis, prout sunt manus sacerdotis.

PROB. SECUNDA PARS, scilicet *sacerdotes indigere jurisdictione ad legitimam dispensationem SS. Eucharistiæ*,

1. *Jure canonico* statuente (Clem., lib. 5, tit. 7, de *Privilegiis*, c. 1) « religiosos qui clericis aut laicis sacramentum unctionis extremæ vel Eucharistiæ ministrare, non habita super his parochialis presbyteri licentia speciali, præsumserint, excommunicationis sententiam incurrere ipso facto, per Sedem Apostolicam tantum absolvendos ». Quam excommunicationem manifeste ob defectum jurisdictionis latam confirmavit constitutio Pii IX *Apostolicæ Sedis*. — Idem decernunt plurima concilia particularia, præsertim Carthag. I (can. 7) et Milevitanum (can. 18).

2. *Perpetua praxi Ecclesiæ*, quæ semper vetuit aliquem Eucharistiam dispensare, nisi de licentia saltem tacita exercentis curam pastorem.

3. *Ratione theologica.* Eucharistiæ dispensatio est actus ad animarum sanctificationem ordinatus; ergo his solis competit qui curam animarum habent.

484. — 142. Corollaria. — 1. Sacerdos qui sine ulla jurisdictione Eucharistiam ministrat, mortaliter peccat.

Jurisdictio potest esse *ordinaria* vel *delegata*. — Jurisdictionem ordinariam habent Summus Pontifex erga omnes fideles, episcopus in sua diœcesi, parochus relative ad suos parochianos, et prælati regularium exemptorum erga suos subditos. — Jurisdictione delegata potiuntur hi omnes qui

eam acceperunt ab eo qui ordinariam habet, aut saltem consensum illius prudenter *præsumunt*.

2. Jurisdictionem sufficientem habent sacerdotes quibus permittitur celebrare missam, ubi fideles licite communicant, nisi contrariam voluntatem manifestaverit parochus vel alius superior. — In ecclesiis et oratoriis publicis semper præsumitur licentia dispensandi communionem; in oratoriis privatis standum est terminis indulti vel mori recepto.

Communio paschalis, prima puerorum communio, imo plurimis in locis secunda, et viaticum, jure vel consuetudine parochi reservantur. Attamen pro viatico, urgente necessitate, licentia sive parochi absentis aut impediti, sive episcopi, merito præsumitur.

Religiosi SS. Eucharistiam ministrare possunt in suis ecclesiis tum per se, tum per alios sacerdotes, excepto solo die Paschatis.

II. De ministro dispensationis extraordinario.

485. — 143. Assertio : *DIACONUS est minister EXTRAORDINARIUS dispensationis SS. Eucharistiæ.*

PRIMA PARS, scilicet *diaconum esse MINISTRUM dispensationis SS. Eucharistiæ*, constat *traditione*.

Concilium Nicænum (can. 14) statuit : « Si non fuerit in præsentem vel episcopus vel presbyter, tunc ipsi diaconi proferant et edant. » — Idem asserunt SS. Patres et sua praxi confirmat Ecclesia.

SECUNDA PARS, scilicet *diaconum esse tantum ministrum EXTRAORDINARIUM*, sequentibus testimoniis constat : Concilium Arelatense (can. 15) hæc habet : « In secretario diacono inter presbyteros sedere non liceat, vel corpus Christi *presbytero tradere non præsumat*. » Gelasius (Epist. 9, c. 8; *Patr. lat.*, LIX, 51) scribit : « (Diaconi) sacri corporis prærogationem *sub conspectu Pontificis seu presbyteri*, nisi his absentibus, *jus non habent exercendi*. »

486. — 144. Corollaria. — 1. Potest diaconus, et proinde debet, viaticum ministrare in casu necessitatis, absente presbytero.

2. Peccaret mortaliter diaconus ministrando S. Eucharistiam sine licentia episcopi aut saltem parochi. — Dixi : *Aut saltem parochi*, quia plurimum probabilis opinio est, in casu gravis necessitatis, puta, si in tempore Jubilæi omnes sacerdotes destineantur in audiendis confessionibus, diaconum posse a parocho delegari ad ministrandam SS. Eucharistiam.

3. Præter diaconos, nemo, proprie loquendo, est minister extraordinarius dispensationis SS. Eucharistiæ. Ratio est, quia minister extraordinarius ille est qui ex ordinatione inchoatam habet potestatem ministrandi sacramentum; atqui præter diaconum nemo est, ne subdiaconus quidem, qui potestatem inchoatam habeat dispensandi Eucharistiam.

Dixi *proprie loquendo*, quia in summa necessitate quilibet ministrare potest SS. Eucharistiam. Sic in prima Ecclesiæ ætate fideles, ob persecutionis periculum, SS. Eucharistiam apud se servabant, et propria manu sumebant; sic, ob imminens profanationis periculum, moniales sumere possunt et ministrare hostias consecratas. Disputatur vero an tempore pestis, deficientibus presbyteris et diaconis, possit episcopus delegare subdiaconum ad dispensationem Eucharistiæ. — Hi omnes non sunt nisi ministri improprie dicti.

487. — 145. Quæritur an liceat SS. Eucharistiam sibi dispensare.

RESP. 1. *De fide* est sacerdotem celebrantem posse seipsum communicare; nam conc. Trid. (sess. 13, can. 10) ait : « Si quis dixerit non licere sacerdoti celebranti seipsum communicare, anathema sit. » Et vero Eucharistia est sacramentum simul et sacrificium; porro de natura est sacrificii, ut sacerdos participet victimæ, quod fit per communionem; ergo communionem sibi ministrare debet celebrans.

Sacerdos non celebrans non debet, *extra casum necessitatis*, communionem sibi ministrare, obstante Ecclesiæ consuetudine. At, *in casu necessitatis*, juxta omnes, potest et debet seipsum communicare, ob præceptum divinum. Theologi communiter ulterius progrediuntur et dicunt sacerdotem posse se communicare devotionis causa etiam quotidie, defi-

ciente alio sacerdote, et secluso scandalo; quia nulla existit Ecclesiæ prohibitio, vel saltem non obligat cum tanto incommodo (Vide S. Lig., n. 138).

RESP. 2. Potest pariter diaconus seipsum communicare in casu necessitatis, juxta communem sententiam. — Quoad clericos inferioris ordinis et laicos, refert Benedict. XIV (*de Syn.*, lib. 13, c. 19, n. 23-25) plures modos quibus sacra communio peste infectis dari potest. Porro inter hos modos unum probat, in quo infirmi SS. Eucharistiam sibi ministrant; ergo ipsis *laicis* non est omnino interdictum ut se communicent. — Extra hunc casum pestis, valde controversitur inter doctores an, urgente extrema necessitate, laicus possit propria manu et sine ullo sacerdotis ministerio se communicare. Bened. XIV (*ibid.*, n. 27) nihil decernit, sed aperte favet opinioni Suaresii, qui affirmative respondet, quia consuetudo ecclesiastica non obligat, cum implendum est præceptum divinum; Suaresio consentire videtur S. Ligor. (n. 237). Nihilominus in Gallia communiter habetur ut illicitum quod laicus seipsum communicet, etiam in casu necessitatis, tum ob contrariam praxim, tum ob scandali periculum (Vide Gousset, n. 203, Bouvier). — Inde concludendum non posse clericum inferiorem et laicum SS. Eucharistiam in casu necessitatis aliis ministrare, sed in periculo profanationis tantum.

ARTICULUS II

De obligatione ministrandi Eucharistiam

488. — 146. I. Omnibus fatentibus, ille qui curam animarum exercet tenetur sub gravi fidelibus SS. Eucharistiam ministrare in Paschate et in articulo mortis, sive per se, sive per alium. In his quippe temporibus fideles sub gravi tenentur suscipere SS. Eucharistiam; et proinde ad illam ministrandam sub gravi tenentur pastores. Imo tenetur parochus investigare infirmos periclitantes non petentes Eucharistiam, ut eam ipsis ministret; ratio est quia officium est boni pastoris curare, ut oves gregis sui in tanto periculo consti-

tutæ tam salutari remedio muniantur et divinum præceptum impleant.

489. — 147. II. Debent pastores SS. Eucharistiam ministrare quoties fideles eam rationabiliter petunt, et quidem sub gravi, si ex denegatione notable nocumentum passuri sint, v. g., in tempore Jubilæi vel gravis tentationis, in præcipuis anni festivitatibus. Si autem semel aut iterum aliquis petens communionem sine nocumento gravi non admitteretur, leve esset peccatum pastoris. Hinc debet viaticum in eadem infirmitate iterum ac tertio administrari, si ægrotus exposcat (Bened. XIX, *de Syn.*, l. 7, c. 12, n. 5), quin tamen ordinarie gravis peccati argui possit pastor illud recusans, eo quod talis iteratio non sit per se necessaria, nec sine notabili incommodo fiat.

490. — 148. III. Disputant theologi an tempore pestis teneantur pastores ad ministrandam SS. Eucharistiam.

Prima sententia negat, quia sacramentum illud non est ad salutem necessarium, sed ex præcepto positivo, quod non obligat cum tanto incommodo. Insuper S. Cong. Concilii a S. Carolo interrogata hac de re, respondit parochos ad duo tantum sacramenta ministranda teneri, nempe baptismum et pœnitentiam. Ita Salm., quibus consentit S. Lig., l. 3, n. 233.

Secunda sententia, secluis quibusdam casibus, quos enumerat Benedictus XIV (*de Syn.*, lib. 13, c. 19, n. 8), dicit pastores teneri sub gravi; allegat praxim piorum sacerdotum, bonum animarum et scandalum vitandum atque decretum concilii Mediolanensis V. Ita Suarez, Vasquez, Collet, quos approbat Bened. XIV.

Tertia sententia distinguit: vel peste infecti Pœnitentia simul indigent, vel non; si *prius*, eis ministrari debet Eucharistia, quia, cum parochus teneatur pestifero Pœnitentiam conferre, non multo majori sese exponit periculo SS. Eucharistiam ministrando; si *posterius*, non tenetur parochus, quia talis ministratio non est necessaria et gravissimum inducit periculum. Ita Billuart. Hæc ultima sententia sat probabilis videtur, cum isto tamen moderamine, quod, si parochus ob ingravescentem pestem teneatur vivere cum pestiferis, ut in

tempore pestis Mediolanensis, non graviore se exponit periculo SS. Eucharistiam ministrando; secus vero, si de paucis pestiferis ageretur, a quibus recedere posset, eo quod nec caritas nec officium requirunt incurri aut protrahi evidens mortis periculum ad implendum merum præceptum positivum. Præterea, instante discrimine, sacerdotes tenentur, quantum necessitas et prudentia permittunt, vitam suam conservare, ne alii ægroti postea in æternum pereant ob inopiam pastorum.

De obligatione SS. Eucharistiam quandoque denegandi sat dictum fuit in *Tract. de Sacr. in genere*. — Satis etiam explanata fuit obligatio Eucharistiam dispensandi ex caritate.

ARTICULUS III

De requisitis ad licitam SS. Eucharistiæ dispensationem

Seorsim dicendum est : — 1. de communione sanis ministranda; — 2. de communione infirmorum.

§ I. — **De communione sanis ministranda**

Tria requiruntur ad communionem sanis rite ministrandam, nempe tempus conveniens, locus competens et modus legitimus.

491. — 149. I. Tempus conveniens. — 1. Qualibet anni die ministrari potest SS. Eucharistia, excepta die Parasceves, in qua non datur nisi periculose ægrotantibus. In sabbato sancto, nulla lege prohibetur communio; sed ex consuetudine communiter ea abstinent fideles. Gousset (n. 206) simpliciter affirmat communionem illa die ministrari posse.

2. Per se loquendo, ait S. Lig. (n. 252), qualibet diei hora communio dispensari potest, quia circa hoc nulla adest prohibitio. Generatim, nisi adsit causa rationabilis, extra Missam communio dari non debet nocte, nec multo post meridiem.

3. « Communio populi, inquit Rituale Romanum, intra Missam statim post communionem sacerdotis celebrantis fieri

debet, nisi quandoque ex rationabili causa post Missam sit facienda; cum orationes quæ in Missa post communionem dicuntur, non solum sacerdotem, sed etiam ad alios communicantes spectent. » Nullum tamen extat præceptum, vi cuius communio intra vel post missam tantum distribui debeat. Est igitur facile concedenda extra missam infirmis, pueris, senibus et aliis qui, ob stomachi debilitatem, jejunium protrahere nequeunt, vel ob aliam causam alio tempore communicare cupiunt. — In Missa quæ in media nocte natalis Domini celebratur, dari non debet communio; at in plerisque diœcesibus Galliæ sive ex consuetudine, sive ex indulto R. Pontificis, licite ministratur. In Missis *de requiem* dari potest communio, etiam cum particulis in hac Missa non consecratis; imo illam dare licet immediate ante vel post Missam in paramentis nigris, omissa benedictione, juxta decretum S. Cong. Rit., 23 julii 1868 (Bened. XIV, *de Sac. Missæ*, lib. 3, c. 18, n. 12).

492. — 150. II. Locus competens. Dari potest communio in omnibus ecclesiis parochialibus; — in omnibus ecclesiis vel oratoriis publicis, sive in illis asservetur, sive non asservetur SS. Eucharistia; — et in oratoriis privatis in quibus servatur SS. Eucharistia, juxta tenorem concessionis. In aliis requiritur licentia saltem tacita, ut ministrari possit communio (Bened. XIV, *de Missæ sacr.*, lib. 3, c. 18, n. 14, et *Epist. encycl.* MAGNO, *ad episcop. Poloniæ*, 2 jun. 1751, § 23).

493. — 151. III. Modus legitimus. Sedulo legantur et serventur rubricæ. Quædam tamen pro casibus extraordinariis notanda sunt.

1. Sacerdos qui uti nequit pollice et indice, seclusa gravissima necessitate, v. g., viatici ægroto statim ministrandi, Eucharistiam cum aliis digitis ministrare non potest (S. Liguori, n. 244). Etsi enim tota manus sit consecrata, duo digiti ex ritu Ecclesiæ ad hoc munus exercendum specialiter sunt destinati.

2. Si hostia cadat in mappam (cujus vice nec manutergium nec velum calicis adhibere licet), signetur locus, deinde abluatur et aqua in piscinam projiciatur.

Si in terram, prius diligentissime collectis minimis particulis delapsis, modo colligi possint, locus tegatur aliqua re munda, aut saltem notetur, et postea abluatur. Ita Rubrica, quæ tamen, juxta communem sententiam, non obligat sub gravi, nisi ageretur de sacra specie vini.

Quando hostia tangit vultum, barbam aut vestes communicantis, omittenda est purificatio, ad vitandam admirationem, turbationem vel offensionem populi.

Si decadat in sinum aut infra vestes mulieris, ipsa mulier ope purificatorii mundi vel etiam digitis illam extrahere debet et porrigere sacerdoti, a quo deinde illam in os recipiat, nisi modestia suadeat ut ipsa eam sumat; postea abluat digitos et aqua in piscinam projiciatur. In hoc casu, si opus sit, recedat in aliquod sacellum vel in sacristiam.

Demum si cadat intra clausuram monialium, monialis communicanda particulam lingua sumat et locus abluatur, vel particula patena aut palla aut manu suscipiatur sacerdoti tradenda; vel etiam, si aliter fieri nequit, ipsa se communicet et pavementum radat aut abluat. Imo ipse sacerdos potest in hoc casu clausuram ingredi in Gallia, ubi generatim non viget clausura papalis (Gousset, n. 213).

3. Quando hostiæ pauciores sunt numero communicantium, licite dividuntur, modo adsit justa causa, v. g., si alia missa non sit celebranda, vel fideles expectare non possint. Ita S. R. Cong., die 16 martii 1833. Attamen sacerdos tunc dividat singulas particulas in duas tantum vel ad summum tres aut quatuor partes, pro earum dimensione; secus vix cum reverentia debita daretur communio, et facile offenderentur fideles. — Licite in hoc casu detraheretur pars majoris hostiæ a sacerdote sumendæ, non tantum pro infirmo viaticum suscepturo, sed etiam pro alio qui signe incommodo expectare non posset. Non licet dare plures particulas uni communicanti, vel unam majorem devotionis causa; bene vero propter necessitatem consumendi hostias quæ diutius servari nequeunt.

§ II. — De communione infirmis ministranda

Quædam notanda sunt: — 1. quoad eorum præparationem; —

2. quoad modum deferendi SS. Sacramentum; — et 3. quoad modum ministrandi communionem.

494. — 152. I. Præparatio infirmorum. Extra necessitatem, ad nullum ægrotum deferri debet viaticum, quin prius audita fuerit ejus confessio, ita ut moralis existat certitudo illum esse rite dispositum. — Valde convenit ut confessarius ipse infirmo viaticum deferat ad facilius tollendas anxietates quæ in anima ægrotantis exsugere possunt. Si confessarius viaticum non deferat et absit, cura hæc alteri sacerdoti approbato potius demandetur; legitur enim in Rituali Romano: « Deposito sacramento super mensa, sacerdos accedat ad infirmum, ut cognoscat num sit bene dispositus ad suscipiendum sacrum viaticum, et utrum velit aliqua peccata confiteri; et illum audiat, atque absolvat, quamvis prius deberet esse rite dispositus, nisi necessitas aliter urgeat. »

Si forte sacerdos ad infirmum cum SS. Sacramento adveniens, ejusque confessionem excipiens, eum indispositum inveniat, nihil intentatum relinquere debet, ut illum disponat et absolvat. Si nihil proficiat, illum inducat ad publice declarandum se Eucharistiam recipere nolle; quo præstito, evanescet difficultas. Si autem id declarare nolit et communionem exigit, Eucharistia ei, licet indisposito, denegari non potest, propter sacramentale sigillum, nullo unquam prætextu frangendum.

Si infirmus rite dispositus versaretur in loco, ubi sine scandalo aut irreverentia deferri non posset SS. Sacramentum, v. g., in lupanari, in tugurio difficillimi accessus, non esset deferendum, quia præceptum scandali vitandi et reverentia erga SS. Eucharistiam prævalet præcepto viatici suscipiendi.

495. — 153. II. Modus deferendi SS. Sacramentum. —

1. Sacerdos illud deferat decenti habitu, superpelliceo et stolla alba indutus, superposito mundo velamine, manifeste atque honorifice, ante pectus et cum omni reverentia et timore, semper lumine præcedente, et sub umbella (Rit. Rom.). Si infirmus longe distet, in extremitate vici vel urbis datur benedictio fidelibus, et recedit populus; tunc sacerdos parvulam

pyxidem cum bursa collo appendit; biretto (Gury n. 209, Gousset, 249) aut etiam pileo caput cooperit, equum mansuetum aut currum ascendit, si placet, et, comite clerico facem ferente, procedit (S. Congreg. Rit., 23 maii 1846 et 12 decemb. 1857).

2. In pluribus locis, v. g., Parisiis, propter legum civilium aut magistratum prohibitionem, vel contumeliæ et sacrilegii periculum, licite deferitur viaticum sine vestibus sacris, quia, secluso scandalo, Ecclesia non censetur prohibere ita fieri ob divinum præceptum suscipiendi SS. Eucharistiam in articulo mortis.

Sed, extra improvisam necessitatem, ad sic agendum omnino requiritur licentia episcopi.

3. Præsertim ob irreverentiæ periculum, noctu hoc sacramentum per vias deferri non debet, nisi necessitas urgeat (Rit. Rom.); sed in religiosis domibus, quæ SS. Sacramentum in suis sacellis asservant, abest irreverentiæ periculum, et ideo licite noctu infirmi communicantur.

4. Urgente necessitate, licet currere deferendo viaticum, modo absit scandalum, quia necessitas excusat a perfecta gravitate et modestia incessus (Cf. S. Ligor., l. 6, n. 242).

5. Absque episcopi licentia, non debet SS. Eucharistia deferri secreto infirmis, mandante Rituali Romano ut deferatur *manifeste atque honorifice*. — Excipiendus est casus in quo, ob cognatorum aut aliorum circumstantium impietatem, sacerdos nonnisi secreto viaticum moribundo dare potest.

496. — 154. III. Modus ministrandi communionem. —

1. Probabile est sacerdotem posse aliquando viaticum ministrare, omissis verbis præscriptis *Accipe viaticum*, et adhibendo formam communem, nempe si infirmus magno afficeretur mœrore ex communione per modum viatici suscepta.

2. Si guttur ægroti ita aridum sit ut sacram particulam trajicere nequeat, nunquam speciem vini ei dare licet, omnino obstante Ecclesiæ disciplina et ideo excusante ab obligatione viatici suscipiendi; sed sequenti modo procedi potest: os et guttur aqua vel vino madescat; porrigatur infirmo par-

ticula non consecrata, et, si illam deglutiat, statim ministretur hostia consecrata; quæ si difficile trajiciatur, paululum aquæ aut vini præbeatur. Quidam merito putant in hoc casu hostiam licite imponi cochleari aqua vel vino semipleno, ut ori infundatur (Cf. S. Lig., n. 244); sed negant alii, eo quod talis agendi ratio consuetudini Ecclesiæ opponitur. At certe, juxta Benedictum XIV, tempore pestis, licitum est ponere SS. Eucharistiam in mensula ut eam sumat infirmus, vel uti cochleari modo supra indicato.

3. Si ob tussim aliamve causam timeatur ne ægrotus hostiam non retineat, detur prius particula non consecrata, et si per aliquod intervallum abstinuerit a tussi, consecrata ministretur.

4. Si accadat ut infirmus sacram hostiam evomat et sacræ species integræ appareant, non sunt ex præcepto sumendæ, ob repugnantiam plerumque insuperabilem et contagionis periculum, nec comburendæ, nec in ciborio reponendæ; sed reverenter colligendæ et asportandæ, absque apparatu, si solæ sint. Deinde in loco sacro reponantur, donec corrumpantur, et tandem in sacrarium projiciantur. Quod si sacræ species non appareant, comburatur vomitus materia.

CAPUT V

DE SUBJECTO SS. EUCHARISTIÆ

497. — 155. Subjectum sacramenti Eucharistiæ dicitur qui illud fructuose suscipere potest.

Quatuor de eo quærentur : — 1. quinam possint communionem suscipere; — 2. quænam sit necessitas communionis; — 3. quænam dispositiones requirantur ad communionem; — 4. an et quatenus frequens communio concedenda sit fidelibus. Unde quadruplex erit articulus.

ARTICULUS I

De persona communicantium

498. — 156. Prænotanda. — 1. Solus homo viator et baptizatus Eucharistiam sacramentaliter suscipere potest. Ratio patet ex dictis in Tractatu *de Sacram. in genere*. — Hinc infideles, etsi Eucharistiam materialiter suscipere possint, eam sacramentaliter suscipere nequeunt.

2. Omnis homo baptizatus Eucharistiam suscipere potest. De adultis nulla difficultas moveri potest.

3. Infantes, cum per baptismum effecti sint justi, et sacramenta obicem non ponentibus gratiam conferant *ex opere operato*, sumendo Eucharistiam, percipiunt augmentum gratiæ. — Unde praxis ministrandi parvulis Eucharistiam in quibusdam locis viguit per decem sæcula et ultra, et etiam nunc viget apud Græcos.

4. Juxta hodiernam disciplinam, sacram Eucharistiam infantibus præbere non licet apud Latinos. Equidem Conc. Trid. (sess. 21, cap. et can. 4) definivit tantum infantes nulla obligari necessitate ad sacramentalem Eucharistiæ communionem; sed contraria consuetudo vim legis obtinuit, teste S. Thoma, qui (3, q. 80, a. 9) docet « nec pueris recenter natis, nec amentibus qui nunquam usum rationis habuerunt, dandam esse Eucharistiam ».

Rationes hodiernæ praxis hæ sunt : — 1. periculum effusionis pretiosi sanguinis Christi, si infantes sub specie vini communicarent, et profanationis corporis ejus, si sub specie panis; nam nescientes qui percipiunt, sacramentum sæpe ex diversis causis rejicerent, vel saltem irreverenter tractarent; — 2. irreverentia erga SS. Sacramentum in multis per totam vitam oriunda ex familiaritate tempore infantiae, præsertim parentibus præ tepore et indifferentia non inculcantibus discrimen inter panem communem et Eucharistiam.

His prænotatis, superet ut seorsim agatur : — 1. de amentibus et delirantibus aliisque sensu destitutis; — 2. de iis qui non sunt plene sui compotes; — 3. de capite damnatis.

§ I. — De amentibus et sensu destitutis

499. — 157. I. Amentes. — 1. Perpetuo amentes habendi sunt ut infantes; illis proinde non concedenda SS. Eucharistia. Ita S. Thom. modo citatus et cæteri theologi.

2. Qui intervalla lucida habent, in illis licite communicare possunt, juxta regulam Rit. Romani: « Amentibus seu phreneticis communicare non licet; licebit tamen, si quando habeant intervalla lucida, et devotionem ostendant, dum in eo statu manent, si nullum indignitatis periculum adsit. »

3. Qui intervalla prius lucida habuit, in mortis articulo, juxta S. Ligor. (n. 302), S. Thomam, Catechismum Romanum, Billuart, etc., potest viaticum suscipere, si illud antea postulaverit, saltem implicate, christiane vivendo, et nullum sit irreverentiæ periculum. Ratio est, inquit S. Lig. (n. 302), quia ex una parte recte præsumitur voluntas communicandi, et, ex altera parte, Eucharistia necessaria esse potest, nempe si amens sit reus peccati mortalis, de quo solum attritus fuit, nec possit Extremæ Unctionis sacramentum accipere.

500. — 158. II. Delirantes et alii sensu destituti. Hi sane a præcepto communionis dispensantur, cum illius servandi per se sint incapaces. Sed non ideo eximitur parochus ab obligatione sacramentum eis dispensandi, si antea dispositi fuerint; sacramenta enim ex *opere operato* gratiam conferunt rite dispositis. Excipiendus est tamen casus in quo adesset periculum irreverentiæ (Cf. Gury, *de Euch.*, n. 324).

§ II. — De iis qui non sunt plene sui compotes

501. — 159. I. Semifatui, epileptici et obsessi. — 1. Semifatuis dari potest communio, si cœlestem hunc cibum ab aliis distinguant, raro tamen, scilicet in Paschate et in articulo mortis, ob imperfectas dispositiones et periculum familiaritatis. Ita communiter.

2. Epileptici communione privandi sunt, durante paroxysmo, et appropinquante tempore lapsus periodici, ob periculum proximum irreverentiæ; secus autem in cæteris temporibus.

3. Obsessis a dæmone danda est communio, vel deneganda, prout sunt sui compotes, vel non.

502. — 160. II. Surdi-muti a nativitate, de quibus solis sermo est, *per se* Eucharistiæ suscipiendæ non sunt incapaces. Experientia enim constat eos, si recte instituantur, mysteriorum religionis notitiam acquirere. Quando igitur compertum est eos discretionem habere et esse sufficienter eruditos, communio eis concedenda est non solum in articulo mortis et in Paschate, sed etiam sæpius, sicut cæteris, pro gradu discretionis et dispositionis (Cf. Gury, n. 322; Gousset, n. 269). Deneganda est autem eis communio si, defectu discretionis, SS. Eucharistiam ut panem communem habeant, nec ulla nisi plane insufficientia religionis signa exhibeant.

§ III. — De capite damnatis

503. — 161. Capite damnati non sunt generatim sacra communione privandi. Etenim dispositionibus requisitis ad sacram synaxim indubitanter instrui possunt, nulla lege Ecclesiæ a communione arcentur, jure divino in articulo mortis viaticum suscipere tenentur, et uberioribus gratiis indigent ad infamiam et dolores mortis constanter perferendos.

Communione tamen privari possunt, ob animi perturbationem et aliqualem indecentiam, qui fere statim post communionem morte plectendi sunt, scilicet, ipsamet die ante meridiem. Standum est ergo statutis diœcesanis, si aliquid de hac re determinaverint; vel ipsi episcopo dubium proponendum est. Si autem nulla regula statuta sit, nec consuli possit episcopus, meliori modo procuretur observatio præcepti et reverentia SS. Sacramento debita.

ARTICULUS II.

De necessitate communionis

504. — 162. Status quæstionis. Necessitas communionis triplex concipi potest, nempe necessitas *salutis* seu *medii*, quatenus SS. Eucharistia esset medium ad salutem absolute

necessarium; necessitas *præcepti divini positivi*; et demum necessitas *præcepti ecclesiastici*.

§ I. — De necessitate medii

505. — 163. Errores. Quidam Protestantes, inter quos Albertinus et Dallæus, docuerunt communionem omnibus, etiam infantibus, esse necessariam necessitate medii ad salutem. His præiverant Græci quidam, ut Simeon Thessalonicensis et Jeremias, patriarcha Constantinopolitanus. Nec ab illis satis recessisse videtur Maldonatus, qui (*Comment. in cap. vi Joan.*, n. 116) asseruit opinionem necessitatis Eucharistiæ ad salutem per annos sexcentos viguisse in Ecclesia. Contra illos sit sequens :

506. — 164. Assertio : *Sacra communio NEMINI necessaria est NECESSITATE MEDII AD SALUTEM.*

EST DE FIDE, quoad parvulos. Ait enim conc. Trident. (sess. 21, can. 4) : « Si quis dixerit *parvulis*, antequam ad annos discretionis pervenerint, *necessariam esse Eucharistiæ communionem*, anathema sit. »

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* Legitur (*Tit.*, III, 5) : « Salvos » nos fecit per lavacrum regenerationis. » — (*Rom.*, VIII, 1) : « Nihil ergo damnationis est in iis qui sunt in Christo Jesu. » — (*I Pet.*, III, 21). « Vos salvos facit baptisma. » Porro, si ad salutem præter baptismum necessaria esset SS. Eucharistia, falso diceretur nos per baptismum salvos fieri, et nihil damnationis esse in iis qui receperunt illud sacramentum.

PROB. 2. *Praxi hodierna Ecclesiæ*, quæ, nedum curet ut SS. Eucharistia infantibus impertiatur, prohibet contra ne illis detur; ergo hoc sacramentum ad salutem necessarium non judicat Ecclesia.

PROB. 3. *Rat. theol.* Fatentur omnes gratiam sanctificantem ad salutem consequendam sufficere. Porro SS. Eucharistia non est necessaria ad gratiam sanctificantem obtinendam, cum eam supponat, utpote sacramentum vivorum; neque ad illam conservandam, cum infantes non possint illam amittere, et

ipsi adulti possint illam conservare per alia media, scilicet per fidei, spei et caritatis exercitium, et alia pietatis opera, licet difficilius.

507. — 165. OBJ. (*Joan.*, VI, 54) : « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; » ergo vita spirituat, ac proinde salus sine Eucharistia haberi nequit.

RESP. 1. Verba ista enuntiant necessitatem præcepti, non necessitatem medii; Christus enim alloquitur adultos, dum dicit : *Nisi manducaveritis*; sed quando de baptismo loquitur, verba omnino generalia adhibet, dicendo (*Joan.*, III, 5) : *Nisi quis renatus fuerit...* — **RESP. 2.** Alia loca Script. S. et tota Traditio ostendunt hæc verba de necessitate salutis non esse intelligenda.

§ II. — De præcepto divino communionis

Primum statuenda est existentia præcepti divini communionis; deinde ejus extensio determinabitur.

I. *Existentia præcepti divini communionis.*

Duplex oritur quæstio, scilicet an adsit præceptum divinum communicandi, et utrum communio sub utraque specie sumenda sit. Pro earum solutione duæ statuuntur assertiones.

508. — 166. Assertio 2^a : DATUR præceptum DIVINUM de sumenda SS. Eucharistia. — EST DE FIDE.

PROB. Script. Sacra. Legitur (*Joan.*, VI, 54) : « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, » non habebitis vitam in vobis. » Ex his verbis manifestum est mortaliter peccare et a gratia excidere eos qui abstinere a communione, ac proinde dari præceptum grave suscipiendi SS. Eucharistiam. Ita omnes.

CONFIRMATUR rat. theol. Certum est ex Christi verbis (*Joan.*, VI), ex ipsamet SS. Eucharistiæ natura et ex Ecclesiæ doctrina, sacramentum illud institutum fuisse per modum cibi et potus spiritualis; ergo adest præceptum positivum suscipiendæ

SS. Eucharistiæ ad vitam spiritualem servandam, sicut adest præceptum naturale suscipiendi cibum temporalem ad vitam naturalem conservandam.

509. — 167. Assertio 2^a : *Nullum extat præceptum divinum ex quo omnes et singuli Christi fideles* UTRAMQUE SPECIEM SS. *Eucharistiæ sacramenti sumere teneantur.*

EST DE FIDE, dicente conc. Trid. (sess. 23, c. 1) : « Si quis dixerit *ex Dei præcepto*, vel necessitate salutis *omnes et singulos* Christi fideles *utramque speciem SS. Eucharistiæ sacramenti sumere debere*, anathema sit. »

PROB. 1. *Praxi perpetua Ecclesiæ.* Quod est contra jus divinum, nec facit, nec approbat, nec tacet Ecclesia : porro, quilibet ætate, pluribus in casibus, Ecclesia permisit atque approbavit communionem sub unica specie ; sic etiam in primis sæculis : — 1. sub sola specie panis dabatur quandoque communio ægrotis, ut constat exemplo senis Serapionis et S. Ambrosii morientium ; — 2. infantibus sola species vini præbebatur : — 3. tempore persecutionum, sola panis species ad martyres ferebatur, solaque fidelibus committebatur domi asservanda et sumenda ; — 4. in missis Præsanctificatorum, celebrans solam panis speciem accipit.

Ergo praxi Ecclesiæ manifestum est communionem sub unica specie juri divino non adversari.

PROB. 2. *Rat. theol.* Illud jure divino necessarium non est, quod a Deo nec directe nec indirecte præcipitur. Atqui communio sub utraque specie a Deo nec directe nec indirecte præcipitur :

1° Communio sub utraque specie non a Deo præcipitur *directe*, siquidem textus Scripturæ ab adversariis allati duplicis speciei necessitatem pro omnibus fidelibus non enuntiant.

1. Allegatur hic textus (*Joan.*, vi, 54) : « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. » Porro, ut ait conc. Trid. (sess. 21, c. 1), qui dixit : « *Nisi manducaveritis...*, dixit quoque : *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum* ; et qui dixit : *Qui manducat meam carnem et bibit meum sangui-*

nem, habebit vitam æternam, dixit etiam : Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Ille denique qui dixit : Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo, dixit nihilominus : Qui manducat hunc panem, vivet in æternum. » Quibus verbis satis aperte indicavit Christus communionem sub specie panis sufficere ad vitam æternam; ac proinde necessariam non esse communionem sub utraque specie.

2. Allegatur hic textus (*Luc.*, xxii, 19) : « Hoc facite in » meam commemorationem. » (*Matth.*, xxvi, 27) : « Bibite ex » hoc omnes. » Quæ verba equidem indicant obligationem sumendi utramque speciem; verum ad solos Apostolos directa sunt, et ideo solos sacerdotes celebrantes ligant. Si qui theologi ea ad ipsos laicos referant, asserunt dari quidem pro laicis communicandi præceptum, sed non utraque specie. Facultatem autem sumendi unam speciem fidelibus relictam aperte supponit S. Paulus dicens (*I Cor.*, xi, 27) : « Qui » cumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Do » mini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. » Particula *vel* manifeste significat panem a calice posse disjungi.

2º Communio sub utraque specie non præcipitur *indirecte* a Deo; nam duplici tantum de causa præciperetur indirecte utriusque speciei sumptio, scilicet, vel quia cæteroquin non adesset significatio propria sacramenti, vel quia non produceretur gratia. Porro utrumque falsum est nam : — 1. unica specie sufficienter significatur virtus sacramenti, nempe refectio spiritualis, quia in refectione spirituali non secernitur cibus a potu, sicut in refectione materiali; — 2. vere producit gratia, cum sub utraque specie totus contineatur Christus. Ergo.

510. — 168. Corollarium. Ex secunda assertionem colligitur usum calicis potuisse laicis interdici, si graves essent causæ. Porro huic interdictioni a Concilio Constantiensi latæ locum dederunt : — periculum effusionis et irreverentiæ; — difficultas tum asservandi speciem vini, quod facile acescit, tum

illam ad ægrotos convenienter deferendi; — repugnantia multorum ad bibendum vinum, præsertim in eodem calice, post plures alios; — vini raritas in pluribus regionibus; — confutatio hæreticorum necessitatem sumendi utramque speciem asserentium; — et demum uniformitas inter fideles obtinenda (1).

II. *Extensio præcepti divini communionis.*

511. — 169. I. Obligatio præcepti in genere. — 1. Præceptum divinum communionis *per se* obligat sub gravi : — 1. *In articulo seu proximo periculo mortis*; ratio est quia Eucharistia instituta est ut viaticum confortans adversus hostes salutis in summo discrimine vitæ et transitu ad cœlestem patriam. — 2. *Aliquoties in vita*. Sicut enim moreretur qui identidem cibum naturalem non sumeret, ita moreretur spiritualiter qui communione quandoque non reficeretur. Quibus autem intervallis ex Dei præcepto suscipienda sit Eucharistia, præfinire non audent theologi; sed indubitanter tenent istud præceptum non obligare plus quam semel anno, eo quod Ecclesia, communionem annuam tantum præcipiendo, implicite definit non frequentius obligare præceptum divinum, cujus observationem procurare voluit.

2. Obligat etiam aliquando *per accidens*, scilicet quoties Eucharistiæ sumptio necessaria est ad aliud præceptum implendum, v. g., ad tentationem vincendam, quando non sufficiunt alia media.

512. — 170. II. Obligatio viatici suscipiendi determinatur.

— 1. Omnes adulti existentes in periculo *probabili et proximo* mortis tenentur communicare. Si tamen periculum mortis, quamvis probabile et proximum, non sit actuale et imminens, probabilius non urget communionis præceptum; et ideo hortandi sunt, sed non cogendi ad se muniendum communione tum mulieres mox parituræ prima vice prægnantes, aut difficiles partus expertæ, tum periculose navigaturi aut præliaturi, etc.

(1) Pariter Sedes Apostolica nunquam concessit facultatem conservandi et adorandas exponendi sacras vini species.

Qui in periculo mortis proximo non suscepit communionem, mortaliter peccavit, sed ad communicandum non tenetur, cessante periculo cui stricte connexa est obligatio.

2. In eadem infirmitate quantumvis diuturna non datur obligatio viaticum bis suscipiendi; sed, perseverante periculo mortis, iterari potest viatici administratio, v. g., singulis hebdomadibus, imo sæpius, præsertim in religiosis domibus et ubi minor apparatus requiritur. Quin etiam parochi debent, ut monet Benedictus XIV (*de Syn. diæc.*, l. 7, c. 12, § 4), SS. Eucharistiam iterato deferre ad ægrotos qui, perseverante eodem mortis periculo, illam sæpius per modum viatici, cum jejunium servare nequeant, percipere cupiunt. — Juxta plures theologos, quotidie infirmo non jejuno porrigi potest sacra communio, si aliunde nihil obstat (S. Ligor., l. 6, n. 285).

3. Qui mane communicavit et eadem die periculum mortis proximum incurrit, potest Christi viaticum suscipere, sed probabilius non tenetur, cum ea de re valde discrepent inter se theologi, aliis dicentibus eum teneri; aliis, eum posse sed non teneri; aliis, eum nec teneri nec posse; aliis distinguentibus inter morbum naturalem et morbum violentum (Marc, n. 1567).

4. Qui post digne susceptum viaticum mortaliter peccavit, non tenetur rursus communicare. Si autem sacrilege communionem suscepisset, præcepto divino non satisfacisset, et ideo *per se* ad communicandum teneretur; at *per accidens*, ob scandalum et infamiam, a suscipienda Eucharistia, saltem per aliquot dies, excusaretur.

5. Pueri doli capaces, qui SS. Eucharistiam a communi cibo discernunt, juxta Benedict. XIV, possunt et debent viaticum sumere; unde tenetur parochus illud illis periculose ægrotantibus ministrare. — In dubio an puer sit doli capax, melius est illi præbere communionem, quæ ad salutem illi certo proficiet, juxta regulam canonicam: *In dubio favores ampliari convenit*.

513. — 171. III. Causæ excusantes a suscipiendo viatico.

— 1. Excusat impotentia sive physica sive moralis reverenter

suscipiendi SS. Eucharistiam, unde quaque oriatur, quia ad impossibile nemo tenetur, vel præceptum positivum non obligat cum tanto incommodo.

2. Infirmus sensibus destitutus evidenter excusatur a suscipiendo viatico, utpote incapax actus humani. Utrum ab obligatione illud ministrandi liberetur parochus, disputatur; multi negant, dummodo infirmus præsumatur rite dispositus et absit omnis irreverentiæ metus, quia sacramentum operatur ex opere operato, et ideo saluberrime ministratur infirmo. Ita Suarez (disp. 69, sect. 2), Gousset (n. 232), Gury (n. 321), qui hanc sententiam vocant communem. Attamen obligatio gravis parochi affirmari nequit sine temeritate; nam majus bonum infirmi non videtur sufficiens ad tale onus ei imponendum, sicut non sufficit ut episcopus teneatur confirmationem ministrare infirmo.

3. « Diligenter curandum est ne iis tribuatur, a quibus ob phrenesim, sive ob assiduam tussim aliumve similem morbum, aliqua indecentia cum injuria tanti sacramenti timeri potest » (Rit. Rom.). Nulla ergo adest obligatio suscipiendi et ministrandi viaticum, quando probabiliter timetur ne infirmus sumptam hostiam evomat.

4. Non deferri debet viaticum ad meretricem pœnitentem, sed in domo meretricia adhuc commorantem, propter reverentiam SS. Eucharistiæ debitam. Si vero exierit e domo illa infanda, et absit scandalum, communionem suscipere poterit.

§ III. — De præcepto ecclesiastico communionis

Expendendum est: — 1. an et quatenus Ecclesia præcipiat sumptionem SS. Eucharistiæ; — 2. quos obliget illud præceptum; — 3. quomodo implendum sit.

I. *Præcepti ecclesiastici communionis existentia et gravitas.*

514. — 172. I. Existentia. Nullum esse potest dubium circa hujus præcepti existentiam; decernit enim conc. Lateranense IV (can. 21): « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam

ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdoti... *suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ sacramentum*, nisi forte de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum; alioquin et vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, et moriens christiana careat sepultura. » — Quam obligationem sic sancivit et iterum promulgavit Conc. Trid. (sess. 13, can. 9): « Si quis negaverit, omnes et singulos fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, *teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad communicandum juxta præceptum sanctæ matris Ecclesiæ*; anathema sit. »

Communio ab Ecclesia præscripta pie sancteque est facienda; unde Innocentius XI sequentem damnavit propositionem: « Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem. »

515. — 173. II. Gravitas. Præceptum ecclesiasticum communionis ex omnium confesso est grave; nam est de re gravi et gravibus pœnis sancitur. Illæ tamen pœnæ non sunt *latæ*, sed *ferendæ* sententiæ; quapropter parochi propria auctoritate hujus legis violatores sepultura ecclesiastica aut ingressu ecclesiæ privare non possunt; sed prudenter, secreto, benigne et instantèr monitos debent episcopo denunciare, qui plectet eos canonicis pœnis, si expedire judicarit. Hæc tamen denuntiatio personalis communiter omittitur, utpote nihil profutura.

II. *Præcepti ecclesiastici communionis subjectum.*

516. — 174. I. Adulti. Hoc præceptum obligat omnes et singulos adultos utriusque sexus, sine ulla exceptione, ut manifestum est ex decretorum verbis. — Proinde ad ipsos infirmos a parochio deferri debet SS. Eucharistia. Si tamen infirmus, extra mortis periculum, non posset communicare jejunos, excusaretur, quia præceptum Ecclesiæ non obligat, quando conditiones ab ea statutæ servari non possunt; aliunde non videtur episcopus super jejunio eucharistico dispensandi fa-

cultatem habere (Marc, n. 1560, q. 3^a). Tunc ergo vel recurratur ad summum Pontificem; vel statim post mediam noctem deferatur SS. Eucharistia, vel ab ea absteineatur.

517. — 175. II. Pueri. Ex citatis conciliis, ipsi pueri tenentur ad communionem, *postquam ad annos discretionis pervenerint*. Circa quam clausulam animadvertendum est annos discretionis non esse eosdem pro communione ac pro confessione, — tum ob disparem necessitatem horum sacramentorum; qui enim peccati est capax, eo ipso ad illius remissionem obtinendam idoneus esse potest, quamvis Eucharistiam nesciat aut non sapiat; — tum ob peculiarem excellentiam SS. Eucharistiæ, quæ speciales requirit dispositiones.

Cæterum, in multis regionibus, præsertim ubi adolescentium institutio christiana a parentibus negligitur, expedit ad tempus differri primam communionem, ut pueri perfectius religionis veritates ediscant et in pietate firmentur; ideoque si episcopus ætatem pro prima communione præfinivit, hujus mandato standum est, saltem quoad solemnitatem, et quoties non est evidens discretio puerorum qui præfatam ætatem nondum sunt assecuti (Cf. resp. Congr. Conc. in causa Anneciensi, 21 jul. 1888) (1).

III. *Præcepti ecclesiastici exsecutio.*

518. — 176. I. Tempus. Juxta interpretationem ipsis Conc. Trid., duplex distinguendum est præceptum in decreto conc. Lateranensis, scilicet communicandi singulis annis et communicandi in tempore paschali. — Annus, ex tenore decreti et communissima ejus interpretatione, a *Paschate ad Pascha* decurrit. — His prænotatis :

(1) Contendebat parochus Anneciensis juri divino non consonare prohibitionem Episcopi ne pueri admitterentur ad primam communionem ante 12um annum et diem 20um maii. Responsum est : « Attentis locorum ac temporis circumstantiis, decreta Episcopi confirmanda esse juxta modum. Modus est, ne Episcopus parochos prohibeat ab admittendis ad primam communionem (sed privatim tantum) iis pueris de quibus certo constat eos ad discretionis ætatem, juxta conc. Later. IV et Trid. decreta, pervenisse. »

1. Nomine Paschatis, ex declaratione Eugenii IV, intelligitur tempus currens a dominica palmarum usque ad dominicam *in albis* inclusive; alicubi tamen, ex consuetudine vel ex concessione S. Pontificis aut episcopi, plus temporis conceditur. Jam vero qui in hoc tempore, cum possit, non suscipit communionem, mortaliter peccat, « nisi forte, ut ait conc. Lateran., de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum. » Si dilatio proveniat ex indispositione vel negligentia præsenti, causa manifeste non est rationabilis. Nomine proprii sacerdotis intelligitur ille qui in tempore paschali confessiones audire potest.

2. Elapso tempore paschatis sive culpabiliter sive inculpabiliter, communio quamprimum moraliter est facienda, quia non ad finiendam, sed ad urgendam obligationem, Paschatis tempus assignatur.

3. Qui incepto tempore paschali prævidet se postea non posse communicare, tenetur statim communionem suscipere. Si autem nondum inceptum fuerit tempus paschale, juxta communem sententiam non tenetur, imo non potest prævenire, quia ante illud tempus non existit obligatio, nisi jam annus integer effluxerit ab ultima communione.

519. — 177. II. Locus. — 1. Communio paschalis in proprii domicilii aut quasi domicilii parochia est facienda, et ex manu proprii pastoris vel ejus delegati, ut evincitur tum ex SS. Pontificum constitutionibus, tum ex generali Ecclesiæ praxi; non igitur præcepto satisfacit qui communicat in Ecclesia cathedrali, vel ex ipsius episcopi manu, extra parochiam suam. « Unde, inquit conc. Remense I (tit. 7, c. 2, 1850), doceatur populus christianus triplicem sibi incumbere obligationem; primam quidem semel in anno, secundam vero in Paschate, tertiam denique *in propria parœcia* communicandi. »

2. Præceptum communicandi in parœcia est grave, ut patet ex constitutionibus SS. Pontificum, qui de re levi nunquam sic statuunt (Gury, n. 484). Fundamentum istius obligationis est ut pastor cognoscat quænam oves gregis sui sint in statu

salutis, quænam vero sollicite quæri debeant et reduci ad pascua.

3. Ab obligatione communicandi in propria parochia excusantur : — 1. Omnes qui licentiam alibi communicandi saltem tacitam obtinuerunt ab Episcopo vel ab ejus vicario generali, vel a proprio paroco; — 2. Vagi, et milites extra stationem (*garnison*), qui, cum propriam non habeant parochiam, ubique communicare possunt; — 3. Famuli et famulæ in monasteriis regularium degentes et perpetui eorum commensales, eo quod prælatus monasterii est eorum pastor, et ideo possunt in monasteriis communicare; non autem qui in ipsis monasteriis non habitant, licet ibi laborent, quia ratione domicilii suum habent parochum; — 4. Alumni seminariorum et collegiorum, pueri et senes in hospitiiis manentes, qui possunt in sacellis suis communicare in Paschate, ex speciali licentia vel ex consuetudine; — 5. Peregrini, quos absentia excusat a communione in propria parochia; nam non prohibetur iter facere tempore Paschatis.

4. Controvertitur an qui communionem paschalem non recepit in parochia sua tempore præscripto, teneatur postea in parochia sua communicare; affirmant plures, quia illa circumstantia est pars præcepti ecclesiastici; negant alii, eo quod sola communio proprie paschalis, seu facta tempore Paschæ, ex præcepto Ecclesiæ, debeat fieri in propria parochia. Stante controversia, hortandi sunt pœnitentes ad sic communicandum, sed non cogendi.

ARTICULUS III

De dispositionibus ad sacram communionem

Aliæ dispositiones requiruntur ex parte animæ, aliæ ex parte corporis.

§ I. — **De dispositionibus requisitis ex parte animæ**

520. — 178. Prænotanda. In suscipiente SS. Eucharistiam certe requiritur *fides*, sine qua impossibile est placere Deo.

(*Heb.*, XI, 6); sed sola fides non sufficit, dicente concilio Tridentino (sess. 12, can. 11): « Si quis dixerit, solam fidem esse præparationem sufficientem ad sumendum sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum, anathema sit. »

Itaque quæstio potissimum movetur de sanctitate seu statu gratiæ, de quo duo inquiruntur : — 1. illius necessitas ; — 2. modus illum assequendi.

I. *Necessitas status gratiæ.*

521. — 179. Assertio : STATUS GRATIÆ *requiritur ad suscipiendam SS. Eucharistiam.*

EST DE FIDE, ut patet ex definitionibus Concilii Trid. (sess. 13, c. 7 et can. 11), supra relatis (p. 258 et 261), et magisterio ordinario Ecclesiæ.

PROB. 1. *Script. Sacra.* Legitur (I *Cor.*, XI, 27) : « Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat. Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit. » Unde sic : Ante communionem, suscipiens, ne manducet indigne corpus Domini, debet seipsum probare. Porro hæc probatio est discussio propriæ conscientiæ et excussio peccati, ut intellexit Traditio ; ergo.

PROB. 2. *Traditione.* Juxta SS. Patres, qui ad sacram synaxim cum peccato mortali accedunt, æmulantur facinora tum Judæorum qui genuflectentes Christo illudebant dicentes : *Ave, Rex Judæorum* ; tum tortorum qui eum clavis cruci affixerunt ; tum persecutorum qui martyres vivos cadaveribus foetidis alligabant. — Concil. Trident. sanctitatis necessitatem expressis verbis declarat, ut mox videbitur. — Demum theologi in hac materia sunt concordēs.

PROB. 3. *Rat. theol.* Omne sacramentum vivorum requirit statum gratiæ in suscipiente. Atqui Eucharistia est sacramentum vivorum. Ergo. — Communio est intima unio cum Christo. Porro homo habens affectum ad peccatum mortale non potest uniri cum Christo. Ergo. — Tandem sacramentum Eucharistiæ per modum cibi spiritualis institutum fuit. Porro

cibus supponit vitam in suscipiente. Ergo et Eucharistia vitam spiritualem in suscipiente supponit.

Dixi *status gratiæ*, quia stricte sufficit immunitas a peccato mortali; nihil enim amplius requirunt auctoritates allegatæ, ut constat unanimi Doctorum interpretatione. Attamen ad frequentem communionem sanctitas major requiritur, ut infra declarabitur.

Cæterum, juxta omnes, valde congruum est, ut fideles se per devotionem actualem ad susceptionem SS. Eucharistiæ præparent, tum ad uberiores fructus recipiendos, tum ad removendum teporem et teporis pericula. Unde qui de ea parum curant, peccati venialis facile rei evadunt (Cf. Tract. *de Sacram. in genere*, n. 149).

II. *Modus assequendi statum gratiæ.*

522. — 180. Duplici modo justificari potest peccator, nempe per caritatem seu contritionem perfectam cum solo voto sacramenti Pœnitentiæ, et per absolutionem sacramentalem cum attritione. Quæritur an sufficiat status gratiæ quocumque modo acquisitus, vel præmitti debeat absolutio sacramentalis.

523. — 181. Assertio 1^a : *Nullus sibi conscius peccati mortalis nondum per sacramentum Pœnitentiæ saltem indirecte remissi, QUANTUMVIS CONTRITUS sibi videatur, potest GENERATIM ABSQUE PRÆMISSA SACRAMENTALI CONFESSIOE, ad sacram Eucharistiam accedere.*

Constat ex decreto synodi Tridentinæ, quæ exortam olim controversiam inter theologos ea de re plane submovit (sess. 13, cap. 7) his verbis : « Communicare volenti revocandum est in memoriam Apostoli præceptum : *Probet seipsum homo*. Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis sibi contritus videatur, *absque præmissa sacramentali confessione*, ad sacram Eucharistiam accedere debeat, quod a christianis omnibus, etiam ab iis sacerdotibus quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc S. Synodus per-

petuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia confessarii. Quod si, necessitate urgente, sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quam primum confiteatur. » Insuper (can. 11) excommunicationis vinculo ipso facto innodatur qui « contrarium docere, prædicare vel pertinaciter asserere, seu etiam publice disputando defendere præsumpserit. »

Præceptum confessionis præmittendæ communioni, quando suscepturus SS. Eucharistiam est sibi conscius peccati mortalis, est, juxta communioem theologorum sententiam, divinum, et a B. Paulo promulgatum his verbis : *Probet autem...*

Dictum fuit — 1. *sibi conscius*, id est, moraliter certus de gravi peccato commisso. Qui vero *dubitat* an peccatum mortale commiserit, consultius quidem agit recurrendo ad sacramentum Pœnitentiæ, sed non tenetur confiteri, juxta Probabilistas, contradicentibus Probabilioristis (S. Lig., lib. 6, n. 475). Probabilistarum sententia firmatur rubrica de defectibus, in qua legitur : « Si dubium est an in præcedenti cogitatione fuerit peccatum mortale, *consultitur* abstinendum, extra tamen casum necessitatis. »

Quoad eum qui recordatur post confessionem peccati *inculpabiliter obliti*, juxta sententiam satis communem, non tenetur ad confitendum ante communionem; nam peccatum illud per pœnitentiæ sacramentum vere dimissum fuit, et communicans non est conscius peccati nondum remissi per Pœnitentiam; sicque satisficit litteræ et menti concilii Trid.

Dictum fuit — 2. *Generatim*, quia ultima verba decreti Trid. admittunt casus, in quibus Eucharistia licite suscipitur absque prævia confessione, ut patebit ex sequenti assertione.

524. — 182. Assertio 2^a : *Licet accipere Eucharistiam, præmissa sola contritione absque confessione, quando adest NECESITAS COMMUNICANDI vel CELEBRANDI, et deest COPIA CONFESSARII.*

Constat etiam ex decreto Trident. superius citato, et ratio est quia præceptum positivum non obligat cum tanto incommodo (Marc, n. 1550).

Dicitur — 1. *Quando adest necessitas communicandi vel celebrandi*, nempe : — si viaticum moribundo ministrari nequeat sine celebratione Missæ; — si grave scandalum vel gravis infamia vitanda sit, puta, si communicaturus jam esset ad communionis mensam, vel sacerdos ad altare, præsertim post consecrationem; si sacerdos promiserit missæ celebrationem pro defunctis, pro matrimonio, pro pia sodalitate, nec eam ad alteram diem possit remittere; — si missa celebranda sit, ut populus eam audiat in die dominico vel festivo.

Dicitur — 2. *et deest copia confessarii*. Deficere potest confessarius physice, vel moraliter.

Deest *physice*, quando abest, vel impeditur infirmitate aliave causa, quin confessionem audiat, vel non est approbatus.

Deest *moraliter*, quando illi præsentī fieri nequit confessio, quia non vult, vel est linguæ ignarus, vel grave timetur malum pro se vel pro alio. Uno verbo, omnis ratio ab integritate confessionis eximens eximit pariter ab obligatione confitendi peccata ante SS. Eucharistiæ susceptionem, eo quod præceptum confessionis impleri nequeat, et ideo suspendatur obligatio. At non excusat sola verecundia seu repugnantia confitendi peccata sua tali confessario.

Quoad confessarium non approbatum pro reservatis, movetur specialis difficultas; quæ ut solvatur, duplex fingitur hypothesis, nempe : vel communicaturus, præter casum reservatum, alia mortalia peccata habet, vel non :

Si prius, juxta communissimam sententiam, confiteri debet, et confessarius absolvet eum directe a non reservatis et indirecte a reservatis, quæ postea confiteri debebit approbato sacerdote (Cf. Tract. *de Pœnitentia*, S. Liguori, n. 265, 585). Utrum autem pœnitens declarare teneatur priori sacerdoti omnia peccata, etiam reservata, controvertitur. Plures negant, quia de illis judex esse nequit confessarius, et quia nullus tenetur bis eadem confiteri peccata; alii e contra affirmant, ut confessarius possit prudens ferre judicium circa pœnitentis sui dispositiones, et illi convenientia dare monita.

Si posterius, id est, si, præter casum reservatum, communicaturus vel celebraturus nullius peccati mortalis conscius est, communiter dicitur eum ad confessionem non teneri, quia vere non habet copiam confessarii.

Imo, si confessarius absolvendi facultate gaudens denegaret absolutionem, etiam juste ob defectum signorum conversionis sufficientium in pœnitente, dum ipse pœnitens hac denegatione valde commotus, vel aliis de causis, iudicaret prudenter se esse vere contritum, posset, juxta multos, ob necessitatem et absentiam alterius confessarii, sacra peragere.

In pluribus diocesibus tollitur reservatio in hac necessitate.

525. — 183. Assertio 3^a : *Sacerdos qui, urgente necessitate, absque prævia confessione celebravit, QUAM PRIMUM confiteri tenetur.*

Ita concilium Tridentinum in decreto jam citato.

Dicitur — 1. *Sacerdos*; nam hoc præceptum *quamprimum* confitendi, juxta communissimam interpretationem, non obligat laicos, pro quibus raro occurrit necessitas communicandi absque confessione sacramentali.

Dicitur — 2. *tenetur*, quia decretum Trid. verum exprimit mandatum, ut patet ex damnatione sequentis propositionis ab Alexandro VII : « Mandatum Tridentinum factum sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum. »

Dicitur — 3. *Quam primum*. Hæc vox non est intelligenda de confessione proxime secutura, juxta morem sacerdotis, ob damnationem alterius propositionis (n. 39) ab Alexandro VII : « Illa particula *quamprimum* intelligitur, cum sacerdos suo tempore confitebitur. » — Probabilius sufficit ut sacerdos intra triduum confiteatur, quia Ecclesia censetur noluisse strictiorem imponere obligationem.

Si tamen sacerdos esset crastina die celebraturus, teneretur antea confiteri, si posset, non quidem propter præcedentem, sed propter subsecuturam celebrationem. Ita omnes.

§ II. — De dispositionibus requisitis ex parte corporis

Duæ sunt dispositiones ex parte corporis requisitæ, scilicet, jejunium et decencia.

I. De jejuniio.

Tria sunt declaranda : — 1. jejunii necessitas; — 2. ejus natura; — 3. causæ ab eo excusantes.

526. — 184. I. Jejunii necessitas. Jejunium sub gravi præcipitur. Etenim conc. Constantiense « declarat, decernit et definit... quod, licet Christus post cœnam instituerit, et suis discipulis administraverit sub utraque specie panis et vini hoc venerabile sacramentum, tamen, hoc non obstante, SS. canonum auctoritas et approbata consuetudo Ecclesiæ servavit et servat, quod hujusmodi sacramentum non debet confici post cœnam, neque a fidelibus recipi non jejunis, nisi in causa infirmitatis, aut alterius necessitatis, a jure vel Ecclesia concesso vel admisso. » — Jam dixerat S. August. (*Epist.* 54, c. 6, n. 8; *Patr. lat.*, xxxiii, 203) : « Placuit Spiritui S. ut in honorem tanti sacramenti in os christiani prius dominicum corpus intraret quam cæteri cibi. Nam ideo per universum orbem mos iste servatur. »

Docent theologi cum S. Thoma (3, q. 80, a. 8), « hanc legem jejunii institutam fuisse, sive in honorem hujus sacramenti, ut scilicet in os hominis intret nondum aliquo cibo vel potu infectum; sive propter significationem, ut scilicet detur intelligi quod Christus et caritas ejus debet primum fundari in cordibus nostris; sive propter periculum vomitus et ebrietatis, quæ quandoque contingunt ex hoc quod homines inordinate cibis utantur. »

527. — 185. II. Jejunii eucharistici natura. In rubricis Missalis Romani hæc statuuntur : « Si quis non est jejunus post mediam noctem, etiam post sumptionem solius aquæ, vel alterius potus, aut cibi, per modum etiam medicinæ et in quantumcumque parva quantitate, non potest communicare nec celebrare. » Jejunium eucharisticum est igitur *abstinentia a*

minima re, per modum cibi, potus aut medicinæ, post mediam noctem sumpta.

Dicitur — 1. *Abstinentia a minima re*; nam juxta omnes præceptum istud non admittit materiæ levitatem. Unde qui micam panis vel guttulam aquæ etiam indeliberate sumpsit, non potest communicare. In hoc maximum est discrimen inter jejunium *eucharisticum* et jejunium *ecclesiasticum*.

Dicitur — 2. *Abstinentia post mediam noctem*, juxta antiquissimam et universalem Ecclesiæ consuetudinem, vim legis habentem. « Si autem ante mediam noctem, addit rubrica, cibum aut potum sumpserit, etiamsi postmodum non dormierit, nec sit digestus, non peccat; sed ob perturbationem mentis, ex qua devotio tollitur, consulitur aliquando abstinendum. »

Dicitur — 3. *Abstinentia ob omni re sumpta per modum cibi, aut potus, aut medicinæ*. Quæ verba significant tria requiri, ut frangatur jejunium eucharisticum, nempe :

Rem ab externo proveniente, cum res sumptæ per modum potus, cibi aut medicinæ intromittantur ab extrinseco in stomachum. Unde sanguis ex capite vel ex gengivis manans, saliva, sputa, non solvunt jejunium, etiamsi ex proposito deglutiantur, ut expresse asserit S. Lig. (n. 279).

Rem sumptam per modum cibi, aut potus, aut medicinæ, non autem per modum salivæ et respirationis.

Unde — 1. non frangeret jejunium qui respirando deglutiret casualiter, id est, non ex proposito, pulverem, guttulam aquæ, flosculum nivis, vel muscam, quia id fieret per modum respirationis; dum illud solveret qui saccharum in os pridie immissum cum saliva post mediam noctem paulatim deglutiret, eo quod continuaret comestionem.

2. Si reliquiæ cibi remanentes in ore involuntarie deglutiantur, non impediunt communionem, cum non deglutiantur per modum cibi, sed per modum salivæ. Si autem illæ reliquiæ ex proposito deglutirentur, non concordant theologi. Negant nonnulli talem tractionem jejunium solvere, quia non habet rationem cibi; sed alii affirmant, eo quod tractio ex industria facta videatur nova comestio. Attamen, ad caven-

dos scrupulos, notandum est cum S. Ligor (n. 279) nullam esse obligationem illas extrahendi e dentibus, etiamsi prævideantur cum saliva deglutiendæ.

3. Jejunium non solvit pulvis tabaci; nam si aliqua illius particula transit in stomachum, transit per modum salivæ, non cibi aut potus; — nec fumus tabaci, etiamsi ex proposito deglutiatur, quia fumus non sumitur per modum cibi aut potus; — imo nec succus tabaci masticati, si forte deglutiatur, eo quod deglutiatur per modum salivæ; at, fatentibus omnibus, valde indecens est hæc masticatio, et eam a peccato veniali non excusat S. Lig. (n. 280).

4. Non frangitur jejunium si quid in os introducatur et postea rejiciatur, etiam jusculum aut vinum degustandum; ac proinde licet ante communionem os lavare, etiamsi, ut notat Missale Rom., quædam liquoris guttulæ salivæ permixtæ et ab ea inseparabiles simul deglutiantur.

Rem in stomacho alterabilem; alioquin non esset comestio aut potatio. — Unde quidquid non est digestibile, ut lapis, ferrum,... non solvit jejunium; e contra jejunium solvunt res in stomacho alterabiles, etiamsi non nutrant, v. g., charta, eo quod vere manducentur.

528. — 186. III. Causæ excusantes a jejunio eucharistico.

Quatuor enumerari solent, nempe : periculum mortis, necessitas perficiendi sacrificii, periculum profanationis, et periculum scandali vel infamiæ.

1. *Periculum proximum mortis*, quo durante, ut supra dictum fuit, non jejuno pluries dari potest communio (Cf. n. 512).

2. *Necessitas perficiendi sacrificii*. Lex prohibens ne sacrificium imperfectum remaneat, utpote divina, præstat legi jejunii mere ecclesiasticæ. — Unde — 1. Sacerdos recordans post consecrationem se non esse jejunum, Missam prosequi debet. — 2. Si loco vini consecrati sumptus sit alius liquor, complendum est sacrificium; imo rubrica jubet tunc panem et vinum consecrari, ita ut utraque species simul sit super altare. — 3. Si celebrans post consecrationem moriatur aut

deficiat, alius sacerdos, etiam non jejunos, sacrificium perficere debet. — 4. Si sacerdos post ablutiones, sive in altari, sive in sacristia, antequam vestibus sacris exuatur, reperit particulas a se consecratas, potest eas sumere, quia sunt velut complementum sacrificii.

Si vestibus jam sit exutus, aut si particulæ ab alio sint consecratæ, deficiente tabernaculo et sacerdote mox celebraturo, ob periculum profanationis vel scandali potest eas sumere.

Si detegatur hostia integra, reponi debet in tabernaculo; si deficiat tabernaculum, et sacerdos non sit mox celebraturus, in crastinum diem reverenter reservari debet, v. g., in corporali; at si nulla ibi celebrari debeat missa, hanc hostiam sumat, dicente rubrica: « Si non habeat quomodo honeste conservetur, posset eam ipsemet sumere » (Gousset, n. 199).

3. *Periculum imminens profanationis*, quo adveniente sumi debent sacrae species, etiam a non jejuno, quia quod in reverentiam sacramenti præscriptum fuit, cedere non debet in ejus irreverentiam.

4. *Periculum scandali vel infamiæ*, quia præceptum jejunii, utpote præceptum humanum, non obligat cum tanto incommodo. Unde sacerdos qui ante consecrationem recordatur se aliquid comedisse, non tenetur discedere ab altari, quando inde oriretur scandalum aut infamiæ nota; et ob eandem causam communicatio accipi potest a laico non jejuno.

Hinc sacerdos non jejunos potest celebrare Missam die Paschæ, aut Pentecostes, aut magni concursu populi; nam ordinarie in his diebus non posset a Missa celebranda abstinere absque gravi scandalo. Quoad diem dominicam, res a priori dirimenda non est, sed sedulo expendendum an, attentis circumstantiis, grave futurum sit scandalum. Fatentur autem theologi adimpletionem præcepti audiendi Missam non sufficere per se, ut sacerdos non jejunos celebret (Gousset, n. 198).

Juxta communio rem sententiam, celebrari non debet Missa a sacerdote non jejuno, ne infirmus sine viatico moriatur, nisi illud suadeant circumstantiæ extraordinariæ (S. Lig., n. 286).

II. *De corporis decentia.*

529. — 187. I. Jure naturali ea requiritur corporis et vestium compositio, quæ internam animæ reverentiam et devotionem significet.

Hinc mulieres accedere debent in ornatu modesto, et inhoneste accedentibus deneganda est communio, adhibitis cautionibus ad vitandum earum offensionem et scandalum, juxta dicta in Tract. *de Sacramentis* (n. 123). — Ex humilitate christiana, milites communicaturi ad sacram mensam accedere solent, depositis armis; nulla tamen lege ad id obligantur. — Sacerdotes extra Missam communicantes superpelliceo et stola indui debent.

530. — 188. II. Nulla prorsus corporis foeditas per se impedit a communione suscipienda, cum Eucharistia sit cibus animæ, cujus munditia corporis foeditate non minuitur. Attamen, propter reverentiam sacramenti et adstantium horrorem, sordes exterius apparentes auferri debent aut occultari, quantum fieri potest. — Hinc sacerdos infectus lepra aut alia infirmitate horrorem excitante, secreto celebrare debet, et ipsi fideles simili foeditate gravati a turba declinare caritate compelluntur.

ARTICULUS IV

De frequenti communione

Duo circa præsentem materiam quærantur : — 1. an frequens communio sit præcepta aut saltem utilis; — 2. quænam dispositiones ad eam requirantur, non quidem ad vitandum sacrilegium et aliqualem effectum percipiendum, sed ad congruam sacramenti reverentiam et plenam ac perserverantem illius efficaciam.

§ I. — **Necessitas et utilitas frequentis communionis**

531. — 189. Errores. P. Pichon, e societate Jesu (xviii sæculo), zelo flagrans erga SS. Eucharistiam, sed non secundum scientiam, asseruit, in libro cui titulus : *L'esprit de Jésus-*

Christ et de l'Eglise sur la fréquente communion, frequentem, imo quotidianam communionem esse jure divino præscriptam. Contra hujusmodi asserta insurrexerunt episcopi et doctores; unde P. Pichon opus suum reprobavit.

E contra alii, potissimum e schola Janseniana, tot et tam egregias requisierunt ad frequentem communionem dispositiones, ut nullus fere esset qui posset frequenter communicare; unde statuerunt generatim perfectius et utilius esse a frequenti communionem abstinere. Ita imprimis A. Arnaud in libro cui titulus : *De la fréquente communion*, qui rectius inscriptus fuisset : *Contre la fréquente communion*.

Adversus utrumque errorem sequens statuitur

532. — 190. Assertio : *Frequens communicatio NON est PRÆCEPTA, sed animabus UTILISSIMA est.*

PRIMA PARS ob omnibus sine ullo dubio tenetur; Ecclesia quippe nunquam frequentis communionis obligationem docuit.

SECUNDA PARS, quæ spectat ad utilitatem communionis frequentis, adstruitur :

1. *Praxi primitivæ Ecclesiæ*, in qua passim frequens communicatio vigeat. Legitur enim (*Act.*, II, 42) : « Erant perseverantes in doctrina Apostolorum, in communicatione fractionis panis et orationibus. » Hanc praxim suis temporibus perseverantem testantur SS. Patres; nam S. Justinus (*Apologetica I*, n. 67; *Patr. græc.*, VI, 430) hæc habet : « Solis, ut dicitur, die, omnium sive urbes sive agros incolentium, in eundem locum fit conventus... et eorum in quibus gratiæ actæ sunt, distributio fit et communicatio unicuique præsentium, et absentibus per diaconos mittitur. » — S. Cyprian. (*De oratione dominica*, n. 18; *Patr. lat.*, IV, 531) ait : « Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus. »

2. *Decretis Conciliorum et SS. Pontificum*. Conc. Trid., (sess. 22, cap. 6) ait : « Optaret sacrosancta synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos sanctissimi hujus sacrificii fructus uberius prove-

niret. » — Et (sess. 13, cap. 8) : « Paterno affectu admonet sancta synodus, hortatur, rogat et obsecrat per viscera misericordiæ Dei nostri, ut omnes et singuli, qui christiano nomine censentur... hæc sacra mysteria corporis et sanguinis ejus (Jesu Christi) ea fidei constantia et firmitate, ea animi devotione, ac pietate et cultu credant, et venerentur, ut *panem illum supersubstantialem frequenter suscipere possint*, et is vere eis sit animæ vita et perpetua sanitas mentis. » — Innocent. XI (Decret. 12 febr. 1679) dicit : « *Etsi frequens quotidianusque SS. Eucharistiæ usus a SS. Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus*, nunquam tamen aut sæpius illam percipiendi, aut ab ea abstinendi certos singulis mensibus aut hebdomadis dies statuerunt...; illud omnino provideat (episcopus) ut nemo a sacro convivio, seu *frequenter*, seu *quotidie accesserit*, repellatur. » — Demum S. Congregatio concilii Tridentini damnavit episcopum qui quosdam in hebdomada dies indixerat extra quos communionem dare non licebat (1).

3. *Rat. theol.* Christus Eucharistiam per modum alimonie spiritualis instituendo manifeste significavit hunc coelestem cibum sæpe sæpius sumendum esse, sicut panis materialis ad vitam corporalem servandam et augendam sæpe sumitur.

533. — 191. Corollarium. Ex prædictis concludere pronum est omnem curam a confessariis adhibendam esse ut poenitentes, juxta Ecclesiæ desiderium, ad frequentem, imo ad quotidianam communionem inducant. Caveant præsertim ne fideles rite dispositos a sacra mensa arceant; nam, ut ait S. Lig. (*Praxis conf.*, n. 152), « videtur non posse director sine scrupulo negare communionem frequentem et etiam quotidianam quibusdam animabus desiderantibus, ut proficiant in divino amore. »

Attamen maxima prudentia necessaria est in deneganda vel concedenda sacra communione; quod enim dixit de Christo B. Simeon (*Luc.*, II, 34) : « Ecce positus est hic in ruinam et » in resurrectionem multorum in Israel, » in SS. Eucharistia impletur. In christianis digne eam susipientibus, augetur

(1) Cf. S. Thomas (3, q. 80, a. 10).

fides, firmatur spes et inflammatur caritas; si autem sine debitis dispositionibus accipiatur, frigescunt animi et in tepiditatem, irreverentiam ac sacrilegii habitum sensim labuntur.

§ II. — **Dispositiones requisitæ ad frequentem communionem**

534. — 192. Prænotanda. — I. *Confessarii est, non pœnitentis, præfinire communionis frequentiam et opportunitatem.* « Frequens ad sacram alimoniam percipiendam accessus, inquit Innocentius XI (Decret. 12 febr. 1679), confessariorum secreto cordi explorantium iudicio est relinquendus. » Ratio est quia nemo iudex est in propria causa, præsertim quando proprii arbitrii lapsus valde timendi sunt et gravibus malis ostium aperiunt, ut contingit in regimine animarum.

Quod ad regulares utriusque sexus attinet, frequentia communionis regula seu statuto generali ordinarie determinatur; cui proinde regulariter stare debet confessarius. Si vero interdum ex manifestatione conscientiae confessarius necessarium aut valde utile iudicet minuere vel augere numerum communionum, utrumque poterit, cum ipse, et quidem solus, ex confessione plane cognoscat speciales circumstantias, propter quas ordini statuto aliquando derogandum sit.

Sequentes regulas ea de re statuit SS. D. N. Leo XIII (17 dec. 1890) in decreto generali *Quemadmodum* S. Congreg. Episcoporum et regularium, *de aperitione conscientiae superioribus haud exigenda, deque juribus confessarii quoad moniales et instituta virorum Laicorum* :

« Quod vero attinet ad permissionem vel prohibitionem ad sacram synaxim accedendi, Eadem Sanctitas sua decernit, huiusmodi permissiones vel prohibitiones duntaxat ad confessarium ordinarium vel extraordinarium spectare, quin superiores ullam habeant auctoritatem hac in re sese ingerendi, excepto casu quo aliquis ex eorum subditis post ultimam sacramentalem confessionem communitati scandalo fuerit, aut gravem externam culpam patriverit, donec ad Pœnitentiæ sacramentum denuo accesserit.

» Monentur hinc omnes ut ad sacram synaxim curent dili-

genter se præparare et accedere diebus in propriis regulis statutis; et quoties ob fervorem et spiritualem alicujus profectum Confessarius expedire judicaverit, ut frequentius accedat, id ei ab ipso confessario permitti poterit. Verum qui licentiam a confessario obtinuerit frequentioris ac etiam quotidianæ Communionis, de hoc certiore reddere superiore teneatur; quod si hic justas gravesque causas se habere reputet contra frequentiores hujusmodi communiones, eas Confessario manifestare teneatur, cujus judicio acquiescendum omnino erit » (1).

Itaque nec ad superiorissimam, nec ad ipsum superiorem extra forum conscientiæ, pertinet per modum præcepti vel prohibitionis definire quoties talis vel talis e suis subditis intra mensem aut hebdomadam accedere debeat ad sacram communionem.

535. — 193. II. Communionis frequentia ex utilitate pœnitentis principaliter determinanda est. — Ratio est quia Eucharistia, prout est sacramentum, ad sanctificationem suscipientium procurandam ordinatur. Caveant proinde directores ne falso habeant communionem ut meram mercedem *virtutis*, cum sit etiam efficacissimum medium ad virtutem acquirendam.

Cæterum utilitas communionis non dijudicanda est solum ex augmento fervoris, sed etiam ex resistentia temptationibus, ex perseverantia in operibus bonis; quæ omnia sedulo pensanda sunt. Attendat etiam confessarius ad Spiritus S. impulsus; non enim eadem via fideles ad cælum diriguntur: alii amore, alii timore trahuntur; istos amor inducit ad frequenter communicandum; illos vero timor vel reverentia ad SS. Eucharistiam non sinit sæpius accedere.

« Si aliquis experimentaliter cognosceret ex quotidiana sumptione fervorem amoris augeri, et reverentiam non minui

(1) Circa obligationem monendi superiorem instituti, quando uni e sodalibus a confessario frequentior concessa est communio, S. Officium declaravit (2 jul. 1890) ab ipso pœnitente semel monendum esse superiorem, nec illius responsum esse necessarium; nec pro quacumque communione extra dies statutos pro communitate monendum esse, sed tantum pro communione communiter frequentiori aut quotidiana.

talis deberet quotidie communicare, » ait S. Thomas (*in Sent.*, dist. 12, q. 3, art. 1). Econtra, « si dignoscatur, non obstante frequentia communionis, animam nihil proficere in via perfectionis, nec se emendare a culpis deliberatis, licet venialibus, v. g., si æque adhæret voluptatibus sensuum in videndo, audiendo, edendo, cum aliqua vanitate se vestiendo, tunc certe consulto restringendus erit usus communionis, ut sic serio cogitare incipiat de sua emendatione et suæ spirituali perfectioni consulere » S. Lig. (*Prax. conf.*, n. 155). Imo expedit aliquando privare pœnitentes communione, non tantum in pœnitentiam alicujus peccati aut notabilis imperfectionis, sed etiam probationis causa, videlicet ad experiendam eorum obedientiam aut humilitatem, et præsertim ut appareat an exinde turbentur, quod argumentum esset superbiæ.

Si vero dubitetur non quidem de statu gratiæ, sed de perfectiori dispositione ad communionem frequentem requisita, communio potius concedatur. Ratio est quia in tali dubio certum est communionem fore a peccato immunem et augmentum gratiæ sanctificantis ex opere operato producturam esse. Insuper hæc ratio agendi conformior est tum naturæ SS. Eucharistiæ, quæ, cum sit panis quotidianus, quotidie sumi debet, nisi aliquod obstat impedimentum; tum praxi primitivæ Ecclesiæ, juxta quam omnes fideles SS. Eucharistia quotidie reficiebantur.

536. — 194. III. *Nullum vitæ genus per se removet a communione; multum tamen attendendum est ad pœnitentis conditionem.*

1. Nullum vitæ genus per se removet a communione; nam in utilitatem omnium, sine acceptione personarum, institutum est SS. Sacramentum; et in primis Ecclesiæ temporibus quotidie communicabant fideles, quamvis in variis conditionibus versarentur (1).

(1) Ceux qui n'ont pas beaucoup d'affaires mondaines, inquit S. Fr. Salesius, doivent souvent communier, parce qu'ils en ont la commodité, et ceux qui ont beaucoup d'affaires mondaines, parce qu'ils en ont la nécessité, et que celui qui travaille beaucoup, et qui est chargé de peines, doit aussi manger les viandes solides et souventes fois » (*Introduction*, p. 2, ch. 21).

2. Multum tamen attendendum est ad pœnitentis conditionem, id est, vitæ genus, indolem, affectus, passiones, inclinationes, præcedentem probationem, ex quibus plurimum pendet profectus spiritualis. Etenim — 1. juvenibus et recens conversis frequentissima communio sæpe inducit tum superbiæ, tum desidiæ periculum; — 2. si permittatur frequens communio eis qui non dant signa certa fervoris, et postea ad sacram synaxim probabilius raro accedent, teste experientia, timendum est ne ex familiaritate cum SS. Sacramento in contemptum et negligentiam rerum sacrarum prolabantur; — 3. ad superandas tentationes, potissimum carnis, utiliter frequentior permittitur communio, per quam emundantur cogitationes, vires augentur, fomes peccati minuitur et diaboli audacia retunditur; insuper cura se disponendi ad communionem firmat in bono ex opere operantis (1).

(1) Ad præcavendas quasdam difficultates, hic integre referre præstabit decretum jam citatum Innocentii XI :

« Etsi frequens quotidianusque Sacrosanctæ Eucharistiæ usus a SS. Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus, nunquam tamen, aut sæpius illam percipiendi aut ab ea abstinendi certos singulis mensibus aut hebdomadibus dies statuerunt, quos nec concilium Tridentinum præscripsit, sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet tantum indicavit, cum inquit : Optaret quidem Sacrosancta Synodus ut in singulis Missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistiæ perceptione communicarent. Idque non immerito; multiplices enim sunt conscientiarum recessus, variæ ob negotia spiritus alienationes, multæ e contra gratiæ, et Dei dona parvulis concessa, quæ cum humanis oculis scrutari non possimus, nihil certi de cujusque dignitate atque integritate, et consequenter de frequentiore aut quotidiano vitalis panis esu potest constitui. Et propterea quod ad negotiatores ipsos attinet, frequens ad sacram alimoniam percipiendam accessus Confessariorum secreta cordis explorantium iudicio est reliquendus, qui ex conscientiarum puritate, et frequentiæ fructu, et ad pietatem processu, laicis negotiatoribus, et conjugatis, quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt. In conjugatis autem hoc amplius animadvertant, cum Beatus Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos serio admoneant tanto magis ob Sacratissimæ Eucharistiæ reverentiam continentiæ vacandum, puriorique mente ad cœlestium epularum communionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut a frequenti aut quotidiana sacræ communionis sumptione, unica præcepti formula aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituentur; sed magis quid singulis permittendum per se aut Parochos

HIS PRÆNOTATIS, antequam tradantur regulæ frequentis communionis communi suffragio comprobatae, quadruplex communicatio pro gradu frequentiae distinguenda est : — 1. Communio

seu Confessarios sibi decernendum putet; illudque omnino provideat, ut nemo a Sacro Convivio, seu frequenter seu quotidie accesserit, repellatur; et nihilominus det operam, ut unusquisque digne, pro devotionis et præparationis modo, rarius aut crebrius Dominici Corporis suavitatem degustet. Itidem Moniales quotidie Sacram Communionem petentes admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis instituto præstitutis communicent. Si quæ vero puritate mentisniteant, et fervore spiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis a Superioribus permittatur. Proderit etiam, præter Parochorum et Confessariorum diligentiam, opera quoque concionatorum uti, et cum eis constitutum habere ut cum fideles ad Sanctissimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accenderint, statim de magna ad illud sumendum præparatione orationem habeant, generatimque ostendant eos qui ad frequentiores aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive laici negotiatores sint, sive conjugati, sive quicumque alii, suam agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti ac Divini Judicii formidine discant cœlestem mensam, in qua Christus est, revereri; et si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere, seque ad majorem præparationem accingere. Episcopi autem, in quorum diœcesibus viget hujusmodi devotio erga Sanctissimum Sacramentum, pro illa gratias Deo agant, eamque ipsi, adhibito prudentiæ et judicii temperamento, alere debebunt, et ab eorum officio postulari sibi maxime persuadebunt, nulli labori aut diligentiae parcendum, ut omnis irreverentiae et scandalisuspicio in veri et Immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque ac dona in sumentibus augeantur. Quod aliunde continget, si ii qui devoto hujusmodi studio divina præstante gratia tenentur, seque Sacratissimo Pane frequentius refici cupiunt, suas vires expendere, seque probare cum timore et charitate assueverint; quibus Christum Dominum, qui se fidelibus manducandum, et se pretium in morte tradidit, atque in Cœlesti regno in præmium est daturus, precatur Sacra Congregatio, ut suam opem ad dignam præparationem et sumptionem largiatur. Porro Episcopi et Parochi seu Confessarii redarguant asserentes communionem quotidianam esse de jure divino; doceant in Ecclesiis seu Oratoris privatis, ex dispensatione seu privilegio Pontificis, de manu Sacerdotis illam Sanctissimam Eucharistiam, nec eam ullo modo deferendam esse, aut secreto ad existentes domi, vel cubantes in lecto, præparatos, infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta pervenire valeant, et ad eos, si ab Ecclesia deferatur, publice et cum solemnitate formam Ritualis Romani; si vero ab Oratorio privilegiato deferantur, etiam. Curent etiam, ut circa communionem in feria Sexta præscriptæ Rubricæ et Ecclesiæ Romanæ usus serventur. Insuper illi tradendas plures Eucharistiæ formas seu parti-

menstrua, seu quæ fit circiter singulis mensibus, seu in præcipuis festivitatibus; — 2. communio *hebdomadaria*, quæ fit semel in hebdomada, ordinarie die dominica; — 3. communio *frequens*, quæ fit bis, ter aut quater in hebdomada; — 4. communio *quotidiana*, quæ fit singulis diebus, uno tantum aliquando excepto.

537. — 195. Regula 1^a : *Communio menstrua NEMINI JUSTIFICATO deneganda est, imo OMNIBUS est valde consulenda, etiamsi vitam degant negotiis sæcularibus implicatam.*

Ita communiter; et ratio est quia talis communio utilissima est tum ob gratiam sanctificantem, quam *ex opere operato* confert omnibus justis; tum ob varios actus pietatis, qui ante et post sacram synaxim eliciuntur. Sine hac menstrua communione, perdifficile est tentationibus resistere et in statu gratiæ perseverare. Satagant igitur confessarii, ut poenitentes ante et post communionem per aliquot dies quibusdam piis operibus vacent, sæpe recogitantes communionem proxime susceptam aut suscipiendam, iisque sibi obsequentibus communionem permittant, etiamsi in peccata mortalia aliquoties ex infirmitate relabantur.

538. — 196. Regula 2^a : *Communio hebdomadaria permitti potest, imo et consuli, iis qui GRAVES CULPAS VITARE SOLENT COMMUNIONISQUE DESIDERIUM habent, etsi pluribus vitiis levibus laborent, nec ullatenus sint de emendatione solliciti.*

Ita S. Ligor. (*Prax. conf.*, n. 149), S. Antoninus, Scavini, Scaramelli. Ratio est quod istæ personæ sollicitæ sunt de sua salute, et peccatum mortale odio habent, ac proinde sunt idoneæ ad percipiendum præcipuum sacramenti effectum. Aliunde communio octidua non adeo frequens videtur,

culas, neque grandiores, sed consuetas. Non permittant ut venialium confessio fiat simplici sacerdoti non approbato ab Episcopo aut Ordinario. Si Parochi, et Confessarii, etiam Regulares, aut quicumque alii sacerdotes secus egerint, sciant Deo optimo Maximo rationem reddituros esse, neque defuturam Episcoporum et Ordinariorum justam ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis et Ordinariis per hoc decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributa. »

ut generet familiaritatem et viam torpori spirituali præbeat (1).

539. — 197. Regula 3^a : *Communio frequens (seu pluries repetita in hebdomada) permitti potest aut etiam consuli iis qui OFFICIA TUM COMMUNIA TUM SUI STATUS INTEGRÉ servare satagunt, orationi mentali aliisque piis exercitiis aliquod tempus libenter QUOTIDIE impendunt, nec in culpas veniales plene deliberatas SÆPIUS LABUNTUR, suosque defectus STUDENT EMENDARE.*

Ita Innocentius XI, Benedictus XIV, S. Ligorius (n. 150, 153), S. Franciscus Salesius et alii : « Præcipue monendi sunt confessarii, ait Benedictus XIV, ne frequentem ad Eucharistiam accessum iis aut suadeant, aut permittant, qui in gravia peccata sæpe labuntur, nec de pœnitentia peragenda, suaque vita emendanda sunt solliciti ; sicuti nec illis qui, etsi gravia evitent crimina, voluntatem tamen habent venialibus inhærentem ; qua de re legendi sunt Fr. Salesius et Joan. Taulerus. »

Unde ad hujusmodi communionem omnino requiritur ut absit affectus ad peccata venialia. Ratio est, quia ille qui ex

(1) Aliter sentire videtur S. Franciscus Salesius, qui (*Introd. vie dévote*, 2 p., ch. 20) ait : « Communiez tous les dimanches, Philothée ; puisque, comme je le présuppose, vous n'avez nulle sorte d'affection au péché mortel, *ny-aucune affection au péché véniel*, vous estes en la vraie disposition que S. Augustin requiert... Pour communier tous les huit jours, il est requis de n'avoir *ny-péché mortel*, *ny-aucune affection au péché véniel*, et d'avoir un grand désir de se communier. » Hæc autem sententia, quam scriptores nunc communiter dicunt falso tribui S. Augustino, cum vere sit Gennadii, sacerdotis Massiliensis, ipsamet S. Francisci experientia non parum roboratur, nec proinde parvipendenda est. Quamvis enim octidua communio eos qui pluribus vitiis levibus laborant et de sua emendatione parum curant, a peccati mortalis habitu efficacius præservare possit, timendum est ne animæ ad perfectionem christianam vocatæ, quæ *cum affectu peccandi* sacram mensam singulis hebdomadibus frequentant, exiguos fructus ex communione percipiant, imo a profectu spirituali retardentur, et pluribus sint scandalo, dum vitam mundanam cum pietatis specie sociant (*théâtre, bals, lectures légères, vie molle, compagnies scandaleuses*).

Cæterum omnes fatentur expediens esse prædictis personis aliqua hebdomada communionem interdicere, ut majorem concipiant horrorem in suos defectus et majorem erga sacramentum hoc reverentiam (S. Lig., *Prax. conf.*, n. 149).

habitu voluntario Deo venialiter displiceret, Christum contristaret, eum debita reverentia non coleret, mox spiritualibus tanquam rebus communibus habendis assuesceret, in spiritualem torporem incideret, et ad familiaritatem contemptui proximam, quæ tantopere formidanda est, quasi necessario perveniret. Expedit tamen aliquando, pergit S. Ligorius (n. 149), concedere communionem aliquibus, qui essent in periculo labendi in peccata lethalia, ut vires recipiant ad resistendum.

540. — 198. Regula 4^a : *Quotidiana communio concedenda est iis qui immunes sunt AB AFFECTU AD CULPAS VENIALES, piis exercitiis SEDULO VACANT, ad perfectionem ANHELANT, EXEMPLAREM ducunt vitam et ex amore Christum suscipere VEHEMENTER desiderant.*

Ita S. Ligorius et Doctores in re ascetica probatissimi, post S. Franciscum Salesium (1).

Ratio est quod habens affectum ad venialia et indulgens iis quæ repugnant sinceræ pietati et studio perfectionis, eo ipso se indignum exhibet tanta Christi familiaritate, quæ manifeste supponit et significat perfectam amicitiam cum eo, sicut apud homines frequens colloquium et convivium supponit et significat perfectam conjunctionem animorum. Præterea ex illa quotidiana communione aliquod scandalum paterentur fideles.

Expedit tamen, si causa subsit, interdum semel, et aliquando etiam pluries in hebdomada, communionem prædictis personis subtrahere, v. g., ad probandam obedientiam aut humilitatem.

Nec dicatur sacerdotes quotidie communicare, quamvis non semper his eximiis dispositionibus præditi sint. Nemini quidem dubium est sacerdotem celebrantem præcellenti sanctitate donari debere, quippe qui sacra mysteria suspicit et conficit. Attamen cum dispositionibus minus perfectis missam

(1) « Pour communier tous les jours, il faut outre cela avoir surmonté la plupart des mauvaises inclinations, et que ce soit par avis du Père spirituel. »

celebrare potest, tum ob eximios effectus ex Christi oblatione in universam Ecclesiam redundantes, tum ob necessitatem celebrandi, in qua sæpe sæpius versatur.

Ex his omnibus sequitur, ut advertit Scavini, *nullum esse cui menstrua communio consuli non possit; paucos, quibus communio hebdomadaria sit prohibenda; paucissimos, quibus quotidiana sit concedenda.*

Si autem velit confessarius animabus usum communionis valde proficere, sedulo curare debet non solum ut fideles ad sacram mensam imparati et indispositi non accedant, sed etiam ut post communionem *in gratiarum actione* immorentur, saltem per quadrantem (Cf. S. Marc, n. 1582).

541. — 199. Scholium. DE COMMUNIONE SPIRITUALI. — Communio spiritualis dicitur *pium desiderium Eucharistiæ sacramentum suscipiendi, cum realiter suscipi non potest.* Hinc ad eam requiritur — 1. *Actus fidei*, quo quis Christum vere in Eucharistia præsentem considerat; — 2. *Actus desiderii*, quo exoptet Christum in sacramento suscipere (1).

Hæc communio, quæ sanctis valde in deliciis fuit et commendatur a conc. Trid. (sess. 23, c. 8), piis fidelibus valde utilis est, quia ad communionem sacramentalem optime disponit, ejusque virtutem participat. Præterea, si Deus mercedem tribuat cuilibet actui interno cujuscumque virtutis, quanto magis vehementi desiderio ipsummet possidendi in sacra communione. Confessarii igitur fidelibus sedulo insinuent et commendent hanc piissimam et saluberrimam praxim.

Communio spiritualis omni tempore et in omni loco fieri potest, diu noctuque. Tempus tamen opportunius est Missæ tempus, dum sacerdos et aliis sacramentaliter communicant: tunc enim, cum augustissimum Sacramentum oculis exhibetur, facilius, plenius et vividius mens ejus præsentia occupatur, et ardentiori amore cor inflammatur (Gury, n. 345).

(1) S. Liguorius suadet elicere actus fidei, contritionis et amoris, desiderii et gratiarum actionis.

PARS III

DE SACRIFICIO MISSÆ

PRÆNOTIONES

Absolutis quæ ad Eucharistiam pertinent, quatenus est sacramentum ad hominum sanctificationem ordinatum, de ea agendum superest, quatenus est sacrificium ad cultum divinum institutum.

Ut vero quæ dicenda sunt dilucidius explanentur, nonnulla præmittenda sunt : — 1. de sacrificio generatim inspecto ; — 2. de sacrificiis ante Christum usitatis ; — 3. de nomine ac definitione sacrificii Eucharistiæ. Quod attinet ad sacrificium crucis, cujus Eucharistia est viva representatio et commemoratio, expositum est in Tractatu *de Deo Redemptore*.

I. De sacrificio generatim inspecto

542. — 200. I. Sacrificii nomen. Vox *sacrificium*, quæ græcæ vertitur ιερουργία vel θυσία, latine sonat *sacra facere*, et proprie significat actionem qua aliquid sacrum efficitur.

Si autem vox *sacrificium* spectatur quoad res quibus imponitur, multiplicem sensum præ se fert. In sermone communi accipitur pro abdicatione alicujus rei ad exhibendum amorem erga alterum, v. g., parentes pro filiis, milites pro patria vitam *sacrificare* dicuntur. — In sermone religioso, qui præsertim ad nos spectat, sumitur tum pro omni opere bono aliquam privationem vel difficultatem includente, juxta illud : « Qui facit misericordiam, *offert sacrificium* » (*Eccles.*, xxxv, 4); tum pro qualibet actione quæ ad gloriam Dei refertur, secundum hæc Davidis (*Ps.* iv, 6) : « Sacrificate *sacrificium*

» *justitiæ*, » et (*Ps. XLIX, 14*) : « Immola Deo *sacrificium laudis*. » Illas significationes analogas esse et metaphoricas patet ex contextu.

543. — 201. II. Sacrificii definitio. Sacrificium communiter definitur : *Oblatio externa rei sensibilis, per realem ejus immutationem, a ministro legitimo soli Deo facta, ex institutione publica, in testimonium supremi domini ipsius et nostræ subjectionis.*

Dicitur — 1. *Oblatio*, id est, doni præsentatio. Sacrificium enim non est actio quælibet, sed versatur circa aliquid extrinsecum, cujus includit abdicationem. In hoc tamen indicatur tantum genus ad quod refertur sacrificium.

Dicitur — 2. *Externa*, scilicet, non ex animo tantum, ad instar adorationis angelicæ, sed exterius facta. Quamvis enim Deus principaliter intueatur cor, nec egeat exteriori pii affectus manifestatione, homo tamen, utpote corpore et anima constans, per actus simul internos et externos Deum colere et illius supremum dominium profiteri tenetur.

Dicitur — 3. *Rei sensibilis*, seu alicujus substantiæ sive animatæ sive inanimatæ, quæ ex natura sua vel institutione positiva Dei ipsi convenienter possit offerri. Ideo requiritur ut hæc res sive per propriam, sive per alienam mutuamque speciem, sub sensibus cadat; unde merito dicitur *materia sacrificii*, seu *victima* et *hostia*.

Dicitur — 4. *Per realem ejus immutationem*. Cum enim sacrificii finis attingi nequeat, nisi protestetur homo se quidquid est aut habet a Deo accepisse, ac proinde dignum esse Deum ut in ejus honorem omnia sua vitamque ipsam consumat ac destruat, nec tamen sibi mortem inferre possit, omnino requiritur rem consecratam suique loco substitutam ita immutari, ut destructa censeatur. Quod quidem duplici modo fieri potest, scilicet per physicam destructionem, aut per destructionem moralem in hoc consistentem quod victima sensibilibiter ponitur in statu abjectionis et in eodem destruitur. Alterutra destructio est actio proprie sacrifici et *forma sacrificii*.

Per immutationem rei sacrificium specie differt et distin-

guitur a cæteris quibuslibet oblationibus; et ex impossibilitate talis immutationis in cœlo infertur sacrificium proprie dictum omnino deficere in cœlo.

Dicitur — 5. *A legitimo ministro*, scilicet sacerdote aut pontifice authentice sive a Deo sive ab hominibus deputato ad res sacras peragendas. Enimvero sacrificium pertinet ad cultum publicum, seu nomine totius populi Deo exhibitum; propterea non ad quemlibet spectat actionem sacrificam exercere, sed ille eligendus est qui ex hominibus assumptus eos repræsentet, et a Deo acceptus sit, juxta illud B. Pauli (*Heb.*, v, 1) : « Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus » constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et » sacrificia pro peccatis. » Ita communiter theologi contra Vasquez, qui contendit privatum hominem, spectata sacrificii natura, sacrificium proprio nomine offerre posse.

Cæterum, divinitus instituta religione, jure contigit Deum sibi reservare sacrificii ritum ipsiusque ministri determinationem. Unde, in religione primæva, instinctu quodam divino deputabantur qui sacrificium offerent, vel necessaria erat Patriarchæ dignitas, aut primogeniti qualitas; in lege Mosaica soli admittebantur filii Aaron, solo excepto sacrificio agni paschalis, qui a patrefamilias mactabatur. In nova autem lege, requiritur consecratio et character sacerdotalis.

Dicitur — 6. *Soli Deo facta*. Ex dictis infraque evolvendis, in sacrificio res sensibilis offertur, consecratur et immutatur ad profitendum summam Dei excellentiam, supremum ejus dominium et justitiam. Jam vero nemo non videt ad solum Deum dirigi posse hujusmodi latriæ cultum.

Dicitur — 7. *Ex institutione publica*. Ut jam dictum est, sacrificium pertinet ad cultum publicum, et nomine totius societatis humanæ Deo persolvitur; ac propterea licet homo privatus eadem symbola assumere possit ad suos religionis sensus patefaciendos, nunquam valebit eis conferre vim cultus publici. Per auctoritatem ergo quæ præest religiosæ societati, determinandæ sunt materia et forma sacrificii, nec sufficit electio ab homine privato facta. Cum tamen Deus sit humanæ societatis conditor ac reparator, cultus publici ordi-

nationem potuit sibi reservare et de facto sibi reservavit. Hinc intelligitur quare nec in lege Mosaica, nec in lege christiana, sacrificii institutio in potestate hominum fuerit; quare insuper in quibusdam ritibus externis cultus christiani, v. g., thurificatione, luminibus, reperiantur materia et forma per se sufficiens ad rationem sacrificii, qui tamen sunt meræ cæremoniæ ad majestatem sacrificii Missæ commendandam et mentes fidelium ad rerum altissimarum quæ in hoc sacrificio latent contemplationem excitandas (Conc. Trid., sess. 22, c. 5).

Dicitur — 8. *In testimonium supremi dominiî Dei et nostræ subjectionis.* Quibus verbis, ut jam notatum est, declaratur finis sacrificii primarius, qui ex natura rerum in omni statu generis humani intendi debuit. Hæc autem protestatio non re, sed relatione, duplex est : relative ad Deum, victimæ destructio objective exprimit Dei dominium ita esse supremum, ut omnia coram eo veluti nihilum habenda sint et ab eo pendeant ut sint aut non sint; — relative ad hominem, significat Dei dominium sic interius ab ipso per intellectum agnosci et per voluntatem acceptari, ut seipsum et omnia sua in ejus honorem impendi exoptet.

Præmissa definitio declarat rationem sacrificii in omni statu, seorsum a lapsu generis humani; unde pro statu naturæ lapsæ definitioni additur : *Et ad satisfaciendum justitiæ Dei per peccatum offensæ.*

Et vero, jure divino per peccatum violato, relationes hominis cum Deo necessario immutatae sunt, et sacrificium exprimere debuit tum reparationem justitiæ divinæ, tum reatum mortis homini juste infligendæ.

Ex quibus colligitur sacrificium cum sacramento in hoc convenire quod sit signum sensibile et habeat materiam, formam et ministrum; sed specie ab eo differre ratione finis proximi. Sacramenti enim finis proximus est hominum sanctificatio; sacrificii autem finis est cultus summæ Dei majestati et justitiæ actu externo exhibitus.

Hinc merito S. Augustinus (*de Civit. Dei*, l. 10, c. 5) hanc sacrificii definitionem tradidit : « Sacrificium visibile invisi-

bilis sacrificii sacramentum, id est, sacrum signum est. » Equidem sacrificii dignitas et vis per se desumuntur ex intentione sacrificantis, seu ex interna agnitione summi dominii et justitiæ Dei, et subjectione hominis per affectum voluntatis. Attamen fieri potuit, et revera factum est, ut sacrificiis quæ variis temporibus usurpata fuerunt, specialis dignitas obvenerit, tum ex eorum relatione ad mysteria Christi quæ repræsentabant in veteri Lege, tum ex ipsa victima in sacrificio Christi.

544. — 202. III. Excellentia et convenientia sacrificii.

Præfata definitio innuit quidem excellentiam et convenientiam sacrificii; non abs re tamen erit utramque fusius declarare in duplici assertionione.

Assertio 1^a : *Sacrificium inter omnes actus religionis PRIMATUM obtinet.*

PROB. 1. *Si ex parte Dei attendatur, ejus perfectiones mirum in modum extollit et celebrat, nempe : — summam excellentiam, quæ per immutationem victimæ tanta esse declaratur, ut omnes creaturæ velut nihilum coram eo habendæ sint, ac proinde destruendæ; — absolutam sufficientiam, quæ in hoc arguitur quod non servantur res illi oblatae, juxta illud (Ps. xv, 2) : « Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non » eges; » — dominium supremum, cujus argumentum est rerum usus et abusus, qui ad destructionem earum usque pertingit; — dignitatem creatoris et consummatoris omnium, dum substitutio victimæ pro homine, ejusque consecratio ac macratio, aperte exprimit nobis Deum esse principium in quo vivimus, movemur et sumus, et in ipso tantum tanquam ultimo fine plenam appetitus nostri satietatem et requiem inveniri posse; — denique justitiam, sanctitatem et bonitatem; per sacrificium enim fatetur homo se jus divinum violasse, ac proinde reatum mortis incurrisse; et omnino factum esse imparem Deo placando, cujus sanctitas etiam in angelis reperit pravitatem. Substituta tamen victima pura, sancta et immaculata, ostendit se a Deo sperare veniam novamque bonorum amissorum largitionem.*

2. Si autem *ex parte hominis* spectetur sacrificium, eminenter persolvit omnia officia erga Deum. Tota enim religio consistit in agnitione et professione absolutæ dependentiæ a Deo per *adorationem, gratiarum actionem, petitionem ac satisfactionem pro peccato*. Porro attributa Dei supra enumerata celebrare non possumus per sacrificium, quin hæc omnia religionis officia Deo vere ac perfecte persolvamus. Ergo.

Unde apud omnes populos sacrificia habita sunt ut religionis summa, et sacerdotes ea offerentes reverentiam, honorem, auctoritatem ac peculiaria privilegia semper sibi conciliaverunt, utpote mediatores inter Deum et homines, imo Dei familiares, commensales et amici.

Assertio 2^a : *Sacrificium juri naturali valde CONGRUIT, sed ab eo non stricte exigitur.*

PROB. 1. Deo ex jure naturali debetur supremus cultus, tum internus, tum externus, qui interni signum est ac protestatio. Atqui, ex dictis, nulla est religionis internæ protestatio expressior quam sacrificium. Ergo valde congruit honorando Deo.

2. Homo corpore et anima constans totum Deo se mancipare tenetur, et insuper cum aliis hominibus in unitatem religionis signis sensibilibus convenire. Atqui utrique huic fini attingendo aptissima sunt sacrificia. Ergo, si secundum suam naturam agat, homo ea sponte offeret. Confirmat S. Thomas (2^a 2^æ, q. 85, a. 1) dicens : « Ex naturali ratione procedit, ut quemadmodum dominis temporalibus aliqua offeruntur in recognitionem dominii, ita etiam Deo, tanquam supremo omnium Domino, quasdam sensibiles res in signum debitæ subjectionis et honoris offeramus ; unde sacrificiorum oblatio ad jus naturæ pertinet. »

3. Juxta Doctorem Angelicum (*loc. cit.*), « quod est apud omnes, videtur naturale esse ; » atqui sacrificia semper et apud omnes populos usurpata sunt ; ubique enim supremo numini dicata fuere simulacra, statuæ et altaria ; et ipsis hominibus quos superstitiosum vulgus ut deos venerari decreverat, sacrificia confestim offerebantur (Cf. *Act. Apost.*, xiv, 10-12). Ergo sacrificia juri naturali apprime conveniunt.

Dixi *sacrificia non stricte exigi* jure naturali; ratio quippe stricte tantum requirit, ut aliquo actu externo ac publico manifestetur hominis erga Deum subjectio. Porro hoc sine sacrificio fieri potest. Ergo sacrificium jure naturali stricte non exigitur.

545. — 203. IV. Divisio sacrificii. Sacrificium dividitur ratione sui, materiæ, modi et finis proximi.

1. *Ratione sui*, in *absolutum*, quod sine ulla relatione ad aliud perficitur; — et *relativum*, id est, *figurativum* aut commemorativum, quod perfectionem habet ex alio ad quod refertur.

2. *Ratione materiæ*, in *hostiam*, seu *victimam*, cujus materia sunt animalia; — *immolationem*, cujus materia desumitur ex rebus solidis et inanimatis, quæ mola comminui solent, v. g., terræ frugibus, thure, etc.; — et *libamen*, cum liquida Deo offeruntur.

3. *Ratione formæ*, in *holocaustum*, cum res oblata igne tota comburitur; — *hostiam*, seu sacrificium *pro peccato*, cujus una pars consumitur, altera vero cedit in usum sacerdotum, qui in atrio templi ea vescuntur, et ideo peccata populi comedere dicuntur; — et *hostiam pacificam*, cujus pars una comburitur in honorem Dei, altera cedit in usum sacerdotum, et tertia in usum offerentium.

4. *Ratione modi*, sacrificium dicitur *cruentum*, quando datur sanguinis effusio; nam sanguis e venis effusus proprie dicitur cruor; — et *incrumentum*, si fiat absque sanguinis effusione.

5. *Ratione finis proximi*, sacrificium est *latreuticum*, quando offertur ad recognoscendum summam Dei excellentiam et dominium; tale erat holocaustum; — *eucharisticum*, cum ad gratias Deo agendas dirigitur, sicut olim hostia pacifica; — *impetratorium*, si pro novis beneficiis impetrandis peragatur, qui finis competeat etiam hostiæ pacificæ; — *propitiatorium* denique, cum pro peccatis delendis et pœnis remittendis assumitur, ut in veteri lege hostia pro peccato.

Divisio sacrificii in absolutum et relativum seu commemorativum hic præ aliis attendenda est; quippe quæ est magni

momenti, quando agitur de Eucharistiæ sacrificio, et ansam Vasquezio præbuit ad excogitandam peculiarem sacrificii theoriam, quam plures sectantur, ut facilius solvant difficultates contra sacrificium Eucharisticum objectas.

Vasquezius communi sacrificii definitioni hanc substituit : *sacrificium est nota existens in re, qua profitemur Deum auctorem vitæ et mortis*. Hæc nota, juxta eum, non eadem exigitur in sacrificio relativo ac in sacrificio absoluto. In sacrificio absoluto, ex parte formæ, necessario exigitur nota quæ sit materiæ immutatio realis veraque destructio; in relativo autem, sufficit immutatio quæ in sacrificio absoluto præcessit, modo victima prius destructa sit præsens, denuo sub mysticis symbolis, quæ destructionem jam effectam repræsentant, offeratur. Ratio est, quia per hanc præsentiam hostiæ veluti immolatæ Deus ut vitæ et mortis auctor vere colitur; quod quidem ad rationem sacrificii plane sufficit.

Hæc sententia pluribus videtur commodior ad solvenda objecta contra veritatem sacrificii missæ; doctrinæ SS. Patrum non adversatur, ferturque eam in conc. Trid. plures theologos patronos habuisse. Non tamen ipsa immunis est ab omni difficultate. Ea enim semel admissa, sacrificia antiquæ legis prædicanda sunt relativa, non absoluta; nec videtur quomodo Christus in ultima Cœna verum obtulerit sacrificium, cum victima antea non fuisset immutata, nec ut præterita commemorari potuerit Christi futura Passio. Denique, cum ipse Vasquezius requirat victimæ immutationem mysticam subsequentem, ad cæterorum theologorum sententiam redire videtur.

II. De sacrificiis ante Christum usitatis

546. — 204. Conspectus historicus. Ab origine mundi usque ad Moysen oblata fuisse sacrificia testatur Scriptura Sacra. Et vero in ea expresse fit mentio sacrificiorum Abel, Noe, Melchisedech, Abraham, Jethro et Job. Nec arbitrandum est primævam religionem, quæ divinitus revelata fuit, definitis ritibus ac cæremoniis caruisse et uniuscujusque libitui omnino relictam fuisse sacrificiorum oblationem. Enos quippe, filius

Seth, *cœpit invocare nomen Domini* (*Gen.*, iv, 26), seu juxta interpretes, cultum publicum ordinavit; unde jam ante diluvium inductam legimus distinctionem inter animalia munda et immunda, ea scilicet quæ fas aut nefas erat offerre (*Gen.*, vii, 2). Præterea Moyses refert (*Gen.*, viii, 20) Noe ex arca egressum ædificasse altare Domino, et de cunctis pecoribus et volucribus mundis obtulisse holocausta super altare. Hæc breviter dicta testantur rationem determinatam ante diluvium offerendi sacrificia et sacrificiorum distinctionem.

Post diluvium vero, primævam ordinationem cultus divini perseverasse, aut etiam aliquatenus perfectam fuisse colligitur — ex sacerdotio rituque peculiari sacrificii Melchisebech, — ex descriptione sacrificiorum, quæ, jubente Deo, obtulit Abraham; — ex laudibus divinitus ei datis propter observatas leges et cæremonias (*Gen.*, xxvi, 5); — ex verbis quibus Jethro, sacerdos Madiam ac socer Moysis, post oblatas in castris Hebræorum victimas et hostias, eum hortatus est ut populum sedulo doceret cæremonias ritumque colendi Deum; — demum ex ritibus qui apud omnes populos similiter obtinuerunt, communemque ideo arguunt institutionem.

Qua vero auctoritate sancita fuerit hæc ordinatio et quænam fuerit ejus vis obligatoria, vix conjicere possumus. Quidam sentiunt Patriarchas qui ante diluvium vixerunt, et de quibus fit mentio in capite v Geneseos, obtinuisse atque exercuisse summum Pontificatum hujus temporis œconomiae accommodatum. Ita sentire videtur S. Thomas (1. 2, q. 103, a. 1) dicens: « Quia ante legem fuerunt quidem viri præcipui, spiritu prophetico pollentes, credendum est quod ex instinctu divino, quasi ex quadam privata lege inducerentur ad aliquem certum modum colendi Deum, qui et conveniens esset interiori cultui, et etiam congrueret ad significandum Christi mysteria, quæ figurabantur etiam per alia eorum gesta, juxta illud (I *Cor.*, x, 11): « Omnia in figuris contingebant illis. »

At postquam gentes vias suas ingressæ a cultu veri Dei deflexissent, falsis numinibus sacrificia nuncupata sunt, sibi que diabolus usurpavit honorem soli Deo debitum. Hinc paulatim obtinuerunt ritus impii, superstitiosi, luxuriam et im-

manem feritatem sæpius redolentes : infantes, virgines, juvenes et viri cædi et comburi cœperunt. Non tamen penitus corrupta est prima sacrificiorum institutio, atque apud omnes gentes semper in usu fuerunt templa, altaria, sacerdotale ministerium et victimæ peculiari cura selectæ ac præparatæ, ad offensum numen sanguine placandum immolatæ.

Non mirum igitur quod mosaica sacrificiorum ordinatio multa contineat quæ apud Egyptios aliosque populos observabantur. Moyses enim sancivit ritus, quos cœlesti instinctu Patriarchæ antea usurpaverant, utpote fini legis aptissime accommodatos. Sed superstitiosos, impios nefandosque ritus districte prohibuit, multaque adjecit mandata, quæ populum Dei a commercio aliarum gentium segregarent, præsertim in sacris, ut legere est in Exodo, Levitico et Deuteronomio.

Hic adnotare sufficit — omnia quæ ad cultum spectabant ad apicem fuisse ab ipso Deo determinata; — in materiam sacrificiorum assignata fuisse tum animalia domestica, tum alias substantias ad sustentandam hominis vitam adhiberi consuetas, tum thymiamata; — actionem sacrificam, seu formam sacrorum semper in destructione rei oblatae repositam fuisse; — postremo ex duodecim tribubus unam specialius electam fuisse quæ Tabernaculo deserviret, solique Aaron et ejus filiis concessum fuisse, ut sacerdotio coram Domino fungerentur.

547. — 205. Ratio et finis sacrificiorum ante Christum. Communes proprietates horum sacrificiorum declarabunt tres assertiones :

Assertio 1^a : *Religionis primævæ sacrificia, præsertim cruenta, Christum in ara crucis immolandum PRÆFIGURAVERUNT.*

PROB. 1. Scriptura Sacra. In Apocalypsi (XIII, 8) Christus dicitur *Agnus occisus ab origine mundi*; sane hæc verba significant sacrificia cruenta Abel et Patriarcharum.

PROB. 2. Conc. Trid. In decreto de institutione sacrificii Missæ (sess. 13, c. 1) legitur : « Hæc (oblatio) illa est quæ per *varias sacrificiorum naturæ et legis tempore similitudines figurabatur*, utpote quæ omnia bona per illa significata, velut illorum omnium consummatio et perfectio, complectitur. »

Porro sacrificium eucharisticum præfigurari non potuit, quin Christi immolatio in cruce fuerit præfigurata.

3. *Ratione theologica.* Inter illa sacrificia et immolationem Christi mirabiles existunt analogiæ, quas facile ratio fide illustrata percipit. Porro hæ similitudines divinam sapientiam futurorum præsciam arguunt. Ergo.

Assertio 2^a : *Sacrificia Ethnicorum, quamvis falsis numinibus oblata et a sanctitate primæva deficientia, ADUMBRAVERUNT Christum in ritibus superstitionibus veterum sacrificiorum.*

PROB. 1. *Traditione.* S. Augustinus (c. *Faustum*, l, 22, c. 17; *Patr. lat.*, XLII, 409) scribens : « Veri sacrificii sicut religiosa prædicamenta Hebræi celebrent, ita sacrilega imitamenta pagani... antiqua enim res est prænuntiativa immolatio sanguinis, futuram Passionem Mediatoris ab initio generis humani testificans. »

S. Augustino assentiunt cæteri Patres, præsertim Græci, et theologi, inter quos Benedictus XIV ait : « Usum et ritus sacrificiorum liquet manasse ab antiquis, quibus mors Christi innotuerat; inde omnes gentes sacrificiorum leges omnes acceperunt, quas postea corruerunt, oblitæ religionis quam tradiderant Adamus, Abel et Noë; hanc mortem delineabat animalium cædes, ut omnes scriptores antiqui sentiunt. » Nec aliter Thomassinus : « Magnum, inquit, Christi sacrificium suspirabant ipsi pagani; illud inter somniandum delirabant; illud inscii meditabantur, cum pecudes cædebant. »

PROB. 2. *Historia.* Mentem paganorum in sacrificiis offerendis perscutanti compertum est eos persuasum habuisse Numen offensum peccatis nonnisi sanguine effuso placari posse, ideoque sibi substituere victimas selectas, ut, translatis in eas omnium peccatis, seipsos a morte redimerent. Porro hæc sunt indicia primævæ fidei in Redemptorem futurum et cruentum ejus sacrificium. Ergo.

Assertio 3^a : *Sacrificia Mosaicæ legis ADAMUSSIM PRÆFIGURAVERUNT sacerdotium Christi ejusque in cruce sacrificium.*

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* B. Paulus hanc proprietatem sacrificiorum vêtëris Legis primo in communi prædicat, dicens

(I Cor., x, 11) de populo Israel : « *Omnia in figuris contingebant illis.* » Postea in Epistola ad Hebræos eam uberrime explicat, dum, post declaratas omnium antiquorum sacrificiorum imperfectiones, ostendit legem fuisse *umbram futurorum*, nec ullam fuisse in ea partem, præsertim attinentem ad sacrificia, quæ in Christo secundum ordinem Melchisedech sacerdote, completa ad apicem non fuerit.

PROB. 2. SS. *Patribus.* S. Augustinus (*In Ps.* LXXIV, n. 12; *Patr. lat.*, xxxvi, 955) expresse ait : « In omnibus illis generibus sacrificiorum intelligitur unum illud sacrificium et unica victima in cruce Dominus. »

PROB. 3. *Ratione theologica.* Si separatim et absolute spectentur ritus sacrificiorum veteris legis, plures quidem inutiles et sine causa inducti videntur; si autem cum sacrificio Christi in cruce comparentur, miram cum eo concordiam præ se ferunt, sive attendatur persona sacerdotis, sive sacrificiorum circumstantiæ, sive electio victimarum. Porro mirabilis illa concordia fortuito casu contingere non potuit. Ergo ipsum Deum mysteria futuri Redemptoris delineantem auctorem habuerunt.

III. De nomine et definitione sacrificii eucharistici

548. — 206. Nomen. Apud Græcos sacrificium Eucharisticum nuncupatur *μυσταγωγία*, id est, initiatio, peractio mysterii; *λατρία*, id est, adorationis cultus; *ιερουργία*, sacrificium.

Apud latinos autem non semel vocatur *Collecta*, seu conventus; *Agenda*, seu *actio* antonomastice; *Canon*, ex principali parte actionis litturgicæ. Nomen autem vulgatissimum quo appellari consuevit, est *Missa*, de cujus etymologia disputatur. Nonnulli cum Baronio illud repetunt ex hebraica voce *Missach*, quæ in Deut. (xvi) significat oblationem. Albaspinæus, Aurelianensis episcopus, singularis opinionis auctor, vult Missam ex voce *Mes* derivatam esse, quæ apud septentrionales gentes etiam nunc designat conventum, festivitatem, sacrificium. Sed eruditorum vulgus probabilius tenet *Missam* esse vocabulum origine latinum, quod idem sonat ac missio seu abeundi licentia. Quia vero in latina sacrificii liturgia olim

binæ dimissiones fiebant, una ad dimittendos catechumenos et infideles post Evangelium et concionem, altera ad dimit-tendos cæteros omnes, perfecto sacrificio et diacono dicente : *Ite, Missa est*, inde sacrificio eucharistico Missæ nomen inditum est (Cf. Bened. XIV, *de Sacrif. Miss.*, lib. 2, c. 1, n. 1-2).

549. — 207. Definitio. Missa est *sacrificium incruentum corporis et sanguinis Christi sub speciebus panis et vini*. Hujus definitionis vis ex dictis eruitur ; illius vero legitimitas patebit ex dicendis.

550. — 208. His prænotatis, sex erunt capita hujus tertiæ partis : — *primum*, de existentia seu veritate ; — *secundum*, de materia et forma seu de essentia ; — *tertium*, de effectibus ; — *quartum*, de ministro ; — *quintum*, de subjecto ; — *sextum*, de celebratione sacrificii Missæ.

CAPUT I

DE EXISTENTIA SEU VERITATE SACRIFICII MISSÆ

551. — 209. Errores. Veritatem sacrificii Missæ negant quicumque rejiciunt præsentiam realem Christi in Eucharistia. Lutherus primum Missæ sacrificium non videtur rejecisse ; at postea, suadente diabolo, illud de medio tulit ; eo enim dementiæ ac impudentiæ devenit, ut in libro *de Missa privata* scriberet « sibi a dæmone suggestum ac persuasum fuisse Missæ sacrificium abrogandum esse. » Henricus VIII, Anglicanismi auctor, totam conservavit liturgiam, paucis mutatis ; sed sub Eduardo VI, ejus filio, penitus immutata fuit, et anno 1549 generalia regni comitia declararunt Eucharistiam esse quidem sacramentum, non vero sacrificium. Contra illos sit sequens.

552. — 210. Assertio : *Missa est VERUM et PROPRIE DICTUM sacrificium.*

EST DE FIDE. Conc. Trid. (sess. 22, can. 1) dicit : « Si quis dixerit in Missa non offerri Deo *verum et proprium sacrificium*... anathema sit (1). »

PROB. 1. *Scriptura Sacra*, nempe :

1° *Ex figura Melchisedech*. Legitur (Psal. cix, 4) : « Juravit » Dominus et non pœnitebit eum : *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*; » quæ verba Christo applicanda esse testatur Apostolus (Hebr., v, 5) dicens : « Sic » Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret; sed » qui locutus est ad eum : *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. » Unde sic : In Missa verum et proprie dictum offertur sacrificium, modo Christus, quatenus est *sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* : — 1. sacrificium offerre debuerit; — 2. illud in Eucharistia celebraverit; — 3. ejusdem offerendi potentiam ad Apostolos eorumque successores transtulerit. Atqui hæc tria constant.

1. Christus, *quatenus est sacerdos*..., sacrificium offerre debuit, siquidem, teste Apostolo (Hebr., viii, 3), « omnis pontifex ad offerendum munera et hostias constituitur. » Equidem in hoc consentiunt adversarii, sed contendunt sacrificium Christi semel in cruce peragi debuisse.

2. Christus sacrificium, quod, quatenus sacerdos secundum ordinem Melchisedech, offerre debuit, nonnisi in Eucharistia celebravit. Enimvero sacerdos secundum ordinem Melchise-

(1) Eamdem doctrinam egregie definit et exponit sacrosancta Synodus (sess. 22, cap. 1) his verbis : « Dominus noster, etsi semel seipsum in ara crucis, morte intercedente, Deo Patri oblaturus erat, ut æternam illic redemptionem operaretur; quia tamen per mortem sacerdotium ejus extinguendum non erat, in cœna novissima, qua morte tradebatur, ut dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ *visibile*, sicut hominum natura exigit, relinqueret sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum repræsentaretur, ejusque memoria in finem usque sæculi permaneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur, *sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum* declarans, corpus et sanguinem suum sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulit, ac sub earumdem rerum symbolis, Apostolis, quos tunc novi Testamenti sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit; et eisdem eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerent, præcepit per hæc verba : *Hoc facite in meam commemorationem*. »

deh eo ritu sacrificium offerre debuit, quo obtulit ipse Melchisedech, sicut sacerdos secundum ordinem Aaron debuit offerre sacrificia ritu Aaronico. Atqui Melchisedech sacrificium obtulit in pane et vino (*Genes.*, xiv, 18): « Melchisedech, » rex Salem, *proferens panem et vinum, erat enim sacerdos* » *Altissimi*, benedixit ei. » Ergo et Christus in pane et vino sacrificium offerre debuit. Sed in Eucharistia tantum id fecit; nam in cruce non obtulit panem et vinum, sed corpus et sanguinem in propria specie. Ergo.

3. Christus, quatenus *sacerdos in æternum...*, ejusdem sacrificii offerendi potentiam in perpetuum transferre debuit; nam e terra in cœlum visibiliter regressus nonnisi per sacerdotes loco suo constitutos sacrificium in pane et vino offerre potest. Unde legitur constituisse Apostolos eorumque successores novæ Legis sacerdotes, Eucharistiam instituendo, his verbis (*Luc.*, xxii, 19): « Hoc facite in meam commemorationem. »

2° *Ex prophetia Malachiæ et ritu agni paschalis.* Hæc habet Malachias (i, 10): « Ad vos, o sacerdotes, qui despicitis nomen meum... Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus » Deus exercituum, et munus non suscipiam de manu vestra. » Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus; et *in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda.* » His verbis Deus Judæos per prophetam alloquens, duo prænuntiat, scilicet: veterum sacrificiorum abrogationem, *munus non suscipiam de manu vestra*; et novi meliorisque sacrificii eorum loco institutionem, *in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda.* Atqui sacrificium istud novum veteribus substituendum aliud esse non potest quam Missæ sacrificium.

Vel enim est Missæ sacrificium, vel sacrificium crucis, vel sacrificium spirituale laudis et bonorum operum. Atqui intelligi nequit — *de sacrificio crucis*, cum nec inter gentes, nec in omni loco peractum sit, sed in monte Calvariæ tantum; — nec *de sacrificio spirituali laudis et bonorum operum*; nam Malachias prænuntiat sacrificium novum et proprie dictum, ut ex voce hebraica constat, simul cunctis judaicis oblationi-

bus successurum, et unum; e contra sacrificium laudis et bonorum operum non est proprie, sed improprie dictum sacrificium; non est novum, sed fuit ab ipso mundi exordio usitatum; non successit sacrificiis Judæorum, cum certum sit sacrificium laudis nunquam defecisse apud Judæos, nec tandem unicum dici potest; ergo.

Alia fuit insignis prophetia, permanens et realis, nempe *agnus Paschalis*. Hic non tantum cruentam Christi in cruce immolationem, sed etiam Eucharistiæ celebrationem figurabat, tum quia immolabatur ut manducaretur, et esset quasi viaticum peregrinorum Hebræorum, tum quia immolabatur in memoriam transitus Domini et liberationem populi judaici; revera enim hæc implentur in Eucharistia, in qua Agnus Dei per immolationem factus est cibus viatorum, et passionis ejus ac nostræ spiritualis liberationis memoria recolitur.

3° *Ex verbis institutionis Eucharistiæ*. Legitur (*Luc.*, xxii, 19) : « Hoc est corpus meum quod pro vobis datur; hoc facite » in meam commemorationem : Hic est calix Novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur (græce *funditur*). » — (*I Cor.*, xi, 24) : « Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur (græce quod pro vobis frangitur). » Unde sic : quod Christus in ultima cœna fecit, id in Missa peragitur, ut patet ex utriusque collatione. Atqui, ex citatis verbis, Christus in ultima cœna verum obtulit sacrificium. Etenim non dicit Christus : « Hoc est corpus meum quod vobis datur vel traditur... sanguis meus qui vobis præbetur, sed : quod pro vobis datur, pro vobis traditur;... qui pro vobis fundetur; » porro modus ille loquendi, juxta communem usum Scripturæ, immolationem significat. Sic Apostolus (*Gal.*, ii, 20) ait : « Dilexit me et tradidit seipsum pro me; » et (*Tit.*, ii, 14 : « Dedit se » metipsum pro nobis, ut nos redimeret, » etc.

Et vero vel admittenda est hæc interpretatio, vel dicere oportet oblationem et effusionem de quibus loquitur Christus, esse ipsum sacrificium crucis, aut citatis verbis exprimi mereretur symbolum porrigendi Apostolis corpus ad manducandum et calicem ad bibendum. Porro nec secundum nec tertium com-
poni potest. — Non 2um; tum quia verba *datur, frangitur, fun-*

ditur, indicant oblationem et effusionem quæ actu fit, adhuc loquente Christo, pridie quam pateretur; tum quia in cruce nulla facta est sanguinis e calice effusio. — Non 3um; nam actio porrigendi corpus ad manducandum et sanguinem ad bibendum solos Apostolos respiciebat, quibus panis et vinum porrigi potuerunt. Atqui sermo Christi ultra Apostolos respicit omnes redemptos, ut patet tum ex verbis consecrationis calicis: « Hic est sanguis meus qui *pro multis funditur in remissionem peccatorum*; tum ex verbis promissionis (Joan., vi, 52): « *Panis quem ego dabo*, caro mea est pro mundi » vita. »

Demum Christus, quando in ultima cœna Eucharistiam instituit, novum fœdus seu testamentum condidit, dicens: *Hic est sanguis Novi Testamenti*. Atqui testamentum et fœdus, ex Apostoli sententia (Hebr., ix, 17), sacrificio et sanguine dedicari oportuit. Sicut ergo Moyses (Exod., xxiv, 8) de sanguine vituli in sacrificio oblatus dixit: « Hic est *sanguis fœderis* quod pepigit Dominus vobiscum, » ita verba fere eadem Christus usurpavit ad novum fœdus sancendum in sanguinis sui sacrificio.

4° *Ex praxi et doctrina Apostolorum*. Legitur (Act., ii, 42): « Erant perseverantes in communicatione fractionis panis, » et (Ibid., xx, 7): « Una sabbati, cum convenissemus ad frangendum panem. »

Insuper S. Paulus (I Cor., x, 16) scribit: « Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne *communicatio sanguinis Christi est*? Et panis quem frangimus, nonne *participatio corporis Domini est*? Quoniam unus panis, et unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus. Videte Israel secundum carnem: nonne qui *edunt hostias, participes sunt altaris*...? Sed quæ immolant gentes, dæmoniis immolant et non Deo. Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum: non potestis calicem Domini bibere et calicem dæmoniorum... » Unde sic: Fatentibus Protestantibus, vera et proprie dicta sacrificia offerebant Judæi et ethnici. Atqui, juxta Apostolum, Eucharistia non minus pro sacrificio habenda est quam Judæorum et Gentilium sacrificia; ejus enim

scopus est probare eos qui de idolothytis, nempe de victimis dæmoni consecratis, comedunt, realiter cum dæmoniis communicare, sicut christiani per manducationem corporis et sanguinis Domini realiter communicant corpori et sanguini Christi, et sicut Judæi qui de hostiis comedunt, realiter participes sunt altaris levitici. Jam vero si mensa et altare christianorum eodem modo se habent ac mensa et altare Judæorum atque ethnicorum, patet Eucharistiam non minus pro vero sacrificio habendam esse ac sacrificia Judæorum vel ethnicorum, siquidem mensa et altare ad sacrificium ordinantur.

Idem Apostolus (*Hebr.*, xiii, 10), ad revocandos fideles ab usu sacrificiorum Judaicorum, ait : « Habemus altare de quo » edere non habent potestatem qui tabernaculo deserviunt. » Ex his verbis, Christiani, haud secus ac Judæi, habent altare de quo edere possint. Porro nihil aliud edunt quam Eucharistiam. Ergo, sicut Judæi victimam sacrificii comedebant, ita Christiani in Eucharistia veri sacrificii victimam comedunt.

PROB. 2. *Traditione*, nempe SS. Patribus, liturgiis et conciliis.

1° SS. *Patribus*, quorum doctrina ad hæc capita reducitur : — 1. Sacrificium eucharisticum a sacrificio Melchisedech præfiguratum et vaticinio Malachiæ prænuntiatum fuit et sacrificiis typicis antiquæ legis successit; ita S. Irenæus (*Adv. hæc.*, l. 4, c. 17; *Patr. græc.*, vii, 1019), S. Cyprianus (*Epist.* 64, n. 4; *Patr. lat.*, iv, 375), S. Augustinus (*De civit. Dei*, l. 16, c. 22; *Patr. lat.*, xli, 500). — 2. Hoc sacrificium a Christo Domino institutum fuit, cum in ultima cœna se Deo Patri primus obtulit, et hoc fieri in sui commemorationem præcepit. — 3. Eucharistia est *sacrificium, oblatio, immolatio, hostia, victima; offertur, sacrificatur, immolatur*. — 4. Ministri Eucharistiam offerentes sunt *sacerdotes*, et eorum ministerium proprio nomine vocatur *sacerdotium*; quod quidem importat verum sacrificium, siquidem primarium munus sacerdotis est offerre sacrificium. — 5. Altaria necessaria sunt ad celebrandam Eucharistiam; altaria autem non eriguntur nisi ratione sacrificii; ita S. Optatus Milevitanus (*De schism.*

Don. c. Parm., l. 6, n. 11; *Patr. lat.*, XI, 1065) et alii. — 6. Eucharistia celebrari et offerri potest pro vivis et defunctis, pro pace et incolumitate, et generatim pro omnibus necessitatibus tam corporis quam animæ.

Hæc omnia SS. Patrum testimonia fuse exponit Bellarminus (*de Sacrif. missæ*, c. xv et seq.). Illa noverunt Protestantes; sed auctoritatem Traditionis detrectantes, divina oracula per eam transmissa despiciunt. Unde Lutherus non erubuit scribere (*lib. de Missa privata*): « Hic non moramur, si clamitent papistæ: Ecclesia, Ecclesia, Patres, Patres: quia, ut dixi, hominum dicta aut facta nihil in tam magnis causis curamus. »

2° *Liturgiis*. Omnes liturgiæ unanimes sunt in admittendo sacrificio missæ, uti videre est in variis operibus, præsertim in illo cui titulus: *Perpétuité de la Foi*, et in alio inscripto: *Explication des Cérémonies de la Messe*, auctore Le Brun. Porro liturgiæ sunt testimonium invictum perpetuæ et universalis Ecclesiæ traditionis, ratione tum originis, tum naturæ suæ, tum numeri: — 1. *Origo* earum ad primæva religionis christianæ tempora referri debet, ut constat non solum ex annalibus Ecclesiæ, sed etiam ex nominibus quibus insigniuntur. — 2. *Ex natura sua* liturgiæ non sunt aliquid occultum et secretum, sed praxis publica, vulgo obvia, quotidiana; plebs enim cæremoniarum testis est, orat cum sacerdote, Christum sub speciebus panis et vini delitescens adorat, cæteraque latreutici cultus signa ei præstat, sacrificiis pro defunctis vel in honorem sanctorum oblatis adest. — 3. *Plurimæ* sunt liturgiæ. In Occidente distinguuntur liturgiæ Romana seu S. Petri, Ambrosiana seu S. Ambrosii, Gallicana, Hispanica seu Gothica vel Mozarabica. In Oriente vero reperiuntur liturgiæ S. Marci, S. Cyrilli Alexandrini, S. Basillii, S. Chrysostomi, Armenorum et aliorum. Apud hæreticos sunt liturgiæ Nestorianorum, Chaldæorum, Jacobitarum, Cophtarum...

Jam vero manifestum est Missæ sacrificium, de quo in his omnibus agitur, ab ipsomet Christo provenire; impossibile est enim talem errorem ab incunabulis Ecclesiæ ubique obtinuisse, vel lapsu sæculorum irrepsisse, nemine reclamante. Ergo.

3° *Conciliis*. In concilio Nicæno de diaconis dicitur : « Nec regula, nec consuetudo tradidit, ut hi qui potestatem non habent *offerendi*, his qui *offerunt* dent corpus Christi. » — Concilium Ephesimum hæc habet : « *Sanctum ac vivificum, incruentumque* in Ecclesiis *sacrificium peragimus*, corpus quod proponitur, similiter et pretiosum sanguinem... credentes esse proprium corpus effectum, et sanguinem etiam Verbi, quod omnia vivificat. » In Chalcedonensi Eucharistia vocatur « *terribile et incruentum sacrificium, quod offertur et celebratur.* » Lateranense IV (cap. 1) definivit : « Una est fidelium universalis Ecclesia... in qua *idem ipse sacerdos et sacrificium Jesus Christus*, cujus corpus et sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis et vini veraciter continentur. »

Subjungi posset argumentum præscriptionis; sed ex præfatis SS. Patrum, liturgiarum et conciliorum testimoniis, sat superque constat semper, ubique et ab omnibus creditum fuisse verum et proprie dictum sacrificium in Eucharistia Deo offerri.

PROB. 3. *Ratione theologica* deducta tum ex necessitate sacrificii, tum ex œconomia religionis christianæ, tum ex notatione Missæ.

1° *Ex necessitate sacrificii*. Nulla ratio patitur ut societas christiana careat sacrificio, quo Deum colat, maxime cum religio primæva et lex mosaica sua habuerint sacrificia, nullaque natio aut religio unquam fuerit sine sacrificio. Atqui præter Missam nullum aliud sacrificium in Ecclesia Christi assignari potest; nam sacrificium crucis, quod prædicant adversarii unicum societatis christianæ sacrificium, — 1. non solos christianos, sed omnes ab origine mundi redemptos respiciebat; — 2. semel peractum est, in æternum desiit, et mansit tantum effectum et virtute; — 3. tempore religionis christianæ nunquam extitit, sed antequam christiana societas cœpisset adunari, oblatum est; — 4. respectu christianorum omnino invisibile est, cum sola fide, non oculis cernatur; nec proinde esse potest illud sacrificium externum et visibile, quo in omni religione Deus coli debet; — 5. demum, licet pro

redemptione nostra consummatum, non fuit ritus christianis præceptus ad cultum latriæ Deo exhibendum. Ergo.

2º *Ex æconomia redemptionis christianæ.* Peracta generis humani redemptione per sacrificium crucis, sed illius fructu nondum applicato, omnino congruebat tum sapientiæ bonitæque divinæ, tum hominum infirmitati et miseriæ, institui medium efficacissimum, quo indesinenter ad illam applicationem universi juvarentur atque excitarentur. Porro præter sacramenta, quæ solis digne susipientibus prosunt, nullum efficacius excogitari potest medium quam sacrificium perenne, quod memoriam sacrificii crucis quotidie renovat, et virtute propria gratiarum et satisfactionum imbrem perpetuo provocat et conciliat. Ergo.

3º *Ex natura Missæ,* in qua adsunt omnia quæ ad rationem veri et proprie dicti sacrificii pertinent, scilicet : — 1. *Oblatio externa rei sensibilis,* nempe corporis et sanguinis Christi sub speciebus panis et vini; — 2. *Realis victimæ immutatio;* cum enim vi verborum consecrationis, sub speciebus panis solum adest corpus Christi, et sub speciebus vini ponitur tantum sanguis, mystice moritur victima, præterquam quod sub speciebus alienis constitui non potest nisi per quamdam sui destructionem, ut infra fusius dicitur; — 3. *Per ministrum legitimum;* nam qui principaliter offert, est ipse Christus, sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech; inter homines vero nemo velut minister secundarius ad Eucharistiam conficiendam deputatur, nisi sacerdotali caractere Christi insigniatur; — 4. *Soli Deo facta;* Missa enim, etiam quando celebratur in honorem sanctorum, soli Deo offertur; — 5. *Ex institutione publica,* ut constat tum ex verbis Psalmi cix : « Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech; » tum ex verbis ipsius Christi in ultima cœna : « Hoc facite in meam commemorationem ; — 6. *In protestationem supremi dominii Dei necnon ad satisfaciendum justitiæ Dei per peccatum offensi;* Christus quippe mystice immolari et mori non potest, quin hac sui mactatione et morte pro homine mirum in modum exprimat non tantum supremum Dei dominium in omnes res ut sint vel non sint, absolutamque hominis

a Deo dependentiam, sed etiam expiationem peccati, cui mors debetur. Ergo.

553. — 211. Difficultates solvuntur. — OBJ. 1. Juxta Apostolum, unum est in Ecclesia sacrificium, nempe sacrificium crucis; ait enim (*Hebr.*, x, 14): « *Una oblatione consummavit* » (Christus) in sempiternum sanctificatos, » et paulo ante (11, 12): « Omnis quidem sacerdos (*leviticus*) præsto est quotidie ministrans et easdem sæpe offerens hostias... Hic autem *unam* pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum » sedet in dextera Dei. » Ergo Eucharistia non est vere sacrificium.

RESP. Dist. ant. Est unicum in Ecclesia sacrificium quoad substantiam, *conc.*; quoad modum offerendi, *neg.*; etenim sacrificium Eucharisticum, etsi veram sacrificii rationem habeat, non ideo substantialiter differt a sacrificio crucis, sed sola offerendi ratione, uti magis patebit ex infra dicendis.

INST. 1. Sacrificium, a sacrificio crucis distinctum, illud insufficientiæ et imperfectionis argueret; quod sane cogitare nefas. Ergo non existit.

Dist. antec. Sacrificium a sacrificio crucis quoad substantiam distinctum, et independenter ab eo virtutem habens redimendi et sanctificandi homines, argueret sacrificium crucis insufficientiæ et imperfectionis, *conc.*; a sacrificio crucis solummodo quoad modum offerendi distinctum et ad illius applicationem ordinatum, *neg.* Itaque, juxta doctrinam Apostoli, cruenta Christi oblatio ita pro expiandis peccatis sufficiens dicenda est, ut nunquam iterari debeat. Unde incruenta corporis et sanguinis Christi immolatio, qualis in Missa peragitur, non aliud pretium in supplementum sacrificii crucis Deo offert, sed fructus pretii in cruce sufficientissime soluti hominibus applicat.

INST. 2. In nova Lege unus est sacerdos, Christus, juxta illud (*Hebr.*, vii, 23, 24): « Alii quidem plures facti sunt » sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere; » hic autem, eo quod maneat in æternum, sempiternum habet » sacerdotium. » Ergo non datur in Ecclesia verum sacrifi-

cium præter sacrificium Christi; nam solus sacerdos potest offerre verum sacrificium.

RESP. *Dist. ant.* Est in nova Lege unus sacerdos principalis, *conc.*; unus sacerdos ministerialis, *neg.* In hoc ergo consistit discrimen inter sacerdotes antiquæ et novæ Legis, quod sacerdotes antiquæ Legis, cum morte prohiberentur permanere, habebant successores in eodem gradu dignitatis et potestatis; in nova autem Lege, cum sacerdos Christus maneat in æternum, non habet utique successores in eadem dignitate, excellentia et potestate; habet tamen ministros et vicarios, qui in ejus loco sacrificium offerant.

OBJ. 2. Missa est commemoratio cœnæ Christi. Atqui quod Christus gessit in cœna novissima non fuit sacrificium; alioquin hoc sacrificium, cum infiniti valoris fuisset, redemptionem nostram absolvisset, et superfluum evasisset sacrificium crucis. Ergo Missa non est verum sacrificium.

RESP. *Neg. min. et prob.* Si enim valeret ratio allata, non tantum cœnæ sacrificium, sed etiam singulæ Christi actiones, quarum unaquæque valorem infinitum habuit, sacrificium crucis superfluum reddidissent. Porro, etsi credamus hanc actionum Christi excellentiam earumque ad satisfaciendum pro nobis sufficientiam intrinsecam, ideo affirmamus sacrificium crucis non fuisse superfluum, quia Deus decreverat nonnisi per illud consummandum fore opus redemptionis humanæ. Præterea, ut patet ex verbis consecrationis panis et vini, oblatio corporis et sanguinis Christi in cœna ordinabatur ad sacrificium crucis.

INST. 1. Christus in ultima cœna sacramentum instituit; ergo non obtulit sacrificium. — RESP. *Neg. cons.* Etsi enim alia sit ratio sacramenti, alia autem sacrificii, potest idem mysterium diversa ratione esse simul sacramentum et sacrificium; videlicet, haud repugnat eandem rem quæ in Dei honorem et ad agnitionem supremi ejus dominii offertur, ad hominum sanctificationem simul ordinari.

INST. 2. Eucharistia est commemoratio et repræsentatio sacrificii crucis; ergo non est verum sacrificium. — RESP. *Dist. ant.* Eucharistia est realis repræsentatio et commemo-

ratio sacrificii crucis, ita ut sit idem quoad substantiam, sola offerendi ratione diversa, *conc.*; est nuda repræsentatio et commemoratio sacrificii crucis, *neg.* Cum igitur non sit contra rationem sacrificii quod alterum sacrificium repræsentet, modo in eo omnia ad veram sacrificii rationem necessaria concurrant, nihil obstat quin Eucharistia, in qua continetur eadem victima quæ fuit immolata in cruce, simul sacrificium cruentum repræsentet, et sacrificii incruenti rationem habeat, sicut agni paschalis immolatio simul fuit sacrificium veteris Legis et figura sacrificii crucis.

INST. 3. Ad verum sacrificium necessario requiruntur oblatio et mactatio victimæ. Atqui utraque deest in Missa. Ergo. — RESP. *Dist. maj. quoad utramque partem* : — 1. ad verum sacrificium requiritur realis oblatio victimæ sive verbis expressa, sive actu offerendi tantum, *conc.*; oblatio semper verbis expressa, *neg.* — 2. Requiritur insuper ad verum sacrificium ut victima mactetur cruento vel incruente, physice aut mystice, *conc.*; ut semper cruento et physice mactetur, *neg.*; sufficit enim, ex dictis antea, immutatio victimæ quæ aliquam ejus destructionem præ se ferat.

Jam vero in sacrificio Missæ Christus hoc ipso quod in altari sistitur, vere, etsi implicite, offertur, sicut dapes offeruntur convivis eo ipso quod mensæ apponuntur. Item, etsi non reperiatur in Eucharistia cruenta mactatio et mors Christi, adest tamen immolatio incruenta et mystica, omnino sufficiens ad finem sacrificii relativi attingendum.

CAPUT II

DE MATERIA ET FORMA SEU DE ESSENTIA SACRIFICII MISSÆ

Duo ad essentiam sacrificii Missæ pertinent, scilicet materia et forma; de utraque seorsim agendum est.

ARTICULUS I

De materia sacrificii Missæ

554. — 212. Errores. Novatores, quibus annumerandus est P. le Courray, canonicus Ecclesiæ S. Genovefæ Parisiensis, contendunt Missæ sacrificium esse nudam repræsentationem et commemorationem sacrificii in cruce peracti, quæ haberi potest, et revera apud Anglicanos habetur, independentem a reali præsentia Christi. Unde concludunt realem Christi præsentiam ad Missæ sacrificium non requiri, seu Christum realiter præsentem in Eucharistia non esse necessariam hujus sacrificii materiam.

Catholici vero asserunt — 1. Christum sub speciebus panis et vini realiter præsentem esse propriam materiam seu victimam sacrificii Missæ; — 2. species sacramentales esse hujus sacrificii conditiones necessarias, non tamen partes intrinsecas; — 3. panem et vinum ad hoc sacrificium pertinere, non quidem ut veram et propriam hostiam, sed tanquam materiam convertendam in corpus et sanguinem Christi.

Hujus doctrinæ veritatem demonstrabunt tres assertiones :

555. — 213. Assertio 1^a : CHRISTUS SUB SPECIEBUS PANIS ET VINI *præsens, est vera et propria materia sacrificii eucharistici.*

EST DE FIDE. Concilium Trident. (sess. 22, cap. 1) ait : « Christus... ut dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum repræsentaretur, ejusque memoria in finem usque sæculi permaneret,... *corpus et sanguinem suum sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulit*, ac sub earumdem rerum symbolis, Apostolis... ut sumerent, tradidit; et eisdem eorumque in sacerdotio successoribus, *ut offerrent*, præcepit per hæc verba : Hoc facite in meam commemorationem, uti semper catholica Ecclesia intellexit et docuit. »

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* Legitur (*Luc.*, xxii, 19, 20) : « Hoc » est corpus meum quod pro vobis datur; hoc facite in meam

» commemorationem... Hic est calix novum testamentum in
 » sanguine meo, qui pro vobis fundetur. » Unde sic : sacrificium
 Missæ idem est ac sacrificium Cœnæ. Porro in Cœna corpus
 et sanguis Christi præsentis sub speciebus panis et vini fue-
 runt materia sacrificii, ut patet ex verbis consecrationis; ergo
 sunt pariter materia sacrificii Missæ. Christi autem corpus et
 sanguis non separantur a persona Verbi. Ergo ipse Christus
 est materia sacrificii Missæ.

Idem confirmant verba S. Pauli (I *Cor.*, x, 16) : « Panis quem
 » frangimus, nonne participatio corporis Domini est? » Et
 (*Ibid.*, 18) : « Nonne qui edunt hostias participes sunt altaris?
 » Non potestis mensæ Domini participes esse et mensæ dæ-
 » moniorum. » His enim verbis declarat Apostolus chris-
 tianos corpus Christi edendo, sacrificii Eucharistici participes
 effici, sicut Judæi et Gentiles participes efficiebantur sacrifi-
 ciorum, comedendo ex carnibus immolatis quæ erant hostia
 sacrificii; ergo corpus Christi est hostia in sacrificio Eucha-
 ristico oblata.

PROB. 2. SS. *Patribus*. S. Ignatius (*Epist. ad Smyrn.*, c. 7;
Patr. græc., v, 714) loquens de hæreticis qui carnem Christi
 phantasticam tantum admittebant, sic se habet : « Ab Eucha-
 ristia et oblatione abstinere, eo quod non confiteantur Eucha-
 ristiam carnem esse Salvatoris nostri Jesu Christi. » — S. Au-
 gust. (*Contra Faustum*, l. 20, c. 18 et 21; *Patr. lat.*, XLII, 382-
 385) ait : « Unde jam Christiani peracti ejusdem sacrificii
 memoriam celebrant sacrosancta oblatione et participatione
 corporis et sanguinis Christi » (Vide etiam c. 21). — S. Greg.
 Nyss. (*Orat. in Christi resurrect.*, 1; *Patr. græc.*, XLVI, 611) :
 « Arcano sacrificii genere... seipsum pro nobis hostiam offert
 et victimam immolat, sacerdos simul existens, et agnus Dei,...
 cum corpus edendum et sanguinem bibendum discipulis ex-
 hibuit. »

PROB. 3. *Ratione theologica*. 1. Illud est materia sacrificii
 Missæ quod Christus Deo Patri obtulit et a sacerdotibus offerri
 præcepit. Atqui, ex Tridentino, Christus corpus et sanguinem
 suum sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulit et a sacer-
 dotibus offerri præcepit. Ergo,

2. Illud est materia sacrificii eucharistici quod in hoc sacrificio immolatur. Porro, juxta idem concilium, idem Christus incruente immolatur in Missa qui in ara crucis seipsum cruento obtulit. Ergo.

3. Ex probatis, Missa est verum sacrificium, ac proinde in eo datur hostia. Porro illa hostia non est panis et vinum, ut omnes fatentur. Ergo Christus ipse est materia sacrificii Missæ, nec aliud assignari potest.

Nec dicatur in Missa Christi corpus et sanguinem tantum Deo offerri, nec proin dici posse *totum Christum* hujus sacrificii materiam esse. Etsi enim corpus et sanguis Christi primo et per se offerantur in hoc sacrificio, nihilominus vi concomitantiae totus Christus reipsa offertur, secundum illud B. Pauli (I Cor., v, 7) : « Pascha nostrum immolatus est Christus. » Neque per accidens tantum Christus est victima sacrificii Missæ; nam eo ipso quod voluit totus poni vi concomitantiae sub speciebus panis et vini, ex intentione directa totus victima recte dicitur.

Dixi in assertione : *Christus sub speciebus panis et vini præsens*, tum quia Christus non est materia *visibilis* hujus sacrificii, nisi prout sub speciebus existit, ut patet ex verbis institutionis, tum quia actio sacrificativa nullatenus versatur circa corpus Christi prout in propria specie existit, sed tantum circa illud sub alienis speciebus occultatum.

556. — 214. Assertio 2^a : *Species panis et vini sunt* CONDITIONES NECESSARIÆ, *non tamen PARTES INTRINSECÆ sacrificii Missæ.*

PRIMA PARS, videlicet, *species panis et vini esse conditiones necessarias sacrificii Missæ.*

EST DE FIDE, Conc. Tridentino declarante (sess. 22, cap. 1) : « Christum corpus et sanguinem suum sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulisse, ac sub earundem rerum symbolis offerri præcepisse. »

PROB. *Ratione theol.* 1. Omnis sacrificii victima debet esse sensibilis. Atqui Christus in sacrificio Missæ non aliunde habet quam a speciebus panis et vini, ut sit sensibilis. Ergo species panis et vini sunt conditiones necessariæ sacrificii Missæ,

2. Sacrificium Melchisedech in pane et vino oblatum est. Atqui sacrificium Missæ huic exterius simile esse debet, cum Christus sit sacerdos secundum ordinem Melchisedech; ergo in pane et vino debet offerri. Cum autem propria materia, ex supra dictis, sit ipse Christus, et solæ remaneant species panis et vini post consecrationem, tenendum est has species esse sacrificii conditiones necessarias.

PROB. SECUNDA PARS, nempe *species non esse partes intrinsecas sacrificii Missæ.*

1. *Ex modo loquendi SS. Patrum et Conciliorum.* Quoties de sacrificii eucharistici victima sermonem habent, corpus et sanguinem Christi *in recto*, seu directe et primario, species autem *in obliquo*, seu indirecte et secundario tantum, exprimunt, uti videre est in textu mox allato concilii Tridentini. Porro quæ sunt de essentia rei, non indirecte et secundario, sed directe et primario, enuntiantur.

2. *Ex natura sacrificii Missæ.* Sacrificium Missæ idem est ac sacrificium crucis, sola offerendi ratione diversa. Atqui in sacrificio crucis nullæ fuerunt species panis et vini, et aliunde diversa offerendi ratio in hoc præcise consistit quod eadem victima modo cruento et sine speciebus in ara crucis oblata, modo incruento et sub speciebus præsens in altari offeratur. Ergo.

557. — 215. Assertio 3^a: *Panis et vinum, etsi sint materia convertenda in corpus et sanguinem Christi, NON SUNT TAMEN HOSTIA, sive TOTALIS, sive PARTIALIS, sacrificii Missæ.*

Jam probatum est in secunda parte Tractatus panem et vinum esse materiam convertendam in corpus et sanguinem Christi. Probandum igitur manet *eadem nullatenus dici posse hostiam, sive totalem, sive partialem, sacrificii Missæ.*

1. *Non totalem;* nam, ex antea dictis, Christus est vera et propria materia sacrificii eucharistici. Præterea, si panis et vinum essent materia totalis, sacrificium Missæ inferius esset sacrificiis Judaicis, in quibus mactabantur oves, agni et boves, quæ, cum sint animata, panem et vinum dignitate præcellunt.

2. *Non partialem*, tum quia duplex victima et proinde duplex sacrificium admittendum esset, aliud Christi, aliud panis et vini; quod nemo unquam asserere ausus est; tum quia victima sacrificii eucharistici jam non eadem prorsus esset ac victima sacrificii crucis; quod dici nequit; nam in utroque sacrificio, ut ait Conc. Trid. (sess. 22, cap. 2), « una eademque est hostia; idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa. »

558. — 216. Corollaria assertionum. — I. *Sacrificium Missæ non consistit in MERA mortis Christi REPRÆSENTATIONE aut COMMEMORATIONE, seorsim a reali Christi præsentia; ideoque Anglicani sacrificii eucharistici veritatem e medio tollunt.*

Ratio utriusque partis patet ex dictis; nam — 1. cum Christus, ut Ecclesiæ suæ sacrificium visibile relinqueret, corpus et sanguinem suum vere et substantialiter obtulerit, parique modo deinceps a sacerdotibus offerri voluerit, manifestum est sacrificium illud non esse, ubi deficit realis corporis et sanguinis ejus præsentia. — 2. Quod autem ad Anglicanos attinet, cum rejiciant præsentiam realem Christi in Eucharistia, habere non possunt sacrificium, ad quod requiritur oblatio Christi ipsius vere et realiter præsentis.

Non est autem Missa sacrificium *absolutum*, sed *relativum* et *repræsentativum*, eo quod ex sua institutione necessario ordinatur ad sacrificium crucis. Christus enim sacrificium corporis et sanguinis sui ita instituit, ut vi verborum seorsim ponatur corpus sub speciebus panis et sanguis sub speciebus vini. Porro hac duplici et separata consecratione mirum in modum repræsentatur separatio sanguinis a corpore et illius effusio visibilis in cruce. Unde duplex effusio sanguinis Christi distinguenda est, una scilicet *realis* et visibilis, qua sacrificium cruentum Christi consummatum est; alia vero *mystica*, quæ fit cum idem Christus sub speciebus eucharisticis in statu victimæ constituitur, et effusionem sanguinis in cruce factam repræsentat.

Eandem relationem sacrificii eucharistici ad sacrificium crucis sæpissimæ declarant SS. Patres et Liturgiæ, v. g.,

quando verba consecrationis dicunt *gladium spiritualem, gladium rationalem et incorporeum*, quo victima immolatur. S. Thomas (2 p., q. 83, a. 1) hanc doctrinam ita proponit : « Celebratio hujus sacramenti *imago quædam est repræsentativa passionis Christi*, quæ est vera ejus immolatio, et ideo celebratio hujus sacramenti dicitur Christi immolatio » (Cf. *Ibid.* ad 2).

II. *Missæ sacrificium* IDEM EST *quoad substantiam ac sacrificium crucis*. Ex dictis, eadem est utrobique hostia; aliunde idem est etiam, ut probabitur (n. 585) principaliter offerens; ergo.

Differt tamen Missa a sacrificio crucis tum ratione offerendi, tum modo operandi.

1. *Ratione offerendi*; nam in cruce Christus oblatus est passibilis et mortalis; in Missa offertur impassibilis et immortalis; — in cruce seipsum obtulit Christus, nullo alio existente secundario sacerdote; in Missa sese offert sacerdotum ministerio; — semel oblatus est in cruce; quotidie offertur in Missa; — in cruce cruenta fuit oblatio; in Missa incruenta est; — sacrificium crucis fuit absolutum et sine ullo respectu ad aliam immolationem; Missæ sacrificium refertur ad crucis immolationem, cujus est viva et realis repræsentatio; ergo.

2. *Modo operandi*. Etenim sacrificium crucis fuit nostræ redemptionis et sanctificationis pretium adæquatum, utpote valoris infiniti; Missa vero propriam virtutem non habet, sed tantum sacrificii crucis salutares effectus nobis applicat.

Totam hanc doctrinam expressis terminis tradit conc. Trid. (sess. 22, cap. 2): « Una eademque est hostia, idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa. Cujus quidem oblationis cruentæ, inquam, fructus per hanc uberrime percipiuntur; tantum abest ut illi per hanc quovis modo derogetur. »

III. *Sacrificium Missæ idem est ac Cænæ sacrificium*, non solum *substantialiter*, ratione nempe victimæ et principalis offerentis, sed etiam *quoad modum immolationis*; etenim in cœna sicut in altari Christus incruente seipsum obtulit sub speciebus panis et vini.

Attamen in utroque diversæ sunt quædam circumstantiæ accidentales; nam — in cœna Christus oblatus est mortalis; in altari offertur immortalis; — in cœna seipsum obtulit; in altari offertur per sacerdotum ministerium; — in cœna significata est passio futura; in altari repræsentatur passio præterita; — sacrificium cœnæ ad alterum sacrificium incruentum non referebatur; sacrificium vero Missæ est imago vera et repræsentatio ipsius sacrificii cœnæ.

ARTICULUS II

De forma sacrificii Missæ

559. — 217. Prænotanda. Forma sacrificii Missæ non aliud est ac actio sacerdotis qua victima immutatur et Deo offertur.

Porro sex sunt in Missa actiones sacerdotis de quibus quæri potest an sacrificium perficiant, vel ad illius essentiam pertineant: Prima est oblatio panis et vini, quæ *offertorium* dicitur, et consecrationem præcedit; secunda est ipsa consecratio; tertia est oblatio corporis et sanguinis, quæ fit his verbis: *Unde et memores...*; quarta est fractio hostiæ in tres partes, et commixtio utriusque speciei; quinta est communio sacerdotis sub utraque specie; sexta tandem est distributio corporis Domini populo fidei.

Expendendum est igitur qua harum actionum perficiatur sacrificium.

Ad solutionem quæstionis, imprimis distinguenda est essentia ab integritate seu potius a partibus integralibus sacrificii Missæ. Essentia illud est sine quo sacrificium existere nequit; nomine vero partis integralis intelligitur id sine quo sacrificium existeret quidem, sed imperfectum.

His prænotatis, tria expendemus: — 1. utrum sola consecratio sit forma sacrificii Missæ; — 2. an utraque consecratio ad formam pertineat; — 3. qua ratione consecratio sit forma.

§ I. — **Utrum sola consecratio sit forma sacrificii Missæ?**

Communis est sententia theologorum essentiam sacrificii

Missæ in consecratione sola reponendam esse, cum ordine tamen ad communionem sacerdotis, velut ad sacrificii partem integrantem. Ideo sit sequens

560. — 218. Assertio : *Forma sacrificii Missæ adæquate consistit IN CONSECRATIONE panis et vini cum ordine ad communionem tanquam AD PARTEM INTEGRANTEM.*

PROB. 1^a PARS, nempe *formam sacrificii Missæ adæquate in consecratione consistere :*

1. SS. Patribus, qui aperte docent in sacrificio Missæ verbis consecrationis immolari infiniti valoris victimam. Sic S. Irenæus (*Adv. Hær.*, l. 4, c. 17, n. 5; *Patr. græc.*, VII, 1023) dicit Christum panem accipiendo et dicendo : *Hoc est corpus meum*, similiterque calicem suum sanguinem esse confitendo, *novam docuisse oblationem*, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens in universo mundo offert Deo. — S. Gregorius Nazianzenus (*Epist.* 171; *Patr. græc.*, XXXVII, 279) : « Ne cuncteris et orare et legatione fungi pro nobis, quando *verbo* (consecrationis) Verbum attraxeris, quando incruenta sectione secaveris corpus et sanguinem dominicum, *vocem adhibens pro gladio.* » — Suffragatur S. Thomas (3, q. 82, art. 10, ad 1) dicens : *Hoc sacramentum perficitur in consecratione Eucharistiæ, in qua sacrificium Deo offertur.* »

2. *Rationibus theologicis.* 1° Forma sacrificii Missæ in ea actione consistit — quam Christus adhibuit in hujus sacramenti institutione, jussit enim fieri quod fecit; — quæ fit in nomine Christi, principalis offerentis; — quæ repræsentat passionem ejus, — et in qua fit immutatio victimæ ad rationem sacrificii necessaria. Porro hæc omnia in consecratione reperiuntur; quippe quæ — *a Christo adhibita* fuit, uti ex evangelio constat; — *fit in persona Christi*, ut patet ex verbis consecrationem præcedentibus; — *repræsentat* passionem Christi, vi verborum facta mystica separatione corporis et sanguinis Christi, quæ aptissime significat et sensibus objicit cruentam mactationem in ara crucis peractam; — *victimam immutat*, non tantum ponendo Christum in altari tanquam occisum per separationem corporis a sanguine vi verborum

consummatam, sed etiam quia Christus, dum sub speciebus panis et vini ad statum cibi et potus deicitur, moralem destructionem patitur. Ergo.

2º Præterea illa actio merito prædicatur sacrificii eucharistici forma adæquata, cui competit tota sacrificii definitio. Atqui hujusmodi est consecratio; importat enim — *oblationem*, cum victimam Deo exhibeat, non quidem *in actu signato*, seu expressis verbis, sed *in opere exercito*, seu facto potius quam verbis, sicut Christus seipsum in cruce obtulit; — *oblationem rei sensibilis*, Christi nimirum per species eucharisticas modo sensibili præsentis; — *oblationem soli Deo factam*, ut patet ex formulis liturgicis et decreto concilii Trid. (sess. 22, cap. 3); — *a ministro legitimo*, videlicet sacerdote rite ordinato, cui a Christo et ab Ecclesia committitur munus consecrandi; — *per immutationem victimæ*; sive hæc consistat in mystica corporis et sanguinis separatione, sive in morali Christi exinanitione per statum cibi et potus in quo constituitur; — *ad testificandum supremum Dei dominium*, quatenus prædicta Christi immolatio mortem ejus cruentam repræsentans, luculenter prædicat Deum esse vitæ et mortis dominum. Ergo consecratio est forma adæquata sacrificii Missæ.

3º Tandem vel admittendum est formam sacrificii Missæ adæquate in consecratione consistere, vel dicendum unam aut plures ex aliis actionibus supra enumeratis ad eam pertinere. Atqui posterius dici nequit.

1. *Oblatio* quæ fit ante consecrationem non immutat victimam, sed præparat materiam consecrandam; tunc enim non offertur corpus Christi, nondum præsens, sed panis et vinum.

2. *Oblatio proxime sequens consecrationem* non fit in persona Christi, ut patet ex verbis: *Unde et memores, Domine, nos servitui, sed et plebs tua sancta...*, *offerimus præclaræ majestati tuæ*; victimam non immutat, sed mutatam supponit; non legitur a Christo adhibita, imo aliquando omittitur.

3. *Fractio hostiæ* accidentaliter alterat unam speciem, sed statum corporis Christi non mutat. Atqui immolatio ipsius Christi sub utraque specie requiritur ad rationem sacrificii, ut mox dicetur. — Insuper, si casu hostia decidat in calicem, ex

lege Ecclesiæ fractio omittitur, illæso manente sacrificio. Pari-
ter commixtio specierum neque a Christo fuit adhibita, neque
mactat victimam.

4. *Fidelium communio* supponit sacrificium jam perfectum,
cum illius participes fiant communicantes, et sine illa sæpe
consummatur sacrificium. Ideo conc. Trid. (sess. 17, cap. 8)
definivit : « Si quis dixerit Missas in quibus solus sacerdos
sacramentaliter communicat, illicitas esse, ideoque abrogan-
das, anathema sit. »

5. Imo *sacerdotis communionem* ad formam sacrificii non
pertinere, communiter contra Bellarminum docent theologi;
etenim sacerdos communicans non agit in persona Christi,
seu victimam tunc non offert, sed eam in propriam utilitatem
sumit; — non omnino constat Christum seipsum communi-
casse, quamvis de fide sit illum consecrasse, verumque sa-
crificium obtulisse; — communio non repræsentat mortem
Christi, nisi secundario et consequenter ad ejus immolatio-
nem prius factam.

Nec dicatur in communionem per specierum consumptionem
haberi realem victimæ destructionem, quæ in consecratione
omnino desideratur; nam hæc destructio per manducationem,
si esset sacrificativa, non in stomacho sacerdotis, sed in altari
fieri deberet. Adde Christum, quando species corrumpuntur,
non constitui in statu victimæ, sed illum statum amittere. Ergo.

SECUNDA PARS ASSERTIONIS, videlicet *communio sacerdotis
celebrantis ad integritatem sacrificii pertinere,*

PROB. 1. *Praxi Ecclesiæ* strictissime præcipientis sacer-
doti, ut utramque speciem a se consecratam sumat, et si ipse
id perficere non possit, ut alius sacerdos etiam non jejunos
sacrificium per sacrarum specierum sumptionem consummet.
Porro, si sacerdotis communio ad integritatem sacrificii non
pertineret, vix intelligeretur cur Ecclesia sacerdotem non
jejunum hoc sacrificium quandoque perficere juberet, cum
probabilius non liceat sacerdoti non jejuno Missam celebrare
ad ministrandum moribundo viaticum, cujus tamen susceptio
jure divino præcipitur.

PROB. 2. *Decret. concilii Toletani XII*, quod, postquam gra-

viter reprehendit nonnullos sacerdotes non communicantes quoties sacrificia offerebant, addit : « *Quale erit illud sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur?* »

PROB. 3. *Ratione theologica.* Christus in Eucharistia sacrificatur sub speciebus panis et vini. Porro panis et vinum ex se ordinantur ad sumptionem. Ergo sacrificium Missæ ordinem dicit ad sumptionem seu communionem, tanquam ad partem integram.

§ II. — **An utraque consecratio pertineat ad formam sacrificii Missæ?**

561. — 219. Non unanimiter consentiunt theologi, ubi expendant an utriusque speciei consecratio ad sacrificii formam et proinde ad ejus essentiam pertineat. Olim negaverunt quidam, sive hujusmodi consecrationem utriusque speciei jure tantum ecclesiastico necessariam existimarent, sive jure quidem divino, sed ita ut Ecclesia ab hoc præcepto dispensare valeret. Affirmant ex adverso alii post S. Thomam et tenent consecrationem utriusque speciei non tantum jure divino necessariam esse, sed etiam ad sacrificii essentiam pertinere.

Cum posterioribus sequentem propugnamus assertionem :

562. — 220. Assertio : UTRIUSQUE SPECIEI consecratio PROBABILIS pertinet ad formam et essentiam sacrificii Missæ.

PROB. 1. *Conc. Trid.* sic declarante (sess. 22, cap. 1) institutionem sacrificii Missæ : « Christus... corpus et sanguinem suum sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulit.; et Apostolis eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcipit per hæc verba : *Hoc facite in meam commemorationem.* » Quibus verbis aperte significatur Christum constituisse ut sub utraque specie perficeretur Missæ sacrificium, nec proinde sub una tantum specie perfici posse. Cæterum verba Christi institutionem de utriusque speciei consecratione semper intellexit et servavit Ecclesia.

PROB. 2. *Ratione theologica.* — 1. *Ex natura sacerdotii Christi.* Christus, utpote sacerdos juxta ordinem Melchisedech, debuit offerre sacrificium ejusdem generis ac sacrificium Melchi-

sedech. Porro Melchisedech simul obtulit panem et vinum. Ergo.

2. *Ex relatione sacrificii eucharistici cum sacrificio crucis.* Sacrificium eucharisticum est repræsentatio sacrificii in cruce peracti. Atqui talis repræsentatio nonnisi per duplicem consecrationem haberi potest; nam, uti argumentatur Suarez (disp. 75, sect. 6), sacrificium cruentum crucis « non consistit in hoc quod corpus ejus fuerit mortuum, vel quod sanguis fuerit extra venas, sed in ipsamet actuali passione et sanguinis effusione usque ad separationem animæ a corpore. Unde fit ut, licet demus per unam speciem corporis significari corpus mortuum, et per sanguinis speciem per se sumptam significari sanguinem effusum, non inde fit per singulas species per se sumptas repræsentari sacrificium cruentum, ni fortasse in suo termino. At vero, quando sanguis statim post corpus separatim consecratur, quasi in viva imagine repræsentatur ipsa effusio sanguinis, et consequenter separatio animæ a corpore, quæ ex effusione sanguinis secuta est. »

§ III. — **Quia ratione consecratio sit forma sacrificii Missæ?**

563. — 221. Theologorum opiniones. Prima est Vasquezii et aliorum, qui docent ad essentiam sacrificii relativi seu commemorativi, quale est Missæ sacrificium, non requiri destructionem actualem victimæ, sed sufficere veram repræsentationem immolationis præteritæ. Quod quidem illustrari potest exemplo oblationis sanguinis hirci, quæ intra sanctuarium fiebat et censebatur verum sacrificium, licet extra tabernaculum præcessisset immolatio; similiter in Missa ipsa victima in cruce cruenta immolata præsens fit in altari, in statu vere repræsentativo immolationis præteritæ, quatenus species vini, quæ est symbolum sanguinis, adest sejuncta a specie panis, quæ est symbolum corporis.

Secunda est Suarezii, qui tenet destructionem rei principaliter oblatae fuisse quidem necessariam in sacrificiis veteribus, quamdiu genus humanum conscientiam habuit lapsus nondum expiati; sed in sacrificio novæ Legis, in quo Christus

ipse reproducitur in statu victimæ incruentæ ad applicandos fructus sacrificii cruenti in cruce consummati, sufficere transmutationem panis et vini in corpus et sanguinem Christi, qualis fit per consecrationem, eo quod sacrificio novæ Legis peculiare est *per se* et *primo* potius producere quam destruere victimam.

Tertia opinio est Lessii, Bossuetii et aliorum, qui docent rationem sacrificii in eo contineri quod vi verborum seorsim ponitur corpus Christi sub una specie, et sanguis Christi sub altera. Nec « obstat veritati sacrificii, inquit Lessius, quod non fit reipsa separatio sanguinis a carne, quia id est quasi per accidens propter concomitantiam partium. Nam quantum est ex vi verborum, fit vera separatio, et sub specie panis solum ponitur corpus, non sanguis; sub specie vini solus sanguis, non corpus. Et hoc sufficit ad rationem hujus sacrificii (1). »

Quartam sententiam propugnant de Lugo, Collet et alii. Juxta illos dici potest Christum vere et realiter immutari, in quantum per consecrationem ad humillimum statum redigitur; corpus enim Christi, quod in cœlo est gloriosum et habet staturam naturalem, per consecrationem quasi exinanitur, dum in minima particula fit præsens et existit ineptum ad operationes naturæ humanæ. Præterea ejus vita et gloria velantur sub symbolis mortis, quatenus species panis, quæ repræsentat corpus, ponitur seorsim a specie vini, quæ repræsentat sanguinem.

Duæ posteriores opiniones ad unam reducuntur a nonnullis theologis, qui proinde docent sacrificium eucharisticum in consecratione perfici, in quantum vi verborum formæ ponitur corpus Christi sub specie panis, et seorsim sanguis sub specie vini; sicque Christus sub speciebus alienis præsens in statu cibi et potus, vere tanquam mortuus constituitur. Hanc esse veram rationem sacrificii Eucharistici sequens demonstrabit :

564. — 222. Assertio : *Consecratio est forma sacrificii eucharistici, quatenus vi verborum corpus Christi sub specie panis, et*

(1) Cf. Bossuet, *Exposition de la Foi catholique*, n. 14.

sanguis sub specie vini seorsim ponitur, sicque Christus in statu cibi et potus tanquam mortuus constituitur.

PROB. 1. *Indirecte*, ex insufficientia aliarum explicationum. Etenim — 1. in sententia Vasquezii nulla requiritur victimæ immutatio, sed victima in cruce immolata præsens tantum sistitur ad repræsentandam immolationem præteritam; porro sola repræsentatio sacrificii absoluti in cruce peracti non sufficit ad rationem sacrificii eucharistici, quod, etsi *relativum*, supremum Dei dominium in vitam ac mortem exprimere nequit nisi per veram victimæ immutationem et destructionem, ut patet ex dictis. — Id confirmant sacrificia in veteri lege usurpata, quæ, etsi mortem Christi futuram repræsentarent, vera sacrificia non fuissent, nisi res tunc sacrificata realiter destructa fuisset. Unde oblatio sanguinis hirci non habebat rationem sacrificii, nisi quatenus conjuncta cum illius immolatione, quam consequebatur et complebat. — Cæterum SS. Patres et conc. Tridentinum non obscure prædicant veram Christi immolationem, licet incruentam, in altari fieri.

2. Explicatio Suarezii asserentis destructionem rei principaliter oblatae nonnisi in sacrificiis imperfectis veteris Legis necessariam fuisse, nunc vero sub lege gratiæ in sacrificio eucharistico sufficere destructionem panis et vini, velut termini *a quo*, et reproductionem Christi in statu victimæ incruentæ, cum definitione sacrificii vix conciliari posse videtur, nec declarat quomodo Christus sub speciebus panis et vini vere in statu victimæ incruentæ constituatur.

3. Opinio Lessi, qui vult Christum per consecrationem victimam effici, quatenus vi verborum separatur corpus a sanguine, sufficit quidem, uti constat ex jam dictis, ad sacrificium repræsentativum constituendum, sed non explicat quomodo Christus vere imoletur, statumque victimæ induat, siquidem propter *concomitantiam partium* corpus a sanguine realiter non separatur; nec proinde, si sola spectetur positio corporis seorsim a sanguine vi verborum, invenitur in sacrificio eucharistico realis victimæ immutatio, quam omnes necessariam fateri debent. — Insuper, ut advertit de Lugo, hæc concomitantia non est miraculosa, sed consequitur positionem

alterius partis; verba enim super panem prolata, nedum excludant sanguinem, e contra illum exigunt, saltem mediate et consequenter, utpote ordinem naturalem et necessarium habentem ad corpus; et pariter verba prolata super vinum mediate exigunt adesse corpus.

4. Sententia de Lugo affirmantis rationem formalem sacrificii Missæ totam esse in *statu decliviori*, quem Christus sub speciebus eucharisticis induit, optime declarat modum quo Christus victima efficitur; sed, nisi societur cum sententia Lessii, non satis demonstrat quomodo sacrificium Missæ repræsentet cruentam immolationem crucis. Imo, ea sola admissa, dici posset sacrificium eucharisticum in consecratione unius speciei æque sibi constare ac in consecratione utriusque, quod falsum esse jam ostensum est.

PROB. 2. *Directe*. Cum Missa, ex antea dictis, veri nominis sacrificii rationem habeat, ac simul mortem Christi necessario repræsentet, in eo reponenda est forma ejus adæquata, ex quo habet ut passionem Domini repræsentet, et Christum in statu victimæ constituat. Atqui in Missa : — 1. Immolatio cruenta Christi in cruce peracta repræsentatur, dum vi verborum separatur corpus a sanguine, ut supra satis superque dictum est; — 2. Christus statum victimæ induit ex eo quod in statu cibi et potus constituatur. Ergo.

Secunda pars minoris sic probari potest. Status victimæ, qualis in sacrificio eucharistico exigitur, non hujusmodi esse debet, ut inducat mortem aut aliam immutationem physicam Christi, post illius resurrectionem prorsus impossibilem; sed talis, ut in æstimatione et usu hominum Christus vere præsens habeatur ut mortuus, et destruat, sicut in libationibus veteris Legis vinum non physice destruebatur, sed effundebatur in terram, et hac effusione in æstimatione et usu hominum destructum censebatur. Porro cuilibet attente consideranti existentiam sacramentalem Christi sub ratione cibi et potus, mox patebit talem induci in ipso immutationem, qua verissime, etsi incruente, mactetur, ideoque in statu victimæ constituatur. Namque Christus, primogenitus omnis creaturæ, caput Ecclesiæ, in omnibus primatum tenens (*Colos.*, I, 15-18),

ita sub speciebus panis et vini existit, ut in ipso desinat omnis actus connaturalis vitæ corporeæ, et ejus corpus et sanguis creaturarum arbitrio, non secus ac si esset res inanimata, permittatur; uno verbo, Christus, prout per consecrationem in altari producitur, tanquam occisus existit, et in statu cibi et potus. Jam vero talis exinanitio non tantum sufficientem victimæ rationem præ se fert, sed etiam, excepto sacrificio crucis, nulla sublimior ac perfectior veri et proprii sacrificii ratio concipi potest. Ergo.

565. — 223. Corollarium. Ex dictis de essentia sacrificii eucharistici, facile colligitur sacrificium Missæ cum Eucharistiæ sacramento convenire, — sive actione communi qua utrumque conficitur, nimirum consecratione; — sive termino communi hujus actionis, qui est utrinque Christus. — Imo, ex Christi institutione, Eucharistiæ sacramentum et sacrificium ita inter se connectuntur, ut per intentionem ministri nunquam separari possint. Unde si quis consecrando vellet conficere sacramentum, non autem sacrificium, non consecraret valide, eo quod careret intentione faciendi quod Christus instituit et facit Ecclesia.

Attamen in pluribus ab invicem differunt; nam — 1. sacrificium, cum sit oblatio victimæ, primario involvit actionem ejusdem victimæ sacrificativam, ita ut essentia sacrificii sita sit partim in actione sacrificandi, partim in re oblata; Eucharistia vero, ut sacramentum, consistit in sola re per actionem sacrificativam producta et post actionem permanente; — 2. sacrificium ordinatur per se et primo ad cultum Dei, sacramentum vero ad nostram sanctificationem; — 3. ad essentiam sacrificii requiritur consecratio utriusque speciei, dum totum sacramentum in una specie habetur et sumitur a fidelibus.

CAPUT III

DE EFFECTIBUS SACRIFICII MISSÆ

De effectibus sacrificii Missæ tria sunt expendenda : —
 1. quoniam sint; — 2. quomodo producantur; — 3. quantus
 sit eorum valor.

ARTICULUS I

Quoniam sint effectus sacrificii Missæ?

566. — 224. Status quæstionis. Effectus Missæ alii ad Deum, alii ad hominem referuntur. Prout ad bonum Dei spectat, Missæ sacrificium valet tum ad supremum Dei dominium directe agnoscendum, tum ad gratiarum actiones pro beneficiis acceptis Deo refundendas, et sub hoc duplici respectu dicitur *lateutricum* et *eucharisticum*; quatenus vero in hominis utilitatem cedit, valet sive ad Deum placandum et remissionem peccati obtinendam, sive ad pœnas peccato debitas relaxandas, sive demum ad nova beneficia postulanda et impetranda, et exinde dicitur *propitiatorium*, *satisfactorium* et *impetratorium*.

Jam vero sacrificium Missæ esse lateutricum et eucharisticum manifestum est ex precibus liturgicis, nec contradicunt hæretici qui veritatem sacrificii admittunt; sed plures negaverunt illud esse propitiatorium, satisfactorium et impetratorium. Contra quos sequentes statuuntur assertiones :

567. — 225. Assertio 1^a : *Sacrificium Missæ est vere PROPITIATORIUM.*

EST DE FIDE, decernente conc. Trid. (sess. 22, can. 3) : « Si quis dixerit, Missæ sacrificium tantum esse laudis, et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii in cruce peracti, non autem *propitiatorium*, anathema sit. »

PROB. 1. *Traditione*, nempe liturgiis, SS. Patribus et conciliis.

1. *Liturgiis*. Liturgia Romana hæc habet : « Suscipe, sancte Pater, æterne Deus, hanc immaculatam hostiam *pro innumerabilibus peccatis nostris et offensionibus, et negligentis meis.* » Liturgia S. Chrysost. : « Idoneos nos redde ad offerenda tibi dona et sacrificia *pro peccatis nostris et populi.* » Liturgia S. Basilii : « Dignos effice ut offeramus sacrificium hoc reverendum *ad abolenda delicta nostra.* » Similia continent omnes aliæ liturgiæ.

2. *SS. Patribus*. S. Hieron. (comm. in *Epis. ac Tit.*, c. 1, n. 8; *Patr. lat.*, xxvi, 568) : « Quid de episcopo sentiendum est, qui quotidie *pro suis populi que peccatis* illibatas Deo oblaturus est victimas? — S. Aug. (*Quæst. in Heptat.*, l. 3, n. 57; *Patr. lat.*, xxxiv, 704) : « Illis sacrificiis (quæ pro peccatis offerebantur) unum hoc sacrificium significabatur, *in quo vera fit remissio peccatorum.* »

3. *Conciliis*. Concil. Tridentinum, antequam contradicentes damnaret in canone supra relato, doctrinam catholicam sic promulgaverat (sess. 22, cap. 2) : « Docet sancta synodus sacrificium istud vere *propitiatorium* esse, per ipsumque fieri, ut si cum vero corde et recta fide, cum metu et reverentia, contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur et gratiam inveniamus in auxilio opportuno. *Hujus quippe oblatione placatus Dominus gratiam et donum pœnitentiæ concedens, crimina et peccata etiam ingentia dimittit.* »

PROB. 2. *Ratione theol.* Sacrificium Missæ longe superat sacrificia antiquæ legis, continetque omnes eorum differentias. Atqui plura sacrificia antiquæ legis erant propitiatoria. Ergo.

Et vero, ex hæreticorum confesso, Eucharistia in remissionem peccatorum instituta est ; atqui, quatenus sacramentum, non est instituta in remissionem peccatorum, cum sit sacramentum vivorum, omnino justitiam prærequirere in suscipiente ; ergo superest ut vim peccata remittendi habeat, quatenus est sacrificium.

Tandem sacrificium Missæ, ex conc. Trid., est idem ac sa-

crificium crucis, et ejus fructus applicat; atqui sacrificium crucis fuit propitiatorium, ipso Christo dicente (*Matth.*, xxvi, 28) : « Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. »

568. — 226. Assertio 2^a : *Sacrificium Missæ est SATISFACTORIUM.*

EST DE FIDE. Conc. Trid. (sess. 22, can. 3) ait : « Si quis dixerit sacrificium Missæ... neque pro vivis et defunctis, pro peccatis et *pœnis*, *satisfactionibus* et aliis necessitatibus, offerri debere, anathema sit. » — Præterea, in decreto de *Purgatorio*, definit animas ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio, adjuvari.

PROB. 1. *Traditione*, scilicet liturgiis et SS. Patribus.

1. *Liturgiis*. In omnibus liturgiis videre est sacrificium Missæ semper oblatum fuisse in suffragium fidelium defunctorum, quibus ad solam remissionem pœnæ proficere potest. Hæc habet Liturgia Romana : « Memento etiam, Domine, famulorum famularumque tuarum, qui nos præcesserunt cum signo fidei, et dormiunt in somno pacis. » Similia in aliis liturgiis leguntur.

2. SS. *Patribus*. S. Joannes Chrysost. (*Hom. in Act.* 21, n. 4; *Patr. græc.*, LX, 170) ait : « Non frustra *oblationes pro defunctis fiunt*, non frustra preces, non frustra eleemosynæ. Hæc omnia Spiritus disponit, volens ut *nos mutuo juvenus*. » — S. Augustinus (*Conf.*, l. 9, c. 11, n. 27; *Patr. lat.*, xxxii, 775) matrem suam, die mortis ejus imminente, sic se fratremque suum alloquentem inducit : « Ponite hoc corpus ubicumque... Illud tantum vos rogo, ut *ad Domini altare meminere mei*. »

PROB. 2. *Ratione theologica*. Merita Christi valent non tantum ad peccatorum remissionem procurandam, sed etiam ad pœnam Deo pro peccatis debitam persolvendam. Atqui sacrificium Missæ applicat merita Christi. Ergo Missæ sacrificium valet quoque ad solutionem pœnæ temporalis peccato debitæ, seu est vere satisfactorium. — Et vero sacrificium continens omnes differentias sacrificiorum veteris Legis et eminenter implens quæ figurabant, est satisfactorium; nam

in veteri lege constat fuisse sacrificia satisfactoria, præsertim ex libro secundo Machab. (xii, 43). Atqui sacrificium Missæ, utpote idem ac sacrificium crucis, continet omnes differentias sacrificiorum veteris legis, et eminenter implet quæ figurabant. Ergo est satisfactorium.

569. — 227. Assertio 3^a: *Sacrificium Missæ est IMPETRATORIUM.*

EST DE FIDE, ex canone Trid. supra citato.

PROB. 1. *Traditione*, nempe liturgiis et SS. Patribus.

1. In liturgiis omnibus reperiuntur Missæ aut saltem orationes pro pace, pro principum salute, pro fructuum terræ ubertate, pro captivorum redemptione et aliis bonis omnis generis obtinendis.

2. Inter SS. Patres, S. Cyrillus Hier. (Catech. 33, n. 8; *Patr. græc.*, xxxiii, 1415) ait : « Postquam perfectum est spirituale sacrificium..., obsecramus Deum pro communi ecclesiarum pace, pro recta mundi compositione, pro imperatoribus, pro militibus et sociis, pro iis qui infirmitatibus laborant, pro his qui afflictionibus premuntur; et universim pro omnibus qui opis indigent precamur nos omnes, et hanc victimam offerimus. » Sed pro iis indubie offerebatur sacrificium, pro quibus inter sacrificandum publice orabatur.

PROB. 2. *Ratione theol.* Illud sacrificium est vere et proprie impetratorium, per quod bona tum spiritualia, tum temporalia consequimur. Atqui per sacrificium Missæ consequimur — 1. bona spiritualia, quia per illud uberrime percipiuntur fructus sacrificii crucis, in quo Christus quæcumque ad salutem conducunt, id est, bona spiritualia, nobis principaliter promeruit; — 2. bona temporalia, in quantum nobis utilia sunt; nam in eo implentur omnes figuræ sacrificiorum veteris Legis, quæ etiam ad temporalia impetranda offerebantur; unde legitur in conc. Trid. (sess. 22, cap. 1) : « Quæ (oblatio sacrificii Missæ) bona omnia per illa (sacrificia veteris Legis) significata, velut illorum omnium consummatio et perfectio, complectitur. » Ergo sacrificium Missæ est impetratorium.

ARTICULUS II

Quomodo sacrificium Missæ effectus suos producat?

570. — 228. Status quæstionis. Missæ sacrificium effectus supra recensitos multipliciter sortiri potest, nempe :

1. *Immediate* vel *mediate* : *immediate*, si per se et nullo alio intermedio illos producat; *mediate* vero si aliquid producat, quo mediante obtineantur hi effectus.

2. *Ex opere operato* vel *ex opere operantis* : *ex opere operato*, si effectus causentur vi propria rei oblatae et principalis offerentis, qui est Christus; *ex opere operantis*, si ex opere sacerdotis aut fidelium cum sacerdote offerentium efficaciam suam desumat.

3. *Infallibiliter* vel *per modum impetrationis* : *infallibiliter*, si semper et in omni casu obtineantur præfati effectus, vi ordinis a Deo statuti, nullaue requisita conditione; *per modum impetrationis*, si, ut effectus obtineantur, certæ requirantur conditiones, quæ possunt deesse.

His prænotatis, quod attinet ad effectum latreuticum et eucharisticum nulla moveri potest difficultas. Cum enim Christus sit victima et principalis minister sacrificii Missæ, manifestum est illud non offerri quin *immediate*, ex opere operato et infallibiliter, supremum Dei dominium perfecte agnoscatur, simulque ipsi persolvantur eximiæ gratiarum actiones pro omnibus beneficiis.

Tota igitur quæstio versatur circa effectus qui in utilitatem hominum cedunt. Quæ ut solvatur, — 1. modum quo operatur sacrificium Missæ determinabunt tres assertiones, ex quibus — 2. plura magni momenti inferentur corollaria.

§ I. — **Modus operandi sacrificii Missæ**

571. — 229. Assertio 1^a : *Sacrificium Missæ MEDIANTE tantum peccata remittit; pænæ vero temporalis relaxationem et bonum spiritualia, tum temporalia, IMMEDIATE impetrat.*

PROB. 1^a PARS, nempe *sacrificium Missæ mediate tantum peccata remittere.*

1. *Conc. Trid.* (sess. 22, cap. 2) dicente : « Hujus oblatione placatus Dominus *gratiam et donum pœnitentiæ concedens*, crimina et peccata etiam ingentia dimittit. » Unde sic : quod remittit peccata, quatenus in anima parit dispositiones, quarum ope peccator remissionem delictorum consequitur, non immediate, sed mediate peccata remittit; atqui sacrificium Missæ, ex decreto Tridentino, peccata remittit, quatenus gratiam pœnitentiæ impetrat, cujus intuitu Deus peccata dimittit. Ergo.

2. *Ratione theol.* Sacrificium Missæ non est majoris efficaciam quam sacrificium crucis, ex quo totam suam virtutem mutuatur. Atqui sacrificium crucis non justificavit immediate; alioquin omnes homines tunc in terra existentes justificati fuissent, quod factum non fuisse compertum est. Ergo. — Et vero si sacrificium Missæ immediate remitteret peccata, hæc eodem modo remitteret ac Baptismus et Pœnitentia remittunt, nec ulla esset frequentandi sacramenti pœnitentiæ necessitas. Atqui falsum est consequens. Ergo sacrificium Missæ mediate tantum peccata remittit.

Nec dicatur concilium Tridentinum (sess. 22, c. 1), ad remissionem peccatorum venialium per hoc sacrificium, contritionem non requirere sicut eam requirit ubi mortalium remissionem sacrificio eucharistico attribuit, et inde inferri quod sacrificium Missæ peccata venialia *immediate* remittit. Idem enim dicendum est de venialibus ac de mortalibus, cum in Tractatu *de Pœnitentia* demonstretur nullum omnino peccatum remitti posse absque illius detestatione.

PROB. 2^a PARS, nempe *sacrificium Missæ pœnæ temporalis relaxationem et bona tum spiritualia, tum temporalia, immediate impetrare.*

1. Quod ad *pœnam* attinet, juxta Trident. supra citatum, hoc sacrificium tam vivis quam defunctis pariter applicatur ad remissionem peccatorum; defunctis autem in purgatorio detentis non potest impetrare actum satisfactionis, quia isti non sunt capaces satisfactionis, sed satisfussionis tantum et suffragii seu satisfactionis ab aliis applicatæ. Ergo immediate

impetrat remissionem pœnæ temporalis tam pro vivis quam pro defunctis.

2. Quod attinet ad bona spiritualia et temporalia, neminem fugit hæc immediate obtineri per bona opera, præcipue jejunium, orationes, eleemosynas. Porro longe minor inest efficacia prædictis operibus quam Missæ sacrificio, quod est totius religionis opus præstantissimum. Ergo.

Ex dictis statim colligitur valorem satisfactorium sacrificii Missæ a valore impetratorio valde differre. Etsi enim hoc sacrificium dici possit indirecte satisfactorium, quatenus impetrat relaxationem pœnæ temporalis peccatis debitæ, est proprie et directe satisfactorium, quatenus ex institutione Christi immediate remittit pœnam temporalem peccatis remis sis debitam.

572. — 230. Assertio 2^a : *Sacrificium Missæ est propitiatorium, satisfactorium et impetratorium EX OPERE OPERATO, ita tamen ut ALIQUEM FRUCTUM ex opere operantis producat.*

PROB. 1^a PARS, nempe, *sacrificium Missæ esse propitiatorium, satisfactorium et impetratorium ex opere operato.*

Etenim illud sacrificium est efficax *ex opere operato*, quod suos effectus vi propria producit, independenter a devotione celebrantis, et illius pro quo offertur. Atqui sacrificium Missæ producit effectus suos — 1. *vi propria*, id est, ob dignitatem et merita Christi, simul victimæ et principalis offerentis, cujus intuitu Deus miseretur, remittit et exaudit; — 2. *independenter a devotione celebrantis*; « hæc enim, ait Tridentinum (sess. 22, c. 1), illa munda oblatio est, quæ nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari potest; » nec congruum erat ut plebs christiana, quæ aliquando merito suspectam habet ministrorum probitatem, inde suspectam haberet sacrificii virtutem; — 3. *independenter a devotione illius pro quo offertur*; alioquin non propriam et singularem haberet virtutem aut efficaciam, nec dignum esset summis laudibus, quibus celebratur in monumentis totius traditionis.

Confirmatur ex eo quod sacrificium Missæ certo prosit defunctis ad relaxationem pœnæ temporalis; id quippe non

semper potest fieri ex merito offerentis, qui aliquando mortalis peccati reus est, neque ex merito defunctorum, qui nihil mereri possunt. Porro nulla ratio apparet cur idem sacrificium alio modo produceret cæteros effectus, sed e contra analogia effectuum ex eadem causa orientium indicat eos eodem modo produci.

PROB. 2^a PARS, scilicet *sacrificium Missæ aliquem fructum producere ex opere operantis.*

In sacrificio Missæ, præter opus operatum, ex quo accipit principalem valorem, duplex est operans, nempe sacerdos Missam celebrans, et Ecclesia, cujus nomine celebrat. Porro ex utroque sacrificium vim aliquam desumit; a sacerdote quidem, quatenus ejus cooperatio et orationes in sacrificii oblatione effusæ, præter meritum seu jus ad præmium æternum, eo majorem apud Deum habent vim satisfaciendi et impetrandi, quod ex majori caritate et fervore desfluunt; — ab Ecclesia, quæ, quatenus sancta et immaculata Christi sponsa, ita Deo placet, ut quæcumque ejus nomine et auctoritate fiunt, singulariter moveant divinam clementiam ad ignoscendum peccatoribus, et cujusvis generis bona concedenda. Ergo.

573. — 231. Assertio 3^a: *Missæ sacrificium, quamvis ex se INFALLIBILITER efficax, sæpe effectus suos PER MODUM IMPETRATIONIS sortitur.*

CONSTAT PRIMUM, videlicet *Missæ sacrificium esse ex se infallibiliter efficax*, ex eo quod efficacia ejus oritur ex opere operato, seu ex dignitate victimæ et principalis offerentis, independenter a dignitate sacerdotis Missam celebrantis; unde producit effectus suos, quoties nullus obex intercedit sive ex parte Dei, sive ex parte eorum pro quibus offertur sacrificium.

CONSTAT SECUNDUM, videlicet *sacrificium Missæ plerumque effectus suos per modum impetrationis sortiri*, ex eo quod sæpe deficit aliqua conditio requisita, ac proinde existit obex, — sive ex parte Christi, cujus sapientia non probat et proinde a Patre non postulat quæ per ministrum secundarium intenduntur; — sive ex parte subjecti pro quo offertur sacrificium.

cium, qui sua malitia et obduratione divinæ misericordiæ effectum despicit et removet.

Unde — 1. sacrificium Missæ, *prout propitiatorium*, infallibiliter placat Deum, qui gratiam et donum pœnitentiæ concedit ad remissionem omnium peccatorum; peccata vero sæpe non remittuntur, quia gratiis concessis peccatores resistunt.

2. Sacrificium Missæ, *prout satisfactorium*, in justis tam vivis quam defunctis, aliquam pœnam temporalem infallibiliter remittit. Ratio est quia hæc relaxatio fit per solutionem debiti, cui nihil obstat ex parte subjecti, eo ipso quod jam remissa sunt peccata, quorum pœna est consecrarium.

3. Sacrificium Missæ, *quatenus impetratorium*, ultra omne meritum tum sacerdotis, tum eorum pro quibus offertur, et efficacius quam quælibet alia oratio, obtinet omnia bona postulata; sequitur tamen communem legem orationis, quæ, ut effectum suum sortiatur, certas requirit condiciones tum ex parte postulantis, tum ex parte eorum pro quibus postulatur, tum ex parte boni postulati, quod præsertim debet congruere ordini divinæ Providentiæ. In Missa, cum principalis postulans sit ipse Christus, condiciones deesse non possunt, nisi ex parte sacerdotis vel personæ pro qua oratur, vel boni quod postulatur. Unde si effectus ab hominibus intentus, ob conditionis debitæ defectum, quandoque non obtineatur, defectus efficacæ imputari debet ipsis hominibus obicem ponentibus.

§ II. — Corollaria assertionum

574. — 232. I. *Sacrificium Missæ et sacramentum Eucharistiæ INVERSO ORDINE operantur relative ad remissionem peccati*, scilicet sacramentum peccata etiam mortalia probabilius immediate per accidens remittit, pœnas vero peccato debitas nonnisi mediate; ex adverso sacrificium pœnas temporales immediate, peccata autem mediate tantum dimittit. Nec mirum : diversa est enim ratio sacrificii a ratione sacramenti, ac proinde diversus est operandi modus (Cf. n. 474-476).

575. — 233. II. *Principalis fructus Missæ est omnino indepen-*

dens a ministri dispositionibus, et totus procedit a Christo, victima et principali offerente; fructus tamen accessorius ob dispositiones ministri produci potest (Cf. n. 572).

Hinc — 1. sacerdos, qui, accepto stipendio, plures Missas in statu peccati celebravit, obligationem suam substantialiter implevit; convenit autem ut piis orationibus studeat compensare fructum secundarium qui propter ejus indispositionem defecit.

2. Si comparetur Missa mali sacerdotis cum Missa boni, hæc tenenda sunt: — 1. Sacrificium, prout a Christo seipsum victimam Deo Patri offerente perficitur, in utraque Missa est ejusdem valoris, siquidem sub hoc respectu *ex opere operato* agit. — 2. Oblatio sacrificii et orationes prout fiunt a sacerdote in nomine Ecclesiæ, sunt pariter ejusdem valoris, quia utrinque est idem sacrificium, idemque ministerium; non enim malus minister desinit esse minister Ecclesiæ, nisi sit excommunicatus non toleratus, de quo dixit S. Thomas (3, q. 82, art. 7, ad 3): « Quia est ab Ecclesiæ unitate separatus, orationes ejus efficaciam non habent. » — 3. Orationes Missæ, ut a privata persona procedunt, sunt efficaciores pro devotione sacerdotis, et ex ea parte melior est Missa boni sacerdotis Missa mali. — Unde, utramque Missam considerando secundum omnes suas circumstantias, dici potest absolute Missam boni sacerdotis meliorem esse Missa mali sacerdotis.

3. Merito docent theologi uberiores fructus ex Missis solemnibus et cantatis quam ex Missis privatis percipi; in illis enim non solum resonat harmonicus cantus, sed etiam multiplicantur actus externi religionis, excitatur et augetur adstantium devotio, et consequenter cultus splendidior Deo exhibetur; quæ quidem fieri nequeunt, quin copiosior fructus ex opere operantis ministrorum, Ecclesiæ et fidelium colligatur.

4. Missæ defunctorum ex parte sacrificii non magis prosunt defunctis quam Missæ de tempore vel sanctis. Attamen « ex parte orationum, ait S. Thomas (*Suppl.*, q. 71, art. 9), magis prodest Missa in qua sunt orationes ad hoc determinatæ. Sed hic defectus recompensari potest per majorem

devotionem vel ejus qui dicit Missam, vel ejus qui jubet dici, vel iterum per intercessionem sancti cujus suffragium in Missa imploratur. »

Pro praxi notetur Missam *de Requiem* et *in nigris* paramenti applicari posse pro vivis, modo offerens stipendium expresse oppositum non declaraverit (S. Cong. *de Prop. Fide*, 13 oct. 1856).

576. — 234. III. Sacrificium Missæ pro eadem persona sive viva, sive defuncta, laudabiliter et utiliter offertur REPETITIS VICIBUS (Cf. n. 573 et S. Thom., 3, q. 79, a. 5).

Ubertas fructuum Missæ ex multiplici causa repetenda est, scilicet : — ex beneplacito Dei gratiam largientis cui vult et quantum vult ; — ex voluntate Ecclesiæ Missam ad talem vel talem finem specialiter offerri præcipientis ; — ex intentione sacerdotis applicantis fructum arbitrio suo relictum a Deo et ab Ecclesia ; — tandem ex devotione eorum pro quibus Missa offertur, quibus sacrificium, sicut sacramenta, tanto magis prodest quod sunt melius dispositi.

Quod attinet ad defunctos, qui hic et nunc nullum obicem ponunt, nec tamen unico sacrificio ordinarie liberantur, etiamsi pro eis celebretur in altari privilegiato, alioquin Ecclesia non sineret pro eodem celebrari et fundari ad tempus vel in perpetuum multas Missas, credibile est Deum rationem habere gradus piæ dispositionis in qua decesserunt et qua meruerunt ut sacrificium Missæ ipsis post mortem magis prodesset. Melius igitur fideles curant Missas sibi applicari ante quam post mortem, sive quia viventes plures Missæ fructus percipere possunt quam mortui, qui a pœna temporali tantummodo relaxantur, sive quia propriis actibus gradus satisfactionis quantitatem augent.

ARTICULUS III

Quantus sit valor effectuum sacrificii Missæ?

577. — 235. Definitur valor et dividuntur fructus Missæ. Valor Missæ est ejus efficacia moralis ad producendos effectus

salutares ipsi proprios, qui communi nomine appellantur *fructus sacrificii*; unde fructus differunt a valore, sicut effectus a causa.

Porro sacrificium Missæ considerari potest prout a Christo, vel ab Ecclesia, vel a sacerdote offertur, et inde, seu ratione *fontis*, triplex distinguitur fructus: — primus, qui vocari potest *ex opere operato*, procedit ex Missa, quatenus Christus est sacerdos principalis et victima; — secundus procedit ex *cooperatione* Ecclesiæ, quæ concreditum sibi sacrificium offert per manus ministrorum suorum; fieri enim nequit quod Ecclesia, dilecta sponsa Christi, non multa impetret per hoc sacrificium; unde hic secundus fructus vocari potest *ex opere operantis Ecclesiæ*; — tertius procedit *ex cooperatione sacerdotis ministri*, et vocatur *ex opere operantis ministri*.

Alia est divisio fructuum Missæ, ratione *distributionis* seu ratione *participantium*, in fructum generalissimum, generalem, specialem et specialissimum.

Fructus *generalissimus* est ille qui in omnia Ecclesiæ membra diffunditur tum ex ipso sacrificio Christi, Ecclesiæ capitis, tum ex cooperatione Ecclesiæ, quæ revera orat pro omnibus membris suis, ut patet ex canone Missæ; tum ex cooperatione ministri, qui etiam cum Ecclesia pro omnibus membris ejus orat, et cujus actio, utpote bonum opus membri Ecclesiæ, in totam Ecclesiam redundat, vi communionis sanctorum.

Fructus *generalis* est ille qui obtingit fidelibus Missæ adstantibus vel ad ejus oblationem concurrentibus, ministrando paramenta, luminaria, hostias. Hic fructus eandem originem habet ac præcedens, sed ab eo distinguitur, quia omnino æquum est ut adstantes vel concurrentes majorem partem recipiant quam absentes.

Fructus *specialis*, qui dicitur etiam *medius* et *ministerialis*, est ille quem, juxta praxim Ecclesiæ, sacerdos applicat personis pro quibus specialiter celebrat ratione officii, stipendii vel caritatis. Quoad maximam partem hic fructus venit ex ipso sacrificio Christi; cum enim Christus, mediante Ecclesia, confert sacerdoti potestatem offerendi sacrificium, simul illi confert potestatem applicandi pro arbitrio aliquem hujus

sacrificii fructum. In Missa quippe Christus sese offert non tantum pro communi Ecclesiæ bono, sed etiam pro bonis particularibus, quæ nec ipse determinat, nec Ecclesia determinare potest, sed solus sacerdos. Huic fructui a Christi sacrificio præcipue oriundo regulariter accedit sive fructus *a cooperatione sacerdotis*, qui potest applicare opus suum personis quas specialiter Deo commendat, sive fructus *a cooperatione Ecclesiæ*, in cujus nomine sacerdos pro his personis orat.

Fructus *specialissimus* est ille qui ipsi sacerdoti digne celebranti obvenit. Procedit etiam principaliter *ex ipso sacrificio Christi*, qui in ministrum suum non ponentem obicem divitiarum gratiæ suæ non potest non effundere; sed insuper procedit sive *ex ipsa sacerdotis cooperatione*, ut patet, sive etiam *ex opere operantis Ecclesiæ*, in cujus nomine orat pro seipso sacerdos Missam celebrans, ut patet ex precibus liturgicis (Cf. Marc., n. 1593).

578. — 236. Certa ab incertis distinguuntur. Tria sunt certa : 1. Sacrificium Missæ, prout ab Ecclesia vel a sacerdote offertur, nonnisi finitum valorem habet; ratio est quia valor iste, utpote *ex opere operantis*, in finita offerentium dignitate fundatur, ac proinde necessario est finitus.

2. Sacrificium Missæ, prout a Christo offertur, in se spectatum, est valoris simpliciter infiniti; est enim idem cum sacrificio crucis, sola offerendi ratione diversa; sacrificium autem crucis fuit in se et quoad sufficientiam valoris infiniti.

3. Sacrificium Missæ, in sua applicatione consideratum, semper habet effectum finitum. Etenim — 1. non habet majorem valorem quam sacrificium crucis; atqui sacrificium crucis effectum finitum habuit, ut patet ex eo quod omnes homines non justificantur et salvantur; ergo. — 2. Ex doctrina opposita sequeretur unam Missam sufficere pro salute totius mundi et pro evacuando toto purgatorio, nec plures Missas celebrari posse pro eodem fine vel eadem persona; quod adversatur tum praxi Ecclesiæ, plures Missas pro eodem fine et eadem persona offerri permittentis, suadentis, imo et

· stricte præcipientis, quando plura accepta sunt stipendia; tum communi sensui fidelium, qui putant majorem sibi fructum obvenire, si plures Missæ sibi applicentur, et ideo multas sæpe postulant.

Sed valde controvertitur — 1. utrum sacrificium Missæ producat effectum indefinite majorem, secundum majores dispositiones eorum pro quibus offertur, seu an valorem *intensive* infinitum habeat; — 2. utrum sacrificium Missæ pluribus indefinite applicatum æque prosit singulis ac si uni applicaretur, seu an valorem *extensive* infinitum habeat.

§ I. — De valore intensivo sacrificii Missæ

579. — 237. Prænotanda. Juxta omnes — 1. Fructus Missæ *ex opere operantis* indefinite crescere potest cum devotione offerentis, vel illius cui applicat sacrificium. — 2. Fructus *ex opere operato* eo abundantior est quo melius dispositus est ille cui applicatur, saltem usque ad certum intensitatis gradum; alioquin æque proficeret tepidis ac devotis, quod asserere absonum est. — Utrum vero effectus sacrificii indefinite crescat cum dispositione illius pro quo offertur, disputant theologi; attamen communior et probabilior sententia affirmat. Itaque sit sequens :

580. — 238. Assertio : *Fructus sacrificii eucharistici INDEFINITE crescit secundum perfectiorem dispositionem illius cui applicatur.*

PROB. 2. *Auctoritate S. Thomæ*, qui (3 p., q. 79, art. 5) ait expresse : « Quamvis hæc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna, tamen fit satisfactoria pro illis pro quibus offertur vel etiam offerentibus, *secundum quantitatem devotionis.* »

PROB. 2. *Ratione theol.* Ex decreto Trid. (sess. 6, cap. 7), per sacramenta gratia sanctificans producit *secundum* propriam cujusque dispositionem et cooperationem absque ulla limitatione. Ergo pariter sacrificium Missæ effectum suum ex opere operato producit secundum propriam cujusque suscipientis dispositionem et cooperationem.

Objiiciunt adversarii, — 1. admissa quam propugnamus sententia, frustra Missas pro eodem fine et eadem persona multiplicari; — 2. omnes animas in purgatorio detentas, cum sint justæ et impeccabiles, esse optime dispositas seu nullum obicem ponere remissioni totius pœnæ, nec tamen remitti eis totam pœnam per unam Missam; — 3. in obduratis et impenitentibus, hæreticis et infidelibus nullam esse devotionem, ideoque nullum fructum in eis recipi.

Respondetur — 1. singulas Missas producere effectum limitatum, et proinde eo uberiores fructum percipi quo plures Missæ ad eundem finem celebrantur; — 2. animas in purgatorio detentas non esse in æquali gradu gratiæ, nec sacrificii fructum percipere, nisi in quantum meruerunt in vita ut sibi prodesset post mortem, uti docet S. Augustinus (Serm. 172, c. 2, n. 2; *Patr. lat.*, xxxviii, 937); — 3. non solam devotionem illius pro quo offertur sacrificium attendendam esse, sed etiam offerentis et offerri procurantis; neque istam devotionem necessario supponere caritatem, sed sine ea haberi posse. Cæteroquin assertio nostra intelligenda est proprie de valore satisfactorio; nam valor impetratorius independens videtur a devotione illius pro quo offertur, siquidem impetratio nullam dispositionem supponit ex parte impetrantis, sed soli divinæ misericordiæ innititur.

§ II. — De valore extensivo sacrificii Missæ

581. — 239. Prænotanda. — I. Juxta omnes : — 1. Fructus generalis sacrificii non minuitur ratione minueri fidelium qui Missam audiunt, seu Missa æque prodest pluribus adstantibus, ac si unus tantum adstaret, non quatenus pro ipsis specialiter offertur, sed quatenus ipsi cum sacerdote offerunt. Ratio est quia unusquisque adstantium perinde offert ac si esset solus, sicque tot sunt oblationes quot adstantes, nec ullus obstat quominus fructus integer oblationis ab aliis percipiatur. — Talis est sensus unanimis fidelium et ipsius Ecclesiæ, quæ nunquam docuit melius esse Missam privatam audire quam parochialem.

2. Missa specialiter prodest illis pro quibus specialiter

offertur. Constat ex praxi Ecclesiæ, quæ foundationes et stipendia accipit ea præcise conditione ut fructus specialis Missæ secundum intentionem determinatam applicetur.

II. Præterea communiter docent theologi valorem impetratorium sacrificia Missæ nullatenus minui pro numero eorum quibus talis effectus applicatur, ac proinde dici posse *extensive* infinitum. Ratio est, juxta Suarezium, quia ille valor impetratorius non fundatur in speciali promissione, sed in intrinseca dignitate et excellentia ipsius sacrificii, et ideo est ex se infinitus. Hinc sequitur sacrificium oblatum pro multis eandem *vim impetrandi* habere pro singulis, quam haberet pro uno tantum oblatum.

Advertit tamen idem eximius doctor hoc sacrificium, licet ex se impetratorium, non applicari tamen ad impetrandum nisi orationi jungatur, quia non impetratur nisi quod petitur ab alio; unde impetratio per se pertinet ad orationem, et sacrificium impetrat quatenus orationem facit exaudiri. Oratio autem, cæteris paribus, efficacior est ad impetrandum, si fiat pro aliqua persona determinata, quam si generatim pro multis fiat. Ex quo sequitur eo efficacior fore oblationem, quo specialior erit oratio non tantum ex parte personarum pro quibus oratur, v. g., pro Petro, sed etiam ex parte rerum quæ postulantur, v. g., si gratia humilitatis postulatur (Cf. disp. 79, sect. 12, n° 3).

III. Difficultas potissimum exsurgit ex fructu satisfactorio, utrum scilicet Deus voluerit illum ita applicari iis pro quibus Missa offertur, ut pluribus applicatus non minus singulis prosit ac si pro uno tantum offerretur.

Negant plures — 1. quia Ecclesia semper approbavit foundationes pro personis determinatis, simulque vetuit ne plura stipendia pro una Missa acciperentur; — 2. quia sacerdotes stipendium accipere recusant quando specialiter pro seipsis, parentibus aut amicis volunt Missam celebrare; — 3. quia intentio fidelium stipendia pro Missis dantium est ut illis solis specialiter applicentur. Quæ quidem omnia manifeste innuunt fructum satisfactorium Missæ minui ex numero eorum pro quibus offertur.

At sententia quæ multo probabilior et communissime recepta visa est S. Ligorio (n. 312), contendit applicationem fructus Missæ indefinite fieri, juxta numerum fidelium pro quibus offertur. Sit proinde sequens

582. — 240. Assertio : *Fructus satisfactorius Missæ pluribus applicatus æque singulis prodest* AC SI UNI APPLICARETUR.

PROB. *Rationibus theologicis.* 1. Infinitum est inexhaustibile. Atqui, ex jam dictis, valor sacrificii Missæ est in se infinitus, ejusque fructus unicuique applicatur secundum quantitatem suæ devotionis. Ergo non minus prodest pluribus quam si uni applicaretur.

2. Sacrificium Missæ, ut supra dictum fuit, se habet ut agentia physica, quorum virtus proportionatur capacitati subjectorum. Porro hujusmodi agentia non minus prosunt multis quam paucioribus; imo id exigit eorum finis, qui est ut sint publicum bonum; sic vox non minus a numerosa multitudine quam ab uno vel duobus auditur. Ergo sacrificium Missæ, quod est publicum Ecclesiæ, imo et mundi totius, bonum, sic institui decuit ut non divideretur inter plures, sed omnibus pro singulorum devotionis mensura proficeret.

3. Si minueretur fructus satisfactorius Missæ ex numero eorum pro quibus offertur, satius esset, sub illo respectu, ad parvam quam ad magnam parochiam pertinere; item Missa quæ in commemoratione omnium fidelium offertur, minorem pro singulis produceret fructum, si pridie plures essent animæ sublevandæ. Atqui hæc videntur minus decere infinitam sacrificii Missæ virtutem. Ergo.

Nec obstat — 1. Praxis Ecclesiæ approbantis foundationes pro personis determinatis, et prohibentis ne plura stipendia pro una Missa accipiantur. — Nam dici potest Ecclesiam merito prohibere ne plura stipendia pro una Missa accipiantur, tum quia stipendium non datur ut pretium fructus Missæ, alioquin esset simoniacum, sed titulo sustentationis; unde ministro, qui semel accipit sustentationem sibi permissam, deest titulus ad aliud stipendium accipiendum; tum quia intentio eorum qui stipendia conferunt non est tantum ut

sibi fructus sacrificii applicetur, sed etiam ut per multiplicata sacrificia cultus Dei augeatur, et tam vivi quam defuncti adjuventur; tum quia sententia opposita solide probabilis est, nec sacerdos pro stipendio certo incertum Missæ fructum applicare debet.

Addi posset ex præcepto Ecclesiæ omnes Missas celebrari pro salute totius mundi, pro omnibus fidelibus vivis et defunctis, pro Summo Pontifice, episcopo, etc., ut patet ex formulis offertorii et canonis, quæ quidem certo non derogant applicationi speciali Missæ illi qui dedit stipendium, ac proinde nihil tolli ab eo cui Missa debetur, si offeratur etiam pro aliis.

Neque obstat — 2. Praxis qua sacerdotes stipendium recusant quando volunt specialiter seipsis, parentibus aut amicis Missam applicare. — Hi enim sic tenentur agere ob probabilitatem sententiæ oppositæ, et prohibitionem Ecclesiæ.

Nec demum obstat — 3. Intentio fidelium stipendia dantium eo fine ut Missa illis solis applicetur. — Nam respondetur fideles ignorare virtutem hujus sacrificii, et ideo falso existimare minui fructum sacrificii, si pro aliis simul offeratur.

Opponunt insuper adversarii auctoritatem S. Thomæ (in 4, dist. 45, q. 2, art. 4, q. 2) ita ratiocinantis: « Melius est plures juvare quam unum; si ergo suffragium pro multis factum tantum valeret singulis ac si pro uno tantum fieret, videtur quod Ecclesia non debuit instituisse ut pro aliquo singulariter Missa vel oratio fieret, sed quod semper diceretur pro omnibus fidelibus defunctis, quod patet esse falsum. » — At S. Doctor hic non loquitur de ipso Missæ sacrificio, sed de suffragio Ecclesiæ, quod effectum certe finitum habet; et ideo, quo pluribus illud applicatur, eo minus singulos juvat; certum est enim quod preces Missæ ab Ecclesia institutæ magis prosunt alicui, si singulariter ei, quam si pluribus a sacerdote applicentur. Ita S. Ligorius (l. 6, n. 312).

583. — 241. Praxis tenenda. — 1. Sacerdos nunquam potest pro pluribus stipendiis acceptis unicam Missam dicere; etsi

enim sententia affirmans fructum etiam satisfactorium non minui ex numero eorum quibus applicatur, videatur probabilior, non est certa. Aliunde adest prohibitio Ecclesiæ.

2. Sacerdos qui stipendium ad Missam *pro gratia obtinenda* applicandam accepit, non potest etiam gratuito fructum satisfactorium specialem alteri personæ applicare. Qui enim stipendium dedit censetur voluisse ut sacrificium ipsi ex omni parte, ideoque quoad ipsum satisfactorium fructum, prodesset.

3. Salvo jure illius pro quo Missa specialiter applicatur, ejus fructus *intentione secundaria* pluribus, imo omnibus vivis atque defunctis, laudabiliter applicatur. Ratio est quia, cum idem sacrificium aliis ac offerenti stipendium probabilius æque prosit, per hanc intentionem secundariam fructus Missæ uberior evadit; nec læditur justitia, si quidem ex hypothesis Missa aliis non absolute applicatur, sed conditionate, quatenus est applicabilis. Inde plures theologi inferunt sacerdotem per unam Missam implere promissionem gratuitam plurium Missarum, nisi promiserit se simul non celebraturum pro pluribus; hic enim non urget ratio justitiæ, quæ exigit ut pars tutior eligatur, siquidem nulla percipitur retributio. — Imo non desunt qui dicunt eandem Missam licite pariter applicari uni eroganti stipendium et alteri gratuito, præsertim si fructus impetratorius tantum applicetur non eroganti stipendium. Attamen, stante controversia, non licet hoc facere absolute, sed conditionate tantum, id est, salvo jure illius cui Missa ex justitia debetur.

CAPUT IV

DE MINISTRO SACRIFICII MISSÆ

Tria sunt in hoc capite expendenda : — 1. offerentes sacrificium Missæ; — 2. applicatio ex parte sacerdotis requisita, ut Missa fructus suos producat; — 3. obligatio Missam celebrandi.

ARTICULUS I

De his qui offerunt sacrificium Missæ

584. — 242. Errores. Nonnulli neoterici, præsertim inter Jansenistas, asserere ausi sunt ipsos fideles Missæ adstantes hoc sacrificium vere, proprie ac immediate offerre. Cum enim, aiebant, essentia sacrificii non in consecratione reponenda sit, sed in communione, quæ sacerdoti ac populo communis est, inde inferendum est non solum sacerdotem, sed etiam laicos, sacrificii ministros dici debere.

Catholici vero unanimi ore tenent — 1. Christum Dominum principalem esse sacrificii Missæ ministrum; — 2. episcopos et presbyteros, quibus Eucharistiæ consecrandæ potestas commissæ fuit ex divina institutione, ejusdem sacrificii ministros esse secundarios; — 3. cæteros sive clericos, sive laicos, non quidem immediate, sed mediate per sacerdotem sacrificium offerre. Hæc tria per ordinem tres assertiones sequentes statuent.

585. — 243. Assertio 1^a : *Christus Dominus est PRINCIPALIS minister sacrificii Missæ.*

EST DE FIDE. Conc. Later. IV (cap. 1), de Eucharistia tractans, dicit : « *Idem ipse sacerdos* et sacrificium est Jesus Christus. » Concilium vero Trid. (sess. 22, c. 2) : « *Idem nunc offerens* sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit. »

PROB. 1. *Scriptura Sacra.* Christus (*Psal. cix, 41, et Hebr., vii, 17*) vocatur *sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Porro nulla alia causa hujus appellationis assignari potest, nisi quia sacrificium in ultima cœna institutum, usque ad mundi consummationem per ministros suos iterat et continuat; nam sacerdos in æternum constitutus non habet successores, sed ministros tantum. Ergo.

PROB. 2. *SS. Patribus.* S. Augustinus (*de Civit. Dei*, l. 10, c. 20; *Patr. lat.*, xli, 298) de Christi munere in Eucharistiæ sacramento loquens, ait : « Per hoc et *sacerdos* est, ipse *offerens*, ipse et oblatio. » — S. Chrysostomus (*Hom. in Matth.*,

82, n. 5; *Patr. græc.*, LVIII, 744) hæc habet : « Qui tunc in illa cœna hæc confecit, et *nunc* etiam *operatur*. »

PROB. 3. *Ratione theol.* Ille principalis sacrificii Eucharistici minister dicendus est cujus nomine, virtute et verbis perficitur consecratio, in qua, ut supra dictum fuit, tota Missæ sacrificii essentia reponenda est. Atqui consecratio Christi nomine et verbis perficitur. Ergo.

586. — 244. Assertio 2^a : *Omnes et soli sacerdotes valide ordinati sunt proprie MINISTRI SECUNDARIJ sacrificii Missæ.*

EST DE FIDE saltem quoad primam partem; Concilium enim Trid. (sess. 13, cap. 2) dicit : « Si quis dixerit, illis verbis : *Hoc facite in meam commemorationem*, Christum non instituisse Apostolos sacerdotes, aut non ordinasse ut *ipsi aliique sacerdotes* offerrent corpus et sanguinem suum, anathema sit » (Cf. cap. 1 ejusdem sessionis).

PROB. 1. *Scriptura Sacra*, verbis scilicet S. Lucae (xxii, 19) : « *Hoc facite in meam commemorationem*, » quibus in secunda parte Tractatus probatum fuit solos sacerdotes Eucharistiæ consecrandæ ministros esse. Unde sic : eadem actione conficitur Eucharistiæ sacramentum et offertur Deo sacrificium Missæ. Atqui omnes et soli sacerdotes valide ordinati Eucharistiam conficere valent. Ergo pariter omnes et soli sacerdotes valide ordinati sunt ministri secundarii sacrificii Missæ.

PROB. 2. *Traditione.* Concilium Nicænum negat diaconum habere potestatem offerendi hoc sacrificium; ergo a fortiori idem dicendum est de omnibus clericis inferioribus. — Conc. Florent. hanc formam ordinandi sacerdotem tradit : *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo*, etc.; ergo hæc potestas his tantum competit qui rite ordinati fuere.

Confirmatur probabili *ratione theol.* In lege veteri, ubi sacrificia divinitus instituta fuerunt, sacerdotes etiam speciali lege et ritu ex eadem divina institutione determinati sunt. Ergo a fortiori in Lege nova, in qua omnia perfectiori modo ordinantur, cum speciali sacrificio institui debuit sacerdotium speciale, ad quod exclusive pertineat illud sacrificium offerre.

Cæterum Jansenistarum doctrina circa præsentem quæstionem nullo innititur fundamento; probatum est enim sumptionem Eucharistiæ a fidelibus, imo sacerdotis communionem, ad sacrificii essentiam non pertinere. Ergo.

Dicitur : — 1. *Omnes sacerdotes valide ordinati*, quia sufficit potestas ordinis ad valide conficiendum Missæ sacrificium; unde S. Thomas (3, q. 82, a. 7, ad 3) : « Si sacerdos ab unitate Ecclesiæ præcisus Missam celebret, quia potestatem ordinis non amisit, consecrat verum corpus ac sanguinem Christi. » Insuper in Tractatu *de Sacram. in genere*, dictum fuit nec sanctitatem nec fidem ad validam sacramentorum administrationem requiri. — 2. *Soli sacerdotes*; unde invalide celebrant Missam qui caractere sacerdotali non sunt insigniti, etiam diaconi, uti dictum fuit in 2^a parte, ubi de ministro sacramenti Eucharistiæ. At plures sacerdotes possunt idem sacrificium simul offerre, dummodo per modum unius agant, ut fit in ordinatione presbyteri et in consecratione Episcopi (Cf. n. 482). — 3. *Proprie*; quia fideles adstantes et tota Ecclesia aliquo sensu dici possunt ministri sacrificii Missæ, uti jam probandum venit.

587. — 245. Assertio 3^a : FIDELES *adstantes et tota Ecclesia per sacerdotem et cum sacerdote sacrificium Missæ offerunt.*

PROB. *Traditione.* In liturgia Romana, sacerdos dicit « Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum... pro quibus tibi offerimus, vel *qui tibi offerunt* hoc sacrificium. » Et paulo post : » Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed *et cunctæ familiæ tuæ*, quæsumus, Domine, ut placatus accipias. » Et rursus : « Unde et memores nos servi tui, sed *et plebs tua sancta*, offerimus præclaræ majestati tuæ de tuis donis ac datis hostiam puram... » Quibus verbis satis innuitur fideles vota sua et preces cum sacerdote conjungere et per ipsum sacrificare.

INNUITUR *pluribus congruentiis et analogiis.* 1. Plebs christiana non deterioris est conditionis quam judaica; porro in veteri Lege plebs simul cum sacerdote sacrificabat, non quidem actu proprie sacerdotali, qui exclusive compete-
bat filiis

Aaron, sed concursu et approbatione. Unde (*Exod.*, v, 1) legitur : « Dimitte *populum meum, ut sacrificet* mihi in deserto; » et (*Num.*, xxviii, 3) ad multitudinem dicitur : « Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis. » Item David et Salomon dicuntur holocausta obtulisse, non quidem per se, siquidem non erant sacerdotes, sed per ministros Domini.

2. Ipsa sacrificii ratio id expostulare videtur; cum enim sacrificium ad cultum publicum totius populi pertineat, et lege naturali omnibus hominibus quodam modo imperetur, necesse est ut in omni statu et tempore omnes possint offerre sacrificium per se vel per sacerdotes. Ergo etiam in nova Lege, non solum sacerdotes, sed et omnes fideles, sacrificium aliquo modo offerunt.

588. — 246. Quæritur 1. QUA RATIONE *Christus sit principalis minister sacrificii Missæ.*

RESP. Illud diversimode explicant theologi; juxta quosdam Christus est principalis offerens, quatenus instituit hoc sacrificium, quod secundum ejus voluntatem et præceptum offertur; et quatenus in hoc sacrificio merita ejus operantur.

Sed hæc sufficere non videntur ut Christus sit revera principaliter offerens. Itaque, secundum Thomistas et Suarezium, Christus Missæ sacrificium offerre dicendus est, — 1. quatenus per virtutem ab humanitate sua participatam physice concurrat ad actionem qua sacrificium conficitur, scilicet transsubstantiationem; — 2. quatenus minister secundarius, ejus nomine et tanquam ipsius legatus, prædictam actionem efficit; — 3. tandem quatenus cum sacerdote sacrificans, sese gerit ut supremum Dei cultorem et intercessorem pro hominibus, intuendo videlicet omnia sacrificia a ministris suis peracta, et illa voluntate approbando, dum eo instanti quo offertur a ministro, seipsum Deo Patri offert (Cf. Suarez, disp. 97, sectio 1^a).

589. — 247. Quæritur 2. Quomodo FIDELES sacrificium Missæ offerant?

RESP. Triplici modo fideles dici possunt offerre Missæ sacrificium : — 1. *Generatim*, quatenus sunt membra Ecclesiæ,

cujus nomine sacerdos offert; qua ratione omnes non excommunicati, sive præsentes, sive absentes, etiam non cogitantes de sacrificio, illud offerunt. — 2. *Specialiter*, assistendo sacrificio, et intentionem suam accommodando intentioni tum principalis offerentis, tum sacerdotis. — 3. *Specialissime*, cooperando sacrificio, sive per ministerium celebrandi exhibitum, sive per subministrationem rerum sacrificio necessarium.

Inde patet quantum illa ratio sacrificium offerendi distet ab errore hæreticorum, qui non minus sacerdotibus quam fidelibus denegant characterem in anima impressum aut ambobus pariter illum tribuunt.

590. — 248. Quæritur 3. An ad licitam Missæ celebrationem requiratur POPULI CONCURSUS ASSISTENTIUMVE COMMUNIO?

RESP. Protestantes tanquam illicitas habuerunt Missas quæ fiunt absque conventu publico, aut in quibus nullus præter sacerdotem communicat. Contra eos legitimitas illarum missarum, quas *privatas* dicunt, facile statuitur concilio Tridentino, praxi Ecclesiæ et ratione theologica.

1. *Concilio Trid.*, in quo legitur (sess. 22, c. 6) : Optaret quidem S. Synodus ut in singulis Missis fideles adstantes... sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent... Nec tamen, si id non semper fiat, propterea *Missas illas in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, ut privatas et illicitas damnat, sed probat* atque adeo commendat; siquidem illæ quoque Missæ veræ communes censi debent, partim quod in eis populus spiritualiter communicet, partim vero quod a publico Ecclesiæ ministro, non pro se tantum sed pro omnibus fidelibus qui ad corpus Christi pertinent, celebrantur. » Imo (can. 8) rem ita definit : « Si quis dixerit *Missas in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat illicitas esse*, ideoque abrogandas, anathema sit. »

2. *Praxi Ecclesiæ*. A plurimis sæculis existit in Ecclesia usus Missas privatas celebrandi, nec unquam improbatus est ab episcopis aut a S. Sede. Etsi ad mentem conc. Trid. episcopi excitent fideles ad sacramentaliter communicandum cum

sacerdote, nunquam tamen ut illicitas habuerunt Missas in quibus solus sacerdos communicat.

3. *Ratione theol.* Illæ Missæ non sunt illicitæ quæ nullo jure prohibentur. Atqui Missæ privatæ nullo jure prohibentur: non jure ecclesiastico, in quo nullum exstat decretum illas prohibens; nec jure divino, nam, quamvis Christus, post datam Apostolis communionem, dixerit: *Hoc facite in meam commemorationem*, non ideo singula in Cœna peracta stricta lege sunt imperata; alioquin Missa vespere post cœnam et cum azymis semper celebranda esset.

Insuper illæ Missæ non sunt saltem ex se illicitæ, quæ sacrificii essentiam et perfectionem retinent. Atqui tales sunt Missæ in quibus solus celebrans communicat. Ergo.

ARTICULUS II

De applicatione ex parte sacerdotis requisita ut Missa fructus suos producat

591. — 249. Status quæstionis. Nulla sacerdotis applicatio requiritur ut fructus *generalissimus et generalis* percipiatur, sed sufficit ut sacerdos juxta mentem Ecclesiæ celebrare intendat; in hac enim intentione implicite includitur hujus applicatio. Laudabitur tamen sacerdos explicite intendit sacrificium offerre pro omnibus de quibus mentio fit in liturgia, scilicet pro *Ecclesia, Papa, Episcopo, circumstantibus* et omnibus prorsus hominibus.

Plures idem dicunt de fructu *specialissimo*, asserentes talem fructum sacerdoti obvenire, quin eum sibi specialiter applicare explicite intendat. Negant tamen alii, quia nemo quidquam sibi impetrare potest nisi illud postulet. Unde consultum est ut sacerdos celebrans prædictum fructum sibi semper applicet, dicendo, v. g. : volo sacrificium mihi prodesse ad talem finem consequendum, ad remissionem pœnæ peccatis meis debitæ, ad hanc virtutem obtinendam, etc.

Utrum vero idem fructus ita sacerdotis celebrantis proprius sit, ut alteri applicari non possit, disputant inter se theologi; quidquid sit, nullum stipendium pro cessione hujus fructus

accipi potest, ut constat ex damnatione sequentis propositionis : « Duplicatum stipendium potest sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem. »

Quæstio igitur potissimum versatur circa applicationem fructus *medii* seu *specialis*, et duo expendenda sunt, nempe : — 1. an necessaria sit applicatio hujus fructus ; — 2. quomodo fieri debeat.

§ I. — **Necessitas applicationis fructus specialis**

Error. Plures Jansenistæ dixerunt non esse in arbitrio sacerdotis applicare fructum Missæ cui vult, cum hujusmodi applicatio sit exclusive propria Dei, qui solus distribuit fructus sacrificii quibus vult, et secundum mensuram sibi placitam. Adversus hunc errorem a synodo Pistoriensi imprimis propugnatum sequens statuitur

592. — 250. Assertio : *Sacerdos celebrans* POTEST *fructum specialem Missæ* DETERMINATIS PERSONIS APPLICARE.

PROB. 1. *Auctoritate Concilii Trident.*, in quo legitur (sess. 23, c. 1 *de Ref.*) : « Cum præcepto divino mandatum sit omnibus quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, *pro his sacrificium offerre.* » Ex his verbis Benedictus XIV (in *Encyc. Cum semper*) infert « eos, quibus animarum cura demandata est, non modo sacrificium Missæ celebrare, sed *illius etiam fructum medium pro populo sibi commisso applicare* debere, nec illum pro aliis applicare. »

Cum ipsa Ecclesia pastoribus præcepto divino mandatum esse declaret specialem fructum Missæ ovibus suis applicare, procul dubio penes sacerdotem est hunc fructum specialem determinatis personis applicare. Unde doctrina synodi Pistoriensis, sicintellecta ut, præter peculiarem commemorationem et orationem, specialis ipsa oblatio seu applicatio sacrificii, *quæ fit a sacerdote*, non magis prosit, cæteris paribus, illis pro quibus applicatur, quam aliis quibuscumque..., proscribitur in dogmatica Constitutione *Auctorem fidei*, ut falsa, temeraria, pernicioiosa, Ecclesia injuriosa, inducens in errorem alias damnatum.

PROB. 2. *Traditione*, seu ex communi persuasione fidelium et sacerdotum, qui eleemosynas pro Missa applicanda nec darent, nec acciperent, si non crederent penes sacerdotem esse specialem applicationem sacrificii pro determinatis personis facere.

PROB. 3. *Ratione theologica*. Certum est, ex alibi probatis, sacrificium Missæ specialiter prodesse his pro quibus offertur. Porro sic prodesse nequit nisi per specialem applicationem sacerdotis; sacerdos enim solus in persona Christi sacrificium pro aliis offert, et ideo solus ejusdem fructum applicare potest. Ergo.

Hinc sacerdos, nisi velit fructum specialem sui sacrificii ingredi generalem Ecclesiæ thesaurum, debet eum applicare certis determinatisque personis. — Cum vero hæc applicatio ex potestate ordinis sacerdoti competat, qui ratione stipendii, beneficii, aut præcepti, tenetur uni applicare Missam, valide alteri eam applicare potest; quæ enim jure divino ordini sacerdotali sunt annexa, neque Ecclesia, neque ullus superior irritare potest.

§ II. — Regulæ applicationis Missæ

Illæ regulæ spectant : — 1. ad intentionem habendam; — 2. ad ordinem; — 3. ad tempus applicationis.

593. — 251. I. Intentio habenda. — 1. Ad applicationem Missæ requiritur et sufficit intentio *habitualis*, id est, quæ semel habita non revocata fuit; ratio est, inquit S. Lig. (lib. 6, n. 335), quia applicatio Missæ se habet per modum donationis verbalis, quæ semel facta valet donec revocetur. Benedic. XIV hanc sententiam vocat vulgatiorem (*de Sacrif. Missæ*, lib. 3, c. 16, n. 8). Non requiritur ut intentio voce, scripto, vel aliis signis manifestetur, quia ex se est mere interna.

2. Applicatio ita fieri debet ut fructus non maneat suspensus; nam efficacia sacrificii suspendi nequit. Unde non valet applicatio sub conditione de futuro contingenti, v. g., hodie Missam offerro pro Petro, si cras eleemoysam daturus est. Cum enim ignoratur an revera conditio implebitur,

sacrificium nulli applicatur, quando perficitur. Sed valet conditio de præsenti aut præterito, v. g., offerro pro tali persona, si promissum meum non implevi; si autem implevi, offerro pro alia. Talis intentio, ut patet, fructum suspensum non relinquit, et æquivalet intentioni absolutæ.

3. Talis esse debet applicatio sacrificii ut persona cui applicatur saltem implicite determinata sit, ideoque respectu Dei perfecte designata, licet offerentis respectu ignota esse possit. Ratio est quia nullum beneficium personæ indeterminate conferri potest.

Hinc sufficit dicere : offero Missam pro persona quæ primo, vel secundo, vel tertio loco Missam a me postulavit; pro ea cui primum promisi; pro ea quæ in majori versatur necessitate.

Sacerdos autem qui decem accepisset stipendia ad celebrandas tot missas pro decem personis sibi ignotis, obligationi suæ non satisfaceret, juxta S. Ligor., Bouvier, Sylvium, etc., singula sacrificia pro singulis indeterminate applicando; sed satisfaceret, si decem Missas pro his decem personis simul applicaret, quia fructus Missæ est divisibilis.

Si confuse a diversis recepta sunt stipendia, applicatio sufficienter determinatur, modo fiat secundum ordinem quo stipendia accepta sunt, juxta axioma : *Qui prior tempore potior jure*. Unde si viginti stipendia hoc modo acceperit sacerdos, obligationi suæ satisfaciet, si vigesies sacrum faciat ad intentionem dantis.

594. — 252. II. Ordo applicationis Missæ. In applicatione facienda servantur hæc monita card. Bona (*de Sacrif. Missæ*, c. 1, § 5, in fine) : — 1. Ante quodlibet sacrificium intentio directa habenda est ut fructus Missæ applicetur. — 2. Ad vitandos scrupulos qui circa Missæ applicationem oriri possunt, debet sacerdos, relictis incertis opinionibus, sacrificii fructum primo et principaliter illi applicare pro quo celebrare tenetur ratione beneficii, eleemosynæ, promissionis aut alius obligationis. — 3. Hac primaria intentione salva manente, potest aliam secundariam habere, qua Missæ fructum

sibi, vel proximis, vel aliis ad libitum applicet. — 4. His duabus præmissis intentionibus, in votis habeat ut fructus Missæ applicetur quam plurimis, juxta Christi institutionem et Ecclesiæ mentem.

Si pro defunctis celebratur Missa, habita primaria intentione pro illis quibus stricte debet fructum specialem Missæ, sacerdos secundo recte eam applicabit animabus pro quibus speciali titulo orare tenetur, sive quia ipsius curæ commissæ fuerunt, sive quia ipse fuit causa peccatorum et ideo pœnarum quas patiuntur; deinde animabus sibi carioribus vel quæ ipsius precibus sese commendarunt; postea animabus devotis Sacratissimo Cordi Jesu, Immaculatæ Conceptioni B. Mariæ, vel S. Joseph; deinde animabus sive magis derelictis, ut S. Vincentio a Paulo placebat, sive iis quæ citius Deum videbunt, ut suadet P. Faber; tandem omnibus defunctis in purgatorio pœnas luentibus.

Demum, si sacerdos immemor primæ intentionis novam celebrando eliciat, videat qualis in mente prædominans fuerit. Non autem turbetur si illam determinare nequeat; cum enim alterutra certo efficaciter habita fuerit, satis erit alia die Missam applicare ei cui non fuit applicata. Item qui dubitat an compleverit numerum Missarum alicui applicandarum, intentionem ita dirigere potest ut Missa illi applicetur, si revera numerus Missarum non fuerit completus; sibi vero aut alii, si jam completus sit.

595. — 253. III. Tempus applicationis Missæ. Intentio habenda est ante actionem qua Missæ sacrificium perficitur, ut omnes fatentur. Cum ergo, juxta communioem sententiam, tota Missæ essentia in consecratione consistat, requiritur et sufficit ut ante consecrationem eliciatur illa intentio. At longe melius est intentionem dirigere ante oblationem, tum ut præcaveatur periculum oblivionis et omissionis, tum ut *offertorium*, quod est pars integrans sacrificii Missæ, cæteræque preces liturgicæ, directe prosint stipendium offerenti, qui secus aliquatenus fraudaretur sua spe.

ARTICULUS III

De obligatione celebrandi Missam

596. — 254. Sacerdos ad missam celebrandam teneri potest : — 1. ratione ordinis suscepti ; — 2. ratione officii ; — 3. ratione stipendii.

Igitur in triplici paragrapho expendetur triplex illa obligatio.

§ I. — **De obligatione celebrandi ratione ordinis suscepti**

Primum statuenda est obligatio celebrandi Missam ratione ordinis, deinde magis determinabitur.

I. *Statuitur obligatio celebrandi ratione ordinis.*

597. — 255. Quidam theologi, inter quos S. Bonaventura et de Lugo (disp. 20, n. 2), nullam ex ordine suscepto oriri obligationem celebrandi Missam docuerunt, tum quia nullibi tale præceptum diserte exprimitur, tum quia plures sancti leguntur a celebratione Missæ prorsus abstinuisse, v. g., S. Hieronymus. At fere omnes hanc obligationem profitentur. Sit proinde sequens

Assertio : *Omnis sacerdos tenetur ALIQUANDO celebrare Missam.*

PROB. 1. Scriptura Sacra. Legitur (*Luc.*, xxii, 19) : « *Hoc* » *facite* in meam commemorationem ; » quæ verba de vero præcepto videtur interpretari conc. Trid. dicens (sess. 22, cap. 1) : « Christus Apostolis eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent, *præcepit* per hæc verba : *Hoc facite...* » — (*Hebr.*, v, 1) : « Omnis namque Pontifex ex hominibus » assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad » Deum, *ut offerat dona et sacrificia.* » Unde sic : ex jure naturali, quisque tenetur adimplere officium susceptum. Atqui ex Apostolo officium sacerdotum est oblatio sacrificii. Ergo tenentur sacerdotes celebrare Missam, quæ est unicum novæ Legis sacrificium.

PROB. 2. Auctoritate S. Thomæ, qui (3, q. 82, a. 10) hanc

obligationem sic exponit : « Unusquisque tenetur uti gratia sibi data, cum fuerit opportunum, secundum illud Apostoli (II Cor., vi, 1) : « Exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. » Opportunitas autem sacrificium offerendi non solum attenditur per comparisonem ad fideles Christi (si nempe tenetur sacerdos ex cura sibi commissa celebrare et populo sacramenta præbere), sed principaliter per comparisonem ad Deum, cui consecratione hujus sacramenti sacrificium offertur. Unde sacerdoti, etiamsi non habeat curam animarum, non licet omnino a celebratione cessare. » — Accedit auctoritas S. Pii V præcipientis, ut contraria opinio ex operibus Cajetani expungeretur.

Praxis opposita quorundam sanctorum demonstrat illos Dei nutu viam extraordinariam sectatos fuisse, sicut illi qui communione Eucharistica fere nunquam reficiebantur; sed minime inde inferri potest liberum esse cuique sacerdoti nunquam celebrare Missam.

II. *Determinatur obligatio celebrandi ratione ordinis.*

598. — 256. I. Juxta Bened. XIV (*de Sacr.*, lib. 3, c. 1, n. 10) « non potest sustineri sententia eorum qui dicunt venialiter tantum peccare sacerdotem, qui non habens curam animarum, nec aliter adstrictus ad Missam celebrandam, nunquam per annum celebrat. »

Conc. Trid. (sess. 23, c. 14. *de Ref.*) hæc habet : « Curet episcopus, ut ii (sacerdotes curam animarum non habentes) *saltem diebus dominicis et festis solemnibus...* Missas celebrent. » His verbis non enuntiatur præceptum proprie dictum : unde probabilius putant theologi aliquas omissiones sine causa esse tantum peccatum veniale, secluso scandalo aut alia obligatione per accidens. Imo S. Ligor. (lib. 4, n. 313), et plurimi cum illo, judicant non dari obligationem gravem celebrandi Missam nisi ter aut quater in anno, sed diversis temporibus. Hæc sententia, quam communiorem dicit S. Ligor., firmatur decreto S. Cong. Conc. (nov. 1696), in quo legitur : « Qui sine justa causa ter aut quater in anno non celebravit, peccat mortaliter, et potest ab episcopo puniri. »

599. — 257. II. Quod attinet ad quotidianam Missæ celebrationem, hæc dicenda sunt : — 1. sacerdotes non tenentur per se ad quotidianam Missæ celebrationem ; ratio est quia nullum datur ea de re præceptum divinum vel ecclesiasticum. Dicitur *per se*, quia ratione muneris vel contractus ista potest existere obligatio.

2. Sacerdotes curam animarum non habentes non possunt generatim celebrare in triduo ante Pascha, ob Ecclesiæ prohibitionem.

3. Sacerdotes pie et utiliter quandoque a Missæ celebratione abstinere, humilitatis causa, vel ad majorem reverentiam SS. Eucharistiæ exhibendam. Sic Bartholomæus a Martyribus semel in hebdomada a celebratione sacrificii Missæ abstinerebat ; item S. Vincentius a Paulo tribus prioribus diebus recollectionis annuæ Missam non celebrabat ut in amaritudine animæ suæ negligentias suas expiaret, et eandem praxim suis alumnis tradidit.

4. Quotidiana Missæ celebratio, positis debitis dispositionibus, menti Ecclesiæ conformis est. Istam assertionem totis viribus propugnat Bened. XIV. (*de Sacr. Missæ*, l. 3, c. 2) eamque probat auctoritate et ratione.

1. *Allegat auctoritatem* innumerorum Sanctorum, qui quotidie Missæ sacrificium sedulo obtulerunt, et quotidianam celebrationem enixe commendarunt.

2. *Plures proponit rationes*, quæ reducuntur ad sacrificii excellentiam et sacerdotum officium ac utilitatem.

Sacrificii excellentia. Cum Missæ sacrificium sit valoris infiniti, et simul latreuticum, eucharisticum, propitiatorium, satisfactorium et impetratorium, dicendum est cum S. Bonaventura (*ad Præparationem ad Miss.*, c. 5), « quod Sacerdos qui celebrare omittit, quantum in ipso est, privat Trinitatem laude et gloria, angelos lætitia, peccatores venia, justos subsidio et gratia, in Purgatorio existentes refrigerio, Ecclesiam Christi spirituali beneficio, et seipso medicina et remedio contra quotidiana peccata et infirmitates » (*Vide de Im. Chr.*, l. 4, c. 5).

Sacerdotum officium. Sacerdotes per ordinationem consti-

tuti sunt mediatores inter Deum et homines, intercessoresque pro vivis et defunctis. Atqui hoc ministerium sacrificio Missæ potissimum impletur; ergo.

Sacerdotum utilitas. Quotidiana celebratio feliciter inducit ministrum celebrantem ad pietatem sine intermissione secundandam et ad mundandam conscientiam a levissimis offensionibus, dum raro celebrantes multo facilius in plurimos defectus labuntur, sensibus ordinarie indulgent et in tepore languescunt.

Dixi: *Positis debitis dispositionibus*; manifestum est ad Missæ celebrationem stricte requiri statum gratiæ aliasque dispositiones, de quibus dictum est in secunda parte Tractatus, ubi de frequenti communione. — Verum, quum excellentior sit Missæ celebratio quam simplex communio, facilius permittitur frequenter, imo quotidie celebrare, propter bona ex illa celebratione toti Ecclesiæ obvenientia.

§ II. — De obligatione célébrandi ratione officii

Officium de quo hic agitur est cura animarum; quæritur ergo quam obligationem secum ferat cura animarum — 1. Missam celebrandi; — 2. fructum specialem Missæ applicandi.

I. *An et quatenus sacerdotes curam animarum habentes Missam celebrare teneantur?*

600. — 258. I. Obligatio directa. Sacerdotes curam animarum habentes tenentur per se Missam celebrare vel celebrari facere, quoties fideles ipsorum curæ commissos urget præceptum illam audiendi; illæ enim duæ obligationes sunt connexæ.

Hinc — 1. Parochus qui sine causa sufficienti Missam non celebraret in parochia diebus dominicis et festivis de præcepto, vel non procuraret eam ab alio sacerdote celebrari, peccaret graviter. — 2. Parochus legitime impeditus curare debet ut alius pro se celebret; quod si nullum sacerdotem sibi substituere possit et impedimentum per tempus notabile duraturum sit, v. g., per mensem, res episcopo deferenda est,

ut ipse provideat. — 3. Parochus qui semel, etiam monitis parochianis ut in aliis parochiis Missam audirent, sine causa legitima Missam non celebraret, peccatum mortale committeret, nisi facile esset aliam Missam audire in proxima ecclesia, tum quia plures in impossibilitate adimplendi præceptum audiendæ Missæ constitueret, tum quia cooperaretur peccato eorum qui Missam facile possent audire, nec tamen audirent.

601. — 259. II. Obligatio indirecta. Sacerdotes curam animarum habentes *per accidens* tenentur Missam celebrare, quoties illius celebrationem postulat bonum animarum ipsis commissarum.

Hinc — 1. parochus tenetur celebrare ad ministrandum viaticum periculose ægrotanti, si deficiat hostia præconsecrata. — 2. Ordinarie tènetur aliquoties in hebdomada celebrare, etiamsi nuptiæ aut exsequiæ defunctorum non occurrant celebrandæ, eo quod ordinarie sunt in qualibet parochia fideles, qui notabile damnum spirituale paterentur, si nonnisi die dominica Missæ sacrificio interesse possent. Unde S. Carolus sequens præceptum parochis imposuerat : « Præcipimus curatis ut præter dies dominicos et festivos ter in hebdomada, aut eo etiam sæpius quo vel loci consuetudo vel necessitas crebriorem divini sacrificii usum postulabit. » Idcirco parochus Missam sæpe sæpius in parochia sua celebret, et hora præfixa, in quantum poterit, ut fideles eam facilius audire possint.

Quod de parcho dicitur, illius vicariis et adjutoribus convenit, juxta modum quo illum supplere aut adjuvare tenentur.

II. *An et quatenus sacerdotes curam animarum habentes Missam fidelibus sibi commissis applicare debeant?*

Tria expendenda sunt, nempe : obligationis existentia ; — subjectum ; — adimpletio.

602. — 260. I. Obligationis existentia. — 1. Sacerdotes curam animarum habentes tenentur illis aliquando applicare fructum Missæ. Hanc obligationem manifeste supponit conc. Trid. (sess. 23, c. 1, *de Ref.*) his verbis : « Cum præcepto

divino mandatum sit omnibus quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, *pro his sacrificium offerre...* » Ratio est quia pastores debent animarum bono providere, easque spiritualiter pascere. Porro ad hoc maxime confert applicatio fructus sacrificii Missæ. Ergo.

2. Sacerdotes curam animarum habentes singulis dominicis et festis de præcepto tenentur populo sibi credito Missam applicare. Constat ex constitutione Benedicti XIV (*Cum super oblatas*), in qua declarat obligationi Missam pro populo offerendi satisfacere sacerdotes animarum curam exercentes, qui Missam populo applicant *in dominicis aliisque per annum diebus festis de præcepto*.

Obligatio celebrandi Missam pro populo extenditur ad festa a summis Pontificibus suppressa vel in dominicam translata. Constat ex Encyclica Pii IX (die 3 maii 1858). Cum variis temporibus et præsertim occasione concordati inter Pium VII et Napoleonem initi, plura festa ita fuissent suppressa, ut nulla obligatio Missam his diebus audiendi fidelibus superesset, et exinde quidam canonistæ inferrent sublatam fuisse obligationem connexam celebrandi iisdem diebus Missam pro populo, laudatus Pontifex his verbis quæstionem finivit : « Hisce litteris declaramus, statuimus atque decernimus, parochos aliosque omnes animarum curam actu gerentes sacrosanctum Missæ sacrificium pro populo sibi commissio celebrare et applicare debere, tum omnibus dominicis aliisque diebus qui ex præcepto adhuc servantur, tum illis etiam qui ex hujus Apostolicæ Sedis indulgentia ex dierum de præcepto festorum numero sublatis ac translatis sunt, quemadmodum ipsi animarum curatores debebant, dum memorata Urbani VIII constitutio in pleno suo robore vigeat, antequam festivi de præcepto dies imminuerentur et transferrentur. Quod vero attinet ad festos translatis dies, id unum excipimus, ut scilicet quando una cum solemnitate divinum officium translatum fuerit in dominicam diem, una tantum Missa pro populo sit a parochis applicanda, quandoquidem Missa, quæ præcipua divini officii pars est, una simul cum ipso officio translata existimari debet. »

Hujusmodi autem festa quæ vel suppressa vel in Dominicam translata fuere, pro universa Ecclesia sunt : festa Apostolorum, præter Natalem SS. Petri et Pauli et festum S. Joannis, apost. ; feria secunda et feria tertia post Pascha et Pentecosten ; Inventio S. Crucis, festa S. Joseph, S. Michaelis, S. Annæ, S. Laurentii, S. Stephani, SS. Innocentium et S. Sylvestri ; quibus in Gallia et Belgio addi debent festa Circumcisionis, Epiphaniæ et Corporis Christi ; Immaculatæ Conceptionis, Annuntiationis, Nativitatis et Purificationis Beatæ Mariæ Virginis, SS. Petri et Pauli, S. Joannis Baptistæ, S. Joannis, apost. et patroni loci.

Quando juxta rubricam transfertur quoddam festum de præfatis, non ideo transfertur obligatio Missam celebrandi pro populo, sed in die incidenti remanet (S. R. C. 11 mart. 1690). Unde, festo occurrente die Dominica, per unicum Missam satisfit duplici obligationi. Excipitur festum Annuntiationis, quæ, si incidat in feriam vi vel sabbato Majoris hebdomadæ, transfertur cum obligatione Missam celebrandi pro populo (S. R. C. 11 mart. 1690). Eadem exceptio valeret, si festum alicui diei affixum et ab alio majoris ritus aut dignitatis impeditum ad alteram diem transferretur una cum *festivitate*, officio et Missa ; secus vero, si officium et Missa tantum transferrentur, sed non festivitas : tunc enim sufficit in ipsa die impedita Missam applicare, etiamsi alio titulo debeatur (S. R. C. 24 apr. 1875 ; *Acta S. Sedis*, vol. VIII, p. 603).

Hinc — 1. Obligatio applicandi Missam pro populo est gravis, utpote de materia gravi. Imo plures theologi docent lethaliter peccare sacerdotem qui semel huic officio deest.

2. Allegari nequit præscriptio aut consuetudo contra obligationem applicandi Missam pro populo in festis suppressis aut translatis, ut videre est in declaratione S. Cong. Conc., (25 sept. 1847) et præsertim in Constitutione jam citata Pii IX.

3. Parochus etiam valde pauper stipendium pro Missa diebus dominicis aut festis celebranda accipere non potest. Ita ex constit. Benedicti XIV (*Cum semper*), quæ tamen episcopis facultatem concedit cum tali parochio dispensandi, ut possit

accipere stipendium pro Missa diei dominicæ, cum onere celebrandi pro populo intra hebdomadam (1).

603. — 261. II. Obligationis subjectum. Ex variis decisionibus jam citatis sat patet *omnes et solos quibus animarum cura commissa est*, teneri pro his Missæ sacrificium offerre.

Hinc — 1. Missam pro populo applicare tenentur episcopi, parochi, etiam amovibiles, vicarii perpetui, necnon omnes qui in capella vicariali aut alia ecclesia *proprio nomine* exercent curam animarum.

2. Qui duabus parochiis præponitur et duas Missas singulis diebus dominicis et festivis celebrat, singulam singulis parochiis applicare tenetur (S. Cong. Conc., 8 aug. 1843). — Imo ex decisione ejusdem Cong. (9 mart. 1874), parochus duabus præpositus parochiis, qui ob rationabilem causam nequit diebus dominicis vel festis secundam Missam celebrare pro populo, tenetur per hebdomadam applicare sacrificium pro populo secundæ parochiæ, nec sufficit ut unicam Missam applicet pro fidelibus utriusque parochiæ. Idem dicendum est de festis suppressis, in quibus binam Missam celebrandi facultatem non habet. Non tamen duas Missas applicare tenetur, sed unam tantum, si ex duabus conjunctis una parochia effecta sit, alterius extincto titulo.

3. Parochus non excusatur a celebranda applicandaque Missa pro populo, eo quod episcopus eam celebret in parochiali ecclesia et pro tota diœcesi eam applicet. Similiter parochus canonicus, qui in Dominica aut festo de præcepto Missam conventualem benefactoribus applicat, providere tenetur ut per alium Missa pro populo offeratur.

4. Ab obligatione Missam pro populo celebrandi eximuntur — sacerdotes qui Missam celebrant in capellis annexis (*annexes, chapelles de secours*), in quibus quasdam tantum parochiales functiones exercent nomine parochi ecclesiæ principalis;

(1) Quando ex indulto S. Pontificis parochi dispensantur a Missa pro populo in festis suppressis, vel unicam Missam duabus parochiis simul applicant, stipendium acceptum pro missis quæ alioquin debuissent populo applicari, debet *totum* religiosissime impendi juxta voluntatem S. Pontificis, et omnes indulti conditiones stricte servandæ sunt.

— capellani carcerum, nosocomiorum, aliorumque ejusmodi locorum (S. Cong., 2 junii 1860, et 23 martii 1861); — capellani monialium, confraternitatum, secularium congregationum, militum; — collegiorum et seminariorum præpositi. Ratio est quia hi omnes non habent curam animarum proprie dictam.

Vicarius autem qui ex commissione episcopi, mortuo parcho, regimini parochiæ ad tempus præponitur et jura parochi casualia percipit, Missam parochianis applicare tenetur, ex encycl. Benedicti XIV jam citata, quia vere actu animarum curam exercet.

604. — 262. III. Modus adimplendi obligationem. Hic determinandæ veniunt circumstantiæ personæ, loci et temporis, in quibus obligationi Missam populo applicandi satisfaciendum est.

1. Quod ad *personam* spectat, obligatio Missam applicandi est personalis, ideoque ipsi parcho incumbit, qui per seipsum Missam pro populo diebus dominicis aut festis applicare debet, nisi obstet causa legitima; nec stare potest contraria consuetudo (S. Cong., 25 sept. 1847; 9 apr. 1881). Non tamen hanc missam solemniter aut præfixa hora celebrare tenetur, nisi ita fieri statuerit episcopus, sed obligationi suæ satisfacit per Missam privatam. — Cum vero eadem obligatio sit simul realis et personalis, si quandoque legitima causa, v. g., morbus, peregrinatio, impediat parochum ne Missam celebret, curare debet ut per alium, cui ipse stipendium retribuet, Missa in sua ecclesia celebretur et applicetur; quod si ita factum non fuerit, quamprimum poterit Missam pro populo ipse offerat (14 decemb. 1872).

2. Quoad *locum celebrationis*, ex eadem decisione parochus, nisi legitime impediatur, Missam pro populo in parochiali ecclesia celebrare tenetur; si vero a sua parochia, justa de causa, absit, obligationi suæ satisfaciet Missam applicando pro populo suo ubi degit, dummodo alius sacerdos in ecclesia parochiali celebret. Potest etiam in hoc casu alteri sacerdoti applicationem Missæ pro populo committere; imo id

fidelibus magis expedire videtur (Cf. *Acta S. Sedis*, vol. VII, p. 192, nota 3).

3. Demum *circa diem, qua fieri debet applicatio*, notandum est obligationem ipsis diebus dominicis et festivis urgere, nec proinde in alios dies posse transferri, nisi ex causa legitima, quæ quidem ex decisione S. Congregationis Concilii in (Nanceien. 13 jan. 1858) habetur, cum parochus est *solus presbyter* in sua parochia, et *die festivo suppresso* celebranda occurrit Missa pro exsequiis aut pro sponsis; tunc enim hanc Missam celebrare potest parochus, et Missam *pro populo* adsequentem diem remittere (Cf. *Revue des Sciences ecclésiastiques*, 1874, p. 292-293).

§ III. — De obligatione celebrandi ratione stipendii

605. — 263. Stipendii notio. Stipendium est pecunia vel res pretio æstimabilis, quam aliquis dat sacerdoti ut fructum Missæ specialem applicet ad suam intensionem (1).

Ratione stipendii, Missæ distinguuntur in adventitias seu manuales et fundatas. — *Adventitiæ* dicuntur illæ quæ semel celebrandæ sunt, propter stipendium de manu ad manum libere oblatum et acceptatum. — *Fundatæ* dicuntur illæ quæ in perpetuum vel ad longum tempus quotidie vel certis diebus

(1) In primis Ecclesiæ temporibus, fideles offerebant panem et vinum ex quibus sumebant sacerdotes necessaria ad sacrificium, superflua vero cedebant in usum ipsorum sacerdotum et clericorum. Postea plura alia in altari offerri cœperunt, nempe oleum pro luminaribus, thymiana pro suffitionibus, lac et vinum pro neophytis recens baptizatis, imo et pecunia.

Indubitatum est, juxta antiquam Ecclesiæ disciplinam, oblationem panis et vini aut pecuniæ factam fuisse ecclesiæ et clericis communiter, non vero datam soli sacerdoti ut Missam applicaret soli eleemosynam offerenti. Primis itaque sæculis, oblationibus pro omni clero sufficientibus, Missæ pro omnibus dicebantur; sed, decrescente fidei et pariori manu erogatis eleemosynis, concessa fuit sacerdotibus licentia accipiendi munera, sub conditione applicandi donatori specialem fructum Missæ. Disputatur inter theologos quo tempore mos iste invaluerit, aliis octavum, aliis antierius sæculum appellantibus; sæculo autem IX, hunc morem adeo longe lateque propagatum scimus, ut etiam pueris notus esset, ut ex vita S. Petri Damiani constat (Bened. XIV, de *Sacrif.*, lib. 3, cap. 24, n. 5).

quotannis dicendæ sunt ob fundationem, id est, bonum aliquod Instituto ecclesiastico relictum cum onere ut Missæ celebrentur.

Ut debito cum ordine exponantur quæ ad præsentem materiam spectant, seorsim dicendum est: — 1. de legitimitate, quantitate et transmissione stipendii; — 2. de adimptione obligationis ortæ ex stipendio; — 3. de Missis fundatis earumque reductione et condonatione.

I. De stipendii legitimitate, quantitate et transmissione.

606. — 264. I. Stipendii legitimitas. Certum est ab Ecclesia jam diu approbatam fuisse praxim percipiendi stipendium pro specialis fructus Missæ applicatione. Porro, ex probatis in Tractatu *de Ecclesia*, in hujusmodi rebus infallibilis est Ecclesia, quæ nec probare, nec tacere potest quod est contra fidem aut bonos mores.

Insuper qui altari deserviunt de altari vivere possunt, ac proinde pro sacris functionibus stipendium titulo sustentationis accipere possunt, nec ullo pacto tenentur indebitam gratiam, qualis est fructus specialis Missæ, alicui fideli nominatim conferre.

Hinc « sacerdos non accipit pecuniam, ut ait S. Thomas (2. 2, p. 100, art. 1, ad 2), quasi pretium consecrationis Eucharistiæ aut Missæ decantandæ, sed quasi stipendium suæ sustentationis, ... non tanquam pretium mercedis, sed quasi stipendium necessitatis. »

Ex supra dictis, stipendium accipere pro fructu specialissimo, vel unum stipendium pro fructu speciali satisfactorio, alterum pro fructu speciali impetratorio ejusdem sacrificii, est peccatum ex genere suo grave (1).

(1) Etsi legitimum, multiplicis abusus occasio fuit et est stipendium Missæ; avaritia enim impulit plures sacerdotes ad pluries in die celebrandum, — ad tot hostias consecrandas quot acceptæ erant elemosynæ, — ad bis, terque quaterque legendum liturgiam usque ad offertorium (Missa *bifaciata*, *trifaciata*), — ad retinendam partem stipendii transmissi sub quæsito colore, — ad applicandum fructum specialissimum, — ad asserendum pœnas Purgatorii non durare ultra decennium, — ad imponenda in pœnitentiam missas a se celebrandas, etc.

607. — 265. II. Quantitas stipendii. Ad præcavendos vel tollendos abusus, conc. Trid. (sess. 22, *De obs. et evit.*) episcopis præcepit, ut « cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, et quidquid pro Missis novis celebrandis datur, necnon importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones potiusquam postulationes, aliaque hujusmodi quæ a simoniaca labe vel certe a turpi quæstu non longe absunt, omnino prohibeant. » Porro episcopi, ut conc. Trid. decretum in praxim deducerent, Missarum stipendium determinarunt, ac proinde taxationi ab episcopo factæ omnino standum est (1).

Hinc — 1. Contra justitiam peccaret et ad restitutionem teneretur, qui ultra stipendium determinatum aliquid exigeret, tum quia episcopi taxatio aperte declarat illud stipendium sufficere honestæ sacerdotis sustentationi, tum quia deficit titulus ad aliquid exigendum a fidei ultra taxationem. — Attamen licet aliquid ultra taxationem accipere, si sponte offeratur, vel si Missæ celebrationi adjungatur labor extrinsecus et extraordinarius, v. g., circa locum et horam Missæ.

2. Quando datur pecunia pro Missis, earum numero non expresso, taxandæ sunt juxta loci consuetudinem vel diœcesis legem, sive legendæ sint, sive cantandæ, nisi moraliter certo constet postulantem Missas voluisse offerre stipendia taxatione majora. Si testator ipse taxavit stipendium, sed infra loci morem aut taxæ receptæ normam, ab Ordinario juxta debitam proportionem reducuntur Missæ (Cf. S. Liguorius, n. 320; Gousset, n. 295).

608. — 266. III. Transmissio stipendii. — 1. Juxta omnes, quando Missa pro qua datum fuit stipendium ab alio sacerdote celebratur, totum stipendium ei tradendum est, etiamsi iste alius sacerdos stipendii imminutioni consentiat. Ita expresse Bened. XIV (Encycl. *Quanta cura*, § 3). Insuper Pius IX, in Constitutione *Apostolicæ Sedis*, excommunicationi latæ sen-

(1) Theologi inquirentes normam taxationis abeunt in plures sententias : alii victum frugalem unius diei proponunt, alii medietatem sustentationis diurnæ, — alii mercedem diurnam operarii. Nihil certum habetur; unde episcopi omnino libere statuunt et mutant taxationem, attentis locis et temporis circumstantiis,

tentiæ Rom. Pontif. simpliciter reservatæ subjacere declarat « colligentes eleemosynas majoris pretii pro Missis, et ex iis lucrum captantes, faciendo eas celebrari in locis ubi Missarum stipendia minoris pretii esse solent. » — Ab restitutionem ergo teneretur qui partem stipendii retineret.

2. Attamen ab hac prohibitione triplex causa excusare potest, nempe :

1. *Voluntas offerentis stipendium*; v. g., si majus taxa stipendium offerat intuitu amicitiae, paupertatis, gratitudinis, propinquitatis; tunc sacerdos cui datum est stipendium potest excessum sibi retinere et committere alteri Missæ celebrationem.

2. *Spontanea cessio celebrantis Missam*, sive stipendium sit taxa majus, sive non; talis enim cessio seu donatio nulla lege prohibetur. Si tamen sacerdos celebrans nonnisi rogatus annueret cessioni, injuste retineretur pars stipendii.

Utrum in præfata prohibitionem retinendi partem stipendii comprehendatur sacerdos qui, pingua habens stipendia, pro parochia rogante Missam parochianis applicat, ea conditione ut parochus unam e Missis a se promissis dicat; aut, pro quacunque causa, intentionem Missæ cum alio mutat, controversatur. Negant plures, quibus S. Lig. (lib. 6, n. 322, dub. 4), adversari videtur, hanc tamen rationem agendi non damnans sub gravi.

3. *Concessio expressa S. Sedis*, quæ ad tempus largiri solet non solum insignioribus sanctuariis, sed minoribus, v. g., propter reædificationem aut instaurationem, etiamsi stipendia non sint taxatione majora (Cf. Marc, n. 1612).

Ex decisione S. Congr. R. (6 jul. 1726) nihil de stipendiis oblatis detrahendum est in commodum ecclesiæ sacra indumenta et alia necessaria sacerdoti subministrantis, salva tamen libertate eum non admittendi sine compensatione, si paupertas loci id exigit; at sacerdoti in sua ecclesia celebranti ex obligatione beneficii vel capellanæ non debentur gratis utensilia (Cf. Ferraris, t. VIII, col. 1044).

Hinc patet quid sentiendum sit de mercimonio circa stipendia pro Missis oblata, scilicet ;

1. Turpe mercimonium sapit, ideoque improbanda, et pœnis, si opus fuerit, coercenda est ab episcopis, eorum bibliopolarum et mercatorum agendi ratio, qui, adhibitis publicis invitamentis et præmiis, vel alio quocumque modo Missarum eleemosynas colligunt, et sacerdotibus quibus eas celebrandas committunt, non pecuniam, sed libros aliasve merces rependunt; — etiamsi, nulla facta imminutione, tot Missæ ab illis collectoribus celebrandæ committantur quot collectis eleemosynis respondeant; — etiamsi per hanc agendi rationem pauperibus sacerdotibus eleemosynis Missarum carentibus subveniatur; — etiamsi lucum, quod ex mercium cum eleemosynis permutatione hauritur, non in proprium colligentium commodum, sed in piarum institutionum et bonorum operum usum vel incrementum impendatur (Cf. Decr. S. Congr. Conc. a Pio IX specialiter approbatum, 9 sept. 1874).

2. Huic turpi mercimonio concurrunt, ideoque improbandi atque etiam coercendi sunt tum ii qui acceptas a fidelibus vel locis piis eleemosynas Missarum tradunt bibliopolis, mercatoribus, aliisque earum collectoribus, sive recipiant, sive non recipiant quidquam ab iisdem præmii nomine; tum ii qui a dictis bibliopolis et mercatoribus recipiunt pro Missis celebrandis libros, aliasve merces, harum pretio sive imminuto, sive integro (ex eodem decreto).

3. Attamen licet pro Missis celebratis recipere stipendii loco libros vel alias merces, seclusa quavis negotiationis vel turpis lucri specie (ex eod. dec.).

Has resolutiones Apostolica auctoritate approbatas et confirmatas, quas Pius IX ad episcopos transmitti iusserat, ut ipsi eas intra propriæ jurisdictionis limites perpetuo et inviolabiliter servandas curarent, emin. Patres S. C. Tridentini interpretes ac vindices renovarunt (die 26 maii 1893) opportunaque sanctione munierunt statuendo « ut in posterum si quis ex sacerdotali ordine contra enunciata decreta deliquerit, suspensioni a divinis S. Sedi reservatæ et ipso facto incurrendæ obnoxius sit; clericus autem sacerdotio nondum initatus eidem suspensioni quoad susceptos ordines similiter subjaceat, et inhabilis præterea fiat ad superiores ordines

recipiendos : laici demum excommunicatione latæ sententiæ Episcopis reservata obstringantur (Cf. *Canoniste contemporain*, août 1893).

II. De adimptione obligationis ex stipendio ortæ.

609. — 267. I. Natura et gravitas obligationis. — 1. Factentur omnes sacerdotem *ex justitia* teneri ad Missam celebrandam et applicandam juxta intentionem erogantis stipendium. Ratio est quia intervenit pactum onerosum quod jus strictum confert, haud secus ac alii contractus. Unde sacerdos qui sive per se, sive per alium, Missam ad intentionem erogantis stipendium non applicavit, illud restituere tenetur (Gury, n. 367).

2. Vi contractus, tot applicandæ sunt Missæ quot stiipendia accepta fuerunt ; unde Alex. VII sequentem damnavit propositionem (n. 10) : « Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, et sacrificium unum offerre. »

Controvertitur tamen inter theologos utrum gravis peccati arguendus esset sacerdos qui *unam* Missam applicare omitteret. Affirmant nonnulli, eo quod grave infertur damnum spirituale ; alii e contra negant, quia illud damnum, cum levi stipendio redimi possit, non reputandum est grave.

Quidam distinguentes, dicunt omissionem esse gravem, si una aut paucæ Missæ ad eandem intentionem dicendæ sint ; secus vero, si major sit numerus (Cf. S. Lig., n. 317). At omissio unius Missæ gratuito promissæ, certe non excedit peccatum veniale, nisi promittens expresse sub gravi se obligare voluerit ; tum enim obligatio ex sola voluntate sacerdotis oritur eique commensuratur.

610. — 268. II. Locus celebrationis Missæ. Missa celebranda est in loco et altari designato, quoties hæc conditio sive explicite sive implicite stipulata fuit. — Unde stricta existit obligatio tot celebrandi Missas ad altare privilegiatum, quot fuerunt promissæ, et qui aliter ageret, contra justitiam peccaret. Hinc qui acceptas Missas ad altare privilegiatum celebrandas ipse celebrare non potest, tenetur eas committere

alteri sacerdoti, qui ad altare privilegiatum celebret, vel habeat privilegium personale. Pro hujusmodi Missis ad aliud altare celebratis, plures volunt alias celebrari ad altare privilegiatum, eo quod obligatio acceptata non fuit impleta; sed alii valde probabiliter tenent satisfactum fuisse substantiæ obligationis, et defectum adæquate suppleri posse lucrando et applicando parem numerum indulgentiarum plenariarum defunctis applicabilium (S. Lig., lib. 6, n. 328, 339).

611. — 269. III. Qualitas Missæ. — 1. Celebrandæ sunt Missæ postulatae et promissæ, id est, *de Requiem, de Spiritu S., de B. Virgine...*, modo non obstat Rubrica, cui necessario subordinatur promissio sacerdotis. — 2. Ex decreto S. Cong. Rit. (12 sept. 1840), quando offerens stipendium pro defunctis tacet de qualitate Missæ, sacerdos potest, etiam diebus non impeditis, Missam celebrare conformem officio; si autem postuletur Missa in honorem alicujus mysterii vel sancti, die non impedita tenetur missam votivam dicere, etiamsi expresse petita non fuerit.

612. — 270. IV. Tempus celebrationis. — 1. Vi promissionis, Missa dicenda est die et hora designata, vel intra intervallum determinatum, v. g., unum mensem. Si vero stipendium tribuens plenam reliquerit sacerdoti libertatem, nullo tempore arctatur sacerdos ille, dummodo Missas dicere non omittat.

2. Quando nullum fuit tempus præfixum, Missa dicenda est *quamprimum* moraliter, quia talis est voluntas præsumpta stipendium tribuentis. Unde non licet sacerdoti Missas promittere, nisi eas dicere possit intra *modicum tempus*; ita S. Cong. et theologi.

3. Voces *quamprimum* et *modicum tempus*, ex circumstantiis strictiorem vel latiore significationem accipere possunt; sic, si agatur de infirmo in agonia constituto, de muliere mox paritura, de lite statim judicanda, dilatio unius diei potest esse peccatum grave propter instantem necessitatem: e contra, si copiosa Missarum quantitas eidem sacerdoti tribuatur, præter stricte requisitum tempus, aliud tribuendum est ad celebran-

das alias Missas quæ ex officio debentur aut rationabiliter recusari et differi nequeunt. Si diutius differendum esset, vel aliis sacerdotibus committantur Missæ, vel moneantur offerentes stipendia, ut dilationi consentiant. — His vero præcisis casibus, alii unum mensem concedunt, alii duos, juxta præsentem praxim (S. Lig., lib. 6, n. 317). Si aliquid ab episcopo statutum fuit, illius mandatis standum est.

III. *De missis fundatis earumque reductione et condonatione.*

613. — 271. I. Obligatio ex foundationibus proveniens. —

1. Omnes admittunt fundatoris voluntatem, quoad pia onera, sacram reputandam esse. Unde religiosissime servandæ sunt foundationum conditiones, nec licet eas immutare etiam consentientibus hæredibus fundatorum, cum id solis fundatoribus liceat, ut patet. Attamen plures a mortali excusant sacerdotem qui tenetur quotidie Missam celebrare in certo loco, sed uno alterove die singulis mensibus in alio loco sine causa celebrat. Imo nullo modo peccaret, si ex necessitate ita ageret, v. g., si locus designatus fuit destructus, vel instauratur. Sed in his casibus, quamprimum ad episcopum recurrendum est, nisi impedimentum mox cessare debeat (Cf. Bouvier).

2. Episcopi, justa de causa, a conditionibus appositis dispensare possunt; nam, « tanquam Sedis Apostolicæ delegati, in casibus a jure concessis, omnium piarum dispositionum, tam in ultima voluntate quam inter vivos, sunt executores » (Conc. Trid., sess. 22, cap. 8, *de Reform.*). — Causæ vero ob quas episcopi a conditionibus per testatorem appositis dispensare possunt, sunt utilitas ecclesiæ in qua celebrandæ sunt Missæ, nimia difficultas adeundi ecclesiam, infirmitas capellani, ejus applicatio ad studium aut alia pretiosiora officia, et alia similia. In his casibus, generatim inquiritur quid rationabiliter voluisset defunctus in tali circumstantia, si eam prævidisset, et cum suam voluntatem manifestare nequeat, episcopus eam interpretatur (vide etiam auct. modo cit.).

3. Quando casu, temporum calamitatibus, aliove quocumque modo etiam injusto, census seu redditus foundationis perit, obligatio ei annexa exstinguitur; nemo enim gratis onera

ferre tenetur. Quamdiu vero remanet census, tamdiu subsistit obligatio, nec adversus illam præscribi potest, ut probat S. Ligorius (lib. 6, n. 324) contra non paucos, qui contendebant adversus hujusmodi obligationem, sicut contra quamlibet servitutem, præscribi posse. — Si vero census foundationis negligentia administratorum (*marguilliers*) perierit, non videtur ecclesiam ad implenda onera adhuc teneri, nisi in quantum ditior inde facta esset. Ita Ferraris, Bouvier. At isti administratores damnum reparare tenentur, in quantum sunt causa illius voluntaria.

614. — 272. II. Missarum fundatarum reductio. — 1. Concilium Trid. (sess. 25, cap. 4, *de Ref.*) his verbis facultatem episcopis fecerat, ut possent in quibusdam circumstantiis reducere numerum Missarum fundatarum: « Contingit sæpe in quibusdam ecclesiis vel tam magnum Missarum celebrandarum numerum ex variis defunctorum relictis impositum esse, ut illis pro singulis diebus a testatoribus præscriptis, nequeat satisfieri, vel eleemosynam hujusmodi pro illis celebrandis adeo tenuem esse, ut non facile inveniatur qui velit huic muneri se subicere. Unde depereunt piæ testantium voluntates, et eorum conscientias, ad quos prædicta spectant, onerandi occasio datur. Sancta synodus, cupiens hæc ad pios usus relictæ, quo plenius et utilius potest, impleri, facultatem dat episcopis, ut in synodo diocesana, ... re diligenter perspecta, pro sua conscientia, in prædictis ecclesiis, quas hac provisione indigere cognoverint, statuere circa hæc quidquid magis ad Dei honorem et cultum, atque ecclesiarum utilitatem, viderint expedire. » — At decreto S. Cong. (die 21 jun. 1525 jussu Urbani VIII edito, et ab Innocentio XII, 23 dec. 1697, confirmato) prohibitum fuit episcopis aliquid immutare piis foundationibus post Conc. Trid. factis.

2. Opinatur tamen S. Lig. (lib. 6, n. 330) sublatam non fuisse episcopis facultatem quam habent ex jure communi, Missas reducendi vel commutandi, quando redditus oneribus impares facti fuerunt, sed hærede vel exsecutore audito, ut sciatur an velit redditus augere et pares oneribus facere,

(ut eruitur ex cap. 3, tit. 25, lib. 3 Decret., et ex cap. 8, sess. 22 conc. Trid.).

3. Causæ vero ex quibus Sedes Apostolica Missas reducere consuevit, sunt: paucitas sacerdotum, stipendii tenuitas, augmentum stipendii currentis, extenuatio reddituum ecclesiæ vel monasterii, majores expensæ ad victum, necessitas Instituti vel ecclesiæ cui onus foundationis incumbit.

615. — 273. III. Condonatio Missarum. Condonatio est relaxatio Missarum certe ex justitia applicandarum, sed omissarum, iis supplendo ex thesauro Ecclesia. Valde igitur differt a reductione, ut expresse asserit Benedictus XIV (*de Synod., diæces.*, l. 13, cap. ult.), siquidem reductio futurum tempus, condonatio vero præteritum respicit; præterea, in reductione S. Pontifex vel episcopus voluntatem testantium interpretatur, dum in condonatione necessaria est applicatio thesauri Ecclesiæ. — Cum ad solum Rom. Pontificem spectet Ecclesiæ thesaurum plenissime dispensare, ubi obtinenda est Missarum prætermissarum condonatio, saltem ex hodierna praxi, ad S. Sedem necessario recurrendum est.

CAPUT V

DE SUBJECTO SACRIFICII MISSÆ

---

616. — 274. Subjectum sacrificii Missæ appellatur omnes pro quibus offerri potest. Cum alii adhuc vivant, alii jam obierint, in duplici articulo dicetur — 1. de vivis; — 2. de mortuis.

ARTICULUS I

De oblatione sacrificii Missæ pro vivis

617. — 275. Inter viventes, alii sunt actu fideles seu membra Ecclesiæ, sive justi sive peccatores; alii per baptismum renati, ab Ecclesia præcisi sunt, nempe apostatæ, schismatici,

hæretici et excommunicati; alii demum non sunt baptizati, nempe infideles et catechumeni. Triplex ergo erit paragraphus.

§ I. — De oblatione sacrificii Missæ pro fidelibus

618. — 276. Assertio : *Sacrificium Missæ offerri potest pro OMNIBUS FIDELIBUS vivis, sive justis sive peccatoribus.*

EST DE FIDE. Conc. Trid. (sess. 22, can. 3) hæc habet : « Si quis dixerit Missæ sacrificium tantum esse laudis et gratiarum actionis, ... non autem propitiatorium; ... neque pro viris, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus et aliis necessitatibus offerri debere; anathema sit. »

PROB. 1. *Script. S.* Legitur (*Heb.*, v, 1) : « Omnis pontifex... » constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis. » Porro ex his verbis generalibus merito inferitur sacrificium Missæ pro fidelibus vivis offerri posse, ut peccatorum remissionem accipiant. Ergo.

PROB. 2. *Traditione*, cujus testimonium sunt illa verba canonis : « Tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta catholica... et pro omnibus orthodoxis atque catholicæ et apostolicæ fidei cultoribus. » Porro inter illos multi indubitanter sunt peccatores.

PROB. 3. *Ratione theol.* Ex dictis, Missæ sacrificium est impetratorium et satisfactorium. Atqui omnes fideles in terris indigent sive gratia, sive remissione peccatorum, sive utraque; ergo sacrificium Missæ offerri potest pro justis et peccatoribus.

§ II. — De oblatione sacrificii Missæ pro baptizatis ab Ecclesia separatis

619. — 277. Assertio : *Sacrificium Missæ licite offertur pro apostatis, hæreticis, schismaticis et excommunicatis ab Ecclesia TOLERATIS; pro DENUNTIATIS autem directe et in nomine Ecclesiæ non offertur licite.*

CONSTAT PRIMA PARS, nimirum Missam licite offerri pro apostatis, hæreticis, etc., ex eo quod, vi constitutionis Martini V *Ad vitanda scandala*, cum his omnibus communicare licet in divinis. Nihil ergo obstat quin Missa ipsis prosit non tantum prout offertur in persona Christi, sed etiam, sal-

tem *probabiliter*, quatenus in nomine Ecclesiæ pro ipsis celebratur. Non tamen publice nominandi essent, si essent notorii, ne fideles offenderentur.

CONSTAT SECUNDA PARS, nempe *illicitum esse pro iisdem denunciatis sacrificium Missæ directe et in nomine Ecclesiæ offerre*, ex eo quod Ecclesia, tales nominatim denunciando, in pœnam criminis eos communibus filiorum suorum bonis privare intendit.

Dixi — 1. *directe*, eo quod nihil vetat quin sacrificium Missæ pro excommunicatis non toleratis indirecte offeratur, quatenus intenditur et postulatur salus omnium peccatorum, conversio hæreticorum et impiorum...

2. *In nomine Ecclesiæ*, quia sacerdos, prout persona privata, pro excommunicatis non toleratis etiam in precibus publicis et in ipso Missæ sacrificio orare potest. Imo fructum specialem suo arbitrio relictum nulla lege prohibetur eis applicare; Ecclesia enim nihil aliud vult, nisi excommunicatos denunciatis privare bonis suis communibus. Non licet igitur excommunicatum denunciatum in precibus publice nominare, fideliumque orationibus commendare; imo, juxta multos, illicitum esset stipendium ab Ecclesia determinatum pro Missæ applicatione ipsi facta recipere, cum divinum sacrificium more consueto et nomine Ecclesiæ pro eo offerri nequeat (Cf. Bouvier, *de Euch.*, cap. 6).

Ita communius theologi contra paucos asserentes sacerdotem celebrare posse pro excommunicatis etiam non toleratis, non tantum ut personam privatam, sed etiam ut ministrum Ecclesiæ, sive accepto sive non accepto stipendio, modo non celebret pro talibus tanquam pro membris Ecclesiæ (Vide Billuart, *de Religione*, diss. 2).

§ III. — De oblatione sacrificii Missæ pro non baptizatis

620. — 278. Assertio: *Sacrificium Missæ licite offertur pro INFIDELIBUS ET CATECHUMENIS per modum DEPRECATIONIS.*

PROB. 1. *Script. Sacra*, nempe his verbis S. Pauli omnino perspicuis (I *Tim.*, II, 1) : « Obsecro fieri obsecrationes, ora-

» tiones... *pro omnibus hominibus*, pro regibus et omnibus
 » qui in sublimatae sunt... Hoc enim bonum est et accep-
 » tum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult
 » salvos fieri. »

PROB. 2. SS. *Patribus*, pro quibus sit Tertullianus, qui (*ad Scapulam*, c. 2; *Patr. lat.*, I, 700) scribebat : « Sacrificamus *pro salute Imperatoris*. »

PROB. 3. *Rat. th.* Sacrificium crucis pro omnibus oblatum est. Atqui sacrificium Missæ substantialiter non differt ab eo. Ergo pro omnibus pariter offerri potest.

Dixi *per modum deprecationis*; nam Missæ sacrificium pro infidelibus offertur ut ad Deum convertantur, et justificationis gratiam consequantur, non autem directe ut poenæ peccatis eorum debitæ deleantur.

Attamen, juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam, infideles et catechumenos in precibus liturgicis nominare non licet, excepta die Parasceves, in qua ob memoriam Christi pro totius mundi salute sanguinem suum effundentis, etiam pro paganis et perfidis Judæis solemnes recitantur orationes.

621. — 279. Scholium. Plures in vivis requiruntur conditiones ut sacrificium Missæ, quatenus est satisfactorium, effectum suum producat, nempe :

1. *Baptismus*, quia, iudicio theologorum, Missæ sacrificium, quatenus satisfactorium, operatur sacramentorum instar, et ideo susceptum baptisma supponit. — 2. *Status gratiæ*, quia non remittuntur peccata venialia nec poena temporalis peccatis debita illis qui aliquo peccato mortali maculantur. — 3. *Actualis indigentia*, in eo sensu quod fructus satisfactorius Missæ in futurum non reservatur, sed statim conceditur; unde in thesauro Ecclesiæ reconditur, quando illi cui applicatur nulla superest poena.

Dixi *quatenus satisfactorium*, quia, ut propitiatorium et impetratorium, nullam specialem dispositionem in suscipiente supponit, ut ex jam dictis constat.

ARTICULUS II

De oblatione sacrificii Missæ pro mortuis

622. — 280. Mortui sunt in triplici statu : sancti plene expiati in cœlo regnant, damnati in inferno luunt pœnas æternas, et justī nondum plene expiati in purgatorio pœnas temporales exsolvunt. De singulis seorsim sermo erit in triplici paragrapho.

§ I. — **De oblatione sacrificii Missæ pro sanctis**

623. — 281. Assertio : *Sacrificium Missæ non offertur SANC-*
TIS, nec PRO ILLIS, sed in illorum MEMORIAM.

PRIMA PARS, nempe *Sacrificium Missæ non offerri sanctis,*

EST DE FIDE; Concil. Trid. (sess. 22, cap. 3) dicit : « Quamvis in honorem et memoriam sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit, non tamen illis sacrificium offerri docet, sed Deo soli, qui illos coronavit; unde nec sacerdos dicere solet : *Offero tibi sacrificium, Petre vel Paule*; sed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris. »

PROB. 1. SS. *Patribus*, pro quibus audiatur S. Augustinus, qui (*de Civit. Dei*, l. 8, c. 27, n. 1; *Patr. lat.*, xli, 255) ait : « Nec nos Martyribus templa, sacerdotia, sacra et sacrificia constituimus... Quis audivit aliquando fidelium stantem sacerdotem ad altare... dicere in precibus : *Offero tibi sacrificium, Petre vel Paule, vel Cypriane*, cum apud eorum memorias offeratur Deo? »

PROB. 2. *Rat. theol.* Sacrificium est præcipuus actus cultus latriæ. Porro cultus latriæ soli Deo reddi debet. Ergo.

PROB. SECUNDA PARS, scilicet *Sacrificium Missæ non offerri pro sanctis*, id est, ad eorum subsidium.

Tripliciter tantum offerri potest Missæ sacrificium ad hominum subsidium, nempe ad peccati culpam expiandam aut peccati pœnam relaxandam, vel ad gratiam augendam, vel ad novam gloriam promerendam. Porro sancti in cœlo regnantes,

sunt mundi ad omni peccati labe, nulli pœnæ sunt obnoxii, et augmentum gratiæ et gloriæ suscipere nequeunt, ut probatum est in Tractatu de *Deo Creatore*. Ergo sacrificium Missæ non offertur pro sanctis, ac proinde verba sacræ liturgiæ « *ut illis proficiat ad honorem,* » de honore accidentali sanctorum, qui in fidelium laudibus præsertim consistit, intelligenda sunt.

TERTIA PARS, nempe *sacrificium Missæ offerri in sanctorum memoriam*, id est, ad illos honorandos et gratias a Deo eorum intercessione obtinendas,

EST DE FIDE. Concil. Trid. (sess. 22, can. 5) decernit : « Si quis dixerit, *imposturam esse Missam celebrare in honorem sanctorum, et pro illorum intercessione apud Deum obtinenda*, sicut Ecclesia intendit; anathema sit. »

PROB. *Traditione*. In liturgia legitur : « Ut illis (omnibus sanctis) *proficiat ad honorem*, nobis autem ad salutem, et *illi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam agimus in terris.* » Idem docent SS. Patres. S. Cyrillus Hieros. (*Catech.* 23, n. 9; *Patr. græc.*, xxxiii, 115) ait : « Postquam perfectum est spirituale sacrificium... recordamur... martyrum, ut Deus eorum precibus et legationibus orationem nostram suscipiat. » Ita alii Patres.

SUADETUR *ratione theologica probabili*. Ex dictis in Tract. de *Deo redemptore*, cultus sanctorum in cælis regnantium est legitimus et ab Ecclesia præceptus, eorumque intercessione homines adjuvantur apud Deum. Porro hoc sufficit ut sacrificium Missæ in sanctorum memoriam jure offeratur. Ergo.

§ II. — De oblatione sacrificii Missæ pro damnatis

624. — 282. Assertio : *Sacrificium Missæ pro DAMNATIS offerri NEQUIT.*

PROB. 1. *Praxi perpetua Ecclesiæ* sacrificium Missæ pro damnatis nunquam offerentis, imo quin offeratur omnino prohibentis.

PROB. 2. SS. *Patribus*. S. Augustinus (*de civit. Dei*, l. 21, c. 24; *Patr. lat.*, xli, 737) ait : « Si qui usque ad mortem habe-

bunt cor impœnitens... numquid jam pro eis, id est, pro talium defunctorum spiritibus orat Ecclesia. »

PROB. 3. *Ratione theologica.* In inferno nulla gratia aut peccatorum remissio obtineri potest, eo quod damnati penitus a Dei misericordia sunt exclusi et ad pœnas æternas immutabiliter deputati. Ergo sacrificium Missæ pro eis nec prout satisfactorium, nec prout propitiatorium et impetratorium, offerri potest. Unde tanquam spuria habetur historia narrans S. Gregorium Magnum obtinuisse precibus suis ut imperator Trajanus, justo Dei judicio damnatus, a pœnis inferni liberaretur.

§ III. — De oblatione sacrificii Missæ pro animabus
Purgatorii

625. — 283. Assertio : *Sacrificium Missæ pie et utiliter offer-
tur PRO ANIMABUS PURGATORII.*

DE FIDE EST, ex definitione conc. Trid. (sess. 22, can. 3) dicentis : « Si quis dixerit Missæ sacrificium... neque pro vivis et defunctis offerri debere, anathema sit. » Et (sess. 25, decret de Purg.) docet « Purgatorium esse; animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio, adjuvari. »

PROB. 1. *Script. Sacr.* Legitur (II Mach., xii, 43) : « Judas » Machabæus... duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene » et religiose de resurrectione cogitans... Sancta ergo et » salubris et cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis » solvantur. » Cum veteris Legis sacrificia sacrificii Christi mere figurativa adjuvare potuerint animas defunctorum intuitu meritorum Christi, a fortiori idem valet sanctissimum Missæ sacrificium propria virtute.

PROB. 2. SS. Patribus. S. Ambr. (*de Exc. frat.*, l. 1, n. 80; *Patr. lat.*, xvi, 1315) ait : « Tibi nunc, omnipotens Deus, innoxiam commendo animam, tibi hostiam meam offero, cape propitius ac serenus fraternum munus, sacrificium sacerdotis. » — S. Aug. (*Conf.*, l. 9, c. 13, n. 37; *Patr. lat.*, xxxii, 779) : « Inspira (Domine), servis tuis, fratibus meis ut... memine-

rint ad altare tuum Monicae famulae tuæ, cum Patricio quondam ejus conjugē. » Istorum et alorum doctorum testimonia confirmat praxis constans et universalis Ecclesiæ.

PROB. 3. *Ratione theolog.* Sacrificium Missæ est satisfactorium et impetratorium. Porro, quatenus satisfactorium, animabus in purgatorio detentis prodesse potest ad relaxationem pœnæ peccatis debitæ immediate obtinendam; quatenus vero impetratorium, viventibus obtinere potest gratias, quibus ad preces, eleemosynas, aliaque bona opera in favorem defunctorum elicienda excitentur. Ergo.

Nec dicatur vix fieri posse, attenta Missarum quæ ubique celebrantur multitudine, ut purgatorium quotidie non evacuetur. Etenim, ex una parte, ignoratur quænam sit proportio fructus satisfactorii Missæ cum numero animarum Purgatorii et quantitate pœnæ temporalis ab iis luendæ; ex altera parte, pœna pro peccatis debita ante culpam dimissam non remittitur. Quomodo autem peccatorum venialium remissio in Purgatorio fiat, nondum aliquis certo statuere potuit.

626. — 284. Scholium. Præter sanctos et infantes cum gratia baptismi defunctos, quos certum est in cœlo regnare, ignoratur quinam mortui adjuvari possint sacrificio Missæ. Licet ergo illud offerre pro omnibus defunctis adultis in canone Sanctorum non inscriptis, nisi quosdam excludat Ecclesiæ prohibitio; quo in casu illicitum foret Missam *in nomine Ecclesiæ* pro hujusmodi defunctis celebrare, illosque in publicis precibus nominare.

Regulare generalis hæc est : licet Missam nomine Ecclesiæ celebrare pro omnibus defunctis quibus sepultura ecclesiastica conceditur, non vero pro illis quibus denegatur.

Hinc non licet sacrificium Missæ offerre, saltem *publice*, pro infidelibus, apostatis, hæreticis, schismaticis, excommunicatis denunciatis et mortuis in actu criminis; licet autem illud offerre pro peccatoribus, etiam insignibus, qui ante mortem suam quædam pœnitentiæ signa dedisse cognoscuntur aut præsumuntur. Pro infantibus sine baptismo mortuis non est offerendum, etiam privato nomine, siquidem

illis proficere nequit. Aliud vero dicendum est de catechumenis adultis, de quorum salute speratur, ut constat exemplo S. Ambrosii pro imperatore Valentiniano sacrificium offerentis, et responsione Innocentii III, qui de presbytero non baptizato (c. 2, *de Presbyt. non baptiz.*) ait : « In Ecclesia tua juges preces hostiasque Deo offerri jubeas pro presbytero memorato. »

CAPUT VI

DE CELEBRATIONE SACRIFICII MISSÆ (1)

Dicendum est — 1. de adjunctis extrinsecis celebrationis Missæ; — 2. de requisitis in celebratione Missæ; — 3. de modo celebrandi Missam (2).

ARTICULUS I

De adjunctis intrinsecis celebrationis Missæ

Tria potissimum ad celebrationem Missæ extrinsece spectant, nempe *locus conveniens* seu *ecclesia*, *tempus congruum* et *minister* sacerdoti celebranti assistens. Hinc tres paragraphi.

(1) Circa celebrationem Missæ utiliter consuluntur Gavantus, *Thesaurus sacrorum rituum*; — De Herdt, *Sacræ Liturgiæ praxis*; — Falise, Levavasseur, *Cérémonial Romain*; — Bernard, *Explication des Rubriques du Missel et du Bréviaire*; — Lerosey, *Manuel liturgique*, etc.

(2) Regularum liturgicarum quæ ad sacrificii eucharistici celebrationem spectant, rationem tradidit ipsa Tridentina Synodus (sess. 22, cap. 5) dicens : « Cum natura hominum ea sit, ut non facile queat sine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem sustolli, propterea pia Mater Ecclesia ritus quosdam, ut scilicet quædam submissa voce, alia vero elatiore, in Missa pronuntiarentur, instituit. Cæremonias item adhibuit, ut mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaque id genus multa, ex Apostolica disciplina et traditione, quo et majestas tanti sacrificii commendaretur, et mentes fidelium per hæc visibilia religionis et pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent, contemplationem excitarentur. »

§ I. — De loco convenienti, seu de ecclesia

Breviter expendentur — 1. notio ecclesiæ; — 2. necessitas ejus ad Missam celebrandam; — 3. causæ ecclesiæ inhabilem facientes ad Missam celebrandam.

I. *Notio Ecclesiæ.*

627. — 285. I. Ecclesiarum definitio. *Ecclesia communiter definitur : ædes publica cultui divino consecratione vel simplici benedictione permanenter deputata, in quam fideles conveniunt tum ad Deum colendum sacrificiumque offerendum, tum ad sacramenta aliaque religionis auxilia suscipienda.*

Cum hæc definitio nulla indigeat explicatione, statim breviter dicendum est de nominibus, benedictione et consecratione ecclesiarum.

628. — 286. II. Ecclesiarum nomina. Non unum idemque nomen sortiuntur ecclesiæ. Quæ enim insigniores sunt, principaliores ac digniores, accedente Pontificio diplomate, *Basilicæ* vocantur, sive *Majores*, sive *Minores*, specialibusque gaudent privilegiis. Si in eis constituatur sedes episcopalis, *Cathedrales* vocantur, aut etiam Ecclesiæ *Matrices*, quia cæterarum diœcesis ecclesiarum veluti matres ac magistræ habentur. Quæ autem annexam habent clericorum collegium, cui jure capitulariter coadunari et agere competit, *collegiatæ* nuncupantur. Denique, si quando contigerit ædem publicam, cujus scilicet aditus patet omnibus, cultui divino ab episcopo deputari in subsidium ecclesiæ principalioris, *ecclesiæ annexæ*, *oratorii publici*, aut *vicarialis succursalisve capellæ* nomine donatur.

629. — 287. III. Ecclesiarum benedictio et consecratio. — 1. Ecclesia, ex definitione, duplici modo cultui divino deputari, seu sanctificari potest, nemper per *benedictionem* et per *consecrationem*.

Benedictio, prout in Rituali Romano describitur, a quolibet sacerdote, ex speciali delegatione episcopi, perfici potest.

Consecratio vero, cujus ritus et cæremoniæ in Pontificali Romano reperiuntur, proprio diœcesis episcopo reservatur; episcopo alieno committi potest, non autem simplici presbytero sine expressa licentia Romani Pontificis. Qualibet die, etiam non festiva, fieri potest, modo intra Missam peragatur. Plures episcopi eandem ecclesiam simul consecrare possunt, tanquam comministri, suas quisque partes explentes; unus quippe potest consecrare ecclesiam, alius altare, tertius celebrare Missam, alii ungere cruces. — In vigilia consecrationis, clerus et populus jejunare tenentur, ex Pontificali; sed ex interpretatione S. Congr. Rituum, ad hoc jejunium obligantur tantum episcopus consecrans et qui petunt sibi ecclesiam consecrari. — Ipso consecrationis die, officium a clero ecclesiæ consecrandæ tam privatim quam publice recitandum est de *Dedicatione* ab hora tertia, et deinceps continuatur octava Dedicationis. — Insuper vigiliæ celebrandæ sunt in honorem sanctorum, quorum reliquiæ sub altari sunt recondendæ. Quin etiam, per totam noctem et usquedum auferantur reliquiæ, quædam personæ ante eas vigilare debent orantes et psallentes (Cf. Bouvier, *de Euch.*).

2. Cum ritus consecrationis ecclesiæ solemniore sint ritibus benedictionis, præsertim unctio sacri chrismatis parietibus impressa, major redditur externus honor ecclesiis consecratis quam benedictis, earumque dedicationis anniversaria dies quotannis solemni ac peculiari festo cum octava recolitur. Unde ecclesiæ consecratio fidelibus expressius prædicat et efficacius inculcat tum sanctitatem sacramentorum quæ in ea ministrantur, tum sanctitatem requisitam ad sacramenta ministranda et suscipienda, tum sanctitatem quam Christus confert sacramenta digne suscipientibus.

Præterea templum ratione consecrationis specialem acquirit virtutem ad coercendos dæmones, ad obtinendas gratias actuales, quibus eliciantur actus peccatorum venialium remissioni, aliave auxilia gratiæ, ob orationes Ecclesiæ, cujus nomine peracta est consecratio. Unde potiori jure quam Judæi possumus dicere (II *Mach.*, III, 38, 39) : « Vere Dei » quædam virtus est in loco; nam ipse qui habet in cœlis

» habitationem, visitator et adjutor est loci illius » (Cf. Suarez, *de Euch.*, q. 83, a. 3, disput. 81, sect. 2, n. 4, 5).

Attamen, quoad hos spirituales effectus, nullum videtur assignari posse discrimen inter ecclesiam consecratam et ecclesiam benedictam. Eosdem enim favores, licet minus solemniter, in benedictione exorat et impêtrat Ecclesia, quos in consecratione. Inhæret etiam ecclesiæ benedictæ, sicut consecratæ, moralis quædam sanctitas, qua divino cultui apta efficitur, nec in usus profanos converti potest, quamdiu formam moraliter eamdem conservat, secundum hanc regulam juris : « Semel Deo dicatum non est ulterius ad usus humanos transferendum. »

II. *Necessitas Ecclesiæ ad Missam celebrandam.*

630. — 288. I. Regula generalis. Jure communi non licet Missam celebrare nisi in ecclesia. — Nullus presbyter Missas celebrare præsumat nisi *sacratiss ab episcopo locis* » (Dist. 3, c. *de Consecr.*). — « Ne patiantur episcopo *privatis in domibus*, atque omnino *extra ecclesiam*, et ad divinum tantum cultum dedicata *oratoria* ab eisdem Ordinariis designanda et visitanda, sanctum hoc sacrificium a sæcularibus aut regularibus quibuscumque peragi » (Conc. Trid., sess. 22, Decret. *de Obs. et Vit. in celebrat. Missæ*. Cf. I. Cor., XI, 20-23).

631. — 289. II. Exceptiones. Ab hac lege eximunt :

1. *Privilegium*, vi cujus omnes cardinales et episcopi, et quidam presbyteri ex indulto speciali, super altari portatili, Missam in omni loco decenti, etiam in mari, celebrare licite possunt.

2. *Exemptio*, ex qua capellæ seu oratoria seminariorum, collegiorum, cænobiorum rite erectorum, hospitiorum et carcerum, ecclesiis æquiparantur pro celebratione Missæ, ut sæpe declaravit S. Congregatio Rit.

3. *Necessitas*, si ecclesia diruatur; — si populus in die festo solemni in ecclesia recipi nequeat; — si ecclesia aquis plena sit tempore inundationis; — si desit ecclesia et gravissima sit ratio Missam dicendi, v. g., pro navigantibus, iter

facientibus : in omnibus his casibus ad episcopum recurrendum est, si illud commode fieri possit.

4. *Licentia* legitima habendi oratorium privatum, quæ tantum a Summo Pontifice concedi potest, nec ordinarie conceditur, nisi appositis sequentibus conditionibus, scilicet : — ut oratorium ab episcopo vel ejus delegato visitetur; — ut una tantum Missa in die celebretur, imo exceptis etiam diebus festorum solemnioribus; — ut sacro assistat aliquis ex iis quibus principaliter indultum concessum est; — ut nulli fiant actus, qui proprio jure ad ecclesiam parochialem pertinent, v. g., baptismus, communio paschalis; — imo ut communio non distribuatur, nec audiantur confessiones, nisi permittente episcopo servatisque servandis.

III. *Causæ ecclesiam inhabilem efficientes ad Missam celebrandam.*

Tres causæ ecclesiam reddere possunt inhabilem ad Missæ celebrationem, nempe exsecratio, pollutio et interdictum.

632. — 290. I. Exsecratio ecclesiæ. — 1. *Ecclesia exsecratur*, id est, ex sacra fit profana, quando ita mutatur ut benedictionem aut consecrationem amisisse censeatur, nempe cum parietes ejus sive totaliter, sive majori ex parte, uno et eodem tempore destruuntur, aut si omnis parietum crusta vel major saltem pars simul auferatur (S. Lig., n. 368). Ratio est quia consecratio solis parietibus inhæret, in quibus delineantur cruces et peraguntur unctiones, nec est quid physicum, sed morale. Ergo, ut evanescat consecratio, requiritur quod parietes modo supra dicto evertantur aut corruant; nec satis est si tecta comburantur, concidant ligna, parietesve successive reficiantur, cum suam identitatem moralem ecclesia his in casibus conservet. Constat ex can. *Ecclesiis de Consecrat.*, dist. 1, necnon ex cap. *Ligneis* 6, *de Consecr.*

633. — 291. II. Pollutio ecclesiæ. *Ecclesia polluta* dicitur quando in ea patratur crimem quod ex præscripto canonum adeo sanctitati ejus repugnat, ut obstet quonimus ibidem sacra

munia peragantur, donec locus piacularibus ritibus fuerit reconciliatus. Porro legitimum esse hujusmodi præscriptum et sub gravi servandum esse nemo non agnoscet, si, ex una parte, sacrorum mysteriorum sanctitatem perspectam habeat; ex altera vero, recogitet maximum redundare dedecus in ecclesias ex certis quibusdam criminibus quæ in eis perpetrantur, præsertim cum publice innotescunt.

Jam vero delicta quibus ecclesiæ polluntur sunt : homicidium, sanguinis humani effusio, peccatum externum et consummatum contra castitatem, et sepultura infidelis aut excommunicati, modo delictum concomitentur circumstantiæ ex quibus gravia injuria ecclesiæ irrogetur.

Hæ sunt conditiones pollutionis ecclesiæ :

1. Ut ecclesia polluta censeatur *homicidio*, necesse est ut voluntarium et culpabile sit illud homicidium, et intra ejus ambitum, id est, a pavimento ad fornitem interiorem, ictu lethali committatur. Unde non polluit ecclesiam casualis occisio, nec justa defensio, morte adversarii secuta, nec ictus lethalis extra ecclesiam inflictus, licet in ecclesia moriatur vulneratus. E converso, illam polluit ictus lethalis in ea inflictus, ex quo vulneratus moritur alibi (cap. *Proposuisti*, 4, de *Consecratione*).

2. Ea tantum *sanguinis humani effusio* polluit ecclesiam, quæ notabilis reputatur pro qualitate et gravitate vulneris, et ex actione mortaliter culpabili oritur. Non tamen requiritur sanguinem intra ecclesiam fundi, modo vulnus grave ex quo dimanat, in ea inflictum fuerit; at percussio, quantumvis atrox, nulla subsequente sanguinis effusione, ecclesiam non polluit (cap. *Si Ecclesiam*, l. 3, tit. 21, in 6°).

3. *Peccatum externum et consummatum contra castitatem* quo polluitur ecclesia est quælibet seminis humani effusio graviter culpabilis et notoria. Unde, quamdiu crimen occultum remanet, etsi quibusdam notum, ecclesia non habetur ut polluta; statim autem ac publicum evasit, polluta reputatur, et reconciliari debet, antequam sacra iterum in ea peragantur. Ratio est quia ad scandalum a fidelibus avertendum hæc lex potissimum condita est.

4. Certum est ecclesiam pollui per *sepulturam infidelis*, *hæretici* ad sectam separatam pertinentis, vel *excommunicati nominatim denunciati*; an polluatur per sepulturam hæretici vel excommunicati notorii, non constat. Licet enim, tenore Bullæ *Ad evitanda scandala*, vitari jubeantur qui ita notorie excommunicationem incurrunt, ut nulla tergiversatione celari possint, pluresque canones prohibeant ne hæretici notorii in locis Deo sacris sepeliantur, non ideo statim concludendum est ecclesiam pollui, si istiusmodi hominum cadavera in ea condantur. In dubio pars benignior, præsertim post factum, tenenda videtur.

Controvertitur etiam utrum sepultura infantis non baptizati, sed ex parentibus fidelibus nati, polluatur ecclesia. Communior sententia affirmat; plures vero canonistæ negant, quia jus statuit de pagano et infideli, qui fidem christianam detestatur, nec proinde partem cum fidelibus habere potest; non autem de infante ad Ecclesiam pertinente in persona parentum, quorum fidem aliquatenus repræsentat. In praxi standum est statutis diœcesanis quoad *reconciliationem* ecclesiæ.

Hæc autem reconciliatio, cujus ritus in Pontificali et in Rituali Romano describitur, omnino necessaria est, si ecclesia certo polluta fuerit, nec in ea interim sine gravi peccato Missa ordinarie celebrari potest. Plures tamen existimant episcopum dispensative concedere posse, ut in hujusmodi ecclesia divina fiant mysteria, si necessitas urgeat, nec statim peragi possit reconciliatio præcepta; nam ad solum episcopum pertinet ecclesiam consecratam reconciliare, servato ritu in Pontificali præscripto; et communiter asseritur necessariam esse episcopi delegationem, ut simplex sacerdos ecclesiam benedictam reconciliet.

Multi tamen sentiunt ecclesiam benedictam sine episcopali delegatione reconciliari posse; et illorum opinioni favere videtur tum Rituale Romanum, tum canon *Si Ecclesia* (*de Consecrat.*), præscribens ut ecclesia *aqua exorcisata protinus lavetur, ne divinæ laudis organa suspendantur*. In praxi igitur, quod sibi magis expedire videbitur, eligat sacerdos, nisi

obstent statuta diœcesana; sed in reconciliatione peragenda accurate servet ritum in Rituali Romano descriptum.

« Si, sacerdote celebrante, violatur ecclesia ante canonem, dimittatur Missa; si canone inchoato, non dimittatur. » Ita rubrica *de Defectibus*. Consummato vero sacrificio, cesset quodvis aliud divinum officium, asportetur sanctissima Eucharistia in alium decentem locum, altariaque ornamentis suis denuidentur; imo velamen nigrum ante portam Ecclesiæ in signum mœroris et luctus suspendatur.

Pollutio ecclesiæ pollutionem adjacentis cœmeterii benedicti secum trahit; sed non vice versa, quia cœmeterium se habet ad ecclesiam ut quid accessorium.

Quando in ecclesia admittitur crimen quod jure communi inter ea quæ ecclesiam polluunt non recensentur, v. g., furtum SS. Eucharistiæ, necessaria non est reconciliatio proprie dicta; invaluit tamen usus, ut cæremonia aliqua ad episcopi arbitrium per modum reconciliationis usurpetur.

Demum, etsi oratoria privata, utpote non benedicta ecclesiarum ritu, pollutioni proprie dictæ non subjaceant, convenit tamen ut laventur aqua exorcizata sicut ecclesia benedicta, si violata fuerint aliquo crimine; imo in quibusdam diœcesibus revocatur ipso facto licentia in eis celebrandi.

634. — 292. III. Interdictio ecclesiæ. Quod attinet ad *interdictum locale*, cui aliquando ecclesia subjacet, hæc tenenda sunt : Si interdictum sit vera censura propter commissa peccata inflicta, non potest sacerdos in ecclesia interdicta scienter celebrare, quin irregularitatem incurrat, a qua per alium quam per Romanum Pontificem liberari nequit. Si autem interdictum sit mera cessatio a divinis, in signum mœroris et luctus præcepta, etsi aliquando strictius obliget nullamque patiatur exceptionem, illius violatio irregularitatem non inducit. Idem a fortiori asserendum est de prohibitione ab Episcopo facta, quominus divina celebrentur officia in ecclesia, ob imminentem ruinam, vel necessariam instaurationem, ut sacris officiis decenter coaptetur.

§ II. — De tempore celebrationis

Tria expendenda sunt : — 1. an qualibet die anni celebrare liceat ; — 2. an pluries in eadem die ; — 3. qua hora.

I. *An qualibet anni die Missam celebrare liceat?*

635. — 293. Omnis sacerdos nullo impedimento ligatus potest Missam celebrare singulis anni diebus, excepto triduo ante Pascha, ut sequitur.

1. *Feria V in Cæna Domini*, ex pluribus S. Congregationis Rituum decisionibus, prohibitum est ne celebrentur Missæ *privatæ* in quacumque ecclesia vel oratorio; Missa vero solemnis permittitur in omnibus et solis ecclesiis, in quibus asservanda est SS. Eucharistia. — Attamen, ex speciali indulto Sanctæ Sedis, pluribus in locis, præter Missam solemnem licet aliam privatam celebrare, ut consulatur devotioni fidelium qui ad sacram synaxim accedere volunt, nec jejunium diu procrastinari possunt, vel Missam solemnem audire nequeunt.

2. *Feria VI in Parasceve*, sola Missa præsanctificationum permittitur, ubi reposita erat solemniter hostia pridie consecrata.

3. *Sabbato Sancto*, servandum est hoc decretum S. Cong. Rit. (11 febr. 1690) ab Alexandro VII approbatum : « In sabbato Sancto, etiamsi occurrat festum Annuntiationis B. Mariæ Virginis, celebratio Missarum privatarum omnino prohibetur in quibuscumque ecclesiis et oratoriis tam publicis quam privatis, non obstante quacumque consuetudine, sed unica tantum Missa conventualis una cum officio hujus diei celebretur. »

II. *An idem sacerdos pluries eadem die celebrare possit?*

636. — 294. I. Ecclesiæ disciplina. Juxta Benedictum XIV (l. 3, c. 5, n. 6), nullum existit monumentum ex quo deduci possit in Ecclesia Græca aliquando licitum fuisse eidem sacerdoti bis sacrificium offerre in eadem die. Imo disciplina Ecclesiæ orientalis prohibet, ne plures sacerdotes eodem die Missam celebrent ad idem altare, nisi gravis necessitas aliter

fieri postulet. Attamen plura admittuntur altaria in eadem ecclesia, et plures sacerdotes in eodem altari simul celebrare possunt.

In Ecclesia latina olim licebat cuilibet sacerdoti *pluries* eadem die Missam celebrare, uti pluribus exemplis ostenditur. Sic Walafridus Strabo testatur Leonem III, qui vixit labente sæculo VIII, septem una die, interdum autem novem Missas celebrare consuevisse (Bened. XIV, l. 3, c. 4, n. 12).

Hodie vero generatim non licet nisi unam Missam celebrare; sic enim statuit Alexander II : « Sufficit sacerdoti *unam Missam in una die celebrare*, quia Christus semel passus est et totum mundum redemit. Non modica res est unam Missam facere, et valde felix est, qui unam digne celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis unam faciunt et alteram de die. Qui vero pro pecuniis aut adulationibus sæcularium, una die præsumit plures facere Missas, non æstimo evadere condemnationem » (*De Consecratione*, c. 53). — Idem declarat Innocentius III (Decr., l. 3, tit. 41, c. 3). — Cf. Bened. XIV, Const. *Declarasti* (1746).

637. — 295. II. Exceptiones. Ista prohibitio plures admittit exceptiones, scilicet :

1. In *Nativitate Domini*, juxta praxim vigentem saltem a tempore S. Gregorii Magni, singuli sacerdotes tres Missas celebrare possunt, primam scilicet in *nocte*, secundam in *aurora*, et tertiam in *die*. Ita rubrica Missalis. Unde non licet sine licentia episcopi ex juxta causa, vel consuetudine prescripta vel indulto apostolico, tres prædictas Missas ante auroram celebrare. Imo sola conventualis ex jure communi nocte celebrari potest (Rubric. gener., § xv).

2. In *diebus dominicis et festivis de præcepto*, cum licentia episcopi et ob gravem causam seu necessitatem, non vero ob solam consuetudinem, bis celebrare licet.

Juxta communem theologorum sententiam datur hujusmodi necessitas bis eadem die celebrandi in triplici casu, nempe : — 1. quando unus sacerdos curam habet duarum parochiarum, nec incolæ unius in ecclesiam alterius facile se conferre pos-

sunt; — 2. quando aliqua pars populi nimis distat ab ecclesia parochiali, et facile convenire potest in aliam ecclesiam; ad episcopum Lingonensem (anno 1847) responsum fuit ad id sufficere quod communitas aliqua constans viginti personis uno milliario ab ecclesia distet; — 3. quando populus in ecclesiam parochialem totus simul confluere non potest, nec adest alius sacerdos, qui Missam celebrare possit (Bened. XIV, Const. *Declarasti nobis*, 16 mart. 1746).

Licentia binam Missam celebrandi in diebus dominicis ac festis de præcepto, ob urgentem necessitatem, ad episcopo concedi non potest, ut privilegium alicui ecclesiæ annexum, sed ad breve tempus, et ea conditione, ut quantum fieri poterit, in diversis ecclesiis Missæ celebrentur. Diuturna autem consuetudine perpetuæ necessitati accedente, bina Missæ celebratio etiam in eadem ecclesia licite continuatur, absque nova licentia episcopi vel indulto S. Sedis (Bened. XIV, *de Sacr.*, l. 2, c. 5, n. 4; S. Lig., l. 6. n. 351). — Demum facultas bis celebrandi ad officium feriæ VI in Parasceve extendi non potest, siquidem post primam Missam Præsantificatorum sacerdos jam non est jejunos.

3. Si sacerdos celebrans, sumpta hostia, ante ablutionem moneretur de infirmo communicando nec superesset hostia consecrata, deficiente alio sacerdote, iterum celebrare posset. Ita communiter (S. Lig., n. 351). — Si ante communionem moneretur, pars majoris hostiæ reservanda esset; si post ablutionem, jam non esset jejunos, nec urgeret præceptum viatici.

Ex speciali concessione Benedicti XIV, omnes presbyteri sub ditione regum Hispaniæ et Lusitaniæ existentes habent facultatem ter sacrum faciendi in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, ea lege, ut omnibus fidelibus defunctis sine stipendio applicentur Missæ.

638. — 296. III. Prohibitio stipendii pro bina celebratione.

Sacerdos qui habet facultatem bis celebrandi eadem die, nequit sine indulto Apostolico duplex stipendium accipere pro duabus Missis, sed unum tantum, posito quod neutram Missam teneatur celebrare pro populo, et alteram Missam cui vult gratis

applicat. Ista prohibitio subsistit etiamsi stipendium secundæ Missæ impendendum sit ad sublevandam inopiam fabricæ ecclesiæ, vel in commodum sacerdotis egeni, vel in sustentationem missionariorum, vel in aliam piam causam. Attamen intuitu laboris vel incommodi extrinseci potest permitti prudenti episcopi arbitrio aliqua remuneratio (S. Cong. 23 mart. 1861 et 11 mart. 1863).

Ex decisione S. C. C. (5 mart. 1887), sacerdos qui ex statutis sodalitatis cui nomen dedit, tenetur Missam celebrare pro sodali defuncto, potest ad satisfaciendum huic oneri secundam Missam in die binationis applicare (*Acta S. Sedis*, t. 20, p. 35).

Juxta declarationem Bened. XIV, licet tria stipendia accipere pro tribus Missis celebratis in die Nativitatis Domini.

Quando ex indulto Apostolico permittitur sacerdotibus his celebrantibus accipere stipendium pro secunda Missa, attente considerandus est et stricte servandus tenor indulti.

639. — 297. IV. Regulæ servandæ a sacerdote bis celebrante. Quando duæ Missæ ab eodem sacerdote celebrantur eadem die, hæc servanda sunt :

1. Si unus adhibeatur calix et in eadem ecclesia, in prima Missa, sacerdos diligentius speciem sanguinis hauriat, ita ut, quantum fieri potest, nihil supersit circa labium calicis, quod patenæ mox imponendæ adhærere possit. — Sumpto Sanguine, calicem in medio corporalis depositum, prius patena et deinde palla cooperiat, ac junctis manibus dicat : *Quod ore sumpsimus*, etc. Calix autem purificatorio nec abstergitur, nec cooperitur. — Subinde sacerdos in aquæ vasculo digitos lavet, dicens : *Corpus tuum, Domine*, etc., et abstergat. Potest etiam more solito digitos abluere super aliquod vas mundum vitreum aut argenteum, quod in posteriori parte altaris, juxta corporale, dein locabit aliaque palla vel purificatorio cooperiet. — Postea calicem velo cooperiat, et Missam prosequatur. Quamvis autem aliquid sacri Sanguinis in calice remanserit et species dessicatæ non sint, in transitu, accessu et recessu non est genuflectendum, et sacerdos se vertens ad

populum, ut alias, renes ad altare vertere debet. Calix tamen debet reverenter tractari, nonnisi a ministro sacro tangi et deferri, et semper poni super corporale aut pallam sive intra, sive extra altare.

In secunda Missa, lecto offertorio, amovet velum calicis, qui in corporali jam explicato relinquitur, dimittit pallam et offert panem more solito. Dum autem vinum et aquam infundit, calicem super corporali repositum teneat, vel super palla ad cornu Epistolæ; sed caveat ne ante vel post infusionem vini et aquæ, purificatorio calicem extergat; guttæ vero, si quæ sunt dispersæ, circumacto vino, quantum fieri potest, uniantur. His peractis, Missam, sicut fieri solet, prosequatur usque ad ablutionem digitorum. Tunc, si in prima Missa digitos super vas aliquod abluerit, hujusmodi ablutionem e vasculo immittat in calicem et illam sumat simul cum ablutione digitorum secundæ Missæ; sumptis vero ablutionibus, os purificatorio extergat, et deinde calicem et vasculum.

Si post secundam Missam tertia celebranda esset, uti contingit in die natali Domini, eadem servanda essent pro tertia ac pro secunda. Advertunt vero Rubricistæ optimum esse, ut tunc in secunda Missa formetur intentio guttas vini in calice dispersas consecrandi, ne illarum guttarum non consecratarum sumptio frangat jejunium ad tertiam Missam requisitum.

2. Quando « sacerdos eadem die duas Missas dissitis in locis celebrare debet, in prima, dum divinum Sanguinem sumit, eum diligentissime sorbeat. Exinde super corporali ponat calicem, et palla tegat, ac junctis manibus in medio dicat : *Quod ore sumpsimus*. — Et subinde aquæ vasculo digitos lavet dicens : *Corpus tuum*... et abstergat. Hisce peractis, calicem super corporali manentem adhuc, deducta palla, cooperiat, ceu moris est, scilicet, primum purificatorio linteo, deinde patena ac palla, et demum velo. Post hæc Missam prosequatur, et completo ultimo evangelio, rursus stet in medio altari, ut detecto calice, inspiciat an aliquid divini Sanguinis necne ad imum se receperit, quod plerumque contingit. Quamvis enim sacræ species primum sedulo sorptæ sint, tamen dum sumuntur, quum particulæ quæ circum sunt, undequaque sursum

deferantur; nonnisi deposito calice ad imum redeunt. Si itaque divini Sanguinis gutta quædam supersit adhuc, ea rursus ac diligenter sorbeatur, et quidem ex eadem parte, qua ille primum sumptus est. Quod nullo modo omittendum est, quia sacrificium moraliter durat, et superexistentibus adhuc vini speciebus ex divino pæcepto compleri debet.

Postmodum sacerdos in ipsum calicem tantum saltem aquæ fundat quantum prius vini posuerat, eamque circumactam, ex eadem parte qua S. Sanguinem biberat, in paratum vas demittat. Calicem subinde ipsum purificatorio linteo abstergat ac demum cooperiat, ut alias fit, atque ab altari discedat.

Depositis sacris vestibus et gratiarum actione completa, aqua e calice dimissa pro rerum adjunctis vel ad diem crastinum servetur (si nempe eo rursus sacerdos redeat Missam habiturus) et in secunda purificatione demittatur, vel gossipio, aut stuppa absorpta comburatur; vel in sacrario, si sit exsiccanda, relinquatur, vel dimittatur in piscinam (1).

Quum autem calix, quo sacerdos primum est usus, purificatus jam sit, si illo pro Missa altera indigeat, eum secum deferat; secus vero in altera Missa diverso calice uti poterit » (Decr. S. Cong., 11 mart. 1858).

Similiter procedi potest, cum in eadem ecclesia duæ Missæ celebrantur, si aliqua causa subsit non relinquendi calicem super altare intra ambas Missas, vel altero calice utendi in secunda Missa.

III. *Qua hora Missa celebrari possit?*

640. — 298. I. Regula generalis. « Missa privata... quacumque hora *ab aurora* usque *ad meridiem* dici potest... Tempus debitum celebrandi est ab aurora ad meridiem communiter. » Hæc sunt verba rubricæ (*Rubr. gener.*, § xv; *de Defect.*, § x).

Nomine *auroræ* non intelligendus est ortus solis, sed tempus intermedium inter noctem et diem, ab instanti quo lux incipit clarescere, donec omnino tenebræ cessent.

(1) Quidam laudabiliter in phiala ablutiones reponunt et asportant in 2^a missa sumendas.

Communitè docent Liturgistæ ad hujus regulæ observationem sufficere, ut non perficiatur Missa ante auroræ initium, et ut incipiatur ante meridiem.

Prædicta regula est gravis, et ideo peccati mortalis reus esset qui illam sine causa excusante notabiliter violaret. — Constat tum ex decreto conc. Trid. (sess. 23, decr. *de observandis*), in quo legitur : « Ne superstitioni locus aliquis detur, edicto et pœnis propositis caveant episcopi ne sacerdotes aliis quam debitæ horis celebrent; » tum ex consensu communi theologorum.

Quanta autem variatio horæ requiratur ad peccatum mortale, difficile præfiniri potest; alii dimidiam horam, alii integram horam assignant. Ex usu et æstimatione communi, gravior est inordinatio, cæteris paribus, Missam incipere post meridiem quam eam absolvere ante auroram.

641. — 299. II. Causæ excusantes. Ab hac regula excusant :

1. *Ratio gravis*, qualis est obligatio ministrandi viaticum periculose ægrotanti, funus principis aut alicujus magnatis, prolongatio, ob sermonem vel processionem, Missæ solemnis, post quam dici solet Missa privata; iter faciendum, præsertim, si una hora tantum anticipetur aut differatur Missa; major commoditas ad studendum, ordo congregationis, facilitas præstanda operariis Missam audiendi, etc.

2. *Consuetudo*. Praxis recepta in Gallia, juxta Collet, permittit Missæ celebrationem in hieme pluribus horis ante auroram, ita ut fideles eam audire possint ante inchoationem sui laboris; pari ratione, permittitur Missa in diebus festivis et dominicis, dimidia hora vel etiam una hora post meridiem.

3. *Legitima dispensatio* ab episcopo concessa, vel *privilegium* a Summo Pontifice obtentum.

§ III. — **De ministro sacerdoti celebranti assistente**

642. — 300. I. Necessitas ministri. Necessarium esse Missæ ministrum multis juris canonici auctoritatibus et praxi universali Ecclesiæ constat. Præterea plures formulæ liturgicæ, ut *Dominus vobiscum*, *omnium circumstantium*, etc., supponunt

alium saltem præter sacerdotem adstare Missæ (Cf. l. 1, decret., tit. 17, c. 6).

Certum est apud omnes, inquit S. Lig. (lib. 6, n. 431), esse mortale celebrare sine ministro; celebrare autem sine ministro, sed muliere respondente, non excedit peccatum veniale, etiamsi id sine gravi causa fiat (S. Lig., n. 392), et sic fieri toleratur urgente necessitate (S. C. R., 20 aug. 1836).

643. — 301. II. Qualitates ministri. Minister masculus esse debet, nec mulieri permittitur ut altari deserviat. « Prohibendum est ut nulla femina ad altare præsumat accedere, aut presbytero ministrare, aut intra cancellos stare, sive sedere » (c. 1, de *Cohabitatione cler. et mulier.*). Peccaret igitur mortaliter qui sineret mulierem ministrare ad altare, puta, urceolos proferendo; et prorsus melius est celebrare sine ministro quam muliere ministrante. — At mulieribus licet celebrandi respondere a longe, præsertim si moniales sint. Si adsit minister mutus aut nesciens respondere, ipse sacerdos supplet responsa, vel mulier a longe (1).

644. — 302. III. Causæ a ministro excusantes. Lex requirens ministrum Missæ cedere debet necessitati; unde communiter habetur ut licitum absque ministro celebrare Missam, — 1. si viaticum infirmo deferendum sit; — 2. si Missa notabiliter incepta sit, quando minister recedit, nec speratur mox rediturus; ex unanimi sententia, post offertorium Missa est notabiliter incepta; — 3. si grave scandalum ex omissione Missæ timeatur; — 4. si populus aut ipse sacerdos, juxta multos, Missa alias carere deberet, quando de præcepto est audienda.

ARTICULUS II

De requisitis ad celebrationem Missæ

Omnia necessaria ad celebrationem Missæ ad triplex genus reducuntur, nempe : — 1. altare ejusque apparatus; —

(1) Cf. *Canoniste contemporain* (1893, p. 677 et 1894, p. 75).

2. vasa, linteamina sacra et alia iterum accessoria; — 3. vestes sacerdotales.

§ I. — De altari ejusque apparatu

I. De altari.

Circa altare quatuor expendenda veniunt, nempe illius notio, consecratio, necessitas et exsecratio.

645. — 303. I. Altaris notio. Altaris nomine intelligi solet tabula lapidea vel marmorea super quam offertur sacrificium Missæ.

Duplex distinguitur altare, aliud *fixum* et aliud *portatile*.

Fixum dicitur quod in basi sua immobiliter perseverat; illius mensa seu pars superior constat ex uno integro lapide, qui totam ejus planitiem constituit, et structuræ inferiori in ipsa consecratione altaris ita conjungitur, ut cum ea firmiter cohæreat.

Portatile dicitur quod de loco in locum moveri potest; et nihil aliud est quam modicus lapis seorsim consecratus, qui mensæ altaris ex ligno aliave materia confectæ absque nexu inseritur. Altare portatile, sicut fixum, ex uno lapide (1) confici debet; præterea, etsi absolute sufficiat ut hostiam et calicis majorem partem contineat, decet tamen ut magis amplum sit, præsertim quia præter majorem hostiam, sæpe minores formulæ in pyxide, vel in altera patena, vel super corporali consecrandæ sunt, quas saltem tempore consecrationis super altare positas esse oportet (2).

646. — 304. II. Altaris consecratio. Altare, sive fixum, sive portatile, consecrari debet; imo, si de illius consecratione

(1) Ex decreto S. Congr. Rit. (24 nov. 1885) « Altaria portatilia quæ confecta sunt ex lapide puniceo, sive ex gypso aut alia simili materia illicita prorsus sunt. »

(2) Observat Benedictus XIV in Ecclesia orientali non haberi altaria portatilia lapidea, sed eorum loco adhiberi pannos eodem ritu consecratos ac altaria, quando celebrandum est, nec habetur altare fixum consecratum; hos pannos vocat *antimensia*.

dubitetur, consecrandum est antequam Missæ super illud celebrentur (Decret., dist. 1, can. 18 et 32).

Hujus consecrationis minister est episcopus, vel presbyter ex delegatione Summi Pontificis : episcopus vero propria auctoritate sacerdotem ad id delegare nequit, siquidem jure communi hæc delegatio omnino reservatur S. Pontifici.

Ad consecrationem altaris duo pertinent, scilicet unctiones et reliquiæ. — 1. *Unctiones* cum sancto chrismate et oleo catechumenorum fiunt, et adeo necessariae sunt ut solus Papa ab illis dispensare possit; unde Pius VI presbyteris regni Galliæ facultatem altaria consecrandi non concessit, nisi sub conditione utendi *oleis ab episcopo benedictis*. — 2. *Reliquias* in altari reponi debere plures negarunt, dicentes nullibi expressum inveniri præceptum ponendi reliquias sanctorum in altaribus consecrandis, sed hodie hanc necessitatem unanimiter affirmant liturgistæ, innixi tum auctoritate conciliorum, tum Ecclesiæ antiquissima consuetudine, quam testatur oratio *Oramus te per merita sanctorum tuorum, quorum reliquiæ hic sunt*, etc.

Attamen ab illa conditione dispensare valet Summus Pontifex, et revera dispensavit Pius VI, in concessione supra memorata, in qua nulla mentio fit reliquiarum. Exinde factum est quod, ineunte hoc sæculo, plurima in variis ecclesiis locata fuere altaria portatilia, in quibus nullum invenitur reliquiarum vestigium.

His deinceps uti illicitum videtur, cum jamdiu prorsus cessaverit causa propter quam juri communi derogaverat S. Pontifex.

In altari fixo, reliquiarum sepulchrum constitui potest sive — in medio tabulæ altaris, a parte superiori convenienter excisæ; — sive in stipite, a parte anteriori; — sive tandem in summitate stipitis, antequam ei superponatur mensa altaris. Ipse episcopus claudit sepulchrum cum operculo lapideo convenienter aplato et cœmento, vel mensam firmat cum cœmento, ut explicatur in Pontificali, ad calcem tituli : *de altaris consecratione, quæ fit sine dedicatione ecclesiæ*.

Præter reliquias in sepulchro recondi solent tria grana thuris necnō chartula de pergameno, in qua scripta fuit

consecrationis relatio sub forma in Pontificali descripta. Hæc autem, nempe reliquiæ, grana thuris et chartulo, antequam in sepulchro recondantur, in vasculo decenti et mundo includi debent, quod quidem sigillo episcopali cum cera hispanica munitum fuit.

In altari portatili parvum foramen fit in medio lapidis (S. C. R. 24 nov. 1885); episcopus ibi recondit reliquias cum tribus granis incensi, eodem modo ac supra, id est, prius in vasculo episcopali sigillo munito inclusas, et sepulchrum hujusmodi cum operculo lapideo ipse claudit (S. C. R. 9 sept. 1880). — Inde sequitur non admittenda esse sine nova consecratione altaria quorum sepulchrum reliquiarum non in medio lapidis, sed in fronte effossum fuit, vel cera aut gypso, non lapide clausum fuit. Attamen ex decisione S. C. R. (31 martii 1888) super altaria rite clausa quorum sepulchrum jam in fronte lapidis effossum fuit, licite celebratur, modo in posterum sepulchrum in medio lapidis semper reponatur (1).

Tria notanda supersunt circa reliquias quæ in altari includuntur : — 1. Debent esse martyrum (ex dec. S. Cong., 6 octob. 1837), et solum permittitur ut cum his SS. Confessorum reliquiæ uniantur, illorum præsertim in quorum honorem ecclesia vel altare dedicantur; — 2. Sumendæ sunt ex ipso corpore, non ex vestibis aut aliis hujusmodi; — 3. Duorum saltem sanctorum reliquiæ recondendæ sunt in sepulchro, ob illa verba : *Quorum reliquiæ hic sunt.*

(1) Summus Pontifex benigne indulgere solet ut nova consecratio altarium non rite consecratorum sensim sine sensu fiat, prudenter capta occasione, nulla temporis limite præscripto, juxta breviorum ritum in similibus casibus statutum : nimirum ut in iisdem aris antea rite efformato sepulchro, episcopus vel per se vel per simplices presbyteros, hoc tantum in casu Apostolicæ sedis nomine delegandos, certas sanctorum reliquias in iisdem aris reponat, iis solummodo cæremoniis servatis quæ in Pontificali Romano præscribuntur dum in sepulchro reconduntur reliquiæ et superponitur lapis, scilicet ut signetur sacro chrismate confessio sive sepulchrum, et interim dicatur oratio *Consecratur et sanctificetur*; postea reconditis reliquiis cum tribus granis thuris et superposito operculo ac firmato, dicatur altera oratio *Deus, qui ex omnium cohabitatione Sanctorum...* et nihil aliud (Cf. *Canoniste contemporain*, t. VIII, p. 151).

647. — 305. III. Altaris necessitas. Altare consecratum, sive fixum, sive portatile, ad Missæ celebrationem omnino necessarium est necessitate præcepti tam gravis, ut vix unquam ab hac lege dispensaverint Rom. Pontifices. In quibusdam diœcesibus, qui sine altari Missam celebrare attentaret, pœnam suspensionis ipso facto incurreret. Putat Gousset (n. 319) sacerdotem qui die dominica detegeret altare esse fractum vel sine reliquiis, posse hac die sine novo altari celebrare ob scandalum populi; sed addit prudentem sacerdotem alterum altare portatile ad cautelam in sacristia reservare, quando unum tantum habetur in ecclesia.

648. — 306. IV. Altaris exsecratio vel pollutio. — 1. Altare fixum exsecratur, si *enormiter* frangatur, vel a basi sua separetur; portatile vero exsecratur, si ita frangatur, ut calicem cum patena retinere nequeat, vel, juxta communioem sententiam, si una e crucibus unctis jam non est integra. Utrumque insuper exsecratur si diruatur sepulchrum, vel si exciderint reliquiæ in illo contentæ. Ita pluries S. Cong. Rit (1).

Si autem fractum fuerit episcopale sigillum, remanentibus reliquiis, altare non amittit suam consecrationem, dummodo de authenticitate subsistentium reliquiarum sufficienter constet (*Resp. ad arch. Bitur.*, 5 dec. 1851, n. 5162).

2. Altare fixum polluitur cum ipsa ecclesia, quia pollutio totam afficit ecclesiam, ac proinde altare ei immobiliter inhærens. Altaria vero portatilia, cum sint ab ecclesia distincta, per ejus pollutionem minime polluuntur. — Quod si ecclesia simpliciter amittat suam consecrationem per destructionem parietum, non ideo exsecratur altare, etiam fixum; destructio enim afficit tantum objectum destructum.

3. Ex pluribus decretis S. Cong. Rit., « si sub altari vel sub ejus gradibus humata sint defunctorum cadavera, non est illic celebranda Missa, donec alio transferantur. »

Excipitur tamen, apud S. Ligorium, si cadavera sint pro-

(1) Voir dans le *Canoniste contemporain*, t. V, p. 342 et suiv., une étude sérieuse sur l'exécration des autels.

funde inhumata, in aliqua cella sub fornice; nam tunc cada-vera videntur ab altari satis separari, ut verba *quorum reliquiæ hic sunt* in ea non cadant.

II. De altaris apparatu.

Apparatus altaris complectitur mappas, crucem, lumina, missale, etc.

649. — 307. I. Mappæ. — 1. Hæc habet rubrica : « Altare cooperiatur tribus *mappis* seu toboleis mundis, ab episcopo vel alio habente potestatem benedictis, superiori saltem oblonga, quæ ad terram usque pertingat, duabus aliis brevioribus, vel una duplicata. » — Itaque sacerdos qui absque gravi necessitate celebraret sine ulla mappa, peccaret mortaliter; si una vel duæ tantum adhiberentur, peccatum esset leve.

2. Mapparum benedictio sub levi requiritur, juxta S. Lig. Cum vero mappæ præcipiantur præcipue ne in casu effusionis sanguis Christi super terram defluat, melius esset tertiam mappam non benedictam adhibere, quam cum una vel duabus tantum celebrare.

3. Mappæ, sicut et cætera linteamina, debent esse ex lino vel cannabæ, non autem ex lana, serico vel xylino. Ita pluries S. Cong. Rit.

650. — 308. II. Cruz. — 1. Juxta rubricam, crux super altare in medio collocari debet, quæ quidem non ita exigua esse debet, ut ipsius sacerdotis et populi assistentis oculos effugiat, sed adeo conspicua, ut celebrans et assistentes eadem commode aspicere possint. Ordinarie ex eodem metallo aut ligno conficitur ac candelabra. An vero sufficiat nuda crux, absque imagine crucifixi, disputant auctores; sed sententia magis probanda tenet crucem cum imagine Crucifixi apponendam esse, sive sculptam aut fusam, sive depictam in tabella.

2. Ex decisione S. Cong. Rit., crux parva cum imagine crucifixi affixa ostiolo tabernaculi in quo asservatur sanctissimum Sacramentum, non sufficit ad Missam; sed alia ponenda est crux in medio candelabrorum. Si vero crux ta-

bernaculo affixa emineret, alia non requireretur. Idem dicendum, si altari superemineat imago Crucifixi, sive cælata, sive picta, quam celebrans commode aspiciat.

3. Juxta communissimam sententiam, sacerdos qui sine cruce in altari posita celebraret, a peccato saltem veniali non excusaretur; nullum vero esset peccatum si rationabilis adesset causa. — Quando sanctissimum sacramentum exponitur, crux relinqui potest in altari; sed licet eam tollere, ubi talis est consuetudo (Ben. XIV, in cons. *Accepimus*, Cf. Bouvier, *loc citato*), maxime si SS. Sacramentum ipsius crucis locum occupet.

651. — 309. III. Lumina. — 1. Rubrica præscribit, ut « candelabra saltem duo cum candelis accensis hinc et inde in utroque (altaris) latere collocentur. » Ex omnium confesso, hæc rubrica gravem inducit obligationem. Unde graviter peccaret qui sine lumine celebraret, etiam ad viaticum infirmo ministrandum (S. Lig., lib. 6, n. 394). Celebrare cum unico lumine probabiliter esset tantum peccatum veniale, secluso tamen scandalo; imo nullum esset peccatum si gravis causa celebrationem postularet. — Itaque, si deficiat lumen ante consecrationem, desistendum est a Missa celebranda; si post consecrationem, proseguendum est; si autem brevi haberi possit, expectandum est. — In altari ubi expositum est SS. Sacramentum, sex ad minus candelæ cereæ ardere debent, ex S. Cong. Rit. decreto (15 martii 1698). — Cardinales et episcopi jus habent celebrandi cum quatuor candelis; id vero simplicibus presbyteris, etiam vicariis generalibus, non permittitur.

2. Candelæ in Missæ sacrificio adhibendæ ex cera confici debent, nec licet uti lumine ex sebo, oleo aut alia materia, absque indulto apostolico, eo quod consuetudo universalis et immemorabilis Ecclesiæ ab omnibus habetur ut obligans. Docet tamen S. Ligorius cum aliis plurimis, in casu necessitatis, non vero propter solam devotionem, licitum esse cum candelis ex sebo vel ex oleo celebrare. Candelæ confectæ ex sebo defæcato (vulgo *stéarine*) pariter prohibentur in Missa.

652. — 310. IV. Missale aliaque minoris momenti. — 1. Ad Missam celebrandam, requiritur *missale*; nec desunt qui tenent sacerdotem sine missali celebrantem, mortaliter peccaturum, etiamsi memoriter sciret quæ dicenda sunt; eo quod semper adsit aliquod periculum erroris in re gravissima. Alii tamen cum S. Ligorio ut probabile docent sacerdotem posse quandoque sine missali celebrare, nempe si nullum aut improbabile periculum sit graviter errandi, et simul gravis urgeat ratio celebrandi. De sacerdote cæco infra dicitur.

2. Cætera quæ ad altaris apparatus requiruntur, aut adhiberi solent, ut tabella secretarum, cussinus Missali supponendus, tertius cereus ad elevationem accendendus in cornu epistolæ, non præscribuntur nisi ad decentiam; unde, secluso scandalo, sine his Missa licite celebraretur.

Statuæ et imagines sanctorum, necnon capsæ reliquiarum in gradibus altaris, SS. Sacramento non exposito, laudabiliter collocantur; sed non licet eas ponere super tabernaculum in quo asservatur SS. Eucharistia. Item floribus veris aut fictis, pro temporum varietate, altaria convenienter ornantur; cavendum est tamen ne vas florum aut quid simile ante ostium tabernaculi collocetur (S. Cong. Rit., 22 januarii 1701), nec etiam super tabernaculum, quod debet esse ab omni re vacuum, præter crucem.

§ II. — De vasis ac linteaminibus aliisque eorum accessoriis

I. De vasis sacris.

Vasorum sacrorum considerari debent : — 1. materia; — 2. consecratio; — 3. necessitas; — 4. contactus; — 5. exsecratio.

653. — 311. I. Vasorum sacrorum materia. — 1. Jure communi, calix debet esse vel aureus, vel argenteus, aut saltem habere cuppam argenteam intus inauratam. Sic rubrica Missalis. — In aliquibus locis, jure particulari, calix exigitur totus argenteus.

2. Patena debet pariter in superiori superficie esse inaurata, sed jure communi non requiritur quod sit aurea vel argentea.

3. Nulla lege generali præcipitur ut pyxis seu ciborium ejusdem sit materiæ ac calix et patena, nec etiam ut intus deauretur; attamen ita fieri omnino decet, et curare debent episcopi ut omnia ciboria, quantum fieri potest, semper sint argentea, et intus inaurata.

4. Idem dicendum est de lunula ostensorii et de pyxide seu parva custodia, quæ adhiberi solet ad viaticum longe deferendum. Cum autem ostensorium sacras species immediate non attingat, nihil obstat quin totum vel ex parte, ob paupertatem aliamve causam, ex ære aut stanno conficiatur; nec absolute præcipitur ut deauretur vel deargentetur. In summitate ostensorii crux visibilis imponi solet, sed non requiritur.

654. — 312. II. Vasorum sacrorum consecratio. — 1. Calix et patena ab episcopo cum sancto chrismate consecrari debent, juxta ritum in Pontificali descriptum. Cum hæc consecratio ad ordinem episcopalem pertineat, quilibet episcopus calices et patenas valide consecrare potest. Simples vero sacerdotes, etsi ad calicem consecrandum ab episcopo delegari nequeant, hanc facultatem a Summo Pontifice accipere possunt, et aliquando accipiunt.

2. Pyxis seu ciborium et lunula ostensorii non debent cum oleo sancto consecrari, sed ab eo qui habet facultatem benedicendi indumenta sacerdotalia benedicuntur, et hæc benedictio communiter habetur ut præcepta, sed tantum sub veniali (S. Lig., l. 6, n° 385). Ostensorium vero, etsi sacras species non tangat, laudabiliter benedicitur eodem ritu quo benedici debent pyxis et lunula ostensorii; qui ritus in missali et rituali inscribitur *Benedictio tabernaculi seu vasculi pro sacrosancta Eucharistia conservanda*.

655. — 313. III. Necessitas vasorum sacrorum. Usus calicis et patenæ pro celebratione Missæ sub gravi præcipitur. Itaque mortaliter peccaret quicumque sine calice et patena idoneis et specialiter consecratis Missam celebrare præsumeret.

Plures contenderunt licite adhiberi posse calicem non consecratum, quo sacerdos usus fuisset ad celebrandam Missam,

arbitrantes contactum sacrarum specierum sufficere ad consecrandum calicem aliunde idoneum. Ista opinio est erronea et rejicienda, alioquin dicendum foret sacras species in pavimentum cadentes illud consecrare; aliunde consecratio non valet, nisi fiat juxta ritum ab Ecclesia præscriptum. — Idem tenendum est de sacris lintheaminibus et paramentis sacerdotalibus.

656. — 314. IV. Contactus vasorum sacrorum. — 1. Vasa sacra dum actu continent corpus aut sanguinem Christi, extra casum necessitatis aut periculum profanationis, a nemine tangi possunt, absque peccato mortali, præter quam a sacerdote et diacono. Ista prohibitio est sub gravi, juxta communem theologorum sententiam. Utrum vero presbyteri et diaconi in peccato mortali existentes, gravis peccati arguendi sint, si vasa sacra Eucharistia continentia tangant, expensum fuit in *Tractatu de Sacram. in genere* (Cf. n. 128).

Quælibet vasa sacra species consecratas continentia semper reponenda sunt super corporale aut pallam.

2. Vasa consecrata, nempe calicem et patenam, quando sunt vacua, subdiaconi ubique nuda manu tangere possunt. Idem possunt acolythi, ratione ordinis sui, quando necessaria ad Missam præparant. — Addit Benedictus XIV diuturna consuetudine factum esse, « ut ordinati omnes, et qui sola tonsura præditi sunt, si aliqua causa intercedat, sacra vasa, dum vacua sunt, extra altaris ministerium tangant. — Laici vero et ipsæ moniales, qui absque necessitate aut rationabili causa vasa sacra nuda manu tangunt, secluso contemptu et scandalo, peccant quidem, saltem probabilius, quia derogant universali Ecclesiæ consuetudini hunc contactum prohibentis, sed venialiter tantum, ut generaliter docent theologi, eo quod hujusmodi irreverentia levis est. Unde nullum committitur peccatum, quando adest aliqua causa.

Qui peccato mortali inquinati vasa sacra vacua tangunt, venialiter peccare videntur, etiamsi eis liceat ea tangere, ob irreverentiam rebus sacris illatam; ait enim Propheta : « Mun- » damini qui fertis vasa Domini. »

3. Omnes tangere possunt vasa simpliciter benedicta, quando non adhibita fuerunt; sed post eorum usum non magis ea tangere fas est ac calices et patenas, excepto ostensorio a lunula separato, quod non habetur ut vas sacrum.

657. — 315. V. Vasorum sacrorum exsecratio. Generaliter vasa sacra suam consecrationem aut benedictionem amittunt, quoties per fractionem vel aliter amittunt figuram, sub qua sunt consecrata aut fiunt inutilia et inepta ad usum ad quem sunt benedicta aut consecrata (de Herdt, p. 1, n. 55).

Exinde, in specie :

1. *Calix* consecrationem suam perdit — quando ita frangitur ut non possit amplius sacrificio decenter inservire, licet facile reparari queat; — quando in parte inferiori cuppæ fit foramen etiam exiguum, propter periculum effusionis et profanationis Sanguinis Christi; — quando per fracturam stipitis cuppa a pede separatur, eo quod amittit formam in qua fuit consecratus; — quando de novo inauratur (S. R. C., 14 jun. 1845), quia sacra species immediate tangit aurum de novo additum, nec debet SS. Sacramentum a re non consecrata tangi.

Attamen, si per usum diuturnum paulatim decidat inauratio, calix et patena consecrationem suam non amittunt, quando vestigium auri perspicitur; eam vero amittunt, quando omnino aurum ablatum est. Ita communissime liturgistæ.

2. *Patena* perdit suam consecrationem, si tam enormiter frangatur, ut usui consueto decenter inservire nequeat, vel si iterum inaretur pars superior.

3. *Pyxis* benedictionem suam amittit iisdem modis ac calix, nempe si enormiter frangatur, vel in cuppa tale foramen fiat, ut particulæ hostiarum consecratarum in eo latere possint. Idem dicendum est de *ostensorio* ejusque *lunula*, si per fractionem aut aliter ad usum suum inepta reddantur. Post novam inaurationem, pyxis et lunula iterum benedici debent.

NOTANDA. — 1. Vasa sacra post modicam reparationem non amittunt suam consecrationem aut benedictionem, modo nulla fiat fractio notabilis; non requiritur nec decet ut exsecrentur,

antequam artifici tradantur (S. R. C., 22 apr. 1822); — 2. Gravis peccati reus esset, qui vasa sacra ad usus profanos converteret, v. g., calicem ad bibendum in mensa, quia in hoc adest gravis irreverentia ac contemptus rei sacræ; — 3. Urgente necessitate, vasa sacra licite venduntur, servatis tamen formis canonicis, si fieri potest. Si personis ecclesiasticis vel aurificibus ad usum ecclesiarum vendantur, integra tradi possunt; si vero ad usus profanos alienentur, prius frangenda sunt et exsecranda, ne sancta ab aliis quam a ministris Ecclesiæ tractentur (Bouvier, *loc. cit.*; de Herdt, *ibid.*).

II. De lintheaminibus sacris.

Tria sunt lintheamina sacra, scilicet, corporale, palla et purificatorium. Dicendum est de eorum — 1. materia; — 2. benedictione; — 3. necessitate; — 4. munditie.

658. — 316. I. Materia sacrorum lintheaminum. — 1. Corporale, ita dictum quia corpus Christi involvit, « ex puro lino contextum esse debet, quia sindone munda corpus Christi legitur involutum in sepulchro ». Ita ordo Romanus. In rubrica Missalis legitur : « Corporale ex lino tantum esse debet, nec serico nec auro in medio intextum, sed totum album. » Potest etiam ex cannabe confici, juxta S. Ligorum et alios, non vero ex serico aliove panno, saltem quoad mediam partem, in qua ponuntur hostia et calix; in extremitatibus vero potest esse sericum vel auro elaboratum (S. R. Cong., 15 maii 1819).

2. *Palla* debet esse linea; at, ex usu in Gallia communiter recepto, in parte superiori panno aureo vel serico vestiri potest, etiam interposita charta ne facile plicetur aut dimoveatur, dummodo pannus superior non sit nigri coloris, nec referat aliqua mortis signa (S. Cong. Rit., 10 januarii 1852).

3. *Purificatorium*, sic vocatum quia ad tergendum calicem adhibetur, debet esse *ex pura et candida tela* (Rit. Romanum), id est, ex lino vel cannabe (Decr. 15 maii 1819).

659. — 317. II. Benedictio lintheaminum sacrorum. Corporalis et pallæ benedictio est obligatoria et fit eodem modo. —

Purificatorii benedictio nullibi præscribitur, nec formula ad hoc in Rituali aut Missali habetur. Suadetur tamen illud benedicere, sive simul cum mappis sive seorsim, assumendo formam benedictionis mapparum et in ea mutando verbum *altare* in verbum *calix*. Postquam ad Missam inserviit, illud tangere non licet donec lotum fuerit, nisi iis qui tangere possunt vasa sacra vacua. Idem a fortiori dicendum est de corporali et palla. Hæc tamen prohibitio est sub levi tantum, juxta communem sententiam.

660. — 318. III. Necessitas sacrorum linteaminum. Docent Suarez, S. Ligorius et alii multi mortale esset peccatum sine corporali et palla, aut cum eis non benedictis, celebrare, nisi gravis urgeat necessitas celebrandi. Minor autem requireretur necessitas ad celebrandum sine palla benedicta quam sine corporali, quia palla sacras species immediate non tangit. Unde plures dicunt quod si palla desit, aut per quadrantem expectari debeat, loco ejus adhiberi potest aliud corporale, aut purificatorium, aut bursa (Cf. S. Lig., l. 6, n. 387). Si vero deficiat purificatorium, suppleri potest ope strophili mundi, quod postea ad usus profanos non adhibendum erit (S. Lig., n. 389).

661. — 319. IV. Sacrorum linteaminum mundities et integritas. — 1. Summa vigilantia curandum est ut sacra linteamina sint munda et nitida; nec a gravi culpa excusari posset sacerdos qui, ex negligentia, ad divinum sacrificium uteretur corporali et palla adeo sordidis, ut in mensa communi horrorem excitarent. Attamen, juxta plures, graviter non peccaret qui corporali notabiliter immundo in necessitate uteretur, nempe si ipse aut alii deberent alias sacrum de præcepto omittere.

2. Item studiose invigilandum est ne corporale ullum etiam minimum foramen habeat circa medium, ubi collocantur hostiæ. Corporale ita laceratum ut non remaneat pars sufficiens ad capiendum patenam et calicem, eo ipso suam amittit benedictionem.

3. Rituale Rom. hæc habet de lotionem sacrorum linteami-

num : « Antequam corporalia, pallæ et purificatoria laicis lavanda tradantur, prius ab aliquo in sacris constituto, in sacristia vel in ecclesia, in eodem vase seu pelvi qua calices et patenæ abluuntur, aqua calida semel et iterum laventur, et deinde in cumulum torta, ut aqua bene exprimatur, quæ tota in sacrarium projicienda est, laicis, id est, monialibus, vel certe aliis honestis et adultis matronis tandem lavanda offerantur. » Idem legitur in Pontificali.

Inde multi inferunt laicum non posse sine peccato mortali primam lotionem facere, alii vero communius putant peccatum fore solum veniale, imo nullum esse peccatum, justa interveniente causa; ratio est quia non majus est peccatum hæc linteamina lavare cum debita reverentia, quam tangere. Juxta S. Ligorium, secunda lotio a laicis fieri posset; attamen communis praxis est, ut prædicta linteamina a laicis prima et secunda vice non laventur absque licentia episcopi. — Si sacra piscina non existeret, aut insufficiens esset, aqua lotionis in locum decentem, v. g., in cœmeterium, projici posset (Cf. Bouvier, *loc. cit.*), vel saltem in terram effossam infundi deberet et terra operiri.

III. De accessoribus vasorum et linteaminum sacrorum.

Vasis et linteaminibus sacris accedunt velum et bursa calicis, campanula, ampullæ, etc.

662. — 320. I. Velum calicis. Rubrica vult ut sacerdos Missam celebraturus, calicem *velo serico* tegat. Illud velum ex eodem panno conficitur ac casula. Equidem, si casula non conficeretur ex serico, velum nihilominus sericum esse deberet, ad servandam rubricam; sed licite servatur consuetudo præscripta illud semper conficiendi ex eodem panno ac casula.

663. — 321. II. Bursa. Super velum ponitur *bursa*, coloris paramentorum, in qua ponitur corporale plicatum. Hujus materiam non indicat rubrica, sed valde decet eam fieri ex eodem panno ac paramentum, cujus colorem habere debet. Convenit etiam ut pars ejus interior panno serico, vel, ut

communius fit, tela linea alba tegatur, propter honorem corporali debitum.

Bursa et velum una cum paramentis sacris benedici possunt, sed illorum benedictio non est obligatoria. — Qui corporale sine bursa deferunt, aut sine velo celebrant, non bene agunt, inquit Gavantus; non tamen probabiliter peccant, quia velum et bursa ob solam decentiam requiri videntur (S. Lig., l. 6, n. 395).

664. — 322. III. Campanula, ampullæ, etc. Rubrica præscribit insuper ut a parte epistolæ præparentur « parva campanula, ampullæ vitreæ vini et aquæ, cum pelviculo et manutergio mundo in fenestella, seu in parva mensa ad hoc præparata ». Hujusmodi res non benedicuntur; sed, ob reverentiam SS. Sacramento debitam, munda et nitida esse debent. Requirit ibidem rubrica cereum ad elevationem S. Sacramenti accendendum; quod laudabiliter in pluribus locis servatur, sed consuetudine contraria cessavit esse obligatorium.

§ III. — De vestibus sacerdotalibus

Sex numerantur vestes sacerdotales, nempe: amictus, alba, cingulum, manipulus, stola et casula. Harum oportet considerare — 1. significationem et materiam; — 2. benedictionem; — 3. necessitatem; — 4. colorem; — 5. exsecrationem.

665. — 323. I. Vestium sacerdotalium significatio et materia. — 1. *Amictus*, a voce *amicire* seu *cooperire*, allegorice velamen faciei Christi impositum vel coronam ejus spineam significat; in sensu morali, galeam salutis contra diabolicos incursus, ut constat ex oratione quæ in amictu induendo recitatur, et vocis castigationem seu linguæ custodiam, juxta Pontificale, ubi de ordinatione subdiaconi. — Debet autem fieri ex tela alba, linea vel cannabea, duas habere chordulas, et in medio crucem acu pictam. — Sacerdos amictum induens, nec manu, nec amictu se signet, sed post osculum ponat illum super caput, et mox ad collum declinet, ut vestium collaria circumtegat.

2. *Alba*, a suo colore sic dicta, allegorice repræsentat ves-

tem albam qua Christus ab Herode indutus fuit, et in ordine ad mores est symbolum innocentiae qua ministrantes altari fulgere debent. — Debet esse ex lino vel cannabe, non vero ex lana vel serico, neque ex gossypio, quia tunc non esset ex tela simpliciter dicta (S. Cong. Rit., 15 maii 1819). — In albarum et aliarum vestium fimbriis et manicis non licet apponere fundum rubrum (S. C. R., 17 aug. 1833), qui reservatur praelatis.

3. *Cingulum* est appendix albæ, quam decenter aptat, ne diffuat et gressum impediat. Allegorice consideratum, commemorat funes et flagella, quæ Christi corpus ambierunt; in sensu morali, signum est castitatis, ut constat ex oratione *Præcinge me, Domine*, etc. « Sacerdotes in sacrificio Missæ congruentius utentur cingulo lineo quam serico » (S. Cong. Rit., 22 jan. 1701). Non prohibetur igitur esse sericum vel laneum; aliunde non requiritur quod sit album, sed potest esse coloris paramentorum (8 jun. 1708).

4. *Manipulus* ita dictus a manu qua portatur, significat allegorice funes quibus Christi manus ligatæ fuerunt; quoad mores, dolores et pœnitentiam, laborem et bona opera repræsentat; ac proinde in brachio sinistro collocatur, non tantum ut dextera sit expeditior, sed etiam quia dolor et labor congruunt præsentī vitæ, quæ per sinistram denotatur. — Ejusdem materiæ est ac casula, et non tantum a sacerdote, sed etiam a diacono et subdiacono defertur.

5. *Stola* significat allegorice funes Christi collo injectas, vel crucem humeris impositam; in sensu morali, jugum Domini et obedientiam christianam exprimit. Nunc velut signum auctoritatis communiter habetur, et quamvis episcopis, presbyteris et diaconis communis sit, mos tamen invaluit, ad exprimendam eorum distinctionem, ut episcopi eam haberent pendentem, presbyteri in formam crucis super pectus, et diaconi ab humero sinistro ad latus dextrum ductam et ligatam. — Eadem materia conficitur ac casula.

6. *Casula*, sic dicta quia olim tanquam parva casa totum corpus tegebat, vocatur etiam *planeta*, quia erat versatilis circa corpus. Allegorice repræsentat purpureum vestimentum,

quo milites Christum induerunt, vel tunicam inconsutilem, quam milites ab eo detraxerunt, antequam crucifigeretur; moraliter denotat vestem nuptialem seu caritatem, quæ omnia tegit. — In ecclesiis ritus latini, nunc communiter casula duabus constat partibus, quæ antè et postè tegunt corpus a collo ad genua.

Cum olim necesse fuerit casulam hinc et inde elevare, ut celebrans liberiora haberet brachia, mos perseveravit ut eam ministri paululum sublevent.

Quantum fieri potest, ex pannis pretiosis, nempe aureis, argenteis, sericis, vel semisericis conficiendæ sunt casulæ, non vero ex gossypio, lino aut lana (S. Cong. Rit., 28 julii 1881). Ad hunc usum converti possunt vestes mulierum pretiosæ, ut fert communis sententia contra plures (Cf. Bouvier, de Herdt, *loc. cit.*) (1).

666. — 324. II. Sacerdotalium vestium benedictio. —

1. Cum rubrica dicat : « Paramenta debent esse ab episcopo vel ab alio facultatem habente benedicta, » certum est de præcepto benedici amictum, albam, manipulum, stolam, casulam et ipsum cingulum, quæ pariter veniunt nomine paramentorum. — Hæc autem obligatio indumenta sacerdotalia benedicendi est ex genere suo gravis; et usus amictus, cinguli, vel manipuli non benedicti, reputatur peccatum leve.

2. Benedictio vestium sacerdotalium ad episcopum pertinet; imo, ex jure communi, juxta communem theologorum sententiam, episcopi sine speciali Sedis Apostolicæ indulto hanc facultatem aliis delegare non possunt (2). — Prælatis regulis ordinarie conceditur privilegium benedicendi paramenta, sed pro suis ecclesiis tantum.

(1) De significationibus sacrarum vestium consuli etiam possunt Innocentius III, l. 1, c. 35 et seq.; — Bona, *Tract. ascet.*, c. 5, § 2; — Benedictus XIV, *de Sacr. Missæ*, sect. 1, § 54 et seq.

(2) Craisson (n. 4470) testatur Pium IX sibi ipsi declaravisse se dedisse omnibus episcopis facultatem delegandi simplices sacerdotes pro benedicendis sacris paramentis et linteaminibus altaris. Cum hujus canonistæ testimonium sit omni exceptione majus, absque ullo scrupulo oraculum vivæ vocis Pii IX in praxim deduci potest.

667. — 325. III. Necessitas vestium sacerdotalium. Omnes fatentur non licere Missam absque vestibus supra memoratis celebrare. Cum vero, juxta multos, in hac omissione etiam voluntaria sacrorum indumentorum dari possit parvitas materiæ, prædictæ vestes distingui solent in majores et minores; *majores* sunt alba, casula et probabilius stola; amictus, cingulum et manipulus dicuntur *minores*.

Has regulas tradunt theologi :

1. Est peccatum mortale celebrare sine ullis vestibus sacris, quantacumque occurrat necessitas, nisi forte ad vitandam mortem, non intentatam tamen in contemptum religionis (S. Lig., l. 6, n. 289).

2. Pariter sine gravi peccato omitti non posset alba aut casula. Idem plerique dicunt de stola. Cum vero nonnulli stolam inter vestes minores annumerent, non est improbabile, ait Quarti, licitum esse celebrare sine stola in gravi necessitate, v. g., ad infirmum communicandum, vel ut populus die dominica sacrum audiat. Sed tunc satius esset pro stola adhibere manipulum longiorem, si convenienter aptari posset circa collum.

3. Ob gravem necessitatem licet celebrare sine amictu, aut cingulo, aut manipulo, et etiam sine his omnibus, quia defectus vestium minorum sacramento non infert magnam irreverentiam. Imo, juxta plures, quævis rationabilis causa sufficit ut sine aliqua ex vestibus minoribus celebretur. Sed tunc melius est, si fieri possit, pro manipulo stolam, et pro cingulo aliud ligamen adhibere (1).

(1) De sacris paramentis et externo habitu sacerdotis celebraturi hæc notat Cl. Marc (*Inst. Alph.*, n. 1634) :

1. « Paramenta non debent sumi de altari pro celebratione Missarum, cum id competat tantum Episcopis, sive solemniter sive privatim celebrent. At vero, deficiente sacristia aut mensa ad hoc præparata, possunt collocari super altare, non in medio, ut pro Episcopis, sed in cornu Evangelii. Nulli tamen id licet in altari, ubi exponitur SS. Sacramentum.

2. » Celebrans debet esse *calceatus pedibus*. Quocirca S. R. C. (31 aug. 1872) respondit : « Clericos in sacris præsertim functionibus, adhibere debere caligas, quibus *publice* uti solent probati clerici loci, seu dioceseos. Celebrans sine causa, nudis pedibus, secluto contemptu, non

668. — 326. IV. Vestium sacerdotalium color. « Paramenta altaris, *celebrantis et ministrorum*, inquit rubrica, debent esse coloris convenientis officio et Missæ diei, secundum usum Romanæ Ecclesiæ, quæ quinque coloribus uti consuevit : albo, rubro, viridi, violaceo et nigro. »

Etsi quidam asserant hanc rubricam esse tantum directivam, alii communius et probabilius putant eam obligare, non tamen sub gravi, nisi adsit scandalum. Unde quævis rationabilis causa ab omni peccato excusat, v. g., si vestes debiti coloris sacerdotum numero non sufficerent.

At omnino reprobantur paramenta ex telis sericis vitreis (S. Cong. R., 11 sept. 1847).

Similiter prohibentur paramenta varii coloris (*de toutes couleurs*), quæ, propter flores albi, rubri et viridis coloris immixtos, quidam volunt in omni festo adhiberi posse. Si tamen unus color, v. g., albus, cæteris prævaleat, pro eo colore legitime adhibentur. — Prohibentur etiam paramenta flavi et cærulei coloris (S. C. R., 12 nov. 1831). — Sed permittuntur paramenta ex aurea tela (*drap d'or*), quæ juxta usum Urbis pro albo et rubro colore, et in Gallia etiam pro viridi adhibentur (Cf. Gury, n. 393).

excedit veniale; si fiat ex necessitate aut rationabili causa, nullum est peccatum.

3. » Celebrans accedens ad paramenta debet esse indutus vestibis sibi convenientibus, quarum exterior saltem talum pedis attingat. Hæc rubrica, secluso scandalo et contemptu, videtur sub veniali tantum obligare. Varia tamen Concilia præscripserunt ejus observantiam sub pœna suspensionis ipso facto incurrenda a delinquente, in loco propriæ residentię.

4. » Nemo audeat uti *pileolo* in celebratione Missæ, sine expressa licentia Sedis Apostolicæ, non obstante quacumque contraria consuetudine. Hinc Doctores dicunt esse mortale celebrare totam Missam, cooperto capite; secus, si usque ad Canonem, secluso contemptu ac scandalo. In casu autem extraordinario, si morbus non est diuturnus, licebit ex præsumpta licentia celebrare cum *pileolo*, dummodo a Præfatione usque ad finem Communionis detrahatur. — Similiter Innocentius XII locorum Ordinarios moneri jussit, ne quemquam permetterent, sine Apostolicæ Sedis privilegio, cum *adulterino capillilio* sacrosanctum peragere Missæ sacrificium. Sed plures Auctores testantur hanc legem in variis locis obsolevisse. »

669. — 327. V. Exsecratio vestium sacerdotalium. — 1. Paramenta sacra benedictionem suam amittunt — quando ita sunt lacerata aut usu trita ut, juxta hominum æstimationem, jam non sint idonea suo usui; — quando amittunt formam sub qua sunt benedicta; — quando uno et eodem actu additur pars major parte benedicta; nam major pars trahit ad se minorem (Cf. de Herdt, p. 1, n. 54).

2. Si vero formam suam retinentia reficiantur, aut aliquid novi in minori quantitate eis addatur, v. g., crux casulæ, nova benedictione non indigent, quia accessorium naturam principalis sequi congruit. Item, si constent pluribus assutis partibus, quæ sine laceratione possunt separari et iterum consui; sic pars superior, pars inferior et manicæ albæ non exsecrantur, quando istæ partes, lotionis aut plicaturæ causa, ex proposito ab invicem separantur; nam se habent istæ partes sicut pes et cuppa calicis tornatilis, nec tunc amittunt suam formam.

3. Fragmenta paramentorum vetustorum in usus profanos nunquam convertenda sunt, sed ex eis conficiantur minora paramenta, vel comburantur, et cineres in piscinam aut in locum honestum projiciantur.

4. Denique notandum est graviter illicitum esse uti vestibus sacris, etiam usu attritis, in profanos usus; attamen si ista fieri contingat, non ideo paramenta benedictionem suam amittunt; quod enim semel benedictum est, tale manet quamdiu in eadem forma existit, nisi aliud jure exprimatur (de Herdt, *loc. cit.*).

ARTICULUS III

De modo celebrandi Missam

Dicendum venit : — 1. de ritibus Missæ celebrationem spectantibus; — 2. de præcipuis difficultatibus intra Missam occurrentibus; — 3. de mirabili œconomia eorum quæ in celebratione Missæ dicuntur et fiunt.

§ I. — De ritibus Missæ celebrationem spectantibus

Duplicis generis sunt illi ritus : alii scilicet *intra*, alii *extra* Missam servandi.

I. De ritibus intra Missam servandis.

Ritus servandi in celebratione Missæ adamussim describuntur in Rubricis Missalis, et a Rubricistis (1) data opera explicantur. Hic igitur satis erit breviter expendere : — 1. an et quatenus rubricæ intra Missam servandæ conscientiam ligent ; — 2. quotuplici modo violari possint ; — 3. quid agendum sit in casu infirmitatis manuum, vel oculorum, vel corporis et crurum ; — 4. quale spatium temporis in Missæ celebratione impendendum sit ; — 5. utrum Missa semper cum Officio convenire debeat.

670. — 328. I. Rubricarum intra Missam servandarum vis obligatoria. Communis est sententia theologorum omnes rubricas quæ ritus intra Missam servandos proponunt, habendas esse ut præceptivas.

Constat ex Bulla S. Pii V initio Missalis apposita, in qua hæc leguntur : « Mandantes ac districte omnibus ac singulis... in virtute sanctæ obedientiæ præcipientes, ut... Missam juxta ritum, modum ac normam per Missale hoc a nobis nunc traditum, decantent ac legant ; neque in Missæ celebratione alias cæremonias, vel preces, quam quæ in hoc Missali continentur, addere vel recitare præsumant. » Ista verba indicant obligationem ex se gravem, siquidem dicitur : *districte in virtute sanctæ obedientiæ*.

Obligant autem graviter vel leviter pro materia, cujus gravitatem natura rei vel consuetudo determinat. Quod ut intelligatur, observandum est omnes partes Missæ non esse ejusdem rationis : aliæ quippe sunt essentielles ; aliæ vero accidentales. Inter accidentales, quædam sunt gravioris, quædam levioris momenti, attentis tum fine ad quem ordinantur, tum indecentia omissionis, tum judicio prudentum. Igitur gravitas

(1) Vide nomina præcipuorum, p. 542.

materiæ in præsentī casu non tam æstimanda est ex ejus quantitate quam ex ejus qualitate, attento fine rubricæ violatæ juxta judicium prudentum (Cf. Marc, n. 1638, in fine, ubi expendit vim consuetudinis in re liturgica).

671. — 329. II. Varii modi peccandi contra rubricas in Missa servandas. Peccari potest contra rubricas ad missam spectantes per omissionem, additionem, mutationem, defectum pronuntiationis et confusionem.

1° *De omissione* hæc communiter docentur :

1. Omissio partium quæ *extraordinariæ* dicuntur, id est, quæ non reperiuntur in omni Missa, est plerumque peccatum veniale. Unde omittere unam prophetiam in feriis quatuor temporum, unam aut alteram orationem post primam orationem dicendam, *Communicantes* et *Hanc igitur oblationem...*, specialia quibusdam festivitatis, *Gloria in excelsis*, *Credo* vel sequentiam seu prosam, non est ex se peccatum mortale.

2. Omissio partium *ordinariarum*, sive de verbis, sive de signis agatur, est peccatum mortale ex genere suo, juxta omnes. Ad dijudicandum utrum materia dicenda sit notabilis vel levis, attendendum est tum ad dignitatem rei omissæ, tum ad illius quantitatem.

Hinc est peccatum mortale omittere confessionem quæ fit initio Missæ, epistolam, evangelium, oblationem panis aut vini, vel præfationem... Est autem peccatum leve omittere *Kyrie eleison*, collectam, tractum, graduale, offertorium, vel postcommunem... Si autem tot omitterentur partes leves ut simul junctæ æquivalerent epistolæ communis extensionis, vel præfationi, adesset peccatum mortale.

Intra *canonem proprie dictum*, seu a *Te igitur* usque ad *Pater noster*, mortale est omittere quamlibet orationem, aut ejus verba ita mutare, ut sensus varietur, vel aliquod verbum omittere, quo sublato, reliqua verba sensu distituantur. Extra hunc casum, non esset mortalis omissio quinque aut sex verborum, vel nominum sanctorum; sed controvertitur an voluntaria omissio vocis *enim* in forma consecrationis esset mortale peccatum.

Intra *canonem improprie dictum*, id est, a *Pater noster* ad *Communione*m, a peccato mortali excusari non posset qui omitteret *Pater noster*, *Libera nos*, *Hæc commixtio*, totum *Agnus Dei*, tres orationes subsequentes, *Domine, non sum dignus*, vel *Quid retribuam*; excusaretur vero a mortali qui omitteret unum aut alterum *Agnus Dei*, primam orationem sequentem, quæ in Missis defunctorum non dicitur, vel semel aut bis *Domine, non sum dignus*.

3. Quod spectat ad ritus seu actiones perficiendas, mortale esset omittere mixtionem aquæ cum vino, elevationem hostiæ et calicis post consecrationem, fractionem hostiæ et commixtionem unius partis cum sanguine, purificationem patenæ et ablutiones post communionem. E contra veniale esset omittere signum crucis super aquam, unam aut alteram crucem super oblata, tunctionem pectoris, lotionem manuum, quasdam inclinationes vel genuflexiones, altaris deoscultationem., et alia hujusmodi, quæ sigillatim sumpta non reputantur materia gravis. Si autem iu eadem Missa plura signa præmitterentur, quæ materiam gravem ex doctorum consensu constituerent, peccatum esset mortale.

Præter materiæ gravitatem attendendum est etiam in levioribus omissionibus ad finem intentum, ad contemptum ex parte celebrantis, et ad scandalum ex parte assistentium; quæ omnia peccatum ex veniali mortale facile redderent.

2º *De additione* hæc regula ab omnibus theologis statuitur: in missæ celebratione omnis additio est illicita, tum ob expressam prohibitionem S. Pii V, tum ob reverentiam SS. Eucharistiæ debitam, et abusus graves exinde secuturos. Est autem peccatum ex genere suo mortale.

Hujus peccati gravitas dijudicanda est sive ex parte Missæ in qua fit additio, sive ex intentione celebrantis, sive ex qualitate et quantitate additionis. Unde graviter peccaret qui unam vocem adderet verbis consecrationis, v. g. : Hoc est corpus meum *de Virgine natum*; — qui intenderet novum introducere ritum; — qui falsa aut ridicula misceret sacris ritibus. At difficile præfinitur quænam quantitas ad materiam gravem requiratur.

Venialiter peccaret, juxta communem sententiam, qui ex importuna devotione adderet plures collectas, *Credo, Gloria, Pater, Ave*, vel quid simile. Attamen addere *Gloria* et *Credo* in Missa de *Requiem* pluribus videtur gravis inordinatio (S. Lig., lib. 6, n. 441).

3° Quælibet *immutatio* in Missa est omnino prohibita; quæ si contingat, est peccatum mortale vel veniale, ratione qualitatis, quantitatis et partis Missæ in qua fit.

Unde celebrare Missam diversam a præcepto vel concessio officio, vel votivam, præsertim de *Requiem*, in festo duplici vel infra octavam privilegiatam, absque causa in rubricis approbata, est ex se peccatum saltem veniale, et certo mortale, si adsit contemptus, vel grave scandalum, puta, si in festo solemniori Missa de *Requiem* sine gravi causa publice celebraretur.

Mutare epistolam in aliam, evangelium in aliud, præfationem in aliam, est peccatum veniale, nisi ex adjunctis oriatur gravis deformitas, ut fieret, si, v. g., die Paschæ aut Pentecostes cantaretur præfatio quadragesimæ.

Evangelium dicere loco epistolæ, et vice versa, gravis videtur immutatio; est autem levis mutatio inter orationes non servare ordinem prescriptum, imperfecte facere genuflexiones, signa crucis, manuum elevationes et similia.

4° Circa defectum pronuntiationis hæc in rubricis leguntur (1 p., tit. 16): « Sacerdos maxime curare debet ut ea quæ clara voce dicenda sunt, distincte et apposite proferat; non admodum festinanter, ut advertere possit quæ legit; nec nimis morose, ne audientes tædio afficiat; neque etiam voce nimis elata, ne perturbet alios qui fortasse in eadem ecclesia tunc temporis celebrant; neque tam submissa, ut a circumstantibus audiri non possit; sed mediocri et gravi, quæ et devotionem moveat, et audientibus ita sit accommodata, ut quæ leguntur intelligant. Quæ vero secreto dicenda sunt, ita pronuntiet, ut et ipsemet se audiat, et a circumstantibus non audiatur. »

Hinc inferuntur sequentes regulæ :

1. Quædam clara voce dicenda sunt; unde qui submissa voce

ea pronuntiaret, peccaret, sed venialiter tantum, quia hæc rubrica non obligat sub gravi, juxta theologorum æstimationem. — Imo nullum adest peccatum, si quæ dicenda clara voce, audiuntur a Missæ ministris et assistentibus propinquieribus, licet alii audire non possint.

2. Quædam *submissee* recitari debent; quod quidem confirmat conc. Trid. (sess. 22, c. 9) dicens: « Si quis dixerit Ecclesiæ Romanæ ritum, quo *submissa voce* pars canonis et verba consecrationis proferuntur, damnandum esse... anathema sit. »

Hinc peccaret venialiter qui voce submissa dicenda voce elata diceret, ita ut audiretur a personis ultra sex vel octo passus distantibus. Si autem tam alte pronuntiaret, ut ejus verba pervenirent ad quadraginta passus et ultra, juxta plures, committeret peccatum mortale, ob scandalum ei irreverentiam. At nullum est peccatum, si a solis Missæ ministris audiat sacerdos. — Non tamen ita submissee pronuntianda sunt verba canonis ut seipsum non audiat sacerdos, posito quod strepitus non fiat in ecclesia, quia rubrica expresse dicit: « Ita pronuntiet ut et ipsemet se audiat. » Imo, juxta S. Lig. (lib. 6, n. 444), qui seipsum non audiret in prolatione verborum consecrationis, nullo resonante strepitu, peccaret mortaliter, quia, juxta multos, prolatio verborum quæ non audiuntur non est vera prolatio; et ideo sacrificium et sacramentum exponerentur nullitati, quod est certe gravissima culpa.

3. Omnia *distincte et apposite* sunt pronuntianda, id est, nec nimis festinanter, nec morose, sed convenienter et cum devotione. — Hinc peccaret venialiter qui verba Missæ integre non diceret, sed balbutiendo, aut syncopando, vel ea sine ratione sæpe sæpius repeteret. — Imo mortaliter peccaret qui sic repetendo liturgiam turbaret, vel formam consecrationis cum notabili indecentia pronuntiaret. — Qui verba pronuntiat vel ritus peragit cum notabili distractione voluntaria, intra canonem et præsertim in consecratione, probabilius peccat graviter ob notabilem injuriam Deo irrogatam (S. Lig., lib. 6, n° 440).

5° *Adest confusio*, quando simul peraguntur quæ seorsim

fieri debent, v. g., si sacerdos et minister non alternatim, sed conjunctim loquantur; si verba signis misceat sacerdos, quando sejungi debent. In his casibus adest peccatum ex genere suo grave, cujus malitia pendet a circumstantiis confusionis. — Quod de confusione signorum et verborum dicitur, et de eorum inversione pari ratione dicendum est.

672. — 330. III. Agendi ratio in infirmitate manuum, oculorum, corporis et crurum. — 1. De *infirmitate manuum* S. Lig. hæc habet (lib. 6, n. 402): « Dicit Gobat quod si quis nequiret celebrare nisi utroque brachio super altari innixus, licite sic celebraret privatim, non autem publice, nisi hoc faceret ex necessitate. Hoc autem puto non excedere veniale, a quo videtur excusari posse, qui ob infirmitatem nequiret rectus stare, et ex sua devotione vellet celebrare, modo viteatur populi admiratio. Dicunt etiam Croix et Concina quod si quis non possit elevare hostiam, sed possit reliqua, posset celebrare privatim, et etiam publice, si adsit necessitas, et populus moneatur; sed puto satis esse populum tantum monere, si quis ex devotione celebret. »

2. *Circa infirmitatem oculorum* refert Bened. XIV (*Inst.* 34, n° 5) olim sacerdoti oculorum infirmitate laboranti non consuevisse concedi facultatem Missam celebrandi, nisi sub clausula « quod non sit omnino cæcus et memoriter non recitet. Hodie vero prædicta facultas non raro sacerdotibus cæcis conceditur, sub certis quibusdam clausulis sedulo servandis, inter quas præcipua est, ut præfatus cæcus non celebret nisi cum assistentia alterius sacerdotis, qui eum monere et adjuvare possit, si in quibusdam deficiat.

3. Quod spectat ad *debilitatem corporis et crurum*, si quis alter celebrare non posset quam adjutorio baculi, docent illud licite fieri Croix, Vasquez et alii apud S. Lig. (lib. 6, n° 402), qui eorum sententiam simpliciter refert, eam nec laudando nec redarguendo. — Qui vero celebrare non posset nisi sedens, excepta Missa jure divino perficienda, si repentina infirmitas post consecrationem superveniret, omnino abstinere debet a Missa celebranda, etiam ad viaticum infirmo mi-

nistrandum, nisi specialem S. Pontificis obtinuerit licentiam, propter gravem indecentiam hujus situs insoliti. Porro sperari nequit talis licentia, tum quia illam Pius VI illustri episcopo Germaniæ denegavit; tum quia ipse Pius VI, senex factus, ita Missam celebrare recusavit, ne exinde multæ nascerentur petitiones, et forsán gravissima erga SS. Sacramentum injuria (Vide Caron, *Cérémonies de la Messe basse*, cap. 22, nº 46).

673. — 331. IV. Tempus in celebratione Missæ adhibendum. Generatim loquendo, celebratio Missæ lectæ non debet excedere secundam horæ partem, nec tertia parte brevius esse. Ita Bened. XIV (*de Sacr.*, lib. 3, c. 21), S. Lig. (lib. 6, n. 400), et alii plures, qui docent non posse a mortali excusari sacerdotem qui infra quadrantem Missam absolveret, etiamsi Missa sit de brevioribus, v. g., de B. Maria in sabbato; nam si Missa infra quadrantem dicatur, non videtur quomodo verba Missæ possint integre et reverenter pronuntiari, atque cæremoniæ digne et convenienter adimpleri. Insuper verba quæ a cæremoniis sejungi debent pronuntiantur ordinarie eodem tempore quo efficiuntur cæremoniæ. Demum, etiamsi verba integre et seorsim pronuntiarentur, nec ulla cæremonia omitteretur, hæc omnia peragere nequit prædictus sacerdos, tam brevi tempore, nisi festnanter et cursim, cum mentis præoccupatione et animi distractione; quæ omnia gravem erga Deum continent injuriam.

Tali præcipitatione graviter etiam scandalizatur populus, qui videns Missam tam celeriter celebratam, merito judicat sacerdotem quædam omittere, aut saltem indevote et distracte omnia peragere, eumque contemnit. Præterea, inde multi sacras cæremonias parvipendunt, vel murmurantur contra sacerdotes rite eas perficientes, vel destituuntur fiducia necessaria ad confitenda peccata et monita salutis mente docili audienda ab ore hujusmodi sacerdotis.

Cum autem Missa ordinarie dimidiam horam vix excedere possit, quin inde tædium populo generetur, ex devotione vel scrupulo indigentibus longiori mora generatim suadendum

est, ut privatim cum solo ministro celebrent, exemplo quorundam sanctorum qui, devotione erga SS. Sacramentum æstuantes, in celebrando divino sacrificio multum temporis insumebant.

674. — 332. V. Convenientia Missæ cum Officio. Regula generalis est, ut Missa, *quoad fieri potest*, cum Officio conveniat; Officium enim et Missa ad eundem finem, nempe ad idem mysterium vel ad eundem sanctum colendum ordinantur. — Sunt tamen exceptiones, scilicet :

1. Missæ *votivæ* privatæ pro arbitrio sacerdotis dici possunt, quando Officium non est duplex, aut de die Dominica, aut de feria vel octava privilegiata; id tamen fieri non debet nisi ob justam causam, v. g., ob specialem devotionem sive celebrantis, sive assistantium, sive eleemosynam dantis.

2. Missa *pro sponso et sponsa* in festo duplici tum minori tum majori permittitur.

3. Missa votiva *solemnis pro re gravi*, etiam in festis ritus superioris licite celebratur, servatis tamen servandis.

4. Missæ *defunctorum* dici possunt ut missæ votivæ, et ampliori privilegio gaudent, si celebrandæ sunt in die obitus, in die tertio, septimo, trigesimo et anniversario, et in multis locis, ob specialia indulta a S. Sede concessa.

5. Missa celebranda *in aliena ecclesia* convenire debet cum Officio illius ecclesiæ, si ibi celebretur festum, quod Missas votivas et *de Requie* excludit, et color Officii sit diversus a colore Officii celebrantis; si celebretur Festum cum solemnitate et concursu populi; si celebrans suppleat vices parochi; si sacerdos extraneus celebret Missam conventualem in ecclesiis monachorum vel monialium. Hæc autem valent etiam pro oratoriis publicis vel publicis æquiparatis, v. g., parvis Seminariorum oratoriis. — In oratorio privato, Missa semper cum officio celebrantis concordare debet, etiamsi Officium sit de *Beato*, cujus Missa in ecclesia aliena, sine speciali privilegio, dici nequit (Marc, n. 1642) (1).

(1) Ex decreto conc. Trid. (sess. 23, c. 16) nullus clericus *peregrinus* sine commendatitiis sui Ordinarii litteris, ab ullo Episcopo ad divina

II. *De ritibus extra Missam servandis.*

Hi ritus præcipue spectant — 1. recitationem Matutini et Laudum; — 2. lotionem manuum; — 3. preces ante vel post Missam recitandas.

675. — 333. I. Matutinum et Laudes. Obligationem recitandi Matutinum et Laudes ante Missam sic memorat rubrica Missalis : « Sacerdos celebraturus Missam,... saltem Matutino cum Laudibus absoluto... (*De præparat. sacerdot.*, 1).

Quidam cum S. Raymundo de Pennafort et S. Antonino ducuerunt gravem esse illam obligationem, innixi auctoritate Innocentii IV, qui (*Epist.* 10, n. 11, *ad Ottonem*) ait : « Sacerdotes Missam celebrare, priusquam officium matutinale compleverint, *non præsumant*, » et rubrica Missalis Romani.

At communissima sententia, cui nemo hodie refragatur, tenet esse levem hanc obligationem.

Si quis tamen, inquit Bened. XIV (*de Sacr.*, lib. 3, c. 13, n. 4), nulla causa urgente, perpetuo id faceret, ita ut videretur quasi animo statuisse nunquam celebrare, dicto Matutino et Laudibus, tunc merito mortaliter peccare diceretur, ratione contemptus rubricæ.

Ex posteriori sententia legitime infertur quamlibet rationabilem causam ab omni peccato excusare. Unde culpa immunis est sacerdos, juxta S. Lig. (lib. 6, n. 347), « si dans eleemosynam postulet ut statim celebretur, si exspectet populus aut aliqua persona gravis, si superior præcipiat, si tempus celebrandi transeat, vel instet commoditas studii, itineris et similia. »

676. — 334. II. Lotio manuum. Duplex est lotio manuum, alia ante, alia post Missam. — Datur præceptum naturale, et quidem grave, ob reverentiam SS. Eucharistiæ debitam,

celebranda et sacramenta administranda admitti debet. Hujus decreti observantiam episcopi promovent, prohibendo ne sacerdotes extranei ad missam celebrandam admittantur nisi exhibeant litteras vulgo dic-tas *celebret*. Sedulo igitur servandæ sunt præscriptiones eæ de re in singulis diocesisibus statutæ.

abluendi manus ante Missam, si graviter sordidæ sint. Jure positivo illam non præcipi videtur pluribus, qui habent rubricam ut mere directivam; unde, juxta eos, præfata lotio domi recte fieri potest. Alii vero tenent eam sub levi esse præceptam, ob generalitatem verborum S. Pii V. Post Missam lotio omitti potest absque peccato, etiam ubi est in usu, quia nulla lege præcipitur.

677. — 335. III. Preces ante et post Missam a sacerdote recitandæ. — 1. Nullum datur præceptum dicendi preces in Missali pro præparatione ad Missam contentas; Rubrica enim ait: « Sacerdos Missam celebraturus... orationi aliquantulum vacet, et orationes inferius positas *pro temporis opportunitate* dicat. » — Existit vero præceptum naturale aliquam præparationem adhibendi SS. Eucharistiæ sacramento, et rubrica absolute dicit: « Orationi aliquantulum vacet. » Unde rectissime ait S. Ligorius (n. 410): « Sacerdotem, qui sine ulla præparatione, saltem domi facta, ad sacrificandum accederet, puto ab aliqua culpa non excusandum. »

2. Quod attinet ad orationes dicendas cum sacerdos induitur sacerdotalibus paramentis, communissima sententia tenet dari obligationem levem eas recitandi.

3. De orationibus quæ in Missali notantur *post celebrationem et communionem dicendæ*, idem dicendum est ac de orationibus ante Missam, nec ulla adest obligatio eas recitandi. Sed canticum *Benedicite*, psalmus 150 et orationes subsequentes vere sunt obligatoriæ; nam in *Ritu celebrandi Missam*, cui primario applicantur verba præceptiva S. Pii V, legitur: « Finito evangelio, dicit antiphonam *Trium puerorum* cum cantico et aliis orationibus. » Sententia quorundam negantium solida probabilitate caret, et dimittenda est. Si sacerdos memoriter dicere nequeat canticum *Benedicite*, sufficit quod illud legat, postquam se exuit paramentis.

§ II. — De præcipuis difficultatibus intra Missam occurrentibus

Illæ difficultates oriuntur — 1. ex defectibus in Missa quan-

doque obvenientibus; — 2. ex necessitate Missam inceptam perficiendi; — 3. ex necessitate eam non interrumpendi; de quibus seorsim agendum est.

1. De defectibus quandoque obvenientibus in Missa.

Illi defectus attinent ad materiam vel ad formam sacrificii, vel ad aliquid connexum. Insuper defectus materiæ est certus, vel non; suppleri potest, vel non. Unde considerari debent — 1. defectus certus materiæ qui suppleri potest; — 2. defectus certus materiæ qui suppleri nequit; — 3. defectus dubius materiæ; — 4. defectus formæ; — 5. defectus his affines.

678. — 336. I. Defectus certus materiæ, qui suppleri potest. — 1. *Defectus panis.* Sacerdos ante consecrationem advertens hostiam esse corruptam aut non triticeam, ea remota, aliam ponat, et facta oblatione saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco ubi desivit, nisi jam dixerit verba *qui pridie quam pateretur*,... quæ semper resumenda sunt.

Non igitur necesse est, sed licet novam hostiam super patenam ante oculos elevare, recitando orationem *Suscipe sancte Pater*, etc. : cæteri vero ritus non iterantur.

Si vero post consecrationem, sed ante sumptionem sanguinis defectum panis adverterit, debet statim aliam hostiam saltem mente offerre, ut supra, moxque illam consecrare more solito, incipiendo a verbis *qui pridie*. Facta consecratione et prætermisissis, si factæ fuerint, elevatione et commixtione sacræ particulæ cum sanguine, nec repetitis verbis et signis intermediis, Missam prosequitur ab eo loco ubi desiit. Hostiam vero ita consecratam sumat, etiamsi priorem sumpserit, nec amplius sit jejunos; « præceptum enim de perfectione sacramenti majoris est ponderis, quam quod a jejunis sumatur, » ait rubrica. Si e contra priorem hostiam invalide consecratam non sumpserit, illam sumat post sumptionem Corporis et Sanguinis, vel aliis in statu gratiæ existentibus sumendam tradat, aut saltem alicubi reverenter reponat, donec omnino constet illam esse corruptam, et tunc in sacrum projiciat; nam ordinarie non omnino constare potest

hostiam totaliter corruptam aut non triticeam esse, et ideo ad cautelam habetur ut consecrata. Insuper oblatio facta et verba consecrationis prolata suadent ut hæc hostia reverenter tractetur.

Si non advertat nisi post sumptionem sanguinis, debet celebrans apponere novum panem et novum vinum cum aqua, et facta utriusque oblatione, ut supra dictum fuit, utrumque consecrare, incipiendo a verbis *qui pridie*; prætermisiss elevatione et omnibus aliis quæ fiunt et dicuntur usque ad communionem, statim utrumque sumere, et Missam proseguere.

Ratio cur utrumque consecrari debeat, est — 1. ne maneat imperfectum sacrificium, ad cuius essentiam pertinere videtur simultanea præsentia utriusque speciei in altari, ad repræsentandam separationem Corporis a Sanguine in cruce; — 2. ut debitus servetur ordo, qui postulat ut prius consecratur hostia et deinde calix; Corpus enim Christi prius existere debet, antequam ex eo fundatur Sanguis (Cf. de Herdt, *loc. cit.*).

2. *Defectus vini.* Si celebrans ante consecrationem calicis advertat aquam, siceram, vinum corruptum aut alium liquorem, pro vero et incorrupto vino adhibitum fuisse, hunc liquorem in aliquod vas effundere debet, vinum cum aqua statim apponere, et, facta oblatione ut supra, illud consecrare, incipiendo a verbis *Simili modo*, si jam consecratio panis perfecta fuerit. Liquorem vero defectivum, præsertim si oblatio facta sit, in sacrarium projiciat, ob contactum calicis, nisi malit eum sumere cum secunda ablutione.

Si post consecrationem calicis id advertat, sed ante sumptionem hostiæ, eodem modo agere debet ac supra dictum est de pane. Si vero particula hostiæ in calicem jam missa fuerit, cum idem calix pro nova consecratione adhibendus sit (S. Cong. 16 sept. 1815), liquor defectivus effundi debet in alium calicem aut pyxidem, vel quodcumque vas mundum, deficiente calice et pyxide; potest etiã, effuso illo liquore et absterso calice, in calicem reponi particula hostiæ, cui superinfunditur vinum consecrandum cum modica aqua. Liquor effusus, si sit potabilis et particula hostiæ nondum immixta fuerit, cum

ablutione digitorum sumi potest; sed sumi debet cum prima ablutione, si sacra particula jam commixta fuerit. Si autem potabilis non sit, in sacrarium effundatur, prius tamen sacra particula, si immissa sit, diligenter erepta, ut sumatur statim post communionem, nisi sit venenata, aut aliter horrorem excitet. Si integra particula non possit facile et tuto extrahi e liquore, totum in tabernaculo conservari debet, donec fragmenta certo sint corrupta, et tunc totum in sacrarium mittatur (De Herdt. *loc. cit.*).

Demum, si post sumptionem hostiæ vel etiam hujusmodi liquoris, defectum advertat, novam hostiam et novum vinum cum aqua mixtum offerat, consecret et sumat, quamvis non sit jejunos; deinde Missam prosequatur. Ita expresse Rubrica. Attamen si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsunt, ad evitandum scandalum, poterit apponere solum vinum cum aqua, et, facta oblatione ut supra, consecrare ac statim sumere Missamque prosequi. Idem dicatur si celebrans defectum vini advertat quidem post sumptionem hostiæ, sed ante sumptionem particulæ in calice relictæ; ratio est, quia tunc corpus et sanguis simul in altari existunt, quamvis distincte sumi nequeant, sicut quando integra hostia in calicem decedit. — Caveat vero sacerdos qui liquorem defectivum ore tenet et cognoscit vinum non esse, ne hunc liquorem ejiciat, tum ob indecentiam inde secuturam, tum ob periculum simul ejiciendi particulam hostiæ, sed potius eum deglutiat, etsi jejunium naturale ita frangatur.

3. *Defectus panis et vini.* Si sacerdos talem defectum ante consecrationem advertat, debet materias debitas apponere, et Missam prosequi. — Si post prolata consecrationis verba id advertat, et nondum aliquid sumpserit, certe potest materias debitas apponere, offerre, consecrare et sumere, quia jus celebrandi non amisit; imo debet, si ab altari sine scandalo aut infamia discedere nequeat, aut si Missa sit ex præcepto dicenda. Quin etiam semper sacerdos ita agere teneri videtur, ob legem ecclesiasticam prohibentem ne Missa notabiliter incepta dimittatur, quoties licite perfici potest.

Denique, si defectum utriusque materiæ post sumptionem

cognoscat sacerdos, cum non jam sit jejunus, nisi aliqua necessitate ad celebrandum urgeatur, non consecret iterum; sed ad scandalum vitandum recitare potest orationes quæ communionem subsequuntur, omissis quæ sacramenti perceptionem significant, et, facta benedictione super populum, evangelium S. Joannis legere (Cf. de Herdt, *loc. cit.*).

679. — 337. II. Defectus certus materiæ, qui suppleri non potest. Si occurrente defectu essentiali materiæ, non habeatur alia idonea, qua suppleatur defectus, ante consecrationem ab altari simpliciter recedendum est, ut patet.

Si advertatur defectus post consecrationem validam panis aut vini, nec ullo modo aut nonnisi difficillime materia deficiens haberi possit, Missa est absolvenda, ita tamen ut præmittantur verba et signa quæ pertinent ad speciem deficientem, et signa utrique speciei communia fiant super solam speciem valide consecratam. Si aliquandiu, v. g., per mediam horam expectando, ut placet plurimis, materia certa haberi possit, expectandum erit. Sed in hoc casu, deficiente pane azymo, adhiberi potest et debet fermentatus.

Si autem defectus versaretur circa utramque materiam, deficientibus pane simul et vino, post prolata verba consecrationis et ante sumptionem, Missa abrumpenda esset, nisi urgeret necessitas celebrandi, et post aliquam moram haberi posset debita materia; post sumptionem vero, ad vitandum scandalum, licet sacerdoti orationes post communionem recitare, dare benedictionem et legere evangelium S. Joannis.

680. — 338. III. Defectus dubius materiæ. Si dubitet sacerdos an hostia vel vinum sit materia debita consecrationis, idem faciendum est ac si materia sit certo invalida, quia sacrificium, dum perfici potest, nunquam relinquendum est imperfectum (S. Lig., l. 6, n. 206). Disputant vero theologi utrum in hoc casu consecratio fieri debeat absolute vel conditionate. Juxta S. Ligorium et alios, fieri debet *sub conditione*, ne novum sacrificium inchoetur et alterum mutiletur; sed consecratio *absoluta* non prohibetur, Rubricis de intentione tunc habenda silentibus

681. — 339. IV. Defectus formæ. — 1. Si defectus circa unam duntaxat speciem versetur et ante sumptionem speciei valide consecratæ advertatur, sacerdos integram formam repetere debet incipiendo a verbis *qui pridie*, vel *simili modo*, prout agitur de prima vel secunda consecratione; forma repetita, cætera prosequatur a loco ubi desiit.

2. Si defectus advertatur post sumptionem, vel celebrans sumpsit hostiam invalide consecratam, vel alterutram speciem valide consecratam : *si prius*, novam hostiam statim apponat, offerat, consecret et sumat, etiamsi non sit jejunos; *si posterius*, utramque materiam iterum consecrare debet, ex dictis supra.

3. Si defectus utramque consecrationem respiciat, nec ulla materia sumpta fuerit, utramque speciem statim consecret, et Missam continuet. Si vero alterutram speciem sumpserit, cum jam non sit jejunos, nec adsit ratio sacrificii perficiendi, consecrare non debet, nisi urgeat aliqua necessitas quæ excuset a lege jejunii; sed, ut jam dictum fuit, ad scandalum vitandum, potest orationes post communionem recitare, benedictionem populo dare, et evangelium S. Joannis dicere.

4. Demum si dubium prudens oriatur circa debitam formæ prolationem, iteretur etiam consecratio, etiamsi dubitetur de utraque materia, modo utraque sumpta non fuerit; nam sacerdos, quamdiu est in altari, sacrificium probabiliter *inchoatum* perficere tenetur per novam utriusque materiæ consecrationem. Si utraque species dubie consecrata sumpta fuerit, non datur locus perficiendo sacrificio inchoato; nam actio præcedens fuit sacrificium integrum, vel nullum, cui nihil detrahi nec addi potest; et consequens consecratio ac communio esset novum sacrificium a priori omnino independens. Quando autem forma consecrationis in casu dubii super eandem materiam repetenda est, juxta omnes, sub tacita conditione facienda est hujusmodi iteratio.

682. — 340. V. Defectus præcedentibus affines. — 1. Si, post oblationem et ante præfationem, afferantur *minores hostiæ consecrandæ*, juxta communem sententiam, admitti possunt

hæ hostiæ, modo adsit gravis, vel saltem rationabilis causa, v. g., communio etiam ex devotione suscipienda; oblatio enim censetur adhuc perseverare. — Post præfationem, nondum incepto canone, ut admittantur, gravis requiritur causa, qualis est magna multitudo ad communionem parata, vel etiam necessitas viaticum ministrandi, aut solemnis expositio SS. Sacramenti. Ratio est, quia ordo Missæ nonnisi gravi de causa inverti potest.

Incepto canone, ex communi sententia, nunquam licet hujusmodi hostias admittere, etiamsi ageretur de viatico, quo in casu consultius esset partem majoris hostiæ detrahare et reservare. Quidam tamen contradicunt, asserentes has particulas consecrari posse, præsertim si multi infirmi viaticum accepturi essent, quibus omnibus non posset reservari pars majoris hostiæ.

2. *Si sacerdos advertat aquam non fuisse vino in calice mixtam*, ante consecrationem calicis, debet statim eam in calicem infundere, quin requiratur nova oblatio vel benedictio, siquidem illa modicissima aqua non est materia sacrificii et unum cum vino efficitur. — Si id advertat post consecrationem calicis, aquam nullo modo apponat, quia non est de necessitate sacramenti. Idem dicendum, si sacerdos adverteret defectum aquæ, jam incepta prolatione formæ.

3. *Si celebrans defectum materiæ non cognoscat, nisi sumptis ablutionibus, vel post discessum ab altari*, hæc dicenda sunt:

Quamdiu sacerdos est in altari, potest et debet defectum corrigere, servatis quæ supra dicta fuerunt. Cum enim nova consecratio fiat, adhuc durante eadem actione, non minus censenda est continuatio sacrificii inchoati, quam si immediate post sumptionem fieret; nec magis frangitur jejunium eucharisticum sumptione ablutionum, quam sumptione materiæ invalide consecratæ. — Si vero ab altari jam discesserit, nihil faciendum superest, quia nova consecratione novum sacrificium inchoaretur. At in hoc casu, si stipendium acceptum fuerit, alia applicanda est Missa.

De cæteris defectibus qui occurrere possunt, v. g., de hostia fracta et in calicem lapsa, de sacro sanguine effuso, de casu

quo species consecratae disparent, de hostia evomita, etc., multa habentur in Rubricis Missalis, quas omnes sacerdotes tenentur religiosissime servare, et proinde discere et interdum relegere. — Vide etiam de Herdt, *Liturgiæ praxis*, 3. p.

II. De Missa incepta perficienda.

683. — 341. I. Principium generale. Generatim Missam inceptam dimittere non licet, tum ob præceptum divinum perficiendi sacrificium inceptum, tum ob prohibitionem ecclesiasticam truncandi actionem liturgicam citra necessitatem, tum ob injuriam tam sancto mysterio illatam, tum denique ob unanimum theologorum consensum.

Itaque si Missa dimitteretur sine causa gravissima inter consecrationem et communionem, fatentibus omnibus, daretur peccatum mortale; si inter offertorium et consecrationem, idem communiter asseritur, quia vere inceptum est sacrificium; si ante offertorium, probabilius non esset peccatum mortale, præsertim si Missa vix incepta esset.

684. — 342. II. Exceptiones. *Ante consecrationem*, Missa dimitti debet: — 1. si sacerdos animadvertat se non esse jejunum, vel se esse peccato mortali gravatum, excommunicatum, suspensum aut interdictum; — 2. si locus cognoscatur esse interdictus, vel polluatur ante canonem; — 3. si celebrans graviter infirmetur, vel in syncopem incidat, vel moriatur, aut si timeatur incursus hostium vel alluvio, vel ruina loci in quo celebratur (*Rubrica de defect.*); — 4. si excommunicatus denunciatus ecclesiam ingrediatur ut sacrum audiat, nondum incepto canone; secus enim Missa proseguenda esset; sed facta communione, omnia in sacristiam asportari deberent, ut ibi perficeretur liturgia.

685. — 343. III. Casus infirmitatis. Quod attinet ad sacerdotem qui infirmitate Missam perficere impeditur, hæc in rubrica leguntur: « Si post consecrationem Corporis (sacerdos graviter infirmetur, vel in syncopem incidat, aut moriatur), Missa per alium sacerdotem expleatur ab eo loco ubi ille desiit, et in casu necessitatis etiam per non jejunum. Si autem

non obierit, sed fuerit infirmus, adeo tamen ut possit communicare, et non adsit alia hostia consecrata, sacerdos qui Missam supplet, dividat hostiam, et unam partem præbeat infirmo, aliam ipse sumat. Si autem semiprolata forma Corporis obiit sacerdos, quia non est facta consecratio, non est necesse ut Missa per alium suppleatur. Si vero obierit semiprolata forma Sanguinis, tunc alius prosequatur Missam, et super eundem calicem repetat integram formam, incipiens ab eo loco, *simili modo, postquam cœnatum est*; vel posset super alium calicem præparatum integram formam proferre, et hostiam primi sacerdotis, sanguinem a se consecratum sumere, ac deinde calicem a priori sacerdote relictum. »

Ex his concludunt theologi adesse præceptum grave pro aliis sacerdotibus sacrificium incœptum prosequendi, dummodo sit inter illas duas actiones unio moralis. Expendendum est itaque quodnam tempus requiratur ad istam unionem moralem. Alii diem integrum concedunt; alii, inter quos numerandus videtur Benedictus XIV, usque ad meridiem. S. Ligorius et Bouvier unicam tantum horam permittunt, qua elapsa, non debet fieri Missæ continuatio, quia idem non censetur permanere sacrificium.

Si nullus haberi possit sacerdos qui Missam perficiat, sacra hostia et calix per clericum, vel etiam per laicum præ cæteris integritate vitæ laudandum, in tabernaculo ponantur, ut sacerdos postea celebraturus illa sumat post sumptionem sanguinis a se consecrati et calicem abluat. Sed neque laicus, neque clericus potest sacras species sumere, nisi ut consulatur reverentiæ SS. Sacramenti et impediatur profanatio imminens.

686. — 344. IV. Alii casus. In casu incendii, incursus hostium, inundationis, hæc servanda sunt: si post consecrationem utriusque speciei periculum innotescat, sacerdos statim sumat species, vel fugiat, illas secum asportando et quamprimum sumendo. Si post consecrationem corporis tantum detegatur periculum, potest sacerdos statim vinum consecrare et species sumere, vel fugere cum intentione sacrificium postea

perficiendi, si possit. Si præter spem non possit illud perficere, excusatur ab omni peccato.

Post consecrationem, nunquam licet sacras species aut imperfectam Missam dimittere ob metum cujuslibet mali a causa libera et injusta incussum, quia id fieret cum religionis contemptu; et ideo mors est subeunda potiusquam obtemperetur hosti præcipienti ut deseratur Missa.

III. *De missa non interrumpenda.*

687. — 345. I. Principium generale. Generatim non licet absque gravi causa Missam intermittere, tum propter prohibitionem Ecclesiæ, tum propter reverentiam SS. Eucharistiæ debitam; et interruptio notabilis esset grave peccatum. Difficile vero definitur quandonam notabilis sit intermissio. Post consecrationem, quarta pars horæ sufficere videtur; ante consecrationem, major mora requiritur, probabiliter unius horæ.

688. — 346. II. Exceptiones. Attamen Missam per aliquod tempus, justis de causis, interrumpere licet. Causæ justæ sunt:

1. Concilio facienda, banna publicanda, aliaque hujusmodi quæ regulariter post evangelium fieri debent.

2. Adventus magnatis vel turbæ peregrinorum qui aliam Missam audire non possent; quo casu, juxta multos, potest sacerdos Missam rursus ab initio repetere, si oblatio nondum facta fuerit. Quidam tamen negant Missam jam inceptam repeti posse, quia ordo sacrificii præstat commodo hominum quavis dignitate conspicuorum.

3. Gravis necessitas sacerdoti vel alteri superveniens, puta, si ægrotus in periculo mortis versaretur. Si nondum peracta fuerit consecratio, sacerdos Missam licite intermittit non tantum ut moribundum baptizet vel absolvat, sed etiam ad alia sacramenta ministranda, puta viaticum et extremam unctionem. — Post consecrationem, non debet alia sacramenta ministrare, præter baptismum et pœnitentiam, quia non sunt tantæ necessitatis. Attamen viaticum ministrari potest ægroto ita prope existenti ut celebrans altare e conspectu suo non amittat (S. Cong. Rit., 19 decemb. 1829). — Quando Missa

interrumpenda est post consecrationem ad moribundum extra ecclesiam absolvendum, diligentissime curare debet sacerdos ne sacræ species in altari deserantur cum periculo profanationis, aut nemine adorante, vel eas in tabernaculo occludere (Bened. XIV, *de Sacrif.*, l. 3, c. 14, n. 15).

689. — 347. III. Agendi ratio post interruptionem. Si Missa ante consecrationem per horam integram interrupta fuisset aliter quam per concionem, processionem aut aliam cæremoniam Missæ conjunctam, denuo incipienda esset propter unionis moralis defectum. Secus nihil iterandum est, sed proseguenda est Missa. Post consecrationem, etiamsi ab instanti in quo Missa interrupta est, plures horæ elapsæ sint, sacerdos proseguatur, propter præceptum divinum perficiendi sacrificium.

§ III. — De mirabili œconomia eorum quæ in Missæ celebratione dicuntur et fiunt

690. — 348. Cum in SS. Missæ sacrificio redemptionis nostræ mysterium recolatur, necessarium fuit illud peragere cum maxima religione. Si enim sola verba et facta Christi hoc sacramentum et sacrificium instituentis usurpata fuissent, non esset satis provisum ipsius dignitati ac bono sive celebrantis sive assistentium.

In ordinatione autem eorum quæ in Missa dicuntur et fiunt, ratio præsertim haberi debuit significationis mysticæ sacrorum symbolorum. Porro iis significantur tum passio Christi, tum unitas corporis ejus mystici, tum fructus qui ex devota communione percipiuntur. Quæ quidem Ecclesia Spiritu Sancto edocta luculenter expressit et oculis ipsorum rudium intuenda exhibuit.

Et vero singula fere sacerdotis verba et gesta passionem Christi commemorant, illius vero corpus mysticum non tantum commixtione aquæ cum vino, sed etiam adstantium fidelium congregatione et illorum cooperatione ipsi celebrationi adumbratur. Unde fit ut quædam alterna voce recitentur a sacerdote et ministro, quædam inchoentur a sacerdote quæ

populus prosequitur, quædam cantentur a choro, quædam vero soli sacerdoti dicenda reserventur, juxta hæc B. Pauli (*Eph.*, v, 18, 19) : « Implemini Spiritu Sancto, loquentes » vobismetipsis in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus. » Denique in totius Missæ decursu nihil dicitur aut agitur, quod pium salutiferumque usum tanti sacrificii ac sacramenti sacerdotem plebemque non præparet ; imo quædam ad hunc finem specialiter diriguntur.

Ut autem hæc mira sacræ liturgiæ ad Missam attinentis œconomia dilucidius appareat, — 1. verborum et — 2. actionum series atque significatio expendendæ videntur, ut facilius pastores animarum obsequantur huic mandato Conc. Trid. (sess. 22, cap. 8) : « Mandat S. Synodus pastoribus et singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Missarum celebrationem vel per se, vel per alios, ex iis quæ in Missa leguntur, aliquid exponant ; atque inter cætera sanctissimi hujus sacrificii mysterium aliquod declarent, diebus præsertim dominicis et festis (1). »

I. *Series et significatio verborum et orationum quæ in Missa celebranda recitantur.*

Quinque partes præcipuæ distinguuntur : — 1. introitus ; — 2. instructio populi ; — 3. oblatio ; — 4. consecratio ; — 5. communio.

691. — 349 I. Introitus seu communis sacerdotis et fidelium præparatio. Quamvis sacerdos antea ad Missam devote celebrandam se disposuerit sive vacando orationi mentali, sive recitando preces in Missali aut Breviario ad hoc propositas, statim ab exordio necesse est ut aliam proximiorē instituat præparationem. Hæc enim verba ei suggerit Ecclesia : *Introibo ad altare Dei*, quæ sane in memoriam revocant quam sublime prorsusque divinum opus aggrediatur. Ut autem statim recorderetur se una cum assistentibus, non tantum ope divina, sed

(1) Utiliter legentur P. Lebrun, *Explication des Cérémonies pour la Messe basse* ; — P. Chaignon, *Le Prêtre à l'autel* ; — Card. Bona et Bened. XIV, *de Sacrificio Missæ* ; — Bacuez, *Du divin sacrifice*, etc.

et maxima conscientiae puritate indigere, ordinarie jubetur recitare psalmum *Judica me*, in quo alterna voce cum ministro se in spem veniae et divinae illustrationis erigere conatur. Quibus piis sensibus permotus et confortatus, confessionem generalem facit et vicissim ministri et populi confessionem excipit; qua absoluta, altaris gradus ascendit, humillime flagitans ut auferantur a se et a populo christiano omnes iniquitates.

Quo vero accuratior sit sua plebisque fidelis praeparatio, accedens ad librum sacerdos in divinas laudes erumpit, quae ex psalmis ut plurimum desumuntur, quia, ut ait S. Donysius, psalmi comprehendunt per modum laudis quidquid in Sacra Scriptura continetur. Nec immerito ad divinam laudem recurrit sacerdos, juxta illud (*Ps. XLIX, 23*) : « *Sacrificium* » laudis honorificabit me, et illic inter quo ostendam illi salutem Dei. » Hi psalmorum versiculi nomine *introitus* apte designantur, tum quia ab his incipit actio sacerdotis ad altare Dei introeuntis et cantus in choro, tum quia, ut plures ascetici auctores volunt, illa actione figuratur Christus ingrediens mundum, religionisque obsequium jam Patri suo persolvens.

Laudis divinae praconium statim subsequitur commemoratio praesentis miseriae et misericordiae iterata petitio, dum alterna voce sacerdos et minister recitant ter *Kyrie eleison* pro persona Patris, ter *Christe eleison* pro persona Filii, et ter *Kyrie eleison* pro persona Spiritus Sancti, quasi ad depellendam triplicem nostram miseriam, ignorantiae, culpae et poenae; vel ad significandam circumincessionem seu mutuam inexistentiam trium personarum SS. Trinitatis.

Ne vero celebrans aut populus miseriae suae conscius animo concidat, fit statim commemoratio coelestis gloriae ad quam post praesentem vitam et miseriam tendimus, usurpato hymno *Gloria in excelsis Deo*, qui angelicus dicitur, eo quod prima ejus verba cecinerunt angeli in nativitate Domini. Unde iste hymnus dicitur in festis, in quibus commemoratur gloria coelestis sanctorum; intermittitur autem in officiis luctuosis, quae ad commemorationem miseriae pertinent. Quisque etiam facile notat in hymno angelico aliam causam laetitiae expressam,

nempe quatuor fines sacrificii, seu efficaciam sacrificii eucharistici, dum dicitur : *Adoramus te, — Gratias agimus tibi, — Miserere nobis, — Suscipe deprecationem nostram.*

His itaque incensus, sacerdos recitat orationem unam vel plures, quæ *collectæ* vocantur, eo quod ipse pro hominibus ad Deum legationis munere fungens, adstantium totiusque Ecclesiæ vota in unum colligit Deoque exhibet, ut digne tanta mysteria celebrando proficiant.

692. — 350. II. Instructio seu specialis populi præparatio.

Quum autem altissima sint quæ in Missa geruntur, et fidem maximam requirant, aliam præparationem haberi voluit Ecclesia, qua populi fides accurrata instructione augetur. Quæ quidem instructio inchoatur per doctrinam prophetarum et apostolarum, quæ in Ecclesia legitur a lectoribus et subdiaconis. Postea cantatur a choro *graduale*, quod significat perfectum vitæ spiritualis, et *alleluia*, quod significat exultationem in Deo, vel *Tractatus* in officiis luctuosis, quo significatur genitus poenitentis animæ; hæc enim consequuntur prædictam doctrinam.

Perficitur autem populi instructio per doctrinam Christi in Evangelio contentam, quæ a diaconis legitur. Unde merito fideles exclamare possunt (*Hab.*, I, 1, 2) : « *Multifariam multisque modis olim Deus loquens Patribus in prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio.* » Nec enim Verbi incarnati mysteriis percipiendis aptius disponi possunt quam per ipsum Verbum Dei, quod in Litteris sacris afflante Spiritu Sancto exaratis latens, juxta SS. Patrum traditionem, legentium mentes lumine suo illustrat, imo per fidem habitat in cordibus nostris, ut in Ephesiis fieri precabatur Apostolus (*Eph.*, III, 17) dicens : « Det vobis... Christum habitare per » fidem in cordibus vestris. »

Sed quia (*Rom.*, x, 10) « corde creditur ad justitiam, ore » autem confessio fit ad salutem », lecto evangelio, interdum cantatur fidei symbolum, quo populus ostendit se Christo loquenti assentire et triumphum agere fidei omnes hæreses superantis. Cantatur autem hoc symbolum in omnibus Domi-

nicis propter totius populi solemnem conventum, in festis Christi, B. Mariæ, Angelorum et Apostolorum, qui hanc fidem fundaverunt, et doctorum Ecclesiæ, qui eam ore et calamo strenue defenderunt. Post symbolum olim fiebat dimissio seu *missa* catechumenorum; unde pars Missæ quæ a principio ad offertorium protenditur, dicta est *Missæ Catechumenorum*.

693. — 351. III. Oblatio, secreta, præfatio. Præparato et instructo populo, proceditur ad sacrificii oblationem, quæ incipit per laudem populi in cantu offertorii, quo significatur læto animo dona Deo esse offerenda, juxta illud Davidicum (I *Paralip.*, xxix, 17): « Ego in simplicitate cordis mei lætus » obtuli universa hæc; et populum tuum qui hic repertus est, » vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria. » Olim quippe, ut ipsum nomen testatur, dum cantabatur *offertorium*, offerebant fideles dona sua, ex quibus materia sacrificii detrahebatur. — Deinde sacerdos panem et vinum consecrandum successive accipit, et Deo dedicat tanquam immaculatam hostiam et calicem salutis, utpote mox convertenda in corpus et sanguinem Christi. Unde fit ut jam omnes sacrificii perfecti effectus deprecari non vereatur, commemoratisque præcipuis Salvatoris mysteriis, sanctissimam Trinitatem suppliciter exoret, ut oblationem acceptare dignetur, quæ sanctis in cœlo proficiat ad honorem, sibi autem ac populo ad salutem. Quin etiam hortatur fideles orare, ut commune sacrificium acceptabile fiat apud Deum Patrem omnipotentem, et collecta iterum populi vota una vel multiplici oratione Deo repræsentat. At secreto preces fundit, ut intelligant omnes Deum eo majori animi recollectione et reverentia invocandum esse, quo proximior est victimæ immolatio.

Hæc tamen, quia circa materiam remotam sacrificii versantur, sunt tantum sacrificii annuntiatio et prologus. Actio enim vere sacrificialis nonnisi virtute omnino supernaturali ac ipsius Christi verbis effici potest. Cum igitur longe majorem omnium adstantium devotionem exigit, sacerdos in sacrificii limine seu præfatione rursus præparat fratrum mentes, dicens : *Sursum corda*, ut dum plebs respondet :

Habemus ad Dominum, intelligat nihil aliud sibi quam Dominum cogitandum esse. Consequenter in sublimi cantico celebrat Christum summum sacerdotem universæque religionis mediatorem, et adstantes hortatur, ut una cum cœlitibus Deo per ipsum dignas laudes referant, statimque angelorum præconium æternum usurpans, Deum ter sanctum cum choro celebrat, et canonem incipit.

694. — 352. IV. Consecratio. Dum cantum prosequitur chorus, silentium Christi patientis imitans sacerdos intus colligit animi potentias, et secreto continuat preces quæ ad ipsius officium exclusive pertinent. Cujus quidem silentii hæc etiam ratio redditur, quod omnipotentiae suæ miracula secreta virtute, dum silent creaturæ, Deus ordinarie operatur, prout legitur de Incarnatione (*Sap.*, xviii, 14) : « Cum quietum silentium contineret omnia, et nox in suo cursu medium iter » haberet, omnipotens Sermo tuus de cœlo a regalibus... » sedibus prosilivit. » Unde cantum suspendit chorus, dum peragitur consecratio, et post adoratum in silentio Christum jubilans exclamat : *Benedictus qui venit...*

In canone, sacerdos — 1. commemorat eos pro quibus sacrificium offertur, scilicet, pro universali Ecclesia, Papa, episcopo et omnibus fidei catholicæ cultoribus, et specialiter quosdam nominat qui offerunt vel pro quibus offertur. — 2. Cœlum mente ingrediens commemorat sanctos, imprimis B. Mariam Virginem, SS. Apostolos et Martyres, quos sibi intima communionem consociari exoptat, ut eorum meritis precibusque suffultus, in omnibus quæ peracturus est, divina protectione muniatur. — 3. Veluti e cœlo descendens, una cum tota curia cœlesti sparsaque per orbem Ecclesia, ad actionem sacrificalem sacerdos accedit, dicens : *Hanc igitur oblationem*. — 4. Quin etiam, cum sit de ratione sacrificii eucharistici, ut offerens se ipsum offerat, nec debeat corpus Christi mysticum a corpore ejus naturali separari, sub hac significatione Deo repræsentat panis et vini oblationem, cum in oratione subsequenti Deum rogat, ut eam *benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem acceptabilemque facere* dignetur.

Non enim corpus et sanguis Christi vere nobis fieri possunt in salutem, nisi exhibeamus nos hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium. Mystice igitur in Christum transformemur et cum eo immolemur necesse est. Unde S. Augustinus dicit rogari Deum ut oblationem faciat *benedictam*, id est, per quam benedicamur et gratia perfundamur; *adscriptam*, id est, per quam cœlo adscribamur; *ratam*, id est, per quam de visceribus Christi esse censeamur; *rationabilem*, id est, per quam a bestiali sensu exuamur; *acceptabilem*, ut qui nobismetipsis displicemus, per hanc acceptabiles unico ejus Filio simus.

Tunc panem et vinum accipiens, sacerdos ea consecrat, ipsa Domini verba in ejus persona proferendo. Utraque vero consecratione expleta, statim memor passionis Christi et insignis gloriæ quam in Resurrectione et Ascensione consecutus est, divinæ majestati de suis donis ac datis festinat offerre hostiam puram, sanctam, vere immaculatam, quæ gloriam Dei hominumque salutem superabunde procurare valet virtute propria.

At, cum saluberrimi sacrificii effectus offerentium indignitate impediri possint, Deum exorare satagit, ut propitio ac sereno vultu oblata dona respiciat, eaque, licet a peccatoribus exhibita, non tantum propter eorum excellentiam, sed etiam ob Ecclesiæ preces et sanctorum merita, haud minus accepta habeat quam munera Abel, Abrahæ et Melchisedech, quorum figuræ significatio super altari adimpletur.

Quapropter supplex simul et confidens præsto sibi esse præsidium angeli qui oblationes fidelium Deo repræsentat, sacrificii et sacramenti effectum petit — 1. quantum ad ipsos sumentes, cum dicit : *Supplices, te rogamus...*; — 2. quantum ad mortuos qui sumere non possunt, cum subjungit : *Memento etiam, Domine...*; — 3. quantum ad ipsos sacerdotes offerentes et fideles abstantes, cum exclamat : *nobis quoque peccatoribus*. Quæ ut efficacius obtineat, orationem concludit per Christum, qui panem et vinum virtute sua creatrice corpus suum et sanguinem effecit, et in eis constituit pro nobis fontem sanctitatis, vitæ ac salutis, simul ac *per ipsum, cum ipso et in ipso est Deo*

Patri omnipotenti, in unitate Spiritus Sancti, omnis honor et gloria.

695. — 353. V. Communio. Cum ad integritatem sacrificii Missæ pertineat ut saltem a sacerdote comedatur victima, atque fideles hujus convivii participes esse deceat, nova præparatio sacerdotis et populi omnino congruit.

Hæc autem præparatio fit — 1. per orationem dominicam clara voce recitatam, in qua panem quotidianum dari nobis petimus, et aliam secretam, quam sacerdos pro se populoque fundit, cum dicit : *Libera nos, quæsumus, Domine, ab omnibus malis.*

2. Per pacem, quæ delictorum expiationem consequitur. Unde ter sacerdos dicit : *Agnus Dei...*, et osculum pacis datur in Missa solemni, ut pateat Eucharistiam esse sacramentum unitatis et pacis. In Missis tamen defunctorum, in quibus sacrificium offertur non pro pace præsentis, sed pro requie mortuorum, pax intermittitur.

Deinde, recitatis aliis duabus orationibus sive ad confirmandam pacem sive ad amplius expianda delicta, fit perceptio sacramenti, sacerdote prius sumente et postmodum aliis dante. Sacerdos autem tantum sacramentum non accipit, nec fidelibus præbet, nisi prius profiteatur suam indignitatem et plenissimam fiduciam in Christum, quem manibus tenet, ter dicendo : *Domine, non sum dignus.*

Perceptis sacramentis, Missæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro sumptione mysterii, quod significat cantus *Communio*; et sacerdote per orationem gratias fundente, sicut et Christus, celebrata cœna cum discipulis, hymnum dixit.

Omnia demum concludit sacerdos, tum solemniter benedicens fideles post dimissionem a diacono factam, tum recitando evangelium, in quo doctrina et instituta Christi Domini recoluntur, præcipue vero initium evangelii secundum Joannem, in quo, post Verbi divini celebratam divinitatem et potentiam, adeo expresse exinanitio ejus per Incarnationem depingitur, ut contemplemur quasi visibiliter stupendum illud

mysterium, cujus Eucharistia merito dicitur reproductio et complementum. Unde jure nobis gratulari possumus quod nobiscum habitet Christus Dei Filius, *plenus gratiæ et veritatis*, omnibus de plenitudine sua communicans (Cf. S. Thom., 3. p., q. 83, a. 4; Suarez, *de Euch.*, disp. 83, sect. 1; Bossuet, *Explication des Cérémonies de la Messe*; D. Olier, *Cérémonies de la Messe*).

II. *Series et significatio actionum seu cæremoniarum quæ in Missa a sacerdote exercentur.*

Præcipuæ cæremoniæ sunt : — 1. lotio manuum ; — 2. thurificatio ; — 3. cruce signatio ; — 4. fractio hostiæ ; — 5. gestus manuum ; — 6. oculorum elevatio ; — 7. salutatio populi.

696. — 354. I. Lotio manuum ad reverentiam SS. Eucharistiæ sacramenti adhibetur ob duplicem causam : — 1. quia pretiosa tractare non consuevimus nisi lotis manibus ; — 2. quia extremarum corporis partium lotio emundationem a minimis peccatis significat, quam a suscipientibus hoc sacramentum postulavit Christus Apostolos prima vice Eucharistiam suscepturos sic alloquens (*Joan.*, xiii, 10) : « Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet. » Lavantur autem manus in Missa, tum quia facilius ablui possunt, tum quia sunt organum cui omnia opera tribuuntur. Unde, dum manus abluit, sacerdos recitat finem Psalmi xxv : *Lavabo inter innocentes...*

697. — 355. II. Thurificatio fit in Missa solemni, propter duo : — 1. ad reverentiam sacramenti, ut per bonum ejus odorem depellatur ab ecclesia quidquid pravi odoris respersum fuerit, a quo fideles abhorrerent ; — 2. ad repræsentandum effectum gratiæ, quia sicut omnium virtutum odore Christus fragravit, ita ad fideles ministrorum officio derivatur ejus exemplorum suavitas, dicente Apostolo (*II Cor.*, ii, 14) : « Odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco. » Unde thurificato altari, per quod Christus designatur, thurificantur omnes per ordinem.

698. — 356. III. Crucis signi in Missa frequentati duplex

assignari potest ratio generalis, scilicet : — 1. exprimere passionem Christi, quæ in cruce consummata est; — 2. ostendere tanti sacramenti et sacrificii vim et omnes fructus ex virtute crucis Christi procedere.

Specialiter autem signo crucis fideles benedicuntur, ut ab incurso inimici protegantur, dignique Deo per Christum efficiantur. Item benedicuntur oblata ante consecrationem, ut sanctificentur; post consecrationem vero, ut quæ eis inest sanctitas ad nos uberius proveniat.

699. — 357. IV. Hostiæ fractio fit ad imitationem Christi panem eucharisticum frangentis, et significat tum separationem corporis Christi quæ facta est in passione, tum distributiones gratiarum quæ ex passione Christi procedunt. Pars vero in calicem immissa significat resurrectionem Christi, in qua iterum corpus ejus cum anima conjunctum est, et ulterius designat consummationem sanctorum in gloria per indeficientem unionem eorum cum Christo in Deo participatamque corporis ejus claritatem.

700. — 358. V. Manuum gestus ex parte celebrantis non fiunt sine significatione mysterii, et eo tendunt ut pios animi sensus ei suggerant, vel quos experitur ad ædificationem fidelium manifestent. Cum enim jungit manus, et præsertim cum inclinatus eas altari apponit, exprimit humilitatem et obedientiam Christi usque ad mortem, atque seipsum humili corde orantem ostendit. Levat manus orando, ad significandum orationem suam ad Deum pro populo dirigi; quas etiam extensas tenet, ut misericordiam Dei efficacius imploret, sicut Moyses, de quo legitur (*Ex.*, xvii, 11) : « Cum levaret Moyses » Manus, vincebat Israel. »

Super oblata manum utramque imponit, sicut Pontifex veteris Legis super hircum emissarium, ut significet Christum esse victimam propitiationis pro peccatis totius mundi.

Denique, in quibusdam ecclesiis et ordinibus religiosis, sacerdos post consecrationem brachia extendit, ut adstantium oculis evidentius pateat Missam esse memoriale mortis Domini, eorumque augeatur caritas.

701. — 359. VI. Oculorum elevatio suapte natura est indicium hominis mentem ad Deum elevantis, gratias ei agentis, eumque supplicantis ut benigne invocantes respiciat et exaudiat, juxta illud (*Psal. cxx, 1*) : « Levavi oculos meos in » montes, unde veniet auxilium mihi; » et (*Psal. cxxii, 2*) : « Oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur » nostri. » Item capitis inclinatio repetita ad cultum duliæ pertinet, si fiat prolato nomine sanctorum; ad cultum hyperduliæ, cum fit, pronuntiato nomine Mariæ; et ad cultum latriæ, si vel ante crucem, vel invocato nomine Jesu. Genuflexio eandem latriæ significationem præ se fert, et adorandum esse Christum post consecrationem ipsis rudibus aperte prædicat.

702. — 360. VII. Salutatio populi. Denique septies *populum salutat* sacerdos, dicens : *Dominus vobiscum*, vel *Pax Domini sit semper vobiscum*, tum ad designandam septiformem Spiritus Sancti gratiam, tum ad excitandos fideles ut attentius et ferventius orent. Expandit vero manus ac iterum jungit in hac salutatione, ut eorum vota colligere videatur. Quin etiam ut neminem lateat rem communem agi in Missa, et sacerdotem cunctorum negotia tractare, sacerdos pluraliter loquitur, etsi unus tantum respondeat minister, quia hic totius populi catholici personam gerit, et ejus nomine respondet.

Episcopi proprium est quod in festis primum fideles salutans dicat *Pax vobis*, quia ad ipsum, utpote plenitudine sacerdotii pollentem, spectat Christum resurgentem et gloriosum repræsentare, atque fidelibus dare pacem quam Christus discipulis suis dedit et reliquit post resurrectionem suam.

703. — 361. Conclusio. Verba et cæremonias Missæ breviter explanavimus, tum ut perspiciant theologiæ candidati quantum pietatisacerdotali nutriendæ conferat liturgicarum precum et cæremoniarum plenior intelligentia sedulaque meditatio, tum ut mysticam earum significationem meditantes et plebem sibi commissam sollicite edocentes, eam ad divina frequentanda mysteria efficacius impellant.

Quod quidem ut præsent, sæpius fidelibus inculcare conen-

tur nihil in tota religione excellentius esse quam sacrosanctum Missæ sacrificium, atque eis viam sternentes methodum facilem tradant pie et fructuose Missam audiendi. Quinimo eis suggerant praxim una cum sacerdote mysteria sacra peragendi. Memores quippe eos esse decet se per baptismum et confirmationem sacro caractere signatos fuisse, ut sint regale sacerdotium, spiritualesque Deo hostias offerant. Si scirent donum Dei, quanta alacritate Christiani aquam haurirent ex fontibus Salvatoris, et festinarent ad eum qui in hoc sacramento et sacrificio vere nobis via, veritas et vita est!

Attendant vero sibi præsertim sacerdotes, et videant cujus ministerium sibi traditum est, ut illud fideliter et devote adimplentes, seipsos irreprehensibiles exhibeant, et tandem Christo summo sacerdoti æternoque pontifici perenniter consocientur.

INDEX ANALYTICUS

TRACTATUS DE SACRAMENTIS IN GENERE

Summa doctrinæ catholicæ de sacramentis in genere.

Num.		Pag.
	Decretum concilii Florentini	1
	Decretum concilii Tridentini	2

NOTIONES PRÆVIÆ.

I. — *Tractatus objectum, præstantia et utilitas.*

1.	I. Objectum	4
2.	II. Præstantia	4
3.	III. Utilitas	5

II. — *De notione sacramenti.*

4.	Sacramenti nomen	5
5.	Sacramenti definitio	5
6.	Sacramenti propria indoles.	7
7.	Differentia inter sacramenta veteris et novæ Legis	8

III. — *De convenientia sacramentorum.*

Ostenditur Sacramentorum convenientia.

8.	1. Ex proportionem quam habent ad naturam hominis	8
9.	2. Ex munere distinguendi et coadunandi fideles.	9
10.	3. Ex excellentia virtutum quas promovent.	9

IV. — *De indole et ordine dicendorum.*

11.	Indoles.	10
12.	Divisio	10

CAPUT I. — DE EXISTENTIA SACRAMENTORUM.

ART. I. — *De numero sacramentorum.*

13.	Errores.	11
-----	------------------	----

§ I. — <i>Statuitur septenarius numerus sacramentorum.</i>	
Num.	Pag.
14.	Probatur septem esse sacramenta novæ Legis, nec plura, nec pauciora, videlicet : Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem et Matrimonium. — <i>Assertio</i> . . . . .
	11
§ II. — <i>Solvuntur difficultates.</i>	
15.	Prima difficultas . . . . .
	14
16.	Secunda difficultas. . . . .
	14
§ III. — <i>Exponitur convenientia septem sacramentorum.</i>	
17.	Doctrina S. Thomæ ea de re . . . . .
	15
ART. II. — <i>De ordine sacramentorum ad invicem.</i>	
Tria probantur :	
18.	1. Ratione finis sui proprii, sacramenta debito ordine recenseri in Concilio Tridentino. — <i>Assertio 1^a</i> . . . . .
	17
19.	2. Ratione dignitatis, Eucharistiam cæteris sacramentis longe præstare. — <i>Assertio 2^a</i> . . . . .
	18
20.	3. Ratione necessitatis, sacramenta multum ab invicem differre. — <i>Assertio 3^a</i> . . . . .
	19
ART. III. — <i>De auctore sacramentorum.</i>	
21.	Opiniones . . . . .
	19
22.	Probatur omnia novæ Legis sacramenta immediate a Christo instituta fuisse. — <i>Assertio</i> . . . . .
	20
23.	<i>Scholium.</i> De potestate Christi in sacramentis instituendis . . . . .
	21
CAPUT II. — DE MATERIA ET FORMA SACRAMENTORUM.	
24.	Materiæ et formæ sacramentorum notio. . . . .
	22
25.	Dividitur caput. . . . .
	23
ART. I. — <i>De veritate materiæ et formæ.</i>	
Tria probantur :	
26.	1. Sacramenta novæ Legis rebus tanquam materia et verbis tanquam forma constare. — <i>Assertio 1^a</i> . . . . .
	23
27.	2. Compositionem sacramentorum ex rebus et verbis omni ex parte convenientem esse. — <i>Assertio 2^a</i> . . . . .
	24
28.	3. Res et verba in sacramentis convenienter appellari materiam et formam. — <i>Assertio 3^a</i> . . . . .
	25
29.	<i>Scholium</i> instituitur . . . . .
	25
ART. II. — <i>De determinatione materiæ et formæ.</i>	
30.	Status quæstionis . . . . .
	26

Num.		Pag.
31.	Probatur probabilius Christum in specie determinavisse materiam et formam omnium sacramentorum novæ Legis. — <i>Assertio</i>	27

ART. III. — *De recto usu materiæ et formæ.*

§ I. — *De unione inter materiam et formam.*

32.	Prænotanda	28
33.	Unio requisita materiam inter et formam existit, cum secundum communem loquendi modum salvatur veritas formæ pro cujusque sacramenti indole. — <i>Principium</i>	29
34.	Deducitur corollarium	30

§ II. — *De mutatione in materia et forma sacramentorum.*

I. — Quæ mutatio in materia et forma tollat sacramenti veritatem?

35.	Prænotanda	31
	Tres dantur regulæ :	
36.	1. De mutatione substantiali materiæ. — <i>Regula 1^a</i>	31
37.	2. De mutatione substantiali formæ. — <i>Regula 2^a</i>	31
38.	3. De additione vocis æquivocæ. — <i>Regula 3^a</i>	32
39.	Scholium instituitur de duobus aliis casibus	33

II. — Quale peccatum sit mutare materiam et formam sacramentorum?

Duo probantur :

40.	1. Omnem mutationem substantialem esse peccatum mortale ex toto genere suo. — <i>Assertio 1^a</i>	33
41.	2. Mutationem accidentalem esse peccatum genere suo mortale. — <i>Assertio 2^a</i>	33

III. — An et quatenus adhibere liceat materiam dubiam?

42.	Quid sit materia dubia?	34
	Duo probantur :	

43.	1. Nunquam licere materiam dubiam adhibere, quoties habetur materia certa. — <i>Assertio 1^a</i>	34
44.	2. Materiam dubiam licite adhiberi, quoties deficit materia certa, et gravis necessitas urget. — <i>Assertio 2^a</i>	34

§ III. — *De iteratione materiæ et formæ sacramentorum.*

I. — Quandonam sacramenta iteranda sint?

Duo probantur :

45.	Sacramenta iterari non posse sine peccato gravi, quoties non datur dubium prudens de eorum validitate et notabilis ratio ea iterandi. — <i>Assertio 1^a</i>	35
46.	2. Sacramenta iterari debere, quoties datur prudens dubium de eorum valore et notabilis ratio ea iterandi. — <i>Assertio 2^a</i>	35
47.	Corollarium deducitur	36

Num.	II. — Quomodo sacramenta iteranda sint?	Pag.
48.	I. Conditionis apponendæ necessitas	36
49.	II. Formæ conditionalis legitimitas.	37
50.	III. Formæ conditionalis adhibendæ præceptum	37

CAPUT III. — DE SACRAMENTORUM EFFECTIBUS.

ART. I. — *De gratia.*

51.	Exponitur quæstio.	38
-----	----------------------------	----

§ I. — *De modo quo sacramenta novæ Legis gratiam conferunt.*

I. — De efficacitate sacramentorum ex opere operato.

52.	Notiones	38
53.	Probatur contra Protestantes sacramenta novæ Legis ex opere operato gratiam conferre obicem non ponentibus. — <i>Assertio.</i>	39
54.	Difficultates	41
55.	Deducuntur corollaria	42

II. — De causalitate physica sacramentorum.

56.	Causæ efficientis species	43
57.	Quæstio præfinitur.	43
58.	Probatur sacramenta novæ Legis probabilius physice gratiam producere. — <i>Assertio.</i>	44
59.	Objectionum solutio	45

III. — De mensura efficacitatis sacramentorum.

Tria probantur :

60.	1. Idem sacramentum parem gratiam dare per se omnibus illud suscipientibus cum iisdem dispositionibus. — <i>Assertio 1^a.</i>	45
61.	2. Idem sacramentum ex opere operato conferre inæqualem gratiam inæqualiter dispositis. — <i>Assertio 2^a.</i>	46
62.	3. Incertum esse utrum sacramenta specie diversa inæqualem gratiam conferant. — <i>Assertio 3^a.</i>	47

§ II. — *De propria indole gratiæ per sacramenta productæ.*

63.	Quotuplex gratia distinguatur in hac quæstione	47
-----	--	----

I. — De gratia sanctificante communi.

64.	Exponitur quæstio.	48
Tria probantur :		
65.	1. Duo Sacramenta, nempe Baptismum et Pœnitentiam, per se gratiam primam conferre. — <i>Assertio 1^a.</i>	48
66.	2. Quinque alia sacramenta, scilicet : Confirmationem, Eucharistiam, Extremam Unctionem, Ordinem et Matrimonium, per se secundam gratiam conferre. — <i>Assertio 2^a.</i>	48
67.	3. Aliquando et per accidens sacramenta mortuorum gratiam	

Nam.

Pag.

secundam, et sacramenta vivorum gratiam primam producere. — *Assertio 3^a*. 49

II. — De gratia sacramentali.

Duo probantur :

68. 1. Sacramenta gratiæ communiter dictæ aliquid aliud addere quod est proprius cujusque effectus, et gratia sacramentalis dicitur. — *Assertio 1^a*. 50
69. 2. Gratiam sacramentalem non esse habitum realiter distinctum a gratia sanctificante et virtutibus, sed specialem vigorem gratiæ habitualis, cum ordine et jure ad gratias actuales, juxta finem cujusque sacramenti, suo tempore conferendas. — *Assertio 2^a*. 51
70. Propria indoles gratiæ sacramentalis singulorum sacramentorum 52

§ III. — De reviviscentia sacramentorum.

71. Status quæstionis 53

I. — Expenditur reviviscentia sacramentorum.

Quatuor statuuntur, nempe :

72. 1. Baptismus fide susceptum, remoto obice, quoad gratiam reviviscere. — *Assertio 1^a*. 54
73. 2. Confirmationem et Ordinem probabilius reviviscere. — *Assertio 2^a*. 55
74. 3. Extremam Unionem et Matrimonium probabiliter reviviscere. — *Assertio 3^a*. 55
75. 4. Eucharistiam et Pœnitentiam non reviviscere. — *Assertio 4^a*. 56

II. — Exponitur dispositio requisita ad reviviscentiam sacramentorum.

76. 1. Si obex fuit negativus 56
77. 2. Si fuit positivus. 57

ART. II. — De caractere.

78. Characteris notio 58

§ I. — De characteris existentia.

Duo probantur :

79. 1. In tribus sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione et Ordine, imprimi in anima characterem. — *Assertio 1^a*. 58
80. 2. Sacramenta cætera, videlicet Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unionem et Matrimonium, characterem non imprimere. — *Assertio 2^a*. 60

§ II. — De characteris natura.

I. — Vindicatur natura characteris.

Duo probantur :

Num.		Pag.
81.	1. Characterem sacramentalem esse quid reale, animæ intrinsecum, non meram denominationem — <i>Assertio 1^a</i> . . .	61
82.	2. Characterem sacramentalem importare indelebilem animæ consecrationem, qua homo Deo rebusque divinis perpetuo dicatur, et potestatem quamdam ad sacra vel recipienda vel peragenda. — <i>Assertio 2^a</i> . . .	67
	II. — Deducuntur corollaria.	
83.	1. Quoad subjectum characteris	63
84.	2. Quoad relationem characteris cum gratia	63
85.	3. Quoad discrimen characteris in singulis sacramentis . . .	64
	§ III. — <i>De dotibus characteris sacramentalis.</i>	
	Tria probantur :	
86.	1. Characterem sacramentalem esse indivisibilem. — <i>Assertio 1^a</i>	65
87.	2. Characterem sacramentalem esse in hac vita indelebilem. — <i>Assertio 2^a</i>	65
88.	3. Characterem sacramentalem etiam in altera vita perdurare. — <i>Assertio 3^a</i>	66
	CAPUT IV. — DE MINISTRO SACRAMENTORUM.	
89.	Quotuplex distinguatur sacramentorum minister.	67
	ART. I. — <i>De requisitis in ministro ad validam sacramentorum administrationem.</i>	
	Quædam prænotantur :	
90.	1. Quoad personam ipsam ministri.	67
91.	2. Quoad necessitatem potestatis divinitus concessæ . . .	68
	§ I. — <i>De sanctitate.</i>	
92.	Errores.	69
93.	Probatur sanctitatem non requiri in ministro ad validam sacramentorum confectionem. — <i>Assertio</i>	70
94.	Difficultatum solutio	70
	§ II. — <i>De fide.</i>	
95.	Expositio historica	77
96.	Probatur fidem per se non requiri in ministro sacramentorum ad validam eorum confectionem. — <i>Assertio.</i> . . .	71
97.	Difficultatum solutio	73
	§ III. — <i>De intentione.</i>	
98.	Status quæstionis	74

I. — De necessitate intentionis in ministro sacramentorum.

Num.	Pag.
99. Errores.	74
100. Probatur intentionem faciendi quod facit Ecclesia requiri in ministro ad validitatem sacramentorum. — <i>Assertio</i>	74

II. — De objecto intentionis ministri sacramentorum.

101. Status quæstionis	76
102. Opiniones	76
103. Probatur intentionem externam ad sacramenti validitatem non sufficere, sed requiri internam. — <i>Assertio</i>	77
104. Difficultates	80
105. Scholium de opinione in praxi tenenda	80

III. — De qualitate intentionis ministri sacramentorum.

106. Prænotandum de intentione explicita et implicita	81
107. Varii modi intentionem habendi.	81
Duo statuuntur, nempe :	
108. 1. Ad sacramenti validitatem, non sufficere in ministro intentionem habitualement vel interpretativam, actualement non requiri, sed sufficere et requiri virtualement. — <i>Assertio</i> 1 ^a . .	82
109. 2. Intentionem conditionalem, quæ non suspendit effectum sacramenti, sufficere ad ejus validitatem; quæ vero sacramenti effectum suspendit, generatim non sufficere. — <i>Assertio</i> 2 ^a	82
Duo quærentur :	
110. 1. An valide sacramentum conferat minister qui errat circa subjectum sacramenti.	84
111. 2. An valeat sacramentum, si minister intendat contradictoria.	84
112. Scholium. De attentione.	84

ART. II. — De officiis ministri in sacramentis administrandis.

§ I. — De obligatione sacramenta ministrandi.

113. Agitur de ministro ex officio	85
I. — Statuitur obligatio ministrandi sacramenta.	
114. Probatur ministrum ex officio teneri sub gravi sacramenta ministrare plebi sibi commissæ, quoties intervenit necessitas vel rationabilis petitio. — <i>Assertio</i>	85

II. — Deducuntur corollaria.

Ad quid teneatur minister ex officio :

115. 1. In extrema necessitate subditorum?	86
116. 2. In gravi necessitate?	87
117. 3. In communi necessitate?	87

§ II. — *De obligatione sacramenta indignis denegandi.*

Num.	Pag.
118. Status quæstionis exponitur	88

I. — Traduntur regulæ.

119. 1. Quoad peccatorem publicum. — <i>Regula 1^a</i>	89
120. 2. Quoad peccatorem occultum occulte petentem — <i>Regula 2^a</i>	90
121. 3. Quoad peccatorem occultum publicè petentem. — <i>Regula 3^a</i>	90

II. — Monita practica.

122. 1. Quoad inquisitionem faciendam de dispositionibus petentium	91
123. 2. Quoad modum denegandi sacramenta indignis.	92

§ III. — *De obligatione sancte ministrandi sacramenta.*

124. 1. Quæstio dividitur	92
-------------------------------------	----

I. — De peccato mali ministri sacramenta ministrantis.

125. Quotuplex distinguatur minister sacramentorum?	93
126. An et quatenus minister ex officio, qui in statu peccati sacramentum confert, mortaliter peccet? — <i>Assertio</i>	93
127. Utrum minister ex necessitate peccati mortalis reus graviter peccet. — <i>Assertio 2^a</i>	93
128. <i>Corollarium</i> . Quid de ministro in statu peccati mortalis actionem proxime sacramentalem exercente?	94

II. — De modo quo malus minister gratiæ statum recuperare debet.

129. Præfinitur quæstio.	96
130. Prima sententia.	96
131. Secunda sententia	96
132. Conclusio	97

III. — De petitione sacramentorum a malo ministro.

133. Quædam prænotantur	97
Tria probantur :	
134. 1. In extrema necessitate, sacramenta quibus necessitati consulitur, petere licet a malo ministro etiam non tolerato, si nullus alius adsit minister toleratus, secluso tamen scandalo. — <i>Assertio 1^a</i>	98
135. 2. In gravi necessitate, sacramenta petere licet a malo ministro tolerato, si absit bonus minister, a quo facile et cum eodem fructu recipi possint, secluso tamen scandalo. — <i>Assertio 2^a</i>	98
136. 3. Ob levem causam, sacramenta petere licet a malo ministro tolerato, qui ex officio ea ministrare tenetur, vel ab alio tolerato et exposito. — <i>Assertio 3^a</i>	99

§ IV. — *De obligatione sacramenta rite conferendi.*

Num.		Pag.
	Tria probantur :	
137.	1. Gravem adesse obligationem omnes ritus sacramentorum essentiales servandi. — <i>Assertio 1^a</i>	99
138.	2. Ritus in solenni sacramentorum administratione ad Ec- clesia catholica adhiberi solitos, sine peccato omitti aut im- mutari non posse. — <i>Assertio 2^a</i>	100
139.	3. Nunquam licere administrationem sacramentorum simu- lare. — <i>Assertio 3^a</i>	101

CAPUT V. — DE SUBJECTO SACRAMENTORUM.

140.	Quid sit subjectum sacramentorum?	102
------	---	-----

ART. I. — *De requisitis ad validam sacramentorum
susceptionem.*

141.	Status quæstionis	102
	Tria probantur :	
142.	1. Omnem hominem viatorem esse subjectum Baptismi; solos baptizatos esse subjectum aliorum sacramentorum; nec tamen omnem baptizatum esse subjectum omnium sacramentorum. — <i>Assertio 1^a</i>	103
143.	2. Excepta pœnitentia, fidem non requiri in subjecto ad vali- dam sacramentorum susceptionem. — <i>Assertio 2^a</i>	104
144.	3. Excepta Eucharistia, intentionem suscipiendi sacramen- tum, ut rem sacram, requiri in adultis ad illius validita- tem; hanc tamen intentionem non necessario actualem esse debere, sed sufficere intentionem præcedentem et non retractatam. — <i>Assertio 3^a</i>	105
145.	Deducitur corollarium	108

ART. II. — *De dispositionibus requisitis ad fructuosam
sacramentorum susceptionem.*

146.	Status quæstionis	108
	Duo probantur :	
147.	1. Ad fructuosam sacramentorum Baptismi et Pœnitentiæ susceptionem, requiritur et sufficit attritio supernaturalis. — <i>Assertio 1^a</i>	108
148.	2. Ad fructuosam susceptionem sacramentorum vivorum per se requiritur et sufficit status gratiæ. — <i>Assertio 2^a</i>	109
149.	Deducitur corollarium	110
150.	<i>Scholium.</i> De munere subjecti in efficacia sacramentorum	111

CAPUT VI. — DE SACRAMENTORUM CÆREMONIIS.

151.	Cæremoniarum notio et distinctio	112
------	--	-----

ART. I. — *De institutione cæremoniarum sacramentalium.*

Num.	Pag.
152. Probatur contra Protestantes Ecclesiam habere jus instituendi cæremonias. — <i>Assertio</i>	113
153. Deducitur corollarium	114

ART. II. — *De utilitate cæremoniarum sacramentalium.*

Duo probantur :

154. 1. Cæremonias sacramentales, in se sumptas, bonas esse et utiles. — <i>Assertio 1^a</i>	114
155. Cæremonias sacramentales, ab Ecclesia Romana nunc adhibititas, esse laudabiles ac probandas. — <i>Assertio 2^a</i>	115

ART. III. — *De lingua adhibenda in administrandis sacramentis.*

156. Probatur in administrandis sacramentis usum linguæ antiquæ esse convenientem et legitimum, ac proinde retinendum. — <i>Assertio</i>	116
157. Scholium	118

APPENDICES

APPENDIX I. — DE SACRAMENTALIBUS.

I. — De natura sacramentalium.

159. I. Sacramentalium definitio	119
160. II. Sacramentalium institutio	120
161. III. Sacramentalium divisio	120

II. — De efficacia sacramentalium.

162. I. Sacramentalium effectus	121
163. II. Sacramentalium virtus in suis effectibus producendis	122
164. III. Varii modi, quibus singuli sacramentalium effectus producuntur	123

APPENDIX II. — DE SACRAMENTIS ANTIQUIS A CHRISTO ABROGATIS.

165. Objectum appendicis	124
------------------------------------	-----

§ I. — *De remedio contra peccatum originale.*

I. — Ejus existentia.

166. Probatur statim post lapsum divinitus institutum aliquod remedium fuisse, quo peccatum originale in infantibus deleteretur. — <i>Assertio</i>	125
--	-----

II. — Ejus ritus.

167. In quo reponendum sit remedium illud contra peccatum originale?	126
--	-----

Num.		Pag.
	III. — Ejus ratio sacramentalis.	
168.	Probatur remedium contra peccatum originale, pro salute infantium post lapsum institutum, probabilius sacramentum fuisse. — <i>Assertio</i>	126
	§ II. — <i>De circumcisione</i>	
	I. — Ejus ratio sacramentalis.	
169.	Probatur circumcisione habuisse rationem sacramenti. — <i>Assertio</i>	128
	II. — Ejus fines.	
170.	Enumerantur præcipui fines circumcisionis.	129
171.	Utrum fuerit remedium peccati originalis?	130
	§ III. — <i>De sacramentis mosaicis.</i>	
	I. — Eorum existentia.	
172.	Probatur sub Lege mosaica, præter circumcisionem, alia extitisse sacramenta nostrorum præfigurativa. — <i>Assertio</i>	131
	II. — Eorum numerus et ordo.	
173.	Quomodo ordinentur sacramenta mosaica ratione subjecti et ratione finis?	132
	III. — Eorum efficacia.	
	Probatur sacramenta veteris Legis :	
174.	1. Non produxisse gratiam ex opere operato. — <i>Assertio</i> 1 ^a	132
175.	2. Sed ex opere operantis eam produxisse. — <i>Assertio</i> 2 ^a	133
176.	3. Propria virtute contulisse sanctitatem legalem. — <i>Assertio</i> 3 ^a	133

TRACTATUS DE BAPTISMO

Summa doctrinæ catholicæ de Baptismo.

Decretum concilii Florentini	135
Canones concilii Tridentini.	136

NOTIONES PRÆVIÆ.

I. — *Objectum et utilitas tractatus.*

177. Objectum	138
178. Utilitas.	138

II. — *Baptismi notio.*

Num.	Pag.
179. Vocis Baptismi significationes	139
180. Baptismi definitio	139
181. Sacramenti Baptismi nomina	140
182. Baptismi figuræ	140

CAPUT I. — DE BAPTISMI EXISTENTIA.

183. Errores.	141
Tria probantur :	
184. 1. Christum instituisse baptismum. — <i>Assertio 1^a</i>	141
185. 2. Baptismum Christi baptismo Joannis omnino præcellere. — <i>Assertio 2^a</i>	142
186. 3. Baptismum Christi esse verum novæ Legis sacramentum. — <i>Assertio 3^a</i>	143
187. Institutionis baptismi tempus	144

CAPUT II. — DE MATERIA ET FORMA BAPTISMI.

ART. I. — *De materia Baptismi.*§ I. — *De materia remota Baptismi.*I. — *Ad validitatem sacramenti.*

188. Errores.	145
189. Probatur omnem et solam aquam naturalem esse materiam remotam Baptismi. — <i>Assertio</i>	146
190. Corollaria deducuntur	147

II. — *Ad licitam sacramenti administrationem.*

191. Probatur ad licitam Baptismi, sive privati, sive solemnis, admi- nistrationem, adhibendam esse, si fieri potest, aquam bene- dictam in sabbato sancto Paschatis, vel vigilia Pentecostes ejusdem anni. — <i>Assertio</i>	148
Duo quærentur :	
192. 1. An præceptum adhibendi aquam baptismalem obliget sub gravi.	148
193. 2. Quænam præscribantur ab Ecclesia circa aquam baptis- malem	148

§ II. — *De materia proxima Baptismi.*

194. Status quæstionis	149
----------------------------------	-----

I. — *Doctrina tenenda circa materiam proximam Baptismi.*

Duo probantur :

195. 1. Baptismum valide conferri sive per immersionem, sive per infusionem, sive per aspersionem. — <i>Assertio 1^a</i>	150
196. 2. Trinam sive immersionem, sive infusionem, sive aspersionem	

Num.		Pag.
	nem, non esse de necessitate sacramenti, sed præcepti tantum. — <i>Assertio</i> 2 ^a	151

II. — Monita practica circa modum baptizandi.

197.	1. Quoad baptizandum	152
198.	2. Quoad materiam	153
199.	3. Quoad ministrum	154

ART. II. — *De forma Baptismi.*

200.	Recensentur errores	153
201.	Enuntiatur forma baptismi.	151

§ I. — *De legitimitate formæ Baptismi tum apud Latinos tum apud Græcos adhibitæ.*

202.	Probatur utramque formam baptismi esse legitimam. — <i>Assertio</i>	154
------	---	-----

§ II. — *De partibus essentialibus in forma Baptismi.*

203.	Status quæstionis	155
	Probatur in triplici assertione ad validitatem baptismi exprimi debere :	
204.	1. Actionem baptismi. — <i>Assertio</i> 1 ^a	155
205.	2. Personam baptizandi. — <i>Assertio</i> 2 ^a	156
206.	3. Expressionem distinctam singularum personarum SS. Trinitatis. — <i>Assertio</i> 3 ^a	156
207.	Deducitur duplex corollarium.	157

CAPUT III. — DE BAPTISMI EFFECTIBUS.

209.	Enuntiantur duo præcipui Baptismi effectus	158
------	--	-----

ART. I. — *De remissione peccati per Baptismum.*

Tria probantur :

210.	1. Baptismum remittere peccatum originale et omne peccatum actuale. — <i>Assertio</i> 1 ^a	158
211.	2. Baptismum remittere omnem pœnam peccato debitam, sive æternam, sive temporalem. — <i>Assertio</i> 2 ^a	159
212.	3. Baptismum non tollere pœnalitates præsentis vitæ. — <i>Assertio</i> 3 ^a	160

ALT. II. — *De gratia per Baptismum collata.*

Tria probantur :

213.	1. Baptismum conferre gratiam sanctificantem primam cum virtutibus et bonis ei annexis — <i>Assertio</i> 1 ^a	162
214.	2. Gratiam baptismi esse proprie gratiam regenerationis. — <i>Assertio</i> 2 ^a	163

Num.		Pag.
215.	3. Gratiam baptismi ordinem habere ad auxilia specialia, quibus vita christiana recte instituitur. — <i>Assertio</i> 3 ^a . . .	164

ART. III. — *De effectibus Baptismi ex caractere defluentibus.*

216.	Primus effectus	165
217.	Secundus effectus	165
218.	Tertius effectus	165
219.	Quartus effectus	166

CAPUT IV. — DE MINISTRO BAPTISMI.

220.	Quotuplex minister distinguatur?	166
------	--	-----

ART. I. — *De ministro Baptismi solemnitis.*

221.	Quotuplex sit minister baptismi solemnitis?	176
	Duo probantur :	
222.	1. Omnes presbyteros esse ministros ordinarios baptismi solemnitis; sed extra necessitatem solos episcopos et parochos aut sacerdotes rite delegatos licite baptizare. — <i>Assertio</i> 1 ^a . . .	166
223.	2. Diaconum esse ministrum baptismi solemnitis, sed extraordinarium tantum. — <i>Assertio</i> 2 ^a	168
224.	Deducuntur corollaria	168

ART. II. — *De ministro Baptismi privati.*

225.	Probatur omnem creaturam humanam, rationis compotem, posse valide et licite baptizare, urgente necessitate. — <i>Assertio</i>	169
	Tria quærentur :	
226.	1. Utrum quis seipsum baptizare possit	170
227.	2. An plures unum simul baptizare possint.	170
228.	3. Utrum plures possint simul ab uno baptizari	171

CAPUT V. — DE BAPTISMI SUBJECTO.

ART. I. — *De ipsis baptizandis.*

§ I. — *De infantibus generatim spectatis.*

229.	Sub quotuplici respectu baptismus infantum considerari possit	172
------	---	-----

I. — *De validitate Baptismi infantibus collati.*

230.	Errores	172
231.	Probatur baptismum infantibus collatum validum esse. — <i>Assertio</i>	172
232.	Difficultates	173

II. — De obligationibus ex Baptismo infantum orientibus.

Num.	Pag.
233. Errores.	174
234. Probatur parvulos baptizatos, semel rationis usum adeptos, teneri observare mandata Dei et Ecclesiæ. — <i>Assertio</i> . . .	174

III. — De opportunitate baptizandi infantes.

235. Errores.	175
236. Probatur infantes generatim convenienter baptizari — <i>Assertio</i>	176

IV. — De præcepto baptizandi infantes.

237. I. Si necessitas urgeat	177
238. II. Extra necessitatem	177

§ II. — De filiis infidelium.

239. Exponitur status quæstionis	178
240. Probatur non licere generatim filios infidelium, invitis parentibus, baptizare. — <i>Assertio</i>	178
241. exceptiones admittuntur	179

§ III. — De dubie baptizatis.

I. — Vindicatur catholica doctrina de Baptismo non iterando.

242. Errores.	180
243. Probatur baptismum valide collatum iterari non posse. — <i>Assertio</i>	180

II. — Exponitur ratio agendi in dubio.

244. Probatur, quoties prudenter dubitatur an aliquis vere sit baptizatus, debere baptismum conferri sub conditione. — <i>Assertio</i>	181
--	-----

III. — Solvuntur quidam casus particulares.

245. I. De infantibus expositis	182
246. II. De hæreticis ad fidem conversis.	182
247. III. De infantibus baptizatis a laicis	183

ART. II. — De necessitate Baptismi.

248. Duplex necessitas	183
249. Doctrina catholica de baptismi necessitate	184

§ I. — De necessitate sacramenti Baptismi.

250. Errores.	185
251. Probatur sacramentum baptismi esse omnibus necessarium necessitate medii. — <i>Assertio</i>	185
252. Difficultas solvitur.	187

Num.		Pag.
253.	Opiniones quorundam theologorum circa baptismi necessitatem	187
	§ II. — <i>De efficacia baptismi flaminis.</i>	
254.	Quæstio ponitur	188
	I. — Statuitur efficacia baptismi flaminis.	
255.	Probatur actum caritatis aut contritionis perfectæ supplere vices sacramenti baptismi, quoad justificationem. — <i>Assertio</i>	188
	II. — Declaratur modus habendi votum sacramenti.	
256.	Quale votum sacramenti requiratur ut actus caritatis vel contritio perfecta vices sacramenti baptismi suppleat . . .	189
	§ III. — <i>De efficacia Baptismi sanguinis seu martyrii.</i>	
257.	Martyrii notio	190
	I. — Probatur efficacia martyrii.	
258.	Probatur martyrium supplere vices sacramenti baptismi quoad remissionem omnis culpæ et pænæ. — <i>Assertio</i> . .	191
	II. — Exponitur modus operandi martyrii.	
259.	Status quæstionis	193
260.	Probatur martyrium ex opere operato effectus suos sortiri, etiam in adultis. — <i>Assertio</i>	193
261.	Instituatur scholium de differentia martyrii et sacramenti baptismi ratione efficacis	194
	III. — Traduntur conditiones requisitæ ex parte martyris.	
262.	I. Requiritur contritio saltem imperfecta	195
263.	II. Requiritur votum saltem implicitum baptismi.	195
	ART. III. — <i>De dispositionibus ad Baptismum suscipiendum requisitis.</i>	
	§ I. — <i>De dispositionibus requisitis ad validam Baptismi susceptionem.</i>	
264.	Ad validam susceptionem baptismi, non requiritur in adulto fides, neque pœnitentia; sed requiritur intentio illum suscipiendi, et sufficit intentio jam habita et non retractata. — <i>Assertio</i>	196
265.	Corollarium quoad amentes	197
	§ II. — <i>De dispositionibus requisitis ad fructuosam Baptismi susceptionem.</i>	
266.	Ad fructuosam baptismi susceptionem semper in adulto requi-	

Num.		Pag.
	ritur fides; si vero mortaliter peccavit, requiruiur insuper attritio, non autem confessio peccatorum, etsi utiliter præ- mittatur. — <i>Assertio</i>	197
267.	Monita circa baptismum adulterorum	198

CAPUT VI. — DE CÆREMONIIS BAPTISMI.

ART. I. — *De tempore et loco Baptismi.*

268.	I. Tempus.	199
269.	II. Locus	200

ART. II. — *De Patrinis.*

270.	I. Patrinorum notio	201
271.	II. Patrinorum necessitas	201
272.	III. Patrinorum electio	202
273.	IV Patrinorum officia.	203

ART. III. — *De ritibus in Baptismo servandis.*§ I. — *Describuntur ritus Baptismi.*

274.	I. Cæremoniæ baptismum præcedentes	204
275.	II. Cæremoniæ baptismum comitantes.	205
276.	III. Cæremoniæ baptismum sequentes.	205

§ II. — *Statuitur obligatio servandi ritus Baptismi, vel
omissos supplendi, et quandoque iterandi.*

277.	I. Ritus baptismi sub gravi obligant	206
278.	II. Omissi debent suppleri.	206
279.	III. An et quandonam iterandi sint	207

§ III. — *Expenduntur quædam quæstiones speciales.*I. — *De nominis impositione et interrogationibus.*

280.	I. De nominis impositione.	207
281.	II. De interrogationibus.	208

II. — *De usu sacrorum oleorum.*

282.	I. Referuntur præscriptiones Ritualis	208
283.	II. Regulæ practicæ	209

III. — *De libro baptismali.*

284.	I. Obligatio conficiendi librum baptismalem	210
285.	II. Modus conficiendi.	210

TRACTATUS DE CONFIRMATIONE

Summa doctrinae catholicae de Confirmatione.

Num.	Pag.
Decretum concilii Florentini	211
Canones concilii Tridentini	212

NOTIONES PRÆVIÆ.

286. Tractatus objectum et utilitas	213
287. Confirmationis definitio et varia nomina	213
288. Tractatus divisio	214

CAPUT I. — DE EXISTENTIA SACRAMENTI CONFIRMATIONIS.

289. Recensentur errores	214
290. Probatur confirmationem esse verum et proprium sacramen- tum. — <i>Assertio</i>	214
291. Difficultates solvuntur	217
292. Sacramenti confirmationis variæ congruentiæ	218
293. Sacramenti confirmationis institutio	218

CAPUT II. — DE MATERIA ET FORMA CONFIRMATIONIS.

294. Opiniones theologorum circa materiam et formam confirma- tionis.	219
--	-----

ART. I. — *De materia Confirmationis.*§ I. — *De materia remota sacramenti Confirmationis.*

Tria probantur, nempe :

295. 1. Materiam remotam sacramenti confirmationis esse chrisma ex oleo olivarum confectum. — <i>Assertio 1^a</i>	220
296. 2. Balsamum in confectione chrismatis ad validitatem sacra- menti probabilius adhibendum esse. — <i>Assertio 2^a</i>	222
297. 2. Benedictionem chrismatis ab episcopo requiri ad validita- tem sacramenti. — <i>Assertio 3^a</i>	223

§ II. — *De materia proxima sacramenti Confirmationis.*

Tria probantur, nempe :

298. 1. Chrismationem pertinere ad materiam Confirmationis. — <i>Assertio 1^a</i>	224
299. 2. Manus impositionem probabilius requiri ad materiam Con- firmationis. — <i>Assertio 2^a</i>	225
300. 3. Manus impositionem in chrismatione inclusam sufficere ad validitatem Confirmationis. — <i>Assertio 3^a</i>	226

Num.	Pag.
301. Infertur corollarium circa primam manus impositionem.	227
302. Modus unctionem peragendi	227

ART. II. — *De forma Confirmationis.*

Tria probantur, nempe :

303. 1. Orationem, quæ primam manus impositionem comitatur, ad formam sacramenti confirmationis non pertinere. — <i>Assertio 1^a</i>	228
304. 2. Formam Confirmationis adhibendam apud Latinos esse : Signo te signo crucis et confirmo te chrismate salutis in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. — <i>Assertio 2^a</i>	228
305. 3. Formam confirmationis apud Græcos usurpatam esse sufficientem et legitimam. — <i>Assertio 3^a</i>	229
306. Difficultatum solutio	230

CAPUT III. — DE EFFECTIBUS SACRAMENTI CONFIRMATIONIS.

Tria prænotantur, nempe :

307. 1. Per confirmationem in anima imprimi characterem indelebilem, ideoque hoc sacramentum iterari non posse	230
308. 2. Confirmationis sacramentum producere gratiam <i>ex opere operato</i>	231
309. 3. Confirmationem, ex primaria sua institutione, non primam, sed secundam gratiam conferre	231

ART. I. — *De propria indole gratiæ sacramentalis Confirmationis.*

310. Probatur eam esse propriam indolem gratiæ per confirmationem productæ, ut vitam supernaturalem in baptismo acceptam perficiat, animamque roboret ad fidem fortiter propugnandam. — <i>Assertio</i>	232
311. <i>Scholium</i> . — Utrum confirmatio majorem quam baptismus conferat gratiam.	233

ART. II. — *De communicatione Spiritus Sancti per Confirmationem.*

Tria probantur, nempe :

312. 1. Per confirmationem dari Spiritum Sanctum, ejusque dona abundantius in animam infundi. — <i>Assertio 1^a</i>	234
313. 2. Spiritum Sanctum per antonomasim dici in confirmatione dari. — <i>Assertio 2^a</i>	234
314. 3. Prædictum loquendi modum esse omnino legitimum. — <i>Assertio 3^a</i>	235

CAPUT IV. — DE MINISTRO SACRAMENTI CONFIRMATIONIS.

315. Quotuplex sit minister?	235
--	-----

ART. I. — *De ministro Confirmationis ordinario.*

Num.		Pag.
316.	Exponuntur errores	236
	Probatur solum episcopum, ex sua ordinatione, ministrum esse ordinarium sacramenti confirmationis. — <i>Assertio</i> . .	236
	Duo quærentur :	
317.	1. An et quatenus jurisdictio necessaria sit ut potestas confir- mandi legitime exerceatur	237
318.	2. An et quatenus episcopi confirmationem administrare te- neantur	237

ART. II. — *De ministro Confirmationis extraordinario.*

319.	Probatur simplicem sacerdotem, ex speciali S. Pontificis de- legatione, sacramentum confirmationis valide et licite con- ferre posse. — <i>Assertio</i>	238
320.	Explicatur præcedens assertio	239

CAPUT V. — DE CONFIRMATIONIS SUBJECTO.

321.	Quis nomine subjecti confirmationis veniat?	240
------	---	-----

ART. I. — *De persona confirmandorum.*

322.	Status quæstionis	241
323.	Probatur omnem baptizatum, sive infantem, sive adultum, esse capacem confirmationis; nullum tamen hodie regula- riter confirmandum esse in Ecclesia Latina, nisi adepta rationis ætate. — <i>Assertio</i>	241
324.	Notanda	242

ART. II. — *De necessitate Confirmationis.*

325.	Exponuntur opiniones	243
	Duo probantur, nempe :	
326.	1. Confirmationem non esse necessariam necessitate medii. — <i>Assertio</i> 1 ^a	243
327.	2. Confirmationem ab adultis ex præcepto gravi suscipi debere <i>Assertio</i> 2 ^a	244
328.	<i>Corollaria</i> . An et quatenus peccent qui sacramentum confir- mationis non recipiunt, vel suos nondum confirmatos ad sacramentum non disponunt	245

ART. III. — *De dispositionibus requisitis in
Confirmandis.*

Dispositiones requiruntur :

329.	Aliæ ex parte animæ	245
330.	Aliæ ex parte corporis	246

CAPUT VI. — DE CÆREMONIIS CONFIRMATIONIS.

Num.	Pag.
331. Quid cæremoniarum confirmationis nomine veniat? . . .	247

ART. I. — *De circumstantiis extrinsecis administrationem Confirmationis spectantibus.*

Quid sit dicendum :

332. I. De loco et tempore	247
333. II. De situ confirmandorum	248
334. III. De libro confirmationis	248

ART. II. — *De patrinis et matrinis in Confirmatione adhibendis.*

335. I. Necessitas adhibendi patrinum et matrinam	248
336. II. Conditiones requisitæ ad munus patrini vel matrinæ valide et licite exercendum	249
337. III. Obligationes ex munere patrini vel matrinæ orientes	250
338. IV. Modus exercendi munus patrini vel matrinæ	250

ART. III. — *De ritibus servandis ab Episcopo confirmante.*

339. I. De manuum impositione	250
340. II. De appellatione confirmandi	251
341. III. De chrismatione	251
342. IV. De vitta lineæ	252

TRACTATUS DE SS. EUCHARISTIA

Summa doctrinæ catholicæ de SS. Eucharistia.

Decretum concilii Florentini	253
Decretum et canones concilii Tridentini	255

NOTIONES PRÆVIÆ.

I. — *Tractatus objectum.*

343. Quodnam sit præsentis Tractatus objectum?	271
--	-----

II. — *Eucharistiæ notio.*

344. I. Definitio Eucharistiæ quoad nomen et quoad rem	272
345. II. Varia Eucharistiæ nomina	273
346. III. Eucharistiæ figuræ et prophetiæ	275

Num.	III. — <i>Utilitas et ordo dicendorum.</i>	Pag.
347.	Tractatus utilitas, præsertim respectu sacerdotum	276
348.	Divisio in tres partes.	277

PARS I. — De mysterio præsentiae realis Christi in Eucharistia.

CAPUT I. — DE VERITATE PRÆSENTIÆ REALIS CHRISTI IN EUCHARISTIA.

349.	Errores sacramentariorum circa realem Christi in Eucharistia præsentiam	278
350.	Doctrina catholica	280
351.	Probationum indoles et ordo.	280

ART. I. — *Argumenta ex sacra Scriptura deprompta.*

§ I. — *Argumentum ex verbis promissionis.*

352.	Capitis sexti Evangelii S. Joannis analysis	281
353.	Proferuntur verba promissionis	282
354.	Argumentum proponitur	282
355.	Probatur Christum promisisse se daturum carnem suam ad manducandum et sanguinem suum ad potandum vere ac realiter, non autem figurate, vel spiritualiter per solam fidem. — <i>Assertio</i>	283
356.	Difficultates	285

§ II. — *Argumentum ex verbis institutionis.*

357.	Quæstio exponitur.	286
358.	Probatur verba institutionis sensu litterali intelligenda esse. — <i>Assertio</i>	286
359.	Objectionibus satisficit.	289

§ III. — *Argumentum ex verbis usum Eucharistiæ exprimentibus.*

360.	Citantur verba	291
361.	Dogma præsentiae realis Christi in Eucharistia solide probatur verbis Apostolicis usum Eucharistiæ exprimentibus. — <i>Assertio</i>	291
362.	Diluuntur objectiones	293

ART. II. — *Argumenta ex traditione deprompta.*

363.	Divisio argumentorum	293
------	--------------------------------	-----

§ I. — *Argumentum ex SS. Patribus.*

An et quomodo dogma præsentiae realis Christi in Eucharistia demonstretur ex testimoniis SS. Patrum :

Num.		Pag.
364.	1. Verba institutionis interpretantium? — <i>Assertio 1^a</i> . . .	294
365.	2. Difficultates dogmatis proponendum et solventium? — <i>Assertio 2^a</i> . . .	296
366.	3. Consectaria dogmatis Eucharistiæ exponendum? — <i>Assertio</i> . . .	297
367.	Difficultatum solutio	298

§ II. — *Argumentum ex conciliis et liturgiis.*

Realis præsentia Christi in Eucharistia infertur :

368.	1. Ex pluribus conciliis. — <i>Assertio 1^a</i>	300
369.	2. Ex liturgiis. — <i>Assertio 2^a</i>	300

§ III. — *Argumentum præscriptionis.*

370.	Realis præsentia Christi in Eucharistia solide probatur præscriptione. — <i>Assertio</i>	302
------	--	-----

ART. III. — *Argumenta probabilia ex ratione.*

371.	Quotuplex argumentum e ratione depromi possit?	304
------	--	-----

§ I. — *Difficultates præsentiae realis diluuntur.*

372.	Ostenditur dogma præsentiae realis non posse rationi repugnare. — <i>Assertio</i>	304
------	---	-----

§ II. — *Convenientiae Eucharistiæ exponuntur.*

An et quatenus SS. Eucharistia :

373.	1. Summas Dei perfectiones manifestet? — <i>Assertio 1^a</i> . . .	307
374.	2. Hominis bonum promoveat? — <i>Assertio 2^a</i>	311
375.	3. Religionem Christianam extollat? — <i>Assertio 3^a</i>	313

CAPUT II. — DE RATIONE PRÆSENTIÆ REALIS CHRISTI
IN EUCHARISTIA.

376.	Divisio capitis	314
------	---------------------------	-----

ART. I. — *De causa præsentiae Christi in Eucharistia.*

377.	Transsubstantiationis notio	315
------	---------------------------------------	-----

§ I. — *De conversione substantiæ panis et vini in corpus et sanguinem Christi.*

378.	Errores de modo quo Christus in Eucharistia præsens fit. . .	315
------	--	-----

I. — *De veritate transsubstantiationis.*

379.	Probatur totam substantiam panis et vini in Eucharistia per consecrationem converti in substantiam corporis et sanguinis D. N. J.-C. — <i>Assertio</i>	316
380.	Difficultas solvitur.	318

II. — De natura transsubstantiationis.	
Num.	Pag.
Tria explanantur, nempe :	
381. 1. Utrum substantia panis et vini tota desinat per consecrationem	319
382. 2. Qualis sit propria indoles actionis, qua Christus constituitur præsens in Eucharistia	321
383. 3. An dotes veræ conversionis in transsubstantiatione repellantur	322
§ II. — De speciebus panis et vini post consecrationem manentibus.	
384. Exponitur quæstio.	324
I. — Statuitur doctrina S. Thomæ de natura specierum sacramentalium.	
385. Quotuplex sit accidens	324
386. Probatur species Eucharisticas esse quid reale et objectivum, ipsa videlicet accidentia panis et vini divina virtute sine subjecto servata. — <i>Assertio</i>	324
387. Solvuntur objectiones	328
II. — Refelluntur systemata doctrinæ S. Thomæ opposita.	
An et quatenus rejicienda sit :	
388. 1. Opinio de speciebus intentionalibus seu subjectivis. — <i>Assertio</i> 1 ^a	329
389. 2. Opinio quorundam recentiorum, qui species sacramentales explicant per effectus præternaturales objectivos. — <i>Assertio</i> 2 ^a	330
390. 3. Sententia eorum qui dicunt accidentia panis et vini non sine subjecto servari. — <i>Assertio</i> 3 ^a	330
III. — Corollaria educuntur de quibusdam proprietatibus accidentium eucharisticorum.	
Quænam sequantur ex natura specierum SS. Eucharistiæ :	
391. 1. Quoad modum existendi accidentium?	331
392. 2. Quoad eorum corruptionem?	332
393. 3. Quoad eorum vim nutritivam?	333
ART. II. — De propria indole præsentia Christi in Eucharistia.	
§ I. — De præsentia totius Christi sub speciebus panis et vini.	
394. Præmittitur doctrina Concilii Tridentini	334
In triplici assertionem probatur totum Christum contineri :	
395. 1. Sub unaquaque specie. — <i>Assertio</i> 1 ^a	334
396. 2. Sub singulis specierum partibus post earum separationem. — <i>Assertio</i> 2 ^a	335
397. 3. Sub singulis cujusque speciebus etiam ante separationem. — <i>Assertio</i> 3 ^a	336

§ II. — *De statu Christi latentis sub speciebus panis et vini.*

Num.		Pag.
	Tria probantur :	
398.	1. Christum in Eucharistia retinere omnes intrinsecas sanctissimæ humanitatis suæ proprietates. — <i>Assertio</i> 1 ^a . . .	337
399.	2. Corpus Christi in Eucharistia supra conditionem corporalem elevari modumque existendi spiritualem accipere. — <i>Assertio</i> 2 ^a . . .	338
400.	3. Animam Christi in Eucharistia elicere posse omnes actus immanentes, qui non pendent ab exercitio actuali sensuum, sed non posse elicere actus sensuum externorum. — <i>Assertio</i> 3 ^a . . .	339

§ III. — *De habitudine Christi ad species panis et vini.*

401.	Rejicitur unio compositionis physicæ et inhærentiæ. . . .	339
402.	Proponitur unio admittenda	340
403.	Deducitur corollarium circa modum loquendi de Sacramento	340

ART. III. — *De permanentia præsentix Christi sub speciebus Eucharisticis.*

404.	Errores.	342
405.	Probatur Christum in SS. Eucharistia præsentem permanere, quamdiu panis et vini species supersunt incorruptæ. — <i>Assertio</i>	343
	Duo quærentur :	
406.	1. Qualis corruptio specierum requiratur ut Christus sub his esse desinat	345
407.	2. Quamdiu species panis et vini maneant integræ post sacramenti sumptionem	345

CAPUT III. — DE CONSECTARIIS PRÆSENTIÆ REALIS CHRISTI IN EUCHARISTIA.

408.	Status quæstionis	346
------	-----------------------------	-----

ART. I. — *De adoratione Christi in Eucharistia.*

409.	Errores.	346
410.	Probatur Christum in Eucharistia cultu latriæ esse adorandum. — <i>Assertio</i>	346
411.	Scholium contra Protestantium cavillationes	348

ART. II. — *De reservatione sanctissimæ Eucharistiæ.*

412.	Status quæstionis	349
413.	Probatur reservationem SS. Eucharistiæ in ecclesiis esse consentaneam illius fini. — <i>Assertio</i>	349
414.	<i>Scholium.</i> Duo notantur, circa renovationem particularum	

consecratarum, et circa lampadem coram SS. Sacramento accendendam	350
--	-----

ART. III. — *De exercitiis in honorem SS. Eucharistiæ.
institutis.*

415. Status quæstionis	351
416. Probatur corporis Christi festum et processionem solemnem merito fuisse instituta; et pariter opportune in ecclesiis ex- poni et circumferri SS. Sacramentum. — <i>Assertio</i>	352
417. Scholium de praxi invisendi SS. Sacramentum	353

PARS II. — **De sanctissimo Eucharistiæ sacramento.**

418. Hujus. secundæ partis objectum	355
---	-----

CAPUT I. — DE EXISTENTIA SACRAMENTI EUCHARISTIÆ.

ART. I. — *De veritate sacramenti eucharistiæ.*

419. Contra Socinianos et Protestantes probatur Eucharistiam esse vere et proprie novæ Legis sacramentum. — <i>Assertio</i>	355
420. <i>Scholium</i> . Inquiritur quandonam Eucharistiæ sacramentum institutum fuerit	357

ART. II. — *De ratione sacramenti Eucharistiæ.*

421. Opiniones	358
422. Probatur species consecratas, ut continentes corpus et san- guinem Christi, totam Sacramenti Eucharistiæ essentiam constituere. — <i>Assertio</i>	359
423. Infertur corollarium	360

ART. III. — *De unitate sacramenti Eucharistiæ.*

Duo stabiliuntur :

424. 1. Sacramentum Eucharistiæ existere tum sub specie panis, tum sub specie vini. — <i>Assertio</i> 1 ^a	360
425. 2. Sub duabus speciebus unicum esse sacramentum. — <i>As- sertio</i> 2 ^a	361

ART. IV. — *De multiplicatione sacramenti Eucharistiæ.*

Tria probantur :

426. 1. In fieri multiplicari sacramentum Eucharistiæ ratione con- secrationum distinctarum. — <i>Assertio</i> 1 ^a	362
427. 2. In esse permanenti, multiplicari sacramentum Eucharistiæ ratione specierum separatarum. — <i>Assertio</i> 2 ^a	362
428. 3. In usu, multiplicari sacramentum Eucharistiæ ratione nu-	

Num.		Pag.
	meri suscipientium et refectionum spiritualium distincta- rum. — <i>Assertio</i> 3 ^a	363
429.	Inferitur corollarium	363

CAPUT II.—DE MATERIA ET FORMA SACRAMENTI EUCHARISTIÆ.

ART. I. — *De materia sacramenti Eucharistiæ.*

430.	Errores	364
------	-------------------	-----

§ I. — *De pane eucharistico.*

431.	Probatur primam sacramenti Eucharistiæ materiam esse pa- nem triticeum, sive azymum sive fermentatum. — <i>Assertio.</i>	365
432.	Inferuntur quædam corollaria practica . . . . . Duo quæruntur :	366
433.	1. An quandoque liceat sacerdoti Latino uti pane fermentato	367
434.	2. Quænam ad consecrationem requiratur panis quantitas, forma et integritas.	368

§ II. — *De vino eucharistico.*

435.	Probatur alteram sacramenti Eucharistiæ materiam esse vi- num de vite. — <i>Assertio</i>	369
436.	Inferitur corollarium	370
437.	Vini consecrandi qualitas et quantitas.	371

§ III. — *De aqua vino miscenda.*

438.	Probatur aquam miscendam esse vino consecrando, non tamen ad validitatem, sed ex præcepto Ecclesiæ. — <i>Assertio.</i> . .	371
	Duo quæruntur :	
439.	1. Quænam requiratur qualitas et quantitas aquæ	372
440.	2. Quid fiat aqua vino mixta	373

ART. II. — *De forma Eucharistiæ.*

§ I. — *De tenore formæ SS. Eucharistiæ.*

441.	Opiniones	374
	Tria probantur :	
442.	1. Christum, Eucharistiam instituendo, panem et vinum ver- bis consecravisse. — <i>Assertio</i> 1 ^a	375
443.	2. Eucharistiam ipsis verbis Domini confici. — <i>Assertio</i> 2 ^a . .	376
444.	3. Sola verba : HOC EST CORPUS MEUM, et : HIC EST CALIX SAN- GUINIS MEI, aut : HIC EST SANGUIS MEUS, pertinere ad formam essentialem Eucharistiæ. — <i>Assertio</i> 3 ^a	377

§ II. — *De significatione singulorum verborum formæ
SS. Eucharistiæ.*

445.	I. De pronominiibus <i>hoc</i> et <i>hic</i>	379
------	--	-----

Num.		Pag.
446.	II. De verbo <i>est</i> .	379
447.	III. De verbis <i>corpus et sanguis</i> .	379
448.	IV. De vocibus <i>meum et mei</i> .	380
449.	V. De verbis quæ in calicis consecratione subsequuntur.	380

§ III. — *De mutatione formæ SS. Eucharistiæ.*

Quædam regulæ proponuntur :

450.	I. Ut consecratio non sit invalida.	381
451.	II. Ut non sit dubia.	381
452.	III. Ut non sit illicita, quamvis valida.	382

§ IV. — *De prolatione formæ SS. Eucharistiæ.*

453.	I. Regula 1 ^a .	382
454.	II. Regula 2 ^a .	382
455.	III. Regula 3 ^a .	383
456.	IV. Regula 4 ^a .	383
457.	Deducuntur corollaria.	384

ART. III. — *De requisitis ut materia Eucharistiæ rite subjiciatur formæ.*

§ I. — *De præsentia materiæ.*

458.	Probatur materiam Eucharistiæ sacerdoti consecranti ita sensibiliter præsentem esse debere, ut vera sint pronomina demonstrativa formæ. — <i>Assertio</i> .	385
459.	Inferuntur corollaria.	385

§ II. — *De determinatione materiæ.*

460.	Probatur materiam consecrandam debere in individuo determinari per sacerdotis intentionem. — <i>Assertio</i> .	386
461.	Deducuntur corollaria.	386

§ III. — *De unionem utriusque materiæ.*

462.	Probatur consecrationem panis et vini necessariam esse, ex præcepto divino, non vero ad validitatem sacramenti. — <i>Assertio</i> .	388
463.	Corollaria inferuntur.	388

CAPUT III. — *DE EFFECTIBUS SACRAMENTI EUCHARISTIÆ.*

464.	Recensentur Eucharistiæ effectus.	389
------	-----------------------------------	-----

ART. I. — *De efficacia sanctissimæ Eucharistiæ ad gratiam augendam.*

465.	Status quæstionis.	390
------	--------------------	-----

§ I. — *Declaratur augmentum gratiæ sacramento Eucharistiæ proprium.*

Num.		Pag.
	Tria probantur :	
466.	1. SS. Eucharistiam fideles digne communicantes cum Christo et inter se per caritatem unire. — <i>Assertio 1^a</i> . . .	390
467.	2. Eucharistiam excitare fervorem caritatis, non sine quadam suavitate. — <i>Assertio 2^a</i> . . .	393
468.	3. Eucharistiam conferre gratiam actualem ad peccata vitanda et virtutes exercendas. — <i>Assertio 3^a</i> . . .	394
469.	Infertur corollarium . . .	396

§ II. — *Expenduntur circumstantiæ speciales prædicti effectus.*

470.	I. De tempore quo Eucharistia gratiam producit.	397
471.	II. De efficacia communionis sub utraque specie	397
472.	III. De utilitate communionis pro aliis.	398

ART. II. — *De efficacia Eucharistiæ ad peccata remittenda.*

473.	Status quæstionis	398
	In triplici assertione probatur Eucharistiam :	
474.	1. Per se et ex primaria institutione, non dimittere peccata mortalia. — <i>Assertio 1^a</i>	399
475.	2. Directe et propria virtute peccata venialia remittere. — <i>Assertio 2^a</i>	400
476.	3. Quatenus sacramentum, indirecte et ex quadam concomitantia, remittere pœnas temporales peccatis remissis debitas. — <i>Assertio 3^a</i>	401

ART. III. — *De efficacia SS. Eucharistiæ ad restaurandum corpus suscipientium.*

Tria probantur :

477.	1. Ex digna susceptione oriri peculiarem affinitatem inter corpus Christi et corpus suscipientis. — <i>Assertio 1^a</i>	402
478.	2. Eucharistiam moderari fomitem peccati aliosque bonos effectus producere in appetitu sensitivo. — <i>Assertio 2^a</i> . . .	403
479.	3. Eucharistiam digne susceptam conferre corpori suscipientis jus ad gloriosam resurrectionem. — <i>Assertio 3^a</i>	404

CAPUT IV. — DE MINISTRO SACRAMENTI EUCHARISTIÆ.

ART. I. — *De persona ministri.*

§ I. — *De ministro consecrationis SS. Eucharistiæ.*

480.	Errores.	406
481.	Probatur jure divino solos sacerdotes esse ministros consecrationis SS. Eucharistiæ. — <i>Assertio</i>	406

482. Quæritur an plures sacerdotes eamdem materiam simul consecrare valeant 407

§ II. — *De ministro dispensationis SS. Eucharistiæ.*

I. — *De ministro ordinario.*

483. Probatur sacerdotes esse ministros ordinarios dispensationis SS. Eucharistiæ, ita tamen ut ad legitimam dispensationem jurisdictione indigeant. — *Assertio* 408
484. Quædam corollaria inferuntur 409

II. — *De ministro dispensationis extraordinario.*

485. Statuitur diaconum esse ministrum extraordinarium dispensationis SS. Eucharistiæ. — *Assertio* 410
486. Quædam corollaria deducuntur 410
487. Quæritur an liceat SS. Eucharistiam sibi dispensare 411

ART. II. — *De obligatione ministrandi Eucharistiam.*

An et quatenus pastores animarum teneantur ministrare Eucharistiam fidelibus :

488. I. In articulo mortis? 412
489. II. Rationabiliter petentibus? 413
490. III. Tempore pestis? 413

ART. III. — *De requisitis ad licitam SS. Eucharistiæ dispensationem.*

§ I. — *De communione sanis ministranda.*

491. I. Tempus conveniens 414
492. II. Locus competens 415
493. III. Modus legitimus 415

§ II. — *De communione infirmis ministranda.*

494. I. Præparato infirmorum 417
495. II. Modus deferendi SS. Sacramentum 417
496. III. Modus ministrandi communionem 418

CAPUT V. — *DE SUBJECTO SACRAMENTI EUCHARISTIÆ.*

497. Quis sit subjectum Sacramenti Eucharistiæ. 419

ART. I. — *De persona communicantium.*

498. Prænotanda 420

§ I. — *De amentibus et sensu destitutis.*

An et quatenus ad communionem admitti possint :

Num.	Pag.
499. I. Amentes?	421
500. II. Delirantes et alii sensu destituti?	421

§ II. — *De iis qui non sunt plene sui compotes.*

An et quatenus ad communionem admitti possint :

501. I. Semifatui, epileptici et obessi?	421
502. II. Surdi-mutui a nativitate?	422

§ III. — *De capite damnatis.*

503. Utrum capite damnatis dari possit communio?	422
--	-----

ART. II. — *De necessitate communionis.*

504. Status quæstionis	422
----------------------------------	-----

§ I. — *De necessitate medii.*

505. Errores	423
506. Probatur sacram communionem nemini necessariam esse necessitate medii ad salutem. — <i>Assertio</i>	423
507. Objectio solvitur	424

§ II. — *De præcepto divino communionis.*

I. — Existentia præcepti divini communionis.

Duo probantur :

508. 1. Dari præceptum divinum de usu SS. Eucharistiæ. — <i>Assertio 1^a</i>	424
509. 2. Nullum exstare præceptum divinum, ex quo omnes et singuli Christi fideles utramque speciem SS. Eucharistiæ sacramenti sumere teneantur. — <i>Assertio 2^a</i>	425
510. Infertur corollarium	426

II. — Extensio præcepti divini communionis.

511. I. Obligatio præcepti in genere	427
512. II. Obligatio viatici suscipiendi determinatur	427
513. III. Causæ excusantes a suscipiendo viatico.	428

§ III. — *De præcepto ecclesiastico communionis.*

I. — Præcepti ecclesiastici communionis existentia et gravitas.

514. I. Existentia	429
515. II. Gravitas	430

II. — Præcepti ecclesiastici communionis subjectum.

516. I. Adulti	430
517. II. Pueri	431

Num.	III. — Præcepti ecclesiastici exsecutio.	Pag.
518.	I. Tempus.	431
519.	II. Locus	432

ART. III. — *De dispositionibus ad sacram communionem.*

§ I. — *De dispensationibus requisitis ex parte animæ.*

520.	Prænotanda	433
------	----------------------	-----

I. — *Necessitas status gratiæ.*

521.	Probatur statum gratiæ requiri ad suscipiendam SS. Eucharistiam. — <i>Assertio</i>	434
------	--	-----

II. — *Modus assequendi statum gratiæ.*

522.	Quædam breviter notantur.	435
	Tria statuuntur, scilicet :	
523.	1. Nullus sibi conscius peccati mortalis nondum per sacramentum Pœnitentiæ saltem indirecte remissi, quantumvis contritus sibi videatur, potest generatim, absque præmissa sacramentali confessione, ad sacram Eucharistiam accedere. — <i>Assertio</i>	435
524.	2. Licet accipere Eucharistiam, præmissa sola contritione absque confessione, quando adest necessitas communicandi vel celebrandi et deest copia confessari. — <i>Assertio</i> 2 ^a . . .	436
525.	3. Sacerdos qui urgente necessitate absque prævia confessione celebravit, <i>quamprimum</i> confiteri tenetur. — <i>Assertio</i> 3 ^a	438

§ II. — *De dispositionibus requisitis ex parte corporis.*

I. — *De jejunio.*

526.	I. Jejunii necessitas	439
527.	II. Jejunii eucharistici natura.	439
528.	III. Causæ excusantes a jejunio eucharistico	441

II. — *De corporis decentia.*

529.	I. Quænam requiratur corporis decentia?	443
530.	II. Utrum corporis foeditas impediat a communione suscipienda?	443

ART. IV. — *De frequenti communione.*

§ I. — *De necessitate et utilitate frequentis communionis.*

531.	Errores.	443
532.	Probatur frequentem communionem non esse præceptam, sed animabus utilissimam esse. — <i>Assertio</i>	444
533.	Infertur corollarium	445

§ II. — *De dispositionibus requisitis ad frequentem communionem.*

Num.		Pag.
	Prænotanda :	
534.	I. Confessarii est, non pœnitentis, præfinire communionis frequentiam et utilitatem	446
535.	II. Communionis frequentia ex utilitate pœnitentis principaliter determinanda est	447
536.	III. Nullum vitæ genus per se removet a communionem; multum tamen attendendum est ad pœnitentis conditionem	448
	Dantur deinde regulæ circa dispositiones requisitas, ut permittatur aut consulatur.	
537.	1. Communio menstrua. — <i>Regula 1^a</i>	451
538.	2. Communio hebdomadaria. — <i>Regula 2^a</i>	452
539.	3. Communio frequens (seu pluries repetita in hebdomada). — <i>Regula 3^a</i>	453
540.	4. Communio quotidiana. — <i>Regula 4^a</i>	453
541.	<i>Scholium.</i> De communionem spirituali	454

PARS III. — *De sacrificio Missæ.*

PRÆNOTIONES.

I. — *De sacrificio generatim inspecto.*

542.	I. Sacrificii nomen	455
543.	II. Sacrificii definitio	456
544.	III. Excellentia et convenientia sacrificii	459
545.	IV. Divisio sacrificii	461

II. — *De sacrificiis ante Christum usitatis.*

546.	Conspectus historicus	462
547.	Ratio et finis sacrificiorum ante Christum	464

III. — *De nomine et definitione sacrificii eucharistici.*

548.	Nomen	466
549.	Definitio	467
550.	Divisio hujus tertiæ partis in sex capita	467

CAPUT I. — *DE EXISTENTIA SEU VERITATE SACRIFICII MISSÆ.*

551.	Errores.	467
552.	Probatur Missam esse verum et proprie dictum sacrificium. — <i>Assertio</i>	467
553.	Difficultates solvuntur	476

CAPUT II. — *DE MATERIA ET FORMA SEU DE ESSENTIA SACRIFICII MISSÆ.*ART. I. — *De materia sacrificii Missæ.*

554.	Errores.	479
------	------------------	-----

Num.		Pag.
	<i>Tria probantur :</i>	
555.	1. Christum sub speciebus panis et vini præsentem esse veram et propriam materiam sacrificii eucharistici. — <i>Assertio 1^a</i>	479
556.	2. Species panis et vini esse conditiones necessarias, non tamen partes intrinsecas sacrificii Missæ. — <i>Assertio 2^a</i>	481
557.	3. Panem et vinum, etiamsi sint materia convertenda in corpus et sanguinem Christi, non esse tamen hostiam, sive totalem, sive partialem, sacrificii Missæ. — <i>Assertio 3^a</i>	481
558.	Corollaria assertionum	483
	 <i>ART. II. — De forma sacrificii Missæ.</i>	
559.	Exponitur et dividitur quæstio	485
	§ I. — <i>Utrum solu consecratio sit forma sacrificii Missæ?</i>	
560.	Probatur formam sacrificii Missæ adæquate consistere in consecratione panis et vini cum ordine ad communionem tanquam ad partem integrantem. — <i>Assertio</i>	486
	§ II. — <i>An utraque consecratio pertineat ad formam sacrificii Missæ?</i>	
561.	Theologorum opiniones	489
562.	Probatur utriusque speciei consecrationem probabilius pertinere ad formam et essentiam sacrificii Missæ. — <i>Assertio</i>	489
	§ III. — <i>Qua ratione consecratio sit forma sacrificii Missæ?</i>	
563.	Theologorum opiniones	490
564.	Probatur consecrationem esse formam sacrificii Missæ, quatenus vi verborum corpus Christi sub specie panis, et sanguis sub specie vini ponitur, sicque Christus in statu cibi et potus et tanquam mortuus constituitur. — <i>Assertio</i>	491
565.	Corollarium deducitur de convenientia et discrepantia sacrificii Missæ et sacramenti Eucharistiæ	494

CAPUT III. — DE EFFECTIBUS SACRIFICII MISSÆ.

ART. I. — *Quinam sint effectus sacrificii Missæ?*

566.	Exponitur quæstio.	495
	In triplici assertionione probatur sacrificium Missæ esse	
567.	1. Propitiatorium. — <i>Assertio 1^a</i>	495
568.	2. Satisfactorium. — <i>Assertio 2^a</i>	497
569.	3. Impetratorium. — <i>Assertio 3^a</i>	498

ART. II. — *Quomodo sacrificium Missæ suos effectus producat?*

570.	Exponitur quæstio.	499
------	----------------------------	-----

§ I. — *Modus operandi sacrificii Missæ.*

Num.		Pag.
	In triplici assertione probatur :	
571.	1. Sacrificium Missæ mediate tantum peccata remittere; pœnæ vero temporalis relaxationem et alia bona immediate impetrare. — <i>Assertio 1^a</i>	499
572.	2. Idem sacrificium esse propitiatorium, satisfactorium et impetratorium ex opere operato, ita tamen ut aliquem fructum ex opere operantis producat. — <i>Assertio 2^a</i>	501
573.	3. Ipsum, quamvis ex se infallibiliter efficax, sæpe effectus suos per modum impetrationis sortiri. — <i>Assertio 3^a</i>	502

§ II. — *Corollaria assertionum.*

574.	1. Sacrificium Missæ et sacramentum Eucharistiæ inverso ordine operantur relative ad remissionem peccati	503
575.	2. Principalis fructus Missæ independens est a dispositionibus ministri	503
576.	3. Sacrificium Missæ pro eadem persona laudabiliter offertur repetitis vicibus	505

ART. III. — *Quantus sit valor sacrificii Missæ?*

577.	Definitur valor et dividuntur fructus Missæ.	505
578.	Certa ab incertis distinguuntur	507

§ I. — *De valore intensivo sacrificii Missæ.*

579.	Quædam prænotantur	508
580.	Probatur fructum sacrificii Missæ indefinite crescere secundum perfectiorem dispositionem illius cui applicatur. — <i>Assertio</i>	508

§ II. — *De valore extensivo sacrificii Missæ.*

581.	Quædam prænotantur	509
582.	Probatur fructum satisfactorium sacrificii Missæ pluribus applicatum æque singulis prodesse ac si uni applicatur. — <i>Assertio</i>	511
583.	Praxi tenenda	512

CAPUT IV. — DE MINISTRO SACRIFICII MISSÆ.

ART. I. — *De his qui offerunt sacrificium.*

584.	Errores. — Doctrina catholica.	514
	Tria stabiliuntur, nempe :	
585.	1. Christum Dominum esse principalem ministrum sacrificii Missæ. — <i>Assertio 1^a</i>	514
586.	2. Omnes et solos sacerdotes valide ordinatos sacrificii Missæ	

Num.		Pag.
	ministros secundarios proprie loquendo dici posse. — <i>Asserlio</i> 2 ^a	515
587. 3.	Fideles adstantes et totam Ecclesiam per sacerdotem et cum sacerdote sacrificium Missæ offerre. — <i>Assertio</i> 3 ^a	516
	Tria quærentur :	
588. 1.	Qua ratione Christus sit principalis minister sacrificii Missæ	517
589. 2.	Quomodo fideles sacrificium Missæ offerre dici possint.	517
590. 3.	An ad licitam Missæ celebrationem requiratur populi concursus assistentiumve communio.	518

ART. II. — *De applicatione ex parte sacerdotis requisita ut Missa fructus suos producat.*

591.	Exponitur et dividitur quæstio	519
------	--	-----

§ I. — *Necessitas applicationis.*

592.	Probatur sacerdotem celebrantem posse <i>specialem</i> Missæ fructum determinatis personis applicare. — <i>Assertio</i>	520
------	---	-----

§ II. — *Regulæ applicationis.*

593.	Qualis intentio requiratur ad applicationem Missæ?	521
594.	Quo ordine facienda sit applicatio Missæ?	522
595.	Quandonam applicanda sit Missa?	523

ART. III. — *De obligatione celebrandi Missam.*

596.	Triplex distinguitur obligatio	524
------	--	-----

§ I. — *De obligatione celebrandi ratione ordinis suscepti.*

I. — *Statuitur obligatio.*

597.	Probatur sacerdotes teneri aliquando Missam celebrare. — <i>Assertio</i>	524
------	--	-----

II. — *Determinatur obligatio.*

598. I.	Quousque extendatur obligatio celebrandi ratione ordinis?	525
599. II.	Quid dicendum sit de quotidiana Missæ celebratione?	526

§ II. — *De obligatione celebrandi ratione officii.*

I. — An et quatenus sacerdotes curam animarum habentes Missam celebrare teneantur?

Quandonam sacerdotes curam animarum habentes ad Missam celebrandam teneantur :

600. 1.	Directe?	527
601. 2.	Indirecte?	528

II. — An et quatenus sacerdotes curam animarum habentes Missam fidelibus sibi commissis applicare debeant?

Num.	Pag.
602. I. Obligationis existentia	528
603. II. Obligationis subjectum	531
604. III. Modus adimplendi obligationem	532

§ III. — *De obligatione celebrandi ratione stipendii.*

605. Stipendii notio	533
--------------------------------	-----

I. — De stipendii legitimitate, quantitate et transmissione.

606. I. Stipendii legitimitas	534
607. II. Stipendii quantitas	535
608. III. Stipendii transmissio	535

II. — De adimplentione obligationis ex stipendio ortæ.

609. I. Natura et gravitas obligationis	538
610. II. Locus celebrationis	538
611. III. Qualitas Missæ	539
612. IV. Tempus celebrationis	539

III. — De Missis fundatis eamque reductione et condonatione.

613. I. Obligatio ex foundationibus proveniens	540
614. II. Missarum fundatarum reductio	541
615. III. Condonatio Missarum	542

CAPUT V. — DE SUBJECTO SACRIFICII MISSÆ.

616. Quid nomine subjecti sacrificii veniat?	542
--	-----

ART. I. — *De oblatione sacrificii Missæ pro vivis.*

617. Quotuplex est classis viventium?	542
---	-----

§ I. — *De oblatione sacrificii Missæ pro fidelibus.*

618. Probatur sacrificium Missæ offerri posse pro omnibus fidelibus vivis, sive iustis, sive peccatoribus. — <i>Assertio.</i>	543
---	-----

§ II. — *De oblatione sacrificii Missæ pro baptizatis ab Ecclesia separatis.*

619. Probatur sacrificium Missæ licite offerri posse pro hæreticis, schismaticis et excommunicatis ab Ecclesia toleratis; non autem pro denunciatis licite offerri directe et in nomine Ecclesiæ. — <i>Assertio</i>	543
---	-----

§ III. — *De oblatione sacrificii Missæ pro infidelibus.*

620. Probatur sacrificium Missæ licite offerri posse pro infidelibus et catechumenis per modum deprecationis. — <i>Assertio</i> . .	544
---	-----

Num.		Pag.
621.	<i>Scholium</i> de dispositionibus requisitis in vivis ut sacrificium Missæ, quatenus est satisfactorium, effectum suum producat.	545

ART. II. — *De oblatione sacrificii Missæ pro mortuis.*

622.	In quotuplici statu sint mortui?	546
------	--	-----

§ I. — *De oblatione sacrificii Missæ pro Sanctis.*

623.	Probatur sacrificium Missæ non offerri sanctis, nec pro illis, in eorum scilicet commodum, sed in illorum memoriam offerri. — <i>Assertio</i>	546
------	---	-----

§ II. — *De oblatione sacrificii Missæ pro damnatis.*

624.	Probatur sacrificium pro damnatis offerri non posse. — <i>Assertio</i>	547
------	--	-----

§ III. — *De oblatione sacrificii Missæ pro animabus Purgatorii.*

625.	Probatur sacrificium Missæ pie et utiliter offerri pro animabus in purgatorio detentis. — <i>Assertio</i>	548
626.	<i>Scholium</i> . Quandonam Missæ sacrificium pro defunctis offerre liceat?	549

CAPUT VI. — DE CELEBRATIONE SACRIFICII MISSÆ.

ART. I. — *De adjunctis extrinsecis celebrationis Missæ.*

§ I. — *De loco convenienti seu de ecclesia.*

I. — *Notio ecclesiæ.*

627.	Ecclesiæ definitio	551
628.	Ecclesiarum nomina	551
629.	Ecclesiarum benedictio et consecratio.	551

II. — *Necessitas ecclesiæ.*

630.	Regula generalis	553
631.	Exceptiones	553

III. — *Causæ efficientes ecclesiam inhabilem ad celebrationem Missæ.*

632.	Ecclesiæ execratio	554
633.	Ecclesiæ pollutio	554
634.	Ecclesiæ interdictio	557

§ II. — *De tempore celebrationis.*

I. — *An qualibet anni die Missam celebrare liceat?*

635.	An et quatenus Missa celebrari non possit — 1. Feria V in cœna Domini; — 2. Feria VI in Parasceve; — 3. Sabbato sancto?	558
------	---	-----

II. — An quandoque licitum sit pluries eadem die celebrare?

Num.		Pag.
636.	I. Quænam fuerit ea de re disciplina Ecclesiæ tum orientalis, tum occidentalis?	558
637.	II. An et quandonam non urgeat prohibitio pluries celebrandi?	559
638.	III. Utrum liceat sacerdoti, cui concessa est licentia duas Missas celebrandi, pro utriusque applicatione accipere stipendium?	560
639.	IV. Quænam servanda sint quando duæ Missæ ab eodem sacerdote celebrantur, sive unus, sive duplex adhibeatur calix?	561

III. — Qua hora Missa celebrari possit.

640.	I. Missa celebrari potest ab aurora usque ad meridiem. Quid nomine auroræ? — An et quatenus prædicta regula obliget sub gravi?	563
641.	II. Ab ea excusant — ratio gravis; — consuetudo; — legitima dispensatio ab episcopo concessa.	564

§ III. — De ministro sacerdoti celebranti assistente.

642.	I. An et quatenus sit necessarius.	564
643.	II. Qualis esse debeat	565
644.	III. Quænam causæ a ministro habendo excusent?	565

ART. II. — De requisitis ad celebrationem Missæ.

§ I. — De altari ejusque ornatu.

I. — De altari.

645.	I. Altaris notio	566
646.	II. Altaris consecratio	566
647.	III. Altaris necessitas.	569
648.	IV. Altaris consecratio	569

II. — De altaris apparatu.

649.	I. <i>Mappæ</i> ; earum necessitas, benedictio et materia	570
650.	II. <i>Crux</i> ; ejus forma, benedictio et necessitas	570
651.	III. <i>Lumina</i> ; necessitas, benedictio, materia	571
652.	IV. <i>Missale</i> aliaque minoris momenti	572

§ II. — De vasis ac linteaminibus sacris aliisque accessoriis.

I. — De vasis sacris.

653.	I. Eorum materia	572
654.	II. Eorum consecratio	573
655.	III. Necessitas eorum.	573
656.	IV. Eorum contactus	574
657.	V. Eorum exsecratio	575

II. — De linteaminibus sacris.

658.	I. Materia ex qua conficienda sunt.	576
------	---	-----

Num.		Pag.
659.	II. Eorum benedictio	576
660.	III. Eorum necessitas.	577
661.	IV. Eorum mundities et lotio.	577

III. — De accessariis vasorum et paramentorum sacrorum.

662.	I. De velo calicis	578
663.	II. De bursa	578
664.	III. De reliquis Missæ celebrandæ inservientibus	579

§ III. — *De vestibus sacerdotalibus.*

665.	I. Vestium sacerdotalium significatio et materia	579
666.	II. Vestium sacerdotalium benedictio	581
667.	III. Eorum necessitas.	582
668.	IV. Vestium sacerdotalium color.	583
669.	V. Exsecratio vestium sacerdotalium	584

ART. III. — *De modo celebrandi Missam.*

§ I. — *De ritibus pro Missæ celebratione præscriptis.*

I. — De ritibus intra Missam servandis.

670.	I. An et quatenus rubricæ quæ ritus intra Missam servandos proponunt, habendæ sint ut præceptivæ?	585
671.	II. Quale peccatum sit rubricas violare per omissionem, — additionem, — mutationem, — pronuntiationem, — confusionem?	586
672.	III. An et quousque obligent rubricæ in infirmitate manuum; — in infirmitate oculorum; — in infirmitate crurum?	590
673.	IV. Quale tempus adhibendum sit in celebratione Missæ lectæ?	591
674.	V. Utrum Missa semper cum officio convenire debeat?	592

II. — De ritibus extra Missam servandis.

675.	I. De matutino officio et laudibus ante Missam celebrandam recitandis	593
676.	II. De lotionem manuum	593
677.	III. De precibus ante et post Missam, necnon sacras vestes induendo, recitandis	594

§ II. — *De præcipuis difficultatibus in Missa occurrentibus.*

I. — De defectibus corrigendis.

678.	I. Defectus certus in materia, qui suppleri potest	595
679.	II. Defectus certus qui suppleri non potest	598
680.	III. Defectus dubius	598
681.	IV. Defectus in forma	599
682.	V. Defectus præcedentibus affines	599

II. — De Missa incepta perficienda.

683.	I. Generatim loquendo Missam inceptam dimittere non licet.	601
------	--	-----

Num.	Pag.
684. II. Aliquando, ob graves causas, Missa incepta dimitti potest ante consecrationem.	601
685. III. Quid, si sacerdos ob infirmitatem Missam perficere nequit?	601
686. IV. Quid etiam in casu incendii, incursus hostium vel inundationis?	602
III. — De Missa non interrumpenda.	
687. I. Regulariter non licet Missam interrumpere.	603
688. II. Dantur tamen causæ justæ Missam interrumpendi . . .	603
689. III. Quid agendum si Missa per horam integram interrupta fuerit?	604
§ III. — De mirabili æconomia eorum quæ in Missæ celebratione dicuntur et fiunt.	
690. Quænam sit generalis significatio eorum quæ in Missa dicuntur et fiunt?	604
I. — De convenientia verborum et orationum quæ in Missæ celebratione recitantur.	
691. I. De introitu seu communi sacerdotis et fidelium præparatione.	605
692. II. De instructione seu speciali populi præparatione . . .	607
693. III. De oblatione	608
694. IV. De consecratione	609
695. V. De communione et gratiarum actione.	611
II. — De convenientia actionum quæ in Missa a sacerdote exercentur.	
Quid significant :	
696. I. Ablutio manuum	612
697. II. Thurificatio?	612
698. III. Crucesignationes?	612
699. IV. Hostiæ fractio?	613
700. V. Manuum gestus?	613
701. VI. Oculorum elevationes et capitis inclinationes? . . .	614
702. VII. Salutationes repetitæ populi a sacerdote?	614
703. Ex his concluditur quænam methodus adhibenda sit in Missa audienda	614

EXTRAIT DU CATALOGUE DE ROGER ET CHERNOVIZ, ÉDITEURS.

RÉCENTES PUBLICATIONS.

Mgr FREPPEL. Cours d'instruction religieuse. 2 vol. in-8°	12 »
CHANOINE ALLÈGRE. Le Code civil commenté, à l'usage du clergé, dans ses rapports avec la Théologie morale. 3 ^e édit. 4 vol. in-8°	24 »
Le même ouvrage, édition économique (1894). 2 forts vol. in-12.	9 »
ABBÉ VIGOUROUX. Les Livres saints et la Critique rationaliste. 5 in-8° avec gravures et planches hors texte. 3 ^e éd.	35 »
Le même ouvrage. 5 in-12, sans les planches	20 »
— Carte de la Palestine. 1 feuille 0,32 sur 0,45.	1 »
GLAIRE et VIGOUROUX. La Sainte Bible, seule approuvée à Rome. 4 in-8°	26 »
Theologia dogmatica et moralis ad mentem S. Thomæ et S. Ligorii, auct. prof. sem. Claromontensis S. S., 6 ^a editio. 6 forts in-12	18 »
ABBÉ BACUEZ. Instructions et Méditations, à l'usage des ordinands. I. Tonsure. II. Ordres mineurs. III. Ordres sacrés. 3 vol. in-32. Chaque volume	1 50 3 50
— Du Divin Sacrifice et du prêtre qui le célèbre. 1 in-12	3 50
Divi Thomæ Aquinatis totius summæ Theologicæ conclusiones, auctore HUNNÆO. 1 in-18, format carré, de 420 pages, toile souple	3 »
ABBÉ CROLET. Doctrine philosophique de saint Thomas d'Aquin, résumée d'après le Dr STOECKL. 1 vol. in-12 de 400 pages sur papier glacé	3 »
ABBÉ GADUEL. Le Livre du Séminariste. 2 ^e édit.	1 »
M. DOMET de VORGES. La Perception et la Psychologie thomiste. 1 vol. in-8°	3 50
ABBÉ CHOISNARD. Synopsis philosophiæ scholasticæ. 2 ^e ed. 1 in-4°	2 »
ABBÉ VALLET. Œuvres philosophiques. 6 vol. in-12.	18 50
ABBÉ FARGES. Etudes philosophiques pour vulgariser les théories d'Aristote et de St. Thomas, et leur accord avec la science. 6 in-8	25 »
CRAISSON. Manuale totius juris canonici. 8 ^e éd., mise à jour (1894). 4 in-12. — Elementa juris canonici. 2 vol. in-12, 7 ^e édition	18 » 5 50
ABBÉ BRUGÈRE. Histoire et littérature de l'Eglise, 4 cahiers in-4°	15 »
ABBÉ FALISE. Cours de liturgie pratique. 7 ^e édit. 1 vol. in-8°	5 »
ABBÉS GLAIRE et VIGOUROUX. Le Livre des Psaumes. Texte latin et traduction française, avec notes, approuvée à Rome. 1 petit in-12.	2 50
ABBÉS BACUEZ et VIGOUROUX. Manuel Biblique, 7 ^e édition	14 »
Le pieux Ecclésiastique en voyage et en pèlerinage. 1 vol in-32	1 25
J. MARIE. De la comptabilité des Fabriques. 1 vol. in-8°	2 75
— Traité du régime légal des paroisses. 1 vol. in-8°. Net	5 »
<hr/>	
Abrégé d'introduction de l'Ecriture sainte, par M. GLAIRE. 6 ^e édit.	5 50
Bible (Sainte), de GLAIRE, approuvée par la Commission d'examen nommée par le Souverain-Pontife. 4 vol. in-18.	10 »
Bible (Sainte), par les R. P. CARRIÈRE et MENOCHIUS. 8 forts in-8	24 »
Biblia sacra Vulgatæ editionis. Parisiis. 1 in-8 (avec imprimatur).	6 »
Catéchisme du Concile de Trente. Traduction avec notes, par M. l'abbé DASSANCE. 2 vol. in-8	8 »
Cérémoniale Episcoporum. 1 vol. in-4°. 12 fr. Net.	4 »
Cérémonial romain, par Mgr de CONNY. 1 vol. in-8.	6 »
Cérémonies de la messe basse, par M. CARON in-12	1 30
Compendium rubricarum Brev. et Miss. rom. 1 vol. in-12.	» 80
— De Matrimonio, auct. CARRIÈRE. 1 in-12	2 50
— De Justitia et Jure. — 1 in-12	2 50
Concordance des Épîtres de saint Paul, par l'abbé DE LA HOUSSAYE. 1 in-12.	3 »
De Ecclesia Christi, auct. BRUGÈRE. 1 vol. in-12. 2 ^e édit.	2 50
De Vera Religione, auct. BRUGÈRE. in-12. 2 ^e édit.	2 50
Decreta authentica, auctore J.-B. FALISE. 1 vol. in-8	4 50
Directeur spirituel, par le R. P. PINAMONTI. 1 in-12	1 50
Dissertatio in sextum, auctore J.-B. BOUVIER. in-12.	1 50
Ecriture Sainte (Questions sur l'), par M. l'abbé BACUEZ. 2 in-8.	8 »
Examens particuliers, par TRONSON. 1 vol. in-12. Seule édit. complète.	2 75
Franzelin (J.-B.) S. J., Opera. 7 in-8., Rome	62 75
Gonzalez, Philosophia elementaria. Madrid, 3 in-8. Net	20 »
Gury cum notis Ballerini, Theologia. 2 gros in-8. Net	20 »

EXTRAIT DU CATALOGUE DE ROGER ET CHERNOVIZ, ÉDITEURS.

Herd (de), Sac. praxis liturgiæ. 3 vol. in-8	11 »
Herd (de), Praxis pontificalis. 3 vol. in-8.	15 »
Hermeneutica sacra, auctore J.-H. JANSSENS. In-8	4 »
Institutiones liturgicæ, par M. Jean FORNICI. 1 in-12	2 »
Institutiones philosophicæ, auctore J.-B. BOUVIER. 1 in-12.	4 »
Institutiones philosophicæ, auctore A. NOGET-LACROUDRE. 3 vol. in-12	7 »
Juris cultor theologus, auctore R. P. Josepho VOGLER. In-12	1 50
Juris naturalis universa summa. A. Bensa. 2 vol. in-8	12 »
Knoll. Institutiones theologicæ, 7 vol. in-8	40 »
Leopold. Lexicon hebraicum. 1 vol., 3 fr. — Græco-latinum.	6 »
Lexicon hebraicum. J.-B. GLAIRE. 1 in-8.	6 »
Liber psalmodum, studio Bellanger. 1 in-12	3 »
Liberatore (S. J.). Institutiones philosophicæ. 3 vol. in-8. Net.	13 »
Manuale ordinandorum. 1 in-18.	1 80
Manuale sacerdotum, Jos. SCHNEIDER. 1 in-18. Nouv. édit	7 »
Manuel de l'hébraïsant, par l'abbé J.-B. GLAIRE. Nouv. éd. augmentée des paradigmes des verbes	3 75
Manuel de l'office divin. 1 vol. in-12	3 »
Manuel de logique, par l'abbé Bensa. 1 vol. in-12	3 »
Œuvres de Bourdaloue. 6 vol. in-8.	18 »
Œuvres de Massillon. 3 forts vol. in-8	13 »
Philosophiæ speculativæ summarium, auctore A. M. Bensa, 2 in-8	8 »
Pieux séminariste (le), par l'abbé VINCENT. 1 vol. in-12.	2 50
Pontificale Romanum. 1 vol. in-12, nouv. édit.	3 »
Prælectiones theolog. maj. De Justitia; De Contractibus; CARRIÈRE. 6 in-8.	32 »
Prælectiones theologicæ. J. PERRONE. Avec index rerum. 4 vol. in-8	20 »
Compendium ejusdem operis. 2 in-8	8 »
San-Severino. — Philosophia christiana. 7 in-8	35 »
— Compendium (Edit. classique). 2 in-12	7 »
— Philosophia moralis. 2 in-12	5 50
— Elementa philosophiæ. 4 in-8	20 »
Saint François de Sales, modèle du prêtre et du pasteur. 1 in-12	2 50
Theologia Cenomanensis, auctore BOUVIER. 6 in-12. 14 ^e édit	16 »
Theologicæ Institutiones, Petr. COLLET. 7 forts vol. in-8	16 »
Thomæ (S.) Aquinatis Summa theologica, C.-J. DRIoux. 8 vol. in-8. Net.	20 »
— Edition de Rome, 6 in-8. Net	20 »
Traité des dispenses, par COLLET 2 in-8.	10 »
Traité des saints ordres, par M. OLIER. Grand in-32.	1 50
Traité des saints mystères, par le P. COLLET. 1 vol. in-8	2 »
Vecchiotti et Seglia. Jus canonicum. 3 in-8	12 »
Wouters, Historiæ ecclesiasticæ Comp. 3 vol. in-8	15 »

PETITE BIBLIOTHÈQUE DU SÉMINARISTE.

Novum Jesu Christi Testamentum, cui adjungitur libellus de Imitatione Christi et Officium parvum. Parisiis. Editio nitidissima et sola cum indicibus et concordantiis. 1 in-35. Nouv. éd., texte encadré rouge.	3 »
Augustini (S.) Confessiones	1 »
Augustini (S.) Meditationes	1 »
Catechismus Concilii Tridentini	1 60
Concilii Tridentini canones et decreta.	1 50
Gregorii (S.) de Cura pastorali	» 90
Officium parvum B. M. V.	» 30
Memoriale vitæ sacerdotalis. Nouv. éd., texte encadré	1 50
Chrysostomi (S.) de Sacerdotio	1 »
Manuel de piété de Saint-Sulpice.	1 »
Manuel du séminariste en vacances	1 60
Expositio litteralis et mystica totius Missæ. 1 in-32	1 »
Bernardi (S.), de Consideratione	1 »
Alagona, Summa Summæ S. Thomæ	2 50
Series ordinationum, nouvelle édition, avec plain-chant	» 60
Le livre du Séminariste, par l'abbé Gaduel	1 »

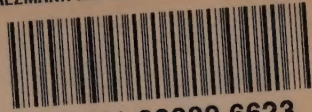

DATE DUE

[illegible]

DEMCO 38-297

3 9641 00000 6623

BT Claromontensis
184
C6 Theologia dogmatica et
v.3 moralis...

DATE DUE	BORROWER'S NAME	ROOM NUMBER

BT Claromontensis
184
C6 Theologia dogmatica et
v.3 moralis...

